HONMŰVÉSZ

A' REGÉLŐ FOLYÓIRATNAK

TÁRSA.

HARMADIK ÉVI FOLYAMAT.

1835-ki

MÁSODIK KÖTET.

ALAPITÁ ÉS SZERKEZÉ

RÖTHKREPF GÁBOR.

PESTEN,
TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA.
ÚRI UTSZA 612.

304281

VIGYÁZÓ KÖNYVTÁR
RÁTOTH
POJÁRI

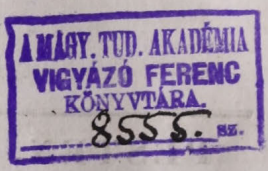
A MAGY. TUD. AKADÉMIA
VIGYÁZÓ FERENC
KÖNYVTÁRA.
8555. SZ.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Honművész foglalatja.

A' számok a' folyóirat számaira utasítnak.

Költészet.

1.) *Értekezések.*

Torquato Tasso . . . . . 54.
Rabener . . . . . 56.
Dryden . . . . . 60.
Beranger. Vitorelli Jakab . . . . . 82.
Petrarca Francesco . . . . . 95.

2.) *Költemények.*

Czilihez 53. — A' hűtlen berekhez 54. — Költő bucsúja 55. — Sétálás közben 56. — Az élet. A' völgylakos 57. — Az özvegy kesserve 58. — Tünődés 59. — Nyilatkozás 60. — Oktatóm 61. — Sirvágy 62. — Merengés 63. — Epedés 64. — A' távozó 65. — Róza szenve 66. — A' csüggedő 69. — A' parti sirhalom 70. — Völgyi leány 71. — Emlékül 72. — Tapasztalás 73. — Találkozás 74. — Kis Amor 77. — Édes tárgyamhoz 78. — A' kesergő 80. — Csipkebokor 82. — Sirvers' 83. — Gyászrózsa 85. — Számadás 86. — Loyzához 87. — S. E. kisasszony emlékkönyvébe 88. — A' temető 93. — Csipkefejkötőcske 94. — Bucsúm a' csattogánytól 95. — Könyörgés 96. — Őszi hangok 97. — A' költő reggele 97. — A' kedves ismeretlenhez 98. — B. M. kisasszonyhoz 102. — Beteg leány 104.

Szorgalom.

Honi szorgalom a' hajdankorban. Pamut. Transport minta 53. — Földrengés ellen óvószer. A' tüzkő, v. kova 54. — Olcsó levegőhajók. Irótollak. Kaszáló kocsi. Kőeszterga. Hajnövesztő kenőcs. Londoni koppantók. Gőzhajó közép kerékkel. Valentiai buza 55. — Uszó fürdők. Gyöngyház olvaszthatósága. Parisi lóverseny 52. — Találmány. Haltojás kiköltése Chinában 57. — Bécsi posta változtatása. Levegő-hajók feltalálása. Psychometer 58. — Hajózás Amerika nyugoti vizein 59. — Chinai birodalom kereskedése 61. 63. — A' pest-szegedi csatornáról 64. 65. — Kőszirtek szétvettesése viz alatt 66. — Vasútakról. Massero műkészitményei. Szépitőszer. Megjavított ménzabla. Gőz omnibus. Kétszer érő burgonya 67. — Regényes keresetipar Parisban 68. — Remek szőnyegek. Parkereskedés franczia országban. Remek orgona. Nagy tükör. Szena szárítás. Viz alatti hajózás 69. — Czukornád honositá a. Vak opticus. A' fényes tafota eredete. Vasut Frankfurt és Mainz között 70. — Varró gégely. Fogfájás elleni szer. Amerikai papiros. Az elyzeumi mezők Parisban 71. — Selyemtermesztés oroszországban. Kendertisztító gépely. Amerikai dohány orosz honban 72. — Franczia országi selyem-kézművek. Selyemtenyésztés déli orosz országban. Tinta foltokat kiirtani. Jutalmaztatások. Kis irási ügyesség 73. — Mezei

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

gazdasági kereskedés 74. — Czukornád termesztés Jenában. Baromfi megfestése 75. — Hebegők meggyógyitása. Függő hajóhidak. Hering kereskedés. Hangyatojás tenyésztés. Hangász-telegraf. Gőzhajók Finnlandban. Német alföldi vas ut 76. — Török ország haladása. Mailandi csatornák. A' bajor országi puskapor raktárak. Egyetemes szövőszék. Czukor remekmű. Uj hangszer 77. — A' magyar pokolgépely 78. — Levegői hajózás. Gőz pálinka égetés. Uj bankópapiros 79. — Német országi könyvkereskedés. Csillag világitás lámpa helyett. Aloe-kötelek 80. — Tűcsinálói remekmű. Levegőkút. Macaroni. Szántó disznók. Gummi elasticum 81. — Nagybrittannia gyapjú kézműveiről 82. — Levegőhajózás. Tollrajzolás. Fekete gyertyák. Hordozható gas-világitás. Posta javitás. Durranó pugillárisok. Franciaország külső kereskedése. Legnagyobb fazék franczia országban 83. — Hordozható kályha. Nevezetes csizmatisztító 84. — Uj gőzhajó. Szőlőmag-olaj. Cséplőgépely. Hajfestés 85. — Numismaticai erőmű. Szecskát tűzoltásra használni. Réz-zongora. Philadelphiai könyvkereskedés. Hajfodrászi leczkék 86. — Erőművek tökélyesitése. Húspinczék. Vas olvasztás 87. — Robertcsők. Husvéti tojások. Bunda kalapok. Uj nemű esernyők. Szólló gépely 89. Japani virág-készités. Kavics hangszer. Viz alatti hajózás 90. — Hamis arany. Selyem tenyésztés franczia országban. Duna és Rénus összekapcsoltatása. Franczia ország erőművészete. Mathematicai gépely 92. — Uj égszer gőzhajók számára 93. — Szén ásás franczia országban 94. — Tejet hoszabb ideig eltartani. Nevezetes gőzhajó. Üvegmérő serpenyők 95. — Selyemtenyésztés 96. — Nedves rétek javitásáról. Nevezetes orgona 97. — Lovatlan kocsi 98. — Austria kereskedése török országgal 100. — Hajdani Peruiak országutjai 101. — Syriai kereskedés 102. — Selyempróbáló intézet. Uj napernyők. Óriasi rézmetszvény 103. — Statistikai jegyzetek Haytiról 104. —

Festészet.

Szinezés 55. — Franczia ország tengermelléke. Guglielmi oltárképe. Perugino. Szép leány, A' franczia tud. akad. uj gyül. tereme. Wapper 61. — Felfedezett régi festvények. Robert Leopold. Márvány festés. Vak portrait-festő 69. — Uj rajzmód olajtussal. Oltárkép az egri székes egyházban 75. — Emlékrajzok. Vanloo Magdolnája. Malatesti Maurusa. Müncheni festők 85. — Dozsnyay magyar festő 88. — Van Dyk 96. — Oltár kép a' törteli kápolna számára 78. — Gr. Szechenyi I. képe. Kozina magy. festő. Barabás erd. festő. Hayez művei. Parisi műkirakás 103.

Szobrászat.

11 porosz tiszt emlékszobra. Eredeti caracter-mell-szobrok. Guttenberg szobra 54. 74. — Virág Benedek emléke 60. 74. 76. 84. 102. — T. Tassónak emelendő emlékszobor 60. — Jutalom-hirdetés 68. — Schiller emlékszobra 74. — Nyilvános kút Pesten 84. — Müller János emlékszobra. Lanno szobrász. Lander szobra. Alceste

megszabadítása. A' tuilleriák szobrai. Orleani szűz képszobra 95. — Gros báróé. Touloni városházé. Virgiliusé. Generalié 102.

Rézmetszés.

Tizian kedvese. Rebekka elraboltatása. Walter Scott arczképe 53. — Jazet legujabb munkája 58. — Richomme rézmetsző. Raphael „Madonna del Velo"ja. Pinelli 70. — Giovita Garavaglia. Velenczei dogé-k képei 77. —

Fametszés.

A' 86-ik számban.

Epitészet.

Circus 53. — Hajdani templomok 59. — Jupiter temploma Olympiában. Babyloni épitő mesterség 67. — Gondouin 72. 73. — Eddystonei fénytorony 83. — Lánczhidak 88. 89. — Egyptusi épitészet 98. 99. —

Intézet.

Homöopathia franczia országban 53. — Europai könyvtárak 57. 58. — Canadai sajtók 's nyilvános intézetek. Iskolák Amerikában 63. — Buffariki vásár. Régiség gyüjtő társaság. Földmivelő iskolák franczia országban 71. — Mezei-gazdasági akademia. Koponyamuzeum. Mérsékletességi társaság. Historiai Muzeum Versaillesban. Zsidó iskola orosz országban 82. — Házasság szerző intézet Parisban 94. — Népiskola a' Beduinoknál 101.

Régiség.

Elsülyedt gálya. Ujabb kiásások Pompejiban 56. — Arany fejrevaló. Kővé vált pálmafa. Ichthyosaurus. Trajanus márvány táblája. Thebai oroszlán 62. — Történetirási jelességek 70. — Egyptusi maradványok. Romai trottoir 's régi tők. Ethiopiai régiségek 80. 81. — Gyulai Pálnak Báthori István lengyel király canczellárjának levele 90. 91. 92. 93. — Drága csontok. Bölöny szarvak. Ritka pénzek. Toskanai, pontusi, és örmény régiségek. Indiai találmányok. Hyerogliphák 100.

Pesti vizsgáló.

Dupuis Budán 55- 57. 65. — Clair Ignácz gymnastikai intézete 56. — Gautier József lovagművészi társasága 57. 68. — Török követ 58. 91. 75. 79. 80. — Svábhegy 59. — Virágkereskedés 62. — Annák innepe 63. — Gyászhír 64. 101. 102. — A' m. tudós társ. nagy gyülése 65. 66. 67. 73. 74. 75. — Bach Laura lovagművészi társasága 66. 67. — Sugárinnep Budán 67. — Szent István innepe a' budai várban. Nemzeti népinnep 68. 69. — A' pesti vak nevendékek nyilvános próbatétele 68. 69. — Tanult kutya 70. — Rákosi tá-

borlat 71 72. 81. — Leopold mezei népinnep 74. — Horváth-kert Budán. Cosmoramai és panoramai képek 76. — Zrínyi 4-dik gőzhajónk 78. — Sartorius szobafürdője. Kereskedők iskolája. Gróf Széchenyi Istv. megtiszteltetése 79. — Szép irás. Szüret 80. — Török utazók 81. — Magyar színház 84. — A' tél követjei Pesten 87. — Virág-gyümölcs és magkereskedés Pesten 90. — Halottak napja 91. — Időjárat 91. 93. — Vásári történetek 95. — Szülők gondatlansága által történt szerencsétlenség 97. — Pesti vizsgáló a' pesti vizsgálóról 99. — Karácsoni 's uj évi ajándékok porczellánból 102. Dunánk 104.

Hazai hirlelő.

Szegedi casino közgyülése 53. — Nagyváradi lövész-egyesület 66. — Gyászhir 66. 70. 75. 78. 79. 80. 97. 101. 102. 103. 104. — Török követ Szegeden 83. — Szegedi szüret 86. — Palota-Dámák. Nagyváradi szüret 88. — Balassa gyarmati örömünnep 89. 90. 91. — Zágrábi szüret 93. — Időjárat 93. — Fertő lecsapolása 95. — Nógrád vármegye Rendeinek levelök n. m. főispánnéjokhoz 98. — Gr. Széchenyi I. és Beöthy Ödön megtiszteltetésök. Nánásy iránti figyelme Debreczen városának 103. 104.

Litteratura.

Nicolas Zrinyi 59. — Bajza versei 60. — A' tetszholtak felélesztéséről szólló tanitás 61. — Stancsics rényképei 64. — Lant 66. — Orvosi értekezések. a) a' kénsavról. b.) a' csonttörésről 67. — Klestinszky László eredeti szinjátékai 70. — Zoltán házassága, eredeti vitézi játék 74. — Sz. István tisztelete és követése 75. — Nagy Károly Arithmetica 76. — Ikrek szomorú játék 85. — Szemlélő hirlap 91. —

Szinészet.

1.) *Értekezések.*

Figyelmeztetések 56. 61. 62. 78. 81. 84. 85. 89. 92, 96. 98. 99. — Hazafiságos áldozatok 82. 88. 96. 104. — Nehány szó az esztergomi szinészet ügyében 55. — Észrevételek a' Rajzolatokba iktatott kritikai töredékekre 56. — Dramaturgiai füzér II.): Játékszini birálatokról 62. — Nyilatkozások 65. — Pesti m. szinház 70. 79. 80. 86. 88. 89. 91. 92. 94. 95. — Visszaigazítás 71. — Schröder-Devrient Wilhelmina életrajza 73-74. — Nyilvános hálaadás 76. — Igazítás 76. — Felszólítás 80. — Magyar Thalia 94, — Esztergom honfiaihoz és Szépeihez 99. — A' budai társaság ügyében 101. —

2.) *Magyar Játékszín.*

Buda majd minden számban. (Czelesztin ur vendégjátéka 89.) — Pesten 85. 89. 92. 99. 101. 103. — Debreczen 53. 56. 57. 66. 69. 70. 72. 76. 77. 78. 80. 81. 82. 85. 86. 87. 88. 90. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 102. 104. — Diószeg 56. — Eger 54. 56. — Esztergom 95. 96. 100. 101. 102. 104. — Füred 62. — Gyöngyös 68. 95. — Győr 82.

84. 86. 87. — Holdmező vásárhely 77. — Kassa 96. 100. — Kecskemét 81. 85. 86. — Kolozsvár 58. 100. 101. 102. 193. — Komárom 104. — Lugos 80. 88. — Makó 62. 63. — Marmaros Szigeth 56. 59. 61. 62. 64. — Miskolcz 89. 91. 93. 102. 104. — Nagy-Kálló 83. — Nagyvárad 54. 60. 80. — Nagy Enyed 98. — Pécs 53. 54. 55. 57. 62. 63. 66. — Pápa 92. 96. 97. — Szabadka 100. — Szeged 54. 56. 57. 59. 62. 63. 67. 68. 71. 72. 73. — Szombathely 100. — Temesvár 77. —

3.) *Német játékszin.*

Esztergom 98. — Győr 57. — Pest 53. 55. 56. 58. — (Löwe Pesten) 59. 61. — (Gerstl ur) 62. 63. 65. 68. 70. — (Schröder-Devrient) 71. 72. — (német szinház új kibérlése) 75. 76. — (Kunst úr) 77. 78. 79. 80. 81. 82. 84. 85. (Grill uj operája) 88. 92. — (Schwenk I. a.) 83. 97. 99. — Pozson 93. — Sopron 61. —

Hangászat.

1.) *Hangművek.*

Róthkrepf G. nemzeti dalnok II. füzet. 54. 60. — Törökdal, szerzé II. Mahmud, fortepianóra alkalmazá Róthkrepf G. 64. — Varázshangok a' Szerailból, a' nagyurnak 3 kedvencz darabja, fortepianóra alkalmazá Róthkrepf G. 69. — Előfizetés Lavotta J. műveire 76. — Rózsavölgyi magyar nótáji 93. —

2.) *Hangverseny.*

Amtmann Prosper hangversenye a' budai szinházban 73. — Reuniók Pesten 74., a' választóknál 88. 95. — a' budai szinházban 92. 93. — Hangverseny a' casinói teremben 83. 85. 87. 89. 92. 94. 96. 98. 101. 103. — Aradi hangverseny 85. — Lanner Pesten 87. 89. 92. 94. — Pesti muzsikai intézet hangversenye 92. — Czwrczek ur hangversenye Pesten 94. — Schmidt Erneszt hangversenye a' budai szinházban 94. — Schmidt Fanny k. a. hangversenyei 95. 96. 99. 100. — Arnstein hangv. 100. — Boutibonne 101. — Debreczeni hangverseny. Pesti hangversenyek 103. — Servacinski és Merkl urak bérletes hangversenyeik 97. 101. 103. — Szegedi hangászat-egyesület nevendékeinek próbatétele 104. — Kolosv. hang.társaság egyesülése 102. —

3.) *Egyveleg.*

Löve Humoristicai felolvasása 60. 62. — Cherubini életrajza 77 78. 79. — Paganini 77. 79. —

Táncz.

Kecskeméti tánczmulatság 81. 92. — Lanner első bálja Pesten 91. 93. — Szombathelyi tánczmulatság 99. — Tánczgyakorlások Pesten 102. — Katalinbál Egerben 100. — Debreczenben 104.

Divat.

Majd minden számban.

Szépmű.

Gróf Széchenyi István arczképe 54. — Prachtgebäude der kön. Freistadt Pesth 65. — A' Pesten felállítandó játékszin rajza 88. — Bajnok bucsúdala 60. — Török dal 64. — Karácsoni 's uj esztendei ajándékok Tomalánál 101. 102.

53.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 2kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Czilihez.

Távul hazám körétől —
De érzetimben otthon —
Honvágy-emelte szivvel
Szeged 's Arad virányin
Édelgve képzetimben,
Egy nyilt vidéken állok.
'S már e' szelid vidékre
Az alkonyat mosolygva
Ömleszti rózsalángját.
A' völgy, berek, lapály, domb
Gyengén pirongva búcsu-
Csókján viszont köszönti.
Itt-ott csak a' sudár hárs-
Liget 's halom hegyett rezg
Még most bibor zománcza,
'S most — végsugára is már
Letűn ama hegyormon.
Ah így enyészett-el, 's tán
Örökre, lángszerelmünk
Szép napja! Ah örökre!
'S nem, nem teremti-vissza
Már tünde napjainkat
Többé, ha bár mi bájlón
Nyiltan tünelgne is fel
A' gyöngy korány sugára.
Végkép lehunytak, Édes!
Azok reánk tekintve.
Végkép szakaszt-el engem
A' sors hatalma tőled. —
A' csendesült határra
Milly lelkesitve száll-le
Az est szelid homálya!
Légszárnya hűs nyomában
Milly illatos lebel kél!
Keblem', szivem' betölti.
Szerelmem alkonyából
Lélekhatólag igy kél
A' boldogul letüntbe
Még vissza andalító
Emlékezet varázsa,
Szivéltető malasztja. —
Eszembe néha, Kedves!
Ha juttatom: midőn még
Lágy kézszorításink is
Már égig elragadtak;
Midőn előtted álltam,
Előtted, és először
Szorult kezembe gyenge
Kezed — be égi helyzet! —
Arczod szelid havára
Szüz láng szökött, hatalmas
Hullámzatok dagaszták
Kebled — 's e' bájzavarban
Édes-merengve, még nem
Akarva is viszonzád
Az engem idvezítő
Lágy kéznyomást. — Egek! be
Kéjvillanat futá-át
Egész valómat akkor!
Lankadt szemed leszegzéd;
Én szótlan álltam, és te
Elnémulál; de a' két
Szív hangosan dobogva
Egymást viszont elérté.
'S midőn e' pillanatban
(Mellyet csak egyszer enged
Éltünknek a' kegyes sors)
Már mennyem' éltem' idvem'
Én csak tetőled esdém —
Jól sejditéd — reám nyilt
Forró tekintetednek
Rózsája, — egy szem-intés,
'S lelankadó kebellel
Osztottuk-el remegve
A' zsenge csók malasztját!
Szerelmesem! hogy ekkor
Hő ajkaink örökre
Egygyé nem olvadának! —
Milly édes kéjelegni
A' visszaandalító

Emlékezet varázsán
Szivéltető malasztján! —
Kedves! te akkor, úgy-e?
Még nem remélted — én se —
Hogy minket egykor a' sors
Rideg hatalma végkép
Egymástul elszakasszon!
'S csak a' jelennek édes
Kéjelmin éldelegve,
Milly boldogok valánk mi!

M. P. B...ból.

SZORGALOM.

Honi szorgalom a' hajdankorban. Mire a' hajdankorban királyaink édesgetése kivántatott, az ma már szemünk láttára önkényt történik. Értem a' jövevényeket, kik mind a' négy égtájról számosan 's évenként, többnyire haszonvágytól sarkalva, sátorfáikkal együtt törnek reánk, 's arany kalászszal hullámzó tereinken (előbbi lakjokat felejtve 's a' beváltottnak örvendve) inyökre élnek. — Ellenkezőleg van a' dolog az édes hazánkat csak vándorképpen látogató külföldivel. Ez ha veszély nélkül ismét házi isteneihez tér vissza, többnyire egy kis közrebocsájtott füzetben országunkat sárral derekasan hajigálja, 's a' Magyarnak nemzeti szokását, kivevén a' vendégleni szeretést, gunykaczajjal szóllja-meg. Mennél gyakrabb eset azonban előttünk ez, annál jóltevőbben hatja-meg már annyiszor egy vagy más nemes indulatjában megbántott 's ugyan ez okért büszke szivünket, midőn azon külországi férjfiak irásait forgathatjuk, kik tudománynyal ellátva határainkon be-, ki pedig epétlen szelidszivűséggel 's igazság szeretettel lépvén, azt, mit nálunk jónak 's szépnek lenni láttak, különösen pedig a' természet gazdag tárházában tapasztaltak, a' tudós világnak hirül adják, 's ezt ritkaságinknak mintegy közbirásába teszik. — — Ezen kis számú irók közül ha valaki, bizonnyal Bruckmann brunszvigi orvos számolhat méltán hálás emlékre. Munkáji *) általánosan véve, jelesen pedig az ásványokról szólló értekezései, az akkori tudomány körét jóval bővitették, 's olly nézeteket állitnak-fel, mellyek bár itt sok felfedezések által igen előhaladtunk, maig is elfogadhatók, nemzeti szorgalmunknak pedig egy példáját ragadták-ki a' feledékenységből, melly a' jelen sorokban illő méltánylásra érdemes. — — A' tudós Bruckmann 1724-ben hazánkban utazván, Dopsán Gömör megyei mezővárosban is megfordult; melly alkalommal ezen megyebeli alispán Lány Pál által olly nyiltszivű barátsággal fogadtatott, hogy Bruckmann, saját vallomása szerint, elégtelen volt pennája ezt méltóképen feljegyezni. A' nevezett alispán az ottani bérczekben kő-len (asbest) bányákat miveltetett, 's egy papirosgyárral is birt, mellynek igazgatója a' hajdan-kor titkába beavatva, 's Lány Pál által hathatósan gyámolitva, megéghetlen papirost készitett. A' kiváncsi Bruck-

*) Opuscula Physico-Botanico-Medica. Brunsvigae 1728.

mann ezen művészszel személyesen értekezvén, értette tőle, hogy ezen csuda-papiros készítése, miután a' kőlen szálaival sokban éppen ugy bántak mint a' rongyokkal, csak abban különbözött, hogy jóval több enyv kivántatott hozzá. — Illy készületű három ivvel megajándékoztatván Bruckmann azokat magával hazájába el is vitte, 's ritkasági gyüjteményében felállitván, az őt számosan látogató tudósok előtt több próbát is tett azokkal. Ugyan is a' lapot lángba vetvén, ez nemcsak előbbi épségében fenmaradott, hanem ha mi mocskai voltak is, ezeknek eltünte után hófehérséget öltött magára. Ugy tapasztalá mindazáltal, hogy többszeri ismétlés után a' papiros tetemesen vesztett enyvéből. — Ezekből nem kétséges már, hogy a' papiros, mellyet derék hazánkfija már egy századnál előbb készittetett, akár anyagját akár pedig készitési műfogását tekintsük, mint kereskedési czikkely egészen külön válik attól, mellyel a' külföld ma is kinálkozik; minthogy ezen utóbbihoz már a' kész hamvas szinü törlő ivek használtatnak, ugy hogy állató részeire nézve gyapjúnak vagy csepűnek, tüzellenes tulajdonságára pedig savanynyal fonnyasztottnak tarthatjuk. — — Bruckmann végre arról is emlékezik, hogy Lány Pál alispán 20.000 tallérnyi jutalom-dijt (a' maga idejében szép mennyiséget) ajánlott annak, ki a' kőlen szálkájit fonállá sodrani, 's igy az éghetlen gyolcs szövésére (mellyben a' történetirás szerint a' Scythák holt tetemeiket hamuvá égették, 's mellyből szép sikerrel időnkben lángmentő köntösök varatnak) alkalmaztatná, és ezen titkot vele közlené: mit azonban Bruckmann maga se reménylett kivihetőnek, minthogy a' dopsai asbest-szálkák természeti kurtasága nehezité a' fonalaknak több ölnyi hosszaságra nyujthatását, melly hijány a' papirosnál és lámpa-beleknél tekintetbe nem vétetik.

Páur.

Pamut. Számithatlan azon haszon, melly angol országban a' pamutkészitmények olcsóságából a' szegényebb néposztályra származik. Igen csinos, jó, festett kattunnak rőfe 4 pence-n kel, 's ha 7 rőföt számolunk egy szoknyára, ez nem jön 2 schilling és 4 pence-nél többe, az az 1 ft. 24. kr. váltóba. Közönséges kattunt másfél pence-n is lehet venni; a' finomabb 10 pence-n, sőt 1 schilling 4 pence-n is elkel, 's a' festett musselin 1-től 4 schillingig. A' legalsóbb néposztály e' szerint könnyebb móddal ruházhatja magát szépen, mint a' közép rendűek a' mult században. Falusi bucsú alkalmával szebb ruhákat lehet látni most a' 19-ik században, mint sok társasági teremekben a' 18-ikban, és sokszor egy parasztnak szobája olly csinosan van butorozva mint 60 évvel ez előtt valamelly kereskedőé.

Transport-minta. Siebeker, a' franczia seregnél egykor kapitán, olly módot talált-fel, mellyel az átszállitásoknál (transportoknál) eddig szokásban volt eszközök elmellőzése nélkül lehet a' katonákat bár milly folyón átszállitani. Az abból készült minta egyszerű, könnyű, és erős; minden katona elkészitheti, 's nehány óra alatt egy egész sereg elláthatná vele magát. A' katona fegyvere elégséges annak elkészitésére.

RÉZMETSZÉS.

Tizian kedvese. Ama közönségesen becsült jeles rézmetsző Viviani Antal Velenczében Bordone-nak azon jeles festvényét, melly Violante-t, Palma Jakabnak szép leányát 's Tizian kedvesét ábrázolja, rézbe metszette, 's azt aláirás utján kiadni szándékozik. Egy-egy példány avant la lettre 21, irással pedig 16 livre-be fog kerülni. A' rézmetszést jeles műértők mesterinek mondják lenni, melly az eredetinek semmit sem enged.

Rebekka elraboltatása. Girard ur az idei parisi műkiállitásra igen jeles rézmetszvényt készitett, t. i. Rebekka elraboltatását Walter Scott Ivanhoe-ja után. Eredeti mintául Cogniett festvénye szolgált neki Lafitte urnak hires képgyüjteményéből, melly Lafitte ur jószágai árverés utján eladatván felette nagy áron kelt-el.

Walter Scott arczképe Londonban Burnet J. ur hires rézmetsző által (Allan Vilmos ismeretes festész festménye után) nem régiben elkészült. A' rézmetszvény 16 hüv. széles, és 22 hüv. magos; ára 21 sh. — Walter Scott az ő dolgozó szobájában ábrázoltatik Abbotsfordban, azon pillanatban, midőn Maria Stuart proclamatióját, mellyet az Lord Darnleyvel összeesketése előtt kiadott, olvassa. Az asztalán álló edény Lord Byron ajándéka volt; az ablakon függő kulcsok az edinburghi tömlöczből valók; a' könyves almáriomon csüggő kard Montrose marquisé volt, 's azon fegyvercső, melly a' kandalló felett fel van akasztva, ama hires tiroli hősnek Speckbacher-nak vala tulajdona. Nem messze a' könyvtártól egy régi tárogató függ a' régi skót határháborúból; mellette VI-ik Jakab utazó palaczkja. Shakespeare megett Rob Roy Macgregor hires kapitán fegyver-csőve látszik; e' fölött Claver house pisztolja, 's ezek alatt két pisztol, mellyek Napoleonéi valának. A' vizsla, melly Scott lábainál fekszik Maida, a' költész régi kedvencze; a' kandallón levő fövény-óra Kirktoné vala, ki a' skót egyházi történeteket irá. Sir W. Scott pálczája, melly a' kandalló mellé van támasztva Allan ur tulajdona most, ki azt a' költésztől ajándékban nyeré.

INTÉZET.

Homöopathia franczia országban. Nem lehetett előre nem látni, hogy a' csudálatos iránt olly fogékony keblű Franczióknál a' homöopathiai tanitás igen nagy részvételt fog maga iránt gerjeszteni, 's valóban orvosaik közül több fiatalok Köthenbe utaztak csak a' végett, hogy ezen tudománynak hires feltalálójával megismerkedhessenek, 's általa a' homöopathiát ismerni tanulják, valamint a' lipcsei homöapathiai intézetet is. A' homöopathiai franczia társaság (société homöopathique gallicane) megalapitása, melly Lyonban 1833-ban, és Genfben 1834-ben számos igen innepélyes gyüléseket tartott, 's folyó 1835-ben Parisban vagy Bordeauxban talán még számosabban gyülend össze, alkalmasint igen sokat teend ezen tudomány kiterjesztésére. A' société számos orvosból és nem orvosokból áll. Mint tudva van, a' mult nyáron Lipcséből is meghivattatott ezen gyülésre a' lipcsei homöapathiai társaság egyik tagja köz tanácskozásra.

ÉPITÉSZET.

Circus.

Circus (Stadium, Rennbahn) avagy körlet, hosszas, keskeny, fedél nélküli épitvény volt a' Görögöknél 's Romaiaknál, mellyben ők a' versenyfutást tarták majd gyalog majd lóháton. A' Görögök illy pályafutóhelyet stadiumnak neveztek, mivel ez a' földmérték hosszával avagy 125 lépéssel egyenlő vala. A' stadium csupán versenyfutásra volt szánva; azon helyet pedig, hol lófuttatások tartattak, Hyppodromusnak nevezték. — A' Romaiak e' nevezett épületeknek Circus nevezetet adtak, mellyek nálok a' küzdésre, különféle versenyfutásra, kocsikkal és egyes lovakkal vagy pedig gyalog, szolgáltak. Egyike a' keskeny oldalaknak, az az, a' leghátulsó, gömbölyű volt, a' legelső pedig, melly bemenetelül szolgált, egyenes. Mind a' két felen, 's a' hátulsó falon voltak a' nézőknek ülőhelyeik, mellyeket fori-nak neveztek. Ezek lépcsőnként valának egymásra helyeztetve, alattuk pedig fedett járások 's nyilások szolgáltak bemenetelül. Elől az épület egyenes falánál 's a' bejárás mind két felén 12 kamara avagy hajlék (Carceres) volt, honnan az adott jelre kiugrándoztak a' lovak. Belül az épületben volt egy szabad hely behintve homokkal (arena), melly hosszában széles 's alacson fal által (Spina) osztatott-fel két részre annak közepén. Ezen fal körül történtek a' versenyfutások, mellyet minden győzedelmeskedőnek hétszer kelle körül futnia. E' végre a' spinának mindegyik szegletén volt 3 teke avagy kúpdad-oszlop (Metae) felállitva, hol golyóbisok voltak, mellyek a' körülfutás szá-

mitásaul szolgáltak, 's vagy levettettek vagy felfüggesztettek. Hasonlag a' Spina hátulján kis templomok, szobrok, ollykor pompaoszlopok (Obelisk) is tüntek-fel. A' circus maximus, mellyet Tarquinius Priscus épittetett, utóbbi korban nemcsak a' legnagyobb lön, hanem a' legszebb is Romában, 's 250.000 nézőnek nyujta helyet. Nero olympiai körlete 's Caracalláé Romában nevezetes épitvények valának, mellyek több ivhelyzetből állottak. Az utóbb nevezettnél jelenleg még omladékokat láthatni. Novák Daniel.

HAZAI HIRLELŐ.

Szegedi casino közgyülése. Már hat év folyt-le, mióta városunk keblében száz reszvényesnek hozzá járultával, és áldozataikkal a' szépnek, jónak, és hasznosnak könnyebb módon leendő létesithetésére, diszes társalkodásra, barátságos összejövetelekre, 's a' szinészetnek különös pártfogására egy casinói egyesület alapittatott. A' lefolyt idő alatt kitüzött szép czéljának valósithatására törekedvén mindenkor, egyszersmind a' részvényesek férjfias állhatatosságától és szivbeli rokon egybeköttetésöktől alaposan remélhetni, hogy ezen köz hasznú egyesület örök időkre fenntartja maga jeles lételét. — Az egyesület rendeletei szerint a' kormányzó tagoknak évenkénti választatása levén elhatározva, illy czélból e' folyó hónap 21-kén délután 2 órakor köz-gyülés tartatott, 's titkos szavazás mellett elnöknek tek. Magyar-Csékei Korda János Csanád vmegyei táblabiró — másod-elnöknek nemes városunk fő adószedője Pillich István — jegyzőnek hites ügyvéd Veszelinovits Balázs — ügyésznek városunk tiszti alügyésze Aigner Ferdinand — pénztárnoknak Grün János — könyvtárnoknak városunk számvevő tisztje iffj. Pintér János — udvarnoknak Aigner Károly — választott tagoknak: Appiano Alajos — több t. n. vmgyék táblabirója Bánhidy József, városunk szószóllója Beró János — öregebb Göcz János — városunk számvevője Heszler József — Konrád Keresztely t. n. Csanád vmegye táblabirája, 's tanácsnok Lengyel Pál — t. n. Csanád vmgye táblabirája 's tiszti főügyészünk Szilber Antal — t. n. Csanád vmgye táblabirája Aszódi Tóth János, tanácsnok iffj. Woeber György, Wimmer Sebestény — és királyi só-mázsamester Zombory Mihály urak választattak. — Minek végzetével az egyesületnek mostani szállásán álló, és még a' mult évben hasonló alkalommal készitett nagy tánczteremben a' „hangászat pártfogoló egyesület" költségein oktattatott hangászoknak játszása mellett tánczmulatság adatott. A' teremnek oldalai és az udvar zöld ágakkal ékesittetvén, 's a' különbféle szinü mécsek világától csillogván az egész egy varázs kerthez hasonlitott. — A' vigalom egész reggelig tartott, 's a' közös barátságnak szeretetnek, és szivességnek kölcsönös bizonyitványát nyerve a' jelen voltak édes elégedéssel hagyák-el „az egyességnek templomát." Miskoltzy István.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Dupuis, a' herkules, jó jövedelemmel adja Budán a' Horváthkertben hetenként több izben erőmutatványait. A' terrasse, hol ezek történnek, mindenkor tömve van néppel. mind a' mellett, hogy a' földszinti helyért folyvást 1 ft. — zárthelyért 1 ft. 30 kr fizetnek váltóban. Az erőmutatványokat mindenkor birkozások követik. Igy mult jun. 29-án Schiller Andr. molnár és Németz Ján. mészáros birkozék vele sikeretlenül, 30-án ismét mások; magok jó szántából-e vagy fizetésért, nem tudjuk: de csak mindenkor találkoznak, kik az arenára vagy is inkább deszkázatra kiállnak a' franczia Herkules ellen.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jun. 27-kén Ziegler „párt-dühe" czimű szinjátéka fordultmeg ismét szinpadunkon. A' főszerepeket Kántorné assz. (Johanna Lard), és Megyeri (Kocke), Tóth (Hamilton), Bartha (Henrik) urak vivék. — 25-én Rossini „szevillai borbély" czimű daljátéka ismételtetett, és pedig igen számos nézők előtt; mi ujabb bizonyságul szolgál, hogy a' daljátékok publicumot szereznek. Dériné assz. (Rozina) első cavatináját ismét csinosan éneklé, 's azt ujabb ékesitvényekkel fűszerezé; ámbár mi örömestebb maradnánk a' szerzőnek eredetijénél. Udvarhelyi (Basilio), és Szerdahelyi (Figaro) urak ismét mulattatók voltak. A' chorus ma különös pontossággal viselé magát. Egressiné assz. (Berta) mind szini mind éneklői tehetségére nézve még gyakorlatlanságot 's félénkséget árult-el; azonban vékony organuma idővel erősebb lehet, 's mimikája tökélyesülhet. — 29-én a' „világ divatjában" Laborfalvi Benke Róza (Luise), a' kassai társaság tagja, mint vendég legelső udvarlását tevé, miről maskor bővebben.

Pécsett maj. 9-én „András és Béla" adatott. Magyarra tette Kossúth Imre, a' magyar historia után alkalmazá Komlóssy Fer. Az alkalmazás nagyon szerencsétlen gondolat; mert ki ezen darabot, mint Finnlandi Jánost ismeri, benne Andrást és Bélát fel nem találja. András és Béla korán sem állott azon viszonyban, mellyben azt Weissenthurm Johanna János és Erik személyeikre irta. — A' mint eredetikép van valami irva, maradjon az ugy; se czim, se nevek ne változzanak. Nem a' magyar öltözet, hanem a' darabnak belső becse érdekli a' nézőt. A' német darabot, ha magyarra tétetik, hagyjuk-meg a' német czim 's nevek eredetiségében. Ha jól játszatik, nem a' magyar dolmánban létért tapsoltatik-meg a' szinész, hanem a' caracter szerencsés találásáért. Baranyi ur (András) elég tüzzel játszott; azonban kivánatos volna, hogy szava tisztábban csengő lenne. Anasztáziát Pályné egész szelidséggel 's illendő magatartással felette csinos öltözetben adá; Béla (Földvary) köntöse (mostani divatú fekete Attila-dolmán) a' többekhez képest visszataszitó volt. Szaplonczayné (Richéza) sok haszontalan kéz-mozgásait elhagyhatná, 's ruhája elől hosszabb lehetett volna: egyébiránt igyekezett felvett személyét végig hiven megtartani. Vid (Döme) kisded test-alkotása mellett hijába igyekezett parancsolni akaró hangjával győzedelmeskedni. Comicumban csak megszenvedhető tag; de illyesekkel hagyjon-föl. Volovszky (Kiss) miért pat-

togat ugy minden igét; értelmes publicumnak nem kell ugy szájába rágni, 's kevesebb erőködéssel is meg lehet vele értetni, ki mit szóll. Midőn András elébe ment, 's attól bucsút vett, testének szebb meghajtását vártuk tőle. István (Szaplonczay) igen habart; ha sok felesleges 's a' darabban többször is előforduló beszédét elhagyja, sokkal érdekesebbé lesz vala, 's a' játék fél órával hamarabb végződik. Poltai (Pály) kisded szerepének megfelelt. Becsüljük benne mint igazgaztóban, hogy nem ragadozza-el a' színészektől szerepeiket, mint mások szoktak tenni, kik akár megfelelnek, akár nem, szüntelen a' főbb szerepeket vadásszák. Egyébiránt nagyon megnyeré e' társaság a' pécsi közönséget; 's köz ohajtás „bár csak télen által itt maradnának."

Alkonyati.

Debreczenben apr. 28-kán Raupach Ernesztnek „ördög Robert" vitézi szinjátéka Kis János forditása szerint következett. A' benne előforduló ének gyengesége mellett hibázott a' czim-szerep vitele; mert Erdélyi helyett, bár ő azt fáradhatlan szorgalommal 's igen jól is vitte, és a' nézők tetszését megnyerni szerencsés is volt, az illyes szerepekben csak egy Czelesztin vagy Heténvihez hasonló vitézi szerepekre természettől alkotott színészt kivánunk látni, nem pedig érzelgő fiatal szerelmest, ki felvett szerepét külseje által is elevenebben tüntetheti elénkbe. Csak illyenkor szembetünő azon hijány, mellyet egy társaságban több számú fiatalok se képesek kipótolni. — 29-kén „a' nagy világ divatja" vigjáték ritkult nézők előtt csaknem a' legjobban sikerült. Világosvárit Nagy, Károlyt Erdélyi, Váryt Ujfalusy természetesen, özvegy Világosvárinét Ujfalusyné kedveltetőleg 's köz tetszésre, Miklóst Láng, Luizát Lángné jól játszák. — 20-kán „Allessandro Massaroni" nézőjáték mutatványainkat egy időre félbeszakasztólag adatott; mivel e' társaság, mi előtt hozzánk jövetelre engedelmet nyert volna, már t. Zabolch vármegyébe tartandó közgyülésre jó eleve hivatott-meg, 's kivánt nehány napi tőlünk eltávozása által ott is kötelezésének eleget tenni. A' czimszerepet Ujfalusy tetszőleg adá, 's az általa gitáron eljátszatott és mellette énekelt ariáért „éljen" kiáltással jutalmaztatott. Mostani nálunk léte alatt arra is nagy figyelmet láttatott forditani, hogy az általa viendő szerepek ne legyenek ollyanok, mellyek az ő nem szinészi ábrázatján meghagyott szőrökkel és bajuszszal ellenkezésben vannak. Játék végén előhivattatott, 's ideigleni bucsúvétele után ismét éljen-kiáltással tisztelteltett.

Mlgr.

Német Játékszin.

Pesten Stoll l. a. jun. 27-én a' saját jutalmául adatott „vétek és bünhödés" czimű nézőjátékban (Raupach mive) mint Magelona — 29-én Kohlmannak „Röthelsteini sárkány-üreg" czimű hősi játékában mint Maria folytatá vendégjátékait. Az előbbi darab legelőször adatott, de különös tetszést nem nyert. Genoveva története hagyományain alapul az egész; de hosszadalmak nélkül nem szükölködik. A' vendégszinésznő mindenkor érdemlett tapsokban részesült.

DIVAT.

28-dik divatkép (Parisból). — Házi öltözet: fejkötő himzett tüllből; palást-ruha jaconetből batiszt körzettel, melly valenczi csipkével van beszegve. — Az asztal és karszék uj divatú vasból. — Bécsi divat jun. 25-én: mull-ruha, vagy hamuszin-virágos cachemirien-ből, hármas gallérral, melly keskeny csipkével van szegve. Gaze- vagy fehér szalmakalap virággal vagy tollal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

1835. *Honmüvész.* 28.

MTA KÖNYVTÁRA

54.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap julius 5kén 1835.

KÖLTÉSZET.

A' hűtlen berekhez.

Hűtlen berek! hová olly hőn repültem
Még boldog én — szerelmem szárnyain,
Mig szép reményem égi álmain
Ámulva bár — száz kéjbe szenderültem;

Feléd feléd mi bájosan hevültem,
Mennyet remélve bükkeid árnyain,
Mosolygva rám gyeped virányain
Egy hajnal-arcz lengett csupán előttem.

Hah! fölriasztál tündér álmaimból,
Reményem elhalt mint az esti fény,
Mint szíved, ó lány! sorsom olly kemény.

O hát, ha fölverél szép álmaimból:
Fogadd rideg kebledbe síromat;
Vagy — add még vissza boldog álmomat.

Veres K.

Torquato Tasso.

Torquato Tasso, a' megszabaditott Jerusalem költője Nápolhoz közel Sorrentóban született 1544-ki mart. 11-én. Anyja Rossi Porcia; atyja Bernardo különben jó költő vala, de kit bizonyosan senki se emlitene, ha fija halhatatlan nem lett volna. Tassónk élete szinte nem volt egyéb, mint fáradozások hosszú sora, 's fénylő nyomorúság. A' természet ritka adománya már gyermek korában kitünt belőle. Mint 11 éves gyermek Romába ment atyjával, kit politicai ügyei kénytettek ezen utra. Atyjától elválása fájdalom-teljes volt Tassóra nézve; előérzete beteljesült, mert őt többé nem látta. Atyja, hogy életéről biztos lehessen, Urbinóba kénytelenittetett menni, fiját pedig Bergamóba küldötte. Az urbinói herczeg barátságosan fogadta az öreg Bernardót, 's fiját elhivatta, ki az udvarnál ügyes magaviselete 's talentuma által olly nagy kegyben részesült, hogy a' herczeg fijának a' tanulási órákban társa lett. A' boszús sors megirigyelte Bernardo pillantatnyi nyugalmát, mert neki Velenczébe kellett menni két évvel ezután 1559-ben. Az ifiju Torquato Paduában tanult, hogy törvénytudós lehessen, vagy is inkább tanulnia kellett, mert lelke már felébredt, 's egy költemény (Rinaldo), mellyet 17 éves korában irt, elég bizonyitvány volt arra, mi fog belőle lenni

ezen pályán. Tizenkilencz esztendős volt, midőn a' hires Jerusalemhoz kezdett. 1565-ben cardinalis Luigi d'Este, Alfonsnak, ferrarai herczegnek testvére, őt ennek udvarába vitte, 's e' lépés szomorú befolyással volt a' költő egész életére. Ugy látszik, hogy ennek oka a' herczeg testvére Eleonora és Torquato köztti szerelem volt, melly felett még is olly lepel vonul-el, mellyet lerántani senki se tud, hogy valót láthasson. Egész 1575-ig itt volt Tasso, 's legelsőbben irta Amintást, a' nevezetes pásztorjátékot, 's itt végzé-be megszabaditott Jerusalemát is. Ezen pillanattól fogva földi pályáját setét homály boritá-el. Több éveken által szegény 's elhagyatott állapotban látszott lenni; szivgyötrelem, lelki kin üldözé mindenütt, mellyeket, mivel eredetök sziv és lélek volt, legyőzni nem tuda. Városról városra kóborgott, hogy végre megint Ferrarába térjen, hova czéloztak keble legfőbb vágyai. Érzékenyen 's erősen kellett neki megsérteni a' ferrarai herczeget, mert ez őt 1579-ben a' szent annai bolondok házába záratta. Hét évig sinlődött itt, mig Europa bámulta mester-miveit, 's őt ritka tüneménynek tartotta. Leonora herczegné, ki ugy látszék, mintha távuli oka volt volna Tasso fogságának, meghalt 1581-ben; de sem az ő halála, se Tasso barátjainak kérése ezt ki nem mentheté fogságából. Elsőbben 1586-ban vitte véghez Gonzaga Vicenzo a' mantuai herczeg, hogy kiszabadittatott. Esztendeig volt Mantuában, azután ismét olasz országot járta-be a' nélkül, hogy Ferrarába ment volna. Ezen utazása sok és csudálatos kalandokkal teljes; némellykor egy 's más kicsin herczegi udvaroknál istenesittetett, máskor mint koldus kénytelenittetett kenyeret keresni. Hat vagy hét esztendeig élt ő igy, mig novemberben 1594-ben Romába ment. Itt lelkesen fogadták. A' következő tavasszal, valamint 250 évvel az előtt Petrarcát, meg akarták koszorúzni. De mielőtt ezen pompát és győzedelmet éldelhette volna, Tasso beteg lett, 's érezvén vég óráját közel lenni, saját kivánsága következésében sz. Onofrio klastromába vitetett, hol apja már az előtt egy szebb hazába költözött volt. Nyugottan ment Tasso végórájával szembe, 's 1595-ki april. 25-én adta-ki magos lelkét, cardinal Cinthio Aldobrandini karjai között 51 éves korában, miután a' cardinál tudtára adta neki a' pápa áldását. „Azon korona, mellyet feltenni reméltem — szólla ekkor Tasso — nem az, mellyet a' capitoliumban mint költőnek adnak, hanem azon gloria, melly a' boldogok honában nyujtatik nekem.“

SZORGALOM.

Földrengés ellen óvószer. Majd már oda is eljutunk, hogy a' földnek se szabad rengeni, ha kis fijainak — az emberek-

nek — nem tetszik. Tudva van, hogy a' földrengés leginkább ott történik, hol a' levegő megszorul a' föld üregeiben. Chiliben tehát próbát tettek szellőző lyukak által a' földnek szélszorulásán segiteni.

A' tüzkő vagy kova. (Figyelem gerjesztésül az órásoknak!) A' bécsi Theater Zeitung 105-ik számába Sonnek óramives ur következőt iktatott f. e. maj. 27-én: „Minthogy a' koha (közönséges tüzkő) keménységére és sikárlatára (Politur) nézve legközelebb áll a' brillianthoz, tehát próbát tettem valamelly szürke, fehér erek nélküles kohát csaplyukra használni, 's ugy találtam, hogy az a' rubinnál jobban 's a' gyémánttal egyformán használtathatik. Minthogy ezen követ nagy darabokban is lehet találni, tehát nagyobb csaplyukakra is használtathatik p. o. az asztali vagy falórákban. E' szerint tehát a' közönséges kohát, (melly eddig csak azok által becsültetett, kik egy darabka taplót akartak meggyujtani, vagy puskát kilőni; de azután mint hasztalant elveték, miután a' sokféle chemiai gyujtacsok és csapó-puskák már helyébe tolakodtak,) ismét fel fogjuk kereshetni a' kőhalom közül, hova utszakövezetnek vettetett, hogy valamelly órában foglaljon helyet, melly általa olcsó 's még is becses leend."

SZOBRÁSZAT.

Tizenegy porosz tisztnek emlékszobra. Folyó év marcziusa 31-kén nagy innepiséggel takartatott-ki Weselben (Rhajna-porosz országban) azon 11 burkus tisztnek emlékszobra, kiket Napoleon 1809-ben sept. 16-kán kivégeztetett. Ezen szomorú eset leirása következő. — Mély csendesség uralkodott az egész körben. Az executiohoz kirendelt 66 franczia pattantyús elejébe állott a' 11-nek; mindegyik megitéltre 6 golyó volt szánva; egy osztály katonaság tartalékban (Reserve) állott; a' dobok hallgattak. Midőn a' segédtiszt az itéletet még egyszer fel akará olvasni, mind a' tizenegy szabadkozék azt meghallgatni, mint erőszakos halál vádját. De engedelmet kértek arra, hogy a' halálos sebeket nyilt szemekkel fogadhassák, 's ők magok adhassák a' jelt. Ezen utóbbi kérésök megengedtetett; még egyszer megölelék egymást, 's főleg Wedell nevű két testvérek fájdalmasan veték-fel még egyszer szemeiket a' kedves szülőföld felé keletnek; azután melljeket és nyakukat kibontva az általellenben álló pattantyúsokhoz hangosan kiálták: vigyázzanak, nehogy a' porosz szivet elhibázzák. „Legyetek nyugodtan — viszonz egyik pattantyús — a' franczia pattantyúsok jól találnak." — Erre mind a' tizenegy porosz bajnok egyszerre imigy kiálta-fel. „Éljen királyunk! éljen porosz ország!" 's e' pillanatban Flemming Erneszt, ki balról legvégső álla, a' halál jeladásául leve-

gőbe hajitá kalapját. A' 66 puska eldurrant, 's füstfelleg födé az elesetteket. Tizen halva feküdtek a' gyepen; egyiknek — Wedell Adalbertnak — csak bal karja volt megsebesitve. Ez ismét felegyenesedik, 's kiáltoz, hogy a' porosz szivet jobban találják-el. Legott uj töltés következik, 's ő is halva marad a' földön. Iszonyú fájdalom rezgé-át valamennyi nézőnek keblét.

Eredeti caracter-mellszobrok. Bécsben nem régiben a' casino-teremben 20 ezüst krajczárért láthatók voltak reggeli 10 órától délutáni 5 óráig ama jeles szobrásznak Messerschmidt Ferenczneknek (szül. Würtembergben 1732. megh. Pozsonban 1784.) eredeti caracter-mellszobrai. E' 49 mellszobor, részint fából, részint kőből vagy érczből az emberi léleknek különféle indulatait és gerjedelmeit olly hiven adja elő, hogy a' művészt méltán német Hogarthnak lehet nevezni. Hogy ezen classicainak megismert mivek becséről az olvasónak némi fogalmat adjunk, csak azt említjük, hogy a' művésznek Albert szász-tescheni herczeg érettek 40.000 forintot akart adni; de M. azon oknál fogva nem adta-el gyüjteményét, mert szándékozott ezen testesitett indulatokat százra szaporitani. E' végből egészen magánosan és szinte remetei életet élt; de a' halál előbb meglepé őt, hogysem tervét végbe vihette volna. Ezen gyüjteményben igen érdekes a' többi köztt valamelly ércz-öntmény, mellyben M. önmagát nevető helyzetben tökélyes portrait-hasonlatossággal leábrázolta. — E' gyüjtemény azonban csak rövid ideig látható, minthogy tulajdonosa azt eladni szándékozik, 's e' szerint nehezen fog olly könnyen ismét alkalom adatni e' jeles gyüjtemény nyilvános láthatására. A' műkedvelők tehát sietni fognak ezen éleményt minél előbb izelni.

Guttenberg szobra. Thorwaldsentól legujabban érkezett tudósitás a' Mainzban összeállott 's Guttenberg emlékét létesitendő társasághoz, mellyben a' jeles szobrász jelenti, hogy munkájával egészen készen van, melly Guttenberg képszobrából, 's két a' szobrász ur által kigondolt basreliefből áll. Thorwaldsen egy uttal el nem mulaszthatja egyik igen jeles tanitványának is dicsérettel említését, t. i. Bissen urnak. Az egyik kész relief Guttenberget ábrázolja, miképpen ez a' mozgékony betűt Faustnak mutatja, ki neki egy táblát nyomtatás végett elejébe tart e' szókkal: „Dixitque Deus: fiat lux! et facta est lux" Guttenberg első bibliai nyomtatásának betű-bélyegeit hiven ábrázolván.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jun. 25-én a' „lengyel király házassága" czimű vigjáték (miről mult lapunkból említésünk tévedésből elmaradt) Horvát Dániel

örnagy fordítása szerint adatott. A' darab több tekintetben mulattató volt; vége azonban talán komolyabban adatott, hogysem kellett volna. Szentpétery (gr. Lovinszky) és Szerdahelyi ur (Dideszki) adák jól találva e' mutatványnak mulattatóbb részét; a' komolyabbat Lendvay (király), Tóth (kalixi herczeg) Egressi (Henrik) urak, és Dériné assz. (Eliszka) foglalák-el. Itéletünk szerint az utósó felvonást élénkebbé 's vidámabbá lehetett volna tenni, ha a' herczeg, ki előbb a' királynak szerepét illő méltósággal vivé, most, midőn a' tréfának vége közeledett, a' valódi király iránt meghittebb 's enyelgőbb bánásmódot vett volna fel, annyival inkább, minthogy a' király a' tréfában maga is megegyezett. Igy lehet vala reményleni, hogy az előbbi vig hang folyvást végig fentartathatott, 's a' jól mulató közönség komoly szeszélylyel nem hagyta volna el a' szinteremet. — 29-én a' „világ divatja" ama vig mutatványoknak egyike volt, mellyek színészinktől igen igen jól sikerülve, 's lehet mondani, fővárosi szinpadunkra valóban méltólag adattak. A' közönség egyre kaczagott, 's ezen esti mulatságot legkedvesebbjei közé számithatta. Színészink valamennyin vetekedve játszottak. Közülök különösen emlitendő a' vig szeszélyű Szentpétery (Világosvári) és Megyeri ur (Harsándi), valamint Dériné assz. (Paulina). Világosvárinak kissé igen is hangos beszédjét találtuk feleslegesnek. Laborfalvi Benke Róza a' kassai színész-társaság tagja Luise szerepében ma lépett-fel mint vendég először nálunk. Ezen fiatal 's csinos külsejű színésznő mult évben kezdé fővárosi szinpadunkon színészi pályáját; innen elválván a' kassai társasággal egyesült, 's ott köztetszéssel annyira tökélyesité magát, hogy mai felléptekor kellemesen lepé-meg előbbi ismerőjit minden tekintetben helyesen bebizonyitott tehetségeivel. Több izbeli megtapsolásra és játékvégén előhivatásra érdemesittetett. Örömmel értettük, hogy reménységünk lehet őt körünkben megtarthatni. — Julius 1-jén a' Lendvay ur jutalmául adatott „fekete asszony" parodia mind muzsikai mind dramaticai tekintetben helyesen és igen mulattatólag fordult-meg szinpadunkon. Minden egyesült a' hallgatók jó kedvének fűszerzésére. Szilágyi (fertálymester), Szerdahelyi (Vámos), Lendvay (György) ur, de különösen Szentpéteri ur (Csörgő) egy volt a' maga nemében. Ezen utóbbi szeszélyes szerepében 's bohós öltözetével valódi franczia carricaturát képzett, 's rajta nem nevetni még a' legkomolyabbnak is teljes lehetetlen volt. Köszönet neki, a' jeles színésznek, a' sok oldalú művésznek, e' jó mulattatásért. A' kardalok jól sikerültek; csak a' kincsásóké az utósó felvonásban ment kevessé gyengébben. Csak minden jót mondhatunk a' többi egyes és öszves énekek felől, mellyekben kitünőbbek voltak a' nyájas és kellemes előadást párositó Mogyorósy l. a. (Háni), valamint Dériné assz. (Nelli), ki mint fekete asszony igen mulattatott, 's ma különösen tiszta csengésű szavát kellemes enyelgéssel tünteté-ki. — 2-án „Alessandro Massaroni" adatott.

Szegeden majus 24-én „Lumpacivagabundus" adatott. — Várady Enyv asztalos szerepét nem roszul fogta-fel. Szőllősy Czérna szabót játszá. Itéletem szerint az ugy is merő bohózatokból álló 's valóban keveset mutató darabban jobban tennének színészeink, ha Czérna szájába nem a' tótos kiejtéseket, és rongyos korhely szerepét adnák,

hanem inkább mint a' második szakaszban is mutatja, azt egészen kevélynek festenék; mert a' darab folyamatja alatt kitetszik, hogy ő nem részegeskedés, hanem inkább kevélység, hitelezés, gondatlanság által jut ismét előbbi szegénységébe, 's illyképpen azon egyformaságtól vagy is merő ittasságtól elvonatnék a' néző, 's látná a' nagyravágyásból, és sorsán érdem nélküli felemelkedésből következő roszat is. Ezt pedig annál inkább javalnám, minél jobban tudom, hogy a' darabba ezen személy ugy is ollyasnak megbökésére van beszőve. Kovács (Lábszij) szerepét igen jól fogá-fel. Az egész darab nem igen állja-ki a' birálatot; de még is a' tapasztaltakból egy két szót kell előhoznom. A' nézők igen sokan valának, még pedig igen is sokan; de annál többen a' nemelégedettek is. Emezek között állanak azok, kik a' nem jól ütött extemporisatiók ellen szólltak, vagy az ellen keltek-ki, hogy színészeink a' sugótól várták a' mondandókat. Való az, hogy én az extemporisálásoknak magam is ellensége vagyok, és Szőllősy szájából hallottam ezen darabban ollyat, mi szinpadon nem jól hangzott: de ennek oka a' szerencsétlen tótoskodás volt. Ez uj ok arra, hogy ajáljam a' színészeknek, mint feljebb, hogy Czérnát kevély bohózatos alakban adják jövendőre is, és csak annál maradjanak az előadásoknál, mit az eredeti szerző irt. Hogy pedig némellyek a' sugótól lesték a' mondandókat, igaz; és ez ollyan, mint a' kis madár, melly egyedül anyja szájából lesi a' magot. Csak ugyan ohajtható volna, hogy a' színész tökéletesen elkészülve lépne-fel. De midőn ezt igaznak elismerem, egyszersmind a' nálunk levő színészeknek védelmökre is előhoznom kell, hogy a' kifogást leginkább ollyasoktól hallám, kik nagyobb szinházakba jártak hajdan, és igy olly színészeket láttak fellépni, kik minden darabokra elegendőleg elkészülhettek. De más itt 's átaljan véve mindenütt a' magyar színészetben a' körülmény! Itt minden darabban ugyan azon színész lép-fel. Igy p. o. Kovács 23-án (Don Laurento) 24-én Lábszij volt, 's mind a' két darabban nagy a' szerepe. Valljon pedig egy nap elegendő-e arra, hogy tökéletesen elkészülhessen? kivált midőn a' nem egészen pártfogolt színészt néha a' nyomorúság, szükség, és jövendője iránti aggodalmak is nyomják. — Legyünk igazságosak! ne törjük-le a' majdan szép gyümölcsöket adandó csemetét első zsengéjében; ne tapodjuk-el a' virágot csirájában! Színészetünk még nem áll ott, hogy minden tekintetben biráltathassék: de hogy napról napra előbbre halad, örömmel tapasztaljuk. Nyujtsunk inkább segéd kezet a' jónak ápolására, 's adjunk pártfogásunkkal ösztönt színészeinknek, hogy igy a' gyenge előre haladni, a' már tökéletesebb pedig szerepeit illőleg előadni törekedjék. Thalia temploma nyitva áll, felkentjei csak pártfogoltatni kivánnak, 's mi annak oltárára tétetik, a' hazáé, a' szeretett hazáé; ez pedig köz anyánk, és legfőbb kincse a' Magyarnak. Gondolom eleget mondottam! Csendvölgyi.

Pécsett maj. 10-én a' „tündér kastél magyar országban" nagyon jól mulattatott; különösen a' két érdekesb szerepben Marcsa (Pályné assz.) Farkas (Pály ur) egészen kielégitettek. Az első kettős dal „a' szemorvosból" ismételtetett, 's zajos tapssal fogadtatott a' szép idő daczára öszvegyült számos nézőktől. Farkas személyét Pály ur hiven terjeszté elénkbe, ugy szinte Pályné asszony is Marcsáét a' lehetősé-

gig. Ámbár Marcsa inkább szende (naiv), de Pályné asszony, kinek testalkotása ezen szerep kiviteléhez nem olly alkalmas, mint kívánni lehetne, 's hangja is a' heroinákra jobban alkalmazható, még is megfelelt czéljának. A' 2dik felvonásban előfordult kettős dalt „Andronico" czimű daljátékból igen kellemesen éneklék-el; mellyet, ha szinte nem Marcsa és Farkas szájába illék is, még is igen szivesen halla a' miveltebb nézők száma, és rosz neven nem vett. Játék közben Földvári ur magány-tánczot járt-el köz elégedésre. Ajánlanók azonban, hogy kevesebb figurákat, de mesterségesebbeket vegyen elő, mi által a' közönségnek inkább tudtára adja tánczbeli jártosságát, és a' hosszas magánytánczczal unalmat nem szerzend. — 12-én „bárson czipő" hirdettetett, melly azonban Parázsóné asszony betegsége miatt megváltozott, 's helyébe „Sajdár és Rurik" czimű hősjátékból hordatott szét a'játékszini czédula. Hihetőleg a' sebes nyomtatás volt oka a' czédulában még eddig nem tapasztalt sok hibának. A' régi szellemű darabot érdekessé tették Baranyi ur (Horogszegi), Szaplonczay (Sajdár), Pályné ass. (Margit), Földváry ur (Rurik). Színészink egy része Budáról jövén tudhatták, hogy Margit szigetében a' kősziklának nyoma sincs, 's hihető Béla idejében se volt; igy a' játékszinre alkalmazó Bárány Boldizsárnak hibás kitételein „nektek mohos kősziklák panaszlom kinaimat" 's a' t. segithettek volna. — Különben az egész jól sikerült; játékvégén Sajdár, Rurik, és Margit előtapsoltattak. Alkonyati.

Nagyváradon jun. 17-én legelőször adatott: „az ikrek" eredeti szomorú játék 5 felvonásban; magyar játékszinre alkalmazá N. Váradon tek. F—y J—né asszonyság. A' tisztelt szerzőnének ez már 3-dik munkája, mellyel a' magyar dramaturgiát megajándékozá; ezek közül egyik forditás. A' fenn emlitettnek történeti tartalma az Aurorából ismeretes. A' darab szép 's tiszta magyarságú; két első felvonása jól ki van dolgozva, de ugy látszik, hogy a' többiben a' szerzőné mintegy megfáradva siet a' történetnek előadásával. Ha némelly apró hijányokat, 's az előforduló számos levelezéseket nem tekintjük, a' darabot valóban jónak lehet mondani. Ohajtjuk, hogy a' tisztelt szerzőné több illy szép műveivel szaporitsa eredeti magyar szindarabjainkat. Nem hallgathatjuk-el Éder Aloyziának (Leteényi gfné) és Kubainénak (Záray Ilka) játék közben többszer váltott csinos öltözeteiket és szorgalmas játékjokat. Átaljan véve az iker-testvér Szandai grófok Fáncsy és László, valamint Éder is (Kőséry báró) jól tudták 's vitték szerepeiket. Udvarhelyiné (Zárayné) gyakran botlott szerepében, 's ugy látszik szinjátéki tudományából naponként jobban kitanul.

Eger, junius 23-án. A' kassai dalszinész-társaság alig jöve városunkba pünkösthétfőn kezdve játékaival itt kedveskedni, már is elvesztettük őt. Én csak két darabon leheték jelen, mellyeket a' derék szinészek jeles szorgalommal adának-elő: egyik a' vérnász volt, mellyben Czelesztin (Telegdi) szerepét legjelesben vivé, 's Vörösmarty jambusait nagy pontossággal mondá, és az indulatok változatait szorgalmasan teljesitvén ez uttal is bizonylá szinészi tanultságát 's különös képességét. Komlóssy Tanár remete személyét nem annyira kielégitőleg adá. Sajnálatos, hogy a' különben tanult 's tapasztalt játszónak ügyetlen sugó lön vezére, 's im e' hiány a' sugóra nem szorult

Czelesztin mellett igen is kitünt, annyival inkább pedig, mert a' remete jeles költőnknek tragoediájában (bár ő Telegdit gondolná is talán elsőnek) fő személy: ugyan is fő hatással bir a' történetre, 's Tanár szerepének kivitele a' vérnászban első kötelesség. Valljon miért hagyatott-ki az első szép jelenés a' játékból? hol a' remetének erkölcsi nemes caractere ragyog, 's Lenkének enyelgő okos ártatlansága kedvesen csapongó képekben mutatkozik. A' játék Kolta 's Telegdi megjelenésén kezdődött-el. Koltát Szakácsinak illetőbben kell vala mutatnia, mivel nála szilajság helyett feszesség, őszinteség helyett fél meleg kedv jelenkezett. Szökő érdemesen vitte az öreg Gerő szerepét; valamint B. Róza is a' kis Lenkét jól játszá, 's mi a' fiatal kellemes színésznének sok szerencsét kivánunk, mivel szorgalmas 's okos felfogásai nagyot reméltetnek felőle. De maga elbizására többet mondani nem akarunk. Hubenay Banó diákot nem eléggé melegen mutatá; ellenben Videt, Kolta kisérő társát, Fülöp hozzá illő hévvel játszotta. W.

HANGÁSZAT.

Hangmű.

„A' nemzeti dalnok énekes gyüjteménye. 2-dik füzet. Közre bocsátja Róthkrepf Gábor." Foglalatja: „bajnok bucsúdala." Szerzé Jakab István. — Ezen uj hangmű csak e' napokban jelent meg, 's mind eredetiségével, mind kellemes ballade i melodiájával méltán ajálkozik a' magyar éneklés pártfogójának. Fortepiano-kisérettel van irva, 's mind sopran, mind tenor énekes egyiránt használhatja. Formája és csinos nyomtatása hasonló az első füzetéhez. Megszerezhetni Pesten e' lapok kiadójánál, és Tomala műáros ur boltjában; ára, valamint az első füzeté is, egy váltó forint.

SZÉPMŰ.

Gróf Széchényi István arczképe, melly e' lapok mellett megjelent, negyed iv formában 1 vtó fton megszerezhető Pesten e' lapok kiadójánál és Tomala szépműáros boltjában. Kik nagyobb számmal rendelnének a' Regélő hivatalában e' képből, minden 10-re egyet ingyen kapnak. — Hasonlag ugyan azon helyeken lehet megvenni Kántorné, Dériné assz., 's Megyeri ur képét is akár negyed, akár nyolczad iv formában; melly utóbbi formának ára csak 30 vtó kr.

DIVAT.

Parisban az ékesebb néposztálybeli nőnem többnyire fehér batiszt vagy musselin ruhát visel; formája ollyan, mint az eddig közlött felruháké; elől vagy oldalán fehér, vagy gyengéd, vagy tarka szinű szalag-rózsával tartatik öszve; mások hímzésekkel díszlenek. Némellyiknek felső testét igen finom ránczok fedik. Az alruha többnyire fehér selyem; a' musselin-ruha alatt elkerülhetlen a' gros-de-Naples. — Az olasz és ris-szalma kalapok legszámosabbak; nagyságuk naponként szaporodik; többnyire tollal ékesittetnek, ernyőjek alján pedig börvény (Immergrün)-füzér, vagy buzavirággal vegyes kalász, vagy elegyes gyöngy-fonaték díszlik. — A' fehér (ris-szalma) kalapon sárga rojtos fehér szalag és vizi liliomból font füzér (guirlande), vagy, mi még csinosabb, rózsa-geraniummal (daru-orr virág) vegyitett különféle virágból álló füzér — másokon apró barna növényekkel vegyes börvény levelek 's apró rózsák — másokon ismét tengeri violából fél füzérkék ékeskednek Az ernyők igen felemelttek, és öblösek. — A' fejkötők blondeból, tüllből készülnek, 's korán nyiló virágokkal ékesittetnek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

55.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 9kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Költő bucsúja.

Isten hozzád drága hon!
Már benned nem nyughatom.
Áldjon Isten nemzetem.
Búdat én nem nézhetem.

Nem zengek több éneket
Hárfa-hangon már neked;
Ugy sem adhatsz tettemért
Hervadatlan zöld babért.

Messze, messze térek én;
'S míg a' búnak éjjelén
Fel nem támad hajnalom,
Mindig egyre bujdosom.

És ha nem lesz olly vidék
Melly nyugott hont adna még;
Addig, addig bujdosom,
Míg a' földet láthatom.

Honfi voltam, hű valék,
Mint jó nemzet-sarjadék;
Sokszor értted harczolék,
Bár jutalmat nem nyerék.

Lantom néma, szívem fáj,
Mert nincs benned béketáj,
'S nem mosolyg a' béke rám.
Isten hozzád szép hazám!

P. Szőkedencsről.

SZORGALOM.

Olcsó levegőhajók. Gäbel ur Porosz-Silesiában 50—100 tallérnyi költségen olly levegő-hajót tud készíteni, melly egy kilőtt golyó sebességével és erejével még a' legnagyobb szél ellenére is tetszés szerinti magosságra hajtathatik, 's valamelly egyszerű készület által, mint a' hajók a' tengeren, bármelly felé irányoztathatnak. — Gäbel ur társat keres magának, kivel együtt fogván a' dologhoz e' találmányát létesitse.

Irótollak. Faraday ur minap a' tudományok és művészetek intézetében az irótollakról értekezvén többek köztt megjegyzé, hogy többen a' régi toll-gyárosok közül évenként 6.000.000-t készitettek, 's hogy az iménti 7 évben 1828-tól 1834-ig általánosan véve évenként mintegy 222.000.000 készittetett aczélból, mihez 120 tonna aczél kivántatott, mivel 1 tonna közel 2 millio illy iró tollat ad. Ezen 120 tonnából Gilbat és Birmingham urak, kiknek gyárában mintegy 300 ember szüntelen foglatoskodik, egyedül 40 tonnát dolgozott-fel, 's igy tehát harmad részét.

Kaszáló kocsi. Éjszakamerika némelly termékeny vidékein kaszálás és aratásra ugy nevezett kocsin járó olló használtatik, melly igen sokat hasonlit valamelly két kerekű targonczához, mellyen egy nagy olló áll srófon. Ezen olló, a' kocsi odább-odább tolatván, igen sikeresen kaszál és arat.

Kő-eszterga. New-Yorkban bizonyos kővágó valamelly követ-esztergáló műszert talált-fel, mellyel a' kőtömegek tetszés szerinti nagyságban és alakban a' kősziklákból kimetszetnek, 's azután mint akármelly fa vagy csont mindenféle alakban esztergáltathatik.

Hajat ujjan növesztő kenőcsöt nem régen talált-fel Kreller Károly neuenburgi chemikus Nürnberg mellett. Ez a' fej bőrét feleleveniti, 's ha csak a' hajgyökök egészen kiszáradva, vagy káros eszközök által kiirtva nincsenek, a' fejnek ismét megszerzi természetes takaróját. Több próbák igazolják már ezen kenőcsnek valódi sikerét.

Londoni koppantók. Londonban jelenleg két tokkal ellátott koppantók készittetnek, mellyeknek egyikével a' gyertyát eloltják, de a' másikával ismét meggyujthatják.

Gőzhajó közép kerékkel. Parisban ezen gőzhajó már második próbáját tette-meg, 's tökéletesen sikerült. Parisból St. Cloudig 34 percz alatt ment-el; vissza jött tetemes viz folyás ellen 54' alatt, 's ezen távulság különben öt órai járásnál hosszabb.

Valentia-buza. Palermóban próbát tettek az ugy nevezett Valentia-buzával, melly évenként két aratást ad, egyiket juniusban, másikat octoberben; az elsőnek vetés-ideje februarius, a' másodiké junius. A' liszt, mellyet belőle nyertek, mint mondják, igen jó.

FESTÉSZET.

Szinezés.

A' képiró mindenkor illő tekintetbe vegye, miféle helyen függesztetik-fel festvénye. Ő tehát akkép intézze, hogy festett képeiben éppen azon oldalról válassza a' világosságot, honnan azt nyeri rendelt helyében; a' festvényben pedig világitsa-meg a' művész azon testeket, mellyek legközelebb esnek a' világossághoz; ekkép kell bánni a' világ-lépcsőzettel, minél tovább távoznak a' tárgyak a' fő világsugártól. Arra nézve, valljon a' világsugárok függélyesen vagy ferdén esnek-e a' tárgyra, nagy különbséget kell tenni. Következik innen, hogy ollykor a' részeknek, ha bár azok nem olly fellengősek is, mint mások, éppen olly magos, 's némi esetben még magosabb világosságot kell kapniok, mint a' magoslatúaknak. Ha tehát a' világosság függélyesen esik a' homlokra, az orrnak még se kell olly fénylő világosságot kapni, mint a' homloknak, ám ha az kiljebb áll is, távulabb levén ez attól; ha ellenben a' világosság oldalról jutna a' főre, ezen esetben már a' legmagosb világosság az orr egyik részére esnék, bár ha az orr előrésze emelkedettebb is. Azonban a' dolog állapotja egészen más, ha a' világosság előről vétetik, midőn akkor az orr hegye azon részt teszi, melly a' fő világosságot nyeri.

Zsinórmértékül meg kell jegyezni, hogy ezen felhozott világosság és setétség lépcsőzetében, vagy a' világosságban és árnyékban fekszik a' colorit egész ereje, 's az egyes részek kiemelése. Nehogy tehát rútul 's hirtelen emeljék ezek magokat a' nagy fényesség és setétség által, szükséges, hogy a' szineket kellemes 's érezhetlen módon fogyni 's elveszni hagyjuk. Általán csupán azon rész nyerheti a' legfőbb világosságot, mellyre a' világsugár egyenesen esik: ellenben az, hol ez csupán rézsut éri a' részt, kevesebbet kaphat; ennél fogva, ha ezekre sok vagy kevés jut a' rézsut eső világból, e' szerint lehet azokat elhomályositni. Ez által következő czélt érünk-el:

Hogy t. i. festvényeinkben minden rész, valamint már magában a' természetben, ugy itt is, többet vagy kevesebbet nyomul előre 's hátra. Ehhez képpest a' művész arra forditsa figyelmét, hogy a' világosság és árnyék lépcsőzete által akkép terjessze-fel a' dolgot, hogy mindegyik illően lépjen-elő, 's hogy végre az ne jelenjen ugy meg, mint ha az egész festvény csupán egy lap volna. — Takarékosan bánjék tehát a' művész a' fehér szinnel, 's csupán ott használja azt, hol a' legfőbb világosság szükséges. Igyekezzék a' világosság és árnyék elosztása által a' nézőt ámitni, hogy ez azt vélje, mintha minden kiemelkednék a' laptól. Általán megjegyzésre méltó az is, kogy ő a' világosságot a' festvényben azon világ szerint igazitsa, mellyet a' festvény azon helyen nyer, hova függeszletik. Ha tehát a' felhozott helyen a' világosság erős, azon esetben annak a' festvényben lágynak kell lenni; ha az ellenben egészen halavány, vagy gyenge világitást nyer, erős 's hathatós hegyen, mivel két fénylő világosság megsérti a' szemet, 's két halavány vagy gyenge világnál nem lép semmi keményen előre.

Ha a' világosság valamelly világos vagy fénylő testre esik, az sokkal erősebb, mintha valamelly halavány vagy kevesbbé fénylő testet ér. Ezt főkép észrevehetjük szemünken vagy pedig más valamelly köszörült kristál-gombon. Ennél fogva azon helyen, hova a' világsugár függélyesen esik, fehér pont által kell kinyomni a' fényt.

Az egyenes 's beeső világosságon kivül, szükség a' visszaverődött vagy reflex világosságot tekintetbe venni; mivel ez arra nyujt segedelmet, hogy a' festvénynek bizonyos erőt adjon, 's még azt is eszközli, hogy minden illendően lép elő. Megkivántatik itt tehát, hogy a' művész szorgalommal vizsgálja a' természetet, melly próbatételnél tapasztalandja, hogy azon test, melly a' megvilágitotthoz legközelebb áll, a' tőle vissza verődött világsugárok által az árnyékoldalon egy keveset megvilágittatik. Minél fénylőbb a' test, melly tökéletes világosságot nyer, annál erősebb a' reflex vagy a' viszonsugárlat, 's közönségesen a' reflex azon szinből vesz-fel valamit, mel-

lyel a' test bir, 's 'mellytől az származik. Ennél azonban óvatosság a' művész részéről 's elég ügyesség szükséges.

Hogy tehát a' festvénynek az illő 's igaz helyen alkalmazott világosságot 's árnyékot megadhassuk, mindenek előtt egy helyet kell meghatározni a' festvényen kivül, mellynél azt vesszük-fel, hogy a' világosság onnan esik reá. Ez megtörténvén, azon darabot, mellyet festeni akarunk, olly helyzetbe tegyük az ablaknál, hogy a' beeső világosság akkép hasson reá, mint azt kivánjuk, az az: erősen vagy gyengén, az oldalról, egyenesen, vagy pedig lefelé. A' festvénynek a' világosságra nézve olly helyzetűnek kell lenni az alatt, mig a' festvény készül, mint annak lenni kell akkor, ha az már tökéletesen bevégezve 's a' meghatárzott helyen van felállitva. — A' világosságnak azonban csak egy pontból kell szolgálni, 's ezen pontból az egész festvényen kiterjedni, honnan t. i. a' világosság különbsége ama rész idomzatához képpest származik, melly azon ponthoz van forditva. — Mind ezt pontosan láthatni, ha valamelly szobát elsetétitünk, 's csupán egy ablakon bocsátjuk-be a' világosságot, például valamelly szoborra. Erről az által szerezhetni igaz ideát, ha hozzá szokunk éjenként lámpa-világnál rajzolni 's festeni, miután ezeknél a' világosság egy oldalról 's egy pontból járul-ki, mikép t. i. a' lámpa függ, 's melly a' nélkül, hogy megváltoznék, szünetlen egy állásban marad.

Hogy a' világosság és szinadás hatásira eléggé figyelmesek legyünk, 's az által tiszta finom érzést, a' szemnek pedig bizonyos átható erőt szerezzünk, szükséges, hogy a' természet után fessünk virágokat, gyümölcsöket, madarakat, kutyákat, nyulakat s.t.b. igen eleven szine levén a' virágoknak, gyümölcsöknek, 's efféle több más dolgozatoknak. Ezen összeállitás által a' művész a' szinekről ezeknek összeillesztésére nézve, ugy a' világosság hatásairól is ezekre, tiszta fogalmat szerzend magának. Mivel tehát illy tárgyak másolatinál több szabadsága 's önkénysége van a' művésznek mindent saját ideája szerint rendelni-el, ez által bizonyos szabadságot 's könnyűséget szerez magának a' dolgozásban, melly ezen művészeti ágazatnál mulhatlanul szükséges. — Az eddig mondottakat legjobb sikerrel lehet alkalmazni a' festésnek bármilly neménél is; azonban még következő felszóllitást lesz szükséges berekesztésül a' művészhez bocsátani. A' festmények kidolgozásainál mindenki arra forditsa figyelmét, hogy mind az, mit ő felterjeszt, fekvésére 's állására nézve az annak megfelelő saját szint kapja-meg, 's mindegyik illően különböztesse-meg magát a' másiktól. Ezt az által lehet elczélzani, ha a' setét test mellé egy világost, 's oda, hol az egyik árnyékoldal van, világosságot alkalmazni igyekszünk, mi által aztán minden tárgy 's minden test jól lép-elő.

Ugy hasonlag nem kell hinni a' művésznek, mintha a' colorit szépsége különféle szinek keverményében állana; mivel abban bizonnyal nem áll, hanem annak rendes felosztásában, melly a' közttek levő szinrokonság értésétől vezéreltetik, hogy t. i. azok egymást segitsék 's kiemeljék. Minden, mi ott mutatkozik, egyességet 's varázsló öszhangzatot áruljon-el. Novák Daniel.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Dupuis Budán a' Horváth-kertben igen bő jövedelmet nyer erőmutatványaiból. A' budapesti közönség, ugy látszik, kedvet talál a' küzdők nézésében, ha bár a' hajdani Hetz-et (állatküzdést), a' spanyol ökör-viadalt talán nem ohajtja is. De nem merjük állitani, valljon, ha ezen utóbbiak nálunk divatba jönnének, nem csalnának-e több publicumot, mint a' nemesebb művészeti, vagy is szinházi mutatványok: mert Dupuis küzdéseire, mellyek csak nehány perczig tartanak, maig is annyi ember gyül öszve, és pedig minden rendbeli (1 ft. és 1 ft. 30 xr. bemeneti dij mellett), hogy a' Horváth-kert épületei előtt levő udvar mindig tömve van nézőkkel, kiknek számát legalább ezerre lehet tenni. Dupuis jól tudja a' közönség kedvét keresni, 's ennek mult julius 5-én uj nemű mulatságot szerzett. Azokat t. i. kik eddig vele küzdöttek, e' napon egymással páronként engedé birkozni, 's a' legjobb két küzdőnek 100 vtó ftból és egy arany órából álló jutalom-dijt tett-ki, mellyet a' kiállott 10 küzdők ketteje meg is nyert. A' küzdők ruhájira számjegyek voltak tüzve, és sorsvonás által határoztatott-el, ki mellyikkel küzdjön. Wamberger serfőző Csábi József molnárral egyforma erejű levén egymást meg nem győzheték, 's majd óranegyedig tartó viaskodás után kénytelenek voltak a' pályáról lelépni. Az említett két győztesek küzdés után, melly, valamint a' többieké, sok mulatságot szerze a' nézőknek, a' nevezett jutalmakon kivül még koszorúval is tiszteltettek, és koszorúkkal ékesitett öt akós hordóval, melly borral levén tele a' diadal után valamennyi küzdő lakomájául adatott. E' mai küzdések olly sokáig tartottak, hogy Dupuis ur és Teutsch l. a. csak egy két erőmutatványt tehettek. — Jul. 5-én Dupuis ur ellen Denhoff Károly kalmár legény, és Fleck Ferencz timár — Rubits Kár. (fehér hajónál házi kenet) ellen pedig, ki multkor roszul léte miatt nem küzdhetett, Wamberger állott-ki.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Néhány szó az esztergomi szinészet ügyében. *)

A' 47-ik számú Honművészben Megyey válaszolni akarván a' „titok súlyáról" (e' lapok 37-ik számában) irt ismertetésemre, tudhatá, hogy dolgok ellen dolgokkal, 's pedig a' darab belsejéből vettekkel illik 's kell vala indulnia; mi annál könnyebben esheték neki, mivel mint ő itélget — „csupa könnyelmű előitéletből" vagy

*) Erről a' versenygést mindkét részre nézve e' lapokban berekesztettzek jelenti a' szerkező.

„csupa bírálni nem értő fukar vágyból“ eredtek közleményim: de apologuszi pathoszában — tüzében vagy elragadtatásában — czélszerűbbnek vélé részére kifejezésekkel (mellyeknek nagy része, nem átallom megvallani, értelmemen felül van) és caracteri homályos szómennyiséggel egész lapon végig vivni velem; mi, nem tekintvén, hogy lélekismereti teher, már magában is elmeszegénységet, 's a' szükséges védszerekben nagy hiányt árul-el.

Itélő tehetségemet veszi kérdésbe: olly dolog, miről okoknál fogva kiki bátran szóllhat, de vaktában bíróskodni ez ügyben csak a' gyáva fog, 's olly darab ügyvédének, mint a' „titok súlya“ mellyben — mint szabad szemmel is láthatni, hogy határzottabban szólljak — Theréz a' kedves, puha érzelgéssel (sentimentalismus), ledér vágyakkal (1 felv. 2 jel. 's egyebütt) — Rozi testvéréhez darabos, Levelesyhez megpiritó, merész beszéddel; Szállásyné, kivált Lajos, Sándor, és Levelesy szóbeli pongyola — sőt alávalósággal (ezek az erkölcsiségek!?) bélyegeztetnek, átalában pedig bizonyos caracter nélkül ingadoznak stb. stb. — mellyben a' hemzsegő grammaticai szörnyek mellett csak középszerű gondolatot is hijában keresnél — „érdemesb részről“ álmodozni — ! — éppen nem illik. — Vagy talán Megyey azt vélé: hogy, a' midőn birálatomat idegen név alatt czáfolgatá, már letorkolva vagyok? — Jobban ismeri ezen darabot azon t. közönség, melly előtt adatott, mintsem egy puszta „nem“ szónak hitelt adjon, mit nekem ha bár idegennek is, szinte mint Megyey, de tovább itt mulatónak, elég alkalmam volt kitanulni. — Bocsánat a' szerzőtől! nem emlegetem ezeket, ha ügyvéde nem kényszerit vala: — de egyébiránt is bocsánatot reménylek nem tehetvén arról, hogy a' játék folyama alatt én alvám (mi fontos oknál fogva nem történhetett) 's Megyey „álmodott.“ —

Végre birálati jus-bitorlónak, 's nem-illető (incompetens) birónak tart engem Megyey; mert a' „titok súlyánál“ jobb szindarabot nem irtam. E' tévedés kikerülésére ismét egyebek mellett tudnia kelle, hogy más a' teremtő, más az itélő tehetség; vagy ha valaki, mivel nem irt jobb könyvet a' másénál, ne is merjen egy uj megjelent munka felől szabadon szóllni? 'S kérdés: irt-e valaha Megyey szindarabot, a' „titok súlyánál“ jobbat? — Ime észre se vevé, hogy maga alatt vágja a' fát! —

Mind ezek után csintalankodik Megyey, midőn magát tudtom nélkül is adósomnak érezvén, válaszával akart kifizetni (?!); kik élesebben tudnak a' karpit megé nézni, értenek!

az érdeklett biráló.

Budán julius 2-án' az uj bérlet „Alessandro Massaroni vagy a' rabló“ czimű 2 felv. szinjátékkal kezdetett-meg kevés néző előtt; mert ha ugyan az napon egy „küzdő Herkules“ (Dupuis ur a' Horvát kertben) és egy „Oroszlán“ (Löwe ur a' pesti szinházban) lép-ki az arenára, ki menjen akkor egy „rabló“ megtekintésére (kivált magyar) szinházba? mondák a' Budapestiek, 's a' helyett, hogy egybe gyültek volna, inkább eloszlottak, 's Massaroninak csak igen kis rész hajlott részére*) ugy, hogy a' hires rabló két három ügyesb bandita tár-

*) Mi csuda tehát, hogy részrehajlók voltak többen a' nézők közül?
A' szedőlegény jegyzéke.

saival zsebébe játszhatta volna mindannyi nézőjit. — Massaroni egyike azon daraboknak, mellyek szemre, fülre 's mindannyi kül érzékekre hatnak, de a' lelket (belső éleményt nem nyujtván) üresen hagyják; — ujat nem sokat nyujt; de részeinek elrakása jó, csakhogy igen kevés actio, és számos számtalan elbeszélésekből áll; a' csomó kielégítőleg felvágva. Ezeknél fogva tehát, kivált ha másodszori előadáskor színészeink sebesebben 's összevágóbban játszandanak, a' vendégnék pedig nem olly soká késnek, és számosabban jelennek-meg a' herczegnél (mert megfoghatlan dolog egy herczegi társasági teremben csak három asszonyt 's csaknem annyi férjfit látni): nehány vasár- és vásárnapokon bátran adathatik. — Massaroni (Lendvay ur), Bergamosco (Szerdahelyi ur) társával együtt olly finomul lopnak és csalnak egész játék-hosszanta, hogy a' néző nem akarva is meg-megtapogatá mellénye zsebét, ha valljon nem hibázik-e órája? főképp az 1-ső és 2-ik felvonásköz alatt, melly csaknem olly hosszú volt, mint maga a' felvonás. Ugyan édes szép vendégnék! vegyék fontolóra, hogy az ember olly üres házban, olly sokáig, még pedig ha a' muzsikusok is ott hagyják, irgalmatlanul jól mulatja ám magát addig, mig kegyetek oda benn azon versenygenek, hogy „nem köteleztetnek vendégül fellépni, mert ez a' statisták tiszte.“ Statisták, és megint statisták! de ha nincs? 's ha többen kegyetek közül, édes szép vendégnék, igen is beillenek azoknak? — — Mondám tehát, hogy Massaroni és Bergamosco kegyetlenül szépen tudtak lopni és csalni, 's mind a' kettő főszere volt az előadásnak. Massaroninak a' 2 felv. gitár mellett énekelt romanczja köztapsra érdemesült. A' két festő, Albert (Tóth ur), Theodor (Egressy ur), ugy szinte Nicolo (Szilágyi ur), kivált a' két utóbbi, jelesen felelt-meg szerepének. X. herczeget (Szentpétery ur), Ottaviát ennek leányát Barthánné assz. adák. — Vendégnénk Laborfalvi Benke Róza igen csekély szerepet vállalt magára. Lendvay ur játék végén kitapsoltatott. — 4-én az „Örökségi egyezés“ 5-én parisi János daljáték — 7-én a' két gályarab — ismételtetett.

Pécsett majus 13-kán „Lumpacivagabundus“ Telepi és Pály forditása szerint jött Szaplonczay jutalom-játékául a' szinpadra. Ez már itt németben is ismeretes levén (mert a' mult télen által 3-szor adatott Kurt társasága által), omlott a' nép, hogy magyarban is hallhassa. Előtti napon már jelentve levén adattatása, előre féltek sokan, hogy a' magyar színészek mások példáját követvén majd házról házra járnak a' czedulával mintegy koldulás végett a' pártfogók kegyességéért; de milly nagy vala örömünk, midőn ezt elmaradni tapasztaltuk. Azonban szinteremünk még is dugva volt, mit egy ollyan igyekező színésznek, mint Szaplonczay ur, méltán ohajtottunk. Az előadás sokkal pontosabban történt, mint azt már a' télen láttuk; szebb öltözet, és diszitménynyel adatott. A' három jó madarat Földváry (Enyv), Szaplonczay (Czérna), Nagy József (Lábszij) jól adá; a' két első jobban, mint mikép németben láttuk, az utósó gyengébben; a' többi személyzet igyekezett szerepe csekély voltához képest megfelelni. Dicséretes, hogy a' játékszini czéduláról elmaradt az arasznyi sokat igérő, de ritkán, vagy soha meg nem felelő jelentés; ezeket rég ohajtottuk számüzetni, valamint a' társaság

megérkeztekor a' prologust, ugy elmentekor a' bucsúzó beszédtartást. Mind ezek már kimultak a' divatból; ha bár nehezen esik is némellyeknek ezeknek elmaradása, de jól megfontolva a' dolgot, szinpadra nem is való más, csak a' szin- vagy daljáték, nem pedig, hogy ott mintegy pityeregve valaki magát 's társaságát a' publicum kegyébe ajálgassa, vagy elbucsúzzék. A' néma meghajtás elegendő. Örvendtünk, hogy a' társaság igazgatója Pály Elek ur ebben szavunkat fogadta, 's illyest számüzött a' szinpadról, valamint a' lotteriát is. — 15-én „bárson czipő" adatott Deáky Fülöp m. tudós társaság levelező tagja magyarositása szerint. A' darabban előforduló érczherczeg szó sértő fülünket. Igaz, hogy Ausztriának Erzherzog, Orosznak Grossfürst, Spanyolnak Infant szó a' fejedelmi örökösök czime: de Magyarnál a' bevett szó főherczeg. Mért nem lehetne ennél megmaradni, meg nem foghatom; mert ha érczherczeget hall a' fül, azt lehet képzelni, hogy az emlitett herczeg valami ércztől kölcsönzé czimét. Greifensteint Baranyi ur, Ágnest Pályné, Feletrit Szaplonczay, Irmgardot Szaplonczayné, Mettát Parázsóné asszony tükrözék elönkbe. A' férjfiak közt Baranyi ur nyeré-el a' koszorút; asszonyok közt a' vidám Parázsóné, ki is betegsége daczára olly fürge volt, millyent csak egy egészségestől lehete várni. Méltó helyet foglalt mellette Pályné asszony 's végre Szaplonczayné Ezen utóbbi tapasztaltatja velünk, hogy legnagyobb hajlandósága van a' vén comicákra; kivált ott, hol sápitani kell, felülhaladhatlan. Alkonyati.

Német Játékszin.

Löwe ur és Stoll l. Pesten. — A' pesti szinház műértő bérlője és igazgatója Grimm ur folyvást ujabb 's ujabb éleményt tud szerezni közönségének az egyre jövő 's menő vendégszinészek által. A' mit t. i. veszténk operáinkban, minthogy Minkné asszony, ki jun. 23-án Romeo és Juliában lépe-fel utószor vendégjátszásra elutazása előtt, tőlünk eltávozván csak Schebest l. a. fűszerzi daljátékinkat — azt kipótolják némileg az egyre változó vendégek. Igy jul. 1-jén Stoll l. a. a' „szegény asszony végintézetében" mint Amalia utósó vendégjátékat adá, 's érdemlett megtiszteltetésben részesült, mellyel szép tehetségeit méltányolta az érdemet becsülni tudó publicum. — 2-án a' jeles Löwe ur, a' bécsi udvari szinház tagja, lépett-fel először mint vendég „Garrick Bristolban" czimű vigjátékban mint Garrick. Nem is kellene emlitenünk, hogy e' remekjátszó több izbeli zajos tapsokkal idvezeltetett. Játék után a' nem felesleges de nagy számú közönségnek már máskor is tapasztalt kegyességét rövid beszédjében hálásan emlité. 4-én a' legelőször adatott „Marianna" nézö játék Pierre szerepében bizonyitá-be ritka jelességű tehetségeit.

DIVAT.

29-ik divatkép (Párisból). — Ruha fehér musselinból. — Uj divatos virág-asztalka vasból. — Bécsi divat jul. 2-án himzett fehér mull-felruha lila-marczellinnal bélelve, 's himzett köpönyeg-gallérral. A' ruha hosszán középben 5 szalagbokor látszik, t. i. a' nyak-kötőn, övön, 's három az alsó testen. A' fehér szalma-kalapon virág és gaze-szalag diszlik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Kohlmann metsz.

M. T. AKADÉMIA
KÖNYV-
TÁRA

56.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap julius 12kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Sétálás közben.

Zajg és tolong az utszán
Sok tarka-barka nép,
Közöttük annyi szép lány,
Olly sok menyecske lép.

De én csak Egyre nézek, —
Csak Egyet lát szemem, —
'S olly mondhatatlant érzek,
Ha megtekinthetem!

Meg van szememben irva,
Milly boldog leheték,
Ha őt, csak őtet birva
Csak néki élheték;

De ah! setét ez írás,
Mert bú 's könyű irá,
A' boldogitó bírás'
Vesztét rajzolva rá.

Más boldog őtet birni,
'S nekem mi sem marad:
Mint bús dalokban sirni
Bús árvaságomat.

Muki.

Rabener.

A' satirikai talentum a' német jó szerzők közt igen nagy ritkaság. A' férjfiúi erős 's elme-gazdag lelkek, Luther, Brand, Fischart olly korba tartoznak, mellyek előttünk sokkal idegenebbek lettek nyelvökben, szokásaikban, erkölcseikben 's történeti tekintetben, hogysem észszüleményeik előttünk érthetők vagy közhasznúak lehetnének; csupán Kaestner, Lichtenberg, Rabener azok, kik a' classikai litteraturának virágzó idejébe esnek, 's választott satyrikai remek darabokat terjesztének-elő.

Rabener, ki ezen 3 lelkes iró közt főleg tiszteltetik, Wachau faluban született Lipcse közelében. Atyja nemes jószág birtokosa volt, 's egyszersmind nagy tekintetben álló törvénytudós, ki mint fő törvényszéki ügyvéd sokat szerezhete magának.

A' gyermek nevelésére legnagyobb gond fordittatott, és semmit nem kiméltek szellemi idomainak kimivelésére. Ezen figyelemnek nagy előhaladás lön jutalma. 14-dik esztendejében őt atyja a' meisseni herczegi iskolába adta, 's 6 évvel később a' lipcsei egyetem nevendéke lön. Ott Gellert és Gaertnerrel megismerkedék, 's velek szövetséges barátságba lépett, mellyet csupán csak a' halál vala képes széttiporni.

Rabener a' cameralis tudományoknak szentelte magát nagy hajlandósággal, 's első hivatalát 1741-ben nyerte-meg, mint vámrevisor

a' lipcsei kerületben. 12 évvel azután adószedő-titoknok lett Dresdában; 's a' 7 esztendei háború után, szász országra nézve igen szomorú időszakban, a' departementumi rend fenntartásában igen sok érdemet szerze magának; azért főadószedő tanácsnoknak nevezteték-ki, melly hivatalát igaz lélekismerettel, 's rendszeretettel viselé egész kimultáig. Gutaütés végezte dicső élet-pályáját 1771-ben.

Rabener első satyrikai munkáji azon hónapos irásokban jelentekmeg, mint gyüjtött pótlások, mellyeket Schwabe adott-ki 1741-ben. Ész és elmésség mulattatásai. Utóbb munkáló társaival gazdagitá az olly nevezetessé lett journalt: „Bremei toldalékok." Ő e' két folyóirásba foglalt satyrákat 2 kötetben adá-ki 1751-ben. Ezekhez kapcsolta satyrikai leveleit 1752-ben egy 3-dik kötetben, 's 1755-ben járult ezekhez a' 4-ik 's utósó kötet, melly egyszersmind satyrikai darabokat foglal magában. Az 5-dik kötet, mellynek az iró elhunyta után kellett volna sajtó alá jutnia, 's mellyben ő a' magosb rendűek hibájin forgatta ostorát, a' dresdai ágyúzásnál, kéziratokban levén, elégett 1760-ban, 's igy kipótolhatlanul elveszett a' világra nézve.

Rabener satyrikai gyüjteményei soha se személyesek. Jeles 's példás caractere nem türé, hogy játszi elméje gazdagságát gunyoló oldalvágásokra használja ellenségei ellen, sem pedig, hogy ostorát szent vagy régi szokások által tiszteletre méltó dolgokon koptassa. Köz balgatagságokat büntetni akart csak, 's ennél egyebet nem kivánt. Ő ezt büszke, soha nem hajló, de magát megalázó, igaz polgári egyenességgel tette. — Kár hogy az ironiák csaknem mindenkor a' legalsóbb lépcsői társaságra mutatnak, 's hogy ironiai sósvizébe közönségesen csak egyes csudálatos, most nem ritkán megavult caractereket, — embereket — kik a' nélkül se veszedelmesek — vett, fel; például: alázatos gratulansokat, szomjazó poetákat, pedant mestereket, korosabb leányokat, miveletlen kényes falusi nemeseket 'stb.

Ezen 4 kötetnek olvasásánál ugy tetszik, mintha valamelly természet-gyüjteményi cabinetban fel 's alá sétálnánk; midőn ismét mindig a' különféleség kevesebb nemeire találunk; minden pajkosság, minden humor és szeszély bősége mellett is unalom lep-meg minket, mellyel irományainak minden oldalait Rabener felruházni iparkodott.

Novák Daniel.

SZORGALOM.

Uszó fördők. Felette ajálható találmány az uszó fördő, mellyet dr. Rima talált-fel Velenczében, 's ott fel is állitott. Lehet ezen uszó fördőket akármelly tetszés szerinti helyzetben használni, és szükség idején valakinek lakásáig is vitetni. Lehet bennek

fördeni vagy egy helyben állván, vagy sebesebb haladás közben, tetszés szerint hidegen, langyon, vagy a' melegség akármellyik fokában. Ezen felette hasznos készület feltalálója a'cs. k. intézettől jutalom-dijt kapott.

Gyöngyház olvaszthatósága. Bizonyos chemikus Palermóban azon ritka mesterségre bukkant, hogy a' gyöngyházat (Perlmutter) szintugy mint akármelly más anyagot felolvasztani, 's belőle viaszként mindenféle műeszközöket, függőket, kéz- 's nyakékszereket, toilette-tárgyakat 's több e' félét önteni és készíteni képes.

Parisi lóverseny. Mult hónap elején ment végbe a' parisi „serkentő társaság" utósó lóversenye. Futottak Seymour lord Morotto és Clarion-ja, az Orleansi hg. crocodilja 's Mizen ur Tim-je, négy gyönyörű állat, mellyek egymáshoz olly közel jártak, hogy közttek a' köz alig volt két lónyi hosszúságú. Morotto első volt a' czélnál, még pedig 4 percz 41″ alatt. A' pályatér kétszer akkora volt átmérőjében mint a' Mars mezeje, vagy is 4000 metre. Illy gyorsaság még eddig Parisban soha se tapasztaltatott egy lóban is; mert Rieussec ur „Herkulese", melly taval futott, 4 percz 's 49—50″ alatt végezte futását ugyan ezen pályatéren.

RÉGISÉG.

Elsüllyedt gálya. Aignesmortesben egy nem régen tett felfedezés igen nagyon magára vonja a' kiváncsiak figyelmét. Valamelly 72 láb hosszú és 9 láb széles gálya fedeztetett-fel 7 láb mélységű árokban, mellyet Bidourle környékén ástak bizonyos ország ut készitésére. A' padlódeszkák átalánosan még mind jók; csak egyik oldalán is 81-et olvastak-meg. Ezen gálya kétségkivül sz. Lajos hadi expeditiójához tartozott, mellyet a' szent földre tett. Ugyan azon helyen van ez, hol a' kereszteshajók horgonyon álltak.

Az ujabb kiásások Pompejiban mindinkább érdekesek kezdenek lenni. Nehány héttel ezelőtt valamelly kis házikóban egy elefantcsont-mivnek töredékeit találták, arabeskekkel és egyptusi alakokkal ékesitve 's különféle szinekkel kifestve. Ez bizonyságot látszik nyujtani arról, hogy a' miniatur-festés már azon régi időkben is ismertetett. — Zahn porosz professor, ki olasz országban utazván a' pompejii kiásásoknál jelen van, emliti leveleiben, hogy mult aprilisban egyik felfedezett csekély külsejű házban találtak igen szép arabeskokat, Endymion, és Narcissus alakját, többféle becses képeket, az első romai királyok korszakából 29 emlékpénzt, 14 ezüst és kitünő munkálatú vedret, ezek közt ivó edényeket domború alakokkal, mellyek Amorettokat, Centaurokat, 's Bacchus szolgálatához tartozó különféle jelképeket ábrázolnak. — Mult esztendő végén a'

Fortuna templomától Isis kapujához vivő utsza, melly a' várost majd egészen ketté osztja, fedezteték-fel. Egyik keresztutszánál, mellynek egyik oldala a' szinházakhoz, másik a' város falaihoz vezet, a' városnak kigyó alakban képzett védistenségét találták. Innen nem messze egy szegletes utszácska Augustus templomához vivő másik keresztutszába nyilik. — Octoberben Fortuna-utsza két boltjaiban bronz mérőfontot, füles áldozócsészét, lapos vasdrótokat, baltát, sok hengerforma tárgyakat keresztül furt csontokból, mellyek talán számolásra vagy asszonyi munkákra valók, találtak. — Ama ház megett, hol a' nagy mozaik találtatott, későbben egy házat fedeztek-fel mellyben egy előszoba, több egyszerűn ékesitett alvószoba, és szépen diszesitett terem volt. Itt csinos munkálatú bronz csigateknőt, még a' füsttől fekete lámpát, asszonyi fülbevalót elefantcsontból, két edényt festékkel, vassal bélelt faládát, kivül bronz szegekkel kiczifrázva, leltek. — Az idén Ariadne házában igen szép sacrariumra (kápolnácska) akadtak, hol a' védistenség falürege mellett Leda és egy papné képeik látszanak, kik a' szent edényeket vivő kis leányka kiséretében áldozatot hoznak. E' képek veres alapszinen sárga diszitvényekkel vannak körülvéve. — Dädalus házában gyönyörű tájfestményekkel diszlő kerti falakat ástak-ki. Az ajtónál Apollo szobra állott, 's hihetőleg e' kert annak volt szentelve. Egyik kép oldalán a' tóban vad réczék usznak; másik felén folyóviz és tehenek látszanak. — A' másik kép felséges szicziliai tengeri ábrázolat. A' parton Polyphem áll; Galathea a' hullámok közepén Delphinen ülve hallgatja a' Cyclopok énekeit. — Egy amphitheatrumban nagyszerűleg készülve állatküzdés látszik. Egy méltósággal teljes bika fut az ellene iramlott oroszlán elől; de egy gyorsabb tigris már hátrálásra kényszeriti. Egy bátor bestiarius (állatküzdő) azonban egy vad medvének orrát landsájával érinti, 's a' vér folyni látszatik. Egyik távulabb fekvő medve testében még látszik a' bedöfött lándsa; mellette az, ki őt leteritette; egy másik medve futó félben van. A' tájkép és ezen utóbbi kép közötti mezőken sisakok, dobok, 's két kis pálmafák fekszenek. — A' falnak párkánykarimája igen szép hatású különféle szinű festvényekkel van ékesitve.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Clair Ignátz ur gymnastikai intézete. Mult évi 52. dik számunkban figyelmeztettük már a' budapesti szülőket ama hasznos intézetre, mellyet felsőbb engedelemmel Clair ur a' Therézia külváros siputszájában 344-ik szám alatti háznak kertjében felállitott, hol mind fiú- mind leány-gyermekek külön külön napokon igen kedvező sikerrel 's egészségökre nézve nagy haszonnal tanulhatják a' mindenféle testi mozgásokat, 's erőgyakorlásokat. A' ferde növésűek itt igen czélirányos

testi mozgások által juthatnak egyenes tartáshoz. Ujolag ajáljuk tehát e' hasznos intézetet a' közönség figyelmébe. E' gyakorlásokban a' nőszemélyek hétfőn, szerdán 's pénteken — többi napokon a' fiúk veszsznek részt esti 6—8 óra között. A' testi gyakorlásokkal egybeköttethetik a' bajvivás is, mellynek Clair ur hasonlag mestere, hónaponként fizetendő 4 pengő ftért — bajvivás nélkül csupán a' gymnastikai tanitásért 3 ft. 12 kr. fizettetik ezüstben. Néző vendégeket a' tanitó ur mindenkor szivesen lát. Lakik egyébiránt Pesten a' rácz utszának 344. ik szám alatti házában, a' seminarium megett.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Észrevétel a' Rajzolatokba iktatott kritikai töredékekre, inkább birálatokra, helyesebben piszkálatokra.

A' birálatnak czélirányos hasznait ki lenne kába tagadni? 's mi, kik tapasztalásból ismerjük hathatós munkálatát, tagadhatjuk-e? — Melly szinész a' birálatnak ellene szegül, jele önhittségének és elbizottságának; 's mint illyenről szánakozva lehet állitani: ő a' művészettől örökre elmaradt. — Birálat nélkül a' külföld se mutathatott művészeket. — A' birálat azon hatalmas eszköz, mellynek irányos oktatása versenyzésre készen allitja elő a' művészeket. De szükséges, hogy a' biráló birálni tudó, komoly, részrehajlatlan, javitó, 's tanitó legyen; szükséges gyakran, hogy a' társaságnak mellékes körülményeire figyeljen. Különösen tartsa mindenkor szeme előtt gyermeki kort alig meghaladt intézetünk helyzetét, 's viszonyait; tekintse ugy ezen intézetet, mint ama plantát, mellyet a' körülte buján tenyésző burjány tömege eltakart, 's igy a' jóltevő nap éltető melegét ritkán érezhette. — Szükséges továbbá, hogy a' biráló a' tagoknak személyes fogékonyságait kiismerje; mivel kinek mihez van adománya, csak abban tanitható; például: melly szinész a' cselszövő fondor szerepekre fejlendő egyedül, a' legméltóbb biráló se teremt abból hős szerepekre alkalmast. Szinpadunkon pedig sokszor megesik, hogy a' szinész foghatóságával ellenkezőt kénytelen elvállalni; mert a' szükség parancsol. Illyen esetben a' szinész kimélést érdemel inkább, 's nem feddést és sértegető rágalmat. — Ezeket szem előtt tartva illyen módon lehetne csak a' birálónak itéletünk szerint czélirányosan minket tanitani; de a' most divatozó birálatok elvei szerint valóban nem.

A' kegyetek birálata uraim! vagy is inkább piszkálata, nem egyéb mint elménczségök fitogatása, 's észrevételöknek részrehajló tulságos leirása ugy dicsérésök mint a' hibák fejtegetésében, 's mint illy birálatnak következése sok rosz, és semmi jó. — A' szinész egyikkel ugy mint a' másikkal általánosan el van rontva. — Ezt a' pazar dicséretek özöne annyira elkábitja, hogy valónak vevén a' reá halmozott dicséretek tengerét, (mellynek festésében gyakorta ugy elragadtatnak kegyetek, hogy jelenkorunk, föntebb feszitve, egy művészt se jutalmazhat) elalszik benne minden nemes inger, és szorgalom; mivel ő már ott áll, honnan tovább hatni nem lehet. — Amazt hibájinak szüntelen számitgatásival ugy összevarják, hogy merőben megakad; mert kifor-

gatva érezvén magát előbbi rendszeréből ('s pedig a' helyesebbnek megmutatása nélkül) egyedül tébolyog ide 's tova a' számtalan ut mellett; de nem bizván többé önmagában, nem mer egy uton is elindulni. — Továbbá uraim! kegyetek birálata egy más bocsáthatlan roszat is szül, nevezetesen: Budapestnek csak egy parányi része az, melly nemzeti szinházunkat meglátogatja, a' nagyobb rész előtt szokatlanul hangzik a' magyar színészet; 's csak évek multával és országos pártfogás által lehet azon homály és veszedelmes bal itélet enyésztét reményleni, melly őket a' magyar színészettől idegenkedve tartja.

Azon kellene tehát iparkodniok a' birálóknak, hogy a' színészek helyes oktatás által mivelve — több több pártfogókat, 's kedvelőket nyerjenek-meg részökre, mit kegyetek birálataikkal inkább akadályoznak; mert undok kitételeik elrémitik a' hazafi érzettel lángoló kebelt is, 's igy a' Rajzolatok 40-ik számú lapjában található Thalia hóhérit senki se vágy látni. — De hagyjuk-el most azon sok tenyeres talpas ütlegeket, mellyekkel kegyetek minket minden birálatukban, többnyire méltatlanul, vagdaltak; állapodjunk-meg egy kevessé az 50-ik szám alatti birálaton, mellyben társaságunk minden tagjait olly gondatlanul sértegetik: „végre folyó hónap 20-kán ismét egy classicus mű előadására szánták magokat színészink.“ Ismét, meg ismét csak elménczség! — Ó uraim! hányféle elszánást lehet itt előhozni, mi a' színészeket a' classicus művek valódi classicus előadására segitné! — Mi azokat mellőzni akarjuk, mert már több lelkes hazafiak által ellene mondhatlan okokkal vannak megmutatva, mi csak ezen egyet emlitjük: classicus művek classicus fordításával még nagyon gyéren van könyvtárunk ellátva: de ha kegyetek az ohajtott classicus művek lefordítására elszánják magokat, azonnal foghatóságunktól telhető készület mellett nagyon tisztelt pártfogóinknak próbatételünket bemutatjuk; de a' mig nincs, engedjenek-meg kegyetek, addig nem lehet. T. Szenvey ur leforditá ugyan Schiller Stuartját, mint kegyetek is emlitik; némelly töredékeket Minerva után mi is birunk belőle; de mig remekjével könyvtárunkat gazdagitni nem kegyeskedik, addig a' gondatlanság hibája és szüklelkűség alacsonyitó gyanúja által ne büntessenek. Mert:

Illy helyzetben csak a' jámbor Ziegler, Kotzebue, 's Birchpeiffer asszony munkájikkal kénytelenittetünk nagyon tisztelt pártfogóinkat mulattatni, ha bár egy kóbor sugó forditotta is *), mig a' Messieurs Őszinte Testvérek remekjeivel felsegittetünk, mit kegyetek ön igéretök után ohajtva várunk is.

Mire nézve uraim! ha e' gyermeki korban veszteglő intézet haladása kegyeteknek valóban szivöken fekszik, 's minket a' mivelődés utján tökély felé vezetni ohajtnak, találjanak egy más helyesebb rendszert hazafi czéljok kivitelére; mert a' mostani átalánosan ferde. — Valljon nem lenne-e sikeresebb, ha kegyetek egyszer másszor próbáinkra megjelenvén jó eleve, midőn még a' dolgon segithető, szerepeink felfogását 's helyes kivitelét előttünk megmutogatnák; a' költő gondolatit 's irányát velünk felfogatnák, 's előttünk a' dramai művészet

*) A' kóbor sugó más forditása (Belizar) a' tudós társaság szinészeti biztosságától helybenhagyatott.

szükséges szabályait felfedeznék? — Mi ugy hisszük uraim! illy móddal a' kegyetek munkálata sokkal irányosabb lenne. De ha talán az illy közelről társalkodás, 's mintegy öszvegyülés, kegyetek magosb helyzetét meghomályositaná (?!), minden játék után küldjék pecsét alatt birálatukat hozzánk; mert ez csak egyedül reánk tartozik, 's a' haza bizonyosan megelégszik az intézet helyzetének 's haladásának egészleges rajzolatával is.

Ha pedig ezen két ájánlat közül kegyetek egyiket se fogadhatják-el—ám lássák — folytassák szokott elvök mellett töredékeiket; csak arra bátrak vagyunk kérni kegyeteket, ügyeljenek a' birálók kötelességökre, 's birálataik ne legyenek piszkálatok.

Lehet a' hibát fejtegetni elménczség fitogatása és szurkálás nélkül; lehet tanitani pofozás 's rugdalás nélkül is; mert a' komoly, szelid, részrehajlatlan rendszer sikeresebben munkál. — De ne legyenek kegyetek — mint eddig — a' kevés theoria és semmi praxissal biró sebészekhez hasonlók, kik diplomáik erejénél fogva orvoslás helyett rendre gyilkolják patienseiket. — Legyenek kegyetek több türelemmel. A' tanitó türelem nélkül többet árt, mint használ. A' vad plantába nemes ágat kell előbb oltani, ha akarjuk, hogy inyünk kéjére hozzon gyümölcsöt. A' gyermek vállai leroskadnak, ha teherrel halmozzuk. Naponként kell az ő idegeit szoktatni gyakorolni, 's majd férjfi korra jutván, izmai erejébe bizva, sorompók közé várja-be a' vivó athletát is.

Ó uraim! sok van még, mit tanitványokul tanitói rendszerül kegyeteknek elejekbe adhatnánk; de máskorra hagyván a' többit végre csak ezen egyre emlékeztetjük: tartsák szemök előtt kegyetek Thalia szolgájinak vándor sorsát, kiknek a' haza nem mutatott még nyugvó helyet. Ha megállapodnak is néhol, de sehol sem alapodhatnak; 's midőn a' haza oltárához mezei virágból font füzéröket áldozatul benyujtják, ne felejtsék kegyetek, hogy ön szorgalmuk izzó cseppjei nevelték azon virágokat, 's ön könyűik melege táplálta.

a' budai színésztársaság.

Figyelmeztetés. Budán jövő kedden (jul. 14-én) Udvarhelyi Miklós színész ur jutalmául elő fog adatni: „Zampa, vagy, a' márvány menyasszony" daljáték 3 felvonásban; muzsikáját szerzé Herold. — E' remek műnek czime is biztositja reményünket, hogy a' magyar színészet pártfogóji igen számosan fogják e' mutatványt jelenlétökkel megtisztelni.

Budán Julius 4-én „az örökségi egyezés"-ben örömmel vettük észre, hogy a' jambus napról napra gördülékenyebb szinészink ajkán; valamint azt is, (mert sokszor megtörtént, hogy valamelly darabot előszer sokkal jobban adtak, mint ismételtetésekor) hogy ismételt darabot haladva is tudnak adni, ha akarnak. Ki a' mai Megyerit (Daniel) az 1833-i őszszel látott Megyerivel összehasonlitá, tapasztalhatta, hogy (kivált élete második szakában az elkövetett gyilkosság után) mind igazságra mind előadásra nézve sokkal felül haladta, mi a' már is kiképzett művész törekvésének szép bizonyitványa; az ő álomjárása, lélekismerete furdulásai, de legkivált álma elbeszélése a' pla-

sticának mindig remekjei közé tartozik. Az elbeszélés általában untat a' szinen; de ide jöjjetek hazám színészei, 's ha igy elbeszéltek, mint Daniel, órákig fog hallgatni titeket a' mim által lekötött néző. — Ottmár szerepét, melly eddig Bartháé vala, Egressy ur játszotta, 's meg kell vallanunk, hogy azt több igazsággal 's meghatóbban adá, mint minap Stuartban Mortimert. Ha Egressy igy halad, bizonyos lehet a' publikum méltánylásáról — Még vendégnénkről is kell szóllani. Bátrak vagyunk tehát őt figyelmeztetni több mimicára 's pontosabb declamatióra. Feledje-el, hogy őt nézik. A' színésznek egészen csak tárgyában kell élni, 's ha nem beszél is: szüntelen kell cselekednie, és az egészben részt vennie. Ha magát igy egészen elfeledi, kevesebbé lesz elfogult, 's játszása igazságban sokat nyerend. „Wie weit ist der Acteur, der eine Stelle nur versteht — mond Lessing — noch von dem entfernt, der sie auch zugleich empfindet!" — Megyeri ur a' 4. felv. és játék végével kitapsoltatott, de másodszor nem jelent-meg.

5-kén „parisi János" adatott. Operáról itélni, dologhoz értő nem levén, competensebb birálókra hagyom.

7-kén a' „két gálya-rab-"ot láttuk, Megyeri fordítása szerint. A' darab egyike a' legismerttebbeknek, 's lapjainkban is többször vala róla szó. Itt csak annyiban emlittetik, mennyiben szerepváltoztatása érdekelheti a' közönséget. — Megdöbbentek némellyek előre, midőn az Ismeretlen szerepét, mi eddig Megyeri-é vala, Egressynek adva láták. Már csak azt is dicsérni kell szóban levő színészünkben, hogy Megyeri után bátor vala fellépni, tudván azt, milly nehéz jó benyomást tenni egy elismert művész remekjei után. De Egressy ur egyebet is tett; ő várakozásunkat ma valóban felülhaladta. Átaljában áll róla, hogy ő exaltált szerepekben sokkal otthonosabb; 's ennek ma szép bizonyitványát adta. I-ső felv. az éhségtől és félelemtől kinzottat mély igazsággal 's megható mimmel játszá, valamint a' 3. felv. is, midőn elfogattatott; csak a' 2. felv. jött kevessé ki ugy látszott szerepe caracteréből, ez több — hogy ugy szóljak — satáni gonoszsággal és sarcasmussal adva sikeresb és igazabb lehetett volna. Hogy játék végével kitapsoltatott, nagyon megérdemlé; de miért Kántorné assz. (Therézia) jeles játéka, kivált a' 3. felv. azon szép 's művészi plasticával kivitt jelenete, midőn Françoisnak (Tóth ur) ártatlanságát hallván, annyi 's olly különféle indulatokat annyi művészséggel fest, nem érdemlett egyetemes kihivást? meg nem foghatom. Vagy talán Kántornéban a' művészit megszoktuk már, 's azért kitapsolni nem is kell? Tudom, hogy a' taps, nem mindig az érdem mérlege; de még is a' taps az, mellyel méltánylásunkat kijelentjük. Szentpéteri ur (postamester) mindent elkövetett nevetséges szerepét azzá tenni; de tudja Isten! publicumunk illy elkopott harlequinádák iránt ('s ennek méltán örülhetünk) már igen egykedvű, 's ohajtani lehet, hogy szinünkről egészen kimaradnának. Látjuk, hogy a' legjelesebb színész legeltaláltabb játéka se mentheti-meg a' haláltól. — Telepy ur és Málika utazásukról megjövén Jean és Louis szerepeiben léptek-fel, 's mint mindig, megint tetszettek. Garay.

Debreczenben az ismét visszatért társaság maj. 26-án mutatványainak folytatását Albini „miveltség és természet“ czimű erkölcsi vig játékával (Balogh István fordítása szerint) kezdé-meg. Ezen igen helyesen sikerült előadást felette kevés számú közönség méltatá megnézésre, ugy hogy csudálkozni lehetett e' hideg részvétlenségen, mit ma szokása ellenére nyilvánositott közönségünk. Szinte hihetetlennek tetszik, hogy 40—50 ezernyi népségünk közül csak illy kevés művészetkedvelő találkozik. Okát talán máskor felfedezhetem. — 28-án a' „16 évű királynét“ Ujfalussyné jeles színésznénktől hasonlithatlan kellemmel láttuk előtüntetve. Oldala mellett a' bár nagy szorgalommal játszott többi tagok, mint nap mellett más égi testek, csak homályos szinben látszattak; mert nem tud már mindent a' kezdő, ha egy vagy két darabban tetszést 's dicséretet aratni szerencsés volt is: mivel a' nem bizonyos állás, testnek határozatlan tartása, szerepének tüzes ugyan, de minden akadozás nélküli elhangoztatása nem a' valódi színész-ismertető jelek levén szembetünővé teszik azon távulságot, melly valamelly ujoncz és gyakorlott színész között van. Innen is eredhetett a' már ma szép számú nézők nagyobb részének ama kijelentett elégületlensége, mellyet a' jelen előadására használt több tagoknak gyengesége okozott. — 30-án először tünt-fel az éjfél Lángné részére mint jutalom-játék 5 fvban; magyarra Lembert német fordításából általtette 1835-ben Kassán ország-szerte kedvelt dalszinésznénk Dériné assz. (Nagyváradon éppen ezen napon adatott az Éder György részére nem rég alkatott társasága által.) Pozsgay (Derfort, vagy a' váradi czédula szerint Derfons) a' komoly öreg apa szerepében ki nem elégitőleg állott elő; jól csupán azon jelenetet adá, midőn leánya felől Villiamssal végezvén atyai nyiltszivűségét 's egyenes lelkűségét ábrázolá. Ujfalussyné (Emmi) egész játéka szivemelő volt. Művészi ritka tehetségeinek a' különféle indulatok eleven tükrözésében bizonyitványát ma szinte pazérolva ismerteté-meg. Jelesebb jeleneteit örömmel közlenők, ha e' lapok szük köre engedné. A' megelégedett 's elragadott közönség többszeri zajos éljen kiáltásai jutalmazák a' jeles művésznét. Almássy (Belton), Ujfalussy (Arthur), Erdélyi (Villiams), a' még kezdő Szerbényi (Thoms) helyesen játszottak. Nézők ismét kevesen, miből nem akarom azon következményt huzni, hogy népes városunknak naponként nevekedő jobb izlésű lakosai köztt csak nehányan találkoznának olly nemes lelkűek, kik e' szépművészetet nemcsak felfogni, de pártfogásuk által elő is segiteni képesek volnának: hanem inkább azt okozom, hogy a' czédulák későn osztatván-ki, nem sok ideje maradt közönségünknek annak megfontolására, valljon a' számos év óta művészi pályáját dicséretesen futó, példás életet élő, sok apró gyermeknek anyja, Lángné assz. érdemes-e vagy nem a' köz pártolásra és felsegélésre. — 31-én „a' mézes hetek“ vig játék tömött számú nézők előtt jól sikerülve adatott.

Mlgr.

Diószegen keresztül utazván méltó nehezteléssel olvasám a' játékczédulát, melly majus 26-án „szent a' törvény 'sa't.“ nagy játéknak leendő előadatását hirdeté. Az előadók, kik némelly vándor csapatokból egybe vergődött személyekből állának, de „a' nemzeti színész“

czimzetre magok se tarták magokat méltóknak, ezek: Demjén (a' csoport vezetője, a' budai társaságnak volt tagja) nem szinpadra termett hitesével, Szalai, Mészáros, Sipos, Ajtai, Kormos, Némethi, Herbalyi, Czakó (ki Bajusszi név alatt már számos év óta hordja-fel kellemetlen áldozatit Thalia oltárára), Vincze, Kéthelyi (kinek nevéről lehetne e' vándor csoportot illetőleg keresztelni, a' mennyiben fele része Diószegen, fele pedig Székelyhidon, majd Margitán üti-fel nem művészi sátorát, még is más rendes alkotású nagy városi társaságokkal egyenlő mértékben merészli kiszabni garasra se méltó komédiájába a' bemenetel díját.) Valóban kár az illy napemésztőket bár mennyiben is táplálni honunkban, kik nemhogy miveltség, nyelvpallérozás, 's erkölcsiség eszközei és előmozditói volnának, hanem inkább azoknak nyilvános és igazithatlan gátjai.

Mlgr.

M. Szigethen jun. 10-én „az élet csak álom" jött szinpadra. Szaklányi a' királyt tetszőleg, Szilágyi az önkényes gondolatú, szabad akaratú 's vad indulatú Rodrikot hiven festé; Szigethváry Adolfot meglehetősen, Fejérné Rozaurát iparral, Fejér Clarint élénken, Horváth az udvarnokot, Szaklányiné az apródot illőleg adák. Keresztesy királyi szerepét talán csak más tag hijánya miatt játszá, mit készületlensége, szerep-nem-tudása hitet-el velünk. A' hirdetésben kijelelt apródot (Elizát) csak a' szinen kivül a' pénztárnál láthattuk. — 14-én „Lumpacivagabundus-t" láttuk. Felőle a' közönség itélete, hogy jól lekomédiázták. 16-án „a' vérszövetségben" Szaklányi (Zamoiszky), Szilágyi (Albert) tüzzel játszottak. Fejérné (Julia) megfelelt szerepének. Jánosy (csapláros) helyesen játszék, de meglövetése után méltó neheztelést gerjeszte a' nézőkben, midőn elestekor lábával a' már holt Juliát találta. A' lengyel öltözet igen hijányos vala. A' függöny lebocsátására, 's a' szinváltoztatására több pontosságot ajánlunk, különben csak próbán véljük magunkat. A' hirdetményben kijelelt személyek szerepeiket tartsák-meg, 's ha ebben változásnak kellett történni, ezt játék előtt tudatni kivánjuk, akár szóbeli jelentés, akár a' csarnokban felfüggesztendő táblára irás által, valamint más városi szinházakban szokás. Talán e' tapasztalt több rendbeli hijányok okozhaták a' nézőknek rendkivül kevés számát. J.

Szegeden jun. 8-án „az elrablott hölgy" czimű darab adatott néma képezésekben tánczokkal. E' darabot, mint a' hirdető lapban láttuk, Szőllősy Lajos budapesti tánczmester szerkezé. Maga a' darab tetszést nem nyert, mert igazán néma képezésekből állott: tökéletesen ki nem lehetett vennünk annak czélzatát, de magában is semmi ujat se foglalt. A' benne előforduló tánczok azonban nemcsak kielégitéték, hanem felül is mulák várakozásunkat. Maga a' szerkező (Rózsavölgyi szerepében) valamint az ugrós ötösben, ugy szintén a' büszke négyes kör-tánczban is annyira kimutatta ügyességét 's jártosságát, hogy valóban méltónak itéltetett nemcsak az előhivásokra és megtapsolásokra, hanem a' mesteri nevezetre is. Bottos, és Végh a' kettős betyár-tánczban hasonlag jól, ugy a' Szőllősy által betanittatott négy

leánykák kielégitőleg tánczoltak. Ezen darabot megelőzé „a' pünkösti rózsák" czimű darabocska. Ebben Kováts (Lamignon), Balláné (Zsuzsi), Balla (Péter) tetszőleg játszának. Ma vagy is 9-kén „a' garabonczias diák" adatik Balla külön hasznára. Ohajtanók, bár erre szintén annyi nézők jelennének-meg, mint a' tegnapin valának, hogy a' lelkesen törekedő igazgató némi jutalmát nyerhetné törekedésének. (Erről és utána következett egy héti, valamint a' majus végén 's junius elején adatott mutatványokról e' lapok szerkezője tudósitást nem vett.)

Junius 14-én „a' házi kereszt" czimű vig játékban Várady (András király) szerepét elegendőleg méltóságos alakban adá elő; Szilágyi (Pelagi) meglehetősen, Balláné (Melina) szinészeti tökélyeinek 's jártosságának szép kifejtésével, elegendő érzéssel festé a' megcsalatottat; Kőszeghy (Xaverius) jól, Végh (Trombitás) kielégitőleg, Kováts (Erczházi) igen jól alakitá a' kincs után sovárgó lelket; Balla (Dörgő) köztetszésre, és tapsra játszá a' mindig csak inni és dörmögni szokottat, 's a' házi asszony iránti gyülölséget, valamint Pataki (Arendi) az egyedül pénzért élő férjfiút. Ezen darabot néma ábrázolatban követte: „a' nagy-idai czigány lakodalom" mellyben Szőllősy igen kellemesen tánczolt magyart, és mazurt. Ballának öt éves leánykája Mari egészen meglepte közönségünket a' hazai egyes tánczban kimutatott bátorsága, kellemessége, és ügyessége által. Darab végén az igazgató hálaadva köszöné meg a' közönségnek eddigi pártfogását 's kegyeit; és előadván, hogy Pálynak Pécsről megérkeztével, 's a' két társaságnak öszvekapcsoltatásával a' társaság 35 személyre nevekedett, lelkesen szóllitá-fel a' közönséget, hogy ezen, a' közönség várakozásának mindenkép megfelelni törekedő társaság pártfogását szivére venni méltoztatnék. E' lelkes felszóllitásra következett junius 15-én „Ördög Robert" előadatása. Kováts (Hubert) igen élékenyen fejté-ki az erény utjáról elsikamlott fija iránt az atyai aggodalmat. Váradyné (Mathilde) jól vitte amazzal hasonló szerepét. Szaplonczay (Ördög Robert) olly helyesen játszott, hogy minden távozása tapssal jutalmaztatnék. Első felvonásban a' vad és minden emberiséget levetkezett és elvetemedett ifiút tökéletesen, továbbá pedig töredelmes magábaszáltában az őrültség 's együgyűség tettetését nem kevesebb tökélylyel mutatta. Baranyi (Asztolf) tetszőleg, Parázsné (Cynthia) igen kellemesen 's érzékenyen vivék szerepeiket. Az utóbbi e' darabban négyszer történt felöltözésével is, mint hogy ezt mindenkor igen jól tette, köz tetszést nyert. Mindenkori mosolygóságáról és szemeinek nevetésökről nem szóllhatok: ezek olly valamik, miket az egyébként már jól játszó színésznő mint természetieket vagy éppen nem, vagy pedig nagy maga megerőtetésével változtathatná meg a' szomorú vagy érzékenyebb darabokban. Azonban ugy látszék, ő szivét nem bal, hanem jobb oldalán viseli, mivel e' darabban mindenkor, midőn keblét, érzelmét vagy szerelmét nevezé, kivált a' vadászaton, baljával jobb keblére mutatott. Arról is ohajtanók hogy elszoknék, ne nézzen mindig az ég felé; ha a' mellette levőkkel beszél, ezekre is forditsa lángló szemeit. Pályné (Kamilla) szerepe csekély volt, 's magát jól ki nem mutathatta; ugy látszik még is, kevés tüzzel bir. Földvári (Ozorio) igen hidegen, de Döme (Scapa) a' minden roszban magát feltalálni tudó szolgát természetesen, Nagy (Hilario) az agg korhoz és mindenkori bőjtöléssel magát sanyargató remetéhez nagy tüzet vett-fel. Egyébként az egész darab előadása nagy tetszést 's elégedést nyert a' nem nagy számú nézőknél ugy annyira, hogy játék végén nemcsak Szaplonczay és Parázsné kitapsoltattak, hanem egyszer'smind a' jelen voltak arra is irányzák gondolkodásukat, hogy ezen társaságnak aláirásukkal állandóbb, és bátorságositott maradhatást szerezzenek. Adja Isten e' lelkes törekedésnek valósulását.

Csendvölgyi.

Egerben a' kassai színészek utósó játékjokat Zrinyit junius 21-kén az érseki kertben szabad ég alatt adák, és számos nézőket nyerének a' szokatlan helyzetű előadásra. A' szin a' kerti nagy sétánynak végén vala igen egyszerűen, vagy is egykét vászonoszlopot 's verőczét kivéve, minden alkalmazás és serge (cortina) nélkül; 's innen volt, hogy a' körülálló közönség közül a' szinhelyül használt gyepen többen és többen, nem ugyan játék alatt, keresztülkasul járdogáltak. Ha nem mondjuk is, képzelhetni, hogy szabadban az előre botsátottakhoz képest is rendet nem lehete tartani. Szerencsés ötlet volt-e, vagy nem — szabad ég alatt játszani? azt t. t. olvasónéink 's olvasóink meg fogják fejthetni. Továbbá méltó emliteni, hogy Czelesztin (Zrinyi), Komlóssy (Szolimán), Komlóssyné (Éva, Zrinyi neje) a' gyepen is szinte jelesek valának; és a' társaságnak szép szorgalma a' többi játszókban is kitünt. Öltözeteik diszesek voltak; és a' vitézek lovakon eleget nyargalóztanak. Vala puska-pattogás, tüzi játék; de Zrinyi, sem egyébki el nem esett, hanem elnyargaltak a' veteményes kert felé. Közben esőt is nyerénk, de nem sokat. W.

Német Játékszin.

Löwe ur és Forti-né assz. Pesten. Multkori emlitésünk szerint Löwe ur jul. 4-én a' legelőször adatott „Mariana" czimű 5 felv. szinjátékban (Scheridan Knowles angol mive után fordità Treitschke Fridrik) valodi műéleményt szerze a' nézőknek kivált kitünőbb jeleneteiben a' 2-dik és 4-dik felvonásban. Ezen jeleneteket tarthatjuk egyedül az egész darab érdekesb részeinek, mert a' többi jó formán untató. Grillné assz. ha bár gyenge hangon is, de szokott jelességével játszá a' csekély hatású czimszerepet. Posinger ur (Ferrardo Gonzaga) az egyik főszerep vivője törekvék felvett személyét illőleg előtüntetni. — Művész vendegünk julius — 6-án Oehlenschläger „Correggiójában" mint Allegri festő, — 8-án „az Epigrammában" mint Klinker kapitán, — 9-én a' „sakk-gépelyben" mint Ruf Károly adá remek tehetségeinek bizonyitványait. — 11-re saját jutalmi játékául „Alboin" szom. játék vala hirdetve. — Fortiné assz. a' brünni szinház tagja jul. 5-én lépett-fel Mozart „tündér-sipjában" mint éj királynéja. Felőle itéletünket más fellépte alkalmával közöljük.

DIVAT.

Parisban az asszonyi öltözet ujságai közé tartozik a' pelerine-mantelet (mantilla-pelerin), vagy à la Cauchoise, melly a' nyakat nem fedi-be. Pongyola köntös mellé batisztból három keskeny szegélylyel, nagyobb toilette-hoz indiai musselinból apró himzetekkel 's angol vagy brüsszeli csipkével szegve vételik. — Ujságok közé való az egy szinű alapú de szines pamuttal himzett kötényke is indiai kasemirból; a' természeti szinűek himzett gyümölcsökkel és virágokkal legkedvesebbek. Hasonló rajzok vannak a' selyem szövetűeken.

A' kalapok ernyőjei mindig öblösebbek lesznek. Némelly fiatal nőszemélyek egészen számüzték a' kalap alatti ékesitvényeket, 's helyökbe hajaikat tették: megtarták azonban a' homlokkötőt, melly a' két oldalon levő szalagbokrot előzik-meg. — A' kalapok különféle szinűk, 's virággal ékesittetnek.

Sétálásra igen kecses felruha az organdi, magos testtel, melly apró ránczokba van szedve; diszitvenye koczkás nagy gallér; a' test és szegély körül börvény-füzér fut; a' chinai ujak varrását kecses rajz ékesiti. Az alruha halavány fehér selyem. — Egy másik ruha setét europai gros-ból hasonlag szép. Alap-szinén setét zöld és gesztenye-barna kettős pontok voltak; a' pelerin helyét schawl foglalá-el; az ujak bőek, egyetlen köteggel.

Férjfiak a' melegnapokban a' szük nyakkötőt hosszú angol selyem és koczkás kendővel váltják-fel. — Mellényre apró rajzú és skót koczkás, — nadrágra apró koczkás és csikos szövetet vesznek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

57.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 16kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Az élet.

Ez élet olly futó, mint
Sebes folyón tünő hab.
Ha igy: miért merő vész?
Ha az: miért hogy ifjak'
'S szerelmeseknek édes
Keserve, 's utja mézes?
Enyim eddig is unt már!
Pedig csak egy tavaszt tesz,
Egyet; — mivel csak eggyen
Szerettem, 's ugy hiszem, hogy
Valódin addig éltem
Gyönyört, a' mig szerelmem
Pepim! szivedben élvre
Talált, és ég-szemedből
Reám derű mosolyga.
Az óta én sem élek,
Se nem hálok leányka!
Azóta csak tenyészem.

S—i Ján. Egerből.

A' Völgylakos.

Fenn a' szikla-ormokon
Szép korány derül.
Lenge fúvalom köszönt
Kék hegyek megül.
Kék hegyek megett terül
Egy kies vidék,
Van fölötte báj-tavasz
És borútlan ég.
Keskeny völgy virányain
Zúg egy kis patak;
Kis patak! be sokszor én
Felsohajtalak.
Egy virághalom fölött
Áll kicsinyke ház,
És feléje ajkamon
Leng szelid fohász;
'S engemet — ki mondja-meg —
Mért vonz e' vidék?
E' kebelben ó miért
Most ez égi bék'!
„Hű leányka vár reám
A' kis ház előtt;
'S őt ölelni vágyom én
Ott a' könnyezőt.“

Bérczhavi.

SZORGALOM.

Találmány. Beker ur Parisban bár milly nemű szöveteket, legyenek azok vászon, pamut vagy selyemből, vizellenesekké tud tenni. B. ur módja egészen különbözik az eddig használt illyes készületektől, mellyek szerint a' szövetet valamelly gummi elasticum-olvasztványnyal beitatták, 's igy porusain se levegő se viz keresztül nem hathatott. Ezen emlitett mód nem egészséges, mert a' test kigőzölgése meg nem történhetik; ezen kivül kellemetlen szagot kap a' szövet, 's nehéz és durva lesz. Beker ur találmánya a' levegő be- 's kihatását meg engedi, csak a' vizet zárja-ki abból. Az ezen mód szerint készitett ruhák tehát nemcsak az egészségnek nincsenek kárára, hanem azon kellemetlen illattól is menttek, sőt megtartják előbbi szinöket és fényöket, 's igen tartósak; mind ezek mellett pedig áruk is jutalmas.

Haltojás kiköltése Chinában. A' Chinaiaknak ebben különös módjok van. A' halászok szorgalmatosan össze keresik a' partokon és a' viz felületén azon nyálkás anyagokat, mellyekben

a' hal tojásai találkoznak; ezeket azután kifujt tyúktojásokba teszik, 's igy tyukok által költetik-ki. Több napok elfolyta után veszik elő ezen tojásokat, 's a' naptól megmelegitett vizbe helyeztetik, és nem sokára a' halacskák előbujnak. Mind addig itt hagyják őket, mig elég erősek lesznek, hogy a' tavakba a' többi halak között ellehessenek. Chinában az illy haltojásokkal tetemes kereskedést üznek.

INTÉZET.

Europai könyvtárak.

1) Angol országban.

A' britt muzeum könyvtárában mintegy 200.000 kötet van. Alapittatott 1755-ben; 1757-ben György király a' kir. könyvtárt is mellé állittatta, melly elődjei által 8-dik Henriktől kezdve gyüjtetett, 's 9000 nyomtatott könyvből és mintegy 2000 kéziratból állott. 1762-ben a' király ama 2000 kötetbe foglalt 32.000 darab repkeiratokat (Flugschrift) szedé öszve, mellyek 1564—1660-ig megjelentek. Az előbbi király (IV. György) III-dik György által álapittatott kir. könyvtárt egyesité vele, mellyben Smith Józsefnek a' Velenczében volt consulnak 1762-ben 10.000 font sterlingen megvásárlott könyvtára is foglaltaték; azóta mintegy 2600 fontra (sterling) menő esztendőnkénti kiadása mellett 's a' királynak tisztelkedve benyujtott könyvek által annyira szaporodék, hogy midőn a' britt muzeummal egyesittetett volna, 65.000 kötetet számlált.

A' cambridge-i Trinity College könyvtárában mintegy 90.000 kötet van; az egyes osztályok nagyon tökélyesek; a' gyüjtemény igen gazdag ritkaságaira nézve, 's nagyon könnyen férhet hozzá az ember.

Cambridge-ban az egyetem (Universitas) könyvtára mintegy 200.000 kötettel bir, 's folyvást szaporittatik ujabb becses munkákkal és valamennyi folyóiratokkal.

Oxfordban a' Bodley könyvtára Europának leggazdagabb és legbecsesebb gyüjteményei közé tartozik. Alapitója volt Sir Bodley Tamás, ki Erzsébet idejében több europai udvarnál követ vala. Van benne 400.000 nyomtatott könyv, 's mintegy 25—30.000 kézirat. A' könyvek költsön nem adatnak, de hasznuk vétele igen könnyű. A' könyvtár jövedelme mintegy 3000 font, azon kivül minden Nagybrittanniában nyomtatott munkának egy példánya beküldetik. Nehány év előtt Velenczében 2040 görög, deák, és zsidó fontos kéziratokból álló gyüjteményt vásárlott-meg, mellynek elhozatása 's egyéb költsége többre ment 6.600 fontnál. Ezen gyüjtemény lajstromának készitésében Ury János magyar hazánkfija 25 évig dolgozott.

2) Skócziában.

Edinburgban az egyetem könyvtára mintegy 50.000 nyomtatott kötettel, 's nehány kevés kézirattal bir. Ugyan az ottani ügyvédek könyvtárában van 80.000 nyomtatott munka, 's 1000 kötet kézirat. Fő gazdagsága belföldi történeti munkákból, görög és romai régiségekből és törvénytudományi könyvekből áll.

Glasgowban az egyetemi könyvtár mintegy 30.000 kötettel bir; ugyan ott a' boldogult Hunter William tárában válogatott görög és deák könyvek vannak, mellyek közül sokan a' legrégibb kiadásokból valók.

St. Andrews-ban az egyetem könyvtára mintegy 36.000 — Aberdeen-ban pedig a' Kings College tára 14.000 kötettel bir.

3) Irlandban.

Dublinban a' Trinity College könyvtár 50.000 könyvet, és becses zsidó, arab, perzsa, görög, deák, irlandi 's angol kéziratot számlál.

4) Orosz országban.

A' tudományok cs. akademiájának könyvtára Péterváratt bir 60.000 kötettel.

A' tudományok akademiájának nyilvános könyvtárában, melly kevés idő előtt 40.000 kötettel birt, eredetiképpen csak 2.500 kötetek voltak, mellyek Péter czár hatalmába Mietau ostromakor kerültek. A' könyvtár ezen fejedelem idejebeli sok diplomaticai okleveleknek, 's Európában a' legnagyobb chinai munkák gyüjteményének (melly 2800 darabból 's azoknak pontos lajstromából áll), nehány japani, 's többféle mongol és tibeti kéziratoknak birtokában van.

5) Svéd országban.

Stockholmban a' kir. könyvár 25.000-nél több nyomtatott könyvet 's 5000 kéziratot bir.

Upsalában az egyetem könyvtára 50.000 könyvet számlál.

6) Német országban.

Harmincz német országi város nyilvános könyvtáraiban sokkal több részint munkát részint kötetet bir 3 milliónál, ide nem számlálván az akademiai 's egyéb értekezéseket, repke- és kéziratokat.

7) Lengyel országban.

A' városi kir. könyvtárban van mintegy 25.000 többnyire uj munkákat tárgyazó kötet. — A' krakói egyetem könyvtára 4.000 kéziratot bir. — A' két Zaluski testvér 1745-ben ajándékozá a' közönségnek az ugy nevezett köztársaság vagy Zaluski könyvtárát, melly eredetileg 300.000 kötetből állott, 's ezek köztt 52-000 kétszeres példány (duplicatum) vala; az utóbbiak eladatása után 1791-ben nem állott többől 200.000 kötetnél, 's végre azt

1795-ben Suwarow generál Pétervárra küldé, hol 1812-től fogva nyilvános használatra megnyittaték.

8.) Franczia országban.

A' parisi királyi könyvtár mintegy 700.000 nyomtatott, és 70.999 kézirati kötetet számlál; Monsieur könyvtára 150.000 könyvet, 's 5000 kéziratot; St. Génièvre könyvtára 110.000 nyomtatott munkát 's 2000 kéziratot; Mazarin könyvtára 92.000 kötetet, 's 5004 kéziratot; Paris városának könyvtára 20.000 kötetet. A' franczia megyékben (departement) 25 nagyobb nyilvános könyvtárak mintegy 1.700.000 kötettel találtatnak; ezek közül Aix 72.670; Besançon 53.000; Grenoble 42.000; Metz 31.000; Marseille 31.500; Toulonse 50.000; Bordeaux 105.000; Tours 50.000; Lyon 106.000; Versailles 40.000; Amiens 40.000; Arras 34.000; Le Mans 41.000; Colmar 30.00 kötettel. Egész franczia országban mintegy 273 könyvtár találkozik, mellyek közül 80 mintegy 3.354.287 kötetet számlál, 's ezen mennyiségből csak magára Parisra esik 1.072.000. Kevés idő előtt franczia ország 40.000 községeinek mindenike aláirás utján nyilvános könyvtárt szándékozék felállitani; de ugy látszik, hogy e' dicséretes gondolat a' pártgyülölség zajában felejdékenységbe ment.

9) Dán országban.

Kopenhágában a' kir. könyvtárban mintegy 3—400.000 nyomtatott könyv, és számos kézirat találkozik. Midőn Thot Otto grófnak szép könyvtára — melly 116,395 kötetből, sok repkeiratokból és a' nyomtatási mesterség első zsengéjeiből (incunabula) állott — eladaték, a' kir. könyvtár ezen eladásból 50.000 kötettel szaporodott, 's a' gróf végintézete szerint 4154 kéziratot 's 1530-ik év előtt nyomtatott 6159 munkából alló becses gyüjteményt hagya neki. — Mind ezek szaporitásául a' kormány 1799-ben megvette a' régi remek munkákkal 's drága kéziratokkal diszlő Lurdorf- könyvtárat, azután még másokat is, 's ehhez járult 1796-ban Suhm történetirónak 50 évtől fogva gyüjtött könyvtára, mellyet kevéssel halála előtt nyita-meg a' használni akaró közönségnek.

10) Svajcz országban.

Zürichben a' nyilvános könyvtár 25.000 kötettel, 's nehány nevezetes kéziratokkal bir.

11) Spanyol országban

A' madridi kir. könyvtárat 1712-ben V-ik Fülöp alapitá, 's a' következett királyok nagyobbiták. Most 200.000 kötetnél többet bir, ide nem számlálván a' becses és számos arab kéziratokat. — San-Isidoro-ban 60.000 kötetet számlál a' könyvtár. — Az Es-

curial könyvtárában mitegy 130.000 nyomtatott kötet, 's 4300 kézirat van, mellyek közül 567 görög, 67 zsidó, 's 1800 arab.

(Végzet következik.)

PESTI VIZSGÁLÓ.

Dupuis ur Budán a' Horváth-kertben ismét nagyobb terjedtséget és érdeket adott mutatványainak. Julius 12-én t. i. nemcsak a' szokott erőmutatványokat láttatta, és Schmitbauer Tamás mészárossal 's Neubauer János bognárral küzdött, hanem Dallot urat és hitesét is, jeles kötéltánczosokat, kiknek ügyességök taval Pesten létökkor eléggé ismeretes lön, egyesité vállalatával, és a' nevezett napon általok a' feszült kötelen többféle tánczokat járatott-el. Ez által mind ő, mind pedig a' kert bérlője szaporitá jövedelmét.

Gautier József lovagművészeinek és kötéltánczosainak társasága Pozsonból Pestre érkezvén jul. 12-én kezdé-meg mutatványait a' király utszában Puphka urnak „Pest városa" czimerű házában. E' mai mutatványban magokat kitüntető tagok voltak Gautier Antal, Sándor és József, Stella Vincze (az athleta és norvégi Herkules) és hitese, végre Horánszky bohócz. Gautier ur a' hirdetvényben magát eszeki polgárnak nevezi. E' mutatványok ez után minden nap lesznek délutáni 5 órától kezdve. Helyek dijja: 1 ft. — 30 kr. — 15 kr. váltóban.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jul. 9-kén a' láda legmélyebb fenekére nyultak szinészink, 's egy régi conversatiói (?) vigjátékot vettek elő „parola, vagy a' becsületre tett fogadás" czim alatt, mellyben a' fiatal özvegy erőszakosan köti magát egy grófra; az ezredes bátya kegyetlenül duzzog a' divat és arczfesték ellen; egy szeles bárócska kinevettetik; egy öreg néne kaczérkodik; Ferkó és Lizi kocződnak, pofont osztogatnak, 's végre szépen uraságaik példája után összeházasodnak. Illy elavult caracterek, comicaiatlan situatiók, 's minden mélyebb jelentés nélküli cselekvény lehetetlen, hogy miveltebb publicumot kielégitsenek, ha a' szinészek még olly jól játszanak is, 's ha Dériné assz. (Várfiné) igen kellemes játékát a' 2-ik felv. kivesszük, alig van valami az egész darabban, mi érdeket gerjeszthet.

11-kén „a' mátrai rablókat" láttuk először (Nagy Ignácz eredeti munkája) miről jövő levelünkben bővebben szólandunk.

12-kén Raupachnak „orvos és gyógyszeres" czimű vigjátékában tapasztaltuk, hogy e' nagy tehetségű genius, melly a' tragödiában örökké zöldelő füzért érdemlett magának a' vigjátékban — legalább a' jelenlevőben — mód nélkül alantabb áll; 's ha kivesszük a' harmadik felvonást, és a' 4-iknek egy részét, valóban ásitoznunk kelle. Feletle kellemetlenül hangzott a' forditásban a' sok deák szó. Már ha a' homöopatha (Szentpétery ur) deákizál is, legalább a' gyógyszerest (Udvarhelyi) és jegyzőt (Marosi ur) kell vala ettől megkimélni; mert nyomorúság, ha, midőn mi nevetünk, asszonyainknak ásitani

kell. A' rendőrség' (nem policzaj!) felette jó humorral és czélzatokkal volt érintve; valamint az orvos és gyógyszeres is jól kivive. Helvig tanácsosné (Kovácsné assz.) 's a' házi barát, noha igen az élethől vannak meritve, dialogusa sok helyett valóban széles és untató. Az előadás kissé nagyobb élénkség mellett még sikeresb leendett. Szentpéteri és Udvarhelyi urak, ha ez utóbbinak többszeri tetemes nyelvbotlásait kivesszük, igen jelesen játszának. Marosi ur pedig szintén meglepett kerekded 's kimért játékával. Kovácsné assz. helyesen játszott, mint mindig. Barthánné assz. Luise szerepét gyengébben adá mint tegnap Bibit: de erről mint mondám jövő levelünkben.

Garay.

Pécsett majus 16-kán a' „Halott-rabló" adatott Birch Pfeiffer után Pály Elek forditása szerint. E' darabot az eredeti szerzőné a' harmincz év egy játékos életéből czimű franczia darab kaptájára ütötte, csak a' történet okoz benne némi változást Helena (Pályné assz.) és Avelli (Baranyi ur) mint dicséretesen játszók a' mutatvány végén kitapsoltattak; a' többi is megfelelt szerepének, csak öltözetének nem. Pály ur (Lieven), ki Dahlennal (Nagy József) egy idős, sokkal fiatalabb vala; mint orvosnak nem legujabb divatú, hanem régi szabású felöltőt ajánlanánk. Françoist Földváry ur egész pontossággal játszá; — ha Franchette-re nem vala személy — a' mit nem lehet hinnünk — mért tétetett-ki czédulán e' személy? Ez botrankozást okozott. Friderika szerepét Therézia a' szép reménységű ujoncz színésznő adá; még most sokat tőle nem is lehet kívánni, de Avelli éjjeli kóborlása elbeszéllését több rettegéssel 's félelemmel kell vala elmondania. Vilkenszt Szaplonczay játszá.

Debreczenben. jun. 8-án Töpfernek „Amerikai" czimű vig játéka köztetszést nyert. Ujfalussy a' czimszerepet helyesen adá; Almássy (Herb) fiatal hajlongásai 's tüzes beszédje által öreg szerepét fiatal szeles gavallérévá változtatván a' szerző czéljával ellenkezőleg játszék. Hitese Rozalia igyekezettel, leányuk Eliza kisded szerepét jól, Ujfalussyné (Zsófi) szokott kellemmel, Pozsgay (Bach) a' hideg vérű 's természet emberét helyesen találva, Erdélyi (Károly) valódi helyén állva, Matyi (matróz) együgyű szerepéhez hiven ragaszkodva kellemes estét szerzének a' közép számú nézőknek. — 9-én „a' halotti tor" ismeretes vig játék kevés néző előtt kielégitőleg adatott. A' főszerepek helyes vivői közül Pozsgay (Molnár) játék végén előtapsoltatot. — Mióta városunk nagyobb részét hamuba dönté azon felejthetlen 1811-ki tüz-veszély, melly minket a' színészet-pártoló előjáróság által a' fehér ló czimű fogadóban állittatott nagy deszkaszintől is megfoszta, közönségünk mulattatására azon alkalmatlan hely szolgált, mellyet a' mult évi földrengés tett haszonvehetlenné. A' közmulató helynek illy szükében a' közönség mivelődésének előmozditását, a' már is nálunk haldokló szinművészet ismétli létre hozását nemes szivén viselő honfitársunk városi tanácsnok Nánássy Gábor ur legtöbbet áldozik városunknak; ki, miután uj szinház épittetése iránti gondoskodása, 's néműleg már foganatba is vett nemes czélja városunknak, több meggyőzhetlen akadály miatt még eddig ohajtott végét nem

érheté, most tulajdon költségén két utszára nyiló udvarán egy kicsiny ugyan, de igen alkalmas játékszint minden hozzá kivántatókkal épittetett. Melly ritka áldozatot nagy tetszéssel fogadván a' városi t. előjáróság és választó község, szives köszönetét különös küldöttség által rendelé hirül adatni a' jeles hazafinak. Mi pedig ohajtva várjuk ezen reménylettlen gyorsasággal felépült művészeti hajléknak felnyitását, hogy szivünknek ama tiszta hálaérzéssel párosult örömét e' közösen tisztelt 's nemes műbarát iránt, mellyet keblünkben irigylésre méltó hazafiságos tette gerjesztett, illőleg jelenthessük, 's nyilvánithassuk. — 13-án Ujfalussy kedvelt szinésznénk részére az elhiresült „Lumpacivagabundus" (Telepy forditása szerint) adatott. Nem annyira a' darab belső érdeme, mint a' jutalmazandó jeles művészné iránt bizonyitandó figyelem annyi nézőt (a' miveltebbek közül is) gyüjtött egybe, hogy szinteremünk tömve volna. A' helyes előadás, pompás öltözet és készület reményünket felülhaladá. A' dalokhoz szükséges muzsikára Ujfalussy ur tanitá barna hangászinkat, 's a' siker meglepe mindenkit. Almássy (Czérna), Pozsgay (Csiriz) vetekedve remekeltek. Rozália (Fortuna), Ujfalussyné (Amorosa és Jeannette), Erdélyi (Lumpacivagabundus), Ujfalussy (Enyv), Láng (Stellaris), Eliza (Julcsa) helyesen felelének-meg szerepeiknek. Ujfalussy ur különös dicséretet érdemel e' mai darab elrendezésére forditott szorgalmáért, 's hogy itt mulatása alatt soha őt nem illető szerepet, kivevén 12. Károlyét, nem vállalt-fel, és énekléséért. Hitesének is érdemei nagy becsben tartatnak az egész közönség jelesen pedig az ifiúság előtt. Bebizonyiták ezt mai játék végén nem csak a' méltán érdemlett zajos tapsok, hanem uj ággal is akarván nevelni Thalia oltárán nyert koszorúját, következő sonett által is, melly a' szinpadra és nézők közé szóratott, midőn a' derék művészné hálabeszédjét tartaná:

Üdvöz légy szeretett! üdvöz pályád
Valódi dísze! Te ki fény-csillagként
Ragyogysz a' művészet egén, és bájfényt
Szórsz honunkra, melly vissza lövel rád.

Thaliának koszorúzottja! Szád
Csak egyetlen szava villám-szikraként
Lobbantva keblünkbe szent 's láng-érzeményt,
Képzetink' varázs-körbe viszi át.

Ugy van; mert Te nemes lelked érzi
Mi szent czél az, melly heviti kebletek,
Mi által áll fenn igaz érdemetek.

Ah de keblünk e' gondolat vérzi:
„Közttünk mért állandón nem lakozol,
'S örökre ez oltáron nem áldozol!?"

Jun. 14-én ezen minket válogatott darabjaival 's pontos előadásaival jól mulattatott társaság itteni mutatványait az „50 évű férjfiú" mulatságos játékkal, és az ezt követő „Zampa, vagy, a' márvány menyasszony" igen kedvesen fogadott néma ábrázolattal rekeszté-be. Eder ur t. i. mig e' társaság nehány napra Zabolch megyébe távozék tőlünk, az uj játékszint saját társasága számára szerzé-meg olly igérettel, hogy Budáról Leudvayt hitesével együtt, Kolosvárról Székelynét 's Néb

Mariát, és több másokat hozatja-el mostani gyenge társaságához. E' szerint tehát valamint mult-esztendőben Balla társasagát, ugy most Ujfalussyét számüzte tőlünk. Az utóbbi mai játék végén érzékeny bucsúvéttel adá tudtunkra eltávozandását, mit a' publicum nagy része hallani sem akarván további játékainak hirdetését hangosan ohajtá.

Mlgr.

Szegeden jun. 16-án legelőször láttuk a' „leánykérést szabály szerint" — mellyben Nagy József (Sperber) jól alakitá a' kincsvágyót és ez okból alacsonyságokra is vetemedni szokott gyáva lelket. Parázsné (Poli) az elmés, virgoncz, és magát mindenkor jól feltalálni tudó leánykát igen jól, — Therézia (Luiza) a' szelidebb szerelmes hajadont gyengébben festé. Pályné (Zsófia) meghaladá várakozásunkat; a' caracternak hiv megtartása, szerénysége, és szép miveltséget mutató viselete bebizonyitá szinészeti jártosságát 's ügyességét. Szaplonczay (Tivador) a' tüzes, könnyelmű és változékony kapitánt jól, Földváry (Lajos) a' szerelmes ábrándozót kielégitőleg, Baranyi (August) a' hideg vérűt, csak tudományoknak élőt, végre szerelemre hevültet tökéletesen játszá. Szaplonczayné (Ranunkulus) a' szerelmes ohajtással teljes agg hajadonnak helyes ábrázolása által köz elégedést nyert. Döme (Bükling) bebizonyitá, hogy otthonos a' bohózatokban. Kiss (Ferencz) a' hiv és gondos szolgát igen jól képezte. Az egész darab igen jól adatott. Nézők csekély számmal. — 17-én „Lumpacivagabundus" adatott énekekkel. E' játék után a' Pály kormánya alatti szinészek elváltak Balla társaságától, s nagyobb pártfogoltatás reményétől kecsegtetve a' szomszéd Holdmezővásárhelyre vonultak.

Csendvölgyi.

Német Játékszin.

Győrött jul. 2-dikán a' darab óta szinházunkban játszó német társaság Waidinger Károly igazgatása alatt egy magyar nemes hazi rajzolattal lepe-meg minket, annyival felötlőbben, minthogy Budán közép-ponti nemzeti szinpadunkon is illyesmi vajmi ritkán fordul-meg! A' játék volt: das hochherzige Magyaren-Mädchen (lelkes magyar leány; Kisfaludy Sándortól) Pácsics, nyugalmazott kapitán ur forditása szerint. Az előadás meglehetősen sikerült, kivált a' lelkes magyar leány Liza (Reger l. a.) csinos magyar öltözetben, honáért lángoló érzelmeit német nyelven is kebleket ható erővel rajzolá, és szerencsésen. Megyeri, huszár őrnagy (Seeligman ur) igen jól; Karvay (Stockum ur), Orday (Renner ur) 's a' többi is jól adák szerepeiket. De Bodonyiban (Mayer ur) fel nem lehete találni a környék első rangú földes urát; neki mind öltözete, kivált krétával festett sarkantyüji, mind játéka, alacsonyabb helyzeten is igen szegény volt, 's ez nagy csorbát ejtett egész játékon. — Különben a' nemzetihez vonzódás, tán akaratja ellen is a' közönségnek, kimutatá magát e' játéknál; mert akár csupa kivánesiságból, akár egyébféle érdekekből a' ház meglehetősen tele volt. Az igazgató 's kivált a' forditó urnak nem lehet köszönetet nem mondani e' vállalatért. Az elsőnek, hogy e' szokatlan uj darabot betanultatá, a' másiknak, hogy egy magyar műnek igen szerencsés átforditásával litteraturánknak egy kis növényét némileg a' külföldibe átültetni igyekezék. Ugyan a' tiszt. forditó urnál a' Dárdai ház is már forditásban készen áll.

XX.

DIVAT.

30-dik divatkép (Parisból). Nyakkendő tüllből; ruha foulardból. Hajdisz szalagból, virágból, gyöngyökből áll. — Béesi divat jul. 9-ről: ruha skót batisztból; kötény kristály-foulardból; crep-kalap virággal; tüll fejkötő.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

M. T. AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

58.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap julius 19kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Az özvegy' keserve.

Mi ostromolja elbágyadt szivem'?
Mi dulja szét szünetlen álmaim'
A' nap lenyugtán, mint felébredtén?
Mi küzd ollyan nehéz harczot velem?
Te vagy vágyódás! kínos érzete,
Te zengsz csak hozzám szívem hurjain.
'S veled mulatni boldogság nekem. —
Hol gyermekim szelid nyájas körében
Sok édes álmot szunnyadék gyakor
'S a' szalma-fedte csendes hajlokon
Tisztán szeretve két sziv érezett,
Hatalmad arra vonsz-el vágyodás!
'S szárnyad lebegtén vígan múlatok
Leélt koromnak boldogságival.

Mért kell vegyítnem bús képekkel, a'
Lefolyt édennek édes álmait?
Mért gyül szemembe könnyek záporá
Ha mult időknek látkörébe néz?
Te vagy vágyódás kínos érzete!
Sohajtól terhelt szárnyadon viszesz
Vezetsz-el engem a' sirok honába
'S könyes szemekkel a' sirt kémlelem,
Melly eltakarja éltem csillagát. —
De csak maradj hű hozzám égi lény
Emlékezet! ha könnyes arczczal is
Veled mulatni boldogság nekem! K.

SZORGALOM.

Bécsi posta változtatása. A' sokszor ohajtott 's említett postaváltozások Bécsben f. e. jun. 15-kétől fogva megtörténtek. A' posták, mellyek eddigelé déli órákban jöttek-meg, ezután már reggel érkezendenek; a' levelek nem mint eddig 12 órakor, hanem már reggeli 9-kor váltathatnak-ki; e' végből a' börze is eddigi 12—2 óra helyett reggeli 10—12-ig tartathatik. Ellenben az elmenő posták a' helyett, hogy esti 8-kor induljanak, már 5-kor fognak utnak eredni. Ezen uj rendezkedés által képesek lesznek a' kereskedői hivatalok is ugyan azon rendet behozni, melly a' legtöbb kormánybeli cancelláriáknál divatozik, t. i. a' dolog órái minden fél-

beszakasztás nélkül tartanak; mi által a' hivatalbeli személyek, kik közül sokan a' városokban laknak, a' sok ide oda menésből sok időt nyernek-meg, 's azon általános ohajtás teljesitteték-be, hogy ez által a' munkásság nem szenved hátramaradást, 's a' bureau-k is a' gyertyát megkimélik.

Levegő-hajók feltalálása. A' legtöbb találmányok és felfedezések részint a' vak-eset részint genie gyermekei. — Montgolfier papiros készitő Annonayban, 1783-ban egykor vizet forraltatott valamelly üstben, 's mivel hamarjában más fedél nem volt kéznél, valamelly papiros tölcsért tett reá. A' papiros feldagadt 's felemelkedett. Az ezen elcsudálkozott philosophus ujra ismétlé ezen próbálatot, és gondolkodás 's kiszámolás által képes lön megérteni egy közönséges levegőnél még könnyebb 's finomabb levegő létezhetését, 's ezzel a' léghajó fel volt találva. Az első mód, mellyet a' levegő ritkitására használtak, a' tüz gőze volt. Ezen dicsőség elejénte tehát, mint olly sok másban, a' füstté volt; de nem sokára reá a' gast kezdék használni; reá kötének a' levegőbalomra valamelly hajót, 's a' halandó felhőkbe emelkedék. A' genie ezen diadalmán minden néző magát lelkesitve érzette; a' lehetetlenség az emberek előtt már megszünt idegen szó lenni. — Midőn tudomány és ész legnagyobb előlépéseket tesznek, a' bohóság akkor legnagyobb hasznokat törekszik magának szerezni belőle. A' contrebandierok előre örültek a' léghajó feltalálásán; sok szép asszony már előre álmodék sétálásai közben, mint fognak némelly török vagy barbaresk kalandosok által elragadtatni; ellenséges seregek már csatáztak egymással a' villám hazájában, 's több e' félék. De annyi bizonyos, hogy léghajó feltalálása óta a' chemia az eget kezdette fejtegeni.

Psychometer. Lipcsében nevezetes műeszközt találtak-fel, melly feltalálójától „Psychometer" nevet kapott, 's a' sziv és lélek szenvedélyeinek különféle fokait adja elő. A' műeszköz 12 hüvelykni hosszú 11 hüvelyknyi széles és 3 hüvelyknyi magos szekrényből áll. Közepén ezen szekrénynek 6 hüvelyk magos és 2 hüvelyk vastag oszlop emelkedik-fel. Ennek csúcsán tő vagyon, mellynek mozdulata feleleteket ad mind azon kérdésekre, mellyeket e' vagy ama személy a' műeszközhez intéz gerjedelmei és szenvedélyei iránt. — Mindegyik szép olvasónénknak szabadságában áll a' psychonometer csalhatlanságában akár hinni, akár kételkedni. Audita refero.

RÉZMETSZÉS.

Jazet legujabb munkája: „Regét hallgató Arabok sátorukban" Vernet Horácz romai festésznek munkája után aquatinta

monorban. A' kép 30 hüvelyknyi széles, 20″ magos, 's olly művészséggel van végezve, hogy a' nézőknek Paris utszájiban végehossza nincs.

INTÉZET.

Europai könyvtárak. *(Végzet.)*

12) Olasz országban.

A' Vaticanum könyvtárát IV-dik Miklós alapitá, ki 1487-től fogva uralkodék, és sok kéziratot szerzett bele görög országból. Nevelték annak bőségét V-dik Sixtus 's más pápák VI-dik Pius-ig. Legnagyobb drágaságainak némellyikéit a' palatinatusi választó herczeg gyüjteményéből nyeré, mellyeket a' bajor herczeg ajándékoza VIII-ik Orbánnak, miután az emlitett választó herczeget a' Bajorok elfogták. A' benne levő könyvek száma igazán nem tudatik; 1827-ben még nem volt nyomtatott lajstroma. Közönségesen 400.000 nyomtatott kötetre 's 50.000 kéziratra becsülteték; az utóbbiak között sok ősz régiség találkozik. A' könyvtárnak három osztálya van; az egyik nyilvános, 's kiki bemehet két napon hetenként; a' másodikba nem olly könnyen lehet jutni; a' harmadikba senki se mehet különös engedelem nélkül.

Azon kivül Romának még több nagy könyvtára is van. Barberini könyvtárában 60.000 nyomtatott kötet, és ezer kézirat találkozik. Colonna könyvtára mintegy 400 kötet könyvet és rézmetszvényeket bir a' 15-dik századból; a' romai collegium tárában vannak ama hires Kircher könyvei és muzeuma.

Florenczban „a' medicisi könyvtár 90.000-en tul menő nyomtatott kötetet, és 3000 becses kéziratot számlál. Az utóbbiakat Assemanni, Biscioni, és Bandini 11 foliantokba irák öszve; a' 15-dik századból gyüjtött 3000 nyomtatott kötetei 2 foliantokba vannak öszve irva. —

Vannak még könyvtárak Bologna, Majland, Mantua, Pisa, és Velencze városokban is.

13) Bécsben.

A' cs. udvari könyvtárban több van 500.000 könyvnél, a' sok nevezetes kéziratokon és közel 300.000 képen kivül. Ujabb könyvek megszerzése végett 15.000 ezüst forintja jár évenként. — A' tudományos egyetem könyvtára mintegy 80.000 könyvet számlál; könyvszerzésre jár neki évenként 3.200 ezüst forintja. — A' felséges császárnak magányos könyvtárában sok becses és pompás kéziratok, 's mintegy 40.000 könyvek találkoznak. — Károly főherczeg két tárában 26.000 könyv; Esterházy herczegében 20.000; Schwarzenberg herczegében 30.000; Lich-

tenstein herczeg tárában 40.000; Schönborn - Buchhaim gróféban 18.000 könyv van.

14) Magyar országban.

Pesten a' tud. egyetem könyvtára mintegy 65.000 könyvvel jeleskedik; a' Széchényi országos könyvtárban mintegy 40.000 kisebb 's nagyobb kötet találkozik. A' magyar tudós társaság könyvtára mintegy 32.000 kötetet, közötte 200 incunabulumot, 's mintegy 100 kéziratot számlál. — — Pozsonban Apponyi gróf nyilvános könyvtára 19 ezer kötetet számlál. Ezen jeles könyvtárt gr. Apponyi Antal nyitá-meg köz használásra 1827-ben; őrje t. Gruber ur. Az épület, mellynek első emeletében felállittatott, a' vármegye ház megett egyik oldalas utszában van. Ott egyéb senki se lakik az őrön kivül földszint. A' könyv-állások fényesitett kemény fából vannak; a' pallózat hasonlag. A' szép terem különös csinossággal van elrendelve. Közepén öl magosságú oszlopon látszik az alapitónak alabastromból faragott mellszobra, mellyet igen csinosan 1826-ban bécsi szobrász Schaller János 80 aranyon készitett. A' kép alatt illy felirás olvasható: „Comitis. Antonii. De. Appony. Simulacrum. In. Sapientiae. Penetrali. Quod. Magno. Ipsemet. Olim. Librorum. Thesauro. Instruxit. Positum. A. Filio. Comite. Antonio. De. Appony. Pietatis. Ergo. Et. Ad. Custodiendam. Loci. Sanctimoniam. 1827. — Ha a' magyar tartományi jelesebb könyvtárak ismertetése e' folyóirat kiadójával buzgó hazafiak által közöltetik, örömmel fogja azt pótolólag e' lapokban a' hazával tudatni.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Török követ. A' szultannak rendkivüli követje, Achmed Ferik pascha, ki felséges királyunknak uralkodása kezdetehez a' szultantól idvezletet és szerencse-kivánatot, ezen kivül pompásan himzett és gyöngyökkel ékesitett széket visz ajándékba, e' hónapnak mintegy 25-dike táján váratik Pestre. 19-én fog a' veszteglő intézettől felmentetni, 's utját egyenesen Pestnek (nem Budának) veszi, hova Soroksáron keresztül érkezend, 's ugyan Pesten is lesz szállása.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán, mint emlitettük, Nagy Ignácz eredeti dramája „a' mátrai rablók" julius 11-kén adatott. — Hármat szoktam szem előtt tartani, midőn valamelly dramai miv méltánylása forog kérdésben: „a' caractereket, a' mű épületét, 's az iró előadási módját." — Az elsőre, t. i. a' cselekvő személyek caractere ábrázolására 's kifejtésére szerzőnk kevesebb gondot forditott, mint a' törnétet bebonyolitására, 's az akadályok össze halmozására és kifejtésére; azért a' „mátrai rablók" inkább a' szövevényes játék körébe tartozik, mert benne egy mű-

darabban megkivántató belső, erővel teljes rugó tollaknak egyetemes összedolgozására kevesebb gond fordittatott. De szabad legyen kivánnom, hogy álmából olly mindenüvé felrázott korunkban, melly a' dolog mivoltába, belsejébe és valójába tanult, és szeret tekinteni, vajha dramairóink is jobban foglalatoskodnának a' fődologgal, mint a' mellesleggel; törekednének inkább lélekre mint csak szemre hatni: mert külső esetek tömege még nem teszi a' cselekvényt, a' dramai mű mivoltát; hanem inkább a' belső cselekvény az, ennek fokonkénti maga emelkedése, kifejlése 's egy külső életté alakulása, miképpen annak minden dramában, melly e' nevet megérdemli, mutatkoznia kell.

A' darab épületére szerzőnk több gondot forditott, 's ugy látszik, maga is ebben helyzé főérdemét; és meg kell vallanunk, hogy mindenütt természetes rendet, a' részek jó elrakását, a' bonyolodást és feloldást czélszerűleg motiválva 's jól kivive találjuk; és igy a' szerző technikáját általában véve helyesnek kell mondanunk; általában mondám, mert benne egy főhibát követett-el a' szerző: benne a' cselekvés egysége meg van sértve, melly pedig, mint tudjuk, legfőbb kivánata a' dramai költeménynek; 's ha vannak mellékcselekvények, ezeknek szükségképpen abba kell belé vitetniek, különben az érdek megosztatik, és megzavartatik.

A' főactio minden esetre Bérczi Kálmánban fordul-meg mint alapsarkon, 's ezen rövid expositióban áll: Ő a' rabló életet oda akarja hagyni, 's Bertát feleségül venni. Bérczinek ezen czélját meggátoló ákadályokból (Vérhanti üldözései; Bérczinek vezérré kineveztetése; az, hogy Mátraváry kitudja, hogy Bérczi rabló) származik a' bonyolódás. E' bonyolódás fokról fokra emelkedik, 's a' nézőt csaknem utósó perczig tartja függőben, midőn a' remete által felvágatik, 's Bérczi kettős czélját eléri. Eddig tehát jó; de ime, ezen főcselekvényen kivül Bálint a' várnagy, és nője Dorka még egy ettől egészen különvált actiót kezdenek a' Bibi és Gyula fegyvernek köztt kötendő házasság által, melly az egészszel ugyan össze van némileg kötve, de magával a' főactióval semmiképp nem forr egybe, 's igy magábavégezett egész, és maga is főactio. A' szerzőt itt alkalmasint az aestheticának azon szabálya, hogy dramában a' cselekvés komolysága egyes vig jelenetekkel vegyittethetik, téveszté-el. Egyes vig jelenetek igen is, de nem egész bevégzett epizódok lehetnek. A' régi Görögök az actiót annyira simplificálták, minden felesleges olly szorgalmasan iparkodtak tőle elválasztani, hogy azt egyenesen csak állató részeire abstrahálták; 's ha már epizódot meg is engedünk a' dramában (noha azt szivesen ott hagyjuk az epopöjának) a' művészetre törekvő költő előtt az soha se lesz csak szükségtelen pótlék vagy bővitő függelék, 's igy ítéletünk szerint ezen különben igen jeles és mulattató epizód az érdeklett dramában, mint műdarabban, meg nem állhat.

Mi a' szerző előadásmódját illeti, arról nem mondhatunk egyebet dicséretnél. Szép és tárgyhoz mért nyelv, folyó és természetes dialog. Csak a' monologokat szerettük volna kevesitve látni; mert az aesthetica és természetesség csak ott türi ezeket, hol a' dolog el-

kerülhetlenül szükséges mivoltából folynak. (Sapienti sat!). Dicséretes, és méltánylást érdemel az is, hogy művébe mindenütt, hol lehetett, beleszőtte a' jelenkor szellemét; mert panaszos dolog látni sok iroinkat olly semmitjelentő indifferentismussal vagy hunyászkodással irni, mintha nem is a' mi korunk emberei volnának. Én az irót ugy szeretem, ha irása korának szellemében 's tonusában van adva.

Ha Nagy Ignácz komolyan veszi az ügyet, 's a' pályán, mellyen indult, tovább is haladni szándékozik, ha hivattatása szent előtte, ugy jövendő munkájához több komolysággal és szigorúsággal fog kezdeni, 's leginkább a' művészet komolyabb postulatumit művében kielégiteni; és példányai a' német ugy nevezett effect-darab helyett inkább Shakespeare 's az uj romanticai iskola leendnek, mit a' közemelkedésre nézve forrón ohajtok; mert valljon kinek van arra több szüksége mint nekünk. Birálójára pedig nem fog neheztelni, hogy nézeteit műve felett illy szabad lelkűleg 's nyiltan mondta-ki. „Nur mit einem solchen — mond Tieck — den der Kritiker achtet, dem er Talent zutraut, darf er ernst sprechen; von einem zu verachtenden schweigt man am besten."

Az előadás budai szinünken sikerültnek mondathatik. A' főszemélyt Bérczy Kálmánt Lendvay ur jelesen adta; a' második felv. végével mondott monologja köztapsot aratott. Vetélyesét Vérhantit Megyeri ur kezébe adák talán azon véleményből, hogy intriguant szerep, a' mi legkevesbbé; 's Megyerinek legkevesbbé sajátja az illy szerep vitele, mit a' nem sikerült előadás is bizonyita: helyén p. o. Bartha ur sokkal jobban állott volna. Laborfalvi Róza l. assz. (Bertha) és Barthánė assz. (Bibi) iparkodtak szerepeiknek megfelelni; nevezetesen az utóbbi sok idő óta ma adá jeleit, hogy természetesen és kellemmel tud játszani, ha tanul; szivesen buzditjuk őt továbbá is pályáján haladva menni. A' tanulás fáradalmas, de érdem a' gyümölcse. Szerdahelyi ur csaknem parodiázva játszott, 's comicai talentumának nagy jeleit adta; de a' parodiázás itt nehezen volt czélja a' költőnek. Rajta sokat kaczagtak; de kik a' darab mivoltába mélyebben tekintének, játékát túlvittnek találták. Parodia és comica közt a' schismát hamar el lehet veszteni, 's azért semmi se kiván finomabb tactust mint ez.

Garay.

Budán a' jul. 14-én Udvarhelyi Miklós ur jutalmául adatott „Zampa — vagy — a' márvány hölgy" czimű nagy daljátékban (3 felv. irta Elmenreich Friderika; muzsikáját szerzé Herold; fordità Szerdahelyi) ujolag bebizonyiták szinészink, milly meglepőleg képesek fellépni illy szinte óriási erőt kivánó nehéz mutatványban. A' zsúfolva volt közönség illő tekintetbe vevén szinészink minden oldalú állapotját, illőleg is méltányla e' zsenge intézetünknek szorgalmát, 's igyekezetét, és azt ismételt tapsokkal jutalmazá. A' muzsikának belsőbb titkaiba hatni tudó 's műértő jól emlékezvén, milly állapotban jutott eleintén e' nagy opera a' pesti szinpadra, és hogy Zampa szerepében maga a' nagy tehetségű Wild és Breiting se fordult-meg ismételt botlások nélkül; tudván végre, milly nehéz egy erős lábra még nem jutott intézetnél (sőt még mai nap Pesten se) minden kifogás

nélküli hangászkart egybeszerkeztetni — szerény kiméléssel párosult itélettel örvendve becsülé, mit e' mai igen érdekes esti mulatságon látott és hallott. A' czimszerepben Szerdahelyi urnak játéka, és muzsikai tehetségei ujra kitetszének. Ének szerepének magos terjedtsége túl haladá ugyan némelly helyeken erejét (mit az erővel, 's mellhanggal adandó magos tonusok, mellyekben csak az óriási Breiting tudott kihatni, bizonyitának): de ez egyéb munkálatit tekintve nem róle semmit érdeméből. Az 1-sö felvonási quartett, az ivódal, egyes daljа a' 2-dik felvonásban, szép cavatinája 's duettja a' 3-dikban zajos tapsokkal tiszteltettek. Ajáljuk neki a' forte és pianóra ügyelést, vagy is a' coloraturát; az erős éneklésnek nem huzamós folytatását; a' fermatéknál az egyes hang hosszas kitartásának kerülését, mi sem asszonynál se férjfinál nem kellemetes. (A' quartettnak adagiója, és az utósó duett igen sebes tempóban vétetett.) Dérné assz. (Camilla) ámbár mell-fájásban szenvedett, mit legfelsőbb hangjai bizonyitának, szép tehetségeit kellemmel párositva tünteté-elő, és Szerdahelyi urral, minden felvonás után előhivatásra érdemesittetett, ámbár D. assz. 1 sö felv. után meg nem jelent. Camilla panasz dalját vagy inkább preghieráját olly egyszerűn, mint a' szerző irta, ohajtjuk énekeltetni. Különös tetszéssel fogadtattak Camillának kettős daljai a' két utósó felvonásban 's a' valódi csinossággal énekelt barcarole. Lendvay ur (Alphonso) tehetségéhez képest csinosan felelt-meg mai szerepének; a' 2-dik felv. kettős dalban (mellyet Camillával együtt igen pontosan és kellemmel énekelt, 's a' barcarole után, érdemlett tapsokkal idvezeltetett. Egyenes tartásra 's illedelmesb állásra őt ujolag figyelmeztetjük. Szilágyi (Daniel), 's Udvarhelyi (Dandolo) urak, és Mogyorósi l. a. (Ritta) a' kisebb szerepeket helyesen tölték-be. Danielnak máskorra szakálosabb, tengeri emberhez illőbb, arczot, 's kivált 1-sö felvonásban több elevenséget, hangosabb beszédet — Dandolónak első megjelenésekor több félelmet 's nyugtalanságot — Rittának a' forte és pianóra nagyobb ügyelést, és hol szükségtelen, erősebb hangjainak mérséklését, a' solfeggizálást igen ajáljuk. Az utóbbi szép előhaladtát mutatta ma ismét mimikai előadásának. A' 2-dik felvonásban a' terzettet olly jól, mint e' három utóbbiaktól, még Pesten se hallottuk. A' kardalok egy két apróságot kivéve átaljan véve kielégitőleg mentek, 's örvendve láttuk a' kardalnokok számát 16-ra szaporodva, mi után Pesten is csak 20—22-őt látunk. Az orchestrumban csak erősebb bassus és posaunok hibáztak; mit minden törekvés és fizetési készség mellett se lehetett betölteni, mert alkalmas tagok szükében van még két városunk. E' hijányt csak szinészetünknek boldogabb időszaka pótolhatja. A' tánczok Kaczér ur vezérlete alatt helyesebbek voltak a' pestieknél. — Erkel karmester urnak hazafiságos szorgalma ujabb köszönetre érdemesité magát. K—i.

Kolosváratt minden felé azon talán nem egészen alaptalan hir szárnyal, melly szerint Pály Elek ur társasága Thaliának e' városi elhagyatott hajlékát szándékozik felkeresni. Beszélik, hogy társaságát jobb karba kivánván állitni, több nem megvetendő tagokat szerzend, például Chiabayné asszonyt.

Német Játékszin.

Löwe Lajos ur Pesten jul. 11-én a' saját jutalmául legelőször adatott „Alboin" czimű történeti szom. játéknak (Panasch műve) czimszerepében, 13-án pedig a' köz kivánságra ismételt „Marianna" szinjátékban mint Pierre gyönyörködteté ismét a' nézőket művészi tökélyeivel. Mi Alboin belső érdekét illeti, ugy látszék, hogy a' közönségre különös sikerrel nem hatott. A' darabban kitünő 's végig munkáló meglepő caracter nem uralkodik; csak történeti cselekvény következik egymásra, mi a' nézőt ugyan függőben tartja, de a' hosszú 5 felv. darab végre még is fárasztja, kivált mi után az egyes érdekesb jelenetek az első felvonásokban szünni kezdenek. E' darab a' legközelebbi hónapok alatt gyakran adatott Bécsben a' cs. udvari szinházban, és pedig tetszéssel, mellyet a' darab maga, vagy a' remek előadás szerze-e, bizonytalan. De az bizonyos utmutatásul szolgálhat nemcsak iróinknak, hanem kritikusainknak is, hogy az ujabb dramairóknak történeti szomorú játékaik éppen nincsenek a' régi szomorú játéki szabályokhoz kötve, 's ha cseppet sem inditják is meg a' keblet (mint a' jelen mutatvány) még se tagadja-meg tőlek a' miveltebb külföld a' szomorú czimet, és minden fő szinpadokon kedves fogadtatást nyernek. Ma ismét Löwe ur a' tüzes Alboint minden jeleneteiben mesterül fogá-fel, Grillné assz. a' szelid Rozamundát hasonlag jelesen adá. A' terem tele volt nézővel.

Pesten Minkné assz. 12-én lépett ismét-fel mint Izabella „ördög Robertban." Rövid távul léte után vissza jött, hogy szabadságra nyert idejét a' Pestieknek inkább mint másoknak szentelje. Ez a' hirdetvényben is érintetett, 's a' nézők alig szünhető taps-zajjal idvezlék őt. Mint a' bécsi 's budai német lapok emliték, neki Bécsben az udvari dalszinházban jul. 4-én „Don Juanban" mint Donna Anna kellett volna fellépnie; ez iránt már a' hirdetvények ki is osztattak, 's ő a' próbát helyesen is végzé; midőn a' szin-igazgató Duport ur őt ollyas kötelezésnek teljesitésére akará kényszeriteni, mellyben M. assz. meg nem egyezhetett, minthogy a' pesti szinház bérlőjével kötött szerződésének követelését különben nem teljesithette volna. Ez okból. M. assz. még azon napon elutazott Bécsből, 's már jul. 6-kán ismét Pest falai köztt volt.

DIVAT.

Minden nemű ruhákra most leginkább a' fehér szin vétetik; legyenek bár azok batiszt, organdi, vagy musselin. A' felruhák csipkével vagy széles szegélyjel köröztetnek, mellybe rózsa, lila, vagy sárga szalag vonatik. Övszalagnak hasonló vétetik, mint a' szegély belsejébe. A' fehér organdi felruha alá fehér gros-de naples használtatik; a' csipelyeket széles fehér szalag övedzi körül. A' gallért csipke keriti; a' széles ujjakat a' kéz alá cameával diszlő arany perecz szoritja; a' szalmakalapon két fehér toll lebeg; a' váll kendő kék vagy halaványlila gaze. — Más batiszt felruhán veres vonalok koczkákat képeznek. Az alruha és pelerin körül veres himzett virágok látszanak; oldalaslag a' felruha elejét két lebegő szalagbokor tartja öszve. — A' fehér batiszt kakastaréj-virágos szalaggal ékesitett palást-ruhához igen illik a' fehérrel bélelt lila szinü krep-kalap keskeny fehér rojtos lila szinü tafota szalaggal ékesitve, és a' lila szinü övszalag. — A' fehér szalaggal diszlő risszalma-kalapon igen jól áll az ernyőnek egyik oldalára tüzött egyetlen egy rózsa. — Capote-kalap látható setét gros-ból rózsa-creppel bélelve, rózsa vagy czitrom szinü crepből; az ernyő széle blonde-fodorral. — A' blonde és csipke-fejkötőn virág viseltetik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

59.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 23kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Tünődés.

Túl a' bérczen, túl a' völgyön,
Túl hazámnak szük körén,
Hól Szamosnak árja zug-le,
Andalogva bolygtam én.

Bolygtam, ah de egy leányka
Bájoló tekintete
Sujta engem, 's érte gyulladt
Hő szivemnek érzete.

Érte gyulladt; hajh! az óta
A' kin üldöz engemet,
Mert a' kedves Emma tőlem
Elragadta szívemet.

Most csupán csak értte él az,
Ah de érttem él-e ő?
Addjad ég, hogy szíve légyen
Érttem is majd érező.

'S majd midőn irántam hajlik,
Ó be boldog lészek igy,
Nem zavarja akkor földi
Mennyemet kaján irigy.

Ám de hozzám, hogy ha hűtlen
Lenne! — ah de nem lehet,
Engemet boldognak Emma —
Mert csak ő — más nem tehet.

Szigethről.

SZORGALOM.

Hajózás Amerikának nyugoti vizein.

Egy amerikai munka, mellynek szerzője Missisippi vidékén tiz évig tartozkodott Flintz ur, igen érdekes tudósitásokat foglal magában ama tájékról. Az ottani hajózás felől következő leirást közöl.

Ezen pillanatban közelitek a' nagy Missisippi völgynek közép pontjához, melly völgy legnagyobb a' világon. Nyugotról az Alleganynak lánczától Chepywákig (sziklahegyekig), mellyeknek keleti részéről foly a' Missouri nyugotl felé, mintegy 2500 angol mértföldet számlálnak egyenes irányban, két ennyit pedig az Ohio és Missouri folyásáig. Azon kiterjedésnek hosszúsága, melly az északi veres folyót, a' Saskashavint és a' rabszolgák tavát a' felső Missisippitől elválasztó hegyek közt egészen dél felé a' mexikoi öbölig tart, többre megy 3000 angol mértföldnél. Szélessége a' völgynek legkeskenyebb helyén Tenessee forrásától kezdve a' déli veres folyó forrásáig 2200 angol mértföldnél kevesebbre nem vétethetik. Egy 40 tonnás hajó a' Neu-Yorki statusban megrakodhatik, 's utazójival együtt az Allegany, Ohio, Missisippi, Missouri vizein lefelé hajózván a' sziklahegyek tövénél kiköthet; melly hajózás, ha egy huzomban történik hosszabb utazást tesz, mint ha az atlanti oczeánon utaznék. Mondják, hogy sajkával 1000 mértföldnél messzebb is fel lehet hajózni a' Roche Jaune vagy is a' Missourinak sárga szikláján tul.

A' sajkások mintegy 2000 mértföldnyire is felevezhetnek az Arkansason és a' veres folyamon. Csekély teherrel jöhetnek a' hajók Montrealtól kezdve a' felső Missisippiig, 's láttam egy Mackinawi öt tonnás hajót, melly a' tavakból a' Michipani Chicagóba evezett. Némelly sajkák Neu-Madridon keresztül hajózván Wabaschtól kezdve több száz mértföldre eveznek lefelé, mig az Ohióba érnek; mások éppen ellenkező irányban a' Tenesseé-n sokkal alább ereszkednek a' Wabasch folyásánál.

Tavaszkor már száz sajka is kötött-ki egy nap alatt Neu-Madridban a' Bavom torkolatjánál. Kimentem egy tavaszi estve a' kikötőhelyre, 's egész flottaként láttam őket jönni; gondolatimnak bő forrásául szolgált a' hajós népnek lármás vigsága, a' sajkák tetőzetén levő élénkségnek mozgó képe, a' mindenféle nagy és kicsiny állat, a' különféle portéka, melly a' sajkákon hozatik; a' feljebb fekvő vidékeken előre haladó földmivelésnek jelei, de leginkább ama tartományok iszonyú távulsága, honnan azok jönnek, 's az utazás messzesége, mellyen még tul haladniok kellett. Az Ohio és Missisippi számos viz-ágai mellett fekvő egy helyet se lehet felvenni, honnan ezen sajkák valamellyike nem jött volna. Itt láthatni sajkákat, mellyek Neu-York délnyugoti fenyves erdejiből rakodtak-meg deszkával; ott az ohioi Yankeé-kat. Kentucky-ból hoznak sertéshust, lisztet, pálinkát, kendert, dohánt, zsák-vásznat, 's köteleket; Tenesseé-ből ugyan ollyakat és sok pamutot; Missouri és Illinois-ból marhát 's lovakat; átaljában ugyan ollyakat Ohióból, valamint prémbőröket, 's ónt is. Némelly sajkák meg vannak terhelve rozszsal, mások almával 's kolompérral tölt tonnákkal, majd ismét mások almaborral (Cider), aszalt gyümölcscsel, mindennemű lepárolt pálinkával; röviden az egész nyugoti felvidéknek művészeti 's földmivelési termékeivel. A' sajkák egymástól ezer mértföldnyi távulságra levő tartományokból jöttek, 's az egyesülésnek egy közös pontja felé usztak. A' sajkák több holdra terjedő tért fedtek-el. A' hajón baromfi csapkodott szárnyaival; a' kakas kukorékolt, a' sertés röfögött, a' marha bőgött, a' lovak dobogtak, mintha istállóban volnának; voltak sajkák csupa pulykákkal megrakva.

A' legénység egy sajkából másikba megy, megismerkedik, 's a' Neu-Orleansi kirakodásra kölcsönös segedelmet igér. Egy két igy töltött óra mulva a' száraz földre mennek, hogy a' városban lármát tegyenek. A' lakosoknak szerencséjekre szolgál, ha ezen legények estve felé nem lesznek nagyon vigak; mert gyakran kemény rendeléseket kell tenni kicsapongásaik ellen. Éjfélkor minden csendes. A' flotta ismét egyesül Natchez, vagy Neu-Orleansban; 's noha

ezen emberek ugyan azon folyón élődnek, még is talán e' világon soha se látják egymást.

Más nap korán kürtölést hallottunk, a' sajkákon mindenek mozgásba jönnek, 's fél óra mulva már uton vannak. Csak hamar eltünnek szem elől, 's egyebet nem látni a' viznek rendes folyásánál. A' Missisippin gyakran lát az ember több öszve aggatott sajkát le felé uszni; illy módon öszvekötött nyolcz hajóból álló flottán magam voltam. Ezen uszó városon jókora hosszúságú sétálást lehetne tenni. Egyik sajkán disznót öltek, 's másikon almabor, alma, dió, 's aszalt gyümölcs, ismét másikon pálinka-csapszék volt. Ezen egyesülés czélja a' kereskedés; gyakran inneppel kezdik, 's veszekedésen végzik; a' magát megsértettnek vélő fél megoldja sajkáját, 's maga folytatja egyedül szokott utját.

Midőn Neu-Madridban valék, egy czinöntő bolt evezett oda, mellyben mindenféle czin edény készittetett, 's kicsinyben, nagyban eladatott. Miután a' szigetbeliek elég sokáig üzték kereskedésöket valamelly helyen, ismét máshova hajóztak. Beszélték, hogy az Ohión még egy furcsább kézműhely is (manufactura) szokott uszni, melly nem sokára Neu-Madridba váratott, 's mellyben fejszék, sarlók, kaszák és más vas szerek készittetnek, lovak patkoltatnak 's a' t.

Ezen iszonyú völgynek mintegy közép pontja St. Louis (szent Lajos). Innen mennek szüntelen az emberek a' különféle katonai őrhelyekre, 's a' legtávulasb vidékekre prémbőr vásárlás végett.

Tudjuk, hogy a' tavakat a' Neu-Yorki csatorna köti öszve a' tengerrel. Nem sokára Illinois is egybe fog csatoltatni Chicago és Michigannal; tavaszkor a' nélkül is teszi azt egy részről a' természet. Az Ohiónak egyesitése egy részről a' tavakkal, más részről a' virginiai vizekkel már is munkába vétetett. Ha valamennyi csatorna megkészül, bizonynyal a' világon egy ország se mérkőzhetik-meg Amerikával belső vizi öszveköttetésének számára 's kiterjedésére nézve.

Minden tartományban nagy nyereséget szülnek a' gőzhajók; de sehol sem érezhetőbb mint itt. Az Ohiót és Missisippit belső akadályok választák-el Neu-Orleanstól, mellyeknek előmozditása nehezebb volt az atlanti oczeánon keresztül utazásnál. Hogy a' gőzhajók fontosságát ezen országra nézve megfoghassuk, látni kellett ama fáradtságot 's veszedelmet, mellyel valamelly sajkát ezen iszonyú folyóvizeknek sebes folyamzata ellen kellett hajtani, hol tiz angol mértföldnyi haladás egy nap alatt már tetemes utazásnak tartatott. A' hajóknak vizelleni vitelére más mód nem volt, mint a' hajó kötelét fél mértföldre előre vinni, 's valamelly fához kötni: azután a' hajós legények ezen utóbb helyig felhuzták hajójokat; az

alatt mások egy kis csónakban fel felé eveztek, 's egy másik kötelet valamelly feljebb álló fához kötöttek. Ezen veszedelmes 's fáradtságos módon egy nap alatt mintegy hat mértföldet lehetett csak haladni.

ÉPITÉSZET.

Hajdani templomok.

Belus temploma. Ezen nevezetes emlék a' város közepén állott-fel, 's a' világ 7 csudáji közé tartozott. Magossága 8 emeletet tön, 's izmos falakkal volt körülfogva; ajtai érczből valának. Alkata rendes négyszeg volt; az oldalak mindenike 1500 láb hosszú, 's közepett egy négyszegű templomot környezett, mellynek oldala ismét 750 láb hosszúságú volt. Ezen 8 egymásra helyzett emeletek annál kevesebb lapot foglaltak-el, minél magosbra emelkedtek. A' legfelsőbb emeleten állott a' valóságos templom, melly az istenségek szobrát, a' szent edényeket 's egy oltárt foglalt magában. Ezek összvesen tiszta aranyból voltak. — Kivül a' városon állittatott-fel egy 100 láb magosságú pompa-oszlop (Obelisk), melly ökrök és szamarak által vonatott egész az Euphrat folyamig, honnan aztán talp-hajókon szállittatott egész Babylonig.

Erechteum. Ezen hajdankori emlék, melly még jelenleg is fenn áll, 3 templomot foglal magában, 's ezek: az Erechteus, Minerva Polias és Pandroseum, melly épitvények, ámbár egy egészt képeznek, mind a' mellett is nem állanak egyenlő lapon; mivel a' padlat az Erechteusnál 8 hüvelykkel áll magosabban, mint az épület egyéb része. A' két első templom egy négyszeget zár-be, 's mindenike felét foglalja-el a' helynek. Az Erechteus temploma bejárásánál egy tornácz áll 6 joniai oszloppal. — Minerva Polias templománál nincs a' bejárás az épület hátulsó homlokzatán, hanem oldalán; külcsarnoka (porticus) pedig 6 joniai oszlopból áll, melly tetrastylos. — A' Minerva temploma bemenetelének által ellenében van helyezve a' Pandroseum, — egy kis épület, mellynek gerendjét (Gebälk) nő-málhás szobrok viselik, mellyek közül minden homlokzatnál 4, minden részen pedig egy áll. Hihető, hogy ezen épület nem egy időben készült, hanem az egyik templomot másikhoz kapcsolván ezen formát nyerte az egész.

Novák Daniel.

LITTERATURA.

„Nicolas Zrinyi Banus de Croatie Dalmatie et Slavonie. Tragédie en cinq actes. Traduit de l' Allemand et rédigé en prose par J. Nep. Millakovitch. Á Pest. Imprimerie de Trattner-Károlyi. 1835." — E' 12-ed rétnyi 's 138 lapra terjedő munka szines boritékkal e' napokban jött-ki sajtó alól. Forditása ez Körner Zrinyijének, 's mint

a' czim is emliti, prosában. Valamint honi litteraturánk egén a' franczia könyvek megjelenése ritka tünemény: ugy méltán örvendhetünk rajta annyival inkább, hogy ezután hazánk történetének e' fény-pontját a' mivelt franczia szinpad is előtüntetheti. Köszönet szép miveltségű horvát atyánkfijának!

PESTI VIZSGÁLÓ.

Svábhegy.

Er sey mein Freund nicht! welcher die göttliche
Natur nicht liebet! Engelsgefühle sind
Ihm nicht bekannt; er kann mit Innbrunst
Freunde nicht, Kinder nicht, Weib nicht lieben.
Klopstok.

A' ki legujabban Pesten volt, 's előmenetelét, embereit és életelvét megismerte, annak tagadhatlanul fel kell kiáltania: „Pest! te gyönyörű város! városaink királynéja, hazánk életteljes szive, te egész paradicsom vagy!" — De a' Svábhegy, uraim, a' Svábhegy! ez a' paradicsom almája! 's mondhatni róla, hogy nem esett messze fájától. Viruló csutkája az ősz Buda pázsitviranyaiba ereszkedik le, mosolygó gömbölyegje pedig felmerül a' kék ég nyájas boltozatába; egy valódi Éva-alma az életfájáról leszakasztva, mellyet megkóstolni ellenállhatlanul unszoltatik az ember, ha egyszer megpillantotta. 'S valóban, ki Pesten levén a' Svábhegyen nem volt, arról el lehet mondani: „Romában valál, 's a' pápát nem láttad."

Meglehet azonban, hogy mi Magyarok a' hegyre felmenni neve iránti idegenkedesből is vonakodhatnank: de hála az égnek, itt a' néven kivül semmi se visszataszitó. Mi pedig a' neveket illeti, hiszen azok ugy is majd mindenütt az életben helytelenül, hogy ne mondjam megforditva, használtatnak. Ismerek Kis nevűket, kiket valóban nagyoknak kellene nevezni; 's viszont Nagyokat, kik felette kicsinyek; vannak Angyal nevű emberek, 's angyalnak valóban semmiféle tekintetben nem lehet őket nevezni, hanemha a' fekete melléknévvel megtisztelve. Vannak Horvátok, kik pedig tökélyes Magyarok, 's igy számatlan számtalanok; és meg kell vallani, hogy különösen a' (régi) budapesti helykeresztelők igen szerencsések voltak illy fonák 's poetaiatlan nevek osztogatásában; csak a' disznószugot, disznókövet, disznó főt, 's a' t. emlitem. Kegyetek tehát nem fognak ezután e' kellemes hegytől csupán csak sajátlan neve végett idegenkedni; vagy kitiltja, hogy ennek is szebb és sajátlagosb nevet adjunk (mint adtuk a' ligetszugot, városligetet) p.o. hegyvirány-t?

Igaz, hogy az ut terhes és fáradságos e' hegyviranyra, mint minden jelesre és szépre; de ha egyszer ott van az ember 's kéjelmerült szemeivel az előtte elterülő gyönyörű tájképbe tapadva a' Dunát fel, a' Dunát lekiséri, most a' tündér Margit 's a' fákkoszorúzta Csepel szigetekben nyugtatja: egyik részről a' tündéres ligetszugot kőbarátjával, Leopold mezejét, Remete Mariát, a' kék távulba merült Váczot, Palotát, Káposztás Megyert változatos festvényben előtte látja; másfelől a' szent emlékű Rákost, Kőbányát, Kereszturt, Péczelt, Aszódot, Soroksárt, Ócsát, Promontort, és Handsabéget, mint Ju-

piter Olümpios az egész világot, egy pillanattal keresztül nézi; ha azután vissza tereli őket (szemeit) mint főpontra az egynek látszó, festőleges, nagyszerű fővárasokra, a' gyönyörű Budapestre: ah akkor olly poetailag édesen érzi magát szive, hogy a' legfáradságosb ut terhei ennyi éldelet mellett semminél semmibbé törpülnek előtte. Ezen kinézéseket még tovább is lehet folytatni, messze-ki! 's Budapestnek tekintetébe elmerülve messze előre és messze hátra menni a' phantasia szárnyain és emlékezet csónakán, kinek miképp tetszik, 's az álmadozások, mellyek az embert körüllebegik, midőn Mátyás palotáját látva akár a' hajdani szabad királyválasztásra vissza gondol, akár magyar ország legtávulabb jövendőjére, melly még senki előtt se fekszik tisztaban, mivel a' jelen részint még igen tarka, részint még forradásban van, de a' melly még is minden bizonnyal jogosság és humanitas jövendője leend, ha egyébként a' világ története a' világ bírája is: ez álmok mondám olly édesek, 's az álom hitté válik, hogy lesz idő, mellyben a' felvilágosodás a' természettel karonfogva járand, hogy minden asszonytól szülöttnek az életet egyformán széppé és kedvessé tegye.

Szóval az ember kedvélyes, ellágyul, 's keble tüzes lesz, mint a' jó sashegyi; gondolatai édes-csipősek, mint champagnei; vagy megczukrozott savanyúviz; de ezzel nem azt akarom mondani, mintha éppen champagneit vagy sashegyit kelljen innia czukros savanyú vizzel, hogy kedve kerekedjék; az öröm itt saját magában véve is olly poetai, hogy minden hozzá adás nélkül is képes az embert lelkesedésbe hozni, akár a' felette nyájasan boltosuló ég azurkékjébe vész szemeivel, akár az alatta viruló pázsitra veti azokat, hol a' facsoportozatok alatt az illattalan mezei virágok között illatozó városi liliomok és rózsák — leányok és menyecskék — varázsolják elő az éden gyönyöreit; 's valóban e' hegyvirányon a' nembereket — még pedig legnagyobb részint kötőtü nélkül — láthatni: mert rettentő dolog — mint egy német iró mondja — ha az asszonyszemély a' természetben unalmát harisnyába kénytelen belékötni.

De a' hegyvirányon, a' szép szabad természet ezen gyönyörű dombterületén, nincs is szükség kőtőtükre, ezen véghetetlen gondolat-nyársakra, mellyekkel asszonyaink az unalmat is, az élet százfejű Minotaurusát, mint meg annyi nő-Theseusok legyőzni szerencsések. Itt senki sem unatkozik, kiki éldeletet keres, a' természetet szabadon kivánja éldelni, 's olly fesztelen és visszatartoztatás nélkül társalkodik egymással, mint Zephir a' mezei virággal; leül egymás mellé a' természet zöld szőnyegére, danol, enyeleg, mulat, a' szent természetről értekezik, epret szed, egy szép kezecskéből háromszál megyet fogad-el, egy másiktól megkoszorúztatik, mind ezek felett örömre gerjed, haza megy, 's tele kebellel, ha Isten ugy akarja, egy — pesti vizsgálót ir felőlek.

Garay.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Ellenmondás. A' Honművész 57-dik számában Debreczenből közlött szinészeti tudósitásban emlittetik, hogy Éder ur a' debreczeni uj szinház bérlője „Budáról Lendvayt hitesével együtt — — hozat-

ja-el mostani gyenge társaságához." — Minden bal vélemény megsemmisitése végett kinyilatkoztatom, hogy én Éder urral még csak levelezésben sem állok, és fővárosi szinpadunkról eltávozni se nekem se hitesemnek szándékunkban nincs. Mire nézve az emlitett igéretet reánk nézve alaptalannak, 's költeménynek jelentem. — Budán julius 16-án.

Lendvay Márton szinész.

Budán. jul. 15-kén „nagymámit" látván nem hagyhatjuk érintetlen a' rendelőségnek az ismétlendő darabok választásában elégtelen figyelmét; mert vannak darabjai, pedig jelesek, mellyekre az ismételtetés vagy nem, vagy felette ritkán került még: midőn ellenben a' legsilányabbak leginkább ismételtetnek. De vannak több ujabb izléshez szabott darabjai is, mellyek már régen a' szinház könyvtárában hevernek, 's még elő sem adattak. Igaz, hogy Lendvayné assz. betegsége sok darab adatását gátolja; tudom azt is, hogy remeket nem lehet mindig adni: de mért nem választja a' két rosz közül inkább a' kisebbet? Nem kivánja-e azt maga az intézet java is, hogy leginkább nyáron iparkodjék a' most ugy is mindenütt mulatságot lelő publicumot uj és uj érdek által a' szinházba édesiteni mennél több érdekes darabok által? 's nem mutatja-e meg praxisban a' budapesti közönség, hogy megismert jó darabokra számosan seregel-össze, midőn a' nagymámikra 's hozzá hasonló házi rajzolatokra csak szállinkozva jelen-meg? Az illy hamis sentimentalismusból eredt gyenge darabok, mellyek csupaszon a' természetből minden művészet nélkül vétetnek, mellyek a' csekélyet, kicsinyest és természetlent nagy, felséges és való helyett árulják, a' mellett, hogy már korunknak nem tetszhetnek, még káros befolyással is vannak reá. Igy p. o. nagymámiban ugyan uton utfélen öntetünk-el moralis, a' természet és városiság, uri gőg és emberiség felől szólló sententiákkal; de a' morál, mint sok helyett, itt is csak prédikáltatik, mert végre is annak szolgáltatja-ki a' poëtai igazságot mindenütt, mi ellen legjobban buzog, 's igy a' helyett, hogy az előitéletet lerontaná, azt meggyökeresiti még. Művészi becséről szó se lehet. A' caracterek vagy túl-vittek (Kovács György; Ambrus), vagy valótlanok (Toronhegyi grófné), vagy silányok (Toronhegyi Eleonóra, báro Modesz); Agnes és Henriknek azon elsősége van, hogy legalább igazak. — Az előadás szinészink részéről, mennyire illy darabot jól adni lehet, jó volt. Kovácsné assz. (Toronhegyiné) igen jelesen felelt meg a' felvett caracternek, 's egyike azoknak, mellyek neki legjobban sikerülnek. Ő és Telepy ur (Ambrus) a' játéknak némi érdeket, mennyire lehete, adni törekedtek. Laborfalvi l. a. (Agnes) ma már 2-ik felv. több mimikával és kinyomással játszott, min igen örvendettünk. Igy szeretjük őt mindig látni, illy cselekvőleg, és felvett személye totalis rajzolását tükrözve. Garay.

16-án Dugonics „Báthori Mariája" — 18-án a' „bárson czipő" — 19-én Kisfaludy „János kulacsa — és Collin 's Róza" tánczjáték — 20-án bérletszünéssel köz kivánságra „Zampa" daljáték ismételtetett.

M. Szigethen jun. 18-án „a' bakonyi tolvajok" jövének szinpadra. Ha nem csalódom, e' darab „bandita-mátka" czimet viselt az előtt; de mint eszrevevém, kiállott kövér dézsmája után mostani ne-

vét nyeré. Kár hogy csak savója maradt-meg, mi után föle leszedeték. E' travestatumban Szilágyi (bandita-vezér) ma kevesebb részvételt gerjeszte a' nézőkben, mint egyébkor. Szigethváry (Kapitán) elégülésre játszott; csak igyekezzék szerepének több élénkséget 's hatást adni. Fejér (varga és gyolcsáros) szerepe tréfájival, ha túlságosak nem lettek volna, megélégedést nyerhet vala. Ugy hisszük, talán ez is volt oka a' közönség ítéletének Lumpacivagabundus felől; mert az illy felettébbi bohózatok (csak egyes szerepet értek) inkább aljasabb néposztályhoz illők, nemesebb közönség előtt tetszést soha se nyerhetnek. Eliza Lórikát tulságos érzelgéssel csak akarva de ügyesség hijányával adá. Fejérné a' paraszt leánynak egyszerűségét ügyesen ábrázolá. Szaklányiné az elragadott leány csinos egy báb volt. — 20-kán „az ős anyát" láttuk. Mind a' mellett, hogy e' darab sok cadenciájiért sokak előtt nem a' legtetszőbb, de azt színészink jeles előadásuk által remekké tették. Fájdalom! nézők kevesen voltak. Szilágyi (Jaromir) ma a' művészet valódi fény-fokán lebegett. Remek előadása annyira meglepe minket, hogy jelenetei közben a' méltán érdemlett tapsokkal zavarni sem akartuk, de annál zajosbban osztottuk azt játék végén a' babérra méltónak. — 21-én „a' sokat tudó" adatott. Tetszést nyertek: Szilágyi (Peregrim), Fejér (három kis pénz) Szaklányi (iskolamester); Szaklányiné (Amalia) pedig eddigi szerepeihez képpest kitünő volt. Horváthot (Fülöp) mint gavart csinosabb öltözetben vártuk. A' nézőknek nagyobb része teljes elégedéssel hagyá-el a' szinteremet. — 23 án „Katinka" fordult-meg szinpadunkon. A' czimszerepet Fejérné kellemesen, a' czárt Szilágyi jól találva, Nataliát Szaklányiné meglehetősen adák; Szaklányi Glück caracterét művészileg ábrázolá. Csak ma vettük legelőszer észre, hogy a' társaságnak sugója van. A' szin hátulján levőktől csendet kérünk, nehogy, mint ma, a' játszónak kelljen miatta pisszegetni. — 25-én Kisfaludy „leány-őrjét" igen kedvezőleg adatva láttuk, mit a' nézők tetszésének többszeri zajos bizonyitványa eléggé tudatott velünk. J.

Szegedről jul. 2-án. — Balla Károly urnak nálunk több hetektől fogva elégedésünkre játszó társasága a' végső két napon „Borsszem Jankó — és — Tolvaj kulcs" czimű darabokkal mulattatá közönségünket. Ezen végsőnek utólján „Ádám és Éva" ó világi néma ábrázolatok a' reá következett tüzesővel együtt igen természetesek 's meglepők valának. Színészink illyképpen bevégezvén nálunk mostani pályájokat közönségünknek jót kivánásától és biztosabb reménytől kisérve tőlünk bucsút vevének. Már is érezzük a' hianyt, melly Thalia hajlékának megüresültsége által okoztatott. Hogy tehát városunkban jövendőre állandóbbá tétessék a' színészet, casinoi egyesületünknek legujabban kirendelt küldöttsége abban foglalatoskodik, hogy egy tervet készitsen, melly szerint itt egy színész-társaság tökélyesen biztositassék. A' kitüzött czél igen szép, 's mint már a' mult évben meggpendült, igen nagy lenne, ha mi Szabadkával és Torontállal egyesülve állandó színészetet állapithatnánk a' három helyen. — Ugy hiszem serkentésre nem lesz ott szükség, hol minden polgár becsüli a' szinművészetet, 's ismeri annak jótékony hatását. Reménylem, századunk lesz olly szerencsés, hogy itt a' jó, szükséges, gyönyörködtető, mulattató és tanitó örök időkre megalapitathassék. A' haza hatalmas geniusa kedvezőleg fogja elősegélni a' nemes törekvést, 's oda engedi jutni ama három városokat, hol Amerika, bár országunknál több századdal fiatalabb, már évek előtt dicsően állott, és álladalmi szerkeztetéséhez képpest örökké is élni fog. Csendvölgyi.

DIVAT.

31-dik divatkép (Parisból). — Ris-szalma-kalap virágokkal; ruha himzett musselinből; chinai vállkendő. — Bécsi divat jul 16-án ruha kristály-foulardból; chemisette tarlatane-ból; ris szalma-kalap tollakkal 's tafota-szalaggal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

MTA KÖNYVTÁRA

60.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap julius 26kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Nyilatkozás.

1831.

Égtem én a' titkot fényre hozni:
Kémlelésim tüstént szárnyra keltek.
Álom nélkül ment előlem árván
A' szelíd éj; menjen, úgy akartam.
Lobbal égett a' vezérszövétnek,
Mellyet a' vad féltés lángja gyujtott.
Egy ösvényre leltem vágyam által,
'S hah, kitudtam a' leány csal-utját!

Égtem én a' titkot fényre hozni:
Fényben áll már, déli napvilágon.
Ah de, rám a' bú sötéte omlik,
'S nemcsak omlik, már beránt az örvény.
Mért tudék én látni e' szemekkel?
Mostan érzem, millyen veszteség lön
Fogytig vakhivőnek nem maradnom.

Gyerő.

Dryden.

Az angol hon egyik igen tisztelt költője Dryden (Drajden) született Audvinkel nevű faluban Northampton grófságban 1631-ben. Tizenkilencz évű volt, midőn a' cambridgei egyetembe ment tanulni; de különös vágya és szeretete a' költéshez elvonta őt a' tudományoktól. Talentumának első zsengéje vala azon költemény, mellyet Cromvelhez, a' köztársaság akkori protectorához, irt. Azon magos hangon hirdetett hizelgésekben, mellyek itt léteznek, nem lehet elismerni Dryden önhasznú kinézeteit. Milly kevés valósággal kamatozott reá nézve ezen hizelgési pazérlás, eléggé mutatja az is, hogy megszünvén a' köztársaság és helyre állván a' királyi szék, tüstént II-dik Károlyhoz állott, 's irántai hódulatának bizonyságát adta akkor, midőn őt 1660-ban astraea redux czimű költeményében magasztalja. Bárha Dryden czélját el nem érte is, mi szerint a' királyt megnyerni; 's Múzájára figyelmessé tenni akarta, menti őt még is azon külső szükség, melly nemcsak arra kényszerité, hogy szép művészségét kézi munkává alacsonitsa-le, hanem lelke eredeti menetelének is egészen más irányt és czélt adjon. Saját vallomásaként soha vonzalma játék-költéshez nem volt: még is nagy szorgalma

által annyira ment, hogy darabjai napi rendre jöttek, 's tervével oda irányzott, hogy az angol játékszinnek egészen más formát adjon, pedig ollyant, melly az idő előhaladtával, a' társas élet lépésével, 's a' művészet magos törvényeivel sulyarányban álljon. Azonban ezt csak annyiban érte-el, hogy a' szinpadról ollyatén neműek, mellyek az illedelmet, gyengéd érzést és izlést bántották, elmaradtak. Midőn pedig egyik darabjában „Mexico meghódulása" Montezuma császárt kinzópadra kötteti, ebből még következtetni nem lehet, hogy ezen nagy adatot csak részlegesen teljesitette volna; sőt inkább ezen izlési ellentiséget a' nép rovására lehet tenni, mellynek szemei a' szórt képekre, érzéke pedig az in-rázó jelenetekre ugy meg voltak szoktatva, hogy Dryden azt tüstént nem javithatta-meg. Mult és jelen idő nem mutat példát egy költöben is a' vas és tartós szorgalomra nézve; mint millyennel Dryden birt. Mesterség és szabályok által azt létesité ő, mit genie nélkül csak rendkivüli szorgalom vihet véghez. Bárha darabjain mély érzés gyéren van is, de a' jelenéseket 's kifejlés menetelét olly ügyesen tudta irányzani, hogy azt soha el nem hibázta. 29 darabjain a' szabályozó értelem vonul-el. Méltólag lehet Drydent a' kritika atyjának, az az: annak nevezni, ki alapját veté-meg a' szép megitélésének, bárha egy tökéletes egészet a' szépről, jelesen pedig a' beszéllési szépről, nem adott; mert olly álláson volt, melly a' szép beszédnek feltételes és utóbbi formájinál messze felülállott. Dryden a' szépet saját ideája szerint itélte; izlés dolgában soha kitetsző személyeknek nem hódult, 's megmenté az angol szinpadot a' régi, észszel nem egyező, szabályok rabságától; azonban őt ezen művészi nagy nézetekre nem genialitása, hanem fáradhatlan munkássága emelte.

Drydennek hazája iránti tetteit a' következő század nagyon méltányolta. Bátor ő ok volt a' szinpadi izlésnek kifejtésére, de még is azon kitünőséget darabjai nem érdemelték, millyenre az Angolok helyeztetik. Drydené az érdem, hogy egy egészen uj nemű szindarabnak volt alkotója, az angol operának. Nem első feltalója volt ugyan ennek; mert már olasz országban az előtt is létezett: hanem karaktert és nemesebb menetelt ő adott neki, félrevetvén minden külföldi majmolást. „Albion és Albanius — az ártatlanság allása — Arthur király" énekes darabjait Drydennek nem kell a' mostani operák nagyobb kifejlésü állásához mérni; azonban dramaticai érdemökre nézve, hol a' darab lelke egyetemi irányban áll a' muzsikai menetellel, most is méltó helyen állanak.

Azonban mig egyfelől számos becsülői őt mint első szinpadi javitót, és stylusát borostyánra érdemesiték, más felől nem kevés ellenségei, 's ezek köztt az elmés Buckingham herczeg, csipős kri-

tikával és éles gunynyal halmozták. De még is hijába igyekeztek „Sándor-innep“ czimű költeményét, melly utóbb Händel mester compositiója által még nagyobb nevezetességet nyert, nevetségessé tenni.

Közönséges figyelmet gerjeszte Drydennek ama tette, hogy 54 éves korában romai hittel cserélte-fel vallását. Bárha ellenségei vádolták is őt ezen lépéseért, mintha ő ezt külön nézetből és haszonból tette volna: de egy igaz életrajz-irónak kötelessége ezen vádat róla elháritani. Oltalmára leghathatósb azon költemény „a' Laicus vallása“ — mellyet még mielőtt II-dik Jakab romai hitű király thronusra lépett volna, adott-ki. Az abban létező képzetek nyilván mutatják, hogy már akkor romai hitre hajlott. Dryden udvari költővé neveztetett. Miután pedig oraniai Wilhelm ült a' kormányra, ezen hivatalát elvesztette, 's felette gyenge lábra szálltak körülményei. Azon fájdalmat, mellyet hivatalának elvesztése okozott, nevelte még az, hogy egy nyomorult rimelő következék helyébe, kit még arra se méltatott, hogy róla itéletét közhelyen mondja-ki. Komolyan fontolva, hogy kenyeret szerezhessen, az angol litteraturát Virgilius és Perseus leforditásával gazdagitotta. Meghalt 1707-ki május 1-sőjén 70 éves korában. A' sors, melly őt éltében üldözé, halálakor se kedvezett. Lord Halifax és Spratt rochesteri püspök és vestmünsteri apát megnyerték azt, hogy tulajdon költségöken Drydent eltemettessék, 's neki emlékoszlopot emelhessenek. Már az egész halotti pompa el volt rendelve az innepélyes temetésre, midőn lord Jeffries más előkelő emberekkel a' gyász menetet félbeszakasztja, 's haragját mutatja azon tett felett, hogy egy illy jeles embert csak olly közönséges módon akarnának eltemetni. Fut tehát az ágyban fekvő beteg özvegyhez, 's azon ajánlatot teszi, hogy a' halotti pompára 1000 font sterlinget ad. Az özvegy elájul, 's viszont magához térvén az egész ajánlást elutasitja. Győzelmes örömmel lép-ki Jeffries a' gyász-menethez, 's biztositván mindeneket, hogy az özvegy egyezését megnyerte, általadja a' holt testet egy arra ügyelőnek azon meghagyással, hogy további rendeléseit várja-el. — Négy nap tölt-el, és Jeffries nem jelent-meg. Az ügyelő személyesen kérdezi, mit határozott már a' holt test felől. Jeffries egész hidegséggel feleli, hogy ő semmiről se tud. Most már a' megholtnak özvegye és gyermeke komolyan kezdik venni a' dolgot, minthogy lord Halifax és a' püspök merőben az özvegyet okozák a' halotti menet félbeszakasztásának, 's magokat megsértve érezvén visszaléptek. A' halott-ügyelő tisztán kimondta, hogy a' testet utszán fogja hagyni, ha tovább is eligazitlan marad a' dolog. Végre Garth doctor közbejő, aláirást nyit, 's igy eltemetteti Drydent a' Vestmünsterbe, hol később emléket emeltek neki. Bárha ezen eset valóságát a' lit-

teratura historiája állitja csak, de még is megegyeztethető: ezen körülmény eléggé mutatja, hogy Drydennek sok ellenségei voltak, 's érdemét korabelijei méltánylani nem tudták. Abban még is megegyeznek az egykorú tudósitások, hogy temetése zavarral volt egybekötve. Bolyár.

SZOBRÁSZAT.

Virág Benedek emléke ügyében, mellynek költségei pótlására és a' művész kezeiből kiváltására valamint az egész haza, ugy különösen e' folyóirat tisztelt olvasójinak nagylelkűségét e' lapok 49-ik számába kértük-meg, örömmel jelentjük, hogy a' felszóllitás után mindjárt t. Döbrentei Gábor urnál, mint az emlitett emlék felállitása gondjait magára vállalónál, mintegy husz hazafi jelenté 's ajánlá magát az adakozások gyüjtésére. E' lapok kiadójához is mind vidéki mind budapesti honleányok és hazafiak már szép summát küldvén meghivjuk ismét nemcsak régi hanem ujabb olvasóinkat is e' hazai szép emlék létesitésének eszközlésére, 's ismételjük, hogy a' Regélő-Honművész hivatala folyvást efogadja nyugtatvány mellett a' nevezett emlékre nyujtandó adakozást. Ugy véljük, hogy az intézet czélját ugy is elő mozditjuk, ha társaságok tagjai egyes kisebb adakozásaikból bizonyos mennyiséget tesznek öszve, 's ugy küldik azt be (valamint már e' lapok kiadójához küldetett is) a' szép nemzeti emlékre, csak hogy a' pénz egy ezüst forintnál kevesebb ne legyen.

Torquato Tassónak emelendő emlékszobor. Visconti lovag ur Romában közönséges hirlapok által felszóllitja a' publikumot, minél fogva az segedelmes kezekkel járulna egy ama nagy epikus költésznek Torquato Tassónak emelendő emlékszoborhoz. Az ismeretes művész, Fabris lovag, már annyira előhaladott munkájával, hogy ennek elkészülését rövid idő alatt várhatni, 's ha elegendő segitségre szert tehetnek, fel is állittathatik. Még csak kevés pénz hibázik, 's alkalmasint arra se fognak kénytelenek lenni sokáig várakozni, minthogy az olly egy genius dicsőitésére fordittatik, kiben egész olasz ország méltán büszkélkedik.

LITTERATURA.

Bajza versei.

Ezen egyszerű czim alatt jelent-meg e' napokban ifj. Kilian Györgynél, Pesten 1835. a' fennevezett köztiszteletű költőtől egy igen csinos kötet lyrai költemény. — Ha lyrai költészetünk terjedt mezejét figyelmes szemmel kisérjük végig: panaszos látni azon — hogy ugy szóljak — meddő bőséget, mellyben virágai tenyésznek. Ezen langy esőre kibütt gombák csaknem korabban elszáradnak, mint a' nyomtató fes-

ték rajtok megszáradhat, 's az olvasó a' virág után nyulván, csak akkor látja, hogy kóró maradt kezében. Mások nem elégesznek-meg olvasójikat egyszer megcsalni, mert kórójikat még egyszer összeszedik, 's másodszor is azt hiszik, hogy elevenen mosolygó virágkosarat nyujtanak elönkbe; pedig mi sokszor nem egyéb az élettelen herbariumnál, mellynek legfölebb az veheti hasznát, ki litteraturánk nagy — szárazságáról akarna értekezni, 's ezeket tanúirományokul használná. Egy harmadik osztály a' sok rosz mellett néha jókat is írt; de eljövén a' garmadába rakásnak ideje, a' helyett, hogy okos kertészként csak szebb virágait szedné bokrétába, idomtalan kézzel fűvet, virágot összegyomlál, 's az ember kétségbeesik olvasása közben, valamint az, kinek egy kád borsóból három szem buzát kellene kikeresnie. Illy körülményekben mennyire kell tehát örvendenünk e' jelen gyüjteménynek, melly válogatott bokréta gyanánt ajálkozik a' szépnyelvű magyar hölgyek keblén illatozni.

Bajza verseiben valódi lyrai lélek szóll, rajtok könnyűség és egyszerű csin ömlik-el mindenütt. Ő mindig igaz, mély és egyszerű. Azon tömött nyelvet pedig, izletes csint, és correctséget alig lelhetni-fel egy második irónkban. Verseinek gördülése mindig kellemes és bájoló. Felvannak osztva „Ifjukor, Szerelem, Haza, élet emlékezés, és Balládákra;" toldalékul némelly idegen költőkből forditások. De mi e' gyüjteményben legkevesebb leend a' miveltebb olvasónak, az azon nem eléggé dicsérendő elv, melly szerint a' költő csak legválogatottabb darabjait vette-fel; egy kezdőnek bizonytalan próbálatait, egy még önmagával is meg nem egyezett ifiúi izlés productumait szigorún kizárván abból; 's e' szerint az olvasó e' kötetben művészeti egészet veszen, melly egy érettebb belátásnak 's fennebb izlésnek gyümölcse. Követésre méltó példa a' „minden munkák" at kiadókra nézve!

A' könyv (215 lap 12-ed rét) külseje, papiros, nyomtatás, hibátlanság és csinosság még eddig nálunk alig látott példánya az izlésnek, 's ifj. Kilian intézetének becsületére és diszére válik. A' dinnyevásárra feljövendők tehát nem fogják elmulasztani, hogy otthon hagyottjaik számára számosan ne vigyenek vásárfiját ifj. Kiliannak e' czukordinnyéjéből.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jul. 16-án Dugonics „Báthori Mariája" ismételtetett. Alig van darab eredeti szinjátékink között, melly Báthori Mariánál ismeretesb, melly többször adatott és biráltatott volna; annyi bizonyos, hogy dramaturgiai füzéremben kimondott nézeteimet ma ismét igazolva lelém: „Dugonics még sokáig a' nemzet embere marad, 's csupán azért, mert darabjait annak életéből vevé, 's azzal ismét összeforrasztani tudta." Az ujabb kritika, melly a' Lessingek és Tieckek nyomain indulva a' művészséget mint művészséget szereti vizsgálni, 's annak postulatumit mindenütt szigorún kéri betöltetni, Báthori Mariában ugyan sok helytelent 's a' művészi kerekdedséggel nem egyezőt talál; de Dugonicsnak ereje, 's nemzetisége ezeknek jó formán súlyirányt tart, 's igy Mariája még sokáig fog láttatni a'

szinen. Ha műbiráló volnék, Kálmán király caracterét inconsequentiával vádolhatnám, mert a' két első felvonásban előállitott tulajdonokból a' későbbi cselekvés-mód consequenter nem folyhat; továbbá meg nem engedhetném, hogy Leányvárra személyesen megjelenne; hanem a' meggyikoltatásra az engedelmet tanácsosai valamelly mester-fogás által csikarnák-ki tőle; ez által a' tanácsosok is, nevezetesen Szemerédi, caractert nyerhetnének, mi most egyiknek sincs; a' király pedig az lehetne, kinek lennie kell, 's azon érzékeny situatiót Mariával fel kell vala áldozni a' caracter kivánatainak; akkor nem kellene könyörgve 's esdekelve megjelennie az 5 ik felvonásban fija előtt, hanem azon apa maradhatna, ki a' két első felv. volt, 's kinek lennie kell is. Meg nem engedném azt is, hogy Gyiloki tanácsnok is gyilkos is volna; hiszen különben is egészen ugy áll itt, mint valamelly olasz országi bandita. Több e' féléket mondhatnék; de ahhoz ivek kellenek, vagy tán magam is Jerikóba küldethetném. — Kántorné assz. Báthori Mariája egyike a' legszebb, legeltalálhatóbb 's ható caractereknek, mellyek a' művésznét tragicai példánynyá emelik. Minél inkább ismerjük Szentpéteri ur (István korona örökös) szép tehetségeit, annál inkább csudálkozunk rajta, hogy mai játékát rekedtségig és lehelet elállásig sebes beszédje által annyira gyengité. Kálmánból a' gondolkozó szinész sokat csinálhat, nevezetesen a' 2 felvon. mondott monologjából; Udvarhelyi ur azonban nagyon könnyen megy által egyik indulatból a' másikba; e' szerepet több psychologiával kellene játszani. Szilágyi urat (Árvay) itéletem szerint legkisebbé se tette a' szerep-kiosztó a' maga helyére. — Miért kell most olly gyakran a' különben fiatal organumú Marosy urnak (Szemerédy) öreg szerepet játszania? — Jul. 18-án „a' bárson czipő" jött szinpadra. Sok személy, külső pompa, nehány ható situatiók, kiszámolt meglepetések, legalább egy pár imádság, 's két annyi elbeszélés: ezek közönségesen Birch-pfeiffer asszony szindarabjainak állató részei: de motivokkal, belső rugó-tollakkal 's caracterek kifejtésével ő se gondol sokat. Darabjai azonban szemre hatnak, 's a' belbecset egy ragyogó külmáz által elvakitó nagy publicumnak tetszenek; sőt ha azután egy némelly találkozik is, ki más véleménynyel bátorkodik lenni, ó akkor mindjárt az „ut sapere videatur"-ral állnak elő. Kell a' sokaságnak, kell a' galleriának is mulatság; — jó — 's miattam a' szerzőné még addig folytathatja pályáját! a' koszorú neki se marad-el: de jaj nekünk, ha publicumunk egy pár ható szereppel, egy pár meglepő situatióval megelégszik ott, hol dramat akart látni! — Kántorné assz. (Agnes) különösen a' 4 ik felvonásban mondott két monologot remek előadása által kedvessé tette előttünk, 's Dériné asszonynyal (Metta) együtt, ki e' naiv szerepet szokott művészi kerekdedséggel adá, méltán tapsoltatott elő. Jelesen játszott Egressy ur is (Feletri). Tóth ur helyett Udvarhelyi ur, Róza helyett Laborfalvi l. a. lépett-fel, nem tudom, nyomtatási hibából-e. Megjegyezni valónk kettő volna: 1) hogy Kántorné assz. az 5. felv. a' zsidó szójejtést hagyná-el, mert vagy egészen ugy, vagy sehogy sem illik azzal élni, hogy az előadás művészi legyen. — 2) Hogy a' felvonás-közök olly igen hosszúk ne lennének. — 19-én hosszas idő mulva ismét Kisfaludy Károly vétetett elő, kinek darab-

:ai ismétléseit annál inkább ohajtanók, mert vox populi, hogy azok Kotzebue, Ziegler, Weissenthurm, és Birchpfeiffer sok munkájival sulyirányt tart, sőt őket nagy részint felül is haladják. Igy vagyunk Vörösmarty Kincskeresőjivel, Vérnászszal; Bankbánnal, a' kijátszott cselekkel, 's több eredeti jeles darabjainkkal. A' mai mutatvány „Mátyás diák v. János kulacsa" csinos és mulattató szerzemény; benne eltalált caracterek, 's az egészen nemzeti szin ömlik-el; kisded, de jó. Kisfaludynak több nagyobb 's jobb darabjai is vannak, színészink által tudatnak, de — nem adatnak; holott a' közönség még soha se mondott reájok „veto-t." Szentpétery ur (öreg biró) felette természetes és eltalált játéka — Megyeri ur (Kántor) szeszélye által az előadásnak fűszerei voltak. — 20-án „Zampa" daljáték igen sikerült előadással ismételtetett. A' földszinen kivül, melly hihetőleg az esős idő miatt nem telt-meg, minden páholy 's egyéb helyek tömve voltak. 21-én Lendvayné assz. isméti fellépése a' „miveltség és természetben nagy tapssal fogadtatott." — 22-én „Corvinus Mátyás" szinjáték alatott.

A' Nagyváradi színész társaság által folyó hónap 7-én másodizben adatának „az Ikrek" szomorú játék 5 felvonásban, mellyet játékszinre alkalmazott Faliczky Jánosné asszonyság a' hazai színészetnek egy szenvedelmes barátnéja, ki a' nálunk fajdalom! igen gyéren pártfogolt szegény Thaliát könyörülő szivvel ápolni törekedvén, köz figyelmet érdemlő munkálati által, annak vándor gyermekeit már több izben szép jövedelemhez juttatta. Jelen művének, mellyet, mint reménylem, ujra kidolgozand, lényeges birálatába nem bocsátkozom; csak arra teszem őt figyelmessé, hogy ez mostani alakjában, kelleténél hosszasabb: sok benne a' magány beszéd, ájulgatás és levelezés. Személyzetében felesleges a' Zsidó, képiró, és három szolga; Szenczy kapitán pedig csak azért láttatik benne lepzselni, hogy utóbb a' párviadalnak és hármas halálnak szemtanúja lehessen. A' caracterfestések mindenütt nyomosak és érzékenyitők: az asszony-gyülölő Szanday Gyula vonási azonban kissé talán még is túlságosak, mivel, a' szépnem iránt keblében gondosan táplált gyülölségének ellenére, öcscse mátkájába első pillanatra halálból bele szeret. Zárai tanácsosnénak viselete pedig, ki leánya mellett keritő szerepet játszik, éppen lealacsonyitó: mert bárha illy bánásmódokra a' mindennapi élet számtalan példákat mutat is, de az édes anya helyzete mind a' mellett mindenkor kimélést érdemel, 's a' keritői kötelesség is inkább a' kávénénikék körébe tartozik. A' nyelv különben egész munkában tiszta, költői virágokkal teljes, fordulatai kiszámitottak, érzéssel és izléssel gazdagok elannyira, hogy az érintett hijányok helyrehozásával hatását el nem vétheti az egész. — Mi az előadást nézi: Chiabainé (Zárai Ilka) most is a' mindig szeretett volt; Fáncsy (Szanday Gyula), ki különben helybeli szineszink legügyesbike, némi untató hidegséggel; László (Szanday Ödön) ellenben férjfiasan, de kissé elbizva játszott. Éder Aloysia (Leténiyiné) mind kellemes játékával, mind több izben változtatott gazdag és csinos öltözetével köz tetszésben részesült. Éder (Kőséri) szo-

kása szerint igen mulattatott; Udvarhelyiné (Zárainé) pedig feszességével és egyhangúságával szokása szerint igen untatott.

Bihari.

Német Játékszin.

Löwe ur Pesten vendégjátékait folytatá jul. 15-én Bauernfeld „családásaiban — vagy — könnyelműség szerelemből" (Bonstetten) — 16-án Göthe Clavigójában (Beaumarchais) — 18-án „Saluzzo Corona" nézö játékban (Guido) — és 20-án a' Macho ur jutalmául adatott „Intermezzóban" (Birken). — Saluzzo Corona az emlitett napon nálunk legelöszer adatott és pedig jeles vendégünk jutalmául. Raupachnak e' műve egyike legszebb munkájinak; a' 3 első felvonás kivált tele van az indulatoknak legsikerültebb festéseivel, 's poetai gyönyörü képekkel. A' tárgy érdekes, 's mind végig függöben tartó. Löwe ur (Guido) a' tüzes szerelmü ifiút ugy játszá, mikép csak remeklő színésztől várhatjuk. Szintén jeles volt Grillné assz a' büszke Corona szerepében. Löwe urnak a' számos tapsok 's elöhivatások közben egyik páholyból rózsa-koszorút vetettek, mellyet köz kivánságra feltennie kellett. Felvonás után megköszönvén e' megtisztelteltetést illyképpen fejezé-ki érzelmét: „ha kivánságok teljesüléshe mennek, ugy ide visszatérendek, még mi előtt e' koszorúnak levelei fonnyadni kezdenének." (Mondják, hogy ő is egyike akar lenni azoknak, kik jövő septemberben a' pesti színházat kibérleni szándékoznak, kik között Urbany, Pauly, Rettich urak emlittetnek. Mostani bérlője Grimm ur, mind mondatik, tovább a' bérlést folytatni nem akarja.) — 22-én művészvendégünk Schrödernek „lassú viz partot mos" czimü vig játékában mint Wieburg mulattatá a' közönséget. 25-re utóelőtti fellépéseül 's jutalmi játékaul „Guttenberg János" uj szinjáték volt hirdetve.

HANGÁSZAT.

Humoristikai felolvasás czime alatt Löwe Lajos ur cs. k. udv. szinész Pesten a' hétválasztók hoteljának nagy teremében jul. 23-ki délután 4—6 óra köztt szavalati 's hangásztai mulatságot adott, miről jövő levelünkben bővebb tudósitást közlünk.

Hangmű.

A' nemzeti dalnok énekes gyüjtemény 2-dik füzetének tartalmát: „bajnok bucsúdala" — szerzé Jakab István — mellyről e' lapok 54-dik számában emlékeztünk — mai számunk mellett különös kedveskedésül finom velinre nyomtatva küldjük t. olvasóinknak. Meglehet azt szerezni különös czimlappal erős papirosra nyomtatva e' folyóirat kiadójánál 's Tomala műáros ur boltjában Pesten 1 váltó fton.

DIVAT.

Parisban a' skót zöld és kék vonal-koczkás selyem ruha ismét divatozik; alap-szine fehér; hozzá virággal diszlő ris-szalma-kalap vétetik. — A' bárson forma lila szinü nehéz selyem-ruhának pelerinje minden körzet nélkül viseltetik. — A' finom batiszt-zsebkendő szegélye igen keskeny, azt két ujnyi tüll-csipke keriti. — A' skót batiszt-palást-ruhák alatti köntös elején nagy himzések látszanak-ki; ehhez fekete blonde-ból viselnek vállkendőt. — Organdiból kék ruhákat is hordoznak, mellyeken nagy és apró himzett virágok diszlenek; az igen bő pelerin fehér organdiból vétetik és valenczi csipke szegi körül. — Kalapokra a' szines tollak helyett fehéreket vesznek, 's ugyan illy szinü ékesitő szalagot. — Általjában a' legviseltebb szin fehér és sárga. A' ruhák ujjai bőek; többnyire fehér organdi, musselin, 's tarlatane a' ruhák szövete; az utóbbinak igen kecses béléséül szines gaze vétetik. — Séta-ruhákon himzett lebegények (volans) látszatnak. A' legujabb váll-kendők gros-grain selyemből készülnek, igen hosszúk, és széles fekete csipkével szegetnek-be.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

61.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön julius 30kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Oktatóm.

Ki vagy te, csendes kalauz,
Ki bérczre vezetél,
Hol a' hűséges tűrelem
Felhő 's tövis közt él?

Ki vagy te, a' ki által én
Magammal ismerős
Közelbrül lettem, 's gyenge bár,
De még is olly erős?

Csordultig töltéd kelyhedet,
Ó azt a' keserűt,
De öszvefüzted gondosan
Borúval a' derűt;

Mint a' midőn nap a' ködöt
Sugárral festi-be,
Vagy a' hold csenddel bétekint
Az éj sürűjibe.

Most már elvárom, nyomdokid
Rózsát teremnek-e?
Mert bár komoly, bár szigorú,
Még is kegyes vagy te.

Kund.

SZORGALOM.

Chinai birodalom kereskedése. *)

A' Chinaiak évkönyveiből tudjuk, hogy ezen népnek nem volt mindenkor átaljános 's megátalkodott idegenkedése a' külföldiekkel kereskedés iránt; mert azokban több körülmények emlittetnek, mellyek megbizonyitják, hogy nemcsak szabad volt nekik a' chinai birodalom határain innen járni, hanem hogy a' kormány még meg is előzte kivánságukat, hozzájok követeket küldött, hogy kereskedői közlekedésekre egybe álljanak. Igy a' többek közt fel van a' chinai történetekben jegyezve, hogy bizonyos szigetbeliek 2000 évvel korábban a' közönséges időszámlálásnál a' Chinaiaknak valamelly himzett ruhákból álló ajándékot hoztak, 's hogy 300 esztendővel később keletről valamelly nyirott hajú nép jött légyen Chinába, melly halbőröket, hegyes fegyvereket, és paizsokat hozott ajándékul. 1000 esztendővel a' mi időszámlálásunk előtt a' Csau nemzetség uralkodása alatt China a' Tin-Csu vagy is India 8 barbarus tartományaival volt közlekedésben. 200 évvel Krisztus születése előtt a' Han nemzetség uralkodása alatt Chinába különféle tartományokból jöttek emberek, 's hazájokból drága portékákat hoztak magokkal, mellyek részint 10 napig, részint 5 hónapig voltak uton. Krisztus előtt 120

*) A' jelenleg Londonban sajtó alatt találtató illy czimü munkából: „Az angol gyarmatoknak közönséges története."

évvel a' chinai császár követeket küldött több kereskedést üző nemzetekhez, 's ezen követek drága gyöngyöket, szép sárga aranyat, 's egyéb becses czikkelyeket hoztak magokkal. Krisztus szül. után 176-ban Indiából (Tin-csu) Egyptus vagy Arabiából (Ta-csin) 's egyéb tartományokból számos emberek jöttek ajándékokkal és ajánlásokkal, hogy a' Chinaiakkal kereskedésbe vegyülhessenek. 600-ban Kr. u. a' Suy nemzetség uralkodása alatt minden szomszéd nemzetekhez követek küldettek. Hasonló több adatok találtatnak a' Chinaiaknál egész addig az időig, mellyben az Europaiak legelőször Chinába léptek.

A' XIII-dik században Marco Polo éjszaki Chinában tett utazása némelly ismereteket hozott Europába a' Chinaiakról, 's a' tudósok és kereskedők figyelmét oda függesztette; de csak két századdal később, miután a' jó remény foka felfedeztetvén Indiába egy uj ut nyittatott, látogatták-meg rendesen Europaiak a' chinai kikötőket. 1516-ban Alphons Albuquerque malaccai fő kapitán az első hajót küldé Chinába. Ezen hajó Canton vize torkolatjáig ért, 's olly jó nyereséggel kereskedett a' tengermellékiekkel, hogy legott a' következő évben már a' portugali kormány egy 8 hajóból álló flottát küldött ide. Követék e' példát nem sokára más europai nemzetek is, 's különösen az Angolok nagy vetélyesei lettek a' Portugaloknak. Az Angolok első expeditioja (1596) végképpi hajótörést szenvedvén elsüllyedett; 1634-ben megujiták a' próbát, 's már 1676-ban egy lerakó helyet épittetett Amoy-ban a' keletindiai társaság. 1680-ban kiüzetve telepitvényeiből, csak hamar ismét visszatértek, mig végre Canton és Macao csaknem az egyetlen egy vásár maradt az Europaiak számára. Ezen idő óta, némelly majd hosszabb majd rövidebb félbeszakasztásokat kivéve, a' közösködések Chinával mind inkább szaporodtak. A' Portugalok még mindig Macaóban telepedtnek, 's szabadságuk van tulajdon törvényeik és törvényhatóságaik alatt élni, noha magát a' várost a' chinai kormány ön embereivel kormányoztatja. Ezen kivül a' Portugalok valamelly adó félét fizetnek évenként, 's megismerik, hogy Macao a' Chinaiaké. Ezen évenkénti adó jelenleg 500 chinai tiszta ezüst uncziára (mintegy 4,156 frank) van meghatározva. *) E' pénz minden esztendőben Heag-schan kerület legfelsőbb városi tisztjének adatik által.

*) A' Chinaiaknak nincs egyéb pénzök, mint igen durva réz pénz; mindegyik pénz át van lyuggatva, hogy zsinórra fel lehessen füzni. Ezen pénzek Li nevet viselnek, 's ezered részét teszik egy ezüst uncziának. 6 Li öt centime franczia pénzt ér. Nagyobb fizetések uncziák szerint (37, 4 grammes) tétetnek. Az aranynak Chinában nincs pénzbecse.

A' chinai kormány idegenkedésének az Europaiaktól több okai vannak, mellyek között bizonyára fő ok volt az ide elsőbben érkezett kereskedők kapzsisága 's vakmerő magokviselete, melylyel a' kereskedési szabadságot kiki magának akarta tulajdonitani. Ámbár az idő meg nem szelidité a' chinai kormány szigorúságát, még is ugy látszik, hogy a' külfölddel kereskedésnek nagy haszna van alattvalójira.

A' Chinával folytatott kereskedés egyik legnevezetesb ága az angol kereskedésnek; most midőn a' keletindiai társaságnak szabadalmai megszüntek, alkalmasint egyéb kereskedést üző nemzetek is fogják Chinára vetni szemeiket. A' franczia kereskedés alig érdemli meg nevét; a' Portugaloké közel jár az enyészethez, 's a' Spanyolok Manillából csak még nehány hajócskákat küldenek Cantonba. Az Oroszok kereskedésöket Kiachta felé üzik, és a' Chinaiaknál sokkal kedvezőbb világosságban állnak mint az Angolok. Egy junius 14-kén 1728-ban kötött egyezés szerint szabadságukban áll az Oroszoknak Pekingbe követet küldeni, ki a' chinai kormány költségén él, 's ott egy orosz templomot is épitettek már, mihez hasonlóképp a' chinai kormány is adakozott, ugy nem különben egy collegiumot, mellyben jelenleg tiz orosz ifjú foglalatoskodik a' chinai nyelvvel.

1829—30-ban 31 spanyol, 22 portugali, 4 franczia, 7 dán, 1 porosz, és 3 a' sandvichi szigetekből jött hajó szállott-meg Chinában. A' reá következett 1830—31-ben pedig 22 spanyol, 15 portugali, 6 franczia, 1 dán és 1 sardiniai hajó kötött-ki. — — Hol kötöttek-ki, 's mennyit vittek e' hajók, az tudva nincs, de mindenképp gyanitani lehet, hogy csekélyek voltak. Az Angolok régtől fogva valamelly monopolium félét üznek, 's az egész chinai kereskedés ugy szóllván az ő kezökben van.

A' külföldiekkel kereskedésre nézve meg kell különböztetni a' kormánytól megengedett kereskedéstől a' dugkereskedést (Schmugghandel). A' törvényesen megnyitott kikötők különböző időkben ezek voltak: Canton, Macao, Tinpih, Ninapoh, Csusan, és Amoy; de mióta China elfoglaltatott a' Mantschuk által, most már csaknem egyedül Canton és Macao a' kikötők, mellyekben Europaiak megszenvedtetnek. Mondják ugyan, hogy Csusan és Amoy még mindig látogattatik a' Spanyoloktól; de ezen hiresztelés már csak az által is megczáfoltatik, mivel bizonyos helybeli és hajózási körülmény mindennemű kereskedésre káros befolyású leend. Kiachta, mint már emlittetett, az Oroszok főkikötője. Makao gazdag és hatalmas volt, mig még a' Portugalok ott uralkodtak; most még csak azon hajók fordulnak-meg ott, mellyek Cantonba mennek, vagy onnét visszajönnek, 's csak azon Europaiaktól látogattatik, kik már foglalatos-

ságaikat elvégezték 's csak kevessé mulatni akarnak, mi előtt a' hosszú utra mennének. *(Végzet következik.)*

FESTÉSZET.

Franczia ország tengermelléke. Garneray ur, a' muzeumnak előülője Rouen-ban, nem régen igen nevezetes képes munkát készitett-el, melly egész franczia országnak mindannyi tengermellékeit adja elő. All ezen munka 64 tájképből, mellyek olly pontossággal készültek, és ugy vannak eltalálva, miképpen azt illy nemű munkákban ritkán láthatni. Több tengeri városok és tengerre ügyelő ministerek aláirtak ezen jeles műre.

Guglielmi oltár-képe. A' jeles tehetségű 's ennél fogva sokat igérő fiatal művész Guglielmi Eugen a' velenczei akademiának tanitványa, nem régiben végezett-el egy igen jeles oltárképet sz. Eustachia temploma részére Paduában. A' kép e' szent hölgynek azon győzedelmét ábrázolja, mellyet a' lábainál térdeplő csábitón vesz. Kigondolás és kivitel egyiránt olly ügyesen sikerült, hogy a' festvény valódi gyönyör-legelő a' szemnek, 's méltán reméltetí, hogy a' fiatal művész a' festészetben még igen nagyra mehet.

Perugino. A' minap Pieve-ben, a' romai birodalomban, a' plebania templomában éppen azzal foglalatoskodtak, hogy ama hires Vanucci Péternek, kit közönségesen csak Perugino névvel neveznek, egy fresco-festvényét levegyék, melly Krisztus születését ábrázolja, midőn a' falban négy különböző antik edényre, 's egyszersmind valamelly bádog csőre bukkantak, mellyben két oklevél azt bizonyitja, hogy a' nevezett művész a' községgel megegyezett a' fenn emlitett festvény elkészitése végett, 's hogy ő szülőföldéhez viselt szeretetéből és hajlandóságából a' munkáért nem kért többet 75 forintnál. Bizonyos ottani tudós most azzal foglalatoskodik, hogy ezen érdekes tárgyról egy külön kijövendő munkában értekezzék.

Szép leány. Parisban minap egy az operaházban adatott tánczmulatság alkalmával kihirdettetett, hogy egy szép leányt fognak kijátszani. A' hirdetmény igen sok kiváncsiakat csődített egybe; azonban kisült, hogy e' czim alatt valamelly jeles festvény Greuze iskolájából fog koczkára eresztetni. Bizonyos műértő már a' huzás előtt 1.000 frankot igért értte; de a' hirdetésnek be kellett teljesülnie, 's a' szép leányka kijátszatott. Valamelly ismeretlen nyerte-meg.

A' franczia tud. akademia uj gyülési tereme f. e. februar. 10-kén nyittatott-meg. A' terem egyszerűn de izletesen van diszitve. A' falakon Montesquieu, Rousseau, Vol-

taire, d'Alembert, Fenelon, Lavoissier, Boileau, David, Gretry 's egyéb jeles férjfiaknak arczképeik láthatók.

Wapper hires festésznél levén Antverpiában létekor Rothschild, nála egy képet rendelt, mellyért 20.000 frankot fizetend. A' kép tárgya a' művésznek tetszésétől fog még függni.

LITTERATURA.

„A' tetszholtak felélesztésökről szóló tanitás. Irta dr. Flór Ferencz.“ Pesten Beimel J. betűivel 1835. 8-ad rét 205 lap. Ajálva ngos Lenhossék Mih. helytartói tanácsnok 's magyar országi főorvos urnak. E' jeles munkát, melly nemcsak szép nyomtatási külsejével, de belső becsével is ajálkozik, vajha minden helység előjárói, 's miveltebb lakosai megszereznék, hogy embertársaikon a' tetsző halál körülményeiben segiteni tanulnának. Értekezik az álhalál mineműsége, nemei, halottakkal bánás módja, különösen a' levegő-hijány, vizbe fulás, fojtó levegő, megfojtás, idegen testek elnyelése, megnyomás, megfagyás, villám, megrázatás, elfajulás, vérmesség, szülés, indulatok 's több más körülmények által okozott álhalál felől és pedig nemcsak csinos könnyen érthető magyarsággal, hanem igen érdekes történeti példákkal is fűszerezve, 's a' mentőszerek ismertetésével befejezve. Ezen ismeretek az orvosi rendészet (politia medica) egyik legjelesb részét tevén, mellyre a' mivelt külföld olly nagy figyelmet forditott, nem lehet honosinknak is e' hasznos és az emberiségre nézve igen nagy befolyású szép munkat eléggé ajánlani. Találtatik Pesten minden könyvárosnál; ára egy pengő forint.

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' török követ ő excja Ferik Achmed pasa, a' nagy ur őrseregének osztálynoka (Divisions-Geaeral) jul. 19-én kimenekedvén a' zimoni veszteg-intézetből 's Péterváradon, Szabadkán keresztül utazván, hogy rendeltetése czéljához (Bécsben ő felségénél rendkivüli követségének teljesitéséhez) mennél hamarabb juthasson, éjjel is folytatá utját, és már 24-én esti 6 órakor Pestre érkezvén a' magyar király czimü fogadóban szálla meg. Ő és kiséretének előkelői üveges hintókban utaznak. Kisérete 18 személyből áll; ezek: Enveri Effendi titoknok, Theologis Sándor tolmács, Reschid Bey alezredes (Obristlieutenant), Salih Bey és Hafis Aga őrnagyok (Majore), Aziz Aga kapitán, Tewfik Bey követségi segéd, Aly altiszt, Jakob Aga (udvarmester), Pihery György komornyik (beszél görög, olasz, franczia, török 's német nyelven), Osman lovászmester; Servet, Jusuf, Reschid, Seid, Mustapha, Dima György, Halim szolgák. — A' követ ur t. Döbrentei Gábor tartományi biztos urnak mindenkori kalauzolása mellett meglátogatá Budapesten a' kir. palotát, fegyvertárt, csillagvizsgálót, artilleria és invalidus kaszárnyát, Valero selyem fabrikáját, muzeumot, ludoviceát, Pest városi táncz-teremet, pesti görög és fő parochialis templomot 's a' t. 25-én a' pesti, 26—27-én a' budai szinházban volt jelen kisérőjivel együtt; 28-án reggel 7 órakor elutazott; ut közben Komáromban és Pozsomban

fog kevessé tartozkodni. A' követ ur közép-termetű, élénk, fiatal, szép 's magyaros ábrázatú. Ruházatja valamint kisérőjeié uj török-katonai, valamint a' télen itt keresztül utazott követségnél emlitettük e' lapok 15-dik számában.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.*)

Figyelmeztetés. Budán jövő szombaton (aug. 1-jén) jeles dalszinészünk jutalmául adatni fog a' „a' bűbájos vadász" (der Freyschütz) nagy daljáték Weber Károly Maria muzsikájával, egészen uj diszitményekkel, mellyeket Telepy György ur készitett. — A' jutalmazandó honi művészetünk körén egyik legmiveltebb sőt első magyar dalszinésznek ismertetett-el. Fővárosi szinpadunkon is köz tetszést nyervén reméljük, hogy az érintett jutalmi játék teljes mértékben jutalmazandja eddigi fáradozását és szorgalmas törekvését.

Budán jul. 21-kén „Miveltség és természet" adatott. Egyike ez jobb forditásainknak; caracterei életből meritettek, valók, 's általában comicai összeütközésbe jönnek, és a' rajta elöntött magyar szin 's honi czélzatok a' részvételt élénkebbé teszik. Az előadás kétszeres érdeket nyert Lendvayné asszony (Aspasia) által, ki több héti betegeskedése után a' számosan összegyült hallgatók által hosszan tartó egyetemes tapsolással fogadtatott. Mi Lendvaynét taval majusban is láttuk e' szerepben, midőn hozzánk vendégül jött Kassáról, 's az után máskor is; de e' szüntelen cselekvő mimika, e' kellemes és könnyű előadás, sipittástól mentt beszéd, 's főleg e' mesterkéltlen, finom, és még is minden maniertól mentt taglejtés most inkább mint máskor élénkebben érezteté velünk a' hiányt, mellyet távulléte budai szinünken okozott, miért is majd minden fel- és leléptekor meg — játék végével pedig (Kántorné assz. és Szentpétery urral együtt) kitapsoltatott. Kántorné asszonynak a' grófné legclassicaibb caracterei közé tartozik, 's mind helyes öltözete, mind remek játéka zajos méltanylást aratott. Az mondatik róla, hogy a' m. szinvilágban csak egy Lady Machbet van: de ám conversatioi caractereiről is alig ha nem kell ugyan azt vallanunk. Jelesen játszottak még Lendvay (gróf Tüzes) és Szentpétery urak. Udvarhelyi ur (közhuszár) szorgalmasan játszott; de csak hadd maradjon e' szerep jövendőre a' most elutazott Barthának.

23-kán „Corvinus Mátyás" forditott (nem eredeti! mint a' csarnoki fekete tábla jelenté) szinjáték ismételtetett (nem először adatott **) mint a' czédula hirdeté). Egyike ismét azon daraboknak, mellyek műdarab érdemére jogot nem tartanak. Weidman megelégszik vele, ha egy két nagy és szép caractereket kijelel; de azokat kivinni — de mért is ne, majd még ki is vinni! hiszen sokkal kényelmesebb azokat elbeszélni mint küzdés 's cselekvés által kifejteni. Egy

*) Játékszini birálat alá elvből szoktam magamat aláirni; minden balvélemény eltávoztatásáért jelentem, hogy a' mult számban a' budai birálat tőlem van.
Garay.

**) Először 1834-ki jun. 10-kén adatott; még pedig a' rendelő ur saját nevét is kiszedtem a' róla megjelent tudósitásban, ha jól elékezem.
A' szedőlegény jegyzéke.

két szembetünő situatio, külső pompa, egykét hatalmas „haza puffogatás“ mint Kisfaludy K. nevezé, majd kieszközli a' nagy publicumra a' hatást... De, lelkem szomszéd uram, nálunk nagy publicum nincs ám! 's a' kis publicum — a' gonosz! — egy szógőzzel besózott, bepaprikázott Mátyás királylyal meg nem tud elégedni. Jó lesz tehát, ha e' darab, mivel már kétszer adatott elöszer, másodszor nem is adatik. Udvarhelyi (Zápolya) urat ujra figyelmeztetjük, hogy monologot, melly belső küzdést fejez-ki, nem elég elbeszélni! — Kovácsné assz. (moldvai vajda felesége) egy idő óta némelly méltósággal párult fensőbb helyzetű szerepeket visz. A' nélkül, hogy a' jeles tehetségű 's comicai szerepekben igen derék színésznő érdemeiből legkisebbet is levonnánk, nyilván ki kell mondanunk, hogy a' publ. a' nevezett szerepekben egyedül csak Kántornét ohajtja látni, kivált midőn a' többi asszony szerepek csak kezdő kezekben vannak; 's mi ismervén Kántorné assz. gondolkozásmódját és azon buzgalmát, melylyel a' művészet iránt viseltetvén ezen intézetnek fővárosunkban nem csak megkedveltetését hanem fenmaradását is ohajtja, biztosan feltesszük róla, hogy a' hasonló szerepeket ezután és mindenkor felvállalja, ha velek a' rendelőségtől megkináltatik. Az intézet megkedveltetése, java, 's fennállása legnagyobb szorgalmat kiván a' szerepek felosztására 's pontos előadásra; szükséges innét, hogy első rendű színészeink, a' darab érdekessé tétele javalván, csekélyebb szerepeket is felvállaljanak. Igy történik ez minden jól elrendelt társaságnál; mennyivel inkább szükséges tehát illy zsenge intézetnél, ha nem én mondom is, kiki átláthatja.

25-kén Düval munkája „Eduard Skótziaban“ Kotzebue után magyarosittatott. Ez a' juliusi hónap adományainak csaknem legjobbika volt. Cselekvénye azon szép 's minden emberi szivbe mélyen bevésendő morálelven alapul: „hogy a' párt dühöngései közben is az emberiség szép kötelességeit kell gyakorolni.“ Igy gyakorolja ezt Lady Athold (Kántorné assz.) a' pártját György király ellen elvesztett 's földön futóvá lett Stuart Eduardon (Lendvay ur), ki a' lady házában menedéket keresett üldözői elől. Ennek megszabaditása a' számtalan egymást érő 's fokról fokra emelkedő akadályok elháritása 3 kellemes felvonást foglal-el, 's alig van jelenet, mellyet részvét és rettegés közt ne kisérnénk végig. Igy a' játékszini érdek élénken fenntartatik mind végig; a' néző pedig rég nem érzett elégedéssel hagyá-el a' házat. Kántorné assz. a' játék fényes koronája annyi változatosságot öntött szerepébe, olly kereken és pontosan játszott, hogy a' miveltebb műértőktől minden jelenetei megtapsoltattak. De játék végével némelly bőtorkú lármázóknak ugy tetszett, hogy Lendvayt kiáltsák elő (mert a' kihivás nálunk mind inkább fehér hollóvá kezd lenni), noha ezen különben művészi studiummal játszó színészünk mai szerepét talán minden eddig adottjai közül leggyengébben vivé. E' fonák méltányláson azonban alig lehet csudálkozni; mert vannak közttünk emberek, kik p. o. a' „miveltség és természetben“ a' grófné szájában előforduló, a' nyelvkeverést éppen ez által nevetségessé tevő, 's igy elkerülhetlen szükséges, és caracteristicai német és franczia kifejezéseket oda tudták magyarázni!! hogy a' darab roszul fordit,

tatott!!.... Egressy urnak (Algir) illy szerep nem mezeje. Szentpétery (Athold) és Udvarhelyi (Kopé) urak helyöken voltak. Laborfalvi l. a-nak (Malvina) két igen jeles jelenetében: „Algir most van-e annak ideje — és — O Istenem, most minden oda, ő elveszett!“ művészi alkalma volt volna magát kitüntetni.... A' kör (kör helyett), és az ötlődik!! (ötlik) 's társaik elmaradását ujolag ohajtjuk. — 26-án „a' tündér kastélt — és négy szakaszú néma ábrázolatot“ — 27-én a' „bájrózsát“ láttuk: melly utóbbi mutatványokra a' török követ és számos közönség jelent-meg. Garay.

M. Szigethen jul. 28-kán „gróf Benyovszkyban“ Szaklányi (kormányzó), Szilágyi (Benyovszky) olly hatással teljes mimmel játszának, hogy szinte feledtük a' szint. Őket méltán ajálhatjuk többeknek is követésül. Király Stephanovot helyesen és tüzzel adá ugyan, de hijányos mim 's caracter kifejezése sokat levon érdeméből. Fejér valódi hetman volt. Fejérné (Aphanasia) igen eltalálva 's kellemmel játszá szerepét. Eliza (Feodora) az uj színészné szép reményt nyujta sokat igérő jövendője felől. J.

Német Játékszin.

Gerstl ur Pesten jul. 21-én adá első vendégjátékát mint Richard Wanderer „a' színésznek vándor élete“ czimű vigjátékban (John O' Keefe angol munkája után szerzé Kettel G.) Ezen művész Löwe urnak unokaöcscse és tanitványa; 's mondhatjuk, hogy becsületére válik tanitójának. Előadása valamint helyes ugy mulattató 's érdekes levén szinte egyedül fűszerzé e' mutatványt.

Sopronban jul. 6-án egy helybeli dilettans társaság a' város szinházában Kotzebue két és Schikaneder egy vig darabját adá. Mennyire a' bemeneti bér a' költségen túl jövedelmezett, az a' közönséges kórházra volt szánva, 's a' felebarátjok nyomorúságán könyörülőkkel tömött ház örömmel hatá-meg az emberszeretőt. — Ha meg nem támadható alapzat, hogy az irány szentesiti az eszközt, nem csak a'szálkabiróságot és szőrszálhasogatást minden fajzatival szükség messzekerülnünk, de még az őszinte criticának birószékét is (mellynek hatóságát ezen nagyon tisztelt ideigleni Thalia védenczei még soha csak alattomban sem ismertek-el) tilos lesz elfoglalnunk. Igy a' daraboknak ez alkalomra izléssel vagy a' nélkül történt választása, a' szerepek felosztása, 's az azokat vivők ügyessége mai tárgyunk nem lehetvén, nehogy soraink ridegségökről vádoltassanak, legyen engedelmünk ragaszték-képpen azon kérdést tamasztanunk, valljon ezen működvelők (dilettanti) mind magyar ajkúak levén, nem történhettek-e volna per dilettarci az arany kellő középnek utján, ezen nemes czélzású mulatságnak csak egy harmadát magyar darabbal pótolva? —

Martonyi Kis János.

DIVAT.

32-dik divatkép (Parisból). — Férjfi öltözetek sétálásra: zöld rövid köntös nyári szövetből; pantalon Molskingből. — Barna frak, himzett kasemirett-mellény, pantalon sáhos vászonból. — Bécsi divat jul. 23-án: asszonyi ruha fehér koczkás mullból; al-ruha sárga marczellinből; chemisette himzett tüll-anglais-ből; crep-kalap tollakkal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Kohlmann m.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

62.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 2kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Sirvágy.

(Komolycsa.)

Álmaim olly gyönyörűk, olly édeni bájjal igézők,
Millyet a' boldogság 's kéj örömizlete szül.
Hogyha a' sirban is illy gyönyörű álmokra találnak,
Kikre enyészetnek sűrü homálya borul:
Visszaadom, geniusz! kezeidbe a' mennyei fáklyát,
Mellyet a' gyermeknek puszta kezébe adál,
Hogy csudafényénél kinyomozná léte irányát,
És rövid éltének sarjadozó örömit; –
Hogy megszedné a' vigalomnak gyenge virágit,
Mellyeket isteni kéz hinte a' pálya fölé.
Im! beögyelgtem a' föld sivatagját fénysugaránál;
Kémlém a' megigért üdvöt, a' rejtekezőt.
Egy testvérlelket keresék, olly égi szelídet,
Mint a' teremtésnek büntelen angyala volt.
Egy testvérlelket, ki az üdvtelen árva utasnak
Emlénykét nyujtson kertje virágaiból,
'S szánakozó szivvel, könyüit 's bú[illegible]
Elcsókolja hiven reszketeg ajkaitul[illegible]
Illy angyalt keresék De keresnem hasztalánul volt.
A' föld gyermekeit bűnözön árja lepi.
Visszaadom hát a' fáklyát; vedd vissza kezembül.
Nem keresem többé álhitem angyalait.
Nem kell földvigalom. Szemeim siri álmot ohajtnak.
Béke veled, genius! Én nyugalomra megyek.

Bústavi.

RÉGISÉG.

Arany fejrevaló. Speyer városához két órányira egy paraszt tyrol-kalap formájú tiszta aranyból készült fejrevaló ékszert talált szántóföldjén mintegy másfél lábnyi mélységben. Ez hihető a' régi Celtáknál királyok, papok, vagy bálványok ékszeréül szolgált. A' bajor régiség-gyüjtemény számára 530 fton vétetett-meg.

Kővé vált pálma-fa. Chateaudun felé vivő országut mellett némelly napszámosok nem régiben homokot ástak, 's a' fövény-gödörben, hol már az előtt is állat-csontok, sőt folyóvizi 's tengeri csigák is találtattak, egy pálma-fa törzsök-darabot ástak-ki, melly $3\frac{1}{2}$ lábnyi magos, alsó körzete pedig más fél lábra terjed. Midőn reá

koczczantottak, harang-hangot adott. Ezen kiterjedésére nézve nevezetes fa-kő a' muzeumba vitetett, hol a' geologusok figyelmét hihetőleg magára fogja vonni.

Ichthyosaurus. Egy asszonyi geolog, Miss Mary Anning, Lyme Regis-ben (Dorsetschire grófságban) minden eddigiek közt a' legnagyobb Ichthyosaurusnak csontvázát találta-fel. Ezen óriási állatnak csontjai mészkő területtel fedettek, 's közöttek márga-anyag (csapó föld) fekszik. Ezen csontok hihetőleg Icht. Platyodonéi voltak, melly igen vastag és legalább 35 lábnyi hosszú lehetett.

Trajanus márvány-táblája a' vaskapunál (Demir kapi) Szerbiában a' Duna mellett még most is látszik egy sziklában. Az Ozmanok azonban dulni szokott dühökben tüzzel és kivakarással annyira megronták a' táblán volt irást, hogy most már csak ezek olvashatók rajta: „Imp. Caesar Divi Nervae F. Nerva Trajanus Germ. Pont. — ximus."

Thebai oroszlán. Görög országban Chäronea mezején azon oroszlánt ismét kiásták, mellyet ott a' Thébaiak ezen csatamezőn elesett földijeik emlékére emeltettek. Mondják, hogy azt ismét helyre akarják a' Görögök állitani.

SZINÉSZET.

Dramaturgiai füzér.

II.

Játékszini birálatokról.

„Ne epekedj a' nap után, ha éjjel van; az hasztalan esztelenség volna; hanem gyujts apró lámpákat, magad és a' tieid ki vagytok segitve.

Vajda
pesti levelek.

Valamint a' statusban heves viták vannak a' különböző felekezetek között: ugy a' játékszinre nézve is megoszlanak a' vélemények. Egyik fél azt tartja, hogy egy mivelt nép nélküle egészen ellehet, hogy abban semmi magosabb lelki éleményre számolni nem lehet, 's nem egyéb unalomüző mulatságnál;*): mások játékszin nélkül nem élhetnek, emelkedést és miveltséget kivüle nem ismernek, nem is képzelhetnek. Itéletem szerint a' játékszin általában nem szükséges; de olly hasznos intézet, és müiskola, melly lelkesen mulat, a' szivet képzi, az izlést kifejti, az intelligentiát magosabb lépcsőre emeli, 's igy legkiterjedtebb érte-

*) Azon jámborokról, kik azt szív és erkölcs vesztegetőjének hiszik, nem is teszek említést: részint, mert számra nézve már igen kevesen vannak; részint, mert jámbor véleményök ugy sem igen zavarja a' vizet.

lemben véve nem egyéb, mint az otthon kezdett, iskolában és életben folytatott miveltetésnek szakadatlan fentartója, bővitője. Következésképpen czélja nem lehet csupa unalomüzés és mulattatás; de nem is egyetlen egy mód a' népmivelésre, hanem csak egyike a' hasznos módoknak. De hogy az lehessen, szükséges, hogy hasztalan, semmitjelentő spectaculumokból ne álljon, hanem lélekre ható nemesebb mulatságot adó tükrözet legyen; ne valamelly nadragulyás érzelgést és sentimentalitást tanitson: hanem az embernek valódi életére — a' mind vallási és közönséges tudományi, mind világpolgári tekintetben vett életére — hozzon világot és miveltséget. Igy forrhat azután össze a' szinvilág a' valódi élettel 's viszont.

Eltérések és visszaélések mindenben és mindenütt voltak, vannak és lesznek: igy a' szinvilágban is. Ezek azok, mikből aztán a' játékszinnek (kisebb nagyobb) hanyatlása 's elsilányulása következik és következik. Ha tehát a' játékszin az akar lenni, minek lennie kell, 's fölebb elmondtuk, szükséges, hogy az intézet eltérések és visszaélésektől minél inkább kitisztittassék 's alap-elveire visszahozattassék. Ezt a' miveltségi haladásnak 's igy az intézetnek is — mint annak egyik eszközének — barátjai szokták tenni, a' mennyiben t. i. tőlek telik. Az intézetnek ezen barátjait köznyelven birálóknak, kritikusoknak hivjuk.

Azonban miképp és mi módon lehessen leginkább czélt érni, abban a' birálóknak véleményeik különbözők. Az egyik rész csak a' szinészek előadásának birálatába ereszkedik: ellenkezőjeik a' szindarabokat is birálat alá szoritják. Mások azt tartják, hogy kiméletlenül keményen kell birálni: ellenkezőjeik a' szelidebb módot választják. Értekező, ki vagy egy hónap óta budai játékszinünkről birálatokat mert irni, (ezt azon szent czélból tevén, hogy a' köz intelligentia kifejtését bármi morzsányival is elősegélje) kötelességének ismeri, hogy a' publicum előtt ebbeli elveit — mert azok nélkül kivált birálatot nem ir — kinyilatkoztassa, ha kik talán birálataiból még azokat ki nem vették.

A' játékszini birálónak igen is ki kell terjeszkednie a' darabok birálatára is, (magában értetik, hogy, ujságba irván azokat csak általánosan és fő pontjait érintve; mert részleges fejtegetés ivekre terjed. Azt felteheti minden iró, hogy miről a' biráló általánosan kimondta itéletét, arról részenként is tud számot adni) 's ezt a' fenmondott alapelvből, hogy t. i. vizet a' száraztól és viszont elválasztván, egy legalább türhető repertoirnak vettessék-meg alapja; mert egyedül csak a' czélirányos repertoir képes a' játékszint mű- és életiskolai nevében meg és fentartani. — Mi az előadás birálatát illetti, abban a' főbb szerepek vivőjit — a' játék tengelyeit — ugy

kell érinteni, hogy helyeket is emeljen-ki jól v. roszul mondottakat, hogy necsak referádát irjon, mert ez nem érdekelhet; hanem ujmutatást adjon e' vagy ama caracter hogyan vitelére. — Hogy keményebben-e vagy szelidebben kelljen birálni? abban értekező közép utat tart, ugy t. i. hogy keményen birál ugyan, de mennyire lehet szelid szókba önti a' szigorú itéletet. Ez nem annyit tesz, mint a' hibát szépiteni, palástolni; nem! mert azt mindig kiméletlenül ki kell mondani, ha haladást akarunk: hanem azért fejeztetik-ki szelidebben, mert a' színész (ember) igy hamarabb fogja elfogadni az (ember által) megrótt hibát. A' kemény birálatok barátjai, ugy látszik nekem, eddig csak ezen módot hibázták-el; mert emlékezem helyekre, mellyeket a' Honművész és Rajzolatok ugyan azon mivoltban róttak-meg; de amaz a' rovást szelidebben tevén, elfogadtatott 's bántásnak nem nézetett: midőn ellenben a' Rajzolatokéi keserűséget gerjesztettek. Nem adják-e, hogy példával éljek, az orvosok is legkeserűbb pilulájikat czukorporral behintve betegeiknek? 's az orvosság hatását a' kis czukorpor el nem rontja, sőt felül reá azon jó oldala van, hogy a' pilulát czukorporral behintve a' beteg szivesebben beveszi, mint a' nélkül. „Homo sum, et nihil humani a me alienum puto.“

Mi a' dicséretet *) illeti, arról értekező azt tartja, hogy dicsérettel ott, hol dicsérni való van, felhagyni, annyi volna, mint a' jónak és szépnek rugójit és ösztönеit elvágni. A' dicséret csak némelly ingatag 's elvekre nem épült caracterban szülhet itt ott elbizottságot és renyheséget; a' szilárd és önálló színésznek ez inkább lépcső további haladásra. Csakhogy aztán a' dicséret se túlvitt, se melléktekintetekből származott ne legyen. Egyébiránt pedig a' birálónak mindig szem előtt kell tartania a' kimondott itélet és az érdekelt individuum közti irányozhatóságot. Másképp dicsérni a' mestert, másképp a' kezdőt; másképp róni a' művészt, másképp a' közönséges színészt. Lessing a' nagy biráló ezen elvet, mellyet minden értelmes embernek egyetemes meggyőződéséből látszatott kiirni, következőképp fejezé-ki: „Mit Bewunderung zweifelnd, mit Zweifel bewundernd gegen den Meister; höhnend und abschreckend gegen den Stümper; aber gelinde und ermunternd gegen den Fähigkeit verrathenden.“ Garay.

*) „Szertelen dicséretet — és mindig dicséretet“ budai játékszinünkről a' Honművész soha sem osztogatott, mint némellyek erővel elhitetnék magokkal. Mondatott nem budai szinészekről, igen; de mit tehet arról a' Honművész, ha valamennyi provincialis szinpadokon együttjelen (per comparitionem) nem lehetett, hogy igy a' beküldött birálat hiv voltáról itélhet vala?

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. A' mult számunkban emlitett 's Budán adandó jutalomjáték: „a' bűbájos vadász" (Szerdahelyi ur részére) jövő hétfőre (aug. 3-ra) halasztatott némelly készületek végett.

Budán jul. 29-kén „Dominique az ördög czimborája" először jött szinpadra. Az uj franczia iskolának e' könnyed, szeszélyes 's korunk szellemében irt productuma (Epagny és Dupin munkája) mellyben egy csinosan összerakott, minden részeiben jól elrendelt technikán, változatos és hiven rajzolt caractereken kivül előitéletek legyőzetnek, jogtalankodások megrovatnak, az álérdem csipős czélzatokkal érintetik, 's végre igaz morál győz, 's minden könnyű, mulattató köntösbe öltöztetve, még sokáig fogja magát a' repertoiron fenntartani. Előadásával, ha másodszor némi szerepváltoztatással adatik, ide azonban se Kántorné (Blanche), se Kővácsné asszonyokat (Genoveva), se Lendvay urat (Dominique) nem értvén, még jobban meg fogunk elégedni, kik közül nevezetesen az utóbbik Dominique caracterében az egészen egygyé olvadó kedv és komolyság nehéz feladású vegyitékét jól eltalálva tükrözé előnkbe. Tóth (des Arcis) és Egressy urak (de la Heaumerie) szorgalmasan játszottak, valamint Laborfalvi l. a. is (Karolina); ugy látszik ő comicai szerepekre sokkal alkalmatosb; ma egyik másik jelenetét igen helyesen játszotta. — 30-kán ismét egy uj vigjáték: „Hogyan teheti az ember szerencséjét" (Jakab István forditása) adatott. Követé azt „Arlequin, mint garabonczás diák" némajáték.

Garay.

Pécsett majus 17-kén Cserni György vigjáték magyar és rácz népdalokkal jött szinpadra. Bizony gyenge mű ez; mint halljuk, ez előtt 20 évvel készité Balogh István, midőn még eredeti darabjaink sokkal kevesebben voltak mint most, 's izlésünk is más; talán akkor több szerencsét is tehete. A' rácz népdalok helyett örömestebb hallott volna miveltebb közönségünk egy becsületes solo ariát, vagy kettős dalt: de hiszen az alsóbb rendűeknek is kell ám vasárnaponként valami ollyas könnyű, mit egész héten dudorázhatnak munkájik mellett; hiszen ő érttek is esett-le a' bagoly a' fáról. Csernit Baranyi ur, Joska Oglit Szaplonczay ur, Glávást Pály ur, Ruzsiczát Pályné assz. Kara Feiczit Nagy Gyula adák a' türhetőn öszvegyült közönségnek megelégedésére. Nagy Gyula, ugy látszik, rák modjára siet előre. Az elsőbb darabokban természetesen beszélt; most valami erőtetett vastag hangot váltott, mintha a' harambasa nem szólhatna minden durvaságа mellett is természetesen. — 18-kán Kemény Simon néhai Kisfaludy Károly munkája. Kevés tett, de gyönyörű válogatott szavakkal, 's buzditásokkal tele. Ez az egy talán kárhoztató benne, „miért beszéli-el atyjának előre, hogy bizonyos halálra megy. Inkább egy magány-jelenésében adhatá ezt tudtára a' közönségnek, titkolva mindentől. Sokkal meglepőbb leendne halott testének hozattatási jelenése, mint igy atyjától tudva, 's nőjétől sejditve. Az egész jól sikerült; a' férjfiak különösen jól tudták szerepeiket. Pályné asszony ldát játszá; kár hogy olly igen vigyázva; hihetőleg nem vala bizonyos szerepe tudásában. Lajost, 4 éves fiacskáját, Pály Lóra mondá-el ugy, mikép egy 4 évestől kivanhatni. Hunyadit Baranyi ur nemes büszke tartással játszá; az öreg Kemény-

ben Nagy József érzékenyült, és érzékenyitett. Simont Szaplonczay elkeseredéssel adá. — Ezt követé Dobozi halála néma ábrázolat 6 szakaszban, ének mellett. Ha már meg kelle az éneknek lenni, mért nem egész orchestrum-kiséréssel? Egy gitár akár volna — akár nem. Az ábrázolat pompás volt, 's jól betanulva. — A' mai játékczédulán Pály Elek fordításai (nyolcz kötetben), mint a' játékszini pénztárnál megkaphatók, jelentettek. Ha a' hazánkban levő magyar színészeknek csak egy tized része fordításait kiadni iparkodnék, mennyire elősegélné és bővitené eddig nyomtatásban csekély számmal levő játékszini darabjainkat, 's magát jobb állapotba helyeztetné, sőt a' litteraturának ezen ágát is gyarapitaná. — Halljuk, hogy Pály most „a' méreg-keverő" czimű darabot teszi által magyarra, és nyomtatás alá bocsátja. — 19-kén Aurelius Commodus vigjáték 2 felv. 's a' leégett ház vigjáték 1 felv. adatott; mind a' két darab nagyon mulattatott minket. Aureliust Pály ur jól játszá. En sokat akarok mondani ezzel „jól." — A' felesleges dicséreteket mesterül, művészileg, babért 's borostyánt érdemlő, 's több e'féle kitételeket ritkán használom; ha szinte érdemlené is valaki, megvallom nagyon vigyázva halmozom egyre, vagy másra: mert némelly szinész illyenek olvasása után a' hetedik égbe ragadtatik; lelke az elhunyt művészek köztt lebeg; borostyánon fekszik babérral körül övezve, 's ezen művészi paroxismusából 7—8 nap mulva is alig ébredvén-fel nem tudja, hogy a' földön jár. Azért türhetőleg, jól, dicséretesen, 's e' félével élek, és hiszem, ez elég. Aurelius nejét Koronát Szaplonczayné assz. jól játszá. Széppataki szinész is (Baranyi ur) emlithető e' darabban. Szaplonczayné illy nyelves vén asszonyokban igazán helyén van. — A' másik vigjáték „leégett ház" kellemesen emlékeztetett a' multakra, ha vissza gondolunk, mikép játszá Sibillát itt egykor Kántorné kedvelt szinésznénk! Mint egy varázs vessző által vissza vonatunk ez előtti itt létére, 's kedvesen emlékezünk majd minden előadásira! — Megelégedés kövesse lépteit mindenütt! — Sebesténytt Nagy, Sibillát Pályné, Tóth Marczit Döme közelégedésre játszák. Kár, hogy a' jaték végét mulattató, 's a' csizmadia izlését eláruló szék-csókolás kimaradt; — valljon miért? — Egy hét óta különösen bebizonyitá Pályné asszony majd minden szerepben jártosságat; Parázsóné asszony beteg levén, majd szende, majd anya, majd vig, és szomorú szerepben láttuk őt. Ezzel azonban nem mondjuk, hogy minden szerepét tökéletesen jól vevé-fel, csak nagy haszonvehetőségét, iparkodását, és minden szerep elfogadását, 's hamar betanulását emlitjük. Alkonyati.

M. Szigethen jun. 29-én „az ördög-üző Fábiánban" Király (Cseky) a' gazdag földes urat aljas öltözetében nem árulá-el. Az érzelgésben 's caracter-vonatokban igyekezzék korosabbá tenni magát. Fejérné (Francisca) jeles előadásával már többször szemlélt művészi tehetségét, mellyet gyengélkedő égészsége idején Szasszen Juliusban M. biráló tévedve itélt gyengének, ma ujra bebizonyitá. Szilágyi (Fábián) 's Fejér (János) comicai ügyességökben kitünőleg vetekedtek. E' mutatvány minden tekintetben kellemes időtöltést szerze minden nézőnek, kivevén azokat, kik a' darab tartalma által talán magokat érintve találták. J.

Füreden a' Kassáról jött 's Komlóssy ur igazgatása alatt levő szinész-társaság mulattatja a' fördő vendégeket. Julius 12-én „Mátyás diák és a' czinkotai küldöttség" czimű 3 felv. vig énekes játékot láttuk. Nem annyira M. Luize (Erzsike) gyenge hangja az erős hangászathoz képpest, 's a' játék eleje, mint az öszves énekek, 's Komlóssy (iskolamester), Czelesztin (király), Fülöpné (mesternő), Fülöp (fogadós), Hubenay (kisbiró) jelesen adott szerepeik nyertek elégedést. A' jártas 's dicsért Czelesztinben csudáltam, hogy szerepén mosolyog; mit hibás feledkezésnek — Szakácsi (fő ór) helytelen 's járatlanságot mutató szini alkalmazását pedig inkább vigyáztalanságnak tulajdonitom. — Ugyan e' napi 9 óra után az első tánczmulatságot tartottuk vigan ugyan, de azt a' tánczosok kevés száma miatt inkább csak házi mulatságnak tekinthettük.

Szegeden a' H. M. Vásárhelyen volt 's Pály Elek ur igazgatása alatt álló társaság jul. 19-én kezdé-meg mutatványait; mellyekről más alkalommal bővebben értekezünk.

Makón jul. 9-én. — Örvendve olvassák (legalább a' szinészetet velem egyformán kedvelők, 's minden szépet és jelest, különösen a' honiakat, becsülni tudók a' Regélő-Honművész lapjaiban, mennyire halad elő magyar szinészetünk valamint édes hazánk fő pontján Budán, ugy annak tágas kebelében szerte minden akadályok daczára is. — Örömlepve hallám, hogy Szegedről egy szinésztársaság érkezék városunkba, melly Balla Károly felügyelése alatt tegnap előtt adá első mutatványát „szent a' törvény, szent az eskü" szomorú rajzot, — mai napon pedig „kevély dáma és alamuszi vőlegény" vig játékot. Honfias érzettel sieték a' szinterembe, 's a' szép számú nézők elégedésében éppen annyi gyönyört lelék, mennyit a' szinészek jeles iparjaikban. A' mai czimszerepekben Balláné (b. Patakfalviné) 's Kőszeghy (b Szerédy) jelesen, Kovács (b. Palánki) helyesen, Balla (a' vig Bárdos) mulattatólag, Julia (Kati) kielégitőleg játszának. Fölhegyi.

Német Játékszin.

Löwe és Gerstl ur Pesten. — Jul. 25-én Löwe ur 3-dik jutalmi játékául „Guttenberg János" eredeti szinjáték 3 felv. (Birch-Pfeiffer assz. munkája) legelőször adatott. A' darab maga a' gyengébb művek egyike, 's hosszadalmát Löwe ur (a' czimszerepben), Grillné assz. (Bertha) és Leynsitt l. a. (Katharina) nehány egyes jelenetekben tapsokra méltatott jeles előadásaik felejtették-el némileg a' közönséggel. Művész-vendégünk nyomtatott versekkel 's utósó jelenetében a' zsinegpadról fejére eresztett borostyán-koszorúval (mi elég kisvárosias tett volt) tiszteltetek-meg. — 26-án Schiller „haramiájiban" mint Móor Károly, Gerstl ur pedig mint Spiegelberg lépett-fel, 's mind ketten érdemlett tapsokban részesültek. — 28-án Löwe ur az ismételt „Saluzzo Coroná-ban" ismét versekkel tisztelve sőt maga is nyomtatott versekben, bucsúzott-el a' jeles tehetségeit méltányolni tudó közönségtől. A' szinház tömve volt nézővel.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Virágkereskedés. Legközelebbi napokban nyitá-meg **Bene Judith** asszony, az elhunyt Bene Gergely virágkertésznek özvegye, boltját Pesten a' Dorottya utszának 18-dik számalatti házában (7-dik bolt), hol minden nap cserepekbe ültetett legszebb élő virágokat vehetnek a' virágkedvelők. Ezen intézet első a' maga nemében egész városunkban, 's méltán ajálhatjuk mindenkinek figyelmébe. A' bolt belseje csinos és kedveltető látványt mutat, 's mint valamelly kertecskébe átvarázsolva képzeli magát a' néző.

HANGÁSZAT.

Löwe urnak humoristikai felolvasása, multkori említésünk szerint, mellyel egyszersmind hangászat vala egybekötve, jul. 23-ki dél után a' hét választók teremében 4 órától hatodfélen tul tartott. Hasonló vala ez azon mulatságokhoz, mellyekkel **Saphir** ur legközelebb lefolyt hónapokban a' Bécsieket mulattatá. A' muzsikai részek voltak: 1) **Beethoven** nagy septettjének első darabja (ouverture gyanánt) jelesen előadatva Taborsky, Pfeiffer, Wagner, Preisser, Zwrczek, Stoll és Novack urak által. — 2) Ének-változatok „nel cor più non mi senta" themára, német textussal: „mich fliehen alle Freuden" szokott tetszéssel éneklé **Minkné** assz. klavir-kiséret mellett. — 3) „Mariechen" **Zedlitz** bárónak Grill ur által muzsikára tett költeményét **Schebest** l. a. cello (Wagner ur) és fortepiano kísérete mellett művészi csinossággal éneklé. — 4) „A' hajósnénak menyasszonyi utja" **Löwe** Lajos ur által szerzett barcarole négy énekszóra Grill ur által téve énekeltetett Watzinger, Erl, Höfer, Rötzer ur által fortepiano-kisérettel, mellyet mind most mind az előbbieknél **Grill** ur vállalt magára. Az utóbbi számon kivül a' többi mind ismeretes és már academiákban ismételt vala. Az énekváltozatokat ugyan Minkné asszonytól nem régiben is hallottuk a' városi tánczteremben. Valóban csudálkoznunk kell, hogy pesti hangászaink illyes alkalmakra olly igen ritkán választanak uj darabokat. — Löwe ur az emlitett hangművek köztt elszavalá: 1) **Franck** G. dr. ur rövid költeményét: „a' csókok." — 2) **Saphir** M. G. urnak „utósó itéletét." — 3) Utójára, ugyan Franck urnak „gőzbeszédjét a' gőzről." — Akár az előadott muzsikai részeket, akár a' két első költeményt tekintsük, azoknak komoly caractereik semmi vigat vagy is humoristicait nem tüntettek elő; csak az utósó felolvasott 's félóránál tovább tartott beszédben volt imitt amott nehány nevettető pilula, mellyeket azonban öszveszedvén legfeljebb 5 percz alatt meg lehetett volna emészteni; a' hosszas beszédnek 30 perczre terjedő többi része inkább untató mint mulattató volt; mi okból a' publicum benne nagy mulatságot nem lelt. Meglehet, hogy a' Bécsiek illyesben több éleményt lelnek, de nálunk nehezen tesz szerencsét, valamint a' példa mutatta. — Bemeneti dij 1 ezüst forint volt; a' hallgatók száma (többnyire szépnem) a' terem felét betölté.

DIVAT.

Parisban az asszonyi fehér öltözetek folyvást számosak a' heves napok alatt. A' könnyű átlátszó szövetek, mint musselin, batiszt, organdi, jaconet, csíkos és szép himzetű musselin igen nagy keletben vannak; mert felső ruhákra, palást-köntösre ezek vétetnek. Ezekhez rózsa és fehér, kék és fehér koczkás széles skót szalag vétetik övnek: hasonló ékesíti vállkendő helyett a' nyakat 's a' mellet. Czipőre sötét szinű gros-de-naples vétetik; a' ris-szalma kalapon mezei virág díszlik. Ezen öltözet falun is leginkább kedveltetik.

A' férjfiak zöld és fekete koczkás, vagy kék csíkos sáhos vászonból viselnek pantalont; mellényt sokféle szinű piketből; rajtok himzett vagy beszőtt apró virágok látszanak; egyébiránt rövidek. A' nyakkötő zöld és fehér, amaranth és zöld koczkás gros-grain selyem. A' kis fehér nyakgallérok kezdenek mulni a' divatból: ellenben a' görög szakál folyvást megtartatik. A' szalmakalap is kedveltetik. A' felső köntös rövid 's gros de Lyon selyemmel béleltetik; gallérja fekete bárson. Szine bizonytalan fekete, és sima tapintatú. Némellyiknek egy sor gombja van csak; a' gombok most is czifrázott érczből vannak.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

63.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön augustus 6kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Merengés.

A' gesztenyés ligetke
Dús lombjain keresztül
Pillong az est piránya
Kedves Czilim!

'S ah! itt a' bánatok bús
Fáty'lában, elvonulva
Sohajtgat a' te híved
Édes Czilim!

A' csörgeteg morajja,
A' csattogány zenéje
Csak szép nevedre olvad,
Szerelem!

De mind ezek tehozzád
Nem hatnak-el, — folyam, hegy,
Erdő szakaszt tetőled,
Szivem Czili!

'S a' nyögdelő fuvallat
Szárnyán a' messze-térben
Minden fohászom elhal,
Lelkem Czili!

De tégedet sohajtlak
Az enyhe hantfenyéren,
Az ingatag levelkén,
Te mindenem!

'S majd egykor elvirul a' dús ligetnek éke,
A' csörgeteg szelid morajja majd kihal,
'S megszűn a' csattogány varázs-zenéje.
A' nyögdelő fuvallat majd süvölt,
'S dúl dúl az enyhe hantfenyéren,
Dúl dúl az ingatag levelkén: —
'S elful a' vég- „Czilim!“ sohaj. —
Minden felélled a' tavasszal,
Minden, — de nem kihült porom.
'S boldogtalan szerelmem
Hamván ha rózsaszál kél,
Sirból kileng fohászom,
'S neved' nyögi.

Bánomkerti M. P. B...ből.

SZORGALOM.

Chinai birodalom kereskedése. *(Végzet.)*

A' dugkereskedés minden tengermellékeken üzettetik. Azon hajók, mellyek indiai kikötőkből kisurrannak, ide veszik utjokat; ha szerencsések egyik vagy másik ponton kereskedésbe ereszkedni, akkor a' hajó kiürittetik, 's ujra megtöltetik, még mi előtt a' kormány a' közlekedést meggátolhatja. Sokszor illy hajóknak még talpakkal (Dschonken) is elejekbe mennek a' sik tengerre az emberek, 's követik őket egészen a' tengermellékkel párvonalosan szaladó szigetlánczig, hol azután foglalatosságaikat egész kényelemmel elvég-

zik. Nem messze Whampoatól egy sziget van, mellyen ezen kereskedés egész nyilvánosan gyakoroltatik, 's a' sziget lakosai semmi egyébbel nem foglalatoskodnak, mint hogy az idegen hajókba a' portékákat hordják. A' mandarinok engedékenysége erre nézve világszerte ismeretes, 's azért csak értekezni kell egy kevessé velek.

A' külföldi kereskedésen kivül még igen jó kereskedést gyakorolnak Cochinchinától egész Singapurig az indiai fő tengeren. Az angol parlamentnak benyujtott tudósitások szerint mind ezen hajók közül 20 Japanba megy, 13 Borneó-ba, 6 a' malay-i szigetekbe, 13 Manillába, 10 Sumatrába, 20 Cochinchinába, 4 a' Sulu-i szigetekbe, 8 Singapurba, 9 Cambodschába, 2 Celebesbe, 1 Rhioba, 20 Tonkinba, Javába, és 89 Siamba. Ezeken kivül még számos kisebb hajók, mellyek mind Hainan szigetéhez tartoznak, járnak szerte, 's közülök mintegy 50 Siamba 's körülbelől 43 indul Cochinchinába, a' többiek Tonkin és Singapur felé üzik kereskedésöket. A' Siam, Borneo, Java 's egyéb szigetekbe letelepedett Chinaiak is birnak illy hajókkal, hogy hazájokkal szüntelen közösülésben maradjanak; közülök mintegy 81 ismertetik, mellyeken kereskedést üznek. Ezen hajóknak terhe 120 és 900 tonna köztt változik; némellyek 1000 tonnára is reá mennek; a' közép szám közönségesen 300. Öszvesen az egész kereskedői hajózat 80.000 tonna teherre becsültetik, mellyek közül 70.000 jő a' chinai, 10.000 pedig Hainan szigetbeli hajókra. Még ezen kivül számos hajók üzik a' tengermelléki kereskedést, mellyek, ha már külhoniakkal nincs dolguk, a' tartomány délkeleti részeibe szállitandó portékákat vállalnak magokra. 1831-ben Canton folyóban 80 hajót lehete látni Amoyból, 150-et Tsung-tsau-fu-ból; 300-at Hiauy-tshau-fu-ból, 300-at, mellyek Keangmun és Fuhkien között kereskednek, 16-ot magából Cantonból. A' hajósnép e' nagy hajókon 150—200-ra, néha pedig szinte 300-ra megy. Egyébiránt e' hajók igen roszul vannak épitve, 's képtelenek sik tengeren a' szélvész dühének ellent állani, miokért igen sok el is vesz évenként.

A' chinai kereskedés Indiában igen sok magános vállalkozásokra ad alkalmat, mellyeket a' keletindiai társaság nagy és rendes kereskedésétől meg kell különböztetni.

Az Angoloknak Indiábaa három fő telepitvényök Calcutta, Madras és Bombay.

A' magános kereskedés China és India köztt jóformán tetemes summát hoz forgásba. 1813—1829-ig 315.741.802 dollart (egy dollar 5 frank) hozott forgásba, a' mi egy-egy évre 19.733.860 dollart tesz.

A' legjelesb kereskedési czikkely, melly Indiából Chinába jön, a' mákony. Chinából pedig Indiába több tiltott árúk vitetnek, 's közt-

tek ollyak is, mellyekre különben igen nagy vám vettetett. 1830-ban 46.854.533 font pamut; 10.194 pekul *) ércz; 13.916 pekul fűszer és bors; 8.994 pekul nád; 17.701 pekul mákony; 6.166 vég posztószövet; 16.936 dollarnyi pamut szövet; 267 pekul sodrott pamut; 111.469 dollarnyi drágakövek vitettek Chinába: — Chinából pedig ki ugyan azon évben 889.067 font durva selyem; 925.200 vég nanking; 143.464 pekul czukor; 2.748.533 font thea: 11.385 pekul fahéjvirág; 465.195 dollarnyi selyem árúk; 4.648.370 dollarnyi nemes ércz vitetett.

A' keletindiai társaság szintén beszállitja a' fennemlitett árukat, csakhogy az ő és magánosok által küldött portékák köztt igen nagy különbség van.

Angol országnak Chinával rendesen gyakorlott kereskedése főleg kiszállitásokban áll ezen országból az egyesült statusokba. A' kiszállittatni szokott czikkelyek: thea, selyem, nanking, és vegyes árúk. 1793-tól 1831-ig egyedül a' theából mintegy 32 millio font vitetett angol országba, 's ha fontját csak két schillingre vesszük is, már 3.200.000 font sterlinget tesz. Minden kereskedési czikkelyek közül a' thea az, melly legbiztosabb nyereséget ad; mert használtatása napról napra terjedtebb lesz. Europa évenként 41.638.000 fontot fogyaszt-el, miből 23 millio angol, 5 millio orosz országra, 2 millio Hollandiára, félmillio franczia, 130.000 font dán országra, 3.500 font Nápolra, 3.500 a' német és ausztriai birodalomra, 's végre 1000 font olasz országra számittathatik.

Azon czikkelyek, mellyek angol országból vitetnek Chinába, leginkább posztó- és pamut szövetekben 's érczekben állnak. Az utóbbi esztendőkben Canton szüntelen tele volt angol árúkkal, 's kelleténél is több; a' honnét kénytelen lettek uj egybeköttetést keresni az éjszaki kikötőkkel, 's ezt Coreával kezdeni, de minden eddig tett próbálatok a' kormánynak igen nagy felvigyázásán még mindig elsiklottak.

INTÉZET.

Canadai sajtók, 's nyilvános intézetek.

Mennyire haladt-elő a' miveltség Canada tartományában (Északamerika), itéljék-meg olvasóink a' következő adatokból. Quebeck fővárosban 4 ujság jelentmeg; ezeknek hárma hetenként kétszer, a' hivatalos vagy is statusbeli ujságlevél pedig hetenként csak egyszer adatik-ki. Canadának tudományos fővárosa azonban nem Quebeck, hanem Montreal; itt 6 angol, 's két franczia hirlapot nyomtatnak, mellyek, egyet kivéve hetenként kétszer jelennek-meg;

*) Egy pekulban 100 chinai font van; 's 60 kilogrammal egyenlő.

továbbá ugyan ott havonként három folyóirás adatik ki, u. m. két angol egy franczia. Végre minden két hónapban megjelen egy vallásos folyóirat angol nyelven. Canada egyéb részeiben Stanstead virágzó városban is jelen-meg egy ujságlap. — A' társaságok és egyesületek száma, mellyek angol országban olly bámulandó sikereket hoznak létre, 's mellyek keleti Europa nagy részében még eddig gyökeret nem igen verhetnek, Canadában már most is hetvenen felül megy; azok közül 19 tudományos és tudományt terjesztő czélt szegezett-ki magának, ugy hogy Canadában olly orvosi és mezei gazdaságbeli egyesületekre lehet találni, mellyek nagyobb szerencsével 's többet munkálódnak, mint sok europai fővárosokban levők. Ezen 70 társaságon kivül még 15 egyesület állott öszve, mellyek a' legnemesb 's legszivrehatóbb tárgygyal — a' szegényebb sorsú gyermekek nevelésével — foglalatoskodnak; ezeknek köszöni Canada a' vasárnapi iskola, az ugy nevezett nemzeti iskola, és más egyéb iskolák felállását. Az ispotálok, árva- és ápoló (Vesorgungshaus) házak száma 15-re megy; ezen utóbbiaknak egyike vagyontalan kivándorlottak számára rendeltetett. Bibliatársaság van 7, szabad kőmivesek gyülekező helye (Freimaurer-Loge) most van 5. Mivel Canadában a' házak többnyire fából épültek, gyakor tüzgyulladások esnek; ez okból tehát négy tüzoltó nagy intézet állott-fel. Takarékpénztár (Sparkasse) Canadában mindeddig csak kettő keletkezett, nem azért, mintha ezt bizodalmatlanság, vagy a' nép pénztelensége okozná, hanem mivel kiki bár milly csekély pénzét is nagyobb haszonra tudja forditani, mint ha kamatra adná-ki.

Iskolák Amerikában. A' vasárnapi iskolákat terjesztő newyorki társaság tudósitásából értjük, hogy e' nevezett tartományban jelenleg 67 illyes iskola áll már. Ezekben 965 férjfi, 1030 asszony tanitó foglalatoskodik. Tanul bennek: 5502 fehér, 382 szines fiú, 131 szines férjfi, 6562 fehér 578 szines leány, és 273 szines asszony; mindöszve 13.308. Ezen iskolák közül 63-nak könyvtára is van, mellyekben 21.875 könyv találkozik. — A' nyilvános iskolák (mellyek köztt 23 kezdő-iskola) 55-re terjednek; ezekben tanul 7354 fiú, 6543 leány; mindöszve 13.897; kik között van 611 szines fiú és 631 szines leány.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Az Annák innepe Budapesten a' külvárosi kertek és tánczteremek bérlőjeit mozgásba hozta, 's majd valamennyiben 26-ára tánczmulatság, 's kertek megvilágositása hirdettetett. A' Horváth-kert bérlője Budán se maradt tehetetlen; 25-re kertjének pompás kivilágitását hirdeté; de a' rosz idő miatt ezt 27-re (mivel 26-án Dupuis üzte tréfáit) halasztá. Azonban ekkor is igen hives levén a' levegő, bár

szokott pompával, szines festvényekkel magyar és német versekkel diszlő pyramisokkal történt a' kivilágitás, Zöhls ur (pesti fi), az ál-Strauss, jó muzsikával kedveskedett, éjfél tájban pedig kis tüzi játék égett-le, igen kevés közönség gyült egybe. E' költséges tréfa aug. 1-jén 's 2-án ismételtetett; de az egy váltó forintra tett bemeneti dijt alább lehetett volna szállitani. — 27-én Budán a' város majorjában is tüzi játék adatott, 's levegői balmok eresztettek-fel; nézők meglehetős számmal jelentek-meg. — Pesten Peer Károly ur, Therézia városban a' nyári utszában levő vasfördőnek bérlője, hasonlag kertjének kivilágitását hirdeté, ezen kivül katonai muzsika-kar és a' bécsi tréfás éneklők által igéré mulattatni a' közönséget 20 ezüst kr. bemeneti dij mellett. Ez is csak aug. 1-jén tartathatott.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán jul. 30-kán, mint emlitettük: „hogy teheti az ember szerencséjét" czimü 1 felv. vigjáték (Scribe és Mazéres után Jakab István forditása) adatott elöszer, melly egyszersmind az e' hónapi előadások sorát — 's lehet mondani jól — zárá-be. Az egész igen csinos kis tréfa, mellyben Sandberg fiatal orvos (Tóth ur) Delmar irónak (Egressy ur) és Zámpáné fiatal asszonynak (Laborfalvi) cselkedéseik által, mellyekhez még Raumbaum (Szerdahelyi ur) ujságszerkezőnek is nolle-velle segéd kezet kell nyujtania, gazdag menyasszonyt kap, 's mi Raumbaum és Hausernak (Szentpétery ur) a' menyasszony apjának rovására jókat nevettünk. Az előadók kedvvel 's egybevágó pontossággal játszván a' dicséretben egyiránt osztoznak; Zámpánénak több fürgeséget 's vidámabb arczot ohajtottunk.

A' hónapnak vége van: lássuk a' számadást. Ez azt mutatja, hogy 7 szinjátékot, 7 vigj. 2 operát, 2 némajátékot és 1 szom. ját. láttunk, de kevés változósággal, ugy hogy hetekig szakadatlanul komoly darabok, hetekig vigak jöttek a' szinpadra: melly egyformaságot, ohajtjuk az intézet javára, a' rendelőség minél inkább kerülni törekedjék, és gondoskodjék mennél lehetségesb módon, hogy nemcsak a' különféle nemü darabok, az ujak 's régiek vegyitve, valtsák egymást, hanem azoknak ismétlésében is nagyobb pontosságra figyelem fordittassék. Uj darabot e' hónapban hetet láttunk, mellyek közül: „Zampa, Eduard Skótziában, Dominique, hogy teheti az ember szerencséjét" a' repertoiron sikerrel maradhatnak; a' régibbek közül: „örökségi egyezés, két gályarab, Báthori Maria, miveltség és természet, tündérkastél, és János kulacsa" érdemelnek figyelmet: e' két utóbbi népszerüségök tekintetéből. Garay.

Budán az aug. 1-jén elöszer adatott vigjáték „király és bolond" Castellinak gyengébb művei közé tartozik, és szinpadunkon köz tetszést nem nyert Kántorné (Margaretha) 's Dériné assz. (Dianna), és Szerdahelyi (Ferencz király), Udvarhelyi (Poitier hg.), Tóth (Marot), Szilágyi (Triboulet), Szentpétery (Buttli) urak szorgalmas játékaik mellett is. A' különféle operákból vett 's közbeszőtt énekek nagyon éreztették, hogy nem eredeti helyöken voltak. — 2-kán Kisfaludy Kár. „Csalódásai" mulattaták az igen mérséklett

számú közönséget. Az előadás érdekét nevelék Kántorné (Köröndiné), Barthóné (Vilma) Lendvayné (Lidi), Kovácsné (Lucza), asszonyok. Az utóbbi szerep némelly jeleneteiben az igen aljas kitöréseket talán kissé illedelmesb 's egy nemes kisasszonyra nézve méltóbb viselettel kellene előtüntetni, hogy a' jeles előadóné különféleséget öntene az aljasabb póri és nemesebb szellemű szerep vitelébe. Szerdahelyi (b. Kényesi), Megyeri (Lombai), Szentpétery (Mokány), Szilágyi (Tamás) urak a' helyesen sikerült mutatványt igen mulattatóvá tették. — A' 3-án adatott „bűbájos vadász" felől jövő levelünkben. K.

Makón. jul. 11-kén a' „fekete Fritz" szomorú rajz valódi művészséggel adatott. — 12-én „doktor Pipitér" vig játék mindnyájunkat jól mulattatott; a' bohós szóejtéseken eleget kacagtak a' nézők. Különösen tetszének Kováts (a' czimszerepben), Balla (Pipitér szolgája), Váradiné (szakácsné), Kőszeghy (Dörgő), Julia (Nina), Váradi (Széphalmi). Lázár (Gyárfás) meglehetősen, Végh (Árosi) nem elég jártosságot bizonyitva játszék. A' darab igen tetszett, 's a' terem olly tömve volt, hogy a' nagy melegséget alig állhattuk-ki. Ohajtanók, hogy tágasb helyök lenne színészinknek, 's igy tartósb ideig lehetnének mulatságunk szerzőjei. — Miután e' szorgalmas társaság itt léte alatt annyira megnyeré a' nemcsak helybeli hanem a' legközelebbi vidékről olly számosan egybe gyülekező közönségnek tetszését, hogy a' gyakran tömve levő szinterem elégtelen volna a' nézők számához képpest, 's illyenkor a' hévség kiállhatlan: e' tekintetből, 's hazafiságos lélektől buzditva, egyszersmind pedig megelégedésének jeléül e' t. megye főispáni helytartója ngos Tököli Péter kir. tanácsnok ur (ki rövid ittléte alatt minden mutatványban jelen volt) tulajdon udvarán levő (az előbbinél négyszerte nagyobb) igen csinos deszka-teremét engedé által színészeinknek, mellyben jul. 26-án adák első játékul „Lumpacivagabundus-t." E' tágasb hely is mind a' mellett, hogy a' szegedi vásár sok színészet-pártfogót elfoglalt, felette tömve volt. A' darab tetszett a' nézők nagyobb részének. A' főszerepek vivőjei Balla (Czérna), Kovács (Lábszij), Váradi (Enyv), és Kőszeghy (Stellaris) köz elégedést nyertek. Némelly hijány engedhető volt a' hely és személyzet tekintetéből. Fülhegyi.

Pécsettt maj. 20-kán Nagy József és Döme Lajos jutalom-játékaul a' „garabonczás diák" adatott. Sokat olvastunk e' darab többszeri előadatásáról, 's meg kell az igazat róla vallani, hogy nem a' rosz darabok egyike, 's kivált ott, hol minden benne előforduló diszitmény pontosan elkészittetik, jobban gyönyörködtethet, mint Nestroynak sok sületlen darabja. — Muzsikáját népdalokból összeszedte Pály Elek a' társaság igazgatója. Szintén azt mondhatjuk a' muzsikáról, mit a' darabról. Egy hallás elég annak felfogásához, hogy akárki is ott helyben megtanulhassa, 's hazáig dudorázza. Legjobb darab az ouvertura és az adagio, midőn az irások tünnek elő az egészben. Kárhoztató a' muzsikában, hogy minden énekek nagyon mélyen vannak téve (csupa bassistáknak nehéz irni), és hogy az asszony személyeknek semmi énekök nincs. A' czimszerepet Döme, kántort Nagy

adák. Szinteremünk tömve volt. Egy két nézö magára vett nehány szót, 's ez által magát köz nevetségre tette-ki. A' diszitmények jól valának elrendezve, 's az egésznek egybefolyása által nyert a' darab. A' Tar-kertet ábrázoló függöny Döme ur által festetett, 's első megpillantása alkalmával tapsot nyert. Játék végén a' két jutalmazott kitapsoltaték. — 21-kén A' „királyi parancsolat" czimü vigjáték jött szinpadra. Különösen jól adák szerepeiket e' remek vigjátékban a' király Szaplonczay ur, Lindenek Baranyi ur, báro Vendel Nagy József ur, Julia Pályné assz. Henriette Therézia, Ordinata Szaplonczayné assz. Desolli Földváry ur, Sebestény Döme, káplár Pály ur. — Branden hadnagy Kiss ur ne fogjon illyes szerepekhez, 's ha csak lehet, kerülje-ki. Gyenge melljével inkább invalidust, mint szerelmes katonatisztet képzeltetett velünk. Játék végén az egész személyzet dicséretes játszásáért kitapsoltatott. Felvonások között Pály ur és Pályné asszony köz kivánságra „Tolvaj szarka" czimü daljátékból kettös dalt énekeltek köz elégedésre. — 24-kén „Miveltség és természet" vigjáték adatott. Ismét egy igen mulattató remek darab, mellyben Parázsóné assz. is részt vett mintegy tiz napi betegeskedése után. Közönségünk meg levén oszolva, része Pályné, része Parázsóné asszony érdemét nagyon becsüli. Ugyan is mind a' két kedvelt szinésznék első megjelenése közönségesen zajos tapssal fogadtatik-el; de ma még is Parázsóné asszony (Aspázia) nyeré-el a' kitapsoltatást. Igen igen megelégedve hagyá-el mindenki a' szinteremet; 's ha igaz, hogy e' jelen társaság még csak egy hónap óta állt egybe, nem lehet eléggé dicsérni szorgalmát, mellyet a' darabok helyes előadásában nálok tapasztalunk. Alkonyati.

Szegedről julius 23-kán — Elragadó örömmel lepett-meg minket, midőn jul. 18-án egy olly hirdetéssel meglepettettünk, mellynél fogva a' nálunk volt Balla Károly társaságát három darabok előadásában segélt, — 's innen a' szomszéd Hold Mezö-Vásárhelyre általköltözött Pály igazgatósága alatt levő szinész-társaság ismét hozzánk leendő térésével huzamósabb időre ohajtja (ha elegendő pártfogást nyerend) közönségünket gyönyörködtetni. — A' magyar szinészetnek előhaladásában több kellemes látomány után ha nem több keserűt, legalább annyit kell nyernünk azon gondolatnál, hogy hazánkban még semmi állandó hajlék nincs emelve a' nemzeti szinészetnek, 's ha talán van is, abban a' felkentteknek állandó maradhatása nem levén biztositva, a' hazai szinészek csak vándorlók, és bujdosók tulajdon honjokban, 's most kivált már, midőn annyira haladtak előre, hogy némellyek közülök vetélkedve felléphetnek a' külnyelvűeknek bár mellyikével: ugy látom, nem lenne már késő oda irányzani gondolkodásunkat hogy magyar országnak legalább némelly fő városaiban biztositást, és állandó pártfogoltatatást nyerjenek a' magyar szinészek. — Vajha valahára a' köz ohajtás pártfogókat 's illy czélra áldozókat is nyerne; vajha szoknánk valahára a' szinészethez, 's ismernők-meg azon drága virágokat, vagy azoknak gyümölcseit, mellyek a' szinpadokon kelnek, nyilnak, és érnek; ne kellene ugy látni és várni Thalia nevendékeit, mint az üstökös csillagokat, hanem ismernők, és tulajdonunknak neveznők azokat. — Ezeknek előre bocsajtása után jelentem, hogy a' vissza-tért társaság

előfizetést nyitott-meg, és jul. 19-én mutatványait megkezdé. Tegnap „a' világ divatja" adatott. Maga a' czim már elidegenitőnek látszott „a' pesti korhely pajtások." — Hát mindig magunk fogjuk magunkat csipkedni 's azon szurásokat, mellyeket a' külföld ugy is több alkalommal éreztet velünk; ön-magunknak kell-e tennünk tovább is, hogy elpiruljunk, 's igy lássuk, sőt láttassuk a' nálunk talán kiváncsiságból vagy haszonkeresésből megjelenő idegenekkel köz helyeken is azon roszakat, mellyek fájdalom ugy is elegendőleg kinzanak a' természetben előtünésökkor?! De a' mindennapi eseteknek, és közönségeseknek szinpadon tükröztetésök ugy is keveset mulattatván a' közönséget, szeretném, ha Töpfernek ezen szurása számüzettetnék a' szinpadról. Ebben Világosváry (Nagy) igazi Magyart alakitva játszott; Szaplonczay (Károly) nem roszul, kivált a' szerelemféltés festésében; Therézia (Luiza) hidegen fogá-fel és nem elegendő ügyességgel szerepét; Pályné (Paulina) kielégitőleg, Földváry (Sportula) a' csélcsap ifiút jól; Cselei (Mixlex) meglehetősen; Pály (Szalonnásy) nem jól vállalá szerepét. — Szilágyi (Váry) e' szerepet ugyan nem roszul, de nem elegendő katonai büszkességgel játszá. Itt ujolag fájdalommal látám, hogy valamint a' magyar karakter, ugy szintén a' katonai is meg van sértve azzal, hogy ő kardlapozza a' gavallérokat. Valamint a' katonai körön túl esik a' polgáriak ütögetése, ugy más részről igen gyávának festetik benne a' Magyar, midőn illyetén méltatlanságokat boszúlatlan elszenved; mert ugy hiszem, mit a' közönséges életben el nem türhetünk, azt annál kevesebbé kell a' szinházban mutatnunk elszenvedhetőnek. Döme (Miklós) igen jelesen bohóskodott a' szolga szerepében. Csendvölgyi.

Német Játékszin.

Pesten aug. 1-jén valahára uj operát, Paccini-nak ama már jó régi nagy daljátékát: „Pompejinak utósó napja" melly Minkné assz. jutalom-játékául (pótlásul szünidejének nálunk töltéséért) adatott a' szinbérlő urtól. Ezen különben nagyszerű, de nehéz, és fülre kevés kellemmel ható, és éppen ezért untató hangmű (ha némelly apró énekhibát, kivált Sallustius szerepében, kiveszünk) szorgalommal adatott ugyan, de Minkné assz. (Octavia) első ariáján és duettján kivül (a' 2-dik felv.) Sallustiussal (Höfer ur) kevés tetszést nyert. Appius Diomedes (Watzinger ur) magos szerepe sokkal erősebb tenort kiván, hogy sikerrel munkálódhassék. Erl ur (Publius) kellemes csengő szava kedves jelenet volt. Fortiné assz. (Menenius) jól vivé kisded szerepét. Ezen uj felszegődött dalszinésznénk jul. 14-én „a' fehér asszonyban" mint Jenny lépe-fel másodszor. Termete kicsiny, szava gyenge, 's kivált felsőbb hangjai élesek levén köz tetszést még eddig nyerni nem tudott. Minkné assz. mai nap ismét zajos tapsokkal tiszteltetett. Jaték végén a' Vezuv kitörése és a földindulás sokkal csekélyebb képben, ábrázoltaték, hogysem illett volna. Az ujnyi vastagságú köpködő rakétának tüze, melly egy két perczig tartott, és 3-szor ismételtetett, semmi lángrohanást nem képezhetett; a' Vezuv is az egészhez képpest csak dombocska volt.

DIVAT.

33-dik divatkép (Parisból). — A' hajdisz természetes cameliával ékesitve; ruha gros-de-naples organdiból; mantilla himzett tüllből. — Bécsi divat jul. 30-án: blonde-al ékesitett nagy virágos peruvienne-ruha; a' hajakban egyes rózsa.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

64.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 9kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Epedés.

Mért e' hőn szerelmi vágyó,
Mért ez érező kebel?
Mért balomban e' gyengéd szív
Biztató reményivel?

Csalva ennek szép reményi,
Dulva vannak vágyai;
Messze tüntek, elrepültek
Ifjuságom álmai.

Mennyet a' hol sejditettem,
Kint lelék, és gyötrelmet;
Érzelem, melly idvvel intett,
Nem sokára eltemet.

Gyászol a' szív bánatában,
Vérez a' hőn érező,
Könnyez a' szem, írt hozandó,
Könnyit issza a' mező.

Hogy kín dulja, bú emésszen,
Hát azért e' hű kebel,
Hogy repedjen, ó azért e'
Szív repült reményivel.

F.

SZORGALOM.

A' pest-szegedi csatornáról.

Édes öröm tüzelge keblemben már akkor, midőn nemes szabad királyi Szeged városának lelkes tanácsa a' köz jót, és hasznot tekintve ujolag oda fordità figyelmét és gondoskodását, hogy néhai idősb Vedres István ur által készitett, de akkoron a' haza által a' reá áradt háborgós veszélynek eloszlathatásával volt foglalatoskodása miatt a' kivánt, vagy is inkább közösen olajtott létre nem hozathatott javalata, melly szerint a' Duna és Tisza folyók Pesttől Szegedig huzandó csatorna által egygyé köttethetnének, most, midőn hazánkat a' tartós béke malasztos öllel körülkarolta, már valahára valósittassék. — A' nézet, czél, 's törekvés szent, egyetlen, 's köz hasznú levén, az országnak minden törvényhatóságait az iránt kéré-meg a' tisztelt tanács, hogy ennek a' jelen országgyülésen leendő felvételét, 's a' javalathoz képest sikerrel leendő elhatározására szolgálandó szavazásukat képviselőjiknek utasitásul adják. — Hiszem, sőt némellyekről valóban tudom is, hogy ezen szép gyümölcsöket igérő tervnek kivitele az ohajtott pártfogást meg is nyerte — 's illyképp korunk lesz szerencsés látni a' szép és hasznos mivet, melly a' kereskedésnek nagyobb virágzást, a' termesztményeknek könnyebb szállitásuk tekintetéből kedvezőbb árt, a' tenyésztőknek illyképpen munkásságuk és fáradozásaik gazdagabb

jutalmazásával nagyobb ösztönt, jobb létet, 's az egészre nézve kiszámithatlan hasznot árasztand. — A' munka, mellyet az enyészet poraiban áldás köztt szendergő Vedres ur tett és javalt, olly derék, hogy az mathematicai igazsággal bir. — Azonban még is hinni lehet, találand az ollyakra is, kik létesithetését e' vagy ama nézetből, vagy nekik igazságosoknak látszó okokból, ohajtani nem fogják; — 's minthogy talán a' tárgyat, vagy egyoldalúlag veszik-fel, Dunánknak a' Tiszával egy csatorna által lendő öszveköttetését vagy éppen nem, vagy pedig nem Szegednél, kivánják. — Ez érdemben én ugy ohajtok felszóllalni, mint nem Szegedi, hanem mint hazafi, ki nem a' tájt egyedül, mellyben lakásom helyezve van, hanem a' hazát, mellynek előhaladását, nagyobb boldogulását, 's köz hasznát egész szivből ohajtom — szeretem, 's vég lihegésemig szeretni is fogom.

Hogy a' nevezett két folyónak öszvekapcsolására egy csatornát kell vonatnunk, ugy hiszem, ki csak legcsekélyebben ismeri is az innen eredendő köz és magános hasznokat, által fogja látni: — ki csak keveset olvasott is Amerikáról, Angliáról, mint a' kereskedés legfőbb, és leggyümölcsözőbb fészkeiről — az azonnal megismeri, hogy egy illy valami hazánkban a' jelen században elmulhatlanul szükséges; mert az ismeri az innen természetesen és szükségesképpen folyó hasznokat, és jótéteményeket is. — Amerika és Anglia mint a' szorgalomnak legfőbb helyei, milliókat aratnak az illyes csatornákból; 's valóban, ha illyeseket nem készittettek volna, nem állana még nálok a' kereskedés olly virágzó lábon, mint valólag áll, 's nem volna nekik az egész világ olly adózójok, mint valólag az.

Hazánk a' vele testvéresült Erdélylyel, horvát, dalmát és tót országokkal egy olly kincs-lerakó hely, mellyben minden, mi a' szükséghez, vagy fényüzéshez megkivántatik, rejtezik, vagy találtatik — avagy belőle és benne a' szorgalom, fáradtság, és iparkodás által minden tenyésztethetik. — És pedig, mivel ez nem annyira emésztő mint tenyésztő ország, ha a' szállitás könnyebbittetik, 's illyképpen a' munkásnak nagyobb ösztön nyujtatik a' kereskedési virágzás által, ugy az gazdagságban, csinosságban, fényben, miveltségben, és szóval mindenben idővel annyira felemelkedhetik, ha ezt akarjuk, 's akaratunkhoz tettleg is járulandunk, hogy hajdan majd vetélkedve lép-fel azon országok közé, mellyek most már illyesekkel kevélykedve, mint feljebb is emlitém, majd nem egész világot tartanak adózojoknak.

Nézzük-meg hazánkat, 's tapasztaljuk, hogy itt majd minden, és pedig bőségesen terem.

A' távulra nyuló hegylánczok, arany, ezüst, réz, vas, és minden egyéb ásványokkal, mellyek a' nemzeteknek gazdagságát tehetik, olly igen bővelkednek, hogy a' reájok tétetni szokott munkát, és költségeket nemcsak megfizetik, hanem egyszersmind a' tulajdonosoknak szép hasznokat, és jutalmat is adnak.

Erdély, és Marmaros olly igen nagy mennyiségben adja a' sót, hogy azzal valóban egy igen nagy tekintetű kereskedést lehetne üzni; 's ha kereskedési czikkelylyé tétetnék, a' királyi kincstár abból kiszámithatlan jövedelmet nyerne: a' hazai lakosok pedig a' megszerzést könnyebben tehetnék.

A' sikabb megyék 's a' bőven termő Banát buzát, árpát, zabot, tengerit, 's egyéb e' féléket olly nagy mennyiségben termeszt, hogy azt a' hazai lakosok el sem emészthetik, hanem azzal a' szigorúbb helyzetű szomszéd tartományokat is segélli.

Szőlőhegyeink, és szőlős kertjeink olly igen nevezetes és jó mineműségű borokat 's olly nagy mennyiségben termenek, hogy azok a' külső országokra is nagyban szállittatván-ki a' nemzeti gazdagságot nem csekélyen nevelik.

Távulra nyuló pusztáinkon 's miveletlenebb téreinken gulyák, ménesek, juh és sertvés nyájak tenyésznek; kihajtatásukkal, bőreikkel, zsirjok, szalonnájok, szappan, turó, sajt, 's vajjal gyümölcsös kereskedést üzünk.

Székesebb földeink széksót, 's a' szorgalomnak hozzá járultával sok hasznúsága miatt kereskedési czikkelyt tevő salitromot adnak.

Telkeinken, kivált a' hazának alsó részein, igen jó dohány terem, melly ha az amerikait zsirosságára és a' gyárokban használhatóságára el nem érte is, legalább az alatt bizonnyal nem távul áll.

Ezeknek előszámlálásuk után merem kérdeni: „Valjon mellyik ország az, melly ezen, és még több illyetén szorgalom-adta termesztményi czikkelyekkel, 's kivált olly mennyiségben, mint hazánk, dicsekedhetnék? — 'S midőn minden van, mi a' nemzeti önfenntartásra, jólét és gazdagság megszerzésére szükséges, mi hijjával vagyunk még? — Valóban nem egyéb, mint hitel, szorgalom, és kereskedés hijjával. — Mi a' hitelt illeti, arról már gróf Széchenyi István ur igen derék munkájában annyit és olly velősen mondott nemzetemnek, hogy már most nincs egyéb hátra, mint azt megszerezni, és állandó alapokra emelni. — A' kereskedés olly valami, mellyre még 179$^{0}_{7}$ esztendei ország-gyülésünk fordità figyelmét, 's miután ennek szükségessége közösen elismertetett, a' későbbi ország-gyülések is azt tanácskozás alá vevén, módokról gondoskodtak annak virágzásra leendő emelhetése felől; 's most már a' haza édes hiedelemmel éltettetik, hogy a' jelen ország-

gyülés legkegyelmesebb királyunk hozzá járultával alkotandó törvények által azt olly erős és rendithetlen alapokra teendi, hogy köz virágzása, és gyümölcsözése örök időkre terjedhet. — Végre, ha ezek meglesznek, kételkedni se lehet a' szorgalomnak nevekedésén; mert hol bizonyos a' tenyésztő termesztményének jó áron eladhatása felől, ott természetesen törekszik is, hogy ollyas eladhatókat minél nagyobb mennyiségben tenyészthessen: ez pedig a' szorgalom, és munkásság által teljesittetik.

Midőn a' kereskedéshez megkivántató minden, és pedig nagy mennyiségben terem hazánkban, ugy látom, azon kérdés is, hogy Dunánk a' Tiszával csatorna által öszveköttessék-e, és pedig Szegednél-e, vagy Szolnoknál, minthogy ez által a' kereskedésnek a' kereskedési czikkelyek könnyebb és olcsóbb szállitásával nagyobb virágzása eszközöltetik, egyenesen és pedig egyedül a' kereskedéshez tartozik.

Ha a' csatornából veendő köz hasznot tekintjük, ugy hiszem, azonnal látni lehet, hogy a' Dunának a' Tiszával egybeköttetése Pesttől Szegednél, és nem Szolnoknál, 's pedig néhai Vedres István ur által javalt mód szerint, kell megtörténni. — Erre következendők meggyőző okaim:

Szolnok egy olly pont a' csatornára, és a' hazai kereskedésre nézve, melly tekintve a' Szegeddel szomszéd Bánátot valamint kiterjedésére, ugy szintén termékenységére nézve, amazénál sokkal csekélyebb: — 's bátor a' Tisza alatta foly is el, azonban, minthogy semmi nagyobb folyókkal nem segéltetik, 's ekképpen egyedül a' környékbeli, vagy a' Tisza folyónak kezdetétől alá usztatandó, vagy vidékéből mindenkor szekereken oda szállitandó termesztményekkel teheti kereskedését; — 's minthogy az alsó, és még termékenyebb megyékből oda a' termesztményeknek viz ellen szállitásuk nehezebb, 's költségesebb lenne, magától kitetszik, hogy a' csatornának onnan huzatásával a' reménylett czél, vagy is a' köz hasznúság, el sem érethetik — sőt a' kérdéses csatorna egy holt capitalissá válnék, mivel a' kiásatásra teendő költségek vagy éppen nem, vagy pedig igen szigorún nyerhetnék-meg kamatjaikat; — 's végre talán századok elenyésztével ugy heverne, mint most a' Csörsz árka, vagy is használhatlan maradványa egy igen nagy költséggel teendő óriási munkának. — De ha bár fenmaradna is, nem lenne távulra ható jótékonysága — 's a' mi volna, az csak magát 's néműleg szomszéd Czegléd és Kőrös városokat emelné egyedül.

Szeged ellenben egy olly pont ezen tekintetekből, mellytől, ha a' kérdésben forgó csatorna Pestig huzattatik — a' kereskedésnek,

mint sokkal távulabbra kinyulónak nagyobb virágzást adand, — jótékonysága több helyekre, és személyekre árad — a' kamatot, 's fáradozási költségeket jutalmazólag adja — a' tenyésztőknek jobb létet szerez, 's hasznaiból Erdély, és néműleg horvát, és tót országok is osztoznak. — Ugyan is a' források, mellyeken a' haszon eláradna, legelsőbben — a' Marus, Kőrös, és Tisza folyók lennének. *(Végzet következik.)*

LITTERATURA.

Rényképek. Irta Stancsics Mihál. Első kötet. Pesten 1835. Trattner-Károlyinál. 12-d rét. 148 lap.

Hazafi-örömmel sietünk olvasóinkat, de leginkább olvasónéinkat olly egy munkára figyelmeztetni, melly tiszta emberiséggel és szép lélekkel terjeszti a' fedhetlen, a' szent morált; melly az előítéletek irtásával 's a' szivet és fejet minél el nem fogultabb érzemények 's elvekre tanitásával foglalatoskodik. — Ki prózai litteraturánkon, nevezetesen a' szépen, végig tekintett, nem lehet nem sajnosan látnia, miképpen olly kevés szivképző 's korunk szellemében előítélet-irtó nálunk az elbeszélő széplitteratura: ohajtani kell tehát, hogy azon el nem fogult életphilosophiát, 's előítéletlen elveket, mellyek a' „Rényképekben" példákban vezettetnek az olvasó elejébe, bár minél több olvasó ne csak olvassa! — Ezen I. kötet három tárgyat foglal magában. I.) „Gazdagság nem tesz egyedül boldoggá" megható festése 's különitése egy boldog középsorsból boldogtalan gazdagságra jutott családnak. — II.) „Nina és Dezső" három levél egy hitetlenül elhagyott leánytól hivtelen kedveséhez. — III.) „A' napszámos" czim alatt egy az apjának előítéletei által szerencsétlenségre jutott fiúnak sorsa, és szép erényei példáztatnak. — A' nyelv csinos; az előadás kedveltető; külseje 's nyomtatása izletes 's ajánlatos. Szivből ohajtjuk, hogy e' „Rényképeknek" többi kötetei is minél előbb közkézen forogjanak! Meglehet szerezni Pesten ifj. Kilian Györgynél; ára 48 kr. pengő.

Lássunk még egy két mutatványt a' szerző előadása módjáról. Nina a' hitszegő Dezsőnek a' többek között igy ir a' 49. lapon: „Hetek és hónapok multak, 's Dezső nem felel; évnegyedek válták-föl egymást, felelet nem érkezik; esztendő mulék-el, 's tudósitásra hasztalan várakozom. Remény és kétség, sirás és öröm váltogaták eleinte egymást, de ezekből csak kétségbeesés maradt. Ha még élsz, kényszeritlek, mit! o én balgatag tehetetlen! nem kényszeritlek, hogy is volnék arra képes? csak kérlek, esdekelve és rivánkodva kérlek, csak egy szót felelj, igent vagy nem-et, erre: elfeledél? Mit szóval kimondani gyakran küzdésbe kerül, távullétünkben a' türékeny papirosra minden nehézség nélkül irjuk; azért hiszem, hogy ezt tőlem, ha benned egyeneslelkűség és emberi érzés vagyon még, meg nem tagadod. Tekintsd szánandó helyzetemet, képzeld szomorú állapotomat, egyenes vallomásod, bár millyen legyen az, boldogtalanabbá nem tehet; mert annak legutósó fokán látom magamat."

'S a' 71. lapon:

„Hányszor beszéltél-el olly szomorú történetet, mellyben az ártatlan, de esküs igéretekkel megcsalatott lány, csábitóját átkozva, két-

ségbeeséssel küzködött. Sokszor könyeztem veled, nem tudván a' szerencsétlenek iránt viseltető könyörületességből folytak-e azok, vagy érzékeny szivemnek 's boldogságban uszó lelkemnek örömkönyei voltak? Az ártatlanokért könyező szemeidben egemet láttam; forró szeretettel szoritálak hevesen verő szivemhez, vagy éden kapuinak oszlopit ábrázoló vállaidra borultam. Hogyan kétkedhettem volna egy olly szív tisztaságáról, melly minden ártatlan sorsát megkönyezé? Hiszen a' természet csak a' jobb érzésüeket, az erény hőseit, a' morál bajnokait 's a' szenvedőket áldá-meg könyezhetéssel.“ aa.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Gyászhir. Folyó havunk 3-kán végső elgyengülésből életének 74-dik, házassagának 47-dik évében csendesen szenderült által a' boldogabb életre t. Pauer Katalin asszonyság, Pest városa egyik legérdemesebb orvosának t. Rumbach Sebesténynek hitese. Gyászolják halálát férjén kivül gyermekei: János cs. k. kapitán, Károly cs. k. főhadnagy, Aloyzia (Knoreck Ferencz urnak Ferencz cs. és kir. könnyű lovas ezrede fő őrmesterének hitese), és Anna (Kassics Ignácz m. k. udvari agens urnak nője).

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán aug. 3-án Szerdahelyi József ur részére először adatott: „a' bűbájos vadász“ tüneményes nagy daljáték 4 felv. irta Kind Fridrik, muzsikáját Weber Károly Maria. Az uj diszitményeket készité Telepi György ur. Hogy Szerdahelyi ur nem rosz berélő (speculans), bebizonyitá, mivel jutalmául olly darabot választott, melly az ujabbkori mutatványok közül a' Budapestieknek egyik kedvencze. Ide járulván a' jutalmazott urnak köz kedvességben léte, nem volt reménylettlen dolog, hogy a' szinház egészen megtelt volt nézőkkel, min annyival is inkább örvendettünk, minthogy a' publicum kegyességének ezen bizonyitványa nagy befolyású leend tisztelt dalszinészünknek nálunk hosszasabb maradhatására. Mi az előadást illeti, szem előtt tartván az e' lapokban kijelentett elveket és tekintetet, dicséretnél egyebet nem mondhatunk. Egyiránt részesültek a' köz tapsokban a' méltó koszorút érdemlő jeles Dériné assz. (Agatha), Mogyorósi Nina (Anna), Szerdahelyi (Gáspár), és Lendvay (Max) urak. Az utóbbinak szava, ugy tetszett, ma egészen tiszta nem volt. A' kisebb szerepeket vivék: Erkel (Ottokar), testvére karmesterünknek (kit ma solo-ban legelőször hallottunk, 's csinos szavától jövendőre többet is remélhetünk, kivált ha a' mimikában is haladni fog), Szilágyi (Kuno), Udvarhelyi (Remete), ki a' czédulában emlitve nem volt, és ifj. Egressi ur (Kilian). A' kardalok jól sikerültek, a' vadászdal kevéssé gyengébben; az orchestrum olly teljes volt, mint mérséklett terjedtségű helye engedé. A' violoncello-solo Agatha ariájával a' 4-dik felv. igen csinosan vegyült egybe. A' játékban előfordult tüzjátékos diszitmények olly nagy tetszéssel fogadtattak, hogy Telepi ur zajos tapsok közt hivattaték elő. Hasonló tiszteltetésben részesült ismételve Dériné

assz. és Szerdahelyi ur. Az utóbbi; I-sö felv. után kitapsoltatásakor, következő nyomtatott versekkel idvezeltetett:

A' DALNOK.

(Hangzatka.)

Alkalmilag Szerdahelyi jutalomjatékára Nyárutó 3-kán 1835.

Mi költi édes álmait szivemnek?
Mi rázza-föl szelíden e' kebelt?
A' melly örömkihalva vesztegelt
Sugártalan ködében érzetemnek?

Megifjudik világa képzetemnek.
A' bájerő a' földön túl emelt;
'S miket szűm egykor égve birt, kegyelt,
Tündéralakban ujra megjelennek.

A' dalnok az, 's varázsa énekének;
Egekbe visz hatalma szellemének,
'S teremt körűlem égi szép tavaszt;

Vagy átborongja lelkemet keserve,
'S a' kéjbe hosszu bánatot keverve,
Szemembe fájdalomkönyűt fakaszt.

Augustus 5-kén elöszer jutott szinpadunkra „nőm férje" vigjáték 3. felvon. Rozier munkája. (Fordítója a' czédulán nem neveztetett.) E' darab az uj szellemű legjobb műveknek egyike; kényes helyzetű de illedelmes finomsággal kifejlett jelenetei mind végig valamint függésben tartók, ugy igen kellemesen mulattatók. Maga az előadás szorgalommal és igen helyesen történt. Némelly szóbeli hibák felől nem tudjuk, valljon azok a' forditónak vagy a' beszélő nyelv botlásainak tulajdonithatók-e. Tóth ur (b. Lindenveiler) a' szerelem féltő férjnek szerepét olly helyesen adá, hogy azt méltán legsikerültebbjei közé számithatja; ő vala a' mai darabnak élesztő lelke. A' többi fő szerepek Zsófia (Lendvayné assz.), b. Merlau (Szentpétery ur), (Lendvay ur) mind jeles kezekben levén, a' nézőknek köz tetszését annyira leköteleżék, hogy játék után mindnyájan előtapsoltattak. — 6-án Kisfaludy Károly „Stibor Vajdája" adatott.

M. Szigethen jul. 2-án legelőször adatott Vörösmarty „Vérnásza" sikerült igyekezettel Fejérné külön hasznára. Szilágyi Telegdy caracterét jelesen felfogva élénken, Szaklányi Tanárt meghatólag, Jánosy Gerőt érdekkel, Fejér Koltát szokott ügyességével, Szigethváry Videt kissé feszesen Király Banót meglehetősen, Horváth Kuvikot némelly jelenetében több mint kedvnyerőleg, Szilágyiné Dorát illőleg, Szaklányiné Brigittát helyesen adá. Eliza kellemes 's jó Lucza volt. Még e' társaság itt léte óta annyi nézőt nem láttunk szinteremünkben. Vajha mindig igy volna! A' mai játékhoz készült uj diszletek 's igen csinos öltözetek várakozásunkat túl múlták; semmi se volt, mi e' jeles darab külső érdemeiből legkevesebbet is lerótt volna, 's remélve hisszük, hogy ismétlésekor e' kis társaság a' maga valóságában tüntetendi nézője elébe annak belbecsét is. J.

E' mutatvány felől egy másik referensnek még következők észrevételei. — A' játszó hely a' városház teremében van, melly elég nagy a' szigethi publicumra. A' czigány muzsikusok egy ölnyire felemelt he-

lyen oldalaslag vannak, mi igen helyes, mivel elől a' közönségnek nem alkalmatlankodnak. A' diszitmények és öltözetek reménységemen felül tiszták és csinosak. Szilágyi (Telegdi) jól vitte volna szerepét, ha nagyon tüzes beszédjét mérsékli vala. Otthon létekor a' palástot letéve szerettük volna látni. Fejér (Kolta) helyes volt, csak némelly néma indulatjai nem valának helyöken. Egyébiránt Kolta öregebb alakú volt Telegdinél. Király (Banó) helytelen mozdulatjai és actiói által járatlanságot árult-el. Fejérné (Lenke) nem volt elég hajlékony, mint e' fürge és fiatal leánynak kellett volna lennie. Egyébiránt átaljában elég szorgalommal játszottak.

HANGÁSZAT.

Hangmű.

„Török dal. Szerzé a' nagy ur II. Mahmud. Fortepianóra alkalmazá Róthkrepf G.“ — Sietünk ezen ritkasággal kedveskedni t. olvasóinknak, mint a' török miveltség előhaladásának egyik bizonyitványával, 's a' jeles keblű zultannak valódi szerzeményével. Leiratta azt a' mult hónapban Pesten tartozkodó ottomani nagy követ Ahmet Fethi ferik pasa (osztálynok generál) a' zultan kedvencz lengyel nótájával és marsával együtt Appiano kisasszony számára (ki előtte a' fortepianón játszani szives volt, midőn Valero urnak pesti selyemgyárát látogatná a' pasa) követségi segédje, a' rajzolásboz és muzsikához, különösen pedig flautajátszáshoz értő, 20 esztendős Tewfik bey által, ki azokat azonban csupán flautára irta. Közölvén azokat t. Döbrentei Gábor tartományi biztos ur e' lapok kiadójával is, érdekesnek tartá emez azoknak nyilvános közlését fortepianóra alkalmazva, hogy honosinkat némi atyafiságban levő szomszédink hangászatával is megismertesse. Jövő pesti vásárra mind a' három darab fortepianóra alkalmazva megszerezhető lesz e' lapok kiadójánál és Tomala műáros urboltjában Pesten. Mind a' háromnak közlése Honművészünk mellett nagyobb terjedtségök és sok költségbe kerülésök végett nem teljesithető; ez okból csak a' török dallal kedveskedhetünk t. olvasóinknak, melly azon tekintetből különös érdekű reánk nézve, minthogy abban a' keleti menetelekkel magyar szellem látszik párosulva lenni. E' dalnak rimes török verseit a' seraskier pasa irta a' nagy ur tiszteletére; ezen utóbbi azután melodiát szerze azokhoz, 's azon alakban, mint itt közöltetik, hihetőleg katonai marsnak használtatik, mit a' katonai menetre alkalmassága, és kivált a' darab stylusának vége elárulni látszatik. (Meg lehet ezt szerezni igy, mint ma adatik, erős papirosra is nyomtatva e' lapok kiadójánál 10 ezüst kron.) E' dal textusának első versei ezek:

Né ararsan séndé mèrdjoud
Zèvq mevsimi itdi vuroud
Chahi djihan quildi hochnoud.

(Minden, mit kivánsz, magadban létez,
A' vigság évkora elérkezett,
A' világ királya (t. i. a' zultán) mindent kielégitett.)

DIVAT.

Parisban a' pongyola köntösre skót batiszt vétetik. Körzete szegély nélkül himezve van, melly virágfüzérrel végződik; ezzel csatolja magát egy ránczos fodrocska kakastaréj virággal diszitve. Ugyan illy fodrocska keriti körül a' pelerint. Az ujak elejét két kis csucsos kötő szoritja le, mint valamelly kettős karperecz, melly alul begomboltatik, vagy szalagbokorral fedetik. Batiszt ruhához ugyan abból készülve valenczi csipkével szegetik-be, batiszt- vagy pamut musselinnál szines zsinórocska veszi körül.

Az apró fejkötők jó magos fedelén himzett szalagok vitetnek keresztül; ezeket igen szeretik két sor rojtos csipkével ékesiteni, kivált valenczi vagy angol csipkével. A' ris-szalma kalap, pamut-himzetű veres pettyegetű organdi-ruha, gaze-vállkendő, himzett musselin ruha, nyakról egész térdig függő stóla-szalag folyvást megtartja divatját.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

TÖRÖK DAL.

Szerzé a' nagy ur II. Mahmud.

Fortepiánóra alkalmazá Róthkrepf G.

Mérséklett hamarsággal.

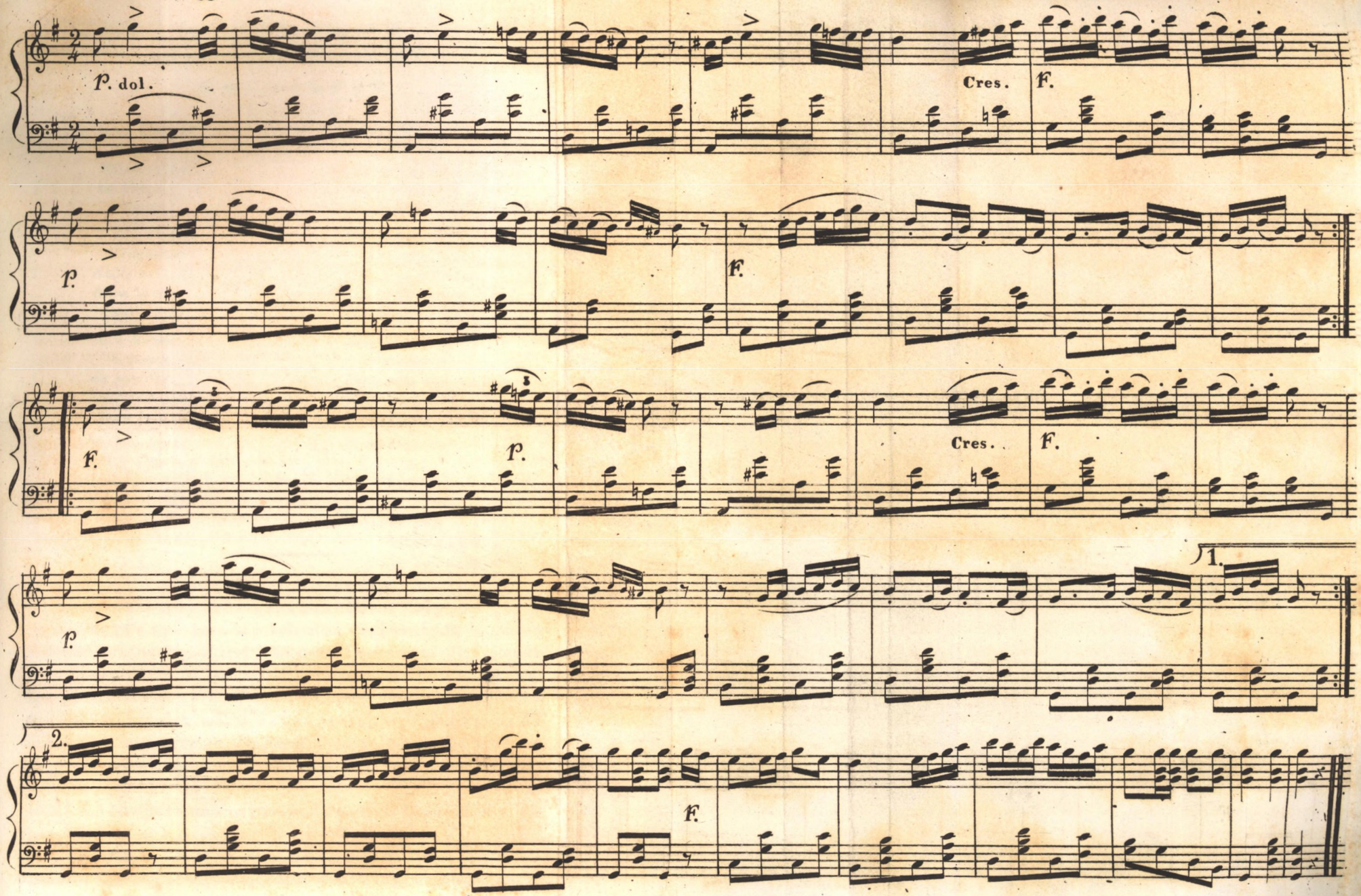

1835. 64. Honm. mellé.

Schmid Ed.

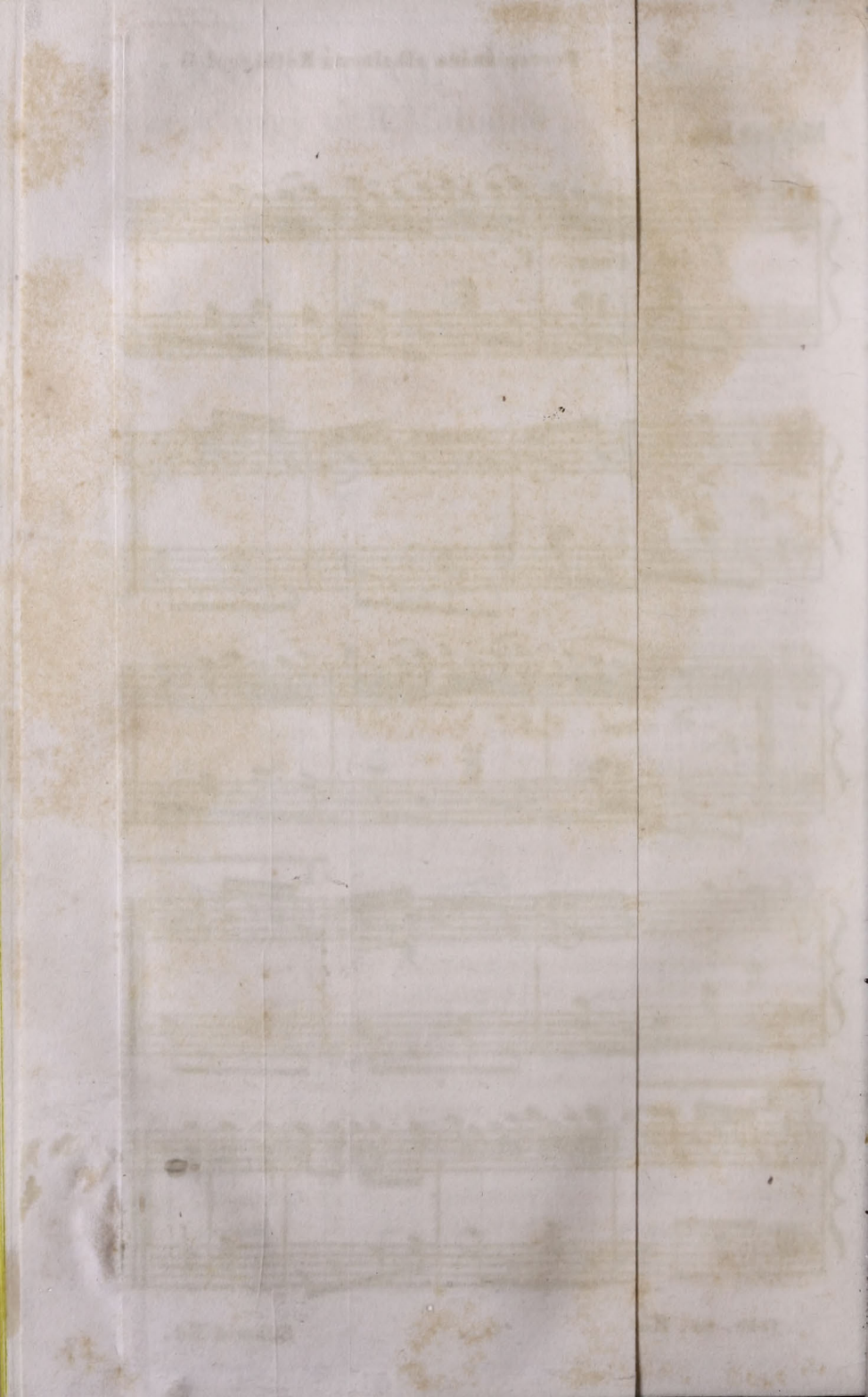

65.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön augustus 13kán 1835.

KÖLTÉSZET.

A' távozó.

Isten hozzád
Szép vidék,
Nálad egykor
Én örömre
Ébredék.

'S míg öledben
Nyughatám:
Addig égi
Álom idve
Szállt reám.

Most kietlen
'S puszta vagy —
És határod
Zord, miként az
Őszi fagy.

Keblem értted
Már nem ég:
Isten hozzád —
'S hajh! örökre
Szép vidék!

Isten hozzád
Csalfa lány,
Kit szerettem
Szép tavasznak
Hajnalán.

Búcsu-dal kél
Ajkamon,
Hajh! de szűmben
Nincs emésztő
Fájdalom!

Sem könyűben
Bús szemem —
Most nem úszik
Mély keservtől
Én nekem

'S csak parányi
Kéj után,
Isten hozzád —
'S hajh! örökre
Csalfa lány.

Bérczhavi.

SZORGALOM.

A' pest-szegedi csatornáról. *(Végzet.)*

A' Marus vize Erdély halmaiból veszi eredetét, 's miután a' mindenkori tisztittatás által tökéletesen hajókázható vizzé tétetett, oláh országnak, erdélyi nagy-fejedelemségnek, Temes, Arad, Torontál, Krassó és Csanád vármegyéknek terméseit minden vontatási segéllés nélkül Szegedre szállitja: — ez pedig áll épületekre 's kézi mivekre alkalmazható és tüzelő fákból, aszalt és téli gyümölcsökből, gabonából, bőrökből, gyapjúból, pamutból, fadgyúból 's a' t.

A' Kőrös hármasan egyesülve Csongrádnál ömlik a' Tiszába, 's illyképpen Erdély egyik szélének, Bihar 's a' Kunság egyik szegletének, kivált ha ez is akként, mint a' Marus, évenkénti tisztitások által még inkább hajókázhatóbbá tétetik, magától hozza a'

csatorna torkolatjáig a' kereskedési czikkelyeket: — ez pedig ismét kész fa edényekből, épületre 's műszerekre alkalmazható és tüzi fákból, gyümölcsökből, 's a' gabonának minden nemeiből állana. — A' Tisza végre azon anya-viz, melly amazokat magába fogadja; — ez Szatmár, Marmaros, Beregh, Ugocsa, Zemplén, Borsod, Heves, 's Csongrád egy részében Pest vármegyék, Jász és Kun kerületek terméseit Szegedre szállitaná; ezekből pedig a' természetnek e' hazai majd minden nemű adományai csupán vizen, és igy csekély erővel jutnának hozzánk, — 's illyképpen Szeged egy olly pont lenne, mellynél országoknak 's vármegyéknek termései nyernének lerakó és szállitó helyet; a' csatorna által tágasabban áradna-el jótékonysága, 's milliók nyernének belőle hasznokat.

Még más, és valóban minden honfi figyelmére érdemes hasznok is következnének a' mondott csatornának készitéséből: — jelesen Szeged, ezen derék, és a' haza kezdetével egykorú, de az alföldet gyakrabban ért veszélyek és hadi robajok alatt hátra maradott város csinosodnék, és virágzásra emeltetnék, 's ha az anya-városokat el nem érné is, legalább közelednék azokhoz évenként; benne a' sár-fészkek kiszáritfatnának, utszájinak kövekkel kirakatásával az utazás könnyebbé és kellemesebbé tétetnék benne, 's a' közel negyven ezer lélekből álló lakosok gazdagabbakká, és ekként a' haza javára megkivántató áldozatoknak tételére képesekké válnának. — Nyerne Félegyháza; ebben a' kun és jász kerületeknek egy nevezetes és szépen virágzó városuk támadna. — Nyerne Kecskemét; a' kereskedés által ennek ugy is vagyonos lakosai gazdagabbakká válnának; csinosabban és csekélyebb költséggel épülne; nem kellene neki az épitéshez megkivántató fákat, deszkákat, és zsindelyeket a' Szikrából, vagy éppen Pestről fuvarozniok, 's termesztményeiket a' feneketlen homokokon szekereken szállitani a' a' fő város piaczára. — Nyerne a' felséges kincstár; mert azon tömérdek só, melly most Szolnokról Pestre vontattatik, vagy pedig Szegedről Bajára, hogy amoda szállittathassék, lápokon vagy pedig hajókon juthatna-fel. — Nyernének a' fákat és más efféléket szállitó uraságok; mert nem akadna-fel kereskedésök Szolnoknál, vagy Szegednél, hanem az erdeikből kivágatni szokott talpakat, épitési, mesterségi, vagy tüzi fákat a' csatornán egész Pestig, innen pedig akár Bécsig, még pedig könnyű erővel és költséggel usztathatnák. — Nyerne a' két anyaváros; mert a' concurrentia benne nagyobb lenne, 's ez neki és minden egyes lakosainak olcsóbbságot szerezne. — Nyernének a' felső vármegyék, sőt maga Ausztria is; mert illy két viznek öszveköttetésével a' szükségesekhez könnyebben és

csekélyebb árért juthatna, 's nem annyi bajjal és költséggel jönnének Pestről vagy Bécsből a' szállitások is hozzánk, 's illyképpen a' nálunk nem termőknek, vagy fényüzési czikkelyeknek megszerzése érezhetőképpen kevesebbe kerülne. — Végre nyerne az egész alföld; mert virágzóbb helyzetbe jutna: nagyobb szorgalom fordittatnék azon pusztaságok mivelésére, mellyeken most az utas félelem 's rettegés között kel által, mivel nem tudja mellyik bokorból bukkan elő egy elvetemedett ember-társa, hogy életét, vagy legalább vér-izzadva szerzett vagyonát elvegye. — Innen tehát kitetszik, hogy maga a' belső és külső bátorság is nyerne, 's hazánkban a' még ugy is gyenge lábon álló kereskedés német országon által egészen le a' tengerekig üzettethetnék.

A' leirtak már magok is elegendőleg bizonyitják, hogy a' kérdéses csatornának Szegedtől Pestig leendő huzatása sokkal hasznosabb és jótékonyabb lenne, mint a' Szolnoktól ásandóé: — sőt kitetszik azokból az is, hogy az magára a' nemzeti szorgalomra, kereskedésre és a' nemzet jobb létére nézve is szükséges; — mert tudjuk, hogy ha földmiveseink nagyobb és könnyebb uton elérhető hasznot reménylenek, több szorgalmat fordítanak a' sok négyszegű mértföldeket tevő pusztaságoknak mivelésére. — 'S ki tagadja, hogy a' szorgalom éledtével szükségesképpen a' jobb létnek következni, 's illyképpen a' nemzeti kincsnek is tetemesen gyarapodni kell.

De ugy hiszem, hogy illyképpen a' termesztésnek ollyan ágaira is fordittatnék szorgalom, mellyek most alig, vagy egyedül nevekről ismertetnek. — 'S valljon mennyi homokos vagy rétes helyek nyernének akkor miveltetést? — hány czukor- és egyéb gyárok állittathatnának-fel környékünkben, mellyekre még mind eddig talán alig gondolt valaki? — Vegyük csak egyedül p. o. a' Péteri tónak (mert azon kellene a' csatornának keresztül vonattatni) lecsapoltatását; ez által egy szép kiterjedésű tér tétetnék használhatóvá, melly most egyedül a' szárnyas vadaknak lakja. — Valljon milly könnyen lehetne azon riskása-kerteket állitani; mert arra a' vizet annak idején bocsájtani, vagy róla leereszteni, könnyű munkával lehetne. — Nem de ez által is hazánk sokat nyerne, — midőn e' kereskedési czikkelyért is kevesebb, sőt talán idővel semmi pénz se folyna-ki belőle. Talán még több illyes kerteket is lehetne állitani, vagy ez által egy olly termesztési forrásra is jönni, mellyet eddig a' haza nem is ismert, 's melly idővel köz hasznúsága mellett annak egy sokszorosan kamatozó kincsévé válhatnék.

De Szeged még más tekintetekből is érdemli az elsőséget. Ugy hiszem, senki se tagadja, hogy a' kereskedéshez lovak és hajók szükségesek. A' lovak, ha nem veszem is azt, hogy e' környékben

azoknak nemesitésökre majd minden helyek ménlovakat nyernek a' mezőhegyesi királyi lótenyésztési intézetből, még is mindenkor derék és nagyobb testű lovak neveltettek Szegeden, mellyek valamint a' gyors járásban, ugy szintén a' teher-hordásban is kitüntették magokat. — Például hozom-fel, bár kire hivatkozva, szappanosainknak, szalonnával és vászonnal kereskedőinknek lovaikat. — Továbbá, mi a' hajókat illeti, kérdem, hol készitenek a' hazában több, erősebb és derekabb hajókat mint Szegeden? Kik a' felséges kincstárnak só-szállitó hajóit látták, hiteles tanúji lehetnek ezen állításomnak. Ezt bizonyithatják azon komáromi, győri és mosoni hajó-tulajdonosok is, kik nem lakásuk helyén, hanem Szegeden készittették mindenkor hajójikat. — Végre a' kereskedéshez gyékény ponyvák is szükségesek. Mindenki tudja, hogy egész hazában legelső 's majd nem egyetlen gyékény ponyva készitők Szeged városának örökös jobbágyai a' Tápaiak. — De hol vannak, a' drótos és gyolcsos Tótokat kivéve, a' hazában olly emberek, kik annyit mennének, olly távulra utaznának, mint a' Szegediek? — Erdély, bosnyák, szerb, tót, dalmát, horvát, német, 's lengyel országok hány szegedi fuvarosokat láttak már? — Szegeden született azon fuvaros, ki orosz országba berándult; Szegeden azon hajós, ki taval műszereknek való fákat szállitott Galaczba, 's bátor lélekkel meggyőzte azon akadályokat, mellyek a' vas kapunál mutatkoztak ellene, — 's a' Törököknek lövöldözéseitől se rettenvén-meg, elszánt bátor lélekkel folytatta utját, hogy a' kitüzött helyre juthasson. — Ezek 's több hasonló velős okok meggyőzőleg mutatják, hogy a' javalatban levő csatornát minden tekintetből kell, és pedig Szegedtől Pestig, készittetni.

Midőn illyképpen meggyőzettetünk, hogy szükséges és hasznos is a' fentebbi csatornát készittetnünk, a' gondolkodó elme tovább haladván a' nagy munka megfontolásában egyszerre megakad; mert olly valamire talál, mi őt majd nem vissza rettenti. — Illy valami a' megkivántató költségeknek nagysága. — Valóban, midőn a' kiszámitásban milliókat látunk foglaltatni, méltólag fennakadhatnánk; mert ez egy olly szirt, mellyet egyes erő félre nem hengeritheti; de midőn a' haszon közös, ugy hiszem az azt megyőző módnak vagy költségeknek is több erszényekből kell kifolyni.

Néhai Vedres ur a' kérdésben forgó csatornának, hozzá megkivántató rekesztőknek, malmoknak, 's egyebeknek költségét 4.593.722 ftra számitá, mellytől maga az évenkénti kamat 229.686 ftot tenne. Ez ugyan tömérdek mennyiség; azonban azt kell tekintetbe vennünk, hogy ezen kiszámolás akkor tétetett, midőn az ugy

nevezett fekete bankók felette elszaporodtak, 's értékökben nagyon estek: más részről pedig a' tartós háborúk a' hazafiakat érezhetőleg fogyasztván munkásokat egyedül nagy pénzért lehetett kapni; — 's ugy látom a' teendő költségek a' mostaniakhoz képpest nagyon is alá esnének. Nem kétlem tehát, hogy a' javalló ur által egy koczka ölle kivetett 24 ft. $6\frac{4}{6}$ kr. legfeljebb is 20 ftra levonattathatnának, 's igy a' 2.411.111 ftra számitott kiásatásnál 411.111 ftot nyerni lehetne. Ugy hiszem, a' többi tételek is a' gazdálkodva teendő munka mellett olcsóbba kerülnének, kivált ha tekintetbe vesszük azt is, hogy maga Kecskemét városa 25.000 munkást igért e' munkára, 's azt más uraságok és közönségek is tulajdon hasznuk nézetéből hasonló lelkes ajánlatokkal könnyebbitenék. De hiszem erősen, hogy ő császári királyi felsége legkegyelmesebb királyunk is e' köz hasznú munkára, ha jobbágyi alázattal megkérettetik, a' katonaságból mérséklett bér-fizetés mellett nehány ezreknek alkalmaztatását legkegyelmesebben megengedni 's elrendelni méltóztatnék annál inkább, mivel tudjuk Romáról 's a' Görögökről is, hogy a' béke csendes napjaiban fegyver-viselőjiket illyesekre forditották, hogy igy a' hadi alkalmatlanságokhoz, bajokhoz, és terhesebb munkákhoz annál inkább hozzá keményedjenek, — 's illyképpen a' költségek csekélyebbedésével a' kamatoknak is fogyni, és az ugy is szép haszonnak még inkább nevekedni kellene.

De kell is nevekedni az évenkénti haszonnak; mert a' hazának mostani körülményeiben a' szállitási költségek ha nem magosabbak, bizonynyal nem csekélyebbek: — igy tehát a' kiszámitott 824.745 ft. $\frac{5}{6}$ kr. bizonyosnak vétethetik. — Minthogy pedig a' kiásatási és egyéb költségek, mint a' feljebbi pont alatt előadám, sokkal kevesebbek lennének, 's illyképpen a' tőkéktől járuló kamatokra is kevesebbet kellene fizetni, természetesen következik, hogy minden száz nem 18-at nyerne, hanem legalább is 25 procentóval jutalmazna — 's innen ismét az folyik, hogy a' részvények annál előbb fizettethetnének, és váltathatnának vissza, 's kevés év elteltével az egész jövedelem tiszta haszonná válnék. Miskoltzy István.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán aug. 6-án Kisfaludy Károlynak „Stibor Vajdája" adatott, mellyet, ha nem hibázunk, fővárosi szinpadunkon 1833-ki sept. 30-kától fogva nem láttunk, hihetőleg azért, mivel akkor alkalmasint a' hibás szereposztás végett nem nagy hatást tett; pedig ezzel némileg a' mai mutatványt is vádolnunk kell, ámbár hibázhatunk. Stibornak szerepe dühös, vad, lármás, 's megrendítő. Udvarhelyi ur ezt minden szorgalommal adá, 's talán eddig vitt szerepeinek legjelesebbike volt:

de még is ugy véljük, hogy a' társaság tagjai közül senki egyéb nagyobb sikerrel nem játszaná Stibort, mint az illyes szerepben lelket rázni tudó Bartha ur, kit a' hasonlókban több izben dicséretesen 's minden kivétel nélkül munkálódni láttunk. A' kegyetlen Dobrochna (Kovácsné assz.) ismét egy büszke és sok helyen hathatós szóval kitörő, hangos és megható organumú színésznének való. Már az 1833-ki tudósitás is (e' lapokban) megjegyzé, hogy e' szerepet Kántorné asszonynak kell vala felvállalni; 's megvalljuk, magunk is illy értelemben vagyunk; mert a' mai Dobrochnának szavai gyengék, semmi hatást se szülők voltak. Kovácsné assz. sokkal jobb helyén lett volna Margit (Kántorné assz.) szerepében. Egressi ur (Rajnald) jelesen játszott, kivált helyesen tünteté elő eszelősségét. Szilágyi ur (Dezső) nagyobb sikerrel hathat, ha enyekes (phlegmaticus) módját tüzesebb, hangosabb beszéddel váltja-fel. Szentpétery ur (Beczkó) egészen helyén volt, 's mulattatott; sajnáltuk, hogy gyakran sebesebb beszédje miatt sok szép szavait nem érthettük. Bartha ur (Demeter) — ki vissza jötte után ma lépe-fel először, tapsokkal fogadtatott, és ő egyedül tapsoltatott elő játék után — helyesen vivé szerepét. Ennek 1-ső felvonásában nem tartjuk jónak, hogy azt olly igen szomorún, 's élénktelenül adta elő. Meglágyitó volt szerencsétlen atyja történetének elbeszélése; de ugy vettük eszre, hogy lágyabb érzelmeit elbeszélésében hamarabb engedé kitörni, hogy sem kellett volna, 's a' keserűség, mellyel azt előadta, beszédje vegén sokkal gyengébb volt, mint elején, holott azt fokonként kell vala nevelnie, mig a' történet végén legnagyobb polczára engedvén jutni, az indulat legfőbb kitörését csak akkor kellett volna eszközleni, hogy nemcsak meginditsa, de meg is rázza a' lelket. Egyébiránt neki, mint emlitettük, Stibor volna eleme, 's helyette Demeter szerepében Lendvay ur is sikeresen játszanék. — 8-kán „Leonóra, a' sir menyasszonya" szom. ját. ismételtetett, mellyben a' főszerepeket Lendvayné assz. (Leonóra), és Tóth ur (Vilhelm) helyesen személyesiték. — 9-kén „Tancred" daljáték (Rossinitól) másodszor jött szinpadunkra. A' czimszerepben Balay Maria budai születésű, nemzetünkhez vonzó szeretetéből, és pedig ma először lépvén szinre, monthatni, valóban zajos tapsokkal fogadtatott, 's mind első jelenete, mind a' két felvonás után előtapsoltatott. Neveltetése német nyelven történvén nem csuda, hogy e' szerepére forditott nagy szorgalma mellett is itt ott némi nyelv-hijányt éreztetett. Azonban nagy buzgalma, a' szini pályához kedve, alkalmas termete, 's azon bátor elfogultlansága, mellyel ma fellépett, szép reménységgel biztat jövendője felől. Hangjainak (alt) terjedtsége igen kedvező; az alsó G-ig ereszkedő mély hangjai erősek és tiszták, ugy a' felsőbbek is: a' középsők nyersebbek 's gyengébbeknek tetszettek; de talán ezek is kisimulnak folyvásti gyakorlás által. Altistáné hijjával levén intézetünk, kétségen kivül van, hogy nagy hasznát vehetjük; reméljük is, hogy azon szép kedvezés, mellyre a' publicumtól érdemesittetett, kettős ösztönt fog neki adni az előhaladásra mind nemzeti nyelvünk, mind a' szini éneklés és mimika tanulásában. Zajos tapsokban részesültek ma ismét az igen jelesen 's különös csinossággal énekelt Déríné assz. (Amenaide) és Lendvay ur (Argirio). Szilágyi urtól (Orbassano) több tüzet (kivált illy szerelmes szerepben), hangosabb beszédet, és élénkebb játszás-módot nem-

csak ohajtunk, de várunk is. Különben helyesen segité elő tiszta és pontos éneklésével az egésznek érdekét. Nem kedvesen láttuk, hogy kardalnokaink a' játékot megkezdő chorusnál mind jelen nem voltak, hanem csak egyenként szállongtak elő az ének folyta alatt. Ellenben köszönet Bartha és Széntpetery uraknak, kik a' karban nemcsak munkás részt vettek, hanem az emlitett kezdeten is jelen voltak, sőt Sz. ur statistai kötelességet is vállalt magára. A' 2-dik felvonásban Grünfeld ur igen csinosan játszá violin solóját. (Halljuk, hogy dalszinészink most a' „parisi vizhordó" czimű operát tanulják.) K.

Nyilatkozás Debreczenből. *) A' Honművész 57-dik számában a' megnyitandó debreczeni uj szinház egyedüli bérlőjének vélt Éder György alacson fondorkodás 's más kárát tárgyazó haszonlesés vétkével vádoltatik. Ehhez kapcsoltatott azon hiradás is, hogy Lendvay ur és hitese Budáról Debreczenbe hivattatott volna Éder ur által, 's ennek következménye volt ezen meghivatás alaptalansága iránt Lendvay ur által a' Honm. 59-ik számába iktatott megczáfoló ellenmondás. — Éder urnak becsülete kimentésére ezeknél fogva az alólirttak kényszeritve tudósitják a' t. közönséget, hogy Éder ur a' debreczeni uj szinház megnyeréséért nem maga nevében és csupán saját társasága számára, nem alacson fondorkodó utakon folyamodott, hanem igazságos egyenes uton 's mint biztosa azon részvényes igazgatásnak, mellynek ő is tagja, 's melly részint a' budai, részint kolosvári és kassai szinházaknak volt tagjaikból alakult, 's e' folyó év majus 15-kétől fogva a' társaságot fennállásáról kész pénzbeli fizetéssel biztositja. Chiabay, Fáncsy, László, Szákfy és tulajdon maga, mint részvényes igazgatók neve alatt adta-be a' folyamodást sz. k. ns Debreczen városa t. tanácsához, és kérelmünk, ha bár másoknak hasonló ut a' folyamodásra el nem volt is zárva, meghallgatást 's teljesülést nyert. Lendvay ur és nője jegyzésünkbe foglalva éppen nem, sőt felszólittatásukra se volt szükségünk. Székelyné és Néb Maria társaságunkhoz meghivattak ugyan, 's igérkeztek is; de körülményeiktől hátráltatván az igéretben nem volt Parázsónét szerzettük-meg. Nyilatkoztatjuk azonban, hogy társaságunkhoz akármilly érdemes szinészt illő feltételek mellett akár vendégképpen, akár állandóul kész fizetésre szivesen elfogadunk, hogy nem szinlett hazafiságos hanem születve magyar mélyen tisztelt közönségünknek mennél több jeles honi művészekkel kedveskedhessünk. — Ez ugy véljük elegendő lesz a' szinészetben 27 évig fáradozó Éder ur jó hirének, 's nagyobb részint a' debreczeni t. közönség szolgálatjára szentelt és polgári erénynyel folytatott életmódjának védelmére, mellyet Mlgr. ur olly vakmerőn 's alaptalanul megtámadni nem átallott.

A' debreczeni szinész társaság részvényes igazgatói.

Német Játékszin.

Pesten aug. 8-án Schinn Ferdinand ur jutalmául kölönféle opera-dalokból, vig jelenetekből, 's tánczokból egybeszerkezett egyveleg adatott. Követé azt egy rövid vig csekélység: „az ál-Dupuis, vagy

*) Ezen ügyben minden további replicáktól megkiméltetni kér a' szerkezőség.

verseny-küzdés Hollószugolyban" mellyet maga a' jutalmazott szerze. Ez nem egyéb vala, mint Dupuis Herkules mutatványainak parodiája, melly némi nevetést gerjesztett ugyan, de magában csekély értékű. Végzé az egészt Dallot köteljárónak felmenetele a' szinpad hátuljától kezdve a' 3-dik emeletig feszitett kötelen, 's arról ismét lejövetele. A' művész ur két kis zászlót tartva kezeiben mesterül végzé ezen óriasi feladást. De valamint csudálatra méltó volt az, annyira rémitő és félelem-gerjesztő; mi okozta, hogy sok néző már kezdetekor is elhagyá a' szinteremet. 'S megvalljuk, hogy tekintvén a' még is történhető veszélyt, illyesminek a' szinházból számüzetését méltán ohajtani kellene.

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' magyar tudós társaság idei nagy gyülésének kezdete a' mélt. előülő urnak már elküldözött meghivó levele szerint jövő sept. 1-jére van határozva.

Dupuis a' franczia Herkules mult aug. 9-én adá utósó küzdő mutatványát Budán a' Horvát-kertben, miután Dallot, a' jeles köteljáró, tőle megvált volna. Minthogy a' mult héti utósó mutatvány alkalmával egy erős tyroli férjfiúval végbe vitt küzdésekor a' győzedelem kétségesnek tartatott, D. ur még egyszer szánta-el magát ezen erős ellenfelével a' megvivásra, 's az emlitett napon sürű néptömeg jelenlétében kétszer ismételt küzdésében (mivel első izben a' Tyrol megfáradása miatt pihenés volt szükséges) csak ugyan meggyőzé ellenfelét. A' közönség azonban harmadszori küzdést is ohajtott minden rend és józan kivánság ellenére; de a' Tyrol egyik kezében támadt fájdalmát adván okul e' kivánságot nem teljesité.

SZÉPMŰ.

„Prachtgebäude der königl. Freistadt Pesth" czim alatt jelent-meg legközelebbi napokban nagy legfinomabb baseli regaliven Strohmeyer Ant. Józs. ur rajzolatja szerint Pesten Schmid Ján. kőmetszői intézetéből egy igen érdekes tábla, mellynek közepén Pest városának terv-rajza, ennek négy oldalait pedig Pestnek nevezetesb épületei foglalják-el, u. m. Marczibányi háza a' bálvány utszában, a' szinház mind két homlokzata, Kemnitzer, Wurm, börze, Náko, polgári lövészek, Ürményi (uj piaczon), gr. Károlyi (kecskeméti utszában), Birly (váczi u.) háza, Mayer hotelja (kis hid u.), Pfeffer Duna-fördője, Ludovicea. Hasonló csinos műtárgy Pesten még nem jelent meg; annyival inkább érdemli tehát a' figyelmet, minthogy eredetisége 's a' tárgyaknak hű másolata, a' város tervének szüksége is ajálják annak megszerzését. Rendkivül olcsó ára 48 ezüst kr. Találtatik ifj. Kilian pesti könyváros urnál.

DIVAT.

34-dik divatkép (Parisból). — Kalap elyséenne selyemből, virágokkal. Ruha csipkével körzött jaconetből. — Bécsi divat aug. 6-án: felruha lila-szürkés foulardból gaze-irissel ékesitve; kalap gros-de-naples szövetből hasonló virágokkal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Kohlmann m.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

66.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 16kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Róza szenve.

Szende nyári alkonyatkor
Kerti fák között
Hervadó kis szekfüvecskét
Róza öntözött.

Majd ledülve pamlagára
Csendben lantola,
'S lantja bájos zengzetében
Ömlik igy dala;

„Szűm csak egy szivért dobog, mert
Egy iránta hiv,
Tartsd titokban nyári este,
Károlyé e' szív.“

Este nem, de csalfa szellő
Elkapá szavát,
'S felkereste a' leselgő
Durva mostohát.

És az árva lány szemét már
Könnye öntözi,
Mert szeszélyes mostohája
Egyre üldözi.

Szigethről.

SZORGALOM.

Kőszirtek szétvettetése viz alatt.

Sokféle mód használtatott már eddigelé nagy köveknek és szirteknek a' viz alatt széthányatására, 's ezek között azon feltalált 's alkalmazott mód, melly által egészen 5 lábra a' viz tükre alatt a' szétvettetés lehetséges, talán a' legkönnyebb 's legczélszeresb is. E' czélra egy ladik erősittetik-meg t. i. azon hely fölött horgonyokkal és kötelekkel, hol a' széthányatás megtörténjék, melly után egy hosszú koszorúzott furóval, melly a' viz tükrén kiemelkedik, mintegy két hüvelyknyi mély lyuk furatik, 's azután közönséges furóval folytattatik, mig a' furólyuk a' szükséges mélységet, az az: 12—30 hüvelyket nyeri. A' lyuk egy tölcsér-vagy nagy koszorúfuróval (Kronbohrer) tágittatik, melly felülről tölcsér alkatú, 's egy facső, melly 3 hüvelyk vastag, 's fűzfából vagy fenyőfából áll, mellynél a' szivnek $1\frac{1}{2}$ hüvelykre kell furva lenni, beléje tétetik, miután már előbb a' cső rendesen meghegyeztetett, lennel vagy csepűvel körültekertetett, 's egy kevermények terpentinolajból, viaszból és fadgyúból bekenetett. Ezen cső, felül egy deszkácskát kap fedélül, melly a' kalapács-ütéseket felfogja; a' viz alatt a' cső 's a' furott lyuk kövér agyaggal kenetik-be akkép, hogy a' viz ne juthasson oda már többé. Egy egyenes növésü vessző által, mellyhez alul egy spongyia van fog-

lalva vagy erősitve, emeltetik-ki a' viz, 's egy más hasonló rendű vesszővel a' cső kiszárittatik, melly után a' furt lyuk $\frac{1}{5}$ része a' csőn közönséges puskaporral töltetik-meg, 's az utósó hüvelykhez finom puskapor vétetik. A' gyujtótű, mellynek alul rézből kell állania, mintegy 2 hüvelyk mélyre dugatik-be, 's a' lyuknak nyilttan maradt része agyaggal tömetik-be keményen valamelly töltővessző segedelmével, melly hasonlag alul rézből van, 's pedig akkép, hogy a' töméshez eleintén csak száraz, aztán pedig megnedvesitett agyag téglaporral vegyitve vétetik, 's azzal a' nyilás még egy ujnyival magosbra a' kő lapjáná' utána töltetik. A' gyujtótű most már kihuzatik, 's a' nyilás finom puskaporral töltetik-meg ugy, hogy az már mintegy $\frac{1}{2}$ hüvelykre az agyag-dugón feküdni jusson. Ha most már a' szétvettetésnek történnie kell, egy darab megyujtott spongyia vettetik belé, 's a' mina a' viz alatt széthányatik a' nélkül, hogy az elválasztott kövek fentebb szálnának a' viztükrénél, 's egyedül csak a' faszál vettetik-fel, mitől tehát az ott foglalatoskodó személyeknek óvniok kell magokat.

Ollyas helyen például mint a' Kulpán Szredicskonál horvát országban, hol a' vizet bizonyos időre lebocsátni lehetett, a' széthányt kőszirtdarabok kihozatása a' folyóviz medréből elegendő erőművek alkalmazásánál nem fölötte sulyos feladás: ellenben ollyas helyen, mint már a' Vaskapunál, hol a' Duna szélessége közel 700 öl, 's hol a' folyamnak más utat kijelelni nem lehet, 's hol végre az ott munkálódó személyeknek sok veszélylyel kell szembeszállaniok, — illy óriás munkának szerencsés végrehajtása 's a' szirtdaraboknak onnan eltakaritása valóban fontos feladás, főkép ha még a' szétvetés helye a' parttól elég távul is áll. Egy olly csatorna készitésére e' nevezett helyen, melly 12 öl széles 's mintegy 600 öl hosszú volna, a' megkivántató mélységig kipattogatásául 's a' kődarabok eltakaritásaul, egy ez ügyben jártas 's 1832-ben hivatalosan oda rendelt bányatiszt kiszámitása szerint, volna szükséges 99 esztendő 's egy és fél millio költség. Mi lesz tehát még ezen nagy nemű vállalatból, mellyet a' londoni Tunellel összehasonlithatni? csak a' következés mutatandja-meg.

Igen sok történt már ezen fél század lefolytában, 's mi történhetik még, miről most nem is álmodozik senki. Vannak most már jól rendezett 's kényelmes gőzhajóink, mellyek mint maga Neptunus minden külső segedelem nélkül végig usszák Dunánkat. Van egy Vidra nevet viselő Dunaágy-felszaggató (Baggerungs Maschine) gőzerőmivünk, melly most adja próbájit Pozson vidékében, hol a' Duna nagyban szabályoztatik Dévéntől Vénekig, felszaggatván, hol az használtatik, a' folyam ágyát, 's alkalmat nyujt a' viz hatóerejének

azt onnan tovább hordani, és ott ismét, hol szükséges, lerakni, mit emberi erő kivivni soha nem volna képes. Igy haladunk tehát századokkal előre, 's talán rövid idő alatt találtatik majd olly erőmű is mellyel a' szétvettetett kőszirteket a' folyamok medréből vagy fenekéről könnyebb móddal mint sem eddigelé, kitakaritani lehet, 's talán még alkalmasabb mód is a' széthányatásra viz alatt. — Megismerkedvén végre mind azon szép találmányokkal, mellyek a' külföld szülöttei, 's kitanulván azoknak szerkezményét és saját hasznunkra fordítását, az idő szellemével előre haladva, nem leszünk kénytelenek azoknak szülöttei után kapkodni majomi mohósággal minden büszkeség mellett is, melly nem ritkán beleplez minket, kénytelenek levén most még őszintén megvallani: hogy majd csak mindenben az elmemiveket tárgyazólag igen hátra maradtunk nyugoti nagy szomszédinkhoz képest. Novák Dániel.

HAZAI HIRLELŐ.

Nagyváradi lövész-egyesület.

Honművészünk 1833-ki 29-dik számában fennen tudatám a' hazával, hogy Bihar, egy hosszas és boldog jövendő reményében, nemzeti casinót nyitott-meg: most pedig, fájdalom, a' zsibbadozó tespedés 's hideg részvétlenségről itélve, aggodalommal nézek a' jövő felé, melly ha e' czélszerű intézetnek vég süllyedését nem hozandja is még, de bizonyosan keskenyebb körre fogja azt szoritani! — Csakugyan hátrább maradna hát kisebb testvéreinél az óriás Bihar? hogy casinóját, mellyet a' nemzetiség kifejtésére, közcsinosodás és jóllét előmozditására, miveltebb társalkodás divatositására, a' mult és jelen korral ismerkedésre alapitott, rendeltetése czéljának megfelelő alakban nem tudná tovább fenntartani? — Hihetőleg ugy van: bárha nagyváradi lövész egyesületünk, mellynek kellemteljes csarnoka homlokáról e' biztató jelszó integet: „haladjunk a' czél felé" Hármas Kis Tükörünk anathemája ellenére ellenkezőt akar is bebizonyizonyitani. — Adjon virágzóbb életet e' kisded intézetnek honunk nemtője, 's ha haldokló rokona magos czéljaiból semmit vagy keveset létesithetett, másik homlokirásának megfelelőleg

E' kicsiny intézet kevesektől létre emelve
Messzebb czéljául tüzte ki honja javát!

képezzen ez legalább ügyes kemtuki lövészeket. —

Rég érzett hijány volt Nagyváradon egy lövész iskolának nemléte: de felállitása mindig csak ohajtásban maradt; mignem három hónap előtt nehány lelkes polgár férjfias elszánással egyesülvén, 's a' szabadalmas város minden szépet és jót pártfogoló előjáróságától helyet és engedelmet kérvén gyönyörű népkertünk déli oldalában, szinte legyen szóval, olly kényelemmel, csinnal és izléssel ékes épüle-

tet állitott elő, melly mind rendelőjinek mind épitő mesterének méltó dicséretökre válik, 's kisded alakjában magát a' Campagna Villáji között se szégyelhetné-meg. — E' kellemes kert, mellyet néhai gróf Rhédey Lajos ur végrendeletében szép tőkepénzzel együtt a' városnak hagyott, diszében naponként nyer. Körületét a' Pecze folyam hullámai lassú csörtetéssel öntözgetik, 's árnyékos tömkelegének nyugpadjai pihenéssel kinálkoznak. Északi oldalán szomorúfüzek és akászok lombjai alól kerek kupjával tünedezik-ki a' düledék formára épitett kápolna, mellybe magyar Canovánk Ferenczy István által taval állitott mester-mivű sarcophagban az alapitónak és első nejének Kacsándy Teréziának hamvai pihennek. A' kertkapu előtt fekszik a' városnak nagy költséggel készült szép malma, 's kerekeinek halk moraja andalitással hat a' setét zöld boltozatok alatt sétálókra. E' malomnal egy irányban áll a' vendéglőnek lakása, melly jövő évben kényelmesebben fog felépittetni; mellette nehány ölnyi távulságra, egy kis hid által elválasztva, a' jól elrendelt fördőház a' köröskörül sürű oszlopzattal ellátott pompás lövész iskolára néz, mellyet e' hónap 2-án délutáni 4 órakor városi tanácsnok Mütter Ferencz ur, mint az egyesület egyik tagja, mindkét nemű számos vendégek előtt lelkes magyar beszéddel barna hangászaink zenéje 's mozsarak dörgése között nyitott-meg. Az örömkiáltásokkal kisért beszéd után fő lövészmester Lónyai József ur első lövést tevén, utána az alapitók és részvényesek fegyverei esti 7 óráig egyre ropogtak. Alkonyatkor mintegy 120 személyre vacsora adatott, melly alatt V-ik Ferdinand királyunk ő felségéért köszöntetvén-el az első áldomás, helybeli polgár 's fő lövész Götz Jakab ur által helyesen találva festett képe az épület lépcsőji előtt magos helyzetre állittatott-fel. Átvilágító festményben látszott fölötte országunk czimere e' felirással:

Koronánkról sugározzon
Kegyelem és dicsőség
A' magyar hon 's nem magyar hon
Áldjon téged! — Gondos ég!
Tartsd-meg boldog egységünket,
Királyunkat, 's nemzetünket!!

Ő felsége képe mellett jobbról:

Kél a' hajnal szép lángozatja
Bájsugárt hintve tétova,
'S haladj, haladj! mint menny szózatja
Terjeng a' kornak jelszava!

Balról:

Vedd kegyesen hódolatunk'
Kit törvény tett e' nép fölébe,
Vezérlj, vezérlj, légy gyámolunk
A' jónak 's szépnek édenébe!

A' vacsora több népszerű áldomások és barátságos ömledezések között eloszolván, kezdődött a' ritka pompájú tüzi játék, mellyet két testvér Fischer urak készitettek és igazgattak. Harsány éljenkiáltások tisztelték a' derék fáradozókat, mit méltán meg is érdemlettek. A' tüzi játékot tánczmulatság rekeszté-be, melly hihetőleg sokaknál fenn fogja tartani e' czéllövészi intézet-szülte kellemes ünnep emlékezetét, 's mellyről én harmadfél év mulva hattyúi éneket zengeni nem szeretnék. ab.

Gyászhir N. Váradról. Folyó hónap 4-kén a' legmélyebb gyász enyhithetlen keservet borított a' mindenkitől tisztelt Ferdinyi nemzetségre. E' napon szenderült-el t. i. e' nemzetségnek egyetlen reménye, 's régi nemes törzsökének utósó sarjadéka Ferdinyi János életének viritó korában, 12-dik esztendejében, mi után vizkórsággá változott hosszas sinlődése a' szorgalommal és nyájas gonddal nevelt kedves csemetét örök enyészet áldozatjává tette. Fija volt a' két év előtt elhunyt Kabaláspataki t. Ferdinyi Józsefnek, t. n. Bihar vmgye hadi fő adószedőjének, és Poroszlay Francisca asszonyságnak. E' tisztelt nemzetség tagjai őseiktől kezdve életöket a' hazai köz hivatalokra szentelék, 's valamint az emlitett Ferdinyi József, ugy érdemteljes bátyja is, t. Ferdinyi Antal ur, a' nevezett megye tisztjeinek sorát számos esztendeig diszesiték; jelesen ezen utóbbi a' legközelebbi tisztválasztáskor tevé-le dicséretesen viselt második alispáni hivatalát. Mind a' két testvér-ház csak leány magzatokkal levén megáldva az égtől most méltán vigasztalhatlan lett utósó férjfi csemetéje elhunytán, kinek viritva fejledezett jeles tehetségei a' legkedvezőbb reménynyel biztaták nemzetségét.

Most már hideg verem takarja
A' szép fiú hült tagjait,
Hol semmi többé nem zavarja
Békében nyugvó hamvait;
Viritni induló korában,
Még csak tizenketted' nyarában,
Két év előtt elszenderült
Atyja porával egyesült.

LITTERATURA.

„Lant. Kiadta Péczeli Jó'sef. Negyedik esztendő. Debreczenben. Nyomtatta Tóth Lajos. 1835." 12-ed rét 160 l.

A' magyar poesis ismét egy csinos füzérével kedveskedik azoknak, kik miveltségünk előhaladásán örvendeni tudnak, 's a' hasonló szép műveket becsülni képesek. Még e' lapok 1833-ki 5-dik számában tudósitottuk t. olvasóinkat e' gyüjtemény becse felől, midőn t. i. e' zsebkönyvnek 2-dik évi folyamatjáról dicsérettel emlékeztünk. A' most emlitett 4-dik kötetről szintén mondhatjuk, hogy mind a' munkás fiatal társaknak, kiknek műveikből áll az egész, mind a' kiadónak diszére válik. Tartalmából nemcsak buzgó szorgalom és törekvés, hanem éretteb ész, jeles gondolkozás 's csinos nyelv is tünik elő. A' nyomtatás tiszta, nagyobb 's kisebb betűkkel. E' munka elején a' Baconi

festménye után Lick által metszett „tékozló fiú“ képe töredelmes helyzetében mutatkozik. Örülve tapasztaltuk, hogy a' tartalomnak csak egy két darabja iratott mérték nélküles versekben, mi által a' résztvevőknek miveltségi haladásuk a' fensőbb szellemű költészetben bizonyodik-be. E' füzetben Baksay, Sipos, Szűcs, Veres, K. — T. — Török, B.D. — T.J. — B. — Királyi Károly, O. — Nagy Imre, Mocsy Bálint, Kis, Miskolczy Gédeon, Rácz uraknak elmemiveik találtatnak rege, legenda, balláda, hangzatka, alkalmi 's több más alakú, különféle mértékű versezetekben. Legtöbb virágot fonte' füzérbe Baksay, ki abban kisebb 's nagyobb 9 darabbal kedveskedik. „A' tékozló fiú“ 4 énekben (hexameter) irt hosszabb költeménye a' „szent hajdan gyöngyeihez“ nagyon közelit, 's mind élénk képeire mind jeles költői virágaira nézve e' gyüjteménynek valódi koszorúja levén mindenkinek figyelmére érdemes. „Gróf Széchényi Istvánhoz“ irt elegiája hasonlag egyike jelesebb miveinek, és szép képzeményi tehetségének. Bizonyságul közöljük ebből a' véd-szellem szavait a' nemzethez:

„Nemzet! ha alszol-e még? magad alszol dicstelen álmot
Ímé fényben egész Nyugot, égő fényben ül Éjszak,
'S mint a' lángba borult ég fényessége, világuk
Tengereken túl süt, melly nagyság tiszta világa.
E' nagy eláradt fény meg-megcsapkodja sugárral
Éjed fellegeit: 's Nemzet te ezekre nem eszmélsz?
A' kik a' hármas bércz honjának tetteit egykor
Távul partoknak honjából nézve csudálták:
Most koszorús fejöken nagyságuk büszke babérjait
Ingatják ragyogón; sors-osztó pálcza kezökben;
Elfeledék neved'; emlék nincs számodra eszökben!
Kelj! haj! erőt rontó, puha, és elveszteget álmod;
Kelj! immár gyepes a' dics szent ösvénye körülted,
Mellyet előbb jártál; mert nincs járója! ha eszmélsz?
Századok elkésett alvója! ha! Íme feletted
Nyomtalan elmegyen a' nagy idő, és vissza kiáltnod
Hasztalan a' szaladó évet: míg hagyja, jegyezd-meg
Tettel; igy elfut bár, koronázva fut, és megy előled.
Fény század víradt: 's te elaggott századok álmait
Alszod-e, hogy fejedet koszorúként ülje setétség?
Bölcs az idővel, rest és oktalan él az időben.
Kelj: munkáld a' kor napjának tetteit: itt nő
Ujra fejedre babér. Ó ébredj, élj az idővel.
Fuss, küzdj és fáradj: a' hir mezejéhez az ösvény
Terhes igen; palmát csak lelkes képes aratni.
Kelj, és kar karon, és mell mellen csüggjön ölelve
Széles hazád térén; egy szent oltárra, honának
Oltárára vigyen tömjént mindegyike; mert csak
Összehatás gyarapít: romlasz, ha megosztod erődet:
Nem hanyag egyesülés a' nemzeti létel alapja!

A' kötet végén álló „lant bucsújában“ (hangzatka) a' következő szók:

Reményem csalfa szép remény vala,
Szó nem hat a' vad szikla vas kebléreː
Méltatlan szeny nemesb törekvés béreː
Szitkot szórt rám a' vakság angyala.

e' szép vállalat további léte felől ugyan nem kedvező sorsot sejdittet velünk; de hinni akarjuk, hogy a' szép kezdmény buzgó előmozditói

nem fognak elijesztetni a' változó reménynek komolyabb szinvegyülésétől, és e' sonett czimjének értelmét csupán ezen esztendőre terjesztendik.

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' magyar tudós társaság idei nagy gyülésének kezdete nem sept. 1-jén hanem 7-én fog lenni, és igy az öszvejövetel napja sept. 6-ra határoztatott.

Bach Laura, a' folyó évben (Bécsben) elhunyt hires Bach lovagművész özvegye nagy személyzetű művésztársaival Pestre megérkezett, 's Dunánk partján a' rakpiaczon túl épült nagy deszka-circusban (ha tökéletesen elkészülhet) aug. 16-án (vasárnap) kezdi-meg a' császári fővárosban is olly nagy dicséretet nyert érdekes mutatványait.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budai szinpadunkon aug. 11-kén az „arkadiai menyasszony" (Grammerstetter után Balog I forditása) — 13-án Kotzebue „zürzavarja" (Komlósy forditása szerint) mindkettő igen mulattató vigjáték fordult-meg. 14-én a' „bűvös vadász" daljáték ismételtetett.

Pécsett majus 25-én „Bocskai" hősjáték jelesül előadva méltán tetszhetett. Báthory Zsigmond Szaplonczay ur, Maria Krisztina Parázsné, Bocskai Baranyi, Katalin a' neje Pályné helyöken voltak, ugy szinte Czobor István Földváry, Stégert Kiss urak is. A' derék énekes pár Pály és Pályné a' nélkül, hogy a' játékszini czédulán jelentve lett volna, két kettős dallal leptek-meg minket; az érzéssel párositott szép ének zajos tapssal fogadtatott. — 27-kén „Aline — vagy — Pécs a' világnak más részében Pályné asszony jutalom-játékául adatott. Ezen különben elég mulatságos darab minden erőködés mellett se sikerülhetett. Elkésések, diszitmények akadozása, 's orchestrumi zavar nagyon kitetszettek; a' kardalok nem valának tökéletesen betanulva, és az egész vontatva ment. Feltesszük, hogy az igazgató nem akará ezen hibák esetét; mert sokszor a' legjobb szándék mellett se lehet boldogulni. Szinteremünk tömve nem vala ugyan, de számos nézők gyültek össze izzadni. Játék végén Aline Parázsné assz. Czili Pályné assz. Bimsz Pály ur kihivattatásban részesültek. — 30-án A' nézőhely kivilágositásával Kisfaludy Károly „Csalódások" czimű vigjátéka adatott először. — Mellyiken kezdjük a' dicséretet, a' férjfi vagy asszonyi nemen-e, valójában nem tudjuk. Ezen darab olly pontos sebességgel, szerep-tudással, ('s ha sokat nem mondunk) olly tökéletességgel adatott, millyet rég ideje nem láttunk. Kár hogy éppen a' játék kezdetével hirtelen jött zápor sok nézőt viszsza-tartóztatott: különben tapasztalhaták, hogy derék szinészink, nem csak akkor iparkodnak, mikor nagy a' nézők száma, hanem kevés közönség előtt is éppen ugy megfelelnek kötelességöknek, mint tömött szinteremben. Elemirt Szaplonczay, Kényesit Földváry, Köröndy Linát Pályné assz. Vilmát Therézia, Lombait Nagy József, Eleket Baranyi, Lidit Parázsné, Luczát Szaplon-

czayné, Mokányt Pály, Tamást Kiss urak igen jól adák. Földvary ur az illyes szerepekben igen otthon van; ügyes fordulásai, csinos öltözete, 's emberekkel bánása elárulják a' conversatiói darabokban szerzett jártosságát. — Pály ur a' természetes Mokányt igazán természetesen játszá, 's többszeri tapsokkal jutalmaztatott. Az egész személyzet játék végével kihivattatott, 's ekkor Ferdinand fels. királyunk névnapjának dicsőitésére kardal énekeltetett. — 31-én „Ál-Catalani" vigjáték dalokkal adatott. — Ki Pály urat Aurelius Commodusban, Mokányban, és Ál-Catalaniban látja, meg kell győződnie sokfélére használhatóságáról. A' mulatságos darab megfelelt nevének; egymást váltá a' nevetés 's tapsolás; még az orchestrum is alig tudá folytatni munkáját a' nevetés miatt. Nem akarjuk névről névre előszámlálni jeles színészinket; csak valamennyiről azt kell vallanunk, hogy helyöken voltak. A' kardalok jól betanulva; Pály ur magány-dalja nagyon különbözött a' többi énekektől: mert ennek pontos éneklése mindenkit bravóra fakasztott. Polgármester, Veréb, Rummelpuf, Ujságiró, iskolamester, Klauz, az igazgató példáját kövessék, 's bajuszaikat vágják-le. Alkonyati.

Debreczenben az uj szinháznak megnyitása aug. 1jén Kovács Pálnak „féltés gyötrelmei" czimű eredeti vig játékával, és Fancsy Lajos részvényes igazgató színész-tag által mondott prologgal kezdetett-meg. Tagjai e' társaságnak: Baranyi, Chiabay, Dávidházi, Éder, Fáncsy, Kiss, László, Nagy, Parázsó, Szákfy, Simonfi, Török, Varga, Zsivora; — Chiabayné, Éder Aloyzia, Parázsóné, Udvarhelyiné, Sz. Amália.

DIVAT.

Parisban a' ris-szalma-kalapon folyvást atlasz szegélyes fehér gros-de-naples szalag, 's a' szalag-bokor közepére bájjal helyzett négy rózsából álló bokréta diszlik; e' helyett gyakran három mályva-rózsa ág is látszatik. — Nagy társaságokban egészen uj rajzú pamut-musselin-ruhák, kék vagy rózsa szin béléső fehér capote-kalapok divatoznak. — Nagyon viselik ezen évben a' gyolcs canezout-mantillát, és a' himzett musselin ruhát, mellynek két gallérja erősen leereszkedik a' karokra és testre; azoknak alapjokon rózsabi mbók látszanak, 's a' széles himzett musselin-szegélyt rojtok keritik; a' körzet alatt rózsafüzér. A' bő ruha aprón himezve széles lebegénynyel diszlik, mellyet virágfüzér tart; az igen bő ujjak egészen himezve. — A' ris-szalma-kalapon tüll-blonde fátyolt is viselnek; kedveltetik a' tarlatanne szövetből készült ruha is, mellynek kettős gallérjai szegélye, lebegénye, és legalsó szegélye alatt rózsa szinű szalag; ugyan illyen függ kivülről a' nyakról le egészen térdig.

Férjfiak a' csikos és virágos nyári nadrágot, kivált falun, nagyon szeretik. Ezek átaljan véve bőcz, 's talpallók nélkül. Felruhára üvegzöld posztó vétetik. Ez többnyire rövid, ércz-gombos; a' bal mellen kivülről egy zseb. — A' széles ernyőü szalmakalapot folyvást viselik; többnyire szines szalaggal van beszegve. — Városban a' szürke kalap, zöld nadrág, és köntös széles hajtókákkal, lovaglásra oldalszegélyü bárson nadrág, nádpálcza arany gombbal van divatban.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

67.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön augustus 20kán 1835.

SZORGALOM.

Vas utakról.

Kevés vállalatok foglalatoskodtaták annyira az iparkodó világot régóta, mint jelenleg a' vas utak. Mindenütt találkoztak buzgó pártfogóji 's terjesztőji olly egy közlekedési eszköznek, melly minden reménységet, mellyet eddig a' sebes közlekedésre nézve az emberek keblökben tápláltak, felülhaladott.

Az ifjan felvirágzó Amerika kevés idő alatt el volt fintve vasutakkal, mellyek óriási lépésekkel siettek a' tökélyesülés felé. Az egyesült országokban jelenleg 46 tökélyesen bevégzett 's kész vasutakat számlálnak. A' többi 137 közül, mellyekről a' terv már kidolgoztatott, most több van munkában 's készülőben.

Angol és franczia országban hasonló utak vezettettek egyik kereskedő várostól a' másikig.

Német országban is igen szép buzgalom mutatkozott a' vaspályák terjesztésében az ezen uton elősegítendő kereskedés tekintetéből. A' fenn álló vasutakon kivül. nyilvánossá tett tervek szerint még következők fognak felállittatni. Kölntől Antwerpig, Amsterdamtól Rotterdamig; Hamburgtól Lenzenen keresztül Magdeburg és Berlinig; Lipcsétől Dresdáig; Münchentől Baselig, Stutgardtól a' Neckar melletti Kannstadtig; Berlintől Potsdamig; Manheimtól Baselig; Triesttől Lembergig 's ugy tovább.

Nem említem, milly tetemes lépéseket tett ez iránt orosz ország; milly hathatós munkálkodásba vevé a' vasutakat maga Ali pascha, Egyptusnak nagy kormányzója; mert mind ezek tudva 's fris emlékezetben vannak.

De fájdalom lepi-el szivemet, midőn az emberi haladásnak ezen nagy nemű lépését tudván, látom a' Magyart csipelyekbe tett kezekkel széles e' világba kinézni, és, mintha őt az ég valóban csak kizárólag türelemre tanitotta volna, ez ügyben keveset vagy semmit se gondolkozni, annál kevesbbé tenni. A' Magyar megszokott mindent a' kormánytól várni; az eszébe se jut, hogy egyes vállalatok, ha egyesült erővel vitetnek-ki, mennyit és milly bámulandót tehetnek. —

Valamint most hajók, hidak 's kocsik nélkül nem gondolhatunk magunknak, mint igy vagyunk, közlekedést: ugy századok mulva

alig foghatják majd meg az emberek, miképpen lehetett-el a' világ vasutak és gőz-műszerek nélkül!

A' buzgóság vasutak felállitására, melly mindenütt nemcsak szóval hanem tettlegesen is mutatja magát, 's már is szép gyümölcsöket hozott, mindig a' legfontosabb és legörvendetesb tüneményei közé tartozik a' haladó korszellemnek.

Masera műkészítményei. Piemontban Masera József, gépelymives, ő felségének a' királynak több általa feltalált műkészitményeket nyujtott-be, mellyek műértő biráktól nagyobb részint nagy dicsérettel fogadtattak. Igy p. o. készitett egyet „musicograph" név alatt, mellynek segedelmével bármelly fortepianón vagy orgonán eljátszott muzsikadarabot legott le lehet irni; — ismét egy „pantophan" nevű műkészitményt, melly által minden emberi segedelem nélkül akármelly compositio az orgonán eljátszathatik; — és egy megjavitott nyomtató sajtót, 's egy mozogható töltés mintáját, mellyel bármelly viz-áradást rögtön meglehet gátolni. —

Szépitőszer. Parisban jelenleg bizonyos Osman Oglu nevű balzsamot árulnak Konstantinápolból, mellyel a' keleti szépek késő vénségig ránczok és foltok nélkül tarthatják fenn alakjok szépségét, melly már több századok óta minden szerailban használtatik.

Megjavitott mén-zabla. Duverger, parisi földmérő, uj mén-zablát talált-fel, mellyet Lycosnak nevez, 's mellyel az állat alhatik, ehetik és ihatik a' nélkül, hogy az benne kárt tenne. Ezen nevezetes zabla egyetlen egy darab érczből áll, 's fennevezett tulajdonságán kivül mindazokkal is bir, mellyekkel minden egyéb közönséges zabla.

Gőzomnibus. Paris és Rouen között nem sokára gőzomnibusok járandnak. Mindegyike azoknak 36 utazót fog magába felvehetni; épitkezésök és alakjok éppen olly csinos, mint tartós. Kivülről kemény pléhvel vannak beboritva, 's az utazók több ujan kitalált készületek segedelmével mindennemű explosiótól biztosan vannak. A' gőzgépely több mint tiz lábnyi messzeségre van távul magától a' kocsitól.

Kétszer érő burgonya. Hogy a' burgonyát évenként kétszeri megérésre lehessen hozni, arra egyik polytechnikai hirlap azt tanácsolja, hogy a' második vetéskor, mellynek juliusban kell megtörténni, semmi esetre se választathatnak az uj burgonyákból a' magok, hanem mindig a' tavali vetésből, mellyek valamelly hives de száraz helyen tartattak. Ezen második vetés azután több hetekkel korábban érik-meg, mint az, melly először tétetett.

félgyász tartoztat valamit a' dolgon. Elég az hozzá, hogy én, mint pusztai ember, sokkal többet vártam Pösténytől, kivevén a' pénzkeletet; és alig várom, hogy ezen igen igen vendégszerető feleimtől megvállhassak. Kolbay Berta.

TÖRTÉNET ÉS ELBESZÉLÉS.

A' Gaucho. *(Folytatás.)*

„Jó, jó — viszonza Ord — de engedjen-meg kegyed; még ezzel nincs megfejtve azon hirtelen változása kegyednek, midőn amaz emberrel összetalálkozott.“ Don Jose cigarróján nagyobbakat szivott, de feleletet nem adott; látszott azonban rajta, hogy zavarodását roszul titkolta. Kevés váratra csaknem innepies tekintettel ismét szót vön: „Kedves uraim! megengedjenek, de igen nehezemre esik kegyeteknek ama rejtvényes szókat megmagyarázni; olly familiai történetet hoznak emlékezetembe, mellyeket jobb volna örökre elfelednem. — Igen is — folytatá kezével egyet intvén, hogy beszédében félbe ne szakasszuk — ezen ember nekem egy olly történetet hivott emlékezetembe, mellyet már rég eltemetve hittem; 's valóban ugy is tetszett elejénte, hogy kisértetet látok, midőn azon ember bátyám nevét emlité.“ — „„A' bátyja!““ szóltunk egyszerre nagy csudálkozással mindketten. — „Az egész történet nem sokból áll — monda Don Jose. — Mi előtt atyám még megházasodott, egy asszonynyal, kinek külső szépségén kivül semmije se volt, barátságban élt; ennek gyermeke az anya nevéről Leonardo de Pelasgának neveztetvén 15—16 esztendős koráig atyai házban neveltetett. A' gyermeknek anyja egészen tele verte fejét némi körülményekre nézve, 's feledhetlen marad előttem, milly nagy dühösségbe jött, midőn őt egykor az én anyám, kit durván megsértett, zabfiúnak nevezé. Halavány lett mint a' halál, fogait csikorgatá, engem karomnál fogott, 's anyámhoz taszitván egy kést ránta elő: „„Ez — ugymond — a' valódi zabfiú! 's kezem csak azért kiméli vérét, mert atyám vére foly ereiben.““ Ezen szókkal kirohant, 's atyám szobájába ment, hol a' szekrényt feltörvén száz dollarral telt erszényt vitt-el, 's helyette az asztalra nyugtatványt hozván eltávozott a' nélkül, hogy valaha láttuk volna többé. Már jó formán elfeledtük őt, midőn két év mulva egy lovas ember házunk ajtajáig nyargal, 's ott Leonardo nevében 100 dollarral terhelt zacskót vete-le, 's ismét villámként eltünt. Több év mulva egykor Sierra Morenában utaztam bizonyos ültetmények megtekintése végett, mellyeket atyámtól örökségül kaptam. Egy csapat utazókhoz szövetkeztem, minthogy az utat a' banditák félelmessé tették. Itt egyszerre megtámadtatánk, podgyászunk elvétetett, 's nekünk lovainkról le kelle szállni, és arcz-

czal a' földre fekünni. Ekkor hallám, miképpen a' zsiványok kapitánja zsebkönyvemet keresztül forgatván felkiálta: „Echivera! nagy Isten lehetséges-e?“ Én e' szóknál felpillantottam, 's a' haramia vad vonásaiban a' szerencsétlen Leonardót ismerém-meg. E' pillanatban egy golyó reppent-el fülem felett, 's a' kapitánt szemem láttára leterité; még több lövés is történt: t. i. egy itt rejtve volt katonacsoport megtámadá a' rablókat, kiknek csak hamar hátrálniok kellett. Mig podgyászainkat ismét helyre rakták, mély szomorúsággal és sokáig néztem a' szerencsétlen Leonardo holt testét. Most a' banditák ismét vissza tolakodtak, vezéröket felragadák, 's a' katonák által üzetve csak hamar elveszének szemeink elől. A' banditákról többé semmit se hallék; Leonardo Sierra Morena bérczei alatt el van temetve. Hanem azon ember, kivel ma dolgunk volt, olly egészen tetőtől talpig Leonardo, millyennek lenni kell, ha most élne; 's ha magam nem láttam volna halva lábaimnál, hinnem kellene, hogy az ön maga volt. De még egyszer mondom, ez lehetetlen; előbb hiszem azt, hogy ezen ember valaha bandájához tartozott, 's vezéréhez viselt régi ragaszkodásából nem vette-el életemet. De bár mint van is — folytatá az öreg ur barátomhoz fordulva — kérem, hagyjon-fel kegyed utazásával. Egy Gaucho éppen ugy nem felejt-el valamelly megbántást, mint azt meg nem bocsátja. Itt a' felsőség oltalma alatt fenyegetését fel se vesszük; de ha kegyedet egyszer a' maga földén leli, nem nyugszik előbb, mig a' rajta elkövetett megszégyenitést kegyed szivének vérével el nem mossa.“

Sokkal jobban ismertem azonban barátomnak rettenthetlenségét, sőt vakmerőségét, mintsem meglepett volna, hogy feltételénél megmarad. Ő a' Gaucho dühösségét annak részegségéből következteté, 's Don Jose aggodalmai egészen alaptalanoknak látszottak előtte.

II.

Elutaztunk, 's első éjjelre száz (angol) mértföldre voltunk már Buenos Ayrestól türhető vendégfogadóban. Éppen nagy lóvásár vala azon helységben; sok Gauchót lehete ott látni, miképpen a' szabad pusztai csikókat az udvarban elfogdosták; egy igen szép csődört több fiatal ember kiváncsin állott körül. Egyik, ki a' szép állatot szerette volna magáévá tenni, sok pénzt igért azon Gauchónak, ki azt megszeliditené; de a' csikó olly tüzes és pajkos volt, hogy senki sem akarta a' jutalmat elnyerni. Végre egy öreg Gaucho lépett elő szürke szakállal, 's valódi kigyó-tekintettel; a' pénzt kezébe olvastatá, a' nyerget gondosan illeszté a' puszták lovára, 's megvizsgálván sarkantyújit egy ugrással a' lovon ült, és villámsebességgel elvágtatott. Barátom engem karomnál ragadott, 's fülembe sugá:

„az égre mondom, ő az! már nyomunkban van.“ Igy fejthetém-meg most én is azon mellékpillantást, mellyet a' Gaucho reánk vetett, mielőtt a' lóra ült. Én semmit se feleltem barátomnak, hanem magamban azon tünődtem, mihez kelljen kezdeni, ha az öreg visszaérkezik lovaglásáról.

Ha Délamerikában valamelly lovat megakarnak szelidíteni, nyargalva három négy mértföldet megfuttatnak vele egy körben; de az öreg Gaucho a' helyett, hogy kört formált volna, egyenes vonalban messze elvágtatott, ugy hogy utóbb egészen eltünt, 's kiki észre vette, hogy tette nem volt egyéb, mint csalás. Az éj bekövetkezett, 's a' Gaucho valóban nem jött vissza. A' jelen volt Gauchók közül azonban senki se akarta őt ismerni, ki illy alávaló módon szegte-meg szavát, 's az ifiú embernek szabad választást engedének lovaik közül; de ez már nem igen hitt nekik; versenygésök késő estig eltartott, és tőlünk az álmot egészen elrablá. Reggel borzadva látám, hogy barátom sáppadtsága nem egyedül csak az álmatlan éjnek következése. Lelkében senyvesztő sejdités keletkezett, 's megvallá nekem, hogy nem lehet ura ezen rettenetes érzésnek. De én vele együtt hivém, hogy majd az utazásnak változatossága kiveri elméjéből. — De ez nem történt, 's mi visszamentünk.

Vissza jövet még sokszor a' körül belől csatongló Indusok végett is szorongásba jöttünk, kiknek vadságukról vezetőink hajmeresztő történeteket tudtak ijesztésünkre elbeszélni. Az Indusok dühössége 's Europaiak elleni gyülölsége — mint vezetőink mondák — se határt se czélt nem ismer; mindent, mi utjokba jő, tüzzel vassal emésztenek-el; csak a' fiatal hölgyeket hagyják-meg életben, kiket magokkal visznek.

Azonban minden illynemű ismeretségbe-jutás nélkül három napi járással közeledtünk volt Buenos Ayreshoz, 's ismét szabadabban lélekzettünk. Egykor nehány mértfölddel előbbre jártam csapatunknál; midőn hirtelen egy strucz madár került utamba, 's én őt azonnal üzőbe vettem. A' lasso-hajitásban jó forma ügyességem vala, 's minthogy paripám egyike volt a' legjobb futóknak, remélhetém, hogy a' madarat még elérhetem. Valódi kedvvel vágtattam az iramó állat nyomaiba. Most már egészen közel voltam hozzá, midőn lovam rögtön valamelly árokba esik, 's engem kegyetlenül összetördösött. A' kantárszárat szerencsére kezemben megtartám, de sokáig megkábulva feküdtem. *(Folytatás következik.)*

KÜLÖNFÉLE.

Tréfa füzér. Mult hétivásárkor Pesten egy kofának sok eladó tojása volt, mellyeket ő kosárba rakva a' földön tarta. Midőn többi árújinak elra-

kogatásával foglalatoskodnék, bizonyos fiú sebes futtában őt olly hatalmasan meglökte, hogy ez nehéz testének egesz terhével egyenesen a' tojáskosárba esett. — „Megállj gazlélek! — kialta a' törött tojásokon ülő, bot után nyulván — majd rántottával tartlak.“—A' fiú izét sejtvén a' rántottának, viszonzá odább szaladván: „„köszönöm, csak egye-meg kelmed maga!““

Külkey Vilmos.
10 esztendős ifiú.

Az asszony. (*Végzet.*) A' gyenge asszony igen jól itél-meg mindent, mit mozgásba kell hoznia öngyengéjei eltakarására, t. i. szenvedélyeinket. Az ő mechanicája erősebb, a' mienknél, mert foganesai az emberi szivet rázkodtatják-meg. Mindent, mit ezen nem nem önmagából merithet, 's mi neki még is szükséges vagy kellemes, jól és ügyesen kell iparkodnia cselekedni. Neki tehát a' férjfiak szellemi tehetségét eltalálva kell felfogni, de nem az emberi nem szellemét átalánosan, csak egyedül a' férjfiakéét, kik őt körülveszik, kiknek ő, már akár törvény akár hajlandóság által, alájok van vetve. Beszédjek, cselekvésök, tekintetök, taglejtéseik által kell iparkodniok érzéseiket kikutatni.

A' férjfiak eltaláltabban okoskodnak az emberi szivről: de az asszonyok igazabban olvasnak abból. Ők a' morált fellelik; mi azt rendszerbe hozzuk. Az asszonynak több esze, a' férjfinak több genieje van. Amaz észrevesz, emez itél. Ezekből egy világos fény, a' legtisztább tudás, következik, mellyet az emberi lélek elérni képes; szóval a' legbiztosabb emberismeret.

A' világ az asszonyok könyve; ha belőle roszul olvasnak, az ő hibájok, vagy valamelly szenvedély vala vezetőjek. Az asszony esze practicai ész, melly neki igen ügyesen mutat módokat egy kivánt czél elérésére. Az asszony itélő tehetsége sokkal előbb van kimivelve, mint a' férjfiaké; minthogy csaknem gyermekségök óta önvédő állapotban vannak, 's egy igen nehezen megtartható kincset kell iparkodni megőrizhetniek, és igy szükségképpen előbb kell a' jót és roszat megismerniek. Bár az asszonyoknál általában gyengébb az értelem, 's előbb lankad is; de ellenben egészben általánosan hamarabb kifejlenek, hasonlón a' gyenge bársonvirághoz, melly sebesebben nő és enyészik az erős tölgynél. Lelkijelenlét, éles elme, finom észrevételek — ezek az asszony tudományai; az ügyesség azokat használhatókka tenni, talentumjok.

Mondatik, hogy az asszonyok hamisak; de illyenek csak lesznek. Az ő tulajdonképpi adományuk ügyesség, nem hamisság. Nemök valódi hajlandóságaiban, még ha igazat nem mondnak is, nem hamisak. Miért is kérdezni a' szájt, ha hallgatnia jobb? Figyeljetek szemeire, arczszinére, lélekzetére, félénk tekintetére, gyenge ellentállására; ez azon beszéd, mellyet neki a' természet adott, hogy nektek feleljen. A' száj mindig nemet mond, 's ezt mondania kell; de a' hangejtés, mellyel az mondatik, nem mindig egy, 's ez nem tud hazudni. Az asszonyt mindig bizonyos tekintettel a' férjfira kell nevelni. Ezeknek tetszeni, nekik használni, tiszteletöket és szeretetöket megnyerni, őket nevelni, tőlek tanácsot kérni, őket vigasztalni, az életet nekik édessé és széppé tenni: ezek minden időben az asszony kötelességei, mellyekre őt zsenge gyermek korától fogva kell szoktatni.

lett éneklé Erl ur. — 4) Változatok Himmelnek ama kellemes themájára „Alexishoz küldlek téged" éneklé olaszul Schebest l. a. — Mind ő, mind a' többi egyes résztvevők érdemlett tapsokban és előhivatásban részesültek, kik között magyar dalszinészink Dériné assz. és Szerdahelyi ur, valamint Schebest l. a. is kitünő tetszésre érdemesittettek. Méltán sajnáltuk, hogy hallgatók igen kevesen jelentek-meg, mit annak tulajdonithatnunk, hogy a' közönség a' szép meleg napot használni akarván szabad vidéket keresett mulatságul, annyival inkább, minthogy ma a' budai hegyek egyikén, az ugy nevezett Ferenczteto'n (Franzens Höhe) bucsú volt, hova nagy sereg nép tódult-ki. — Örvendve vettük a' magyar énekhangnak (már az idén másodszor) zengését pesti nagy szinpadunkon. Reményt gerjeszt ez bennünk, hogy a' magyar szó is majd lassanként behonosodik hazánk legnagyobb városának szinpadján, mit vajha ohajtani ne kellene. Rötzer ur csinos magos bassusa kellemesen hatott ismét a' hallgatóra: neki csak methodus és gyakorlás kell, 's jó dalszinész leend. Már is több izben kedvezőleg lépett-fel Höfer ur helyett némelly operákban. Sajnáltuk, hogy Erl ur a' már olly gyakran hallott és hangversenyben nem nagy hatású ariácska helyett mást nem választott, valamint hogy jobb és illőleg felhangoztatott fortepiano nem használtatott annak kiséretéül.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán az aug. 14-én ismételt „bűvös vadász" daljátéknak 2-dik előadására igen mérséklett számú közönség jelent-meg; mit a' szinte három hétig tartott száraz hideg idők után hirtelen következett rendkivüli rekkenő melegségnek akarunk tulajdonitani, annyival inkább, minthogy az első előadás köz tetszéssel fogadtatott. Dalszinészink ma is jelesen viselék magokat, ámbár a' fő szerepvivők beteges állapotjokban léptek-fel, csakhogy e' darab adatását ne hátráltassák. Jeles Dérinénk (Agatha) mellett ismét tapsokra érdemesült Mogyorosi N. (Anna), ki mind duettját mind polonaise-ariáját szembetünő előmenetelt bebizonyitó kellemes nyájassággal 's élénkséggel éneklé. Lendvay urnak (Max) roszul létét szava gyengébbsége is elárulá. A' farkasbarlangban leégett tüzi diszitményeket Telepi ur ma jóval szaporitá és tökélyesité, mi ismét zajos tapsot és előhivatást szerzett neki. — 16-án „Lumpacivagabundusra" igen sok néző jelent-meg. Szerdahelyi (Czérna) és Bartha ur (Lábszij) igen mulattatott, ámbár az 1-ső felvonásban mind játékjokat mind kivált az utóbbinak igen is hangos éneklését kevessé tulságosnak találtuk. Sajnálva láttuk, hogy Dériné assz. ujabb roszul léte miatt Jeanette szerepét (mellyet Lendvayné assz. vállalt-fel) nem adhatá, mert csak akkor adathatott volna a' 2-dik felvonás finaléja egészen 's ugy, mint eredetileg irva van, mellyet azonban ma Szerdahelyi ur részvétele által sokkal terjedtebben hallhattunk, mint eddig. — 18-án Dériné assz. jutalomjátékául Cherubininak nagy daljátéka „a' parisi vizhordozó" adatott; miről máskor.

Szegeden julius 25-én „harmincz esztendő egy játékos életéből" érzékeny darabot láttuk. Báro Béhlen (Nagy) fijának elvetemedettsé

gén gerjedt fájdalmát, 's kivált kétségbe esését annak makacs és jobbithatlan roszaságán a' részvételig érzékenyül képezte. György (Szaplonczay) igen jól festé a' gonoszságban 's a' játék szenvedélyes üzésében megrögzöttségét, és elvetemedettségét, végre mindenének elpazarlása után magába szálltságát, és veszélyes lépéséből következett elszegényedésén fájdalmát, majd jövendője iránt kétségbe esését. Amália (Pályné) férje iránti hivségét, szeretetének mindene feláldozását, sorsán fájdalmát, türelmességét, az asszonyi szelid engedelmességet, ugy a' sors csapásai alatt is el nem csüggedő léleknagyságát köz megindulásra tünteté elő. Raupen (Pály) nagy hidegséggel, Warning (Földvary) a' gonosz és egyedül ön hasznát kereső barátot, 's végre sorsának elromlásával minden gonoszra vetemedését, helyesen tükrözé; Wirkheim (Szilágyi) meglehetősen, Luiza (Therézia) nem egészen kielégitőleg játszott. — 26-án „Kézmivesek lakozása" czimü egy felvonásos darab adatott. Ezt követé e' 7 részből álló egyveleg: 1.) Tancred daljátéknak ouverturája. 2.) „Olasz asszony Algirban" operából egy jelenés. 3) Cserny György vigjátékból azon jelenet, mellyben a' két czigány katonásdit játszik. Ebben Nagy igen jól képezte felvett szerepét. 4.) Tancredból kettős ének Pály és Pályné által. Bátor Pályné keveset alant énekelt, köz tetszést nyert. 5.) Cseley magányos magyart tánczolt; de se természetességet, sem eredetiséget, se könnyüséget nem tuda annak olly mértékben adni, mint szinpadunkon nehány hét előtt Szöllősy. Jövendőre ne feszeskedjék annyira, 's ne erőtesse olly igen magát tánczával, ugy előbb teendi azt nemzetivé. 6.) „Paraszt mint dúzsgazdagból" Szaplonczay a' hamudalt éneklé; de hangja nem alkalmas az énekre. 7.) Vocal quartett Eisenhofertól Pály, Döme, Földvary, és Nagy által jól énekeltetett. Végzetül néma ábrázolatban Dobozy halála adaték. Ez meglepő volt közönségünkre, 's valamint szinészeink mindent oda fordítának, hogy azt minél nagyobb diszszel adják, ugy szintén a' köz elégedés levén jutalmok, czélt értek, és szep jutalmát is aratták előadásuknak; mert vásáros idő levén nézők igen nagy számmal voltak. — 27-én „az őrültek háza Dijonban" játszatott. Ebben is elegendő számú nézők vettek részt, de valamint a' darab, ugy az előadás is többet érdemlett volna. Nagy (Dorvilliers) tökéletesen adá szerepét. Valóban részvételre, és fájdalomra inditá ő a' nézőket orozva meggyilkolt nőjének és leányának elvesztésén kitüntetett fájdalmával. Földvary (Eberhard) remekelt, 's az őrültet várakozásunkon tul képezé. Szaplonczay (Duflois) a' félelmes 's megbüntetésétől rettegő vétkest jól mutatta. Pályné (Ernestina) reszketett férje gyilkos tettének kitudásától; aggodalmát, 's illyképpen érzett szenvedéseit fájdalmasan jelenté. Egyedül azon perczben mutatta magát nagyon hidegnek, midőn férje ön magát meggyilkolá. Ugy látom, maga a' szerző is nem legszebb karaktert adott neki; mert még férjének teste meg se hidegült, midőn ő már az őrültségből kifejlett Eberhardnak kezet ada. Szilágyi (Darbois), Pály (Rolland) jól játszottak. Therézia azonban (Amalia) szokott hidegséggel lépe-fel. Csudálom, hogy ezen társaságban levő színésznék a' szerelem 's érzés festésében, melly a' szép nemben szelidebb szokott lenni a' férjfiakéénál, sokkal hidegebbek emezeknél. Dömének (Lőrincz) a' bohóskodás és ittasság mindenkor jól állott, 's ebben ma is kitünteté magát; kivált akadozva tett beszédével sok kaczagást szerzett. E' darab olly nagy tetszéssel vétetett, hogy közönségünk annak ismétlését valóban ohajtja.

Csendvölgyi.

DIVAT.

35-dik divatkép Parisból. — Vadász-öltözet nyers sáhos-vászonból. — Nyári társaságos ruha: kék frak uj divatú gallérral; fehér nadrág. — Bécsi divat aug. 13-án: mull ruha himzett tülle-anglais chemisettel; szalmakalap tollakkal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

1835. *Honművész.* 35.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

68.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 23kán 1835.

SZORGALOM.

Regényes keresetipar Parisban.

Az ugy nevezett „regényes keresetipar“ (Industrie pittoresque) az évkort caracterizálja; nem mivel ennek szüleménye, hanem mivel visszatükrözője. Létezett ezen keresetipar minden időben; a' parisi föld soha se volt ezen mező nélkül. Ez előtt verbungosokat, jósokat, röpkelap-irókat, kik köpönyeg alatt árulák epigrammájikat, szugoly-szónokokat 's t. eff. lehetett számosan látni. Ma már ez mind másképp van, 's a' Parisiaknak erkölcseik és szokásaik történetében mulhatlanul szükséges egy tekintetet vetni ezen féktelen szállékony, 's változékony keresetiparra, melly a' divat, évszak, és körülmények szerint változik.

Nem lehet Parisban egy lépést is tenni a' nélkül, hogy bizonyos kiskereskedésnek egy igen különös nemére ne bukkanjon az ember. Eltörülhetlen rajzónt, katonáskodó cserebogarakat, geographiai szókönyveket, 1 frank árú mellényeket, talált szemüvegeket, botra való sallangot, vagy sallanghoz való botot, két kerekű taligán járó komédiásokat; embereket, kik azon városrészben lakozó szakácsnéknak lotteriában kijövendő számokat álmodnak; másokat, kiket a' törvényhatóságok fizetnek, hogy a' botránkoztató képeket 's irományokat a' falszegletekről letépdezzék, 's a' t. Ezen kiskereskedés a' keresetiparnak egy különös nemét hozta életbe, a' kupeczeket, vagy is vevőt-édesgetőket (allumeur de chalands), miképpen a' bevett műszóval neveztetnek.

A' vevőtédesgető a' XIX. századnak egyik legszembetűnőbb alakja. Tiszte ebben áll: magát tettetni, mintha valamelly portékát nagy figyelemmel vizsgálna. Ha már valamelly vevő közeledik, akkor az édesgető vitéz nehány dicsérő szót ejt, egy vagy más tárgyat megvesz a' nélkül, hogy alkuszik, 's magát szerencsésnek vallja, hogy olly olcsón vásárlott-be. A' vevőtédesgető többnyire ajánlatos külsejű ember, félpotrohos, nagy inggallérral, hosszú szőrű kalappal és hosszú felső ruhával.

Egy másik nem kevesbbé regényes keresetipar, melly a' sétálónak vagy idegennek figyelmét magára vonja Paris utszájiban: a' hirdetmények kiosztogatása. A' hirdetmény mai napon olly segédeszköz, melly nélkül a' kereskedői világban semmi vagy

igen kevés vitethetik végbe. Ezek a' ház-szegletekre ragasztatnak, különös arra rendelt kocsikban az utszákon végig hordoztatnak, a' kihordó hátára ragasztatnak, 's nagyobb részint csaknem minden ujságnak negyedik lapját elfoglalják. A' legujabb időben minden utszaszegleten veres köntösbe öltözött embereket láthatni, kik az arra menőknek erőszakkal elejekbe nyujtják karjaikat, 's vizellenes kalapok, mezei gazdasági hirlapok, 's jeles ebédek hirdetményeivel megkinálják 17 sou-ért. — A' kisebb játékszinekben különös emberek arra vannak rendelve, hogy vigyázzanak, nehogy a' kakasülőről az almacsutkák földszinti helyre lehányattassanak.

Azon keresetiparok közé, mellyek az embert ugy szóllván eszközetlenül gallérjánál ragadják, elsőbben is a' regényes folttisztitó tartozik. Ez nagyobb részint a' boulevardokon csatangol. Hogy a' község figyelmét magára vonhassa, közönségesen nehány megtanitott madarak által, mellyek magokat döglötteknek lenni szinlik, csőditi magához az embereket. Mihelyt őt egy csoport körülfogta, sólyomtekintettel keresztül szalad rajta szemeivel, a' legbecsületesb és legőszintébb arczhoz megy, egyik kezénél megfogja köntösét, 's a' másikkal köntösének valamelly részét beszappanozza. A' megtámadtatott ki akarja magát szabaditani a' hivatlan szappanozónak körmei közül; de amaz keményen tartja, 's egyszersmind következő beszédet tart a' gyülekezethez: „Nézzenek ide uraim, ezen frak ugy tele volt foltokkal, hogy csak megtekintése is irtózatot gerjesztett. Soha életemben olly valalami piszkost és utálatost nem láttam, mint ezen urnak frakja. Jól van! az én szappanom valamennyi foltot kivesz, vigyázzanak bár. Keresztül áztatom túlfelét; a' foltot először gyengén dörzsölöm; majd ismét jobban; azután a' helyet jól megmosom, 's kegyetek semmit se látnak. Jöjjenek közelebb. Ime, ezen ur most büszkén elmehet a' legelső társaságba, — 's mind ez ('s itt mélyen meghajtja magát) csak 5 souba került, 's e' darabka szappan a' kegyedé!“ Hijába vonakodik a' kénytelenittetett a' pénzt megfizetni. Miután a' folttisztitónak tréfájául szolgált, még azon megszégyenitést is, mellynek kitétetett, meg kell fizetnie.

A' folttisztitó után a' csizmatisztitót kell megemlitenünk, ki a' mellette elmenőknek észrevétlenül egyszerre csak megkapja lábát, egy padocskára leteszi, 's ügyes és egyszersmind erős kézzel két percz alatt csizmáját megfényesiti, mig az alatt a' publicumnak finom angol csizmakenőcsét széles-hosszan eldicséri. Midőn az egyik láb meg van fényesitve, kéri magát kifizettetni; ha ez tőle magtagadtatik, ugy emberét a' körülállók nagy kaczaja köztt egy tiszta és egy szennyes csizmával utnak ereszti.

Egyike a' legmulatságosb kereseteknek az, melly az idei télen keletkezett, 's ebben áll: tánczosokat szerezni tánczmulatságokra. Minthogy a' kártyázás a' tánczosokat mindinkább ritkábbakká teszi, gondoskodtak a' tánczmulatság-adók kellemes külsejű, illedelmes magatartású, fodros hajjal, fekete frakkal sárga kesztyűvel 's fáradhatlan lábakkal biró fiatal tánczosokat pénzen fogadni. Egy illy tánczos soha se nyugszik-meg, mindannyi özvegy asszonyokat felkér, mértékletes az italban, 's nem eszik fagylaltat, kellemes mulattató, jó erkölcsű; soha nem visz-el idegen kalapot vagy valamelly köpönyeget, melly nem az övé.

A' dramai világ is ápol számosan illy regényes iparhőseket. Nem emlitvén a' szabályzott tapsoló-tagzatot, melly nélkül semmiféle játékszin el nem lehet, külsőről beható keresetipar is divatozik. A' játékszini administratio pénzbeli állapotja nehány év óta oda jutott, hogy Parist számtalan játékszini beléptijegyekkel elárasztá, mellyek az igazgató, rendelő, vagy a' darab szerzője által vannak aláirva. Ezen belépti jegyek különféle kupeczek és kiskereskedők által a' játékszin közelében sokkal csekélyebb pénzen árultatnak, mint a pénztárnál.

SZOBRÁSZAT.

Jutalom-hirdetés. Bécsben a' képző művészetek cs. k. akademiája következő jutalom-hirdetést bocsátott-ki a' cs. k. tartományok mindannyi **medaille-vésőjihez és szobrászaihoz.**

A' képző művészetek cs. k. akademiájától ezennel közhirré tetetik, hogy amaz évenkénti jutalom-dij, mellyet Reichel József cs. k. tábori registrator váltogatva a' historiai festők, szobrászok és medaille-vésők számára alapitott, az 1835-ki évre ez utóbbiak számára rendeltetett. (Egyszersmind az 1834-ki elmaradt jutalom a' szobrászokra nézve megujittatik).

Felszóllittatnak ennél fogva ezen két osztálybeli minden művészek, hogy a' két jutalomdijra dolgozzanak. A' medaille-vésők pályamunkájának aczélból vágott emlékpénzben kell készülnie a' közönséges medaille-i közép nagyságban; — a' szobrászokéi féldomborún vagy gömbölyűn, márványban, ércz vagy gypszben. A' tárgyak választása minden művésznek szabad tetszésére hagyatik, 's akár a' historiából akár mythologiából vétethetik. A' tárgy kivitelénél az alapitó kivánsága szerint főszempontul kell venni a' belső érzelmek kinyomását.

Ezen kivül figyelembe hozatik a' medaille-vésőkre nézve, hogy az alapitó meghatározása szerint a' pályamunka hátulsó felén több személyből álló csoportulatnak kell lenni, melly a' történeti

vagy mythologiai eset cselekvéséhez tartozzék; az előfelén pedig a' főszemély mellképe legyen.

Mindegyik jutalomdij 400 váltó forintot tesz; a' pályamunka a' művészé magáé marad. A' beküldésnek legkésőbben december 15-kéig 1835. kell megtörténni.

A' pályázó urak pályamunkájikat jól bepakolva tulajdon költségöken és tulajdon kárszenvedésök mellett fogják felküldeni vagy hozni az akademia felhatalmazottjához; mindegyiket — mint illy pályamunkáknál szokás — egy jelmondattal, 's egy ugyan ezen jelmondattal megjegyzett levéllel kell felküldeni, mellyben a' művész neve 's a' kidolgozott tárgy előadása foglaltassék. Ezen levelek közül csak a' dijnyertesé fog felbontatni, a' többi töretlenül ismét vissza adatik.

A' jutalom hozzá csatlott érdembizonyitványokkal együtt legott vagy magának a' művésznek, vagy hiteles felhatalmazottjának fog által adatni.

Megjegyeztetik végre az akademia részéről, hogy azok, kik már egyszer Reichel-jutalmat nyertek illy alkalommal, többé nem concurrálhatnak. — Költ Bécsben 1835 marczius 31.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Szent István innepe a' budai várban az idén is, mint mindenkor, számtalan buzgó Magyarok ajtatossága mellett tartatott. A' felséges idő nevelé a' nemzeti országos innepnek pompáját. Első apostoli szent királyunk keze szokott ajtatossággal 's magyar énekszó mellett viteték Zsigmond kápolnájából a' fő parochialis templomba. f. t. Scholtz Florián királyi várbeli prépostur felügyelése alatt; az ajtatos menetet m. Ocskay Antal baczi püspök 's helytartói tanácsnok ur ő nga vezette. Követék őt az egyhazi 's világi méltóságok katonai 's polgári tisztek, tud. egyetem, 's két város tanácsainak küldöttjei. A' pompás nagy misét megelőzé f. t. Szaniszló Ferencz kanonok urnak remek magyar beszédje.

Nemzeti népinnep czim alatt hirdeté a' Horvát kertnek bérlője annak aug. 20-án vagy is Sz. István estvéjén leendő kivilágitását olly pompaval, millyent még a' két anyaváros nem látott. Tündöklő tüzi játékot is kapcsolt ezen kecsegtető igéretéhez, 's a' bemeneti dijt meglett személyekért 1 váltó forintra (gyermekekért felére) határozá. Erről jövő levelünkben bővebben.

Gautier József lovagművészei és kötéltánczosainak társasága, mellyről már multkor is emlékeztünk, folyvást adja mutatványait a' király-utszában „Pest városához" czimzett Puphka-házban, és igy jelenleg két illy társaság létez Pesten. Gautier ur kétszeres érdekűvé tette circus olympicus-át, mióta társaságához szerzé az északi Herkulest Stellát hitesével, és Dallot remek kötéljárót háznépestől együtt, ki itt is a' három emeletnyi magosságra feszitett kötelen rémitő bátorsággal fel 's alá sétálgat.

A' pesti vak nevendékek nyilvános próbatétele t. n. Pest vgye házának nagy teremében aug. 23-án (vasárnap) délutáni 3—6 óra közt fog tartatni, mellyre minden ember-barát hivatalos.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán aug. 18-kán a' Dériné assz. jutalmi játékául először adadott „parisi vizhordozó — vagy — a' vész napja" nagy daljáték 3 felv. (irta Bouilly, muzsikáját Cherubini, fordità Deáky Filep Sámuel) nagy számú közönség előtt adatott ugyan, de egy pár páholy, több zártszék, 's a' karzatnak egy része elfoglalva nem volt; ezt hihetőleg vagy az okozá, hogy e' mutatvány csak egyszer hirdettetett előre, vagy hogy a' mester Cherubininak e' régi mive elég vonzó erővel nem birt. Utóbbi tekintetből mindenkor igaz marad, hogy a' jeles hangszerzőnek e' munkája a' szabályos compositiónak minden tulajdonival, 's több érdekes darabokkal bir; de régibb divatú 's gyakran inkább egyházi stylushoz közeledő szerkezete nem szülheti azon hatást, mellyet ujabb operáink eszközlenek: mire nézve valóban ohajtottuk, hogy D. assz. más ujabb szerzeményt választott volna. — Mi az előadást illeti, némelly eszrevehető hibákon kivül p. o. az 1-sö felv. 2-dik terczettjében, az énekek nagy része pontosan adatván megtapsoltattak, jelesen: Bartha (Daniel) Szerdahelyi (Antonio) urak és Mogyorósi N. (Marcellina) terczett-introductiója, Udvarhelyi ur (Mikeli) ariácskája az 1-sö felv. — a' reá következett duett Dériné assz. (Constantia) és Lendvay (gr. Armand) ur között — az 1-sö felv. finaléja, a' 2-dik felvonást megkezdő 's igen jelesen 15 személy által exequált katona-chorus (melly előtt azonban a' „Gewehr aus" szót vagy „aux armes" vagy „fegyverre" kiáltással kellett volna felcserélni) — 's a' menyegzői kar-dal a' 3-ik felv. elején. — Dériné assz. ki ma is, mint szavából 's játékából kitetszett, fél betegen lépe fel, nem volt olly helyzetben, hogy szép tehetségeit eléggé kitüntethette volna; az azokat méltánylani tudó publicum azonban ma valódi diadalmi innepet szerze neki, millyenben talán eddig magyar színész soha se részesült. Minden hazafi-gondolkozású kettős örömmel tapsolt első magyar dalszínésznénknek e' mai megtiszteltetésén, annyival inkább, hogy D. assz. abban fővárosi szinpadunkon méltólag részesittetett. Ugyan is már 1-sö felléptekor tapsok közt fogadtatván igen diszes koszorúval, melly egyik páholyból vetteték szinpadra, és nyomtatott versekkel tiszteltetett; később ismét más két rendbeli nyomtatott költemény szóratott 's a' 3-dik felv. egy szép virág- 's még egy másik borostyán-koszorú szállott a' művészné lábaihoz. Igy tehát három koszorú 's három versezet bizonyitá-be a' köz tetszést, mellyet D. assz. jeles tehetségei által magának teljes igazzal szerzett, 's mint reméljük, jövendőre is magáévá tenni tudand.—Játék végén zajgó tapsok közt néma szerénység jelei által mutatá a' művészné szive hálás érzelmeit. A' versek ezek voltak:

Dérinéhez.

Mint a' teremtésnek hatalom szava bájos erővel
A' születetlen föld zagyva körébe leszállt,
És a' sugártalan éj közepette igézetes arczczal
Szende mosolyképen mennyei fényt hoza-le,
És a' halandók szüz kebelét örömárba fürösztè,
'S boldogitó kéjjel fonta szeretve körül:

Ugy csalogánydalod a' sivatag kebel éji ködében
A' szerelem bájos csillagait tüzi-föl;
És a' csüggedezők sziveit megtölti malaszttal;
Áraszt lelki gyönyört hangja varázsaiban;
És a' parányi világ körein túl kapva-föl, innen
Szellemerővel a' dúzs képzet egébe viszi.

N. Dériné,

született

Széppataky Rozália Asszonynak

Budán 1835-ki Kisasszony hava 18-kán
a' szinház láttára

egy virág-koszorúval.

Dölyfössen nevetett Hunnia! rád előbb
A' Kül gyermeke, — vad hangot adó ajak
Jutván csak teneked vér mezején — botor
Képzelgése hitetve-el.

Most bámulva csudál Déri jeles neje
Bájos hangzatait hallva: ha nem kaján
Irigylő, riadott hanggal elismeri
Hogy győztes vagy ez ügyben is.

Néked nemzeti fény hölgye! mit ád ezért
A' nyertes? Koszorút gyenge virágiból.
„Gyengék" hajh! de hevült keble legillatosb
Termesztményi: te meg ne vesd.

Westmünstert ne remélj árva lapályain:
Más Honn az, hol örök diszjelek állanak
A' fennkölt Jelesek tetteit őrzeni;
Nálunk egy koszorú elég.

Dérinéhez.

Jutalomjátéka alkalmával Nyárutó 18-kán 1835.

Ki adta hölgy! neked
Varázshatalmadat,
Hogy bájos éneked
Szivünkre ugy behat?
Ha hamvad érzetünk
Te lángra gyujthatod,
Mert kényén bán velünk
Tündéri hangzatod.

Dalodban elhalunk,
Dalodban éledünk;
Szomorgva vígadunk
Örülve szenvedünk.

Aug. 19-kén először jöttek szinpadra „szinésznő szerelemből" vigj. 1-sső felv. Kotzebue után forditá Deáky F. S. — és „a' toborzók — vagy — a' szüret" nemzeti tánczjáték 1 felv. szerzé 's muzsikáját elrendelte Kaczér balletmester.

Szegeden julius 28-án „Vallomások" czimű vig játékot láttuk. Dome (Herman) bebizonyitá, hogy az illyes szerep egyenesen neki volt készitve. Azonban még se hallgathatjuk-el, hogy őt ma egészen elkészültnek nem tapasztaltuk. De vannak az emberi életben körülmények, mellyek gyakorta a' leghasznosabb dolgoknak végbevitelét is akadályozzák. Ha illy mentő okot talál Dome ur szivében, ugy megtalálta az akadályozó körülményt. Azon-

ban hiv legyen a' keresésben, ne hizelgjen magának; mert egy botlást több szokott követni. Therézia (Julia) nem roszul ugyan, de sem elegendő tüzzel, sem elegendő kellemmel játszott, 's belőle valamint a' szerelmeskedés, ugy egyéb érzelmek is nagy erőtetéssel fejlének-ki. Nagy (Zinnburg) köz tetszésre, Földvári (Adolf) keveset szeleskedve, Pályné (Linden Anna) igen jól, Szaplonczay (Bitter) kielégitőleg vitték szerepeiket. — 30-án „Figyesy Elek" régtől ismert darab adatott. Tornallay fő szerepet Szaplonczay nyeré-el, 's a' szerelemféltő, magát elcsábittatni engedő, durva, de hitese ártatlanságának kitudásán 's ön vétke elismerésén szinte kétségbe eső férjet jól személyesité. Pályné (Ilonka) igen érzékenyen festé az ártatlanul szenvedő, de még is türedelmes nőt. Therézia (Amalia) neműleg hevesebb volt mai szerepében, 's a' szerelmes leányt nem roszul játszá; Nagy (Filep) tökéletesen, Szilágyi (Frigyesy Elek) igen jól. Döme (Rotti) kielégité várakozásunkat. Buta Janót Pály, Styefkót Földváry köz tetszésre adták. Az egész darab valamint érzékeny, ugy szinte jó előadásával köz elégedést nyert. — Aug. 1-ső napján a' bérleti hetedik számra „Borgia Lucretia" szomorú játékot láttuk. Saplonczay (Alfonso) jól, Pályné (Lucretia) érzékenyen, Szilágyi (Genarro) kielégitőleg játszottak. Nigroni herczegné szerepében Therézia tetszésre, Döme (Gubetta) köz elégedésre mutatták magokat. A' darab igen érzékeny hatású volt, 's köz tetszést nyert; az előadás alatt néműleg elszomorodott szivekre igen jótékonyan ütött-ki, hogy éppen akkor, midőn a' szinházból kioszlánk, szóllamlék-meg sétatérünken pártfogolt hangászainknak muzsikája, 's ezen vigabb hatás néműleg eloszlatá a' szinteremben gerjedt szomorgást és fájdalmas részvételt. — 2-án „nevelő ezer bajban" czimű két felvonásos vigjáték jött szinpadra. Szaplonczay (b. Hendery) helyesen vitte szerepét, kivált a' fija oktatásán és tőle minden rosz példának elüzésében aggodalmasan munkálodó atyát jól képezé, Szilágyi (György) a' szerelmest és már nője jövendője iránt aggódó fiatalt jól képezé. Nagy (Lassenius) a' nevelő szerepét igen jól fogá-fel; leginkább azon jelenésben mutatta-ki szinészi jártosságát, midőn György hitesét szobájába zárta, 's ez elárultatott; ekkor ő az aggodalomnak, félésnek, 's habozásnak igen élénk festőjévé lön. Pályné (Julia) köz tetszésre, Therézia (Lizi) köz elégedésre, Döme (Jakab) ismét jól, játszának. — 4-én „Nőm férje" czimű darabot láttuk. Nagy (Merlau). Földváry (ifjú Merlau) tetszőleg Szaplonczay (Lindenveiler). jól, Pályné (Zsófia) kielégitőleg, Pály Lóra (Károly) kedvesen játszának. — 6-án másod izben köz kivánatra adatott az „őrültek háza Dijonban." Ugyan azon személyek léptek-fel, kikről már birálatomban emlitést tettem. Átaljánosan mondva valamint ezen, ugy a' többi darabok is köz tetszést nyerve adattak, 's hiszem, hogy e' társaság elegendő pártfogást nyerve tartósabban fogja közönségünket mulattatni 's gyönyörködtetni előadásaival. Csendvölgyi.

Gyöngyösön is felébredt Thaliánk iránt a' nemzeti szellem, miután a' magyar szinészeknek m. báro Baldácsy ur minden bér nélkül 's egyedül hazafiságból általengedé vaskoronai csinos teremét. Nehány

év óta több gyengébb társaságok mutatkozának ugyan városunkban, mellyek csak gyenge részvételt gerjeszthetének. Kilényi tarsasága azonban már hét héttől fogva mulattatja közönségünket, 's csüggedtlen iparja elegendően jutalmazva látszik; mi nálunk valóban ritkaság. Noha K. társaságának egy részét fiatal és még bővebb gyakorlottságot kivánó tagok töltik is be: de Heténynek, egy mindenre használható tagnak, ki bár mit is mesterileg fog-fel, könnyű közönségünk figyelmét magára vonni. Latabár játékán, ugy hisszük, ollykori felesleges mimikáji által erőtetés vonul-el, mit azonban kipótol szép éneklői tehetsége. Tiszta tenor szavát gyakorlás által még magosbra viheti. Ő egyetlen énekes tag, 's általa különös szorgalommal tanittatnak-be társai. Király fiatal ugyan, de szorgalma által szép kifejlődést tehet sajátjává. Törökből idővel jó comicust várhatni. Heténynné a' kiváncsi és zsémbes öreg asszonyt helyesen ábrázolja. Széppataki Johanna a' komolyt, tettetést, 's különösen a' cselszövőt csinos termetével egyesiti. Julia az együgyű szerelmest kellemes hangjával tetszésre képezi. A' szép Klára olvasztó szava érzékeny előadásával jó énekesnére mutat. Kivánnók azonban más szerepekben is hasonló tüzét, és mimikáját. Egyébiránt dicséretére válnak az igazgatóságnak az igen gyakor énekes darabok, előleges készületek, és szorgalmok. Igen ohajtható volna közönségünktől az egy pár hónapra megpenditett bérleti előfizetést megalapitani. Ugy hisszük, hogy a' m. bárónak nagylelkűsége tovább is áldozni fog Thaliánk oltárán, 's ezután több szomszéd uraságok is meglátogatnák szinteremünket.

Mátrai G. Ff.

Német Játékszin.

Pesten aug. 4-én „az őrült nő" czimű nézőjáték Melleville „elle est folle" mive után Kurländer forditása szerint legelőször adatott. — A' második ujság e' hónapban Dallot és Gautier kötéljáró művészek egy pár mutatványain kivül volt a' 17-én először adatott „Ravaszdi" (Eulenspiegel) helyzeti bohózat 4 felv. Nestroy J. munkája; muzsikáját szerzé Müller Adolf. Egy a' leggyengébb darabok közül. Ezt lehet muzsikájáról is mondani; az utósó felvonásban Ignátz (Gaede ur) és Dorottya (Fortiné assz.) által éneklett quodlibet némi érdeket gerjesztett. Itt ott találkozik némelly nevettető elménczség, de a' publicum nagy része hidegen fogadá az egészet.

DIVAT.

Parisban a' ris-szalma-kalapok kitünőleg divatoznak. Ernyőjek elég nagy 's öblös, kevessé oldalra hajlik. Alatta apró virágokból álló füzér veszi körül az arczot; a' szalagbokor ajakig terjed; — e' helyett gyakran a' homlok közepén virágból vagy szalagból készült boglár használtatik; ezen kalap alatti koszorúk oldalaslag szélesednek; az apró fekete virágból font koronácska igen nagy sikerrel használtatik. Ezen diszitmény jobb kitüntetése végett a' kalapok jól hátra eresztetnek. A' süveg nem igen magos. Legékesebb diszitményül szolgál e' kalapokon két nagy, vagy három kisebb toll; a' paradicsom-madár tolla csak a' legékesebb kocsiban, és társaságban látható. Sétaló helyeken ezen szalma-kalapok fél capote-alakban tünnek elő; formájaik kevessé hátra hajlanak, két oldalaik mélyen bocsátkoznak az ajak felé, 's a' homlok nyilttan áll. E' kalapot csak egy szalag veszi körül, 's az ernyőre egyik oldalról egy virág-ág bocsátkozik; az ernyő alatt egy kis bokréta látszik; a' kalaphoz használt szalag fehér. — Más szalmakalap gömbölyű, sárga creppel bélelt, sárga 's fehér szegélyes gaze-szalaggal ékesitve. — A' menyecskék igen kedvelik a' jól hátra tett „à la paysanne" fejkötőt, mellynek homlokán magányos rózsa áll, feneke kicsiny és egyszerű sima, oldalai himzettek 's a' nyakra hajlanak-le. — A' csipkével körzött poult-de-soie mantillák e' nyáron nagyon kedveltetnek. A' musselin mantillákat egyszerű csipkével szegik körül, másokat rojtos magos fodrokkal körzik. — Az övszalagok inkább tüzetnek, mint csattal erősittetnek. Ékesebb ruhához széles szalag vétetik, 's a' testet kétszer keritvén körül hoszszan lebeg-le.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

69.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön augustus 27kén 1835.

KÖLTÉSZET.

A' csüggedő.

Melly búsan setétlik
Láthatárodon
Ellened vihar, te
Szív-szerette hon!

Álnok ellened kél,
Magzatidra tör,
'S romba döntni téged,
Néki báj-gyönyör.

Méltó, mellyet ejtesz,
A' köny; szép haza!
Kebledben van a' láng,
Melly rád 'vészt hoza!

Emlőden nevelted,
Kik most ellened
Dulnak, és dalolnak
Vad sirdalt neked.

Ó valljon szelid lány
Tűz-e még füzért
A' hős homlokára
Izzadásiért?

Vagy csak hallja, hogy már
Rajta sirhalom
'S hant alá epeszti
Őt is fájdalom!

Es anyát a' vad hir
Földre sujtja-le
És reménye sirján
Hamvad kebele.

Ó valljon mosolyg-e
Igy reád hazám
Fény a' szivrepesztő
Zord viszály után?!

Ó mert vész setétlik
Láthatárodon,
Melly virányidat fel-
Dulja drága hon!

Krizbay Miklós.

SZORGALOM.

Remek szőnyegek. Mennyire halad előre az ipar országa, 's milly igen nagy fokra emelte ennek kereskedési szelleme a' kézmiveket, annak ismét uj bizonyságát tapasztaljuk a' kifogyhatlan Parisiaknál. A' Gobellin-kézműgyárban t. i. most 21 szőnyeg készittetik, mellybe Rubensnek festvényei lesznek szőve Mediecis Maria királyné életéből.

Bőrkereskedés franczia országban. Ezen szorgalmi ág, mellyre közönségesen kevés figyelem fordittatik, még is egyike a' legfontosabbaknak; mert nem csak számos dolgozóknak mesterséget és kenyeret ad, hanem mind a' közép mind az alsó néposztály fényüzését is elősegiti. Műhelyekben és gyárokban, mezei gazdálkodásban és a' magános ember lakában egyiránt üzettetik; különféle alakban ugyan, de mindig hasznot hajtva. — 1803-ban Sir

F. Eden angol országban a' bőrkészitmények értékét 12 millio font sterlingre tette. Minthogy azonban 1830-ban a' bőrre vetett vám megsemmisittetett, azóta e' kereskedési czikkely tetemesen nyert kiterjedésére nézve, 's bizonyosan lehet állitani, hogy 1834-ben 16 millio sterlingre mehetett értéke. A' timárság, az az: a' tulajdonképi keménybőr készitése, angol országban több jeles chemikusok feltalálásai által elősegittetve nagy előmenetelt tett. De franczia országban se maradtak e' részben hátra, 's a' bőrök, mellyek Pont-Audemer, Chateau-Renaud és Bloisban készittetnek, a' legjobb angol gyárok miveivel vetélkednek. A' finom bőr készitésében azonban az Angolok szerencsésebbek; mert részint a' franczia bőrök nagyon kerestetvén a' parisi gyárosok kénytelenek azt hamar készíteni; részint pedig azon savanynak, mellyet a' cserzéskor hozzá vesznek, kell tulajdonitani, hogy a' bőr feszes és meredt lesz, hamar összetöpörödik, vagy megrepedez; 's furcsa még is, hogy a' parisi lábelieket sokkal jobban keresik és szeretik, nem csak magában franczia országban 's Amerikában, hanem az angol aristocratia is azokat viseli. Say ur a' franczia országban készült czipők számát nehány év előtt 100 millio párra becsülte, 's a' munkabért 300 millio frankra. Az angol országi munkabér ellenben csak 8 millio font sterlingre (200 millio frank) terjed, melly öszveség 2.640.-300 munkásra osztatik-fel.

A' franczia nyereggyártás szintén nagy becsben van a' külföldön; Délamerikában legjobb nyergeknek tartatnak azok, mellyek Parisból hozattatnak oda. Ezen egyetlen egy szorgalmi ág 2 millio frankot hoz-be az országnak. Mióta Pont-Audemerban nehány angol gyárosok letelepedtek, a' bőrfényesités is nagy előlépéseket tesz franczia országban. Az itt fényesitett bőr finomabb és csinosabb, mint az angol országban készült.

Franczia ország a' keletiektől a' maroquin készitését is eltanulta, 's nem lehet valami tökélyesebbet képzelni, mint a' choisy-i gyárban egy illy bőrnemet. — Az évenként franczia országban elkészülő kesztyűk száma 30 millio frankra becsültetik. Csak egyedül a' lünevillei gyárok mintegy 10.000 embert foglalatoskodtatnak. Angol ország évenként 1.500.000 pár kesztyűt vesz franczia országból.

Remek orgona. — Lorenzi János, egy fiatal 's igen ügyes orgonacsináló Vicenzában, legujabban olly remek orgonát készitett, melly csaknem valamennyi hangeszközt csudálkozásra méltó módon utánozza a' nélkül, hogy saját alaphangjának tulajdonsága elveszett volna. Ha játszanak rajta, ugy tetszik, mintha orgonáznának, de az egész orchestrum kiséretével. A' változtatók (mutatiók) ugy vannak alkotva, hogy játék közben legkisebb félbeszа-

kasztás nélkül 's tetszés szerint lehessen használni. Az elmés mechanismus Lorenzinak saját feltalálása, mi éles eszének becsületére válik.

Nagy tükör. A' st. gobbini tükörgyárban egy 175 hüvelyknyi magos és 125 hüv. széles tükröt készitettek egyetlen egy táblából. Első és egyetlen egy ez nagyságára nézve, mellyet franczia ország e' kézműnemben előmutathat.

Széna-száritás. Bolognában a' legtapasztaltabb 's elmésebb mezei gazdáknak egyike egészen uj módot talált-fel a' széna száritásra, mellyet mint igen czélirányost igen ajánlanak. Ő t. i. a' rétbe jó magosságú póznákat vert, 's ezek közé rétegesen deszkasorokat rakatott. Ha a' széna lekaszáltatott, nehány óráig a' földön marad, azután szorgosan az emlitett deszkázatra hányatik, hol az átmenő levegő által jól megszárittatik, 's az esőtől is kevesebb kárt szenved. Illyen széna, mint a' tapasztalás mutatta, sokkal nyeresége-sebb, a' marhának igen inyére van, 's különös aromájú illata van; alkalmasint ez teszi olly kedvessé az állatok előtt.

Vizalatti hajózás. Parisban Villeroi földmérő ugynevezett hajóhalat (bateau poisson) talált-fel, mellyel viz alatt órákig hajókázhatni a' nélkül, hogy legkisebb káros befolyással volna az egészségre. A' hajó érczből van, formája halhoz hasonlit; egészen be van zárva, 's benne több személyek nemcsak utazhatnak, hanem a' tengernek legmélyebb fenekére is leszállhatnak, 's fenekéről egyetmást felhozhatnak 's a' t. Az akademia műértő biztosságot rendelt-ki tagjai közül, kik ezen találmány értékéről 's czélirányosságáról itéletet hozzanak. Ezen biztosságnak feje Dupin Ch. ur. — Mi a' találmányt illeti, itéletünk szerint, az idea nem egészen uj; mert több év előtt nagyon volt róla szó, hogy St. Ilona szigetéből az ottani foglyot, Napoleont, illyes mifélével akarták kiszabaditani.

FESTÉSZET.

Felfedezett régi festvények. Paduában valamelly már már roskadozó házban, melly a' mult nyári rettenetes jégeső által egészen összezuzatott, bizonyos fal elrontásakor egy igen jeles festvényre „János fővételére" bukkantak. Nem sokára ezután a' „Sta Maria dei Servi" templomban is, melly ugyan azon jégvész által szenvedett, akartak némi jobbitásokat tenni. Ezen alkalommal egy második fresco-festvényre találtak „La Madonna del Parto." Mind a' két mű dologértő birák által ama hires Campagnola műveinek ismertettek. Legott hozzá fogtak mind a' két festvény levételéhez; Selvatico, egy igen jeles műismerő, magyarázatokat fog

rólok irni. Az első képen, nevezetesen a' hóhér olly jelesen van eltalálva, hogy a' jelenvoltak egyike nem akarva is felkiáltott: „megállj! kiméld-meg ezen vért!“

Robert Leopold. Nagy részvételt gerjesztett Parisban ezen említett 's igen jeles tehetségű festész halálának hire. Robert egyike volt az ujabb iskola legjelesebb művészeinek, kinek festvénye „az aratók“ nem régiben igen méltó és igen nagy részvéttel fogadtatott. Született ezen művész Neufchatelben, 's elejénte rézmetsző volt, melly tulajdonságában 1821-ben jutalmat is nyert. Romában bizonyos jeles festésznek jegyesébe szerelmes lett, 's azért a' reá nézve szerencsétlen várost kerülvén Velenczébe ment. Itt komolysága nőttön nőtt. Midőn végre meghallaná, hogy kedvesének menyekzője véghez ment, kétségbeesése határtalan lön. Igy miután bizonyosságot szerze magának, hogy utósó munkája „az adriai tenger halászai“ csonkulás nélkül Parisba megérkezett, ön maga vevé-el életét. Későbbi tudósitások szerint a' nevezett kép a' közönséges műkirakásra későn jött, 's azért azt most valamelly más teremben tették-ki köznézetül, mellyből bejövendő pénz a' szegények számára rendeltetett. A' tolongás felette nagy e' művet látni akarók között.

Márvány-festés. Bizonyos londoni kőfaragó azon érdekes találmányra jött, minél fogva a' fehér márványnak tapadó szinek által akármelly festéket adhatni. E' festék a' kőtömegbe bizonyos mélységre beszivárog, ugy hogy idővel semmi se képes azt letörleni. Ezen találmány segedelmével most immár mindenféle festvényeket lehet márványba edzeni, 's igy egyszersmind a' festészetnek egy uj neme is felfedeztetett volna, melly az üvegfestés mellett az architectura ékesitésére igen nagy szolgálatokat teendhet.

Vak portrait-festő. Parisban jelenleg egy vak ember nyilvánosan mutogatja ügyességét, mint portrait-festő. Előtte fekszik a' papiros és rajzón, 's midőn festéséhez fog, kéri a' jelenlevőket, hogy jönnének sorra hozzá. Erre bal kezével a' hozzá közelitőnek arczát megtapogatja, hogy vonásait magának megjegyezze. Mig bal keze ujjaival az egyes vonásokat tapogatja, jobb kezével a' festvény contourjait papirosra teszi, 's olly hiven találja-el a' portrait-hasonlatosságot, hogy nem győzik eléggé csudálni ebbeli ügyességét.

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' nemzeti nép-innep Budán a' Horvát-kertben aug. 20-án mikép felelt-meg a' kert bérlője által azon előre hirdetett igéretnek, hogy pompára nézve ollyas mit fogunk látni, millyet a' két városban eddig nem szemléltünk — az olvasók magok is képzelhetik, ha emlit-

jük, hogy az utóbbi tüzijátéktól nem sokkal különbözőn kivül a' kertnek kivilágitása a' régi, az átlátszó képek, pyramisok, 's felirások a' tavaliak 's azok, mellyeket 4 nap előtt láttunk ugyan ott, kivevén e' hasonlag tavali, de multkor nem használható, most pedig elővett két verset egyik pyramis oldalán:

Hármas bércz István emléke 's tövében öröklend
Emlékül István honfinak a' Dunaszirt.

Mind ezzel mind a' rendetlen szolgálattal meg nem elégedhető publicumnak száma mintegy más fél ezerre mehetett.

A' pesti vakok intézetének nyilvános próbatétele a' nemes megye házának nagy teremében mind két nembeli nagy számú hallgatók előtt aug. 23-án délutáni 3—6 óra köztt minden jelenlevőnek érzékeny részvétele és megelégülése mellett ment végbe. A' beköszöntő magyar és német beszéd, 's az ezt követett négyhangú karének után a' vallás, magyar nyelv, számvetés, német nyelv, olvasás, irás, természet-történet és tudomány, technologia, diaetetica, földleirás, hazai történet, muzsikai theoria valának tárgyai a' köz vizsgáltatásnak. Következtek a' kézi munkák próbáji fonásban, kötésben, varrásban, szalagszövésben 's a' t. Végre muzsikai előadás: 1) változatok két hárfára Füredy László szerzeménye; játszá Latzy Sára, és Sändner Christina. — 2) Adagio Beyertól flaután előadá Hesz Lőrincz huros hangszerek kisérete mellett. — 3) Változatok Adlertól, klaviron és hegedűn játszá Turanich Ant. és Nerity Máté. — 4) „Honvágy" Spechtől; éneklé magyarul Latzy Sára fortepiano kisérettel. — 5) Polonaise, chromaticai kürtön előadá Laurintz János. — 6) Haslinger quartettjának egy darabja, fortepiano mellett huros szereken játszották Potreba, Nerity, Hesz és Laurintz nevendékek. — 7) „Tenger csendje és szerencsés utazás" négyhangú kardal Beethoventől, éneklék valamennyi nevendékek. — 8) Egy darab csupán trombitákkal. A' nevendékeknek e' fenn emlitett olly sokféle tudományokból magyar és német nyelven adott helyes feleleteik szintén ollyan bámulást gerjesztének, valamint a' muzsikának illy különböző nemeiben tett rendkivüles előmeneteleik. Méltó köszönet Dolezsálek Ant. igazgató, és a' szintén világtalan Füredy László tanitó ur fáradhatlan szorgalmokért, mellyet e' 15 számra menő, és igaz szánakodást, köz pártfogást érdemlő szerencsétlen ember-társink szomorú sorsa vigasztalására fordítának. Teljes bizodalommal reméljük, hogy a' hazafiak e' honi egyetlen 's egyik leghasznosabb intézetet további pénzbeli segedelmökre fogják folyvást méltatni. — A' mai próbatétel alkalmával az igen számosan egybegyült vendégek szép mennyiségű pénzzel adakoztak az intézet számára. A' próbatétel végén t. Földváry Gábor alispán ur, mint elől ülő, érzékeny atyai beszédet tartván a' nevendékekhez, ezek közül a' legjobbaknak részint pénzben, részint azon két ezüst kanálból és egy ezüst emlékpénzből, melly utóbbiakat Prandtner és Müller testvérek (ezüstmivesek) e' czélra ajándékoztak, álló jutalmakat oszta-ki.

Cosmorama. A' mostani dinnyevásár Pestre sokféle látni valót hozott. Igy a' már emlitett látványos tárgyakon kivül Strahler S. ur aug. 22-én nyitá-meg a' hét választók fogadója nagy teremében cosmoramai 's panoramai képeit, mellyek minden 3 hét mulva másokkal

fognak felváltatni. A' mostaniak ezek: Ispahanban a' perzsa schach palotájának belseje — ördög malma Schweitzban a' Gothard hegyében — ujpiacz Dresdában — Varsónak egy része — Raphael galleriája Romában — a' török flotta elégése Navarin kikötőjében — Jerusalem — Moskva — Berlin — földalatti boltozat a' 14-ik századból a' titkos itélőszékkel — tömlöcz ugyan azon korból — Wieland sirja. — Láthatni ezen érdekes tárgyakat reggeli 9 órától kezdve esti 7-ig. Bemeneti dij 24 kr. pengőben; hat személyes társaságra 2 ezüst ft; gyermekek felét fizetik.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán az aug. 19-én először adatott „szinésznő szerelemből" czimű vigjátékra nézve megvalljuk, hogy a' benne szüntelen tartó komoly párbeszédek (dialogusok) nem sok nevettetőt nyujtának. E' darabnak untató hosszadalmait csak az által lehetne talán némileg enyhiteni, ha igen sebes menetellel történhetnék az előadás. Eliza nehéz fárasztó szerepére erős organumú 's fürge szinészné kivántatik, ki az ujabb 's ujabb személyek alakjaiba mindenkor más és más caractert, hangot, állást 's egy szóval ujabb változatosságot öntvén annak élénkséget adni törekedjék. Ezen remeklésre készült de ritkán eléggé sikerült szerepet egyébiránt Lendvayné assz. mennyire még egészségének és erejének tökéletes helyre nem állása engedé, mit szavának gyengesége eléggé bizonyit, a' lehetőségig csinosan játszá, 's az egész játék tengelye az ő szerepében forogván, törekvék azt tetszővé tenni igen csinosan változtatott öltözetei által is. — A' reá következett tánczjáték „toborzók" (egy kis silány divertissement) csupán csak a' gyakran látott magyar tánczból állott mind végig. Mind ez, mind a' tartalom csekélysége kevés változatossággal birván gyenge hatást tett. Ide járult a' hosszas készület által késztetett megkezdés is, melly által okoztatott három óranegyedig tartó felvonásköz valóban untató volt. A' balletokban egy idő óta tapasztalt pontosság hijánya, változatlan egyformaság, és érdektelen tartalom azokat valóban unalmasakká kezdik tenni; 's méltán félünk, hacsak mennél előbb valamelly jól sikerült nagyobb szerű 's mind előadásra mind muzsikára nézve uj mutatvány nem hozatik létre, hogy azoktól a' publicum egészen elidegenül.

Debreczenben aug. 1-ső estvéjén nyitá-meg a' közösen tisztelt hazafi 's városi tanácsnok t. Nánásy Gábor urnak örök emlékre méltó munkássága által létesült uj szinházat (lásd Honm. 60. szám.) a' Nagyváradról jött szinész társaság, melly Éder, Chiabay, Fáncsy, László, és Szákfy kormányuk alatt az igérttek helyett más 's előttünk még részint ismeretlen tagokkal javittatott: melly alkalommal ezen intézetet tárgyazó, és lelkes hazánkfijának nemes áldozatját élénken festő 's hálásan köszönő prologot (mért nem előbeszédet?) Fáncsy ur (sugósegitve) mondá-el, az után pedig Kisfaludynak „adja Isten, hogy a' Magyart" kezdetű népdalját V-dik Ferdinand fels. királyunknak diszitményekkel ékesitett 's életnagyságban álló képe előtt hosszas éltét kivánó versekkel pótolva muzsika-kiséret nélkül éneklé a' társaság;

melly módositott lelkes dalja koszorús költőnknek az alsóbb bassushangnak szembetünt hijánya mellett is élénk tetszéssel fogadtatott, 's a' jelenvoltaknak többszeri zajos „éljen" kiáltásával rekesztetett-be. Következék ez után Kovács Pálnak „féltés gyötrelmei" czimű („Mátyás király Pozsonban" toldalék nevét pedig csak bérmálás utján nyerte) eredeti vig játéka 3 felvonásban; melly darab csupán történeti érdekét tekintve, mennyiben Buday lexiconjaként gyenge 's némi mesés előadáson alapul, bár nem a' legszivemelőbb nemzetiek közé tartozik is, de jeles irónk öszvehangzó kidolgozása után a' bele szőtt csinos rajzolatok, indulatok festéseinek elevensége, kellemes leirás, 's halmozva szórt elménczkedés által derült lélek szállván reá, mint honi szerzemény tetszett 's ez innepélyes estvét illőleg fényesitette. Mátyás királyra (Fáncsy), kit mind festményekből mind leirásokból és több szinpadokon látott pontosabb személyesitésből vállra csüggő sárgás hajfürtökkel, terjedt vállal 's mellel, és nem közép termettel, 's vitézi nézéssel képzeltünk, ma sehogy sem ismerénk; nyirt fővel 's csak szorultságból képezvén azt jelen szinészünk. Bánffy Miklós (Baranyi) pozsoni főispán létére silányabb öltözetben ment királya elejébe, mint millyet várában hagyott apródja Elek (László) viselt. Ama dicséretből ismert uj tag, ki ötöd vagy hatod magával Pálytól jött, mai felléptével bár szinészi jeles tehetséget fejtett is ki előttünk, a' köz várakozásnak egészen meg nem felelt; talán mivel nem műszerepében állhatott-ki, és szójeitése füleinkben még szokatlan; mit hogy elhagyjon, nem kivánjuk tőle, általlátván mi is köznépünkének hibájit. Csak arra figyelmeztetjük, hogy a' szókban a' kettőzött betűket erős megnyomással ejtse-ki, különben mást mond, mint a' szerző akart, igy p. o. ma (2 felv. 1. jel.) midőn Mátyásról szóllván „váramban lappang a' cseles, hogy álruhában menyemet rabolja" helyett menyemet mondott; 's igy másutt is. — Különösen hangzék a' történet nem ismerője előtt szintugy, mint az előtt, ki tudja, hogy Bánffy még csak másod éves férj levén a' Mátyás elhunyta után nőszült Ferencz fija 1521-ben hagyta hitesét Ekartsani Annát, kit lehetne menyének tartani, özvegyen. — Az utóbbi pedig többszeri mosolygása által soknak tetszett, de búsongó 's féltékeny szerelmest éppen nem személyesitett. Szerepében Elek, az érzelgések 's aggódó fájdalmak vidám alakban levén öntve, munkátlan állott, mire egy illy ügyes és gyakorlott szinésztől több vigyázatot méltán várhatunk. Szagani Margit, Bánffy hitese, (Parázsné assz. ki nehány év előtt itt a' „világ hangjában" mint Antonia ismerteté-meg kecses tehetségeit) ma türhető volt: csak diszes fehér öltözetéhez nem tartottuk illőnek a' fekete szalaggal füzött barna czipőt, midőn barátnéja Lóra (Chiabayné) fényes öltözetének diszét az illő magyar topánka olly annyira emelé. Ezen utóbbi bájos énekes szinészné a' természettől egyedül vidám 's kaczér szerepekre alkotva sok kellemmel hathat az egészre, ha most szemre nem illő tulságos kaczérságait mérsékelvén ügyes játékával mind maga mind a' szerző részére méltó dicséretet és a' miveltebb közönség tetszését kivánja vala csak egyedül megérdemelni férjével (Chiabay), ki vidor szerepében minden nehéz értésű beszédje 's orrból jött hangejtése mellett is ma tetszéssel fogadtatván nem ügyetlenül állott. Szákfy csengő vándor dalnok szép tiszta hangú énekes tetszést aratott dalját

a' gitár kiséretére mit se ügyelve zavarttan, 's annak 4-ik és végső verseit kihagyva változtatott ariára éneklé. Éder (Csenneházy) több rendű játékaival nyertt régi érdemeiért már kiléptekor „éljennel" tisztelttetett. Kiss, Nagy, Zsivora (Ujlaki, Pethő, Póky) uj tagok, Varga (Andor) honfi — ki az uj szinpad előkarpitját 's díszleteit Simonfy szinmesterrel festette — részint nyirottan, részint német vitézi csizmákban jelentek-meg mint Magyarok, és sarkantyú nélkül. (Azt tartom jobb volt még is igy, mintsem hogy olly nevetségessé tétessék a' nemzeti viselet, valamint történt Győrött, midőn Kisfaludy „lelkes magyar leány" czimű darabjában a' vigyázatlan Mayer (Bodonyi szerepében) krétával festé sarkantyúját. — A' közönség száma középszerű volt, mi illy alkalommal a' vidékieknek méltán különösnek tetszhetett, 's könnyen azon következményt vonhatá maga után, hogy városunkban sem a' legnagyobb részvéttel pártoltatik e' művészet, mind a' mellett is, hogy csinos uj hajlékra csak most tett szert. Ennek egyedüli oka a' bemenet dijjának szokatlan 's felesleg felemeléséből származott. E' társaság t. i. első előadására és vásári mutatványaira egy első osztályú zárthelyre 40 krt. (egyébkor 30), másod osztályúra 30 (máskor 24), földszinti helyre 24 (egyébkor 20), karzatra 12 (máskor 8) krt szabott-ki ezüst pénzben, okul adván, hogy a' társaság egybealkotásának, 's Váradról átszállitásának tetemes költségei kényteték a' bemeneti dijnak illy felrugtatását; mintha más nagyobb számú 's közönségünket több izben mulattatni jött társaságoknak öszvealkotása, városunkba jövetele, és szállitása — p. o. a' volt kassai dalszinész-társaságé, melly mind a' mellett, hogy muzsikai karral 's igen számos tagokkal birt, 20 pengő krral megelégedék felejthetlen mutatványaiért, semmibe se került volna! Tehát csak ez az első, melly vontató lovakon 's bérlett kocsikon, és szekereken vándorlott ide?!

Mlgr. és Szlr.

HANGÁSZAT.

„Varázshangok a' Szerailból. A' Nagy Urnak három kedvencz darabjai. Fortepianóra alkalmazá Róthkrepf Gábor. Ezen 's következő franczia czim alatt „Sons magiques du Sérail. Trois pièces favorites du Grand Seigneur arrangées pour le Pianoforte etc" mult napokban jelentek-meg a' fels. török császárnak, II. Mahmudnak ama három kedvelt hangművei, t. i. török dal, a' zultan lengyel nótája, és marsa, mellyekről e lapok 64-dik számában emlékeztünk. A' török dal melodiáját maga a' nagy ur szerzé azon rimes török versekre, mellyeket a' seraskier pasa a' zultan tiszteletére irt volt. A' lengyel nótának rendkivül és sok helyen szabályozatlan menetelei, annak végéhez toldott fris neápoli tarantella-táncz szellemű függeléke, mi különben az eredeti rendes lengyel nótánál nem tapasztaltatik, hihetővé teszik, hogy annak is (a' Társalkodó 247-ik lapjának ellenére is) nem a' császárnak udvari hangművésze volt szerzője, hanem maga a' császár. Ellenben a' szabályos és olasz szellemű marsot inkább tulajdonithatjuk az udvari hangművésznek. — Meglehet e' füzetet szerezni 24 ezüst kron e' lapok kiadójánál és Tomala pesti műáros urnál.

DIVAT.

36-ik divatkép (Parisból). — Ris-szalma-kalap tollakkal; himzett musselin-pelerine à la Cauchoise; ruha virágos selyemből. — Bécsi divat augustus 20-ról: felruha rajzos foulardból tulle-illusion előzettel és hasonló foszlány-fodrokkal. — A' kézzacskó himzett mullból; organdi kalap hasonló virággal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Kohlmann mása.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

70.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap augustus 30kán 1835.

KÖLTÉSZET.

A' parti sirhalom.

Tág sajka lejt a' kék habon
Benn két hajós evez,
Szerelmi bért üz mindenik,
'S csak egy leányt nevez.
Kétségöket nem hab szüli
Nem, mert az estve szép:
Tulparti lány szerelméről
Ki az, ki majd lelép?!

Még is mindkét hajósra száll
Reménynek hajnala;
Mert szép 's szelid leány karja
Révpartjok az vala.
'S csak lejt a' sajka kék habon,
Lejt, és a' part közel;
Reményben ég a' két hajós
Hogy ott mátkát ölel.

De haj! muló, és csak rövid
Reményben a' gyönyör,
Ha e' csalékony kéj után
Epesztő kin gyötör.
És partot ér a' kis hajó,
'S a' két legény kiszáll,
Szerelmi bért üz mindenik
'S csak parti sirt talál.

Egyik bámulva néz reá —
„Nyugodj szegény leány!"
Mond — és nem lelve semmit is
Elutaz csolnakán.
Másik szomorgva néz reá,
'S „ah! milly nehéz nekem.
Szép mennyemet remény tüzén
Most elfelejtenem."

Mond — és a' parti sirhalom
Keresztaljára dől;
Arczán komor bánat-szin ül,
'S szeméből könny ömöl.
„Menj sajka, menj társommal el
Vigyed hajósodat;
De hab nekem szegénynek ah!
Nyisd-meg majd sírodat."

Így a' hajós, — 's itt megvidul;
Ujabb remény derül,
Mert im közelg a' mátkalány
Titkos bokrok megül.
„„Menj sajka, menj a' társsal el
Vigyed hajósodat, —
De hab, a' hű legénynek ah!
Ne nyisd-meg sírodat.""

Szóll a' leány — „„E' sirhalom
Volt szívetek jele,
Mert i« szerelmi tisztaság
Tünt-fel nekem vele"" —
A' szép hajós örömben úsz'
'S a' parti sirhalom
Lön szivkötés — 's elváltakor
A' kívánt nyúgalom. —

Beöthy Zsigmond.

SZORGALOM.

Czukornád honositása. Valamint Lowiez körül lengyel országban sikeres próbák tétettek braziliai thea-növényt honositani; ugy Weimarban azon törekszenek, hogy az indiai czukornádat sza-

bad ég alatt növesszék, 's belőle czukrot készitsenek. Az első próbák már is szép sikerrel mutatkoznak.

Vak optikus. A' Stralsundban megjelenő „Sundine" czimű hirlap egy ottani szegény emberről tesz emlitést, ki mint köztiszteletben álló férj, atya 's polgár mintegy 12 évvel ezelőtt megvakult. Ezen szerencsétlenségében a' türödelmes ember az optica tanulmányára adá magát, 's most nagy ügyességgel köszörül üvegeket, felállit látók számára opticai tükör-üvegeket, telescopokat, messzelátó csőket, szemüvegeket 's a' t. mellyek a' műértők bizonyitása szerint jeles készületűek. Hogy magát és számos családját a' szükségből, mellyben senyved, némileg kirántsa, szándékozik nem sokára minden tőle készült opticai eszközöket kijátszani sorsjáték utján, mihez neki sok szerencsét ohajt méltán minden emberbarát. Nevezetes tünemény valóban az egészen vak embert egy setét szobának setét szugában és sokszor éjnek közepette ülni látni, 's látók számára dolgozni.

A' fényes tafota eredete. Octavio May (Lyonból) szerencsétlen volt, 's képtelen magát tafota-készitményei által, ugy mint akkor voltak, felsegiteni. Midőn egykor balsorsát hánytorgatná, történetből nehány szál selymet rágicsált, mellyeket kiköpvén ugy látszott, mintha fénylenének. Ez figyelmét magára vonta; kutatta annak okát, 's ide-oda fontolgatás után ugy találta, hogy ezen csillámlás: a) a' fogak általi sajtolás — b.) a' nyál, mellynek bizonyos ragadóssága van, nedvessége, és — c.) a' szájnak természetes melegsége által hozatott elő. Legközelebbi selyemszövés alkalmakor ezen három módot legott próbára tevé, 's kevés idő mulva tökéletességre hozta a' csillámló tafota készitését, miből rövid időre felette nagy gazdagságra verekedett.

Vas-ut Frankfurt és Mainz között. Thurn és Taxis herczeg azon nagyszerű ideát akarja kivinni, hogy Frankfurt és Mainz között vas-utat vonjon. Ezen vas-ut által Frankfurt a' Rhénushoz közelebb vitetik, hajókázásra alkalmasabb utat nyer, 's kereskedése mód nélkül javittatik, melly mint tudva van, most csak nagy akadályokkal üzethetik. Egyszersmind a' herczegi ház, melly postájinak megjavitása által már is nagy érdemeket szerzett magának, német országban érdemeit csak tetézni fogja.

RÉGISÉG.

Történetirási jelességek.

Nagy Leopold császár 1665-ben Bécsből, a' nagy-szultannal kötött frigynek kölcsönös tanújeléül, következő drágaságokat külde a' török udvarhoz. Küldetett:

I. A' nagy-szultannak:

1. Egy ötlábnyi hosszú tükör, melly tiszta ezüst lábakon állott; mindenfelé fordítható, körülvéve legremekebb munkájú csupa ezüst foglalattal.

2. Két nagy ezüst pohár, szökőkut formára, ötlábnyi magos és háromszegű oszlopokon; mindegyiken három ezüstcső, mellyekből ugyanannyi oda alkalmazott csigákba viz ömlött-ki.

3. Hét aranyzott nagy ezüstpohár és annyi igen nagy művészi ügyességgel készült mosdóedények, mellyek láthatlanul adák a' szükséges vizet.

4. Tizenhárom ezüstgyertyatartó, mintegy két rőf hosszúk.

5. Hat aranyzott ezüst virágedény, gyönyörűn kiékesitve.

6. Tizenkét azanyzott ezüstpalaczk, illatos vizeknek, kézmosáskori használatra.

7. Tizenkét nagy mély csésze vagy tálacska, gömbölyű formára, fedőkkel, mellyek török kontyot ábrázoltak, belől megaranyozva, rizs vagy más illy étek feladására.

8. Tizenkét más vastagon aranyzott és lábakon álló ezüst csemege-csésze.

9. Kerekes egylábú ezüstasztal, fél rőf magos, török használatra, igen jelesen készitve.

10. Négy puska; hármának sima ezüst agya, egy pedig elefantcsottal remekül kirakva.

11. Két pár szintolly készületű pisztol.

12. Egy remek munkájú vadászkard.

13. Két nagy iró asztal jaspisból, belől mesterséges üvegkészületekkel.

14. Két más nagy iróasztal ébenfából 's békateknőkből, aranynyal és ezüsttel kirakva.

15. Tizennégy különféle gyönyörű óra, török és arab számokkal jelelve.

16. Egy óra, grottát ábrázolva; benne egy ragyogó csillag, mellette vizömlés, alatta önkényt zengő hangműszer.

17. Egy ezüstkészitmény, rőfnyi magos, sok ékszerekkel; benne mind feltaláltatott, mi egy asztalra szükséges, körülvéve gyertyatartókkal.

18. Egy magos ruhatár, ezüsttel és aranynyal ékesitve.

19. Egy ezüstből 's aranyból diszesen készült iróasztal, minden szükséges hozzávaló szerekkel, mintegy négy lábnyi magos. Benne pénznek és más holminak csinos helyek. Tetején egy bokréta, különféle megaranyzott ezüstvirágokból.

II. Valida nevű öreg szultannénak.

20. Egy igen szép aranyzott eszköz minden olly szerekkel, mellyek olly főasszonyoknál a' lefekvéskor kéznél lenni megkivántatnak.

21. Egy varróvánkos minden hozzávalókkal, ezüsttel és aranynyal kirakva, 's benne magától zengő hangműszer.

22. Egy köröskörül aranynyal befoglalt nagy tükör.

23. Két nagy ezüst gyertyatartó.

24. Egy igen jeles készitményű nagy lyukacsos ezüst kosár.

25. Négy nagy aranytácza.

III. A' nagyvezérnek és több vezéreknek.

26. Magának a' nagyvezérnek tizenkét födeles ezüst tál.

27. Két nagy ezüst gyertyatartó.

28. Tizenkét remek ezüst csemege-csésze.

29. Egy nagy lyukacsos ezüst kosár.

30. Tizennégy ezüsttácza.

31. Egyebeknek kiosztásul küldetett hét aranyzott ezüstpohár, ugyanannyi kannával.

32. Továbbá, harminczkét óra, képeken, lovakon és más jeles készületű talapokon. Ezek mind ugy voltak csinálva, hogy 24 óra alatt mindegyik le is járt, és legott fel is huzta önmagát.

33. Ismét külön 21 igen drága óra.

Az itt jegyzett és még több pasák között kiosztott 120 darab óra, ugy a' többi drágakő, ezüst és arany készitményű szerek 11.000 markára becsültettek; mert Augsburgban az ezüst- és aranymivevesek csak magok is 62 mázsa ezüstöt dolgoztak-fel, honnét az eszközök és holmik az emlitett évi negyedik hó 29-dikén jutának Bécsbe.

A' sok ajándékot viszonzó török követség is megérkezék Ausztria fejdelmi városába még azon évben, és a' hatodik hó 18-án a' török nagykövet Nagy Leopold császár és király ő felségéhez már audientiára ment, odanyujtván ő is a' szultan ajándékait.

Török ajándékok N. Leopold ő cs. kir. felségének.

1. Selyemből és arányból szőtt hat persiai nagy szőnyeg. Mindegyiknek hossza 6, széle 4 rőf.

2. Egy igen drága 's jeles készületű nagy sátor, mellynek szövete belől sokféle szinű atlasz, ezüst, arany és selyem himzetekkel, több szinű csinált rózsákkal megtüzdelve, ugy hogy a' sátor belől egy diszes rózsakertet ábrázolt. E' sátort 64 személy 300 napig készitette.

3. Tizenkét kaftan vagy török köntös aranynyal és ezüsttel hímezve.

4. Egy nagy darab ambra, és egy ládácska bezoarral és pézsmával megrakva.

5. Hét fiatal arab ló.

6. Egy rózsa egészen aranyból, ritka nagyságú gyémánt és más drágakövekkel gazdagon kirakva; mellyhez kettős kócsag is volt csatolva. Ez volt a' legdrágább minden egyéb küldött holmi között; mert 30.000 tallérra becsültetett.

A' sátor ért 20.000 tallért; az ambra, bezoar és pézsma 16.000 forintot ezüstben.

Az e' kincseket benyujtó török nagykövetnek és udvari cselédeinek számára naponként 300 for. kész pénz, 25 juh, 10 akó bor, 180 lóra széna 's abrak, és elég tüzelőfa adatott.

N. Apáthi Kiss Sámuel.

HAZAI HIRLELŐ.

Szegedről Aug. 17-én. — Ma tétetett örök nyugalmára élte harmincznegyedik évében tanácsnokunk Rózsa Imre ur, ki ügyvédi diplomát nyervén e' nemes városba tért, hogy a' köz hivatalokban hasznosan munkálódva, 's megőszült néhai elődjeinek pályáján lépve hivattatásához képpest teendő érdemeivel azokhoz közeledhessék. — A' köz bizodalmat és szeretetet megnyervén 1826-ik esztendőben beiktatói jegyzővé, majd az 1833-ik esztendőben tartott tisztválasztás alkalmával városi tanácsnoknak választaték. — E' lépcsőken szelid és szerény társalkodása, ugy szinte az igazság kiszolgáltatásában bebizonyitott igazságossága, és mindenkori pontossága által a' köz kedvel tetést és szeretetet megérdemelve, a' litteraturának kedvelése és olvasás által magát a' haza egyik hasznos polgárává mivelni szakadatlanul törekvék. A' hazai szinészetnek is ezen különös és lelkes pártfogója forró lázba esvén e' hónap 16-án reggeli hat óra tájban lelkét az irgalmak atyjának vissza adá. Gyászolják kora elhunytát atyja Rózsa Mihály ur, városunk kamarási ellenese, 's testvére Erzsébet; fájlalják tiszti társai, rokoni, baráti, ismerősei, és áldást óhajtanak el oszolt hamvaira. — Könnyezi kimultát barátja is

Miskoltzy István.

LITTERATURA.

Kliestinai Klestinszky László eredeti szinjátékainak következő tartalmú: I.) a' boszuló kard, vagy, a' méregkeverő; szom. ját. 4 felv. — II.) Agnes az árulóné, vagy, az uj divatú ingek zavart csináltak; vig ját. 1 felv. — III.) A' titok, vagy, a' szerelem véletlen szerencséje; érz. ját. 3 felv. — IV.) A' koczkavetés, vagy, az igaz barátság és testvéri szeretet vit. nézőját. 2 felv. — 's már sajtó alatt levő első kötetje f. e. octoberben okvetlenül elkészül, mellyet egy kőre metszett kép fog ékesiteni. Ajálva van m. Teleki József

grófnak, a' m. tud. társ. elnökének 's a' t. — Előfizetési ára egy pengő forint. A' honi színészet litteraturájának barátjai már ismerni fogják e' munka hazafiságos szerzőjének tehetségeit korábbi megjelent műveiből („Rozgonyi csata" vit. ját. Kassán 1830. — és — „Szigetvár ostroma 1830." drama 3 felv. — „Igaz szerelem" szom. ját. 3 felv. Kassán 1833.) — A' „koczkavetés" 1832-ben Rozgonyban nemes ifiak egyesülete által adatott elő legelőször, 's felőle mind a' Hazai Tudósitások, mind a' Magyar Kurir dicséretesen emlékeztek. Ennél fogva a' fenn emlitett kijövendő munkát a' haza leányainak 's fijainak méltó figyelmökbe ajáljuk, 's jelentjük, hogy az előfizetést e' lapok hivatala is elfogadja.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Tanult kutya. Pesten a' hid mellett épült hajlékban láthatni a' mult vásártól fogva azon Mohr (szerecsen) nevű tanult kutyát, mellyet tulajdonosa Fersch Mihály ur (Erlenbachból alsó Majnai kerületből), egyébiránt bécsi lakos, nagy fáradtsággal bámulandó mesterségekre 's okosságot elárulo ügyességre tudott tanitani. Ezen mopszkutyácska különféle kártyamesterséggel, domino-játékkal, számolás példájai felfejtésével, betűkből szók egyberakásával, 's nemzeti szinek kiválasztásával egy egész óráig mulattatja nézőjeit. Ide jötte előtt a' Bécsiek is gyönyörködve mulatták magokat vele. — Látni lehet reggeli 9 órától kezdve esti 8-ig. Innepen 's vasárnapon csak délutáni 4 órától fogva. — Első hely dijja 20 kr. — 2-ké 10 kr. — 3-ké 6 kr. ezüstben. Gyermekek felét fizetik.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Pesti magyar szinház. A' magyar színészet pártfogóji igen kellemesen lepettek-meg aug. 26-án, midőn t. n. Pest vármegyének azon napi közgyülése elhatározta, hogy addig is, mig n. Pest városa a' szándékba vett nagy magyar szinházat Pesten felépittetné, maga a' ns megye fő mgú Grassalkovich herczeg által e' czélra mult évben ajánlott telken a' hatvani kapun kivül olly ideigleni szinházat épittessen, melly a' budait térségre nézve felérje, és idővel a' magyar színészettel egybekapcsolható más intézetté is változtathassék. A' t. rendeket honi művészetünk történetében ezen nevezetes epochát képző hazafiságos tettre leginkább azon tapasztalás határozá-el, mellynél fogva két esztendő eltelése után bebizonyodék, hogy Budán a' magyar szinház elegendő jövedelmet nem várhat maga fenntartására, minthogy eddig is legnagyobb részint Pestiek tölték-meg a' pénztárt, kik pedig télen által mindenkor gátoltatnak a' szinház látogatásától. (Megjövendőlé a' budai színészet e' sorsát már e' lapok 1833-ki 21-ik száma is.) Erzékeny hála és szivemelő öröm fogott-el az emlitett gyülésen minden jelenlevőt, midőn látta és hallotta, milly buzgalommal pártolák a' megye atyjai 's honi nyelvünk védjei a' szóban levő szép ügyet. Kétszeres örömet okozott pedig azon határozás, hogy az ideigleni szinház épittetése még ezen őszön történjék, 's legalább tél előtt fedél alá jöjjön. Az egésznek kormánya a' t. megye kebléből rég kinevezett t. színészeti küldöttségre van bizva, mellynek

előülője t. másod alispán Földváry Gábor ur, kinek a' magyar színészet iránt bebizonyitott fáradhatlan buzgósága iránt e' lapokban, jelesen 1833. 45-ik és 1834. 70-ik számaiban, a' közös hálának és tiszteletnek tolmácsló érzelmeit nyilatkoztatni szerencsénk volt, 's az emlitett gyülésen is a' t. rendek részéről érzékeny nyilvános köszönet jelentetett-ki, legszebb reménynyel biztatja a' hazafiakat e' rég ohajtott szándéknak teljesülése felől, miután az ő hazafiságos fáradozásának 's közbenjárásának köszönjük a' budai magyar színészetnek mostani létét és jelen tökéletesülésére jutását. Az ő buzditása és a't. rendeknek segedelme ülteté tehát honi kertünk közepére e' hazai csemetét, mellyet fájdalom! olly sokáig vadon tenyészni engedtünk kedves nyelvünk sulyos kárával. Nem megnyugtató vigasztalásunkra szolgálhat-e most annak körünkbe vételéből és méltánylásából reménylendő virágzása, és megbecsülhetlen gyümölcsözése?!

Budán aug. 21-kén először adatott „Enzio király" történetl szomorú játék 5 felvonásban irta Raupach Erneszt, fordità Fáncsy Lajos. — Ámbár e' jeles darabnak fő szerepei legjobb kezekben voltak, még se szült a' mutatvány olly hatást, mint vártuk volna. Raupach, a' szerelemnek ezen termékeny festője, ugy látszik, e' mivét egyedül az érzelgésnek szánta; 's éppen ez oka, hogy a' két első felvonás ki nem szabadulhatván egyhangúságából, kivált ha olly kevés élénkséggel, mint ma, adatik, untatóvá válik. Mind Enzio (Lendvay ur) mind Lucia (Lendvayné assz) tehetik csak, hogy a' hosszasan tartó érzelgésnek elevenebb hangot 's ébresztő kellemet adván azon két felvonás hosszadalmát némileg elfelejtessék a' publicummal. A' király dalja közben igen sikeresen lehetett volna gitárkiséretet használni, mert az egyetlen accord arra elég nem volt. A' versek declamálásánál pedig átaljan véve az egész darabban különös vigyázat fordittassék arra, hogy a' versek észre ne vétessenek a' hallgató által. A' 3. 's 4-dik felv. a' cselekvények változása által már több élénkséget kapott; Szentpétery ur (Filippo) ehhez sokat kölcsönzött helyes de öregségére nézve talán kissé nagyon is hangos előadása által. Ő neki organumát mérsékelni, amazoknak az indulatosb kitöréseknél emelni kellett volna. Bartha ur (Alberti) sikerrel önthet vala több méltóságot szerepébe. Néző igen kevés; jele, hogy a' darab czime nem vonzá a' publicumot. — 22-én Rossini „szevillai borbély" daljátéka szép számú közönség előtt ismételtetett. — 23-án Telepy „Borsszem Jankó" czimü tüneményes vigjátéka ismét kellemesen mulattatá az igen nagy számmal egybejött nézőket, 's méltán ohajtá kiki, hogy e' mutatvány, melly a' hasonló nemü miveknek bizonyosan egyik legjobbika és nemcsak a' pór népet hanem miveltebb részt is egyiránt mulattatja, több izben jönne répertoire-ba, kivált ha mind a' gépelyzetekre és diszitmények változásaira, mind 'a' személyek felléptére pontosabb figyelem és szorosabb rend fordittatik, hogysem ma tapasztaltuk. — 24-én „Zampa" daljáték, 25-én „Hinko" — 26-án „a' havasi rémkirály" jött ismét szinpadra. — Halljuk, hogy színészink most Aubernak „Fra Diavolóját" tanulják, és nem sokára egy uj eredeti tüneményes vigdaljátékot hoznak szinpadra, mellynek czime „Rebeka, vagy a' garabonczás

diák diadalma.“ A' textust Nagy Ignácz, nagyszerű muzsikáját Faller Miklós urak készíték.

Debreczenben aug. 2-kán adatott „az álom élet, v. a' parisi szép himvarró leány életrajza álomképekben.“ A' czédula szerint, ha a' bécsi cs. k. játékszinre Scribe és Victor Hugo alkalmaztatta franciából *), akkor Komlóssy magyar játékszinre csak általtehette, 's nem alkalmaztatta. Az álomképekben több fonák rajzait látván az erkölcsiségnek, annak mesterséges kijátszásai és megrontásai tekintetéből itélve kevesebb hatósággal birónak tartjuk erkölcsi nézetből ezen darabot, mint a' „30 esztendő egy játékos életéből“ czimű 's más hozzá hasonló tanúságos és feslettségtől vissza rettentő, példát ábrázoló, valódi erkölcsi darabokat, hol a' bün büntetése látható, 's a' feslettség- és gonoszságszülte baj és veszély elkövetkezése nincs ugy, mint itt, kikerülve, vagy éppen olly homályba burkolva. Ma nevetséges időtöltésben részesittettünk az által, hogy a' játszók egy része szerepét azzá fordítván igazi vasárnapi darabbá változtaták ezen különben kevés vig jelenetekre osztott 's erkölcsinek hirdetett darabot. A' parisi himvarrónét Chiabayné sok jeleneteknek helyes felfogásával, de a' komolyságnak vagy vidámságnak mikor illő tüntetésére keveset ügyelve személyesité. A' „Fra Diavolo“ daljátékból II-dik szakaszbeli jelenetébe szőtt és gitár mellett tiszta ezüst hangjának ritka kellemével énekelt ariája azonban minden hallgatót különös varázs erővel bájolt-el; mit a' zajos „éljen“ kiáltás nyilvánosita. László az 1-só szakaszban, mint Julius, szerepének több részét ügyesen felfogva, a' 2-ban mint lókereskedő mind végig helyesen 's játékát emelő diszes öltözettel, a' 3 ban meglehetősen, 4-ben mint szemfényvesztő ősz fejét illető agg kort tükrözni képtelen arczvonásai 's vidám tekintete és fiatal hangja miatt helytelenül állott mind a' mellett is, hogy a' nézők aljasabb része a' játék fonalát elvesztető tulságokra ereszkedéseiért köz elégülését elég nyilván adá tudtára a' finomabb érzésű azon résznek, melly az 1-só szakaszban a' szemnek frak szélével 's kártyával törlésében semmi comicai szép találmányt nem láta; mert ezt az illyes mi akkor se mulattatja, midőn az illyenekre kitérést a' szerep természete kivánja a' figyelem zavarával 's ellenére. Szákfy (Fourle Károly) jól, Fáncsy (August) helyesen játszának; a' többi személyek is igyekezettel és jól vivék szerepeiket. Mlgr és Szlzr.

---

*) Talán Scribe és Victor Hugo után alkalmaztatott.

A' szerk.

Német Játékszin.

Pesten Schröder-Devrient assz. aug. 27. mint Romeo lépett-fel először Bellini „Capulet és Montagu“ operájában a' bemeneti dij felemelése mellett, miről majd bővebben.

DIVAT.

Parisban az ékes társaságok gyülekezetében, szinházakban többnyire fehér organdi és musselinból rövid ruhák rövid vagy hosszú ujjakkal viseltetnek. A' fejen többnyire a' haj ékesittetik-fel; a' sima kötegek kevessé az arcz felé haljanak; egy kis arany láncz, vagy vékony hajzsinór fut keresztül a' homlokon, mellynek közepét camea vagy más ékszer foglalja-el.

A' csíkos organdi ruhát széles csipkével, melly mintegy mantillát képez és a' test közepén boglárral egyesül, szegik-be. Rövid ujjai nem bőek, 's alul apró csipke veszi körül. — Másik ékes ruha indiai musselin; elől nyilttan áll, 's körözve van gazdagon himzett virágokkal; alul rózsa szinű gros-de-naples ruha. A' felső testet csipkék keritik-be; ujjai hosszúk, mellyeket három musselin-karkötővel szoritnak-le. A' rózsa szinű vagy sárga selyem ruhák fehérrel himezve és csipke mantillával igen kellemesek.

A' legyezők mindenféle század formáji szerint divatoznak. A' kesztyűknek rózsa vagy test szine van; sőt viselik a' gyöngy-szürke vagy más halaványszinű selyemből kötötteket is feketén vagy zölden himezve. — A' napernyők nagyok; szövetjek fehér gros-de-naples; nyelök rózsafából aranygombbal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

Maria Dorothea

magyar ország nádorispánéja.

1835. 70. Regélő mellé.

71.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön september 3kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Völgyi leány.

(Románcz.)

Lent a' völgyben csermely,
Csermelynél virány,
Lányka a' viránybaN
Bükkök alkonyán.

Fenn a' dombon ifju
Egyre tévedez,
Keble ég, és ajka
Dalban ömledez.

Fájdalmat, szerelmet
Zengnek éneki,
Vissza zengi dalját
Bércz és völgy neki.

Énekében a' lány
Lágy gyönyört talál,
Lágyat est és reggel
Rózsa lánginál.

Zengjen, ifjú, zengjen
Ajkaid dala!
Bére lesz dalodnak
A' völgy angyala.

Kebleden szerelme
Nyughelyet talál
Túl a' szenyveken túl
Üdvek álminál.

Nap tünik, és nap kél,
És az ifjú bolyg,
Bolyg a' bércz vadonján
Mig rá fény mosolyg.

Fény alant a' völgyben,
Szép az égi fény
A' leányka arczán
Szög-szem éjjelén.

Keble most a' keblen
Lelte édenét;
'S tünt a' bú viharja
Üzve vad dühét.

Szigethről.

SZORGALOM.

Varró gépely. Több szabók eddigelé még mindig hasztalanul fáradoztak olly mechanikai segédeszközök feltalálhatásában, mellyek által a' ruhákat sebesebben és olcsóbban lehetne elkésziteni. Ezen fáradás végre ugy látszik csakugyan megfejtetett. Chalumeau parisi szabó azon szerencsés ember, ki bizonyos műeszköz segedelmével nehány percz alatt egy egész öltözet ruhát kiszab. A' művészetek és kézmivek társaságának titoknoka ezen találmányról igen kedvező tudósitást nyujtott-be a' társaságnak, mellynél fogva a' feltaláló egy érdem-emlékpénzzel tiszteltetek-meg az akademiától.

Fogfájás elleni szer. A' szabadalomnak, mellyet Roux ur parisi gyógyszeres 1828. september 9-én egy általa feltalált 's tapasztalás által bevalósult fogfájás-elleni gyógyszerre kapott, 's melly

„Paraguay-Roux“ czim alatt árultatik, ideje már kitelt. A' recept következő szerekből áll:

Infula bifrons levelei és virágai - -	1 rész.
Spilanthus oleracea virágai - - - -	4 —
Radix pyrethri - - - - - - - - -	1 —
Harminczhárom fokú borszesz - - -	4 —

Ezen részeket egyenként és külön össze kell törni, az egészet valamelly zárt edénybe eltenni, 's tizennégy napig lepároltatni; azután leszüretik, 's különös edényekben használat végett eltartatik.

Amerikai papiros. Az Amerikaiak bizonyos papirost használnak földabroszokra, mellynek Európában honositását igen ohajtani lehet. Ez vékony, barnás, félig átlátszó papiros; alig lehet eltépni, 's az összehajtogatást minden papiros-nemek felett legjobban elszenvedi, mi földabroszoknál felette fontos dolog, kivált ott, hol könyvhez csatoltatnak, és számos összehajtogatásra van szükség. Alkalmasint azon papirosnem ez, melly New-Orleansban egyik gyárban a' pamut hulladékból, platanus rostjaiból, 's ócska vitorlákból készittetik. Minthogy a' bremai kereskedők szoros egybekötésben vannak New-York, Baltimore, Philadelphia, és New-Orleans kereskedőjeivel, nem volna nehéz ezen jeles papirost olcsón és biztosan megszerezni.

Az elyseumi mezők Parisban jelenleg valamelly száz láb magos arab idomú palota által fognak uj diszt nyerni, melly viz-anyag-gázzal fog megvilágittatni. Pompás belseje élénken emlékeztet a' tündérpalotákra, mellyeket a' keleti regékben olvashatni.

INTÉZET.

Buffariki vásár. Afrikában egy nagy rónaságot, melly az Araboknak nagy vásárhelyül szolgál, Buffariknak neveznek. Minden hétfőn a' hegységből és sikföldről jött Arabok nehány órára azon helyen kiállitják terméseiket, nyájaikat (szarvas marha, juhok, kecskék, lovak) és kézi miveiket. Midőn 4 hónap előtt — igy szóll a' tudósitó — e' vásárt legelsőbben meglátogatám, 4—5000 Beduint láttam itt együtt, kik reggeli 7 órától délutáni 3-ig vásárlottak 's árultak. A' történetből e' vásárra megjelent Europaiak nem merték elhagyni a' tábornok-testhez (Generalstab) tartozó és a' sátorok köztt lovagló kiséretet. Közülök egyik se mert lováról leszállni, 's az Arabok közé elegyedni. Ma már a' legélénkebb csere-kereskedést semmi se gátolja. Nehány nap előtt e' vásárt legutószor látogatám-meg. Most már az Algierből jött Francziák közül sokan gyalog 's legnagyobb bátorságban jártak itt fel 's alá; eltávoztak a' franczia katonaságtól, 's 3—4 óráig is mulattak a' vá-

sáron. 2—3 rendőr elégséges volt a' belföldiek között a' rendet fenntartani. — A' piacz közepén, nem messze a' Kadi (biró) sátorától, Pouzin orvos, a' kormányzónak gyógyásza, veretett magának sátort, 's hozzá tanácskérés végett sok beteg Arab tódult. Egy tolmács előadá bajaikat, 's megmagyarázá nekik a' rendelt gyógyszernek miképpi használtatását, mellyet a' doktor ingyen oszta-ki. Kiváncsiságom bevonzott a' sátor belsejébe, hol két órai létem alatt ötven belföldinél többet számláltam, kik között asszonyok is voltak. Egyenként bocsájtattak-be. Sokan messze levő hegyekből jöttek ide, mások Belida-ból és Coleah-ból. Ez minden egyéb látványim között egyik legérdekesebb vala. Többen csak azért jelentek-meg, hogy a' fiatal orvosnak megköszönjék felgyógyulásukat, 's azután más betegeknek engedtek helyet. — Az europai orvoslás tudománya, melly ezen igen nevezetes vásáron megismertetik, tetemes befolyású, és az Arabokban gerjesztett bizodalom által igen fontos következményű lehet. Az Arabok fegyveresen jelennek-meg, de csak azért, hogy a' nagy rónaságon tett utjokban nagyobb bátorsággal járhassanak, és, ha az egyes néptörzsökök közt veszekedés támadna, fegyveröket használhassák. — Az Europaiak már is megjelennek számosan e' vásárra, és igy az europai kereskedésnek hétről hétre nagyobb kiterjedést igérhetek, kivált ha Buffarikhoz közel a' Francziák elsánczolt tábort vernek. Igy remélhetni, hogy ma holnap a' kereskedés terjedése által könnyebben juthatnak az Europaiak Afrikának mind eddig olly ismeretlen belsejébe.

Régiség-gyüjtő társaság állott öszve mult esztendőben Kielben illy czim alatt: „kir. schlesvig-holstein-lauenburgi társaság a' honi régiségek gyüjtésére 's fenntartására.“ Az egybeszedett régi kincsek nyilvános tulajdon és a' kieli egyetem könyvtárához tartozandó lesz. Kopenhágából az éjszaki régiségeket gyüjtő társaságnak igazgatója az emlitett uj intézet első alapjául már is tetemes mennyiséget külde ama tárgyaiból, mellyekből neki kettőse volt.

Földmivelő iskolák franczia országban. A' francziai hirlapokban ezelőtt Perrier minister által az egész papi rend felszóllittatott, hogy falukon földmivelő iskolákat állitsanak, 's a' felszóllitásnak már is sikere mutatkozik. Jelenig már több plebánusok kezdtek illy tanulóintézeteket állitani; szereztek magoknak bizonyos telket, 's rajta a' gyermekeknek tettlegesen mutogatják a' földmivelés mivoltát. Az ifiúság a' helyett, hogy a' földeken csatangolna, 's kárt okozna, e' szerint mintegy játszva kap oktatást abban, mi jövendőben élete főfoglalatosságát teszi; itt figyelmetességre 's rendre szoktattatik. Ezen idea, mellynek megirhatlan hasznokat kell szülnie, mindenütt 's édesnálunk is! utánozást érdemel.

HANGÁSZAT.

Mozart.

Olvasóink közül kevesen lesznek, kik vagy operában, vagy concertben, vagy házban, vagy templomban Mozartnak mennyei melodiáji ne hallotta volna, 's ne ismerné azon magos lelkűt, ki remek műveivel most örömre, kéjre emel, fájdalomra ragad, majd ismeretlen fentebb szellemű hazába helyez. Illy ember, ki olly sokat, és különbözőt, fenségest és jelest vala képes hangokban alakitni, férjfi korának arany tavaszán szálla-le pályájáról! Ott végzett ő, 's olly korban, mellyben némellyek még kezdeni sem ügyesek. Reá a' művészet nemtője már bölcsőjében kegygyel tekintett, 's őt bajnokának kente-fel. Három éves korában már klavirnál ült, 's egybeolvadó hangokat próbált. Született Saltzburgban 1756. jun. 17-én. — 1760-ban már pontosan játszott nagy darabokat. Ezen időtől fogva felejtve minden gyermeki játékot e emét csak a' hangászatban találta; őt csak ez foglalta-el, 's már mint öt évű gyermek olly egy klavirconcertet irt, mellyet csak gyakorlott művész játszhatott-el. Mindenki bámulta a' csuda gyermekművészt, midőn apja vele 1763-tól fogva 1766-kig német, holland, franczia, angol 's más honokat beutazott. Olasz országban közönségesen „il cavaliere filarmonico"-nak nevezték; 17 esztendős korában Milanóban egy operát szerzett; Romában Allegri hires Misererejét egyszeri hallás után leirta. Nevezetes, hogy egykor olasz országban utazván midőn nyilvános helyen remekül játszá a' klavirt, bámulta őt a' hallgató sokaság, és a' korát felülhaladó ügyességet, az ember feletti erőt olly könnyen felidéző Olaszok Mozartnak ujain levő drága gyürűknek tulajdoniták. Ezen véleményök arra határozá őket, hogy megkérték, huzná-le gyürűjeit. Mosolygva tette ezt a' nagy művész, 's az Olaszok szégyenülve léptek vissza, miután látták, hogy kérelmök teljesittetvén még kitünőbben adá mesteri darabjait. Saltzburgot elhagyván Bécsbe jött, hogy itt nevét örökitse. Itt jelentek-meg halhatlan mestermivei, operáji, egyházi munkáji, quartettjai, symphoniáji, kantatéji, miséji, sonatáji, duo, és triojai, 's ezeket egészen be nem végzett requiemmel (ama hires nagy requiemével) zárta-be, melly nevezetessé lett különösen mind azon nehány év előtti vita által, melly jelessége és kitünősége felett történt, mind a' halála után közbeszédben forgó költemények és mesék által. Harminczhat esztendős korában már halál martaléka lett a' nagy művész, 's meghalt 1792. dec. 5-én. — Eleget élt a' világra nézve olly munkákat hagyván, mellyeket talán senki se fog felülmulni. Ezen hangművei olly nagy számra teltek, hogy ki azokat egy csomóban látja, alig képes hinni, mi szerint ezt egy olly kevés ideig élt ember alkotni képes vala. A' nagy Mozart ham-

vait semmi emlék nem mutatja a' késő utódnak; szegényül halt-meg, és szinte mindig szükség környezé. Nyereség-vágy 's pénz-ohajtás messze levén tőle, feleségét szegénységben hagyta, 's ez nem volt olly helyzetben, hogy neki oszlopot emeltessen. — Fennhagyott munkáji azonban emlékül szolgálnak, melly minden opera-házban, templomban, concert-teremben fel van emelve nevének örökitésére. Komolyan szóllva e' tárgyban, még is pirulhat német ország, hogy ezen kötelességét — nagy művésze hamvainak oszlopot állitni — még eddig nem teljesitette. Bolyár.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Rákosi táborlat. A' budapesti őrség, mint mindenkor, az idei nyáron is folyvást tartá hadi gyarkorlásait részint a' generál-réten Budán, részint Rákos mezején. Miután aug. 30-kán Pesten az uj épület udvarán számos népség, a' fő hadi kormanyzó, 's katonai hivatalbeliek jelenlétében a' teljes diszben kiállott katonaság előtt pompás egyházi disz tartatott volna, más nap 31-kén megkezdettek a' katonaságnak hadi mutatványaik a' Rákoson, mellyeknél leginkább a' pattantyúsoknak többnyire csatatüzből álló hadi'munkálatjaik septemb. 4. 5. 6. 17. 18-án kitünőbbek leendnek. A' nagyobb manoeuvre csak october felé lesz. Addig is a' Soroksár felé táborba szállott gyalogság teszi naponként hadforgásait, 's delutáni 5—7 óra köztt a' három hangászcsapat felváltva mulattatja a' vendégeket.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Buda. Mig aug. 27-kén két testvér fővárosunk közönsége seregesen tódula 's tolongva siete a' Pestre megérkezett 's „Romeo és Julia" czimű nagy daljátékban először fellépett Schröder-Devrient asszonyság szász udvari hires énekesné hallására 's bámulására: addig nemzeti szinészeink Budán Castellinak „Gabriela" nevű rövid de szép 's igen ügyesen adott szinjátékával Kovacsóczy forditása után mulattatták a' kevés számmal egybegyült nézőket. Kántorné assz. (Salden özvegy) mint mindig, ugy ma is derekasan vivé szerepét, Tóth ur nem különben szépen rajzolta a' szerelmes 's féltékeny Stolner tanácsnok küzdéseit. Dériné assz. (Gabriela) várakozásunknak tökéletesen megfelelt, 's helyes játéka által mai szerepében ujabb bizonyságát adá, hogy a' jó énekesné és szinészné tulajdonai ő benne párosulva vannak; 's azért a' játék folytában több izbeli tapsokban részesülvén annak végével kihivattatott. Udvarhelyi (András) 's Egressy ur is jól játszottak. Ez utóbbi szép szinészi tehetségeket fejtett-ki mai játékában mint Norderose gróf; ohajtanók, hogy mindig azon dicséretes tüzzel 's lelkesedéssel vinné szerepeit, mellyet mai nap megelégülve szemléltünk benne. — 29-én Kotzebuenak egyik jelesebb szinjátéka: „a' zsebkönyv" Lőcsei Sp. Samuel forditása szerint jött szinpadra. — 30-kán először adatott Holbein-nak 4 felvonásos vig játéka (Jakab István forditása szerint) „a' két alakú" (der Doppelgänger). Az igen fáradtságos czimszerepben (mellyet taval Pesten Fichtner bécsi udv. színész ur által

láttunk előadatva) Egressi ur olly jelesen játszott, hogy nemcsak a' nyert tapsokra, hanem koszorúra is érdemessé tette magát. Ha szava csengőbb, erősebb 's Zonau szerepében hangosabb élénkségű lehetne, még nagyobb volt volna a' csalódás, midőn a' csendes természetű Seidler szerepéből átugrék a' tüzes vig Zonauéba. Azonban ezt helyesen felfogott és szorgalmas tanulmányul vett játéka eléggé pótolta. E' mutatványnak előadatása nem olly könnyen sikerülhet más társaságoknál, minthogy itt Seidler szerepében ifjabb Egressi ur, ki batyjához majd csak mindenben hasonlit, nagyon könnyité azt, 's a' csalódást kétszeresen elősegité. Kántorné assz. (Erlenné) nagyon helyén volt, és szerepének érdeket, az egésznek pedig valódi diszt tuda szerzeni igen helyes játékával. Telepy ur (Kober) igen kellemesen mulattatá a' szép számmal egybegyült közönséget, melly e' tréfás 's kellemes darabnak a' repertoire-on fennmaradását méltán ohajtá, kivált ha olly szorgalommal adatik mindenkor, valamint ma. — Sept. 2-kán „a' parisi vizhordozó" nagy daljáték ismételtetett. K o—y.

Visszaigazitás M. Szigetről. *) A' Honművész 64. számában egy névtelen birálónak a' M. Szigeten jul. 2-án adatott Vérnászról közlött birálatját valamint helyesnek és sok pontban elfogadhatónak tartom, ugy mind magam mind megbirált tagtársaim részéről is helybehagyván elfogadom. Emlékeztetem azonban, hogy a' magyar ponyóka prémes mentéjét palástnak nevezni nem lehet, minthogy a' ponyóka szó nemzeti öltözetünk egyikének meghonosított nevezete. Magam megigazolása és nemzeti öltözetünk használásában szükséges ismeretem bebizonyitása végett tehát jelentem, hogy én Telegdit nem talán valamelly spanyol vagy más palástban, hanem az illető történet éveiben divatozó, és igazi jó izléssel készült ponyóka mentében játszottam.

Szilágyi Benjamin.
nemzeti szinész.

Szegeden aug. 8-án Birch-Pfeiffer „halottrablója" jött szinpadra. Nagy (Dahlen) szerepét elegendő atyai érzéssel vitte; Pályné (Helena) gonosz férjének oldala mellett sorsa mostohaságán gerjedt szomorúságát, fájdalmát, és kétes jövendője iránti kinos aggodalmait, elkeseredettségét, férje vadságán emésztő bánatját olly élénken képezé, hogy az egész néző közönségnek ha könnyeit nem is, legalább érzékeny részvételét nyeré meg. Földváry (Vilkensz) a' szerelmes vőlegényt elegendő tüzzel, Therézia (Friderika) kielégitőleg, Szaplonczayné (Margit) jól, Döme (Lieven) köz tetszésre játszott. — Szaplonczay (Avelli Ferdinand) durva szerepét nem roszul választá, 's valóban minden jelenése köz tetszéssel jutalmaztaték. Különösen borzasztó hatású volt, midőn mint halottrabló megjelent, 's később rimánkodó hitesére a' nagy késekkel rohant; hangejtésébe leginkább illett pokolbéli gúny-mosolyja. Szilágyi (François) nem roszul játszék. Nézők feles számmal voltak, 's az előadással elégedve tértek lakjokba. — E' társaságnak dicséretére kell mondanom, hogy közönségünknél jó elő-

*) Nehogy az igen számos közlemények megjelenését még inkább késleltessük, ezen igazitást csak kivonatban közöljük reménlvén, hogy e' nehány sor is elegendő lesz az egy palást szóért, és az illető szinész ur művészi ismereteinek kimentésére. A' szerk.

adásaiva! elegendő pártolást nyert. Látjuk, hogy hazai nyelvünk, noha azok által, kik annak természetét nem ismerik, keménynek 's durvának állittatik, bár milly érzés kifejtésére alkalmas, és bármilly tárgynak 's állapotnak előmutatására fordítható. Látjuk, hogy színészeink ön magoktól is elegendőleg képezik magokat, és sietnek a' tökélyesedésre; látjuk, hogy csak pártfogás, és mondom ezen egyetlen rugó kell; 's ők előre haladnak. — Midőn ön maga által ennyire haladt már nemzetünknél a' színészet, hogy némelly tagjai Europának bár mellyik fő városa játékszinében is elégedést 's tetszést nyerhetnének: — látja vagy legalább képzelheti a' magyar világ, hogy ha tek. Abauj vármegyének a' színészeti iskola felállitására nézve tett inditványa pártfogoltatik, ugy kevés év enyésztével olly lépcsőn állana nemzeti színészetünk, hogy fölötte egy nemzeté se tündöklhetnék. — Mi szükség tehát egyéb, mint pártfogás és áldozat. — Ti! kiket a' végzet többekkel áldott-meg — hozzátok kiált az előre haladó haza! legyetek segélői Thalia felkentjeinek, 's nyissatok valahára lelkes áldozataitokkal utat, hogy a' köz ohajtás valósodjék. — Aug. 9-én a' bérlet 12-ik száma rövatott-le „a' garabonczás diák" czimű darabbal. — Sokkal csekélyebbnek ismerem tehetségemet, mintsem hogy olly derék iró készitményének birálgatásába avatkozhatnám. Azonban közönségünknek itélete felőle az vala, hogy benne az ideák igen közönségesek, és abban semmi különöst vagy gyönyörködtetőt nem találtak; mert a' fő szerepek (garabonczás diák és a' kántor) ollyas valamik, mellyeket (kivevén a' sárkányon nyargalást, 's tündér lelkeket) a' közönséges életben, kivált jó borokat termő hazánkban, elegendőket látunk naponként. Részemről a' mennyire nemzetem geniusát ismerem, ugy tapasztalom, hogy azzal inkább a' szomorú, érzékeny, és vitézi darabok férnek össze. Nem vagyok ugyan ellensége a' vig daraboknak; hiszen én magam is vig természetű vagyok: de ha vig darabokat, kivált eredetieket és pedig hazaiakat irunk, én azokba inkább egy lángésznek váratlan hatású feltalálásait, mint a' mindennapiakat, ohajtanám szövetni. Azonban megenged a' szerző ur; én részint a' köz itéletet, részint magam csekély véleményét mondva, legkevesebbé sem ohajtám becsmérelni azon darabot, mellyre nálunk, lehet a' kiváncsiságtól vezettetve, vagy a' színészet pártfogására törekvő lelkesedéstől élesztetve, mai napon igen sokan jelentek-meg. Az előadásban Döme (Csákány Laczi), Nagy (Harsánytorki) — ha azt kiveszem, hogy amannak hangja az éneklésre nem alkalmatos — olly igen jól játszottak, hogy mellyik érdemlé az elsőséget, meghatározni éppen lehetetlen volt.

Csendvölgyi.

Német Játékszin.

Pesten Schröder-Devrient assz. szász kir. udv. dalszinésznő, mint vendég, aug. 27-én legelőször lépett-fel Bellininek „Montaguiak és Capuletek" czimű daljátékában, melly most a' két felv. helyett 4-re osztatott-fel. Az 1-ső felv. t. i. Romeo és Juliának első duettjával végződött, a' 3-dik pedig Julia testének a' kriptába vitelekor, és Romeo 's Tybalt párdaljával. Művészvendégnénk, a' német országi leghiresebb dalszinésznéknek egyike 's némellyek szerint elsője Romeo szerepében nemcsak

éneklési, hanem játszás módjában is olly remek művésznét tüntetett elénkbe, ki a' dramaturgia egén méltán helyeztetik első rendű csillagok közé. Ha bár némellyek alsó gyenge hangjaival, mellyek miatt énekeinek némelly meneteleit nagyobb siker végett változtatta is, nem akarának ugy megbarátkozni, mint e' szerepben Schebest vagy Heinefetteréivel, és az első két felvonásban tüzes és igen természetesen utánzott férjfias tetteit tulságosnak vevék, és daljai tempojának lassúbbra 's hurczoltabb mértékre vételét csak azért, hogy abba a' szerzőnek akaratjában nem volt változtatásokat, futásokat, ékesitvényeket tehessen, helybe nem hagyák: de azért mindenki elragadtatva remeknek ismeré-el e' szerepnek tragicai jeleneteit, mellyeket Julia eltemettetésétől kezdve a' mutatvány végéig Schröder-Devrient assz. olly lélekrázólag, szivrepesztőleg, és érzékeny hatással adott, mikép eddig soha se láttuk. Ezen jeleneteknek előtüntetése az, melly vendégnénknek remek fénypontja, és őt égig emelheti. Benne a' kesergő 's kétségbe esett Romeót látni, kimondhatlan mű-élemény volt reánk nézve. A' közép hangoktól kezdve minden felsőbb hangjai egyforma kelleműek. Szóval benne nem lehete eléggé csudálni nemcsak a jeles énekesnét, hanem az első rendű tragicai szinésznét is, a' hires Schröder Zsófia tragicai művésznének remek leányát. Nevelé még érdemeit, hogy e' mutatványnak azzal is nagyobb érdeket szerze, hogy mind a' többi szinészek régi előadásaiban némelly igen sikeres változtatásokat tett, mind az orchestrumot kivált az utósó felvonásban olly játszásmódra utasitá, melly kétszeres kelleművé tette az egészt, sőt a' régi unalmas jeleneteket a' kriptában e' mutatványnak legérdekesebb részévé metamorphisálta, ugy hogy az előadás minden tekintetből egészen más volt mint a' régi. Schröder-Devrient assz. már mint Romeo is felejthetlen maradhat előttünk. Milly természet, milly valóság, 's érzékenyitő lágyság, milly gyengédség és férjfias tüz szerelmében, milly lélekcsüggedés bújában; de milly nyájasság utánozhatlan pianójában, trillájiban, 's felséges árnyéklat minden daljaiban! Hihetőleg e' test- és lélek-fárasztó szerep okozá, hogy másnap a' művésznő roszul érezvén magát a' 29-re kijelelt Othello adatása elhalasztatott. Emlitnünk se kellene ama zajos tapsokat 's előhivatásokat, mellyekkel Schr. Devr. assz. megtiszteltetett. — Nézők igen nagy számmal voltak, ámbár nem tömötten, 's egy pár páholy is üresen maradt, hihetőleg mivel nemcsak bérletszünéssel adatott e' daljáték, hanem a' helyek ára is fel volt emelve (talán jövendőre is), u. m. első emeleti páholy 12 ft. — 2-dik em. 9 ft. — 3-ik 6 ft. — zártszék földszint és a' 2. emeletben 2 ft. 30 kr. — a' 3-ikban 1 ft. 15 kr. — földszint és első galleria 1 ft 40 kr. — 3-ik emelet 45 kr. — 4-ik 25 kr. valtóban. — 31-kén művész vendégnénk mint Euryanthe lépett fel, a' folyó bérletben, de egyébiránt a' helyeknek előbbi felemelt ára mellett.

DIVAT.

37-dik divatkép Parisból. — Az ülő férjfi nyári öltözetben; az álló lovaglói köntösben. Mindkét ruha nyári posztóból, a' mellény atlaszból, nadrág angol sáhos vászonból. — Bécsi divat aug. 27-ről: — férjfi viseletek: bársonnal bélelt setét olajzöld kapot; fekete és zöld koczkás kazimir-pantalon; fekete és szürke koczkás atlasz-mellény. — Király-kék frak posztó-gallérral; fehér Beaverting-pantalon; schawl forma fekete és fehér koczkás skót toilinette-mellény.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

Kohlmann metsz.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

72.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap september 6kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Emlékül.

S. P. P. L-nek.

Földi pályán egy rokon szív
Biztosan vezérel át
Hajnal-fényre földeritve
Gyász-egünk bús alkonyát.

Hű barátság, kebleink e'
Báj-növénye, általa
Fejlik olly gyönyör-teljesre,
Mint a' május hajnala.

Szép virág ez, melly varázslag
Nyilt-ki annak mélyiben,
Szebbet ennél egy halandó
Nem tenyészthet kebliben!

Légy azért hű kéz körülte
Óvd-meg attól, a' mi árt,
És lövelj rá tiszta lelked
Szép egéről fény-sugárt.

Dezső Miklós.

SZORGALOM.

Selyemtermesztés orosz országban. Az orosz országi belső ministerium journaljában találtató tudósitásokból kivilág-lik, hogy 1834-ben Kaukasia, Cherson és Podolia tartományok a' legtöbb selymet szolgáltatták. Kaukasiában 75 pud selyemnél többet nyertek mint 1833-ban, még pedig legnagyobb részint Kislar városában és környékén. Az ottani selymet a' helybeli piaczon font-jával 10 rubelen adták. Saratowban két schaffhausi gyarmatos évenként 8—17 pud selyem-gubót (cocont) nyer. Ezen kivül a' selyemtenyésztés még Kiewben, Jekaterinoslaw, Astrachan, Ukrain, és Tauriában is jó sikerrel üzetik; csak azt lehet sajnálni, hogy ezen legutóbbi tartományban még sikeresebben nem gyakoroltatik.

Kendertisztitó gépely. Egyik angol hirlap valamelly ujan feltalált gépelyről tudósit, mellynek segedelmével a' kenderből a' mézgát igen könnyen ki lehet huzni, 's olly finom szálakat csinálni, hogy a' legfinomabb lenként lehessen feldolgozni. A' gépely két lapból áll, mellyek rugótollak által tétetnek mozgásba; a' kender a' lapok közé szoríttatik, és surolás által tisztittatik-meg. Ha ezen találmány czélirányosságát még nehány próbák be fogják bizonyitani, ugy mind azon helységeknek, mellyek sok kendert termesztenek, nagy hasznot hajtand; mert azon bűz, mellyet a' kendernek eddigi készités-módja okozott, igen gyakran ragadós nyavalákat is szülhet.

Répaczukor. Az éjszaki „Biene“ tudósitásai következésében a' legnagyobb répaczukor-gyár orosz országban Bobrinszky grófnak tulajdona. Egy idő óta egyesület állott össze e' szorgalmi ágnak terjesztésére, 's bizonyos Dawidoff nevű gyáros fedezte-fel, hogy a' répának hideg viz és kénsavany által csaknem minden nedvét ki lehet venni. Minthogy pedig ez által mind a' drága sajtó, mind sok idő meggazdálkodtatik, felette nagy hasznúvá lehet az a' mezei gazdák előtt. Egyébiránt bevalósodott, hogy az orosz országi közép tartományok répaczukra még a' francziát is felülhaladja.

Amerikai dohány orosz honban. A' cs. mezeigazdasági egyesület Moskvában több mezei gazdáknak déli orosz országban, kik amerikai dohányt termesztettek, arany és ezüst emlékpénzeket szolgáltatott-ki, mint ösztönző és szorgalomra buzditó dijakat.

ÉPITÉSZET.

Gondouin.

Gondouin Jacques (Jakab) született St. Ouen-sur Seine-ben junius 7-én 1737-ben. Első neveltetése nem látszott alkalmasnak lenni talentuma pályájának megnyitására. Atyja eleintén csupán kertész volt; azonban mit közönségesen illyes férjfi alatt értenek, egy királyi ház főkertészéig a' lépcsősor igen nevezetes, 's ezen hivatalig lépett-fel Gondouin atyja. — Azok, kik a' Choisy le Roi szép kerteket látták, mellyeket ő rendelt-el, 's mellyek felügyelése alatt állottak, vagy kik azokról csak valamit is hallottak, 's tehát a' kertészet rokonságát az architekturával ismerik — nem igen fognak bámulni azon, hogy a' sebészeti (most gyógyászati) iskola hires architektusa atyjának munkálatiból ideákat merithetett magának, mellyek alkalmasak voltak ő benne az épitőművészeti szenvedélyt felébreszteni. — Choisyban levő kertészéhez 15-dik Lajos különös szivességgel viseltetett, 's kiragadván őt a' halál az élők sorából, vigasztalásául ezen hivatalt a' boldogult kertész hátra hagyott fijának engedé, a' másikat pedig, ki az architekturai tanulmányok iránt különös hajlandóságát jelenté, pártfogása alá vette. Illy kedvező előjelek köztt megkettőztetve érzette az ifiú Gondouin iparját 's erejét. Blondel iskolája, mellybe ő lépett volt, legjobb utra vezérlé őt, melly akkorban nyilhatott-fel egy nevendék szorgalmának, ki éppen a' talentumi becsvágyra 's dicsőség megszerzésére serkentetett-fel. Ezen tanító alatt ő bámulatos előlépéseket tön, 's olly szerencsés volt már rövid idő alatt, hogy az architekturai iskolában feladott második jutalmat ő nyerte-meg. A' király pártfogása felmenté őt további dolgozástól jutalom-darabért. Az ifiú művész pensionariusi helyet nyert

a' királyi franczia akademiánál Romában, hol aztán 4 évig tartozkodott.

A' 17-dik századi rosz izlés az architekturában, névszerint Romában, ugy szóllván magától eloltatott a' nagy épitvények hiánya végett, 's a' józan észhez vagy is az architekturai jobb izléshez visszatérés franczia országban már jelenkezni kezdett, még mikor Gondouin műnevendék volt Parisban 's olasz országban. Valóban szerencsés körülmény volt ő reá nézve, olly helyzetben lelni magát visszatérténél, hol valami ujat alkotni vél az ember akkor, midőn csupán a' régire, elhagyottra tér-vissza. Hogy Gondouin illy kedvező állapotban találta magát, az talentumának fényét nem gyengiti semmiben, hanem megmagyarázza csupán azon okokat, mellyek azt olly fényesen mint váratlanul a' legtisztább világba állitják. — Az akkorban ritka alkalmatosság egy fiatal emberre nézve, köz-épitvény által magát ismeretessé tenni, visszatérésének első pillanatjától fogva neki szemköztt jönnie látszék. Jó szerencséje egy lelkes pártfogót szerzett neki a' posta igazgatójában, ki nem feledkezett-meg róla, 's nem csupán nehány szép munkát bizott reá, hanem mi még fontosabb, hasznos ismeretségeket szerzett neki. Ide tartozott La-Martiniere-el megismerkedése, ki 15-dik Lajos első sebésze volt, 's kinek elméje azzal volt éppen akkor elfoglalva, hogy művészetének egy olly emléket emeljen, melly annak fontosságát megismertesse a' közönséggel. — A' des cordeliers utszában levő amphitheatrum, hol a' chirurgiai oktatások nyilvánosan tartattak, 's hova utóbb a' szabad rajz-iskola tétetett-által, igen szoros volt. La-Martiniere ugyan azon utszában egy más helyet kapott a' végre, hogy ott a' sebészeti iskolát épitse-fel. Ezen emlék valósitása Gondouin architektusra volt bizva, ki ehhez a' szükséges műterveket készitette, 's 1769-ben már az épitéshez is kezdett.

Ezen emlék 4 épületből áll, mellyek összesen 11 ölnyi (toise) mély udvart képeznek 16 öl szélességgel. A' homlokzat hosszasága az utsza felől 33 öl, 's 4 sor joniai oszlopból álló galleriát ábrázol, melly az egész hosszaságot betölti. Az oszlopok részint el vannak különözve, részint pedig, valamint a' falaknál a' bejárás, két oldalról 's az épület két végénél, az izmos oszlopok 3 ivhelyzeténél (arkádjainál), faloszlopokat képeznek. A' párkány fölött, melly az oszlopzatot koszorúzza, egy etage emelkedik mint valamelly attika 12 ablakkal ellátva, mellyeknek rendben következése félbeszakasztatik az ajtó fölött alkalmazott nagy basrelief vagy magoslatú mű által. — Ugyanazon rendű joniai faloszlopok diszitik az ivhelyzetek négyszegű oszlopait is belül az udvarban. Fölöttük hasonló ablaksor, melly a' homlokzaton az udvar szinfenékzetében egyedül a' szép

korinthi portál által volt félbe szakasztva, mellyről később még szóllandunk. — Ezen része az épületnek legnevezetesb az architecturára nézve, 's egyszersmind a' legvalódibb rész is; mivel az a' nagy amphitheatrumot foglalja magában, mellybe 12 száz személy férhet, 's felülről nyeri a' világitást. Előtte 6 korinthi oszlopból álló szép peristyl áll, melly sokkal nagyobb mértékű azon joniai oszloprendnél, mellyet az udvarban mindenhol alkalmazva láthatni, 's miután maga is végig fut a' nevezett peristyl alatt, arra használ összehasonlitása által, hogy még annál nagyobbnak mutassa azt. Különös szép csucs (Fronton), mellynek alapja az udvarnak közös párkányával egyenlően jár, nemesen koszorúzza a' peristylt, 's a' csucs mezeje egy magoslatú művet tart magában, melly eszes találmányt 's tiszta létesitést árul-el. A' peristyl háta megett levő fal, annak felsőrészében 5 medaillonnal van diszitve, végig futó gyümölcsfüzérrel, melly a' sculpturai műben 5 hires sebésznek arczképét mutatja.

Gondouin emléke nem volt egészen mentt, midőn felépült, minden becsmérléstől: azonban az évek lefolyása 's azon összehasonlitások, mellyeket a' későbbi idők ahhoz képest mutatának, csak annál inkább nevelék dicsőségét. Valóban hol lehet feltalálni egész Parisban valami nagy egészt, mellynek terve több öszveegyezéssel 's egységgel volna elrendelve, 's melly alkalmas volna, kis téren nagyobb, egyszerűbb 's különfélébb hatást kihozni? Hol mutathatni-fel egy peristylt, melly igazabb, átmérőjinek irányosságiban 's az oszlop-elállásban, általános és viszonyos idomzatban, rendesebb oszloprend volna? Hol lelnénk oszloprendeket, mellyeknek használása valamint állandóságra, ugy kellemre 's gazdagságra nézve, jobban kiszámitva volna? hol több tisztaságot a' profilokban, jobban értett 's izletesebb diszesitést, több hibátlanságot, 's a' létesitésben teljesb végzést, a' szerkezményben több szorgalmat; szóval olly egy sztilt, melly jobban megfelelne a' carakternek, 's melly nekünk azon gymnasiumokról adhatna ideát, mellyeknek emlékezetét nekünk a' történet fenntartá? Egy szó egyedül nyomja-ki ezen emléknek dicséretét: ez egy valoságos classikai műve a' 18-ik századnak. — Gondouin a' sebészeti iskolának egyetemével egy négyszeg-tér projectumát köté egybe, mellynek homlokzata megfelelvén jól az épületnek azt egy nagy szökőkút (Fontaine) diszesitette volna vizömléssel. Sokára ezen emlitett épület felépitése 's bevégzése után már érezték a' szükséget Parist számos kuttal elláttatni, 's akkor megemlékeztek Gondouin javalati tervére, és parancsot adtak az egészhez tartozó szökőkutnak felépitésére. Rövid idő mulva az létre is jutott. Mivel azonban az oda tartozó 's e' czélra javalt épület elmaradt, az jelenleg csupán arra szolgál, hogy annak bevégzését ohajtani kell; a' seb-

észeti egyetem díszesitésére az csak keveset szolgál, holott azt éppen tökélyesitnie kellene. Azon kevés viz, mellyet a' vizzuhataghoz (Cascade) bocsátának, messziről se szüli azon hatást, mellyet Gondouin reménylett vala. Kételkednek is, ha valljon elegendő vizmennyiségnél, melly oda szükséges volna azon oknál fogva, hogy a' nap fényében játszék, — az kellemes benyomást szülne-e, miután a' körded párkányzatba levén zárva, csupán a' doriai oszlopok között volna észrevehető, melly annak előoldalát képezi. (*Vége köv.*)

PESTI VIZSGÁLÓ.

Rákosi táborlat. Mult számunkban tett említésünk szerint, aug. 31-én kezdettek-meg a' pesti pattantyús sereg által a' hadforgások, és pedig csatatüzzel (Bataille-Feuer), jelesen 7 — 8 óra között 4 gyalogszázad (compagnie) vivé azt ki 6 és 12 fontos gyalog ágyúteleppel (Batterie) 19—400 lépésnyi távulságra. Következék erre a' lovas-ágyútelepnek csatatüze felosztva két fél ágyútelepre hátrálás közben. Délután ismét két gyalogszázad csatatüzben dolgozék 3 és 6 fontos gyalogágyú-teleppel. A' 3 fontosok a' lövés-vonalnak balján, a' hatosok jobbján munkálódtak ismét 19—400 lépésnyire. Az utósó távulságon kartácsok és sörétszelenczék használtattak. — Sept. 7-én dél előtt a' csatatüz folytattatik 6 és 12 fontos ágyúkkal két gyalog század által, és azután két lovas-ágyúteleppel; dél után 3—6 fontos két gyalog és egy lovas-ágyúteleppel. — 10-én sánczkosarakkal kitüzött négyszegre granátok hányatnak. — Következő napokon lesz: a' bombaszórás különféle távulságokra, ugratás (Ricochetiren), lerontás (Demontiren), várak megtámadása, tüzes golyók szóratása rőzsehalomra, gyujtó golyók, tüzbalmok, világitógolyók, ugy nevezett fürjek (3—6 fontos granátok), kövek szóratása a' befedett ut ágaira, ágyú helyezés; 's végre következnek a' dandárokra (Brigade) 's osztályokra felosztás, szemle (Revue) és tábori hadforgások.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán sept. 2-kán Buda vára visszavételének a' török járom alóli emlékezetére „Szapári Péter" nemzeti hős játék fordult-meg szinpadunkon. A' fő szerepekben Kántorné assz. (Ilka), Lendvay ur (Szapári) és Bartha ur (Hamsa) tapasztalt jelességgel játszottak. — 3-kán először adatott „Huszárok és dámák" vigjáték Kiss János fordítása szerint. — Mint halljuk nem sokára szinészink „Garrik Bristolban" czimü kedvelt szindarabot fogják adni, mellynek czimszerepét Megyeri ur viendi, mi előre is kellemes mulatsággal biztat.

Szegedről. Pály-Elek társasága aug. 20-án indult Temesvárra. Szegeden julius 19-kén kezdé játékszini mutatványait „XII-dik Károly Rügen szigetében" czimzett darabbal. — 21-kén Aurelius Commodus — 23-kán Világ divatja — 25-kén 30 év egy játékos életéből — 26-kán Mesteremberek lakozása — és egyveleg — 27-kén Őrültek háza Dijonban

— 28-kán Vallomások — 30-kán Frigyesi Elek — Augustus 1-sö napján Borgia Lucretia — 2-kán Nevelő ezer hajban. — 4-kén Nőm ferje — 6-kán Őrültek háza Dijonban (köz kivánságra) — 8-kán Halott-rabló — 9-kén Garabonczás diák — 11-kén Hederváry Cecilia — 12-kén Cziterás és megyeszék — 13-kán Királyi parancsolat — 15-kén Két gályarab — 16-kán Bűbájos vadász (daljáték) — 17-kén Sajdár és Rurik — 18-kán Lepecsételt polgár mester — 19-kén Bűbájos vadász (köz kivánságra ismételtetett.) — Egy hónap alatt 22 darab, mellyek közül 12 egészen uj, még itt nem adatott volt. — Publicum többnyire számosan; különösen a' szépnem nagyon járt a' szinterembe. Hazafi.

Szegeden aug. 11-én :„Hederváry Czeczilia" hazai darabra lelkes polgáraink nem csekély számmal jelentek-meg. Pály (III. András) méltósággal és valóban köz elégedésre játszott. Nagy (Ujlaky) a' királynak esküdt hivségtől eltántorult 's az ellen fegyvert ragadott békételent, igen jól adá; kivált ama két jelenésben, midőn a' vár ostromában megsebesült, a' dühösséget, szégyent, 's midőn királya kegyelméért esdekelt, az alázatosságot 's botlása megbánását igen jól képezé. Therézia (Olivia) eléggé festette a' szerelmest és kedveltje éltéért remegő jegyest. Pályné a' czimszerepben valódi Amazon volt; igen jól mutatkozék azon jelenetben, midőn a' pártosok követje (Szaplonczay) hozzá menvén vezére nevében a' várat feladatni kérte, 's ellenkező esetben Czeczíliát fogoly fijának halálával fenyegette. Ekkor t. i. P. assz. az anyai fájdalmat érzékenyitő módon festé, 's elhatározásában egy leghivebb honi leányt tüntetett előnkbe. Földváry (Aladár) Magyarhoz illő bátorságot és lelket mutatott, midőn inkább életét akará elvétetni, hogy sem az őt hatalmukban tartó pártosoknak a' várat általadatni: ellenben hű szerelem érzelmeit tünteté-ki, midőn éltét és szabadságát visszanyervén ismét Olivia karjai közé rogyhatott. Döme (Loránd) a' hiv barátot, a' király iránt hiv alattvalót, 's Ujlakynak vissza vezetésében munkálódó jó hazafit élénken festé. Az egész darab jól játszatott. — 13-án „a' királyi parancsolat" vig játékban Szaplonczay (Fridrik) szerepét nem roszul fogá-fel; de nem hagytuk helyben, hogy a' világnak ama nagy hősét pupos hátúnak festé. Az illyes hiba kikerülését méltán figyelemre ajáljuk. Szikszay (Blankendorf) meglehetősen, Szilágyi (Lindenek) igen jól, Böjthe (Branden) nem elégitőleg játszék. Nagy (b. Vendel) szinészi tökélyének kifejtésével fogá-fel szerepét. Pályné (Julia) igen jól és kellemesen, Therézia (Henriette) nem elegendő érzéssel játszott. Szaplonczayné (Ordinata) valóban ugy lépett-fel, mint a' redős homlokú nevelőnék, kik pártában megőszülve nem ismernek egyebet hideg oktatásaiknál, 's csak kincsekbe helyezvén a' házassági boldogságot nem is gyanitják a' szív vonzalmainak erősségét. Döme (Sebestény) bohózatos szerepét jól alakitá; Földváry (Defoli) a' szeles városi ifiút helyesen képezé; Pály (káplár) szokott hidegsége mellett igen jól jelent-meg.

Csendvölgyi.

Debreczenben aug. 4-én Houwald „tengeri rablóji" Kovacsóczy magyarsága szerint adatott a' legnagyobb készülettel, pontossággal, igyekezettel, és szerepek leghelyesb kiosztasával 's vitelével; ide nem

értvén azonban Gazir (Simonffi) azon szavait, mellyeket a' közönségnek legélesebb hallású tagja sem érthetett. Fáncsy a' rablók fejdelmét a' változó indulatok élénk kinyomásával és igen szerencsés szavalással csaknem utánozhatlanul képezé. Baranyi (Pietro) játéka ma már több hatással birt. Parázsóné (Flamina), László (Sylvano), Chiabayné (Angela), Szákfy (Badoero), Éder Aloyzia (Theodora), Udvarhelyiné (Ilaria) mind diszes öltözeteik mind igyekezetök és pontos előadásaik végett köz tetszést arattak; kivált László és Parazsóné, kik, mivel akarták, vidám ábrázatjokat a' történet szomorú jeleneteihez ma helyesen tudák alkalmazni. Chiabay (Vornik) hasonló dicséretet érdemel a' komor lelkű 's csak vér után epedő rabló vad indulatainak természetes kinyomásáért. Iparkodás és rendes csinos öltözet látszott a' többi tagokon is, kik e' darab kerekded előadását segiték, kivevén Clementét (Zsivora), Gazirt (Simonffy) és Sylvano nevelőjét (Parázsó.) — 5-én a' már többször látott „miveltség és természet" czimű vigjáték kevés néző előtt meglehetősen ismételtetett. Augustus 6-án Cunónak „menyasszonyi korona" szom. játéka jutott szinpadra. Nézők számosan jöttek, mit azonban szinészink a' már ezen intézet iránt mutatott ritka tettéért ismeretes városi tanácsnok ur ujabb áldozatjának (mellyel közönségünket játékszinhez édesgetni, a' társaságot pedig lelkesitni kivánta) és irántok ezzel bizonyitott hazafiúi pártfogásának köszönhetnek. E' játékban a' nem pazérolva vagy helytelenül osztott legnagyobb megdicsértetést első helyen nyerheti Éder, ki Pirauti udv. orvost olly jelesen személyesité, hogy gonosz tettének világosságra jötte után lehetetlennek véljük a' lélekismeret felébredésének valóbb és élénkebb létre hozhatását, mint ő ábrazolá. Sajnáljuk azonban, hogy a' hüm-nek rendén túl és nem mindenkor helyén tett ismétlésével a' szinészetnek illy ritka 's igazán mesteri tüneményére ködöt huzni engedett. Udvarhelyiné (királyné) illőleg, Chiabayné (Ludovica), midőn már tébolyodás fogta körül, igen jól játszott, mert legkisebb mosolygástól is őrzé magát; arra is ügyelnie kellett volna, hogy rózsa piros képe haldoklási jelenetében halványnyá tétessék. Fáncsy (Carlo) élénken képzette megvettetett szerelme után a' boszú dühét, 's a' kétségbe esés kinjait. László (Scipio), ha szerepében előfordult 's nem olly fiatal ajakra illő némelly szavait feledjük, tetszetősen munkálódott. Baranyi (Gonzago) nem fényesen öltözve ugyan de természetesen játszék. Szákfy (Henrico) jegyeséhez Parázsóné assz. (Elvira) hideg szerelemmel viselteték; E. Aloyzia (Rozália) fényes öltözettel és szorgalommal játszva tagtársaival együtt igen kielégité e' mai mutatvány által meglepetett közönséget. Az özv. királyné vendégteremében az asztalon állott négy ágú magos tartóban égő 's több oldalon vastagon lefolyt görbe és barna fadgyú-gyertyát, 's az e' mellé tett nagy füles és szükségtelenül behozott kosarat illetlennek tartottuk ezen udvari pompával előtüntetett fényes darabhoz: valamint vigyázatlanságnak tulajdonitjuk az udv. gyász felvétele után több udvariaknak előbbi szines öltözeteikben megjelenésöket, midőn már az uj uralkodó Vicenzo (Chiabay), ki minden tekintetben dicséretet érdemel, 's még Martello orvos is (Kiss) gyászban voltak. Az álomlátást Udvarhelyiné természetesen utánzá. — Az alólirtak elsője ezen alkalmat (minthogy e' lapok a' hosszas perlekedés gátlása miatt

külön czikkelyben előadandó megczáfolásnak helyet nem engedhetnek) használni akarván maga igazolása, minden bal vélemény 's közléseinek ne talán bal magyarázatja eltávoztatása végett, a' t. olvasó közönségnek részrehajlatlan ítéletére hivatkozik, és reá bizni bátorkodik annak elitélését, valljon az e' lapok 57-ik számában volt közlésemnek e' szavait: „Éder ur t. i. mig e' társaság (Ujfalussyé) nehány napra Zabolch megyébe távozék tőlünk, az uj játékszint saját társasága számára szerzé-meg olly igérettel, hogy Budáról Lendvayt hitesével együtt, Kolosvárról Székelynét 's Néb Mariát és több másokat hozatja el mostani gyenge társaságához. E' szerint tehát valamint mult esztendőben Balla társaságát, ugy most Ujfalussyét szamüzte tőlünk" — lehet-e ugy magyarázni, mint e' lapok 65-ik számában uj szinházunk részvényes igazgatóji állitják, 's következik-e azokból, hogy Éder ur alacson fondorkodásból, másnak kárát tárgyazó haszonlesésből, 's nem azon szerény uton, mellyen egyedül lehet, szerzé-meg az uj szinházat saját társasága számára?!

Mlgr és Szlrz.

Német Játékszin.

Pesten Schröder-Devrient assz. jeles vendégünk valamint aug. 31-én mint Euryanthe, ugy sept. 2-kán mint Norma, ha bár kivált az utóbbiban alsóbb hangjainak gyengébbségét ujra érzettük, melljének belé fáradását egy párszor észrevettük, és egy két énekeinek alsóbb hangra transponálását tapasztaltuk is, ujra elragadá hallgatójit remek játszása és énekmódja által. Mint halljuk, jutalmi játékául a' szép „Somnambula" opera fog legelőször adatni, mit hihetőleg csupán ide jötténekköszönhetünk.

A' pesti német szinház uj kibérlése mult. sept. 1-jén történt meg a' városi tanács előtt. Bérlők hatan jelentek-meg, kik között Schmidt, Pauly, Rettich, Urbani, Fischer urak, 's a' temesvári szinbérlő. Az előre folyamodók köztt Pály ur magyar szinigazgató is volt, de az emlitett napra meg nem jelent. Ez azonban az első példa, hogy valamelly Magyar is szándékozék a' pesti német szinházat kibérleni. (Legyen ennek is legalább nyoma magyar hirlapjainkban.) A' jövő 1836-ki husvéttől fogva tehát Schmidt ur bécsi selyemgyárnok 's a' szinészetnek nagy barátja lesz pesti szinházunk bérlője. Fizet érte évenként 1500 pengő forintot; 3000 váltó ftot ajánlott a' szinház kijavitására és szépitésére, mihez bécsi festőt fog hozatni; ezen kivül igérte, hogy évenként egy pár mutatványnak jövedelmét a' Pesten elaggott német szinészek számára alapitandó nyugalmazó intézet pénztárába fogja adni. Több más kedvező szandékai és igéretei előre kecsegtetik a' budapesti közönséget, hogy a' bérlő ur Pesten a' német szinészet állapotját olly lábra állitandja, millyenen azt a' szüntelen nagy buzgósággal pártoló közönség teljes igazzal latni ohajthatja.

DIVAT.

Parisban a' csipke-selyem harisnyákat sétálásra nagyon használják; szép rajzokkal, apró skót koczkákkal készülteket is láthatni. — A' capote-kalap fehér selyemből fehér csipkés szalaggal készittetik; ernyőjének alját öt piczin halaványrózsa ékesiti. Az ég szinü kalapot fehér százszor szép rukercz (Gänseblume), a' rózsa szinü elyséen kalapot rózsa szinü csipkés szalag és egyetlen csipkerózsa-ág disziti. Egy gyönyörü olasz szalma kalapon, melly 600 váltó forintba került, nem régiben két drága sárga toll lebegett. — A' ris-szalmakalapot leginkább viselik különféle virággal. — Ruhákban kevés változás: leginkább szeretik most a' musselint 's himzett organdit, többnyire mantillával vagy pelerinnel. Ezeket keskeny és széles csipkével szegik-be. Az ujjak jókora bőségüek. A' sévigné-test most is kedveltetik; az arany láncz karperecz gyanánt folyvást divatoz, melly lánczocskával van egybe függesztve a' kis ujon levő gyürüvel. — Topánkára és kamasra gros-de-naples vétetik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

73.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön september 10kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Tapasztalás.

Alig viradt fölöttem
Az élet hajnala,
Előttem és mögöttem
Már bú tanyáz vala.

Rokon gyanánt köszöntött
A' koldus árvaság;
Hü társomul szegődött
Az éh, a' szomjuság.

'S a' dúzs hazát bejártam
Köny és fohász között.
Derűt hijába vártam,
Borúlat üldözött.

Nem volt kihez beszállnom
Ohajtva enyhemet;
Nem volt ki megkináljon
Födéllel engemet;

Ki részvevőn fogadjon
Ha türtem kínokat,
'S bő asztalárul adjon
Csak morzsalékokat.

Igaz szivet kerestem
Minden kebelben én;
De árulásba estem
A' hitszegők ölén.

És lön tapasztalásom,
Melly egy valódi kinc,
Szegénynek e' világon
Igaz barátja nincs.

Csak egy kebelben égett
Olly tiszta érzelem,
Melly minden veszteséget
Felejtetett velem.

Szerettem e' leánykát,
'S őt — mindenek fölött,
Ki lelki sebjeimre
Malasztot öntözött;

Ki, a' midőn szivemmel
A' vész ölelkezett,
Bú-'s szánat-ülte szemmel
Hiven megkönnyezett.

De lelkem éleménye
Rövid folyásu volt;
A' szebb jövő reménye
Belőle már kiholt:

Mert lön tapasztalásom,
Mellyen szivem szakad:
Szegénynek e' világon
Szeretni sem szabad.

Bústavi.

SZORGALOM.

Franczia országi selyem-kézművek. A' lyoni kereskedési ujság igen érdekes átnézetét közli azon tetemes kiterjedésnek, mellyet franczia országban a' selyemkézművek nyertek. Ott jelenleg 84.640 selyemszövőszék van, mellyek 211½ mil. frankot hoznak-be t. i. 140 milliót a' nyers anyagért és 72 milliót munkabérben. A' fennemlitett szövőszékek közül egyedül Lyonra 40.000 esik 100 millio frank jövedelemmel. Mindegyik szék rendszerint 2 embert foglalatoskodtat, tehát egészben 80.000 selyemszövőt; 's igy az egész országban 160.000 selyemszövő van. Ezen számnak kétany-

nyija t. i. 320.000 ember számittathatik, ha mind azokat bele akarjuk foglalni, kik a' selyem készitésével, eladásával 's a' t. foglalatosak, ugy hogy franczia ország egész népességének $\frac{1}{1000}$ része foglalatoskodik és szerzi kenyerét ezen egyetlen egy tárgyból. Azonban ide nem számoltuk azokat, kik az eperjfák tenyésztésével, bogarak nevelésével, és selyem gubók legombolitásával foglalatoskodnak.

A' selyemtenyésztés déli oroszországban meghatározottabb tudósitás szerint szép előmeneteleket tesz. Podolia, Cherson, és a' Kaukas körüli tartományok az idén felette sok és szép selymet szolgáltattak. Az 1834-ki termesztésnek többje a' nevezett tartományokban 3.000 font vala. A' tenyésztés fő helyét Kislar városának tartják közel a' kaspi tengerhez. Saratovban két gyarmatos mintegy 680 fontot termeszt évenként. De Kiew, Jekaterinoslaw, Astrachan és Krimen tartományokban is örvendetes előlépéseket tesz ezen szorgalmi ág.

Tintafoltokat kiirtani igen könnyen lehet sóskasóval; de ha a' ruhadarab szines, ugy közönségesen a' folttal együtt a' szint is kiveszi ezen szer. Sokkal czélirányosabb mód az, ha az ember e' fris tintafoltra erős fehér eczetet tölt, a' ruhába jól bedörzsöli, 's azután tiszta vizzel kimossa; ez által a' tinta tökéletesen kivétetik a' nélkül, hogy a' ruha legkevesebbé is elvesztené szinét.

Jutalmaztatások. A' veronai kereskedés-mű és mezeigazdasági akademia folyó évi september 1-jére hirdeté idei műkirakásainak idejét. Több arany és ezüst érdempénzek vannak kitéve jutalmul uj technikai találmányokra, mellyek által a' műszorgalom és kézimesterség előmozdittathatik, 's mindannyi művészek hivatalosak ezen érdemjutalmakért versenypályázni.

Kis irási ügyesség. Sartori szépiró Palmanuovában egy frank-darab nagyságú helyre 2354 betűt irt-le, t. i. „Miserere, Qui habitat, Oremus, és Ne despicias" imádságokat, azután vezeték- és keresztnevét a' datummal együtt. Ezen kis irási remekművet mindenkor megnézhetni a' művész lakásán.

ÉPITÉSZET.

Gondouin. *(Végzet.)*

Azon időben, mikor Gondouin fellépett, Paris több városi részek szaporitása által kezdett diszülni, az akkori ugy nevezett architekturai uj izlést, az az: a' hajdansági, habár kicsinyben is, Palladio sztiljét, 's a' formák azon csinosságát, a' plánokat 's diszitéseket ismét életbe vezetvén vissza, mellyből az ó 's uj olasz ország legkülönfélébb példákat mutat. Gondouin részt vön azon epocha külön vállalataiban. Elég alkalom mutatkozott valamint Parisban,

ugy a' falusi jószágokon a' magányosok számára készitni munkákat; 's ezen dolgozatok, mellyeknél rendszerint inkább szerencsét tehetni, hogysem dicsőséget nyerhetni, nevelék ha nevét nem is, de még is erszényét ollyas mértékben, hogy szerencsés függetlenséget szerze neki, melly őt aztán azon állapotba tette, hogy egyedül hajlandóságát követhetné. — Ő azt valóban haszonra is fordità, csakhogy még egyszer olasz országba juthasson. Ő meg akart győződve lenni arról, valljon korosságában a' benyomások, mint azt a' tapasztalás tanitja, változnak-e, 's ha a' hajdanság emlékei most is, valamint fiatalabb korában, egyenlő benyomással hatnak-e reája. Távul attól, hogy a' tárgyak bámulása, melly őt egykor egészen levárázsolták, meggyengült volna, még inkább ujan elragadtatva érzé magát a' szevedély által, melly annál szilárdabb volt, mivel szemei 's művészi szelleme most nem lepleztetett-be már az ujság kecse által.

Kevéssel ezután azt tette-fel magában, hogy a' hajdani romai pompaszeretetnek legnagyobb vállalatit rajzban ismét helyre állitsa. Azon tér, hol egykor Tibur állott, még jelen korunkban is sok maradványt mutat számtalan épitvényről, mellyek Hadrian mezei lakját inkább várossá tették, hogysem palotává, ugy tetszvén a' császárnak ezen helyen mind azon épitvényeket utánoztatni, mellyeket utazásakor látott. Ezen romokból álló öszveség több olasz mértföldnyi felület-tért zárt-be. — Gondouin nem tett-fel magában kevesebbet, mint a' már több izben félbeszakasztott fonalát az általános planumnak ismét feltalálni, mellyen ezen nagy egésznek minden részei egymáshoz csatolják magokat. Azonban ezen czél elérésére szükséges volt, hogy ezen egész telekkel mint önbirtokos parancsolhasson, 's után-ásásokat tehessen, hogy feltalálhassa minden épitmény alapzatjában azon köteléket, melly azt egyesité. Ezen derék épitő művésznek czélja az is volt, hogy a' Villa Adriana nagy tért megvegye, 's ő tervét végbe is vitte volna, ha athághatlan akadályok nem szegülnek vala feltétele ellen. Mind a' mellett is azon volt, hogy porte-feuilleben minden detailt felvegyen, mellyet ezen hely természete neki öszszegyüjteni engedett, 's ezeket ritka nagylelkűségből Piranesi nevű műbarátjának engedte által ajándék nevében, ki éppen akkor azzal volt foglalatos, hogy hasonló munkák által az uj Roma közepén a' világnak hajdani városát ismét felélessze.

Gondouin azon tárgyakra fordità olasz országban figyelmét és szorgalmát, mellyek az ujabb szokásnak megfeleltek — találmányokra, mellyek szerény tehetősségre jobban vannak kiszámitva. Ő a' 16-dik század, de különösen Palladio épületeiben valamint a' nemes ugy a' szellemi 's a' találmánynak különféle részeit gyüjtötte össze, az egyszerű 's egyszersmind festőleges hatásúakat azon csi-

hos és tiszta talp- 's arczrajzokból, mellyeknél helyes izlés teszi a' fő gazdagságot, 's mellyeknek alkalmazását középszerű tehetőségek is megengedik. Egy tárczával (porte-feuille) tele ezen szerekből tért vissza franczia országba azon szép reménynyel, hogy ezen uj szerzeményeket a' művészet érdekében használja. De csak hamar semmisiték a' lázadásnak gyászos esetei minden reményeit. A' fenyegető veszélyt csak az által kerülheté-ki, hogy egy menedékhely (asylum) rejtekébe vonult vissza, mellyet ő a' falusi jószágon készitett, hol magának nehány architektoniai javalatot valósitni igyekezett, mellyel már ifjú képzelő ereje szünetlen foglalatos volt. Azonban szép vagyona nagy csonkulást szenvedett a' rendbomlás által. Boldog volt, hogy azt felül élhette, és személyével vagyonának egy részét megmenthette; ez alatt magát csupán azzal vigasztalá, hogy idő segedelmével fölséges Villájának munkájit elvégzendi, melly neki foglalatosságul vagy inkább hátra levő napjainak megujulásul szolgáljon.

Azonban csak hamar kényszerittetve lelte magát ezen gyönyörű munkák 's a' köz haszon között osztozni, mellyhez ő szerzett hirneve végett vonzatott. Az institutum Parisban felállittatott, hogy ez pótolja-ki a' revolutio által eltörlött akademiákat. Gondouin a' szép művészetek classisában nyert hivatalt. A' polgári épitőtanács őt egyik tagjának nevezvén-ki, inkább feladásul szolgált neki a' hatóságot felvilágositni a' művészek választásiról 's a' művekről, mintsem valami ujat teremteni. Az előbb érintett szokőkuton kivül semmi se tudatik, valljon élte utósó 20 évében valamelly műtalálmányhoz kezdett volna. A' Vendome-téren kőből emelt oszlopot, melly vegyérczczel van bélelve, annak nem tekinthetni. Az architektusnak ezen műnél más érdeme nem volt, mint a' formákat, részleteket, 's Traján oszlopának idomzatit Romában csupán tiszta hűséggel arra alkalmazni. — Gondouin ifiúsági erejét 's talentumának virágzatát egész vénségéig fenntartotta. Hosszas ideig özvegy levén, 77 esztendős korában egy 17 esztendős leányt vett feleségül. A' nő egy gyermekfiúval ajándékozta-meg a' szeretett férjt; azonban még a' bölcsőben feküdt, mikor már az anya jobb világra szenderült által. Ezen váratlan eset nem talált Gondouinban már ellentálló erőre, melly elég lett volna illy szerencsétlenségi küzdéssel szilárdan szembeszállani. Ez által gyengülvén egészsége, szemlátólag hervadozni kezdett, és végre a' nehéz betegség eloltá életvilágát. Kimult 1818. dec. 29-ikén, életpályája 81-dik évében. Novák Dániel.

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' magyar tudós társaság nagy gyülésének első ülése sept. 7-kén dél előtt 10½ órakor kezdődött m. gróf Teleki József udv. tanácsnok ur előülése alatt.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán a' sept. 3-kán először adatott „huszárok és dámák" czimű vig játék 3 felvonásban, mellyet Fredro grófnak lengyel munkájából németre Zimmermann, magyarra Kiss János forditott, valamint hogy az ujabb mivek köztt mind belső tartalmára mind technicájára nézve a' legérdekesebbeknek egyike, ugy élénk és helyes előadatása tekintetéből egyik legmulattatóbb kellemes mutatvány volt szinpadunkon, minél fogva azt répertoire-unkon megtartatni méltán ohajthatjuk annyival is inkább, mivel a' magyar forditó nemcsak igen csinos stylussal, hanem magyar szellemmel 's honi mondásokkal felékesitvén azt olly köntösbe változtatá által, hogy könnyen eredeti nemzeti munkának vélhetnők. Különös érdeket ada az egésznek Szentpéteri ur (őrnagy) igen helyes 's természetes játéka; mellette méltó helyet foglalt agg társa Udvarhelyi ur (kapitán), Szilágyi ur (tábori pap), és Kovácsné assz. (Orgonainé), kinek szerepei közül e' mai különösen jól volt eltalálva 's előadva. A' kisebb szerepek köztt kitünőbbek voltak Zsófia (Laborfalvi R.), János (Tóth ur) és Gáspár (Somogyi ur).— 4-én Kisfaludy Károlynak „betegek" czimű vig játéka 1 felvonásban jött szinpadra. Ha bár Tóth (Rudházy) és Bartha (Kistelky) urak a' czimszerepnek szorgalmas játékjokkal megfelelni törekedtek is, még se vihették végbe, hogy a' hosszas komoly monologokat (mellyek e' darabnak nagy részét teszik) untatóságukból kivonván eléggé mulattatókká tehették volna. E' műnek kevés motiválása nem tehetvén azt elég érdekessé, talán egyedül csak a' még élénkebb előadással lehetne kiemelni hosszadalmas caracteréből: ámbár még ekkorra se merünk neki elegendő szini hatást igérni, ha tekintjük tartalmának, 's kifejlésének érdektelen csekélységét. — E' mutatványt Amtmann urnak hangversenye követé, melly felől alább a' Hangászatban szóllunk. — 5-kén „harmincz év egy játékos életéből" czimű szinjáték adatott. A' fő szerepek jeles kezekben lévén, mint: Béhlen György (Bartha ur), Amália (Kántorné assz.), Reupen (Szentpétery ur), Warning (Megyeri ur) 's a' t. nem hibázhaták-el a' hatást, mellyet szorgalom mellett e' fáradtságot jutalmazó darab gerjeszteni szokott. — 6-kán a' multkor is tetszőleg fogadtatott „fekete asszony" énekes parodia (de nem nagy daljáték, mint a' czédula, bizonyosan tollhibából, hirdeté) forditmeg szinpadunkon, 's ismét igen mulattatott.

Szegeden aug. 15-én „a' két gályarab" szinjáték adaték legelőször. François szerepében Szaplonczay lépe-fel. Őt már több év óta jó szinésznek ismertük, 's ma ujolag bizonyságot tett, hogy e' nevet valóban meg is érdemli. Vannak az emberi életben titkok, mellyeket a' legbizodalmasabb barát keblébe is félünk kiönteni; mert gyakran ön ártatlanságunk tudása mellett is kell félnünk és rettegnünk a' veszedelemtől. Igy elevenen képezé ma szinészünk mint elszökött gályarab, még jegyese előtt is, e' lépését titokba tartva a' reá érkezhető veszélytől félelmét: 's valamint jól kifejté megrettenését egykori gályarab társának éppen a' lakodalmi innepen megjelenésén, ugy szinte részvételt gerjeszte bennünk azon szerencsétlen jelenésben, midőn a' lövés után ki-

léte felfedezteték, és szinte sirásra fakasztott, midőn hitesétől a' kétségbeesés hangján vette bucsúját. Midőn pedig a' jól kifejlett darab végén ártatlansága kitudaték, azon örömben, mellyet igen jol festett, vele mi is részesültünk. Pályné (Therézia) olly jól játszott, hogy figyelmünk rajta nyugodván vele örvendénk, midőn az előbbivel öszveesküvés végett oltárhoz ment; vele siránk, midőn férje szerencsétlenségét megtudá, és szánakodva rajta fügtek szemeink, midőn bucsúját vevé a' szerencsétlen férjtől. Perott szerepét Nagy igen jól fogá-fel; a' bohózatokban nem hátulsó helyen álló Döme a' postamestert ugy játszá, hogy köz tetszést nyerne. Delville (Pály) nem elégité-ki egészen várakozásunkat: neki több tüzet, legalább akkor, midőn érette magát feláldozott testvérét feltalálá, az örömnek kijelentésében kivántunk volna; 's midőn intem, hogy jövendőre nagyobb érzéssel játszjék, egyszersmind Szaplonczayhoz is kell egyet szóllnom, mi abból áll, hogy a' testvér testvérének feltalálásakor ölébe eshetik ugyan, de előtte az öröm miatt térdre nem omlik. — Földváry, a'gonosz gályarab, valóban jól képezé a' gonoszságtól 's kétségbeeséstől lesujtottnak mindenre készségét. — Mennyire haladtak már előre színészink a' Thaliának szentelt pályán, aug. 16-án ujolag örvendve szemléltük „a' bűbájos vadász" czimű énekes játéknak előadásában, 's innen következést vonva még távulabbra ragadt gondolkodásunk. Láttuk t. i. hogy ha színészeink kellő oktatást és neveltetést nyernének, e' tág mezőn annyira tökélyesithetnék 's mivelhetnék magokat, hogy egy nemzet színészei után sem állanának. Hallottuk Agatha (Pályné) ajkán, és pedig lelki gyönyörrel hallottuk, édes hazai nyelvünknek báj-hangjait, a' varázsló hangjátékokat; szent borzadással hallottuk a' mindenek urához tett ajtatos fohászait; 's megilletett lelkeink az irgalmak zsámolyához ragadták gondolatinkat. Illy ereje van a'jól vezetett éneknek. Max (Pály) szépen kitüntette magát; csak, a' mit már gyakrabban észrevettünk róla birálatainkban, ismét minden tüz nélkül játszék. Színészeink igen jól tennék, ha a' kitett hibákat kerülni tanulnák, 's nem esnének azoknak megtudásával ismét ugyanazokba; ne lennének elbizakodva, mintha ők „non plus ultrá-val" birnának, és elismernék, hogy a' nézők kiveszik azon hibákat, mellyeket mi magunkban nem is gyanitunk. Ottokar (Szilágyi), Kilián (Földváry) jól játszottak. Cseley azonban a' remete szerepének nem adá-meg a' szükséges alakot; ősz haja és szakála nem olly feszes és férjfias testállást, nem olly tüzes tekintetet, 's ifiú magatartást kivántak. Itt ismét hibáznak színészink; mert nem szokják mindenkor jól felfogni elválalt szerepeiket. Kuno (Nagy) nemcsak jól játszott, hanem mint erősebb hangú jól is énekelt. Gáspár (Szaplonczay) magával játékával kielégite; de ugy tapasztaltuk, hangja nem alkalmas énekre. Anna (Therézia) igyekezete meg volt; azonban nincs még elegendőleg kimivelve az éneklésre, annál inkább, mivel hangja még éretlen, és gyermekes. Pápai (Samuel) elegendő ügyességet mutatott, ugy Döme is a' diszletek elkészitésében. Örömmel láttuk, hogy igen sok nézők jelentek-meg, 's talán közönségünk inkább kedvelné az énekes darabokat.— 18-kán „A' lepecsételt fertálymestert adák színészink. Szaplonczay (Braun), Nagy (Lütke), Földváry (Vilmos) köz elégedésre; Szilágyi (kefekötő) kielégitőleg, Döme (Lámpa),

Szaplonczayné (vén asszony) bohózataikkal köz tetszésre, Pályné (Gertrud), Szilágyi (Venczel) jól játszottak. — 19-kén köz kivánatra „a' bűbájos vadász" jött ismét szinpadra, 's e' darabnak végével Pály bucsút vett tőlünk Temesvárra készülvén. Igy ismét hijányát kell tapasztalnunk az állandó szinészetnek; elvagyunk esve azon kellemes mulatságoktól és társaságos öszvejövetelektől, mellyeket a' lefolyt hetekben élénk. Mi van tehát hátra, mint a' köz ohajtást valahára látni kivánni. Vajha már egyszer ne vándorló szinészeket kellene befogadni derék szinházunkba, hanem egyszersmind mondanunk is lehetne, hogy ez a' mienk. A' lefolyt századok zivatarjai között is egy ajkúságát megőrzött városunknak, midőn a' miveltségben lépcsőnként emelkedik, csak azon egy van még hátra, hogy tulajdon szinészei legyenek. Pedig milly könnyen lehetne azt a' szomszéd Torontállal és Bácscsal egyesülve, a' lelkes honfiaknak egyesült adakozásaikkal örök időkre alapitani. — Rajta tehát derék hazafiak és lelkes polgárok! a' dicső templomba vezérlő szövétnek meg van gyujtva; kövessük annak fényét; kövessük hazafi lelkeink bel-sugarlását, 's mutassuk-meg a' jövendő világnak, hogy nem nehéz a' köz ohajtást valósitani ott, hol minden kebel hazafi lánggal ég, és erősen törekszik tehetsége szerint áldozni a' haza szent oltárán! Csendvölgyi.

Német Játékszin.

Egyveleg.

Schröder-Devrient Vilhelmina assz. 1805. oct. 6-kán Hamburgban született. Anyja ama nagy szinészné Schröder Zsófia, ki olly sokáig volt disze német ország első szinpadjainak. Az anyának talentuma még egy szebbel, az éneklési tehetséggel, testvéresülve, leányára szállott által, és korán szorgalommal ápoltatva leggazdagabb virággá fejlett-ki. Igy már most a' szinművészetben olly fennyen dicsőitett nevek, Schröder és Devrient, ezen a' Múzsának legnemesb adományaival diszlő művésznében sokat jelentő szövetséggel látszanak egyesülve lenni és mintegy kezeskedni, hogy azok a' művészeti világ számára egy becses kincset kijelelni és megőrizni akarnak. Már mint gyengéd gyermek játszék ő a' Múzsa oltárán, és ennek szent felvigyázata alá már korán bizatott; mert 5-dik esztendejében a' hamburgi szinpadon tánczoló Amorina alakjában lépe-fel, 's 10-ik évében a' bécsi wieden-szinpadon Horschelt balletmester igazgatása alatt létrejutott gyermek-balletnak rendes tagjává vétetett-fel. Azonban kifejlő szellemével a' fiatal művésznő nemesebb körökbe törekvék, 's eleintén a' szinjátékra adta magát. Első szerepe 15-ik éves korában (a' bécsi udv. szinpadon) Aricia volt Racine Phädrájában; azután mint Luise Schiller „cselszövény és szerelmében" — Ophelia Hamletban, Beatrice a' messinai hölgyben 's a' t. A' fiatal művésznének tragicai talentuma világos volt; első mutatványaiból kitetszett, hogy egykor anyjának tündöklő pályáján fog járni, sőt még többet is lehete reményleni, és titkon reá illeszteni Hektornak Astyanaxra czélzó jós szavait: „Ez sokkal túl éri atyját." — És valóban ezek be is teljesültek. Mert egy évvel azután 1821. jan. 20 kán a' művésznő rögtön és reménylettlenül fedé-fel az isten asszonynak uj adományát, a' legszebbet, mellyet osztani

szokott, az éneklést. Mint dalszinészné Mozart tündér-sipjában lépe-fel először mint Pamina. Illy fiatal jelemény talán soha se gerjesztett szebb reményeket, midőn egyszersmind valamennyit betölté. Organum szépsége, termet és arcz kelleme, kinyomás-teljes mimjáték éneklési nemes iskolával párosulva, valának azon tulajdonságok, mellyek őt már akkor kitünteték. A' kezdeti oktatást Grünewald, a' fensőbb tanitást az olasz Mozatti adá neki Bécsben. Fő tanitója azonban jeles anyja volt; ennek köszönheti ő egyedül a' legszebb adományokat, mellyek reá nemcsak természeti örökösödés képpen hanem anyai gond és ápolás által is jutának. Későbbi dalszerepei voltak: Emmelina a' schweitzi háznépben (mellyet ma is remekül játszik), Marie, Grétry kékszakálújában, Leonora Fidelióban. Ezen utóbbit olly hatású tüzzel adá, hogy minden elődjei fölött ő nyeré a' győzedelmi koszorút. Ez időtől fogva ragadó sebességgel emelkedék hire mindinkább magosabbra. (*Végz. köv.*)

HANGÁSZAT.

Amtmann Prosper ur Budán a' nemzeti szinházban sept. 4-kén, a' „betegek" czimű vig játék után hangversenyt adott. E' művész házánkfiját mint jeles flautajátszót, 's e' hangszeren Pesten a' legjelesebbek egyikét, már több izben, de különösen az idén jun. 7.) a' városi tánczteremben hallottuk, 's benne azon szép tökélyeket, mellyek mind a' nehézségek legyőzésére mind kellemes előadásra kivántatnak, bőven találtuk-fel. Mai előadásának elején 's végén Tulon egyik concert-darabjának első számában, és saját szerzeményű változataiban tünteté-ki remek tehetségeit, érdemlett tetszést 's azt kisérő tapsokat nyerve. — Első előadását követé Schubertnak „vándora" Erl ur pesti dalszinész ur által énekelve. — Ezt ismét Czerny Károly változatai fortepianóra (Hora ur), kobozra (Perlasca ur), kürtre (Hablisch ur) és flautára (Amtmann ur). Az ebbe szőtt olasz ismeretes barcarole-t Schebest Nina l. a. Erl és Szerdahelyi urak éneklék. E' dal a' szerzőtől csak mellékes kisérettül használtatván, a' fortepianónak pedig szüntelen tartó főszerepe levén, kivált az énekesnének gyengebb munkálódása mellett nem szülé a' sikert, mellyet különben a' helyes előadás érdemlett volna. — Következének erre Böhm változatai cellóra; egész hangászkar kisérete mellett játszá Perlasca ur. E' műkedvelő urnak ezen mai előadása az eddig tőle hallottak közül legsikerültebbek egyike volt, 's ismételt tapsokkal jutalmaztatott. — Ez után a' közösen tisztelt Schebest Agnes l. a. pesti dalszinészné Rodenak ismert dalváltozatait éneklé szokott művészeti 's kellemes előadással fűszerezve. Valamint felléptekor ugy eltávozásakor is hosszasan tartó zajos tapsokkal tiszteltetek. — A' hangászkart jeles karmesterünk Erkel ur igazgatá; a' verseny előtt Mozart Titusának ouverturája igen helyesen játszatott.

DIVAT.

Bécsi divat sept. 3-kán: magos ruha lila szürke gros-grainből, mellynek közepe a' felső kis gallértől kezdve a' ruha aljáig valamint a' nagy gallér is zsinór-diszitvénnyel van ékesitve; az ujjak bőek, csak a' kézfejnél szorulnak szükre. A' kalapon gaze-szalag és virágok. — Parisban a' cameák gyönyörű tőkre és fülbevalókra használtatnak, 's remélhetni, hogy ezen ékszer jövő télen kőz divatú leend. Hasonlag ugyan azokra és broche-okra vételik a' mozaik is goth munkájú aranyba foglalva. A' fekete alapszinű mozaikot leginkább kedvelik. Illyenből készitik a' karpereczek zárjait is. E' pereczeket többnyire fehér musselin és organdi ruhához viselik; állanak pedig két vagy három sor vékony arany lánczból, vagy csak egy, de filigran munkálatú, sima lánczból. — Igen kedvelt ékszer gyanánt hordják most nyak körül a' bárson kötőt (szine különféle), melly a' nyakhoz valamelly állatot képező aranytővel szorittatik; végéről meszszelátó üveg, arany kulcs, arany vagy gyémánt-sziv, vagy illatos ékszer lógg-le. — A' musselin vagy chaly ruhák szélei alá széles szalag van füzve; a' gallérok szegletesek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

74.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap september 13kán 1835.

SZORGALOM.

Mezei-gazdasági kereskedés.

Nehány hónap óta rég nem tapasztalt csendesség uralkodott a' gyapjúkereskedésben; csaknem valamennyi azzal foglalatoskodó kereskedői házak daczoskodtak, és semmihez fogni nem akartak, mert tökéletes bizonytalanságban lebegtek, ha valljon a' gyapjúkereskedes által megbukott némelly házak nem vonnak-e magok után nagyobb következéseket. A' dolog annyira ment, hogy tulajdonképpen meg se lehetett határozni, mennyivel szállott-le a' gyapjúnak ára, 's mi volt tulajdonképpi ára. Ezen lanyhaság a' gyapjúkereskedésben a' gyapjúportékákra is kiterjeszkedett. Sokan gondolák, hogy több egymásra következett gyenge telek okozták ezen árúk elfogyását. Ez azonban hibás vélemény. Mi azt hisszük, hogy most is ugy kel a' gyapjúportéka, mint eddig, 's hogy ezekre valamelly langy télnek nem lehet befolyása; az legfeljebb is csak a' bundaneműkre hat. De hát honnét jő ezen rögtönös elakadás? A' véleménytől! mint minden kereskedési összeköttetés. A' gyapjúkereskedésben támadt lanyhaság 's az árúknak ebből eredt csökkenése azon véleményt szülé, hogy ezen csökkenés még továbbra is elterjed, 's minden kereskedő addig késelkedik az uj árúk megszerzésével, meddig csak türheti. Várjunk csak még nehány hónapig, 's állitásunkat a' tapasztalás bebizonyitja. Akkor éppen ugy fognak sietni az emberek a' vevéssel, mint most késelkednek. De már az igy szokott lenni a' kereskedésnél. Innét igen okosan cselekszik, ki valamelly portékával előre el van látva, ha nem hagyja magát mindjárt az első elterjesztett rosz hirek által elijesztetni; noha néha ugy is történik, hogy e' hirek alaposak. De hogyan áll tehát jelen pillanatban a' gyapjúval? Mi a' dolgot minden oldaláról ismervén el nem fogult itéletet hozunk, midőn azt mondjuk: jól, még pedig olly jól, hogy a' gyapjútenyésztőknek legkisebbet se kell aggódniok. Az emberek, ugy látszik, ki kezdenek lábbadozni az első félelemből, 's a' kereskedés életet nyer. Igaz, hogy több egyezkedések 15 percentummal olcsóbban történtek-meg még most is, mint az előbbi esztendőben; de most a' vevőnek azon kedvező feltétel is megengedtetik, hogy 3 procentum veszteség mellett visszaléphet, 's gyapjával tetszése szerint rendelkezhetik. Minthogy ellenben a'

vevő fenntart magának minden további fenntartandókat, tehát világos, hogy az árbecsnek inkább fel- mint leszállását remélhetni. Mert ha az első eset lép-be, akkor az eladó visszalép, 's neki százától a' hármat megfizeti: az utóbbi esetben pedig a' vevő megtartja a' portékákat. Már, ha az árnak azon 15 procentumnál alább esésétől lehetne félnie, akkor nyilvánosan veszedelmeztetné magát; midőn ellenben az ár emelkedése által azon három procentumnál többet nem nyerhet. Még az is bizonyitja az árnak felemelkedését, hogy a' többi évekhez képpest most sokkal kevesebb árúk vannak letéve: más volna, ha az árúk feleslegesen volnának. Általjában pedig valamelly portékának feleslegje mindig csak rávitelesen az. Néha, ugy látszik, mintha özönnel volna, 's legott reá az ellenkező tapasztaltatik. Ezt a' gyapjúnál már sokszor láttuk. Magyar, lengyel, cseh országok és Slézia az, mellyek legtöbb gyapjút szolgáltatnak. Mind ezen országokban a' legnyomasztóbb szükség volt az idén tápszerekben, 's a' juhnyájak, kevés kivétellel, olly szük állapotban vannak, minőben a' tudósító őket még soha se tapasztalta! 's e' szerint ha jól megy a' dolog, az előbbi gyapjúnak $\frac{5}{4}$ részét fogják adni. Mit mondjon pedig ez, onnét lehet kitudni, hogy az emlitett országok összesen mintegy 30 millio juhot számlálnak, mellyek mintegy 60 millio font gyapjút szolgáltatnak. Ebből 15 millio font kivitetik, tehát annak fele, mit angol ország legnagyobb bevitelkor a' föld minden részeiből bekap. A' többi következményeket ebből kiki maga vonhatja-ki.

De tegyük-fel, hogy a' gyapjúárúk ismét felszállnak mult évi becsökre, mellyen mi szüntelen nem kételkedünk, ugy a' gyapjútenyésztőnek még mindig nem sok kilátása van; mert hiszen az egészben 25 procentummal kevesebbet vesz-be, 's ugy kevesebbet, mint mikor az ár kisebb volt. Mi azonban meg vagyunk győződve, ha az árúk a' mult évi becsre felemelkednek, 's itt ott talán még azt felül is haladják, hogy, mondám, a' juhtenyésztők vidám arczot fognak mutatni, 's juhaikat sokkal többre becsülendik, ha mindjárt kevesebb pénz foly is pénztárukba, mint taval. Honnét ez? Ismét a' véleménytől; mert az emberek meggyőződnek felőle, hogy a' gyapjútenyésztés sikeres dolog marad. — Már ha a' juhtenyésztők a' bevett pénzzel megelégesznek, 's fáradságukat és kiadásaikat jutalmazva látják: akkor kétség kivül gyapjokat általánosan olcsóbban adhatják. Ez azon állitásra vezet, mellyet rég viselünk már szivünkben, 's mellyet örömest egy legnagyobb gyapjútenyésztő közönség előtt szeretnénk kimondani Az állitás igy szóll: „A' juhtenyésztőnek gyapját olcsóbban kell tenyészteni és eladni, ha szüntelen biztos és sikeres hasznot akar belőle.“ De ezt

könnyebb mondani, mint cselekedni; mondják sokan. Legyen; azonban hadd mutassuk tehát-meg, hogy az áruknak alacsony ára valóban szükséges.

Minden árúk, bármilly fajúak legyenek is, idő folytában mindig olcsóbbak lesznek, mivel a' tenyésztés szaporodik, 's a' kézmivek tökélyesitése által mind inkább könnyebbittetik előhozatásuk. Csaknem minden árúnak van surrogatuma, 's legott ehhez nyulnak, mihelyt az eredeti igen drága. A' gyapjú surrogatuma a' pamut. Milly szapora ennek termesztése, 's mennyire szaporodott használtatása, nyilván mutatják annak behozatási lajstromai Amerikából, Afrikából és Ázsiából. Fogalma lehet az olvasónak ezen szaporodásról, ha meggondolja, hogy p. o. Nagy Brittanniába 1781-ben, tehát 50 évvel ezelőtt, csak 5 millio font pamut vitetett-be, 's hogy 1830-ban már 260 millio fontra szaporodott ez, tehát 52-szerezve. Innét az következik, hogy minél több használtatik-el, annál olcsóbbra száll az árú becse. Ha ezt a' gyapjúra nézve tekintjük; azon következményre jutunk, hogy tenyésztése kétszer akkora lehetne mint most, a' nélkül hogy félni kellene, hogy becse elvesz; mert ahhoz csak az szükséges, hogy a' sokaság is vehesse; akkor több kel-el, 's a' pénz ismét irányzatosan bejön. Legyen szabad például felhozni a' jelen esztendőt. Tegyük-fel, hogy valóban 15 percentummal kevesebbet veszünk-be, mint taval, 's igy 25 procentummal kevesebbet nyirünk, mint jó 's tápszerrel gazdag években, igy egyszerre 40 procentumot vesztünk. Most azt kérdezzük, ha a' juhtenyésztők mind e' mellett is be nem vesznek-e ezen évben is többet, mint a' mezei gazdaságnak bármilly ágából? Ha ez ugy van, hiszen akkor biztositva vagyunk, ha az árbecs 40 procentummal csökken is, hogy juhtenyésztésünkkel fennállhatunk. De ha ennyivel megolcsósodik, sokkal többen fogják vehetni, 's olly hamar elkelend, hogy ismét jobban kerestetik, és ára ujra felszáll.

A' mondottak végett talán sokan ellenvetéseket fognak az értekezőnek tenni, és szemére vetni, hogy a' gyapjú árát alacsonyitani segiti. De ezek csalatkoznak. A' kereskedési összeköttetések nem szók után képezik magokat, mellyek elhangzanak, hanem körülmények után, mellyek az életbe nyulnak. De használni akarunk a' gyapjútenyésztésnek 's jövendőjét biztositani. Mi által és miképpen lehessen a' gyapjútenyésztést olcsósitani, azt már több mezeigazdasági könyvekben fejtegették.

SZOBRÁSZAT.

Virág Benedek emlékéről örömmel jelentem, hogy e' f. évi majus 20-kén kiadott jelentésemre maig huszonketten ajánl-

koztak önként, kik az érdeklett emlék kiváltásához pénzt gyüjtenek, 's nehánya küldött is már be némelly summát, miért ezennel addig is hazafiui köszönetemet fejezem-ki, mig e' nemes lelkü gyüjtők és adakozók neveit úgy adom megint közre, a' hogy megkezdettem. Az egész nemzetnek, mert az egészet illeti, terjesztem elibe most mély tiszteletemmel, hogy Virágunk emléke Ferenczy műtereméből e' folyó hónap elején vitetik által Budáról, a' nemzeti Muzeumba, hova, tisztelt Nádorunk ő cs. kir. főherczegsége, hozzám, Pozsonyból a' mult aug. 21-kén bocsátott kegyes válasza szerint, az aláirók többségének ohajtásához képest, örömest elfogadta, 's igy az, ottan, köznézésre a' magyar tudós társaság következő VI-dik nagy gyülésének folyta alatt fedeztetik-le.*) Látszik ebből, hogy a' művész hazafiusága még elébb adja által a' nemzet tudományos és művészi köz-épületébe munkáját, mintsem annak dija egészen lefizettethetnék. És éppen azért is bátorkodom kérni a' gyüjtő hazafiakat segédpénzeiknek minél előbb hozzám küldésére, hogy Ferenczynek, mint illő, hamar letétethessék a' tartozás. Nem hihetem az adósul maradhatást, minekutána jelentésem semmi ellen kezésre nem talált, sőt, ugy látszott, egy nemzeti sziv, egy országos szellem megegyezését teljesité. Budán sept. 1-jén 1835.

Döbrentei Gábor m. k.

A' Schiller emlékszobrára ügyelő társaság legujabb tudósitásaiban többek közt irja: „Magyar országból is hoznak a' halhatatlan német költésznek áldozatot, a' tisztelet és szeretet áldozatját. A' nagyon tiszteletre méltó Csáky-Skerlecz grófné Bogátiban, körében gyüjteményt nyitott-meg, 's a' begyült pénzt az egyesületnek által küldötte." — Ha honunk a' külföldi jeles iró emlékét illy nemesen segiti elő, mennyivel többet várhatuuk hazai hasonló czélunk előmozditására!!

Legujabb Guttenberg szobra iránt. Minden ismételt felszóllitások ellenére is, ugy látszik, nem jöhet össze több 10.000 forintnál Guttenberg emlékére. Egész angol országból csak 50 forint jött-be! A' hátra levő summát pótolni a' Mainziak magokra vállalák részvények által.

LITTERATURA.

„Zoltán házassága. A' hajdani kor emlékét szentelő eredeti vitézi játék 4 felvonásban." Irta Kovács Imre t. n. Bihar vármegye szolgabirája. Nagy-Váradon Tichy János nyomtatása 1835. (8-ad rét 77 lap.)

A' magyar dramaturgia ismét egy eredeti uj művel gazdagittatott. E' csinos irásmóddal, a' váradi nyomtató műhelynek pedig méltó dicséretére való szép nyomtatással készült munka annyival nagyobb figye-

*) Ezen innepélyes tett jövő hétfőn (sept. 14.) megy végbe, mire mindenki megjelenhetik.

lemre és pártfogásra ajálható, minthogy azt a' legnemesebb czélok egyike hozá létre. A' belőle bejövendő haszon t. i. a' mult martius 11-kén tüz által károsult szalonthai lakosok felsegélésére van szánva, és így szenvedő szerencsétlen embertársink keserveinek enyhitésére. A' jótettre és honosaik segedelmére mindenkor olly készséget mutató hazaiak bizonynyal nem fognak késni e' munkácska megszerzésével, midőn az által nemcsak a' hazai litteratura hanem a' nemes tett és jótevőség oltárára is gyümölcsöző adományt nyujtanak az emlitett munka előbeszédjének e' végszavai szerint: „A' jótét teremtővé lészen; ő a' nyomorúság borzasztó éjjeléből egy mennyei gyönyör hajnalát alkotja!! — Ti! kik az érintett kártvallottak keserű sorsuk édesitésére jöltevő jobbotokat késedelem nélkül előnyujtottátok, erénytek önjutalmazása dicsőitse szép tettetek fényét! Az égnek ura keserű óráitokban nektek is készséggel küldendi vigasztaló angyalát. Mert-mi jól esik az ég alatt nyögőnek fedélt, az éhesnek étket, a' meztelennek takarót nyerni!!“ — Találtatik a' szines boritékba kötött könyvecske Pesten Heckenast könyvárosnál a' váczi utszában. Ára 24 ezüst kr.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Leopold-mezei népinnep. Az idei kisasszony-nap nem olly nyájasan derült-fel Budapesten, mint a' tavali. Aurora finom ködfátyolba burkolva köszönté az e' napra olly vidám kedvvel készülő kétvárosi lakosokat. Mind e' mellett a' reggeli első órákban csendes lágy idő levén nagy számmal tódult ugyan ki a' népség már hajnalban a' budai hegyek közt álló ugy nevezett Remete-Maria kápolnai bucsúra, 's onnan visszajövén Leopold mezejére, a' kies vendéglő helyre: de a' dél felé támadt erős alszél a' később kimenni szándékozó vendégeket annyira elijeszté, hogy dél után Leopold mezején legfeljebb csak fél annyi népséget lehetett találni, mint taval e' napon láttunk. Ezt is pedig a' már 4 óra után beboruló 's esővel fenyegető ég olly annyira megijeszté, hogy felejtvén részint a' szabad ég alatt, részint a' tánczteremben keringő sokaságot, a' fák árnyékában bohóskodó policinellót, a' pattogó béka-rakétákat, a' megható kilátást Amália szirtjén a' zsibongás közt lakomázó egyes vig csapatokat, 's a't. — már 5 órakor seregenként sietének kocsijaikra, vagy a' Buda felé terjedő rétségre, melly a' gyaloglók terhe alatt utószor kedveskedék félig elaszott növényeinek fűszeres illatjával. A' Budapestieknek tehát ezen évi utósó nyilvános népinnepjek, melly egyszersmind a' szép természettől bucsúvételre szolgál, éppen ugy nem volt kedvező, valamint átaljában véve az esztendőnek rendetlen ideje 's változósága. Az utóbbi ellen méltán panaszkodhatunk, ha vissza emlékezünk, hogy a' tavali september elején már némelly városi kertekben szüreteltek: holott az idén augustusunk első fele és kivált vége, és september eleje olly száraz hives idővel járt, hogy őszi ruháinkat is elővettük, és szőlőfürteink még csak félig érettek, kivált a' budai hegyeken. Az ősz azonban sietve látszik közeledni; mert a' száraz hives idők után nemcsak a' mezőség megfakósult, de a' fák is erősen hullatják sárgult leveleiket; ezen pedig a' mostani lágyabb derült napok változást már nem teendenek, és igy a' kisasszony napi népinnepet, mint a' körülmények engedék, szives baratság körében éldelve, miután a' bá-

jos természetnek végső mosolygó kellemeiben részesültünk volna, a' komolyabb évszak közeledtére és a' végzés által rendelt örök változóságra emlékezvén Verseghynek következő szép daljával nyugtattuk-meg panaszra fakadt kebleinket:

Nem tarthat itt, a' mi tenyészik,
Hol minden sirjába siet;
Virágzik, 's azonnal enyészik
Mind, a' mi e' földön nevet.

Sok élt már víg ember előttünk,
Ki jóra kaczagta ügyét;
Köszöntsük rájok a' közöttünk
Édelgő örömnek kelyhét.

'S víg ember még hány fog őrülni
Utánunk is a' hold alatt?
Örömkehely ránk hány ürülni,
Bár nyugszunk is a' föld alatt.

Most együtt illy vigan enyelgünk,
Olly buzgón szeretjük egymást!
'S ah! holnap több tájra szédelgünk,
Más ég ad fejünknek lakást.

De gyujtsunk az édes örömnek,
Bár hol legyünk, szives töményt,
Emeljünk a' senyves ürömnek
Óránként uj ellensövényt.

Ha messze válunk is honunktól,
Hű szivünk mind együtt legyen;
'S örüljünk, ha halljuk társunktól,
Hogy a' jó előbbre megyen.

'S ha meglesz, hogy összevetődünk
Még egyszer halálunk előtt,
Uj frigygyel csak azon törődjünk,
Mint adjunk kedvünknek erőt.

Nem bús a' jó lelkiösméret,
'S jó kedvre készséggel hevül,
Csak annak a' legfőbb dicséret,
Ki jót tesz, 's mindenkor örül.

A' magyar tudós társaság nyilvános ülése t. n. Pest vármegye nagy teremében sept. 13-kán (vasárnap) dél előtti 10 órakor kezdődik. Magyar köntösben levők a' nagy terembe, mások a' karzatra mehetnek. Asszonyságoknak a' karzaton külön helyök leend. — A' társaság nagy gyülésének 1-sö ülésére sept. 7-kén jelen voltak m. gr. Teleki József és Széchenyi István első és másod elnökön kivül (betű rendszerint) következő minden rendű tagok: Antal, Bajza, Bitnicz, Bugát, Csató, Czuczor, gr. Dessewffy József, Döbrentei, Fábian, Fáy, Fridvalszky, Gebhard, Guzmics, Győry, Helmeczy, Kállay, Luczenbacher, Nyiry, Perger, Róthkrepf, Schedel, Stettner, Szilassy, Szlemenics, Vörösmarty urak; összvesen 28-an. — Későbbi ülésekre megjelentek m. Andrássy és Károlyi György grófokon kivül Balásházy, Czech, gróf Dessewffy Aurel, Egyed, Kiss, Tessedik urak.

HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir. — Esztergomban aug. 30-án hunyt-el az esztergomi fő káptalanbeli urak Nesztora, főtisztelendő **Szabó Pál** ur (született 1752-ik táján Hidvéghen t. n. Nógrád vármegyében) példás életének 84-dik, 's buzgó felszentelt papságának 60-ik évében. Mindjárt papságának elején tanuló társai közt magát annyira különbözteté, hogy Nagy Szombatból a' bécsi Pazmaneumba tétetett által, hol a' sz. hittudományokat nagy szorgalommal végezvén, annak borostyánosai közé (Baccalaureus) számittatni érdemesitteték. Lelki pásztorkodását, mint segédpap kezdé Varbón; honnét eltétetvén, iránta közszeretettel viseltető hiveinek kivánsága szerint ismét vissza adatott, és később plebanussá is neveztetett. Varbóról a' boldogult főherczeg Károly Ambrus primási javaiba Taroskeddre tevé által, hol több évig viselt alesperesti hivatalában faradhatlan készségének jutalmaztatásául Rudnay Sándor kardinál mindjárt primássága elején (1820) őt az esztergomi fő kaptalan

kanonokjai sorába iktatá. — Itt elejénte mint presbyteriumi nevendékpapok rectora, tovább mint Komárom fölülről nevezett monostrai boldogságos szüz apátja; — Esztergom zöldmezői Sz. György vitéz prépostja, és cathedralis főesperest — munkálkodott. 1826-ikban mutatábe masodszori uj áldozatját a' Mindenhatónak, 's ezen idő óta, mint többnyire egészséges, vig kedvűleg számitgatá ősznapjait. Holta előtt még egy héttel a' székes templomban sorsosai között solyozmázott; — mindenkor ébren, adakozó, feleit 's ön magát a' költészet mesterségével, mellynek felkentje volt, ártatlanul mulattatni tudó jó lelkű emberbarátot becsülé 's ismeré őt a' kisdedektől kezdve egész az őszkorig mindenki; — még borzasztó végórájáról elmélkedése is mosolygó, 's a' mindent alkotónak irgalmasságában teljesen bizván koporsóját és sirkövét több év óta készen tartá, 's ezen utóbbira következendő tartalmú verseit véseté:

O Deus omnipotens, qui pensas cuncta paterne,
Respice, quae bona sunt, quae mala parce mihi!
Abbas Canonicus toto Te corde precatur,
Qui fuit olim, nunc pulvis, et umbra Szabó!

Hideg tetemei sept. 1-sö napján az ujan készült várbeli sirboltba számos sorsosainak kiséretében tétettek-el. Siratja elhunytát a' tőle gyakori gyámolitást nyert szegénység; gyászolják barátjai, kik iránt testvéri szivességgel viseltetett, 's ezer áldások köztt sohajtanak és emlékeznek a' boldogabb létre átköltözöttnek hamvaira!

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán sept. 9-én a' „borostyán-koszorú" szinjáték 5 felvon. előszer jött szinpadra, mellyre az e' napon hullott nagy eső miatt csak kevés néző jelenhete-meg. — 10-én „árva és gyilkos" melodrama adatott. Victor néma árvának szerepét Dériné assz. vivé. — 12-re Szilágyi Pál ur jutalmául Rossininak „szerencsés csalatás" czimű daljátéka volt hirdetve, miről máskor.

Német Játékszin.

Schröder-Devrient Vilhelmina (*Végz.*)

Nagyobb utazásokat kezde tenni, 's Berlinben 1823. még mint kezdőné nagy tekintetet szerze. Itt kelt egybe Devrient Károly jeles szinészszel, kivel együtt a' dresdai szinházhoz szegődött, hol mindeddig, ámbár egymástól elválva, játszottak. Nevét Schröder-Devrient-re változtatván 1828-ban másod izben jött Berlinbe, hol többnyire csak a' königsstädti szinpadon adá vendégszerepeit, mivel Spontini a' kir. szinpadon fellépésétől gátlá, minthogy kivánta, hogy Schr. Devr. játszaná Spontini operájinak főszerepeit, nevezetesen a' veszta-szüzet; mit azonban Schr. Devr. tenni nem akart, mivel nem akara alkalmat adni az egybehasonlitásra ama nagy Schechner-hez, ki kevés hónapok előtt éppen e' szerepben, mint legnagyobbjában, tündöklött. Csak kevéssel onnan visszautazása előtt léphetett-fel, Spontini minden cselszövénye daczára, az emlitett másik szinpadon nehány szerepben, jelesen mint Euryanthe. Nem képzelhetni azon csudálást, mellyet ezen utóbbi mutatványa ger-

jesztett, mellyben a' Berliniek előtt a' szinjátéki, mimikai és plasticai művészetnek egészen uj pályája nyilt-fel. — 1830-ban Parisba utazott, hol akkor Röckel igazgatása alatt német operák adattak. Itt hihetetlen sikerrel játszék. A' szinház szinte ostromoltatott, midőn mint Fidelio, Donna Anna 's a' t. lépe-fel. Innen Berlinbe jövén itt olly diadalmakat inneple, mellyek Schechner és Sontagéival felértek, ámbár ezek egészen más eszközökkel bájoltak, mint ő. Schechnert t. i. hasonlithatlan hangnak hatalma, nemes játéki természetesség, illőleg mivelt énekművészet — Sontagot minden szinészeti talentumok egyesülete, szünetlen szorgalom, legfelsőbb fokig kimivelt tehetségek — Schr. Devrient pedig teremtő eredetiség, mély és komoly tanulmány tünteték-ki, mellyek az utóbbinak bámulandó mutatványait szülik. Nem bir annyi tehetségekkel, mint az emlitettek; mert organum hatalmával Schechner, annak nyájasságával és hajlékonyságával Sontag halada-meg; de azért szavát szépnek mondhatni, melly erős és terjedékeny, ámbár ércz tulajdonával nem bir. Ellenben az elragadó kinyomás tehetségét rajta kivül olly sikeresen használni senki se tudja. Plastikai játéka, mimikai kinyomása egyetlen egy, 's még eddig senkitől sem éretett utól. Eles művészi pillantással hat keresztül minden szerepen, 's minden pillanatot kikémlel, hol azt a' hatásnak legmagosb csucsára emelhesse. Biztos bátorsággal ismeri-meg a' diadalnak sarkpontját, 's olly bizonyosan teszi azt magáévá, mint a' sas, melly hatalmas szárnyaival prédára rohan. Önismerettel hihetetlen mértékben bir; hajszálig tudja tehetségeinek fogytát, 's ugy intézi ezeket valamelly caracter felfogásában és létesitésében, hogy ennek culminatiója pillanatában minden hatalmai egy pontra hatnak. — 1831-ben Parisba tért vissza, hol esztendeig mulatott az olasz szinpadon; de itt kevesebb szerencsét tapasztalván Londonba ment, 's mindenkit bámulásra inditott. 1833-ki nyáron ismét ide jött, 's dicsőséget, kincset egyiránt szerzett. — Termete kevessé a' közép nagyságot haladja, egyébiránt egyenlő, teljes, formája kerekded, arcza szende, nemes, nyilt. Szemének belső lelki élete jelentőséget nyujt; homloka magosra domborodik és nyilt; haja setét szőke. A' férjfi ruhában adott Fidelióban feje a' fensőbb pillanatok közben lelkesült Jánosé-hoz hasonlit.

HANGÁSZAT.

Reuniók Pesten. A' reuniók legközelebbi két nyomtatott hirdetmény következésében, ugy látszik, Pesten is divatba akarnak hozattatni. Olly elrendelést és sikert tapasztalnak-e majd, mind Bécsben, az idő majd megmutatja; 's ha érdemes leend, felőlek bővebb tudósitást közlendünk. Addig is emlitjük, hogy a' nemzeti casino vendéglője Gritti ur sept. 10-ki estvére, Mayer ur pedig, a' vadászkürt bérlője 12-re, 's ez után minden szombatra, hirdeté első reunióját. Bemenet dijja ott 8, itt 10 pengő kr. lesz. A' nagy hangászkar igazgatója mindkét helyen Zöhls ur, a' budapesti Strauss, fog lenni.

DIVAT.

38-dik Divatkép Pestről. — Az ülő gavallér setét kék posztódolmányt fekete zsinórra fehér gombokkal és béléssel; viola szinű mellényt ezüstre; dupla szövetű Bristol-nadrágot; — az álló gavallér zöld posztóbekest fekete zsinórra astrachan prémmel 's téli béléssel; végig gombolt fekete mellényt; kettős szövetű Bristol-nadrágot visel. — Ezen szép divatos öltözetek Kostyál Ádám férjfi szabó urnak, (kinek munkájiból e' lapok mellett már több köz tetszést nyert minta-képeket közlöttünk) műhelyében készültek, 's mint igen csinos izletű honi öltözetek különös figyelemre méltók.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Ifjabb Kostyál rajz. Kohlmann metsz.

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

75.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön september 17kén 1835.

SZORGALOM.

Czukornád-termesztés Jenában. A' jenai egyetembeli kertész 1834-ben szabad ég alatt czukornádat termesztett. Egy kétéves növény 5 font czukornádat adott, 's kisajtoltatván, belőle 3¼ font levet nyertek e' nevezetes következményekkel: hogy a' jenai czukornád 15 procenttel több levet foglal magában mint a' nyugotindiai; hogy a' lének tulajdonképpi nehezsége Jenában és Nyugotindiában egyforma; hogy a' jenai czukornádban sokkal több tojásfehéranyag van, 's 10—11 procenttel kevesebb czukrot ad mint a' nyugotindiai. — Egyébiránt már mint 30 évvel ez előtt Weimarban is annyira vitték, hogy a' czukornád falevéltakaró alatt az egész telet kiállta, 's akkor is ugy találtatott, hogy a' lének meg volt a' maga édessége. — Nem szenved tehát kétséget, hogy a' czukornád németországban meghonosittathatik, mennél inkább tehát nálunk, hol az éghajlat jóval melegebb természetű, kivált honunk alsó vidékein.

Baromfi megfestése. Bizonyos Burnflatt nevű chemikus Dublinban sok esztendei próbálatok után végre módját találta, hogy a' baromfi tollait tetszésszerint megfesthesse, 's reményli, hogy ezen találmányát minden féle madarakra is általviheti. A' még fris tojások t. i. bizonyos edző készitmények keverékébe helyeztetnek, 's ugy tétetnek azután a' kotlós alá. E' szerint a' kis csirkék egészen más szinű tollat kapnak, mint nekik eredetileg a' természet adott volna. Vannak Burnflattnak tyukjai, réczéji és galambjai fehér, fekete, veres, sárga 's tarka szinűek, a' szerint, minők festékei voltak, mellyekkel a' tojás héjját beedzette.

FESTÉSZET.

Uj rajzmód olaj-tussal. A' mind eddig semmivel ki nem pótolt és rajzolókra nézve legkitünőbb eszköz, a' chinai tus-festék, mind a' mellett, hogy azt már a' Chinaiak kezdik árulni a' makariewi nagy vásáron, még mindig igen ritka és drága; sőt lehet mondani, hogy áruba bocsátott 100 darab közül minálunk alig van egy valódi chinai. Ezen kivül Tilesius tanácsnok, Krusenstern-nek, ama világ körül hajózottnak uti társa, ki e' tárgy felől itéletet hozhatott, állitá, hogy Chinából a' tulajdonképpi rajz-tusból Europába semmi se jő, hanem az, mi nálunk ama név alatt eladatik, többnyire

csak a' Chinaiak által irásra használt fekete festék, 's korán sem készittetik olly különös szorgalommal. Ez már több művészt ösztönzött más anyagok és festékek felkeresésére, 's többek köztt Seidelmannt és Rahlt a' sepia és biester használására inditá; sőt az értekezőt is azon gondolatra juttatá, valljon az olajfesték nem lehetne-e a' tus pótlékja. Próbálatjai minden várakozás felett sikerültek, 's azon kivül még más hasznokat is nyujtának, mellyek okai, mért nem tartá bánásmódjának nyilvánositását nem fontosnak.

A' közönséges mag-fekete festék t. i. (melly barnasága által a' sepia szinéhez közelit 's a' képnek kellemes melegséget ad, és olajjal feldörzsölve hólyagban árultatik) a' festéktányérra (Palette) tétetik, a' száradás könnyitésére kevés ónczukorral kevertetik, és lapátocskával jóforma vékonyságra szétterjesztetik, ugy, hogy ha az ember valamelly tompa hal-ecsetet belemárt, annak csak egyes csucsai nedvesednek-meg a' festéktől, de a' szőrök nem tapadnak öszve. Ez és az, hogy az igen könnyű árnyék-parthiáknál a' festék még mákolajjal is megritkittassék, a' legfontosabb az egész munkánál. Ha tehát látszanék, hogy igen sok festéket vettünk-fel, hogy az ecsetben levő felesleget előbb a' papirosra vagy palettára ütés által eltávoztassuk, hogy az egyes szőrök jóformán ismét szétterjeszkedjenek, vagy, ha az ecset a' sok festés által igen zsiros lett volna, azt másik szárazzal cseréljük-fel. Ha már az ecset a' lebökésnél csupán öszvefüggetlen pontokat bocsát magából, jele, hogy alkalmas az olaj-tushoz, 's vele már most az árnyéklandó helyeket be lehet pontozni, mintha az olajfestéket kellene eltávoztatni. Ez által minden bökésnél mind az ecset egyes szőrei, mind a' papirosnak erei által száz meg száz pontok támadnak, mellyeket tetszés szerint még jobban lehet elolvasztani, migcsak valamennyi árnyék létre nem jut, és a' képnek első rajzvonatja elkészült. Ezen festési monor, valamint minden olajfestés, a' festéknek többszeri felkenését kivánja, mihelyt az előbbi már megszáradott, és csak a' futékony rajzvonatoknál 's tanulmányoknál lehet a' rajzolatot egyszerre elvégezni: ellenben nagyobb terjedtségű tárgyaknál a' festéknek vastag felkenése csak a' munkát nehezitené, 's magának a' rajzolatnak ártalmas lenne. — Igy tehát fő szabályul szolgálhat, hogy ugyan azon helyen csak addig lehet tusolni, mig az egészen bevonatik az olajtól, mi által azután többé nem származnak pontok, hanem a' festék egymásba fut öszve: azonban az érzelem 's a' művésznek ügyessége itt könnyen eltudja találni az igaz mértéket, 's értesiti őt, mikor kell ismét száradni engedni rajzolatját.

Egyébiránt értődik magában is, hogy előbb a' papirost, mellyre az olaj-tus vitetik, ki kell feszitni, és annyira bekenni keményitő-csi-

rizzel, hogy az olaj keresztül ne hasson: a' rajzvonat, valamint a' tusolásnál, csak igen könnyen jeleltessék-ki, 's a' rajzoló a' kis téreknél kis ecsetet, a' nyomóknál, egyes vonaloknál 's hajaknál pedig róka — vagy parisi tus-ecsetet használjon.

Az olaj-tussal illy módon készült rajzolatok kétségben hagyják a' nézőt, valljon Carlom, Greem vagy Pichlernek fekete művészettel készült képeit, vagy John, Weiss David és Schwerdtgeburtnak pontozott rézmetszvényeit látja-e maga előtt; mert azok közepen fognak állani az igen lágy 's törült kréta-rajzolatok vagy a' legtökélyesebb 's nagy fáradtsággal pontozott tus-lapok köztt. De egyszersmind ugyan azon idő alatt 20—30 rajzolat készül-el ezen olajfestékkel, mig tussal vagy krétával csak egyetlent lehet elkésziteni; mert egy négyszeg lábnyi tért e' monorban könnyű szerrel fél órával hamarabb egyirányosan vagy letompitva legszebben lehet pontozni, mi csak ugy történhető, ha meggondoljuk, hogy itt az ecsetnek minden érintése sok száz pontot eszközöl, holott a' tusolásnál egyetlen egy többszer ismételt illetés által nyeri-meg szükséges erősségét. Ez okból lehetett csak az előtt kis terjedelmű rajzolatokat, 's ezeket is legerőtetettebb szorgalommal, hosszas idő alatt létesiteni: holott igy éppen nagy és terjedelmes képek alkalmasok az olaj-tus körére, 's az időre nézve nem olly nagy különbséget kivánnak. Ennél azon kivül a' festékek élénkebbek, az árnyékban mélyebbek, a' világosságban éppen olly gyengédek; nedves állapotban könnyen letörülhetők, 's a' szárazban terpentin olajjal megsemmisithetők; mi a' rajzolót nem teszi olly félénkké, és sok tárgynál, p. o. a' fák levelei megvilágitásánál, vagy erős világossági pontoknál igen jeles hatású. Átaljan véve nem kell félni, hogy valamelly nagy térségen a' festék megszárad, mi előtt kivánnók, vagy hogy a' kép letörlődik, mi a' fekete krétánál gyakran megesik. Firnácz által inkább 's jobban megóvatnak illy rajzolatok por és mocsok ellen, mint üveg által; és itt az üveget is meg lehet gazdálkodni, mi nagy képeknél nem megvethető nyereség.

Vajha ezen olaj-tus-monor sok utánozóra találna, miután az minden festésmódra használható, 's a' portrait- történet- és táj-festőt képessé teszi igen kevés segédszerek mellett teljes hatású rajzolatok készitésére, és pedig olly gyorsan, mikép más módok meg nem engedik, 's olly gyegédséggel, melly ámbár nem mindig az elsőségek közé tartozik, de rajzolatoknál sokaktól kivántatik és kedveltetik.

Főoltár képe az egri székes egyházban. A' n. mgú patriarcha érsek Felső Eöri Pyrker László ő excja ama nagyszerű uj székes egyházat, mellyet Egerben a' régi helyett épittete Hild Józs. pesti architectus felügyelése alatt 1832—1834 közben, nemcsak

Casagrande Mark ur (a' velenczei szépművek akademiájának nevendéke) által készült pompás szobrokkal ékesité, hanem annak főoltárához Danhauser Józs. ur, Bécsben történeti festész, által remek oltárképet is készittete, melly János evangelistát tünteti elönkbe azon pillanatban, midőn őt Romában a' Latinusok kapuja előtt forró olajjal tölt edénybe akarják vetni. Ráma nélkül a' kép 19 láb 8 hüvelknyi magos, 's 13' 3'' széles. Az elrendezésre, csoportozás, rajzolás, szintartás, világossági hatás, és a' személyi caracteristicai felfogásra nézve remeknek tartatható kép Casagrande-nak hit reménység és szeretetet képező gyönyörű szobrai mellett a' pompás épületben méltó helyet fog elfoglalni. Az azt néző elragadtatva fog vonzatni buzgóságra, midőn a' kép közepén látja az Isten igéje hirdetőjét bizodalommal tekintve a' megváltó felé, mig mellette a' romai praetor parancsára a' hideg vérű fegyveres csoport martyr-halált készit neki. A' felhőkben angyal lebeg a' kinyilatkozás könyvével 's a' sassal, mellyek János evangelista symbolumai. — A' művész e' képet 8 hónap alatt alkotá, 's azt sept. 12-kig Bécsben naponként (vasár és innep napokon kivül) reggeli 9 órától kezdve estve 6-ig köz nézésre kiállitotta Maierhof utszában a' régi Wiedenen 203. számú házban (az előtt Károlyi gróf palotájában).

SZOBRÁSZAT.

Virág Benedek emléke, melly a' nemzeti muzeumban a' régiségi ritkaságok-teremének déli falát diszesiti, a' magyar tudós társaság minden rendbeli tagjainak 's több hazafiságos érzelmű honosinknak jelenlétében sept. 14-én fedezteték-le főtiszt. Guzmics Izidor bakonybeli apát urnak az idvezült jeles magyar irót dicsőitő lelkes magyar beszédje közben. Méltán lehete sajnálni, hogy a' záporként ömlő eső ezen nemzeti innepélyes tettben részesüléstől (melly első vala nemében) sok buzgó 's az idvezült irót örök tiszteletben tartó hazafiakat visszatartoztatott. — Ferenczynknek ezen ujabb szép műve (fehér márványból) a' falhoz van illesztve; magossága 8 lábnyi, szélessége 4. A' hálás Pannonia Virágunknak oszlopra helyzett képét koszorúzza. Az oszlopon e' felirás: Virágnak. Tisztelői. Született. MDCCLI. Megholt 1830. — Bal oldalon a' lanttal fedezett lapon olvashatók Virág munkájinak e' czimei: „Magyar Századok — Poetai Munkáji.“ Alul a' csoportban álló könyveken régi classicusok nevei olvashatók. Minden felirások aranyzott betűkkel.

LITTERATURA.

„Szent István első és apostoli magyar király tisztelete és követése. Hirdette nemzeti ünnepén Budán a' várbeli plebánlának templomában 1835-dik esztend. kisasszony havának 20-dik

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

napján Szaniszló Ferencz szombathelyi tisztb. kanonok 's a't.“ Pesten Trattner-Károlyi betűivel. 8-ad rét 29 lap. — Ez azon jeles beszéd, mellyről e' lapok 68-dik számában emlékeztünk. Örömmel teszszük közzé ohajtott megjelenését, mint ollyannak, melly buzgó honi érzelemtől teljes tartalmára nézve minden hazafinak figyelmére érdekesité magát. A' finom velinre és szép betűkkel történt nyomtatás, 's a' csinos nyelv nem kevessé emeli az egésznek érdemét.

HAZAI HÍRLELŐ.

Gyászhir. — Kolosvárat aug. 31-kén m. Gy. Monostori Kemény Anna grófné, néhai m. Bánffi György generál özvegye, csillagkeresztes dáma, élete 62-ik esztendejében földi pályáját elvégzé.

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' magyar tudós társaság IV-dik nyilvános ülése a' ns vármegye házának nagy teremében sept. 13-án mind két nembeli nagy számú hallgatók előtt 10 órától kezdve dél utáni egy és fél óráig tartott. A' lapjaink mult számában emlitett t. tagok nagyobb számán kivül ezen ülésen még következő tagok is voltak jelen: Bártfay, Beszédes, Ferenczy, Lassú, Podhraczky, báró Prónay, Szenvey, Tasner, Waltherr urak. Tárgyai voltak ezen ülésnek: 1) Az elöülőnek (m. gr. Teleki Józsefj megnyitó beszédje, mellyben érzékenyen emlékeztettünk megdicsőült fejdelmünkre 1-sö Ferenczre, ki e' társaságot legkegyelmesebb helybenhagyása által megalapitotta. — 2) Titoknoki előadás a' társaság munkálódása és története felől 1834. nov. 24-től 1835. sept. 12-ig. Olvasá Döbrentei Gábor rendes tag. — 3) Hellen-magyar drammaturgia; értekezés Guzmics Izidor rendes tagtól. Felolvasá Csató Pál levelező tag. — 4) Emlékbeszéd baró Berzeviczy Vincze tiszteleti tag felett. Irá és olvasá gróf Dessewffy József igazgató és tiszteleti tag. A' szeszélyteljes, leplezettlen igazságot, nem felesleges dicsérettel megtöltött beszédet a' m. gr. ur fiatal tüzzel, lelkesült hazafiságos érzelemmel adá elő, 's valamint felléptekor a' szónoki asztalhoz, ugy távoztával is zajgó éljennel és tapsolással idvezeltetett. Ez első példa, hogy e' társaság nyilvános ülésében a' szónoki asztal mellett hazánk főrendjeinek egyike felolvasott. — 5) „A' magyar királyok felavatási esküjek nyomai az Árpádok alatt“ czimü értekezés némelly részei Czech János rendes tagtól. Olvasá ő maga. — 6) „A' somlai vérszüret“ rege Kisfaludy Sándor rendes tagtól. Olvasá Róthkrepf Gábor lev. tag. — 7) Dercsényi János k tanácsnok tudósitása magyar országon ujabban felfedezett némelly érczekről. Olvasá Schedel Ferencz rendes tag. — 8) Az ázsiai calcuttai társaság titoknokától érkezett tudósitás Körösi Csoma Sándorról. Olvasta Döbrentei Gábor. — 9) Jelentetett, hogy az 1834-ben kijött könyvek közül a' 200 darab arany jutalom Bölöni Farkas Sándor „utazás Északamerikában“ czimü munkájának itéltetett. — 10) Jelentetett, hogy a' törvénytudományi osztálynak 1833-beli 100 darab arany jutalma „a' magyar nemzet honalkotmányában történt változtatások és annak fővonatai“ felől legjobb értekezés irójának Rézső Ensel József urnak itéltetett. — 11) Jelentetett, hogy a' természettu-

dományi osztály 1833-beli 100 darab arany jutalma „a' pokolvar természete" felől legjobb értekezés irójának Toperczer József urnak n. Csongrád megye rendes orvosának, a' tiszteleti díj pedig Csorba József urnak, n. Somogy megye főorvosának jutott. — 12) Jelentetett, hogy az 183$\frac{4}{5}$-re beküldött eredeti szomorú játékok közül a' kitett jutalmat egyik se nyerheté-el, ámbár négy azok közül dicsérettel említteték. — 13) Jelentetett, hogy Marczibányi Lajos táblabiró ur által 1833-ban ajánlott 20 darab arany a' „népnevelési munka" felől legjobb értekezés irójának Edvi Illés Pál urnak Nemesdömölki evang. papnak, a' 10 arany pedig (mint második jutalom) Varga János körösi professor urnak itéltetett. — 14) Kihirdetteték a' m. t. társaság által 1835-ben kitüzött két jutalomkérdés, u. m. I) a' történettudományi: „Millyen állapotban volt a' műipar és kereskedés honunkban az Árpád és vegyes házakból származott királyok alatt; mi történt fejdelmeink és törvényhozásunk részéről azoknak előmozditására; mellyek voltak nagyobb emelkedésöket hátráltató akadályok; végre, minő befolyásuk volt nemzetünk erkölcsi és értelmi kifejlődésére?" — Jutalma 100 arany. — II) A' mathesisi: „Mutattassanak-ki a' felsőbb analysis azon tanitmányai, mellyek a' műtudományokba (scientiae technicae) befolynak, 's adassék elő népszerűen gyakorlati alkalmazásuk." — Jutalma 100 arany. — E' feleletek beküldésének határnapja 1837. mart. 19-ke, mellyen azt irója nevét rejtő pecsétes levélre hivatkozó jelmondattal a' titoknok veszi által. Azon napon túl érkező felelet el nem fogadható. A kézirat tisztán irva, lapozva, bekötve jöjjön. A' 100 darab arany fődijon kivül másod sőt harmad karbelinek találandó felelet is kiadathatik, 's azokért külön tiszteletdij jár. — Berekeszté az ülést a' m. előülő grófnak rövid beszédje.

Török követ Pesten. Sept. 13-án estve hetedfél órakor érkezék ide török országból a' szultan által Parisba küldetett követ ő excja Ahmed Csehi Reschid Bey pasa, 's a' fehér hajó fogadóban szállott-meg. Kiséretében van: Nuri Effendi titoknok, és Muzur tolmács. Ezekhez tartozik még egy altitoknok 's 10 személy, kik szolgálatjához valók. — A' követ ur más nap előre küldvén embereit maga (minthogy beteges levén ágyban kellett maradnia) csak 15-én reggel 3 órakor folytathatá tovább utját Bécs felé.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán sept. 12-kén Szilágyi Pál dalszinész ur jutalmául előszer adatott Rossininak 2 felv. érzékeny operája: Izabella — vagy — a' szerencsés csalatás — Szilágyi forditása szerint. Ámbár e' rövid daljáték több szép és éneklői nagy ügyességre számitott dalokkal p. o. Bertrand (Lendvay ur), Izabella (Dériné assz.), Batonne (Szerdahelyi ur) ariájával, Tarabotto (Szilágyi ur) és Batonne tréfás duettjával kérkedik: de az még is a' szerzőnek felülegesb művei közé számittatik, és különös hatásra sem a' külföldön se nálunk szert nem tehetett. Bertrand szava rekedt levén kétszeres fáradtságába került a' nehéz énekszerep, melly ugy is reá nézve még nehéz feladás, legalább ugy énekelve, mint

azt a' szerző eredetileg irta. Fárasztó az, és gyakorlott kisimult tehetségű dalnokot kiván. Batonne és Tarabotto enyelgő párdalja igen tetszőleg fogadtatott. Hallgatók kevesen, hihetőleg azért, mivel Pesten Schröder-Devrient assz. Romeoban, melly egyik remeke, lépe-fel. — Követé az operát több szakaszból álló történeti néma ábrázolat II-ik Endre király idejéből igen csinosan elrendelve. — 13-án Preciosa jött szinpadra. A' czimszerepben Déryné assz. — 15-kén először adatott „könnyelműség szerelemből" vig játék.

Német Játékszin.

Pesten Schröder-Devrient assz. vendégszerepeit sept. 5-én Rossini Othellójában mint Desdemona folytatá. Megvalljuk, a' mennyiben előleg örültünk e' mutatványra, annyiban elégületlenül hagytuk-el a' szinházat; mert e' daljátékot még illy sok hibákkal 's olly pongyolán adatva nem láttuk. Igaz, hogy a' nehéz szerzemény és dalszerepek terjedtsége túl haladja nagyobb részint az azokat vivőknek tehetségeiket: de még is a' szorgalom és gondos felügyelés sokat elhárithatott volna, mi e' mai mutatványban a' műértő közönséget boszontá, és e' remek művet nevetségessé tette. Igy megbocsáthatlan botlás volt Emilia szerepét Schebest Ninának adni, ki nemcsak még igen félénk a' szinpadon, hanem mint kezdő dalszinészné mind játékában mind éneklési módjában elfogult 's gyenge. A' tactusra kevés ügyelése, több izben a' hangoknak hamis vétele okozá ma, hogy Desdemonával éneklett szép duettinója nemcsak semmi sikert se nyert, hanem magát jeles művész vendégnénket is némi zavarba hozhatta volna, ha szilárd muzsikai jártossága őt súlyegyenben nem tartja vala. 'S bár Schr. Devr. assz. maga részéről semmit se mulatott-el, mit szerepe kivánt: de illy gyenge társnéja mellett még is elfogultan állhatott. Valóban illő lett volna jeles vendégnénk iránt nagyobb figyelmet mutatni, és a' mutatványnak több sikere végett, a' művésznének megtiszteltetése tekintetéből is, Emilia szerepét vagy Minkné asszonynak vagy Schebest Ágnesnak felvállalni. Ugy látszék, ma minden elemek egybe esküdtek Othellónak megbuktatására. Brabantio (Schinn ur) többnyire magosan énekelt; Othello (Erl ur) nemcsak gyengén 's az eredeti gondolatokat igen egyszerűre változtatva, hanem a' recitativókban más hangnembe kitörve, és igen kezdő szinész módjára vivé szerepét. Rodrigo (Watzinger ur) és Jago (Höfer ur) sem éneklének hibátlanul. Az utóbbi kellemetlen erős szavát szokása szerint ma annyira erőteté, hogy nemcsak egy párszor hangjának kicsuklani kellett, de szüntelen erős éneklése által is zavarta a' dalok kellemét. Mire legjobban örültünk, az is botránkoztatólag sült-el, t. i. Desdemónának gyönyörű cavatinája a' 3-dik felvonásban; mellyhez nemcsak (a' hárfa helyett) szinfalak között kisérő rosz hangú fortepiano, de maga a' hangász-kar is olly hibásan játszott, hogy Schr. Devrient assz. a' kisérőknek vigyáztalansága végett megzavarva képtelen volt abba ohajtott bájt és kellemesb hatást önteni. E' hijányt némüleg kipótolta az „álomjáróné" Bellininek egyik legszebb operája, melly Schr. Devr. assz. jutalmi játékául 7-kén adatott. Romaninak olasz textusát Ott G. fordità németre. Tartalma e'

daljátéknak egészen az, melly a' hasonló nevű tánczjátéké, mellyet két év előtt ugyan e' szinpadon láttunk, 's mellyben bécsi vendégeink, a' jeles Mattis pár, léptek fel. Ezen opera az uj gondolatok hijánya miatt, ugy látszék, nem szülé nálunk azon sikert, mellyet külső országban tapasztalt. Benne az egyszerűség (kivált a' karénekekben) fenséggel párosul: ellenben Amina (Schröder-Devrient) és Elwin (Watzinger ur) szerepe, mellyek a' mutatvány legnagyobb részét foglalják-el, nagyszerű és fárasztó nehezségekkel teljes. Amina első ariáját művész vendégnénk legremekebb előadásai közé számithatja; hasonlóan párdalját Elwinnel az 1-sö felvonásban 's ariáját a' 2-dik végén. Ha bár e' mai szerep egyike volt legjelesebbjeinek is, de talán a' darabnak nem meglepő tartalma okozá, hogy Romeóját még is legremekebbnek akarják a' Pestiek ismerni. A' közönség nagyobb része (itt nálunk) azonban Minkné asszonyt (szép ritka egyformaságú hangja miatt) szivesebben akarja hallani. A' kisebb szerepekben Matoreny l. a. (Therézia), ki azonban fiatalabbnak látszott leányánál Aminánál, Fortiné assz. (Lisa), és Höfer ur (gr. Rudolf) vitték. A' szinház tele volt nézővel. — 10-én jeles vendégnénk Beethoven Fideliójának czimszerepében, mellyet még dalszinészi pályája kezdetén köz tetszésre ada, lépett-fel, 's kivált a' 2-dik felvonásban megigazolá ama kedvező véleményeket, mellyeket külföldi lapok e' szerepének jelessége felől hirleltek. Bebizonyitá ebben, hogy ő művész-dalnokné és szinésznė is; benne szüntelen változó remek képet lehet látni, melly nemcsak külsejével, hanem lelkének munkálódásával is elragadja a' hallgatót. Nem csuda tehát, ha több izben háromszor is tapsoltatott elő egymás után. Milly megható vala elnyomott fájdalmának kitörése a' vizmeder ásatása közben; milly elszánás férje megmentésekor, és leverő méltóság Pizarro (Höfer ur) ellenében; végre milly szeretet és öröm kiömlése férje Florestan (Watzinger ur) szabadulása reményén a' minister (Rünner ur) jöttekor; 's milly utánozhatlan tüz boldogsága kifejlésén ama gyönyörű párdalnak „ó névtelen öröm" eléneklése alatt! Hogy a' mai előadásban Minkné assz. (Marzelline) és Erl ur (Jagino) kis szerepeket vállaltak-fel, igen helyes volt, 's figyelmet mutatott jeles vendégünk iránt. E' mai mutatvány folyó bérletben (valamint Othello, 's Euryanthe) adatott ugyan, de a' nem előbérlők számára mindig felemelt bemeneti dij mellett. — 12-én Schr. Devr. assz. bérlet-szünéssel mint Romeo lépe-fel. E' mutatványa (ha a' hirdetménynek hinni lehet) utóelőtti vala. Ebben csinos koszorúval és nyomtatott versekkel tiszteltetek-meg a' művésznė. Ismét bérletszünettel 's a' bemeneti dijnak folyvást felemelése mellett adatván e' mutatvány a' szinterem olly tele, mint eddig, nem volt. — 14-én utójára lépe-fel ismét bérletszünés mellett Bellini „álomjárónéjában."

DIVAT.

39-dik Divatkép Parisból. — Fel fátyollal ékesitett ris-szalma kalap; a' másik kalap szalma szegélylyel; ruha és mantilla himzett musselinból.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

Haldmann m.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

76.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap september 20kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Találkozás.

Hosszat vagyok szobámban,
Órákig gondolok,
'S egy istenadta verset
Leirni nem tudok.

És ablakomba dűlök,
El! messze néz szemem,
Haragban és boszúban,
Hogy nincsen énekem.

Ki lejt-el olly könyedkén
A' négyszög köveken
Mint napsugárszökellés,
Ha hajnalonta jön?

Lánykám az éjhajú jön,
A' forrón szeretett,
'S szemembe fölvillantja
A' hévtüzes szemet.

'S im! annyi gondolat gyül,
És annyi dal belém,
Hogy virradattól estig
El sem énekleném.

Garay.

SZORGALOM.

Hebegők meggyógyitása. Hellermann Mainzban a' hebegőket bizonyos „nyelvemelcső" egy kis, finomul dolgozott, ezüst gépely segedelmével gyógyitja, melly könnyű rugótollak által kis nyelvhegy formájú levelkéket emel-fel. Ezen nyelvemelcső ugy helyeztetik a' hebegőnek szájába, hogy nyele viziránosan a' nyelv alá jusson; itt a' fogakhoz kapcsoltatik, hol minden fájdalom és alkalmatlanság nélkül háromszor 24 óráig tartathatik, ha a' gyógyitás elkezdődik. A' nyelv a' felső ezüstlapocskán fekszik, mellyet mozgása által könnyen lenyom, 's ha erősebben mozog, az alsó második lapocskát is képes meginditani. Hogy ezen eszköz a' szájban erősen álljon, minden szájhoz különösen hozzá kell alkalmaztatni. E' végből Hellermann a' szájat viaszba lenyomja, ebből gypsz mintát önt, 's az ezüstmives csak ezután készíti-el a' gépelyt. Februar 15. és 18-kán Hellermann orvosokból és orvosbarátokból álló társaság előtt Mainzban próbáját adta e' gyógymódjának, melly meglepőleg sikerült. Mintegy 30 esztendős igen hebegő paraszt ember volt az első, ki februar 15-kén bejelentetett. Az orvos neki következő utasitást ada előlegesen: hogy minden vele beszélőnek erősen szeme közé nézzen, 's az egyes szótagokat és a' négy öt szóból álló kis szófogásokat mindig szabályos időköz alatt mondja-ki, hogy

hozzá kézzel vagy lábbal, vagy akár mind a' kettővel a' rythmusos tactust kiverje, 's végre hogy minden illy négy öt szóból álló szófogás után jó mélyen vegyen lélekzetet. Erre szájába tételék a' nyelvemelcső, 's meglepő volt hallani, milly tisztán és meglepőleg beszélt és olvasott legott a' fennevezett mód szerint, először az orvossal, azután egyedül is. Ugy szinte minden elejébe tett kérdésekre is tiszta és határozott feleleteket adott, mindent a' fennemlitett mód szerint. Három nap mulva, mellyek alatt a' nyelvemelcső mindig szájában volt, levétették az feb. 18-kán az előbbi társaság szeme láttára, 's ugy találtatott, hogy a' szájat sehol se sérté-meg legkisebbé is. Az emlitett mód szerinti olvasás és beszéllés most már a' gépely nélkül gyakoroltatott, 's mindnyájok csudálkozására egészen tisztán és érthetőleg. Kivilágosodott ebből, hogy a' hebegőnek abbeli bizodalma, hogy meggyógyittatik, sőt, hogy már meg is van gyógyulva, 's még inkább, hogy kivel-kivel érthetőleg beszélhet már, hogy mondám e' bizodalom nyitá-meg az orvoslás utját és sietteté az ohajtott czélhoz.

Függő hajóhidak. Mulgrave philadephiai mechanikus tanácslata szerint az éjszakamerikai folyókra függő hajóhidakat akarnak készitteni, mellyeket kevés költséggel lehet létesiteni, 's azok a' télen által duzzadozó jégtől egészen menttek. Ezen függő hajóhidak a' viz felületén párvonalosan készitett két kötélből állnak. Egy hajó, melly eléggé nagy, hogy terhes szekereket felvegyen, ezen kötelekre van kötve, 's malomkerek által mozgásba hozott fahenger által vitetik ide oda. Ezen hajóhidak igen biztosak, 's a' mozgás maga a' viz ereje által történik.

Hering-kereskedés. Norvégiában Nanőban évenként mintegy 80 jagt heringet fognak. Egy jagtban 100 tonna van, 's mindegyik tonnában 1.200 hering, melly egyik fő táplálószer 's igen jeles kereskedési czikkely ezen országban. Sok száz vitel jő-ki onnét évenként; igy 1752-ben egyedül Bergen városa januariustól octoberig 132.156 tonnát küldözött-el.

Hangyatojás-tenyésztés. A' fülemülék 's bogarakkal élő egyéb madarak, ha kalitkákban tartatnak, iszonyú mennyiségű hangyatojást emésztenek-fel. Ezen madáreleség fenyő- és tölgy-erdőkben a' parasztok által felkerestetik, 's a' nagyobb helységekbe és városokba vitetik eladásra. Valamelly madárkereskedő Parisban arra tökéllé magát, hogy a' hangyatojásokat szorgalmi ággá tegye. E' végből több hold földet megvett egy nem messze fekvő erdőben, hogy ott hangya-gyarmatot alapitson. Itt már most ezen állatok lakásaira szorgalmatosan felvigyáznak, ugy mint a' méhkaptárokra, 's mint mondják 500 hangyaboly évenként 10.000 itsze tojást szol-

gáltat, melly pénzül felvéve, itszéjét 1 frankon, 10.000 frankot hoz-be.

Hangász-telegraf. Sudre ur, a' muzsikai nyelvnek feltalálója jelenleg Londonban tartozkodik, és szándéka a' kormánynyal közleni ama tervét, melly szerint a' telegrafi közléseket muzsikai hangok által akarja létesiteni. Azon próbálatokból, mellyeket a' tengeri tisztek e' közlési móddal tettek, kitetszik, hogy csak két perczbe kerül 9000 lábnyi messze fekvő térre parancsokat közleni. Használták ezen alkalommal a' franczia trombitát és kürtöt; de más hangszert is lehetne használni.

Gőzhajók Finlandban. Abo városában (a' Finneknél) részvényes társaság állott össze, melly gőzhajózást akar létre hozni. Terve szerint két gőzhajóból fog ez állni, mellyek St. Pétervár, Reval, Helsingfors, Abo és Stokholm között járandnak.

Németalföldi vas-ut. Amsterdamban bizonyos Brade nevű ingenieur egy vas-utnak rajzát adá-ki, melly Amsterdamtól Harlem, Leiden, Haag, Delft, és Rotterdamig fogna terjedni. A' költség 4.200.000 forintra van kiszámitva. Ugy reménylik, hogy 18 procent kamatot fogna ezen ut behozni, minthogy évenként 200.000 embert és 140.000 tonna portékát lehetne átszállitani.

SZOBRÁSZAT.

Virág Benedek emlékének lefedeztetése iránt mult lapokban adott czikkelyünknek befejezéséül 's egyszersmind e' nemzeti innepélyes tett történetének tökélyesb kimeritéséül még következőknek közlését érdekesnek tartjuk. — Miután ezen inneplés ideje sept. 14-ki reggel 9 órára meghatároztatott volna, azt t. Döbrentei Gábor ur, ezen emlék létesitésének előmozditója, hirlapok utján közzé tevén, egyszersmind felszóllitá a' m. tudós társaság gyülekezetét a' megjelenésre. A' kirendelt órára m. gróf Teleki József előülő, gr. Andrássy, gr. Dessewffy József, b. Prónay urakon kivül a' tudós társaság nagyobb része, kik között az emléket készitő művész 's több uri vendégek, egy magyar litteratorné is, egybegyülvén, a' zöld posztó-függönynyel elleplezett emlékelőtt f. t. Guzmics Izidor apát ur 's a' m. t. társaság rendes tagja következő dicsőitő beszédet szavalt: „A' régi 's ujabb külföldi mivelt nemzeteknél nem uj szokás derék érdemeket — mellyekben derült, nemesült a' nemzet, az emberiség nyilván helyeken fölállitott képekkel, szobrokkal, oltárokkal, templomokkal, 's az érdemek hőseit örökiteni. Nálunk ez a' szokás mai nap kezd legujabb lenni szemeink előtt. — Halhatlan tudományos érdemű Virág Benedek az, kit, igy előszer dicsőit a' fölébredt hazafiúság. — T. T. Döbrentei Gábor

táblabiró, tartományi biztos, és a' magyar tud. társaság eddigi nagy érdemű titoknoka lelkes fölszóllitására buzgott a' szebb hazafiúság az elhunytat illy emlék fölállitásával dicsőiteni. Ügyes, eddig e' nemben egyetlen honi művészünk Ferenczy István elkészité az örökitő művet.

Vonulj azért félre szemeink elől irigy fátyol, szemlélhetnünk azt, kit műveiben régtől tisztelünk, 's kit igy látni most forró ohajtásunk. (Ekkor maga m. gróf Teleki József előülő ur méltóztaték a' függöny félrevonása által az emléket feltakarni, mi után a' szónok ur folytatá beszédjét.)

Idvezlett légy tőlünk hideg márvány, emléke a' közttünk csak nem rég is hő keblű férjfiúnak! Te honi köveinknek méltán a' legbüszkébbike, ki első valál magyar irót dicsőithetni méltó. — Állj századokon át, emlékül a' hazafiúi érdemnek; emlékül a' hálás hazafiúságnak és — emlékül a' dicsőnek, ki nekünk ébresztőnk, oktatónk, vezérünk vala, és sokáig leszen kevélységünk. — Te pedig megdicsőült lélek, kinek emlékét hazafiúi szent érzelemmel szemléljük, fogadd a' hálás hazafiúságtól érdemed koszorúját! fogadd társaidnak, a' magyar tudományos társaság tagjainak baráti idvezlésüket, megdicsőitéseden forradozó örvendezésüket, pihented távul lakában nyájasan! Lebegd-át folyton a' honfiak kebleiket azon mindig munkás szellemeddel, mellyel lobogál és gyujtál, hogy minél több jelesb hazafiúi érdemeket minél több 's jelesb hazafiúi emlék dicsőitsen, folyvást. — Te a' hazát régen és sokáig és hosszú időkre dicsőitéd; most téged, igy eddig egyedül téged, dicsőit az irójinak érdemeikre fölébredt hazafiúság. — Igy dicsőitve éljenek, ébresszenek, serkentsenek a' hazafiúi érdemek, 's dicsőüljen bennünk 's érdemteljes fijaiban a' köz anya, a' nagy haza!

Dics, örök emlék, sziveinkben ugy, miként e' márványban, Virágunknak! Dics, örök emlék a' hon minden érdemteljes fijainak! Hála, örök lét az őt és őket dicsőitő és dicsőitendő hazafiúságnak!"

Egyetemes „éljen" szózat hangzék most minden jelenvoltnak ajkairól, melly egyiránt illeté mind a' lelkes szónokot mind az emlék előmozditóját 's készitőjét. Csendes hálát küldött kiki mindazoknak, kik hazafiságos érzelmektől vezéreltetve adakozásaikkal siettek elősegélni e' nemzeti diszes emléket. — A' gyülekezet végre közelebbről megvizsgálván az emléket, örömtelve emlékezék folyó évünkre, melly első volt szerencsés a' nemzet pénzén magyar irónak emléket emelhetni, és szivből ohajtván, vajha nemzetünk sok olly szerény keblű, olly buzgó hazafiságú magyar iróval, mint Virág

Benedek volt, kérkedhessék, szétoszlék; a' t. társaság pedig üléseiseinek folytatására sietett.

LITTERATURA.

„Arithmetika. Számirás különös jegyekkel. Irta Nagy Károly." Bécs. Rohrmann és Schweigerdnál. 1835. Nagy 8-ad rét. 382 lap. (25 iv). Sollinger J. P. betűjeivel. — Honi litteraturánk egén e' munkát egyetlen egy tüneménynek tekinthetjük akár pompás nyomtatása, akár belső becse tekintetéből. Hasonló magyar könyvek szükében levén a' honi fiatalság, valóban nagy dicséretére szolgál a' t. szerzőnek e' jeles és nagy fáradtságba került könyve; 's miután a' külföld már régen javitott számirási könyveket nyujtott a' tanuló ifiúság elejébe, mi se fogunk késni az emlitett szép magyar mivet megszerezni, melly olly kiterjedőleg, könnyű érthetőséggel, számos példákkal felvilágositva 's az algebrai elemekre is ereszkedve adja elő a' számirás tudományát Ampère szerint. Ki tudja, milly fáradtságba kerül illyes munkának kiadatása, nem fogja sokalni ennek 1 ft. 40 kr. és 1 ft. 52 krra (ezüstben) határzott árát, tekintvén egyszersmind annak (litteraturánkra nézve diszt hozó) igen csinos nyomtatását. Ohajtjuk, hogy azt minden magyar szülők és tanitók mennél hamarabb megszerezzék 's kézikönyvül ajálják tanitványaiknak, annyival inkább, minthogy az nemcsak kezdőknek, hanem a' mathesisra készülő ifiaknak is nagy könnyebbséget és felvilágositást szerezhet iskolai tanulmányaikra nézve.

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' Horváth-kertben Budán sept. 8. és 13-kán nemcsak ismét Reuniók voltak, hanem azokra a' kert bérlője uj látványos mulattatással kecsegteté a' közönséget. Senepa Mariano ur t. i. romai mechanicus és levegőbalom készitő öt apró levegőbalmot, mellyek közt egyik viz-anyag-gázzal megtöltött emberalak volt, bocsátott a' levegőbe, 's ezért a' bemeneti dij 20 ezüst kr. zártszékre 30 pengő kr. — gyermekek felét fizették.

A' cosmoramai és panoramai képek Pesten a' hétválasztók teremében megujittattak. Ezek most következők: 1) A' hires zuhatag Tivolinál Roma mellett. — 2) Zsófia mecsetje Konstantinápolban Konstantin császár által épült minaret-tornyokkal együtt. — 3) Attolo olasz schweitz országban Gothard töve mellett égi háború alkalmával. — 4) Vezuv. — 5) Paris. — 6) Pétervár. — 7) Lemberg. — 8) Szökő kut Vilhelm halmán Cassel mellett. — 9) Kapuczinusok kara Roma mellett Villa Imperialéban. — 10) Rabló vitézek tereme a' 14-dik századból. — 11) Csontkápolna Evorában Portugalliában. — Látható az egész most csak délután 2—7 óra köztt. Bemeneti dij 24 pengő kr. Hat billet egy familiára 2 ezüst ft.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán sept. 15-én Bauernfeldnek 4 felv. vigjátéka Kiss János szinész forditása szerint „Csalódások — vagy — könnyelműség szere-

lemből" czim alatt legelőször adatott. Nem annyira a' darabnak elég vizenyős tartalma, mint az itt ott előfordult szerény nemű tréfák és a' jó előadás tették e' mutatványt mulattatóvá. A' fő szerepek vivői: Szentpéteri (Vízvári), Egressi (Henrik), Udvarhelyi (Gémesi), Lendvay (Kővári), Szerdahelyi (Király Bencze) urak, 's Kovácsné (Ballaginé) Barthánné assz. (Maria), Laborfalvi R. (Friderika) voltak. — 17-én az ismételt „eleven holt házas pár" 1 felv. vig játék után hangászati egyveleg adatott, mellyben előfordult: 1) Marie daljátékból Dériné assz. által énekelt aria. — 2) Schiller „kesztyűje" költemény; szavalta Egressi ur. — 3) A' sevillai borbélyból Rozina áriája, egy fiatal műkedvelőné által énekelve. — 4) A' „Solymosi varból" egy jelenés előadva Megyeri, Tóth, Udvarhelyi, Marosi, Somogyi, ifj. Udvarhelyi urak 's Laborfalvi R. által. — 5) Cavatina Raimunditól fortepiano-kiséret mellett éneklé egy műkedvelő. — 6) Marieból kettős dal Dériné assz. és Erkel ur által énekelve. — 7) „A' férjfi-hűség" költemény; szavalta Dériné assz. — 8) Zampából kettős dal, Lendvay ur és az emlitett műkedvelőné által énekelve. Az utóbbiban nemcsak szép mezzosopran hangot, hanem gyakorlott iskolát is tanultunk ismerni. Az 5-dik számban énekelt műkedvelőnek csinos, de nem magos tenorja kellemesen hatott füleinkre. Mind a' két műkedvelő azon ohajtást gerjesztő bennünk, vajha dalszínészink sorában birhatnók őket. Mind ők, mind a' többi előadók érdemlett tapsokkal tiszteltettek.

Debreczenben aug. 7-én Kisfaludy Károlynak „Kérők" czimű eredeti vigjátékát adák színészeink mérséklett számú nézők előtt. — 8-án Vörösmarty Mihály száz darab arany dijt nyert eredeti szomorú játéka „a' Vérnász" számos nézőt gyüjte a' szinterembe. Itt is, mint Egerben a' kassai társaságnál, Kolta 's Telegdi jelenésén kezdődött. Ha már csak ugyan kihagyások nélkül terjedtsége miatt lehetetlennek látják művészeink e' darabnak előadását, azt hisszük, czélirányosabb lenne ennek megkurtitása 's rendesen lehető játszásra alkalmaztatása iránt hazánk koszorús költőjét jelen szerzeménye módositásáért megkérni, ki bizonyosan követné e' részben jeles Fáy Andrásunk példáját. — Telegdit Baranyi rangjához illő öltözködéssel, 's a' nehéz jambusok helyes szavalásával köz elégülést nyerve — Koltát László, ki szerepének mindenkori tudása 's a' súgóra mit sem ügyeléséért megkülönböztetve érdemli a' dicséretet, tetszést aratva személyesiték. Tanár remete hiv képezőre talált Szákfyban; ő ezen szerep ügyes felfogása által az egri színészetről tudósitást közlött W. ur azon állitását: „hogy tisztelt költőnknek jelen szomorú játékában e' szerep tartathatik elsőnek" — mennyiben a' történet kifejlésére fő hatással bir, mintegy igazolni láttaték. Banó kóbor deákot Fáncsy helyes és eleven tükrözéssel, és szerepének hibátlan szavalásával; Dorát Udvarhelyiné meglehetősen, Lenkét Parázsóné az első játékban tett észrevételünkre nem ügyelve ugyan, de szorgalmas iparral 's köz tapsot nyert helybehagyással; Gerőt Eder, Kuvikot Chiabay, Luczát E. Aloyzia, Videt Zsivora jól képezék. Az előadás mind a' diszletek mind az öltözetek ügyes elrendeléséért, mind egybevágott meneteléért köz

tapssal fogadtatott, a' szerző pedig „éljennel" tiszteltetett — mit a' pontos előtüntetéssel mind|színészeink — mind a' remek történeti leirással 's felséges befoglalással a' dicsért szerző méltán nyerének. — 9-én „Lumpaci Vagabundus" következett, miről közléseinket mennél előbb beküldeni fogjuk. Mlgr és Szlzr.

Nyilvános hálaadás. Alólirttak legmélyebb tisztelettel párosult hálájokat jelentik e' nehány de szivök tiszta érzelméből gerjedt sorokban ama buzgó hazafiságért, melylyel t. n. Temes megye Karai 's Rendjei valamint mindeddig a' nemzetiség, nemzeti nyelv és játékszin iránt viseltettek, ugy azt több izben nem szóval de tettel jelelték-ki, 's legujabban a' mult és jelen hónapban Pály Elek igazgatása alatt levő magyar színésztársaság iránt bebizonyitani méltóztattak; mellynek Temesváratt adott mutatványait nemcsak hazafiságos figyelmökre méltatták, hanem azzal lelkes pártfogásukat bőkezűleg is éreztetni vetélkedtek. Az alólirttak valaminthogy a' kedves honi nyelv geniusának nevében érzékeny hálaérzésöket kijelenteni, ugy, mielőtt e' lelkes megyétől megválnának, az irántok bebizonyitott hazafiságos megkülönböztetésért mély köszönetöket, melly szivökben örökre lángoland, nyilvánitni legkellemesebb kötelességeik közé helyeztetik. — Lugoson sept. 10-kén 1835. Pály Elek
színésztársasága tagjai.

Német Játékszin.

Pesten Schröder-Devrient asszonynak utósó mutatványa (hacsak azon kedvező hir be nem valósul, hogy még nehány mutatványban ismét fellépend) sept. 14-én az „álomjáróné" vala, melly daljátékra (bérletszünéssel) a' szinház tömve nem volt ugyan, hihetőleg a' felemelt bemeneti dij végett, de a' jelen volt közönségnek zajos tapsai, (mellyeket játék végén a' vendég művésznő érzékeny bucsúvéttel köszöne) eléggé bizonyiták, hogy német országnak ezen első rendű művész-csillagát illőleg tudja méltánylani.

Kunst ur Pesten (Bécsben a' wiedeni szinház tagja) sept. 16-kán mint Hamlet, 17-én „a' vétek súlyában" mint gr. Hugo (fija pedig mint. Otto) kezdé-meg vendégjátékai sorát. Tehetségei a' pesti közönség előtt korábbi időkről ismeretesek. Benne habár nem első rendű, de még is a' kellemes és jobb osztályhoz tartozó művészre találunk. Több izbeli előtapsolások voltak e' véleménynek tanúji.

Igazitás. A' Rajzolatok 21-ik számában közlött Utbaigazitásra, hol Pály Elekről levén szó a' Rajzolatok a' Honművésznek ime szavain: „ez az első példa, hogy valamelly Magyar is szándékozék a' pesti német szinházat kibérleni" felakadt. Milly rövid felfogó tehetség! — Szentiványi, Ráday, Bodor és Brunszvik igen kibérlették, 's Magyarok de nem magyar színészek voltak; ezt a' Honművész minden rövid emlékező tehetsége mellett is tudja: de azok csupán Németek számára bérlették-ki, Pály pedig Magyarok számára akarta; 's ez valóban első példa, de nem első arra, hogy a' Rajzolatok kákán is csomót keresnek. + Y.

HANGÁSZAT.

Hangmű.

Előfizetési jelentés

Izsipfalvai Lavotta János hátrahagyott 's Fortepianóra alkalmazott munkájira.

Alólirt, Lavotta János hátrahagyott kéziratinak birtokában levén, bizton hiszi, hogy azok kiadása által a' hazai hangászat minden barátjai kivánságának megfelelend.

Lavotta egyike volt a' magyar nemzeti hangászat atyjainak, 's az ő hangszerzeményei (compositiója) mindaddig élni fognak a' nemzet emlékezetében, mig csak a' Magyar előtt őseinek dalai 's tánczai becsesek és drágák lesznek. Hátrahagyott munkáji a' legválogatottabb legkellemesb és leghatékonyabb hangszerzeményekből állanak, 's alólirt, a' munkának kelletinél nagyobbra nevekedtét gátolni akarván, kénytelen volt a' sok jó közül a' legjobbat választani.

Ez három — összesen 16 ívre terjedő — füzetben fog megjelenni, és pedig következő tartalommal:

1-sö füzet. A' magyar nemesség fölkelése (Insurrectio) Egy carakteristikai nemzeti rajzolat.

2-dik füzet. Hat kedvelt magyar melodia triókkal.

3-dik füzet. a) A' szigethi veszedelem. b) Anicska szerelemdala. c) Lavotta halála.

A' vállalat költségeinek födözhetése végett, alólirt az előfizetés utját választja. Mihelyt erre előfizetők megkivántató számmal találkoznak, a' kiadás azonnal munkába fog vétetni.

Az egész munkának előfizetési ára 3 forint ezüst pénzben; az első füzet megjelente után pedig bolti áron, t. i. 4-e. frton, fog adatni.

Az előfizetést következő t. cz. urak fogadják-el.

Pesten: Grimm V.
Temesváratt: Selisko Ed.
Eperjesen: Benczúr és Schmidt.
Aradon: Bettelheim testv. Dauer J. B.
Szegeden: Wimmer és Längenfelder.
Pécsett: Zsolnay N. Braun J. G.
Kassán: Cserneczky. Sandvoss C.
Pozsonban: Streibig C.
Győrött: Schwaiger András.
Sopronban: Wigand K. F.
Köszegen: Reichart J.
Nagy-Kanizsán: Wajdits J.
Ujvidéken: Hengel J.
Kolozsváratt: Tilsch J. és fija.
Brassóban: Németh.
Nagy Szebenben: Thierry W. H.
Debreczenben: Csáthy özvegyének örökösei.

Kirch József.

DIVAT.

Parisban az uj ruhaszövetek közül jelenleg emlittetnek „a' Lesbienne, gros de la Mecque, afrikai bárson, 's byzanti atlasz. — A' kalapok mellé most is folyvást szeretik a' dámák tenni a' különféle virágokat, és zöld növényeket. — A' fejkötőkre blonde-csipkét használnak. Turbánok számosan láttatnak. — Az övszalagok még mindig világos gyengéd szinűek, és koczkások. Pongyolánál röviden, nagyobb öltözetnél hosszan lógnak-le. — A' fekete mantillákat fekete gros-grain-ből szines béléssel, és fekete csipkével körözve ismét viselik; sőt a' csupán blonde-ból készülteket is átlátszó szines béléssel. A' fehér himzett musselinból készült és csipkével szegett pelerinek olly nagyok, hogy a' mantillákkal vetélkednek. A' legujabban megjelent divatképek kevés ujat mutatnak, u. m. gros-de-naples, vagy selyem kalapot fátyollal, franczia schawl kendőt, selyem mantillát fekete gros grainből (mint feljebb emlittetett, virágos foulard-kasemir ruhát. — A' Bécsből sept. 10-kén jött divatképen csipke-ruha volt hasonló mantillával, mellyet a' ruhától el lehet választani. A' hajakba virágkoszorú volt fonva.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

77.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön september 24kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Kis Amor.

A' feselt rózsák levelin förödni
Tiszta gyöngyök köztt akar a' kis Ámor,
'S majd ha Psychének kebelében ülnek,
Rajta kaczagni.

Egy tövis kényes tetemét azonban
Éri. — Jaj! két köny panaszolkodik-ki
Kék szeméből, 's nyil-suhanással illant
Anyja ölébe.

„Szép szülőm! — igy mond — nini a' kegyetlen
Rózsa megvérzett!“ — Ki lecsókolá a'
Vért sebéről, 's mond mosolyogva: „„igy jár,
A' ki szerelmes!“ “

Munkácsi Gaidler Pál.

SZORGALOM.

Török ország haladása. A' keleti civilisatio előhaladtával annak a' külfölddel kereskedése is igen élénk kezd lenni. Bécsben a' török ország számára megkivántató portékák árbecse fél millióval több az idén mint más években ezelőtt, 's ezek között sok olly tárgyak vannak, mellyek a' Mohamedanusoknak eddigelé igen megvoltak tiltva, mint bor, philosophiai könyvek, divatujságok 's a't.

Mailandi csatornák. Mailand legszebb és legnagyobb csatornáji közé méltán tartozik az, melly Ticino folyamból Abiategrassón keresztül Mailandba vezet; ez mind a' számos telekgátok miatt, mellyek létre hozathatását akadályozák, mind épitésére és sebességére nézve, mellyel különféle vizeket vezet a' főváros közelébe, legnevezetesebb. Épitésének első ideje I-ső Barbarossa Fridrik idejébe esik 1177. évben. Sokkal korábban az emlitett csatorna befejezésénél egy másik is épittetett, melly Adda vizét egész Cassano-ig vivé, a' mailandi határnak nagy részét befutá, 's Lodi tartományt bejárván ismét Castiglioni di Lodinál Addával egyesült. Ezen csatorna uj Addának (Adda nuova) neveztetett, 's későbben Muzza nevet kapott. Az előbb emlitett Adda-csatorna pedig ott, hol a' fővárossal egyesül, Martesanának neveztetett. Még egy másik csatorna, melly Ludovico il Moro alatt épit-

tetett, 's mellyhez a' nevezetes Leonardo da Vinci készité a' tervet, egész 1807-ig maradt bevégezettlen, midőn az ausztriai kormány azt egészen megcsináltatta. Ez a' Mailand és Pavia köztti viziegybekötést teszi Ticinóval. Ezen csatornák a' város gazdagságának legtulajdonképibbi forrásai. A' terméketlen földek csak hamar viruló mezőkké és rétekké változtak által, mellyek számos vizektől öntöztetve örökös tápszert találtak, 's a' cultura mindenütt virágozni kezde.

A' bajor országi puskapor-raktárak, mint hirlelik, nem sokára egészen másképp fognak elintéztetni; t. i. egymástól szükséges távulságban több házacskák fognak felállitatni, mellyek egészen a' tetőig be lesznek földdel fedve. A' tetőnek nagy négyszegű tölcsére van két fedéllel, mellyek a' puskapor meggyulladásakor a' levegő nyomása által sebesen kinyilnak, 's az egész explosio a' levegőbe repül. Ezen elrendelés olly bizonyos, mondják, hogy a' legközelebbi őrnek élete is biztositva van.

Egyetemes szövőszék. Bizonyos londoni selyemgyáros olly szövőszéket készitett, mellyel mindennemű selyem- pamut- 's vászon- neműket beszőtt táj- és arczrajzokkal 's a' t. lehet készitteni, mellyeket szőnyegek, takarók, bútorfedők gyanánt lehetne használni.

Czukor-remekmű. Dorset nevű czukrász Parisban gyönyörű remekművet készitett, t. i. 30 lábnyi téren egész Paris városát lemásolá, mellynek házai mind szinre mint architectoniai formájokra nézve hiven és finomul vannak kidolgozva czukorból. Ezen remekmű öt évi munkába került, 's mint mondják, valamelly külföldi udvar számára van rendelve.

Uj hangszer. Strassburgban bizonyos Zingarelli nevű hangszer-készitő valamelly fuvóhangszert készitett, mellynek hangja csaknem tökéletesen hasonlit a' hegedűéhez.

RÉZMETSZÉS.

Giovita Garavaglia ama hires rézmetsző, lombardi születés, Florenczban apr. 27.kén, még nem levén 45 esztendős, haltmeg. Morghen Rafael helyét tölté ő be, kit többeknek itélete szerint felül is haladott. A' halál őt éppen legnagyobb munkájánál, Guido Reni-nek a' b. szüz égbevitelét ábrázoló felséges képének rézbe metszésénél, lepé-meg. A' művészet benne igen érezhető veszteséget szenvedett.

Velenczei dogék képei. Nani Antal velenczei rézmetsző minden velenczei dogék (igazgató herczegek) képeiket festvényekről, pénzekről 's a' t. egybegyüjtvén magyarázó leirással együtt alairás utján közrebocsátni szándékozik. Minden hónapban egy fü-

zet két arczképpel 's textussal együtt fog megjelenni, 's dijja 30 pengő kr. lesz. A' már kijött első füzetekről itélvén mind a' művésznek mind a' magyarázó irónak munkája dicsérettel emlittethetik, 's ajáltatik.

HANGÁSZAT.

Cherubini. *)

Cherubini (Lajos, Károly, Zenobius, Salvator, Maria) született Florenczban 1760-ki sept. 8-kán. Olly gyengén jött a' világra, hogy életéhez senkinek se vala reménye. Kevéssel azután erősödni kezdett annyira, hogy 14 napos korában el lehetett vinni keresztelésre sz. János templomába. Lajos 12 testvérei közül (mert ennyi gyermeke volt Cherubini Bartholomeónak) a' 10-dik volt; 's bárha gyengébb alkatú és egészségű is több testvérei között, a' természet még is őt jelelte-ki, hogy családjára fényt hozzon, 's több testvéreit felül élje. Lajost 6 éves korában kezdé tanitani atyja, ki Florenczban muzsikatanitó volt: ezután három esztendővel általadta Felici Bartholoméonak, és fijának Sándornak, kik kitetsző compositorok voltak. Csak hamar mindkét tanitója meghalálozván, Cherubini két legnagyobb theoreticusnak jött keze alá, t. i. Bizzari Péternek, és Castrucci Józsefnek. Szerencsés adománya, szorgalmas tanulása, és gyors előhaladása eszközlötték, hogy már 13 éves korában egy miséjét Florenczban előadták. Szerencsés előmentű szorgalmának gyümölcse lett, hogy 1773—1778-ig 16 munkánál többet irt, mellyek miséből, zsoltárból, ariából és intermezzókból állottak, 's templomban játékszinekben előadatván köz tetszést nyertek.

II-ik Leopold toscanai nagy herczeg, a' szép izlésű fejedelem, oltalmazója a' művészetnek, barátja a' művészeknek, megkezdette az ifjú compositort ismerni, adományát méltányolni: 's hogy a' hangászat titkaiba és szentségébe beavathassa, bizonyos summa pénzt adott neki, hogy Bolognában a' hires Sarti mesterkeze alá jövén, adományát magosabban kimivelhesse. Sarti különös szeretettel viseltetett uj tanitványa iránt; mert ennek első próbáji nagy reményt nyujtottak, 's ez ő neki nagy becsületet vala eszközlendő a' késő utódnál is: mindenüvé elvitte magával, hova opera-irásra fel volt szóllitva. Hogy nevendéke a' compositióban annál inkább gyakoroltassék, vagy inkább hogy vállalatinak eleget tehessen, darabjainak második szerepét vele iratta: ez okból Sarti darabjai-

*) E' közlemény a' „Revue de Paris"-ból van véve. Alkalmat adott reá Cherubini „Ali Baba, vagy 40 rablók" operájának első előadatása.

ban sok van ollyan, mit az ifjú Cherubini szerzett. Sarti 1779-ben a' milanoi nagy templomnál ürességbe jött hangász-igazgatóságra meghivatván azt elfogadta, 's oda költözött szeretett nevendékével együtt. Mesterét el nem hagyva e' tájban kezdett Cherubini maga irni egy énekes-játékot, mellyet 1780. az alexandriai „della Pagliá-n" adatott elő. Miután, „Quinto Fabio-"ja is előadatott, mesteréhez ismét visszatért, távul levén attól, hogy bár ezen műve rendkivüli tetszéssel fogadtatott, mint mások tettek volna, saját szárnyait használja. — Lajos elég szerény és jó érzésü volt azt felfogni, hogy még neki sokat kell tanulni. Ujitott szorgalommal folytatta Sartinál tanulását, és 1781-ben elvégzett egy opera buffát, melly a' della Scala játékszinen jött elő. 1782-ben Florenczba hivattatott egy darab irására, 's itt adatta elő „Armidá-"ját: azután hangászati vándor utját tovább folytatta, 's Livornóban uj játékszin nyittatván-ki, irta „Adrianót Siriában." — Ezután következett „Messenzio", melly a' della Pergolán jött szinpadra Florenczban sept. 8-án nagy tetszéssel. — Ezen kétszeri visszatérte után anyavárosába nem engedték hazafijai, hogy Milanóba menjen ismét tanitójához vissza. Mostantól fogva semmit se dolgozott Sartival közöst; mind a' mester, mind a' tanitvány sok helyekre voltak felszóllitva operairásra, 's öszveutazták olasz országot mindketten a' nélkül, hogy csak egyszer is találkozhattak volna. A' játékszinek igazgatójitól jött számos felszóllitások, hogy szinpadjaik számára irjon, már olly kényszeritők 's elkerülhetlenek voltak, hogy Cherubini a' tanulásról lemondani 's compositori munkásságba helyezni magát kénytelen vala. —

1783-ki januarban Romában előadatta Quinto Fábióját; — novemberre Velenczébe menvén, ott egy opera buffát adott, mellynek czime: „Háromnak vőlegénye, egyiknek se férje." — Florenczba visszatérvén 1785-ben irta „Idalide-"t; azután Mantuába ment, hol 8-ik operáját „Alessandro nell Indie" szerzé. — Ez időben ment Sarti keresztül Mantuán, 's mivel őt II-dik Katalin sz. Pétervárába hivta, kedvelt nevendékét még egyszer megakarta ölelni. — Cherubini éppen akkor nem volt jelen, és Sarti nem várhatván, elutazott a' nélkül, hogy egymást láthatták volna. — Elválásuk óta csak egyszer látták egymást, t. i. midőn Sarti Parmában „Alessandro e Timoteo" játékát irta, 's Cherubini is oda ment, hogy vele lehessen rövid ideig. Ez utósó találkozásuk volt. —

Paganini Nicolo (Miklós) a' hires hegedűs, Europának legjelesebb hegedűművésze, mult hónap végén cholerába esvén, Genuában meghalt. Hét millio frankot hagyott birtokából.

A' nemzeti casinónak hangászati mulatságai Pesten ezen őszön jövő october 11-kén kezdődnek déli 12 órakor.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán sept. 19-kén először adatott (bérlet-szünéssel) „Borgia Lucretia" szomorú játék 5 felvon. Hugo Victor munkája; némethől Kulb után fordità B. F. Az utósó felvonásban előfordult kardalok muzsikáját készité Szerdahelyi színész. — E' darab a' szerző műveinek egyik legjelesbbike nemcsak igen érdekes tartalmára, hanem meglepő 's hatást gerjesztő helyzeteire nézve is, mellyek egymásra következnek a' darab végeig. A' színészeti hatás ismeretében igen jártos franczia szerző igen jól tudá művét annak szabályaihoz alkalmazni, 's nem csuda, ha e' műve, melly egyébiránt tartalmára nézve elég borzasztó, külföldön a' maga eredeti tisztaságában adatva olly igen kedvezőleg fogadtatott. Mult évben a' pesti szinpadon is megfordult egyszer, de az óta nem: mert most a' pesti publicum a' szomorú játékoknak nem olly pártfogója 's kedvelője, mint ez előtt csak 15—20 évvel történt, midőn a' szomorú mutatványok mindenkor megtölték a' szinteremet. Borgia Lucretiát hazánk kisebb városaiban mindenütt tetszéssel fogadták az arra számosan egybegyült nézők; méltán örvendve tehát e' rég ohajtott darabnak előadatásán fővárosi szinpadunkon, egyszersmind reménylenünk is szabad volt, hogy rendkivüli sokaság fog az elhirült mutatványon megjelenni. De fájdalom nagyon csalatkoztunk: vagy azért, hogy bérletszünéssel adatott, vagy hogy a' szomorú játékot már a' magyar publicum se kedveli, vagy a' hid egy részének Buda felől kivétele miatt (minthogy azt a' rendkivül megáradt Dunán mult éjjel valahonnan megszakadt és sebesen lerohanó tutajok annyira megrongálták, hogy a' gerendák, karfák megtöredeztek, a' hid Buda felől a' neki rohant erőtől meggörbült, 's tetemes javitásra lön szüksége) a' szabadabb átjárás elzáratván csak csónakon lehetett általkelni — a' szinteremben alig lehete száz nézőt szemlélni, 's ezeknek is majd két harmada Pestiekből álla. (Ujabb bizonyságul szolgált ez, milly kevessé tarthat-el Buda magyar szinésztársaságot.) — E' mutatvány mind a' csinosan elrendelt diszitményekre 's öltözetekre, mind jeles előadásra nézve igen jól sikerült, 's a' legérdekesebbekhez számithatjuk azt. Csak Jeppo Liverettónak (Bartha ur), kivált első felvonásban, akadozó beszédje, 's Nigroni herczegnénél (Laborfalvi R.) vacsora közben a' társalkodásnak lassúbb menetele hagyott némi kivánhatót. A' főszerepek vivői méltó dicsérettel emlittethetnek, mint: Kántorné assz. (Borgia Lucretia), Szentpétery (Alfonso), Lendvay (Gennaro) és Megyeri (Gubetta) urak. Az utóbbi vagy kedvetlen vagy beteg volt; különben szeszélyes szerepét, melly mind saját mind Lucretia beszédjéből kitetszett, nem olly komoly hanem vidor szinbe öltöztette volna. Végig megtartott hidegsége azonban igen helyesen tünteté elönkbe a' Mephistophelest. Kántorné asszonynak mai játéka bizonyosan legfényesebb munkálatai közé tartozik. Nemcsak gyönyörű öltözetei 's ahhoz illesztett egész csinos külseje, hanem remek előadása is olly felséges egészet mutatának, millyet csak tőle várhattunk. Az eltitkolt anyai szeretet küzdve a' kinyilatko-

zással, a' legirtózatosb tettek eszközlőjének asszonyi nemesb indulatokra elváltozása, férje által kényszerittetvén fijának méregpohár-adásra, ennek megmentésekor, 's végre az utósó jelenetben ismét az asszonyi szörnyetegnek feltünése 's a' t. olly borzasztó és remek képek voltak, mellyeket festeni szóval lehetetlen. Ezt látni és pedig K. asszonytól kell látni. Reméljük is, hogy nem sokára ismét láthatjuk; e' műéleményre előre is figyelmeztetjük budapesti olvasóinkat. — A' kardalok helyesek, 's jól adattak. — 20-kán „a' dúzs gazdag paraszt" tüneményes vigjáték jött szinpadra. A' czimszerep Szerdahelyi urnak, az ifiúság Mogyorósi Ninának voltak kezeikben.

Debreczenben aug. 9-kén, vásár vasárnapján, az ismeretes „Lumpacivagabundust" Pápai fordítása szerint láttákaz uj szinházat megtöltött vidéki vendégeink. Mi, kik a' mult jun. 13-án ugyan ezt kedvelt művésznénk Ujfalussyné részére Telepi fordítása szerint adatva láttuk, mind a' fordítás mind a' darab külső érdeke 's az előadás pontosságának egybehasonlitása után (mit a' fényesebb öltözetek 's helyesebben rendelt diszletek is emelének), kénytelenek vagyunk az elsőséget — különben se tagadhatván-meg azt a' legkajánabb irigység is — amannak engedni. E' fordításban a' három jó madár szerepei közül Csirizé németre, Czérnásié olaszra van téve. — Ha már csakugyan tiszta magyar nem lehet az egész személyzet, mért nem maradtak azok itt is inkább palócz és tótos, által nem látjuk: midőn ugy is tapasztalhatjuk, hogy szinészeink azon külföldi darabokat, mellyek fordítás utján nyernek nálunk honosodást, olly nemzetiséggel szokták leginkább felruházni, és pedig helyesen, mellynek sajátságaival népünk mennél közelebbről lehet ismeretes, mi a' történetnek élénkebb tüntetését és elevenebb képzelhetését szüli. E' nézetből tehát czélirányosabban maradhatott volna olasz helyett, mit csak a' kutya elveszéséről tett hirdetésben hallánk utánoztatni, tótos dialectusú a' vándor szabó; a' német Lábszijnál mennyivel mulattatóbb volt a' palócz Csiriz Jónás; annál különösebben jött-ki annak a' csillagvizsgáláshoz vonzó szenvedélye. Itt mindkettőnek ismétlésre méltatott magány-dalja elmaradt. Tüneményességét tekintve: habár ebbe nem vala is foglalva Fortunának az alvó vándorok által látott varázs-jelenete, ez vala még is látványosabb, mennyiben Lábszijnak az üstökös csillagról mondott jövendölése, a' városnak látható fél részét elboritott felleg (ócska diszitmény) szakadás által a' játék menetelének gátlására teljesült. A' vig előadás azonban, kivevén a' bármas olasz éneket, mellyet Czérnási (Szákfy), a' Kolosváratt lakó Palpiti olasz dámának (Udvarhelyiné), Camilla (Chiabayné) és Laura (Aloyzia) leányai kellemesen és tapsot aratva énekeltek, nem annyira a' nézőknek, mint némelly játszó személyeknek mulattatására látszatott fordittatva lenni a' több izbeli extemporizálás és helyzeti megfelejtkezés által. Játszónak leszóllani a' szinpadról nem nagy figyelmet mutat olly fényes közönség iránt, mint a' mai volt. Ollyasok a' mellett, hogy meg[nem engedhetők, nem is mindenkor helyesek, 's ezt mi, habár értte „megpapucsoltatnánk is" méltatlanul, még egyszer barátságosan sugjuk-meg. — 10 én hasonló számú nézők jelentek-meg „a' rózsa szinű lélek" előadására, melly Szerdahelyi fordítása sze-

rint klavir-kiséret mellett énekekkel, több jelenetek helyes összevágásával, adatott. Ez, ha az egészet elfutó, némelly avult szókba öltöztetett kopott gondolatok a' többivel egybehangzó 's uj izletü jelenetekkel cseréltetnének-ki, kellemesen mulattató tüneményes darab lenne. Tüneményességére nézve pedig talán az tenne legtöbbet, ha ó színét levetvén ujulttan lépne-fel. A' darab érdekét nevelték Chiabayné (Róza tündér), Éder (Freidum), László (Spindlbein), kinek (mint rózsa szinü léleknek) berekesztő magánydalja tetszést 's tapsot nyert. — 11-én „az ős anya" P. Horváth Daniel fordítása szerint az előbbi ritkult számba tevé vissza a' nézőket. E' számtalanszor látott ismeretes darabra megjelent nézők számát, hogy ennyire is teljék, nem reménylettük. E' napi játékczédulán olvastuk a' bérlet szabott árának leszállitását, miután az igazgatóság már olly karba van helyeztetve a' közönségnek játékszinünkhez viselt forró részvéte által, hogy az első osztályú zártszékre 12 előadási bemeneti jegyet 3 ft. 12 kr. — másodikra 2 ft. 24 kr. — földszint 1 ft. 36 krjával adhat, 's a' bemeneti rendes dijt jóval is alább viheti?! Mlgr és Szlrz.

Temesváratt. Magyar szinésztársaságot 1832-dik év óta szinpadunkon nem láttunk. Illy hosszas idő után Pály Elek jelent-meg szinész társaságával. — Aug. 23-kán Világ divatja; — 24-kén János kulacsa, 's ének, tánez, néma ábrazolat; — 25-kén Sajdár és Rurik; 26-kán Vallomások; 29-kén Ördög Róbert; 30-kán Cserni György; sept. 1-sö napján Bűbájos vadász adatott. — Ki vissza gondol az ezelőtt itt levő magyar fényes opera-társaságra, mellynek erős rugóji Dériné, Kubainé, Szerdahelyi, Pály, Szilágyi voltak, lehetetlen nem éreznie a' hiányt, melly most igen erősen mutatkozik. — Mi különbséggel láttam augustus elején Budán a' Bűbájos vadászt az itt levő előadáshoz képest, gondolhatják olvasóim, 's hozzá vethetnek, mert a' fent elöszámlálttak közül itt csak egyet láttam. — De ha visszagondolok a' budai bűvös vadász előadására is — igazat vallva — ott se voltam megelégedett. Budán Discantot, és Bassust hallani — itt Tenort, és Altot — a' musicalis fület ki nem elégiti. *) — Az első hasonlít a' messziről hallgatott török muzsikához, mellyből csak a' piccolo — és a' nagy dob hallatszó. — az utósó — a' közel levő harmoniához Primo, és Violon nélkül. — Csak ugy volt a' magyar dalszinészek operája jól, miként azt t. Abauj megye Karai 's Rendjei öszveálliták. 1832-ben szerettem volna fővárosunkban hallatni őket; akkor tőlek a' Sevillai borbélyt, Mariet, Othellót, Tancredot hallani gyönyörűség volt: — de most részét Budán — másikat Debreczenben, Temesváratt hallani annak, ki őket egyszerre hallotta, inkább fájdalmas, mint hazafiui érzést gerjesztő. Az egyet nem értés nemzetünk bélyegző átka-e, vagy valami kontár ész tette-e őket meghasonlókká, nem vitatom. Annyi azonban igaz: hogy több esztendő (leg alább 6—7) kell, mig ugy öszve- 's annyi opera betanulva lesz, mint már 1832-ben volt. Ugy látom, a' budai társaság, mint most áll, leghamarabb eléri ezt. De mit nyerünk vele? Azt, hogy 1842-ben (ha meghasonlás magva a' Budaiak közé addig nem jut) ott lesz az ope-

*) Szerdahelyi, Lendvay és Erkel nem bassusok.

A' szerk.

ratársaság, hol 1832-ben' volt! A' fent előszámlált darabok, Sajdár és Rurik 's Cserni Györgyön kivül tetszettek; játék végével majd mindenki e' szóval hagyá-el a' játékszint: „több és számosabb nézőket érdemlett volna a' mai előadás.“ — A' személyzetből: Pályné (kire most ismerni se lehet, annyira tökélyesité magát) érdemli a' köz dicséretet; La Roche távul léte óta jobb altistát nem hallottunk. — Férjfiak közül: Szaplonczay, Nagy, Földváry, Döme dicsérettel emlittethetnek. Eltávozott tőlünk ezen színésztársaság sept. 3-kán Erdélybe Kolosvárra, téli állapodására. Bégaföldi.

Hold-Mező-Vásárhely sept. 7-én. Miután három héttől fogva mulattatta közönségünket jeles előadásival a' Balla Károly vezérlete alatt levő színésztársaság, tegnap 's az előtt adá két utósó játékait. Sept. 5-én A' nyoszolyó legény vagy fa-kard vig játék 3 felvonásban adatott. Szerzője helyben t. táblabiró Vörös Mátyás ur, ki olly említésre méltó pártfogással vala egyszersmind a' társaság iránt, hogy egyik fő szerepet (Brassován budai kalmárt) hazafiúi lelkétől buzdittatva maga vivé a' tapsok méltó hangzataival, 's kitünő jelességgel. — Helyesen játsztak még Kováts (Mátyás király) kivált az ál-paraszt képében; — Kőszeghy (Apafi százados) 's Balla (Bűrközdi köz vitéz). A' többiek is szorgalmaskodtak. Felvonások közt a' debreczeni ns. ifjúság által adott hangászati darabok ékesiték ezen esti mulatságot. Tetszett különösen a' karének. — 6 án utósó mutatvány vala Domi majom vig játék. Mind két előadáson számos nézők jelentek-meg, kivált az előbbin. — A' társaság innen Miskolcz felé vonult, hol a' telet szándékozik — mint hallatik — tölteni. — Szerencse kövesse e' jeles színész-társaság lépteit. B.

Német Játékszin.

Pesten Müller és Kunst urak sept. 19-én léptek-fel mint vendégek „Szapáry Péter“ czimü nemzeti szinjátékban és pedig Müller ur mint Hamsa Bég, Kunst ur a' czimszerepben. Emez köz tetszést aratott ismét; amannak játéka gyengébb levén (mi után ebben Posinger ur nagyobb hatást vala képes gerjeszteni) ámbár illőleg ismerteték-meg jártos szinészi tehetsége, de Kunst ur mellett még is hasonló kitüntetést nem nyerhete. — 21-én Kunst ur Tell Vilmos szerepében jeleskedett. Müller ur Gesslert játszá. A' mutatvány Kunst urjutalmára adatott.

DIVAT.

40-dik divatkép Pestről. — A' jobbról álló ur arany porral zománczolt zöld ősziköntöst, virágos cassinet-mellényt, csikos kazimir pantalont; a' másik ur ismét arany porral zománczolt 's tibeitel bélelt felruhát legujabb divat szerint, és drap de croise pantalont visel. A' köntös posztója, mint e' nemben legujabb találmány, még eddigi ritkasága, szépsége 's jósága tekintetéből különös figyelmet érdemel, valamint átaljában e' legujabb divatos szép őszi öltözet, melly Pesten ifiabb Macho Venczel férjfiszabó urnak (ki folyóiratunk képei szerint dolgozik) műhelyében (boltja az uri utszában, 428 számú házban) készült. — Az uj divatú kalap Szekrényesi Pál urnak (Szerviták piaczán, gróf Teleki házban) boltjából került.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

1835. Honmüvész. 40.

Ifiabb Macho Venczel mühelyéből. Pest. Uri utsza. 428.

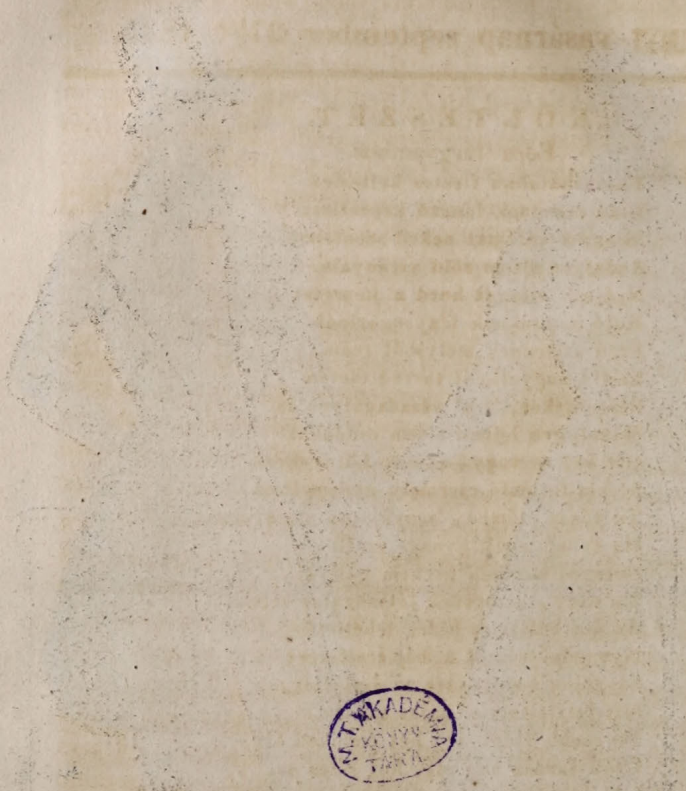
M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

78.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap september 27kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Edes tárgyamhoz.

Varázshatalmu tisztes kellemed
Után esengnek lángzó képzetim,
'S egész valómat néked szentelem
Andalgva éltem zöld irányain.
Nyájasb világot hord a' képzelet
Kelő napunknak fénysugárinál
Érző szivednek mélyiből reám.
Szelíd angyalként tartod életem
Szövétnekét, 's a' vészdagályon is
Mosolygva lejtem éltem csónakát
Ott hol te vagy, és üdv környékezi.
A' kis futamló csermely gyöngyiben
Te tünsz előmbe, 's nyájasan mosolygsz.
Ha sohajomnak gyenge szelletén
Rezegni kezdnek berkem gallyai,
Te vagy, ki bennek játszogatsz velem.
Az ősz beáll, 's hideg lehelletén
Nyugodni készül a' bájtermészet;
Sárgulva hordja-szét az őszi szél,
Mit felvirított a' bájos tavasz.
De szebb vidék az, hol emléked áll,
Örök tavasz van ott, hol létez az.

K. S.

SZORGALOM.

Fieschi 's a' magyar pokolgépely.

Az önszeretetnek munkássága bennünk hathatós. Mindenben, kivált ha mi nevezetesb adja elő magát körülünk, észszel részesülni vágyakodunk. Ha körülményeink által tilos a' nagy dologhoz tettlegesen járulni 's magunknak abból némi részt kivivni, a' képzelet honából álmokat hozunk a' valóságok potlékául: a' hirre kapott dolgot, vagy a' kor bajnokát ismerni, avval magunkat szorosabb kapcsolatban lenni mondjuk; hogy ezt vagy amazt tőlünk ('s ha patrioták vagyunk, hazánkban) tanulta 's a' t. állitjuk, és már már azt hisszük, hogy a' világot habar nyelvességünkkel elámitottuk, holott ez csak szánakodó mosolygással követi nyom nélkül enyésző gőgünket. Menthető ezen gyarlóságunk, ha a' tárgy magában valódi nagy, szép, közhasznú; mert az éltető verőfénynek fordul a' legki-

sebb növény is, hogy abból erőt 's lépcsős tökélyesedést szivhasson. Igy engedhető a' Corsikaiaknak, hogy némelly utazók szerint csaknem minden előkelő család vératyafiságot tart Napoleonnal; — van legalább idomjok ön parányiságukat mihez mérhetni. De ne keressük e' végett fel az ember salakját, ne a' szégyen-oszlopot érdemlő hogy ne mondjam tetteket, hanem inkább nevezetes tévedéseket; a' mint teszi egy némelly, nevét dicsérendő szeméremmel elhallgató, Porosz, kinek 1835-ki aug. 11-ről szólló czikkelyét Bäuerle ur közli nagyon olvasott lapjaiban.

A' porosz irót is, mint más számtalanokat, Fieschi 's pokolgépelye fakasztá tinta-hullatásra. Közlésének röviditett tartalma imez. — „Fieschi pokolgépelye nem eredeti, nem ön hasonlitó tehetségének (combinatio) szüleménye. Mert Schill hadnagy sebjei miatt a' tábort nem követhetvén 1806-'s 7-ben Colberg várában maradott, honnan gyakor kicsapásainál — hogy olly hadi szere legyen, melly minden száguldozásait követhesse, de az ellenség köztt is tetemes pusztitást okozzon — alkottatott Nängadban egy pokolgépelyt; mellynek azonban unalmas lassúsággal eszközlendő töltése az egésznek sikert jóval kisebbitette. Ezen tüzelőszer, melly most a' berlini fegyvertárban áll, 's a' porosz történetirásban illy becsülettel teljes szerepet játszott, szolgálhata Fieschinek mintául." — Igy a' porosz iró.

Hála az egeknek, a' különben büszke Magyart illy tárgy körül még annyira el nem kábitja a' dicsőség szomja! Hazánkban mi is birunk illy nemű tábori szert, mellyet azonban ugy tekintve, mint a' borongós közép kornak szú-ette maradványát, értékén tul nem becsülünk, se nem kérkedünk, hogy Fieschi talán magyar tanitvány. — A' tisztelt olvasó, ha a' századok viharait legyőző 's mindeddig épségben a' körülfekvő vidéken uralkodó Fraknó várát (Sopron megyében) látogatja, egy fegyvertárra fog találni, melly akár gazdagságára akár meglepő rendezetére talán hazánkban első, 's mindenkinek figyelmére bizonyosan különös érdekkel fog hatni. A' földszinti osztályban az ágyuk, taraczkok, 's más vontatást kivánó nehéz hadiszerek köztt egy pokolgépelyt is szemlélhetni. Külső készülete ennek két kerekű ugy nevezett László-szekere, mellynek tengelyén egymástól egyiránylag vannak sorozva a' csők. Ezeknek száma hét; a' hetedik 's középső legvékonyabb, hárma pedig kétfelől jóval vastagabb, 's nagyobb töltést biró. Mind a' hét cső egymással kapcsolatban levén sarkon fordul, ugy hogy egy nyomással mind a' hétnek adatik a' kivánt irány. A' töltés nagyon egyszerű munka; a' csők függőleges (perpendicularis) helyzetbe hozattatnak, ugy hogy a' szájzátok (Mündungen) fel az égnek 's egyenesen egy felettek levő hét lyukas kereszt-deszkába szolgálnak, melly

hét lyukban a' tekintőleges előre készitett lövész-henger (Patronne) dugatik, 's igy mind a' hét cső egy 's ugyan azon nyomással megtöltetik. A' gyujtólyukak különös felporozást nem kivánnak, hanem azonnal hogy a' patronne a' csőbe nyomatik, a' szükséges lőpor minden csőnek gyujtólyukán a' közös csatornácskába tódul. A' szerszám kerékre jár, az az: ugynevezett kerékzár-fegyver (Radschloss), melly az egész műnek régiségét igazolja, 's egy vas ernyővel van ellátva.

Szembe tünő ezekből, hogy a' fraknói pokolgépely, melly azonban fegyverorgona nevet visel, a' berlininél, töltésére egyszerűbb 's tökélyesebb, de régibb is, a' mint szerszáma mutatja. A' berlini állitólag 1807-ben nevezetes szerepet játszott; mienkről pedig mondhatjuk, hogy részt vett azon ostromban, mellyen az egész keresztény világnak remény 's félelem köztt függtek szemei; mert az egyiránt vitéz 's dúsgazdag Esterházyak családja a' fraknói fegyvertárt éppen Budának a' török járomból történt szabadulásakor alapitotta részint ott használt részint zsákmányolt fegyverekből.

Páur.

HANGÁSZAT.

Cherubini. *(Folytatás.)*

Cherubini hire, valamint nevelőjéé meszsze kihatott; 's mint Pétervár Sartit elrabolta az olasz földtől, ugy édesgette magához Cherubinit is London. Az ifjú művész ide 1785-ben jött 's a' haymarketti szinpadon „La Fintax principessá-ját" adta. A' Valesi herczeg, majd regens, utójára IV-ik Vilmos név alatti király igen barátilag fogadta. A' herczeg szenvedélyesen szerette a' hangászatot, különösen az éneket. Cherubini sokszor volt ennek szük és feszes társalkodási körében; vele 's a' queensburi herczeggel, ki az olasz művész iránt különös hajlandósággal viseltetett, többször adott hangászatot. Az angol szokás szerint juliusban bezáratván a' játékszin, e' közidőt Cherubini arra fordità, hogy Babbini hires tenoristával Parisba rándult. Itt ismerte-meg Viottit; 's a' két művészt örökös barátság lánczolá-le; Viotti csak azon igéret tétele után bocsátá-el uj barátját, hogy a' következő évet Parisban fogja tölteni. Még ez előtt Cherubinit a' királyné Maria Antonia elejébe vitték, ki őt hizelgéssel fogadta, 's azon vágyát nyilvánitá, mi szerint szeretné mű-teremtményeit a' versaille-i udvari concertben hallani. Ezután Cherubini visszatért Londonba, hol „Giulio Sabinoját" irván, azt, miután a' szinpad megnyittatott, 1786-ban a' haymarketti theatrumon előadatta.

Cherubini szavát állva, mellyet Viottinak adott, sietett Parisba, mihelyt londoni köteleztetése kitölt. Ez időtől fogva franczia

ország fő városát választá állandó lakásul. A' királyné Maria Antoinette hasonló jó indulattal fogadta őt, 's megengedte, hogy Polignac herczegnénél a' versaillei várban tartandó külön concerteken jelen lehessen, hol a' királyné is énekelt. Garat a' hires franczia virtuos ezen hangászati időtöltésekben több darabjait adta Cherubininak. — Viotti most kérte barátját, hogy irjon a' franczia szinpad számára is, 's megismertette őt Marmontellal, ki az ő kedvéért irta Demophoont. Cherubini munkához fogott; de mivel az academie royal akkor is éppen olly keveset ügyelt az énekes darabok gyors előadására, mint most, Cherubini időt nyert Turinba, hova hivatalos volt, elmenni, 's itt adta elő 1788-ki februarban „Iphigeniáját Aulisban." Ugyan ezen évben Demophoonja is szinpadra került.

Ez időben tette Cherubini muzsikára Rousseau (Baptista János) „Circe" nevű cantatéját, mellyel hasonlag a' tuilleriákban adatott Loge Olimpique concertben nagy tetszést nyert. Átaljában Cherubini már most szabad idejét arra szánta, hogy egyes darabokat irjon, mig Leonard a' királyné főékességének csinálója azon szabadalmat nyerte, hogy uj szinpadot nyithasson, hol felváltva franczia comikai operákat adhasson. Ez a' theartum, melly a' tuilleriák palotáján állittatott-fel, Theatre de Monsieur-nek hivatott, mert a' provencei gróf, utóbb 18-ik Lajos király, oltalma alatt volt. Leonard vállalata sikerüléséhez egy tapasztalt és talentumos hangász mulhatlanul vala megkivántató. Viottira esett a' választás, kire bizatott ezen muzsikai és dramai vállalat vezetése és kijelelése. Viotti Leonard társa lett, 's mivel az ő valódi izlése és örökös gondoskodása mindig tudott bámulatra méltó éneklő kart öszvealkotni 's megtartani, nem lehet igazságosnak nem lenni, 's azt nem mondani, hogy soha szinpadra olly ügyes játszók nem állottak-fel: mind a' két társ vetekedett körének pontosabban leendő kivitelében. A' provencei gróf kivándorlása után Monsieur játékszine elveszté nevét és helyét, 's az énekesek és játszók a' sz. germaini szinpadon léptek-fel Feydeau theatrum épitése végzetéig, melly számukra volt rendelve. Viotti barátjára Cherubinira bizta, hogy uj beszövendő darabokat készitsen az olasz operákba, részint azért, hogy pótolja azokat, mellyek már megszüntek kedvesek lenni, részint hogy az énekesek és énekesnék, kik a' közönség' kedvenczei voltak, alkalmat nyerjenek ariák, duók 'stb. által, mellyek saját hangukhoz voltak alkalmazva uj fényt 's tetszést szerezni.

Cherubini 1789-től fogva 1792-ig (midőn Viotti a' játékszin igazgatásával felhagyott, 's Leonard kiváltságát elveszté) több mint 4 ; illy nemű darabokat irt. Lodoiska nevű énekes darabja 3 sza-

kaszban még a' Monsieur szinpadon adatott 1791-diki julius 18-kán. Az aug. 10-kén megdördült ágyúk ropogásától megrettenve az olaszhon fülmiléji elszaladtak, 's a' havasok alatt kerestek menedéket. A' franczia zendülés bár elég lármás volt, de semmi muzsikai szellemmel nem birt; az olasz opera elnyomatott; Viotti elutazott, 's Cherubini Parist elhagyván Normandiába vonta magát. Itt irta Koukourgi partituráját (opera buffa 3 részben), melly soha szinpadra nem jött. Ez a' Koukourgi, mellyhez a' könyvet Duverrier Melesville atyjának irta volt, Melesville fija és Cherubini kezei köztt ujra alakitva utóbb Ali-Babává változott. *(Végzet következik.)*

FESTÉSZET.

Oltárkép a' törteli kápolna számára. E' lapoknak egyik kitüzött czélja nemcsak a' külföldi művészeket és szép műveket, hanem mindenek előtt a' hazaiakat olvasóinkkal megismertetni. Örömmel teljesitik tehát e' kötelességet a' jelen sorok által, mellyekben pesti festő Peschky József ur által (a' Szerviták piaczán Röckh házban 424. szám alatt, 2-dik emeletben) készült szép oltárképre figyelmeztetik a' hazafiakat, melly a' Törtelen (Pest megye) nem régiben épült kath. kápolna számára van szánva. A' csinos arany ráma nélkül széle ötödfél lábnyi, magossága másfél öl. Ábrázolja e' kép nepomuki sz. Jánost azon pillanatban, midőn a' királynét bevégzett gyónása után büneitől feloldozván buzgó ajtatossággal tekintve ég felé bocsánatot 's áldást kér reá az egek urától. A' gyönyörű alakú 's fehér selyembe öltözött királyné töredelmesen földre szegzett szemekkel térdel a' szent atya előtt. Távulról jobb oldalon a' székes egyház, balról az asztalon kereszt és korona látszik. — Nemcsak e' jelenetnek művészeti jeles kivitele, hanem az egész idea is, melly a' szokásban volt régitől eltávozván, meglepő ujabbat képez, dicséretes és figyelemre méltó. A' művész ur hasonlag nem régiben végzett-el egy sz. Jánost, melly Kassára vitetik. Munkában van egy másik képe, melly a' feltámadást ábrázolja, egy uraság által rendelve. Egy másik igen nagy képhez most készül kezdeni.

HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir Marmaros Szigethről. sept. 15-én. — A' folyó évi kisasszony havának 12-dik napja gyászba boritá t. n. Marmaros vármegyét; mert köz szeretetben részesült és a' köz jó iránt fáradhatlanul buzgott első alispánjától t. n. Boronkai Boronkay Miklós urtól 8 hónapi sulyos betegsége után élete 49-ik évében a' fenn irt nap reggeli 10 órájakor fosztatott-meg a' kérlelhetlen halál által. A' megboldogultban egy tized alatt már negyedik alispánját illy uton elvesztett megye fájlalja az igazság szerető munkás tisztviselőt; kesergik minden jók a' szives 's egyenes lelkű emberbarátot; testvérei 's rokonai siratják igaz érzelmű kedves atyjokfiját; végre három árváji gyászolják az őket gondosan és szeretve ápolt édes atyát. — Meghidegült tetemei nemzetsége sirboltjába Veresmarthon tétetvén-le a' fenn irt hónap 14-kén

számos kisérők jelenlétökben örök nyugalomra — az utósó tisztességtétel ugyan azon hónap 16-kán tartatott Szigethen a' helvét vallást követő hivek templomjokban. — Éltében érdemeivel minden jók és igazaknak szivökben méltó oszlopot emelvén béke 's áldás poraira!

PESTI VIZSGÁLÓ.

„Zrinyi" nevű negyedik gőzhajónk sept. 23-kán estve hatodfél órakor köszönté-meg legelőszer Pestet. E' napon reggel indult Pozsonból. Ez legnagyobb Dunánkon járó gőzhajóink közül. Az utazók számára szolgáló kajüt igen pompás készületű, és valamelly uri divatos teremhez hasonló. Minden nemű kényelemről gondoskodtak e' szép hajó alapitóji. A' Zrinyi név mind két oldalon olvasható; a' hajó csúcsát aranyzott huzogányt tartó Zrinyi mellszobra ékesiti. 25-kén délután sétahajózást tett Dunakeszig, a' Pozsonból jövő Pannoniának menvén elejébe. A' vendégek 40 pengő krt fizettek. E' napokban fog elindulni Zimonyba, 's ez után onnan Pestig fog jarni.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán jövő kedden (sept. 29-én) Szentpétery Zsigmond színész ur jutalmi játékául „Fra Diavolo" nagy daljáték 3 felv. (muzsikája Aubertól; fordità Szerdahelyi József) fog adatni. A' jutalmazandó ur magyar színészeink első rendű sorában vivott-ki magának kitünő helyet fáradhatlan szorgalma 's ez által valódi művészetre emelkedése által. Majd csak szünetlen munkás részvéte a' mutatványokban eléggé megismerteté a' közönséggel ama szép tehetségeket, mellyeket a' szinművészség pályáján annyira magáévá tudott tenni. Reméljük is, hogy helyesen választott jutalmi játéka, melly a' Budapestieknek egyik kedvencz darabja, eddig tapasztalt csüggedhetlen fáradozásait ohajtott sikerrel fogja koszorúzni.

Budán sept. 22-én először adatott „a' fiatal férj" vigjáték 3 felv. Szerzője Mazères; fordítója Jakab István. E' franczia szeszélyjyel, élénk jelenetekkel 's finomsággal biró játék, melly minden szinpadon kitünő tetszést tapasztalt, nálunk is hasonló kedvezésben részesült, 's kellemesen mulattatott. Az előadás szorgalommal történt Kovácsné (Beaufortné) Barthané (Delbyné) assz. Laborfalvi R. (Klára), Egressi (Beaufort), Szentpétery (Duperrier) 's Tóth (Surville) urak részéről. Még nagyobb hatást szerzett volna azonban e' mutatványnak, ha Beaufortnénak finom felfogással 's nem comicai fordulatokkal adandó szerepe azon kezekbe jutott volna, mellyekre illőbb volt vala. Ha bár ebben az előadónak korosabb idejére van is czélzás, de azért annak előadónéjára semmi gúny nem fog soha is háromlani; sőt személyesitője ha illőleg, és finom udvariassággal tünteti elő, mindenkor tapsot érdemel, és remek szinészi tulajdonait az által nemcsak kellemetlen szinbe nem állitja, sőt ujabb koszorúra érdemesiti. Vétkes 's megbocsáthatlan szeszély tehát illyes szereptől akármilly jeles szinésznének magát visszavonni azon félelemből, mintha bármilly te-

kintetre nézve az valamit leróna érdeméből. Kovácsné assz. minden szorgalmat fordított e' szerepére; de még se kerülheté-el, hogy hevesebb indulatainak kitörését, siránkozását, és szerelmi lángját comicaibb módon, hogysem egy előkelő finom izlésű dámától várhatni, ne tüntette volna elő. Nagyon kell pedig ügyelni e' szerep vivőjének, hogy korosabb idejét és evvel párosult szerelmét fiatal férje iránt noha mulatságossá, de nem aljas természetűvé tegye, és a' mellett rangjához illő méltóságát el ne felejtse. Játék után Kovácsné, Barthàné assz. 's Egressi ur előtapsoltattak. — 23-kán Zieglernek „borostyán koszorúja" ismételtetett. A' régi daraboknak csak akkor vagyok ellensége, ha azok csupa szószaporitásból, untató jelenetek lánczából, állanak, caracterek és mag hijányában szenvednek: ellenben mindenkor örömest látom az érdekes kifejlésű erkölcsi darabot, kivalt ha jól adatik, legyen az bár milly régi szerzőnek műve. Meglehet, hogy talán én a' régi világhoz tartozom: de megvallom, hogy az üres szóhalommal tetőzett, minden érdekes caracter és cselekvény nélkül szükölködő, vagy más sok és hosszas beszédű ujabb játékoknak sokkal kevesbbé vagyok barátja, mint a' figyelmet függőben tartó régieknek, mellyekből szép és érdeket gerjesztő tettek fejlenek-ki: és inkább tartok azokkal, kik a' szinpadot nem csupán mulattató hanem egyszersmind erkölcsi intézetnek állitják. Zieglernek borostyán koszorúja legjobb és érdekesb darabjainak egyike; benne gyermeki szeretet, atyai sziv jósága, 's más nemes indulatok, méltóság, igazság, hűség, cselszövény egymást váltva tükröztetnek. E' darab mult sept. 9-kén legnagyobb záport közben (és igy kevés néző előtt) fordult-meg először szinpadunkon, ma pedig másodszor. Valamelly darab ismétlésének illy rövid időköz mulva nem vagyok ugyan kedvelője; de örömmel kell megvallanom, hogy illy jeles ismétlést, mint ma láttam, igen szivesen látnék akár minden héten: és igy a' rendelőségnek csak köszönettel tartozunk illy műéleményért. Sok volna az előadó szinészeknek mai jelességeiket előszámlálni; mert mondhatni, hogy egytől egyig vetekedve törekvének az egészet kiemelni, és mai mutatványukat barmilly udvari szinpadra is méltóvá tették. De milly kezekben voltak a' legkisebb szerepek is, 's milly remekül adattak?! Szentpéteri ur (ezredes) a' jó, nyájas, kesergő atya, derék és szilárd lelkű, bölcs belátású vitéz, igazságos, nagy mérsékletségű biró, hű alattvaló olly művészi koszorút érdemlett ma, melly örök virulásra érdemes. Valamint átaljában egész szerepen, ugy különösen az első felvonásban remek volt, kivált fija halála megtudásakor, mellyet neki az őrmester (Bartha ur) hasonlithatlan remekséggel adott tudtára. Bartha ur valóban ma ismét bebizonyitá, milly jelesen áll helyén az érzékeny öreg szerepben. Egressi ur (gr. Seeburg) hévvel, illő méltósággal, Szerdahelyi ur (Vindek a' cselszövő kamarás) igen jelesen, Megyeri ur (Krakke), Lendvay (koronaherczeg) Udvarhelyi (öreg herczeg), valamint a' többi urak is, és Dériné (Amalia) 's Barthàné assz. (Josepha) olly érdekessé tudák tenni a' mutatvány gyengébb oldalait is pontos egybevágó 's hibatlan előadásukkal, hogy azt, mint emlitettük, egyik legjelesebbnek állithatjuk. A' rövid felvonásközök igen czelszerűek voltak, és igy minden egyesült a' valóban megelégedett publicum tetszése 's figyelme megnyerésére. — 23-án a' „Mom-

belli grófok" czimű szinjáték adatott, melly 1833-ki aug. 31-én fordult-meg legelőször szinpadunkon. K.

Debreczenben august. 13-án a' „két fogálya rab" Francziából németre Hell, magyarra Megyeri által forditott szinjátékkal nyittatott-meg az első bérlet. Ismeretlen (Fáncsy) mint üldözött szökevény a' futásban kifáradt tagok reszketegségét, és szünteleni rettegést ugy, mint a' cselszövőt későbben, élénken állitá előnkbe. François molnár (László) lelki aggodalmát elrejtve, keblét duló fájdalmait jelesen ábrázolá. Chiabayné (molnárné) általán fogva helyesen fogá-fel kis szerepét, Perrot (Baranyi) és postamester (Éder) természetesen. Ezen utóbbi szerep rangjához nem éppen tartjuk hozzá férkezőnek azon erkölcsvonást, és sajátságot, melly ennek kifejezéseiből mutatkozik. Dellville (Szákfy) bár nem legcsinosabb katonatisztet mutata is, de a' felfedezés pillanatiban érzékeny jelenettel lepett-meg minket. A' molnár legényt (Chiabay) figyelmeztetjük, hogy együgyű szerepe korlátjain túl lépni ne kivánjon soha, ha szinte valamelly megtetszett szóejtésért, mint ma is a' „lássa-"ért, mit helytelenül ismételgete, tapsban részesül is: mert mi azt tartjuk, több és feljebb való azon érdem, mit szerénysége 's körön tul nem hatása által nyer 's viv-ki magának a' szinész; és ez, higyje-el „nem rágalom." — 15-kén „Clavigót" (Göthétől Kazinczy után) láttuk. E' szomorú játék czimszerepét Fáncsy több jeleneteiben helyesen, Carlost László, mint feszes keblű és gúnyos cselszövőt, illő rátartással; Chiabayné az érzelmeknek, midőn Clavigó előtte megjelen, 's töredelmesen térdelve bocsánatjáért esdeklik, hiv képezője vala. Beaumarchais (Szákfy) az egészre mind öltözködése mindjól talált 's vitt szerepe által munkáson hatott. Buenko (Baranyi) természetes komolyságot ábrázolva sikeresité ezen darab menetelét; melly, utósó felvonását tekintve, felettébb is öszvehuzva és nem minden hibáktól mentten adatott elő. — Mlgr és Sltrz.

Német Játékszin.

Pesten Müller ur (a' bukaresti német operák igazgatója) sept. 22-én „Fra Diavolóban" mint Kockburn lord lépe fel; de se szava se játéka különös tetszést nem nyert.

Kunst ur Pesten sept. 23-án folytatá vendégjátékát mint Edelwood herczeg „korona és vérpad" czimű dramában.

DIVAT.

Parisban az ó divatú bútorok mind inkább szaporodnak; a' gazdag urasságok lakjait japani porczelánok ékesitik; a' szobák szőnyegei 's ékesitvényei goth alakúak. — A' régi virágos atlasz köz divatú kezd lenni, valamint a' rajzokkal teljes chinai atlasz is. — Az olasz szalmakalapokon most is tollak lebegnek, az ernyő alját virágfüzér vagy ékes boglár diszesiti; a' blonde-csipke hajakban most is viseltetik. Egyébiránt a' divatujságok semmi ujat nem közlenek. — A' lovagló férjfiak ruhája bronz szinű posztóból készül; felső teste rövid, a' lafanczok hosszúk. Férjfi köntösre többnyire fekete, olaj, és bronz szinű posztó vétetik; a' kalap ernyője kicsiny, a' nyakkötő koczkás. — Bécsi divat sept. 10-kén: ruha virágos rózsaszinű atlaszból blonde-mantillával 's hasonló chemisettel; crep-baret.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

79.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön october 1jén 1835.

SZORGALOM.

Levegői hajózás. Azon nagy levegői tervet, melly egykor a' franczia kivánczsiakat foglalatoskodtatá, most Londonban akarják létesiteni; t. i. a' helyett, hogy Parisból Londonba hajókáznának, Londonból akarnak Parisba átlebegni. Egyébiránt az egész terv nem más, mint annak gyenge utánozása, mellyet már 1796-ban Campenas ingenieur készitett, 's az akademia helyben hagyott, a' franczia kormányzó pedig elfogadni hajlandónak látszék. Campenas akkor mintegy illyformán irt Buonaparte generálhoz: „Polgárgenerál! Fáradhatlan vizsgálatok után azon helyzetben látom magamat, hogy, ha elegendő eszközök szolgálhatnak kezemhez, olly levegő-hajót készithessek, melly kegyedet több mint 200 legénynyel hordozhatja a' légtengeren, 's a' magnestő által minden irányban vezérelhető. Én magam akarok kormányzója lenni. Kegyed e' szerint veszedelem nélkül lebeghet kancsal ellenségink fejeik felett, 's mint valamelly Jupiter szórhatja-le rájok büntető üszgeit, t. i. tüz-szalagokat szór-le rájok, mellyek csak akkor gyuladnak-meg, ha a' tárgygyal össze ütköznek; de ekkor olthatatlan lángot gerjesztenek. De kegyed talán még tanácsosabbnak gondolná a' britt cabinetet egy csapással semmivé tenni, 's igy London városát lehetne meggyujtani (!), a' mi igen könnyen volna eszközölhető, minthogy kiszámolásom szerint hajómmal 24 óra alatt Londonból Parisban lehetne. A' nagy czél, melly szemeim előtt lebeg, az, hogy a' levegő megmérhetlen oczeanjában hajózást alapitsak, sokkal biztosabbat az eddiginél, melly öröktől fogva zavarta a' népek nyugalmát. Ezen uton a' kereskedés szabadságát ki lehetne vivni, 's az egész világegyetem népeire szerencsét és áldást hinteni, és őket egy nagy testvércsaládá egyesiteni.“ — Eddig Campenas, a' franczia. — Az angol értesitő hozzá teszi: „Milly szerencse ó-angolországra nézve, hogy „az uj Jupiternek“ egészen más tárgyak voltak kezében, hogysem ezen értelmi népboldogitó, tulajdonképpen néppusztitó terveket létesitette volna.“

Gőzpálinkaégetés. Mikulinczéből (Galiczia, tarnopoli kerület) irják, hogy ott 1834. óta nevezetes gőzpálinkaégetés volna Konopka báro ur birtokában, melly naponként 400 ausztriai köböl buzát tesz pálinkává. Ugyanazon épületben van egy közön-

séges serfőzés is 40, és egy gőz-serfőzés 15 hordó serre, melly utóbbi 5 óra alatt naponként kétszer főzetik. Ezen serfőzéshez egy hizlaló istáló is tartozik, mellyben 400 ökör hizlaltatik.

Uj bankópapiros. A' franczia banknak egy uj papiros-nem ajáltatott, mellynek ugy nevezett viz-foltjait lehetetlen utánozni, mi által tehát a' bankók hamis utánzások elől biztositva volnának. Ha a' dolog ugy van, 's a' próbát valóban kiállja, kétségkivül a' bank ezen ajánlást örömmel fogadja.

HANGÁSZAT.

Cherubini. *(Végzet.)*

Scio asszonyság, egy bámulatra méltó 's nagy érdemű dramai énekesné kedvéért, ki igen erős és terjedelmes hanggal birt, mellynek folyása és kelleme a' felsőbb hangokban is semmi változást nem szenvedett, kinek hiánya a' franczia szinpadon még nincs kipótolva, 's ki akkor a' Feydeau szinpadon fénylett, irta Cherubini Elisát vagy a' sz. Bernard hegyet, melly 1794-ki dec. 13-án — és Medeát, melly 1797-ki mart. 13-án adatott elő. A' Hotellerie Portugaise és a' la punition, mellyek ugyancsak az emlitett szinpadon adattak, nem nyertek olly nagy tetszést, mint az előbbi 3 darab.

Hogy Cherubini Napoleon uralkodása, kivált consulsága alatt kegy nélkül maradt, mig sok művészkedők hivatalt, nyugpénzt, czimet, 's más megtiszteltetéseket nyertek, 's hogy ő még a' becsületlegio keresztjét se nyerte, azt egy csekély körülmény okozá. Bonaparte hadvezér t. i. olasz országból egy szomorú marsch partiturját hozá, mellyet Nápolban Paisiello, Napoleon parancsából, készite Hoche general temetésére. Ezt ő a' parisi conservatoriumban Sarette pontos elrendezése mellett előadatta, 's midőn sokan bámulatosnak tarták azt Napoleonnal együtt, a' művészek előtt középszerűnek tetszett. Sarette most előadatta azon marschot és chorust is, melly dythyramb nemű, 's kitünő szépségű szerzeménye volt Cherubininak. A' szókat hozzá Chenier készité, mellyekben Hoche vitézsége és erénye egekig emeltetett, pedig Napoleon éppen ezt akará elkerülni. A' versek husszor is magasztalák a' köztársasági hősnek dicsőségét a' generál fülébe, ki már akkor gondolkodott a' dictatorságról. Bonaparte mélyen sértve érzé magát mind ez, mind hozott dicsért művének kétséges tetszése által. Nem gondolt egyebet, minthogy ez által neki meg akarták mutatni, hogy Parisban jobbat tudnak készíteni mint Nápolban. Érezteté is boszúját több izbeli beszéllgetése köztt Cherubinival, kinek szemére hányá, hogy hangművei lármások, hangos kiséretűek, 's előtte Paisiellónak en-

gede a' muzsikai világban első helyet, ez után pedig Zingarellit helyezteté, mi által Cherubininak művészi kevélységét érzékenyen tudá sérteni.

Nehány hónappal az austerliczi ütközet után Cherubini Bécsbe jött két énekes darabot irni, hol 1806-ban egyikét „Faniskát" előadatta. Schönbrunban bevezettetvén a' győzedelmes Napoleonhoz, ez őt azonnal itt adandó concertjeinek igazgatójává rendelé; 's mivel itt ismét panaszkodék a' hangos játszású orchestrum ellen, Cherubini mindent pianissimo játszatott. Ekkor énekelt Napoleon előtt Crescentini, Cherubini kisérete mellett. A' császár itt is azon gyengeséggel élt, hogy Crescentini előtt szüntelen ennek gyülölt emberéről Marchesiról, Cherubini előtt pedig Paisiello és Zingarelli felől halmozott dicsérettel beszélt.

1809-ki nov. 30-án a' Tuilleriákban Cherubini Pygmalionja adatott. Crescentini Pygmalion, Grassini és Hymm énekesnék Venus és Galatea szerepét vitték. Cherubini a' császár kedvéért mindent piano és pianissimo játszatott, 's Napoleonnak ez ugy megtetszett, hogy az operát háromszor adatta elő; még is csak hatszáz frankkal ajándékozá-meg Cherubinit a' hatalmas franczia császár. Montesquieu a' kincstárnok vivé-meg Cherubininak e' jutalmat, 's a' császár megelégedése kijelentését; de a' művész egyiket se fogadtael: mert a' partiturának másolója is többet érdemlett volna.

Még 1800-ki jan. 16-án adatott elő a' Feydeau szinpadján Cherubininak „két nap" czimű nagy operája köztetszésre. Martius 14-én következék „Epicur" drama Demoustier-tól 3 szakaszban; ennek elsőjét Cherubini, 2-kat Mehul, 3-kat mindketten irták. Az első felvonás tetszett, a' 2-ik hidegen, a' 3-ik kifütyölve fogadtatott; sokat tett a' gépelyeknek felakadása, 's rosz szerkezete. Nem is adatott többször háromszornál.

Cherubini „Anacreonja, vagy a' szökevény Amor" 1803-ban adatott a' nagy dalszinházban. 1804-ben „Achilles Sciros'-ban czimű ballethoz irt muzsikát a' művész. 1810-ben a' Feydeau-n adatott sept. 1-jén „Crescendo"ja; 1813-ki apr. 13-án „Abenczeragok" nagy operája jött szinpadra; de csak középszerű tetszést nyert, ámbár a' kardalok és némelly szerepek igen szépek benne; ez 1815-ben két felvonásra szorittatva se tett nagyobb szerencsét.

„Bayard Meziéresben" czimű operába, mellyet a' rovigoi herczeg egy alkalomra készittetett, Cherubini csak 3 darabot irt, a' többit Chatel, Boieldieu, Nicolo hevenyében irták. — 1821-ki majus 1-jén a' Bordeauxi herczeg keresztelési innepére ismét iratott egy alkalmi darab „Blanche de Provence" czim alatt 3 szakaszban; ennek 3-dikát csupán Cherubini irta, melly a' bájló „Dors noble infant" karének-

kel végződik. A' két első szakasz muzsikáját Paer, Boieldieu, Kreutzer és Berton készíték.

Cherubini 1816-tól fogva a' kir. hangászkar fő ügyelőjének neveztetvén-ki munkájit csupán ennek számára adá, 's a' szinpadra nem dolgozott; csak 1821-ben jelent-meg neve egy tréfás operában Paer, Berton, Boieldieu, Auber, Carafa, Herold, Berton 's Blangini neveik mellett. E' kilencz hangművész irá „Marquise de Brinvillier" nevű darabot a' játékszini igazgató felszóllitására, hogy annál hamarabb elkészüljön az uj énekes darab. Szerencsésebben ütött-ki, mint más illy nemű hangászati mozaikok. Az introductiót Cherubini szerzé. — Legujabb munkáját „Ali Baba" művészünk 1833-ban hozá létre, mellyhez a' szózatot Scribe irta. Franczia hirlapok szerint igen kedvezőleg fogadtatott, de átaljan kikelnek Scribe-nek lélek-'s izléstelen versei ellen. Bolyár.

Paganini halála nem valósult-meg. Olasz hirlapok annak ellene mondanak, 's jelentik, hogy Paganini jó egészségben Mailandban tartozkodik.

HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir Makóról. Folyó évi kisasszony hó 13-dik napján rekeszté-be t. Kis Jókai Saator János ur, t. Csanád vármegyének 32 év óta tisztelve szeretett főpénztárnoka, jelenleg helyettes alispánja, több t. n. megyék táblabirája, a' helvét vallást tartó békés-banáti vidék segéd-gondviselője, 75 évre nyult földi pályáját. Ritka halandó, ki elköltöztével olly sok helyet hagyna üresen, alig számos évek után méltólag betöltendőt, mint a' tisztelt férjfiú: ki mint ember, tudós, tisztviselő, nyájas, szelid ember-szererettel, ritka miveltségű tiszta lélekkel, fáradhatlan pontos hűséggel tündökölvén, mint férj 's atya magának, és szeretteinek földi mennye, másoknak nehezen utánozandó mintává alkotá házi körét. Hült tetemei azon hó 16-dik napján diszes pompával takarittattak-el; de legfényesb temetési tisztességet neki a' közvélemény osztatlan becsülése, 's a' minden szemekből kitörő köny-adó tevének. — Valóban, ki a' felejthetlen férjfiút (ki Attikuszként soha háznépével, sőt senkivel 75 év lefolyása alatt meg nem hasonlott) ki annak ritka szelidséggel párosult magos lelkét ismerni, becsülni tanulá, az tudá méltánylani az erényes özvegy tek. Benyowi Benyowszky Franczisk a asszonynak 's nemök mintájául nevelt Johanna 's Irene leányainak szivrepesztő keserveiket, és minden jelenlevőknek könyözönben kifejlő fájdalmas részvétöket. — Áldás a' felejthetlen ember-barátnak hamvaira!

PESTI VIZSGÁLÓ.

Sartorius szobafördője. A' mult augustusi vásártól kezdve árulja Sartorius F. ur (különben Bécsben karinthi utsza 1046. szám. Spittelházban — most Pesten, váczi utsza, a' nádor czimű hotel 2-ik

emeletében) ama fördő-készületét, melly csupán nehány könnyű csőkből áll, 's a' szoba padlázatjáról függhet. A' függő csőkbe mindjárt felettök levő edényből, mellybe 10—16 pint viz fér, csurog-le a' viz az ember testére, mihelyt a' csők nyilásai bizonyos csapok által megnyittatnak. A' viz sürű csep- eső-, por, vagy ömlő alakban tódul-ki a' testre, a' mint t. i. vagy mosódás, vagy valamelly beteg rész gyógyitása tekintetéből használandó a' fördő, melly utóbbi tekintetben az ugy nevezett ömlő fördő (Giess-Bad, douche ascendante) különös sikerű. A' csők alá bádog medencze (mellyet öszve lehet rakni), vagy más kád is alkalmazható. Az egész készületet széjjel szedhetni, 's igen kevés tért foglalván-el akárhova magával vihetni. Ára czinkből (széjjel nem szedhető) 15 ft. segéd bútorral 25 ft. — Rézből (széjjel szedhető) két csappal 36 ft. segéd bútorral 46 ft. — 3 csappal 45 ft. bútorral 56 ft. — lüszter vagy lámpa formában 100—200 ft. ezüstben. Sartorius ur levél által tett rendeléseket is pontosan teljesiteni kész, ha a' készület ára neki megküldetik.

Kereskedők iskolája. Hazánkban ezen egyetlen egy 's első szabadalmas intézet jelességéről e' lapok 1833-ki 12-ik száma figyelmezteté már olvasóinkat. Mivel pedig a' czélirányost 's honunkra nézve hasznost, és jót eléggé ismételni nem lehet, ujolag figyelmökbe ajáljuk **Bibanco Gyula Emanuel** urnak e' dicséretes intézetét, annyival is inkább, minthogy folyó october havában kezdődik az uj iskolai esztendő. Mostani szállása van Pesten a' szél utszában, Döring házában. Czélja e' tanitó és nevelő intézetnek tudományos és erkölcsi tekintetben honunknak hasznos, szorgalmas polgárt, illő ismeretekkel képzett kereskedőt adni. Milly dicséretesen felel-meg e' szép czéljának, bizonyitják az intézetből már eddig is kikerült számos tanitványok, kik a' kereskedő házakban azonnal hivatalt és jutalmas alkalmazást nyertek. Az intézet 3 osztályból áll. Az 1-ső a' **vasárnapi iskola**, mellybe a' helybeli kereskedők nevendékei 's gyakornokai járnak vasár- és innep-napokon, 's 4 óránként tanulnak magyar és német nyelvet, helyes és szép irást, fogalmazást, kereskedői számvetést, és könyvjegyzést. Fizetnek ezek évenként 5 pengő ft[illegible]—

2-dik osztály a' tulajdonképi **kereskedőiskola**, mellybe felsőbb kereskedésre 's azzal egybekötött mesterségekre készülők járnak. Tanulnak ezek naponként 5—7 óráig. Feloszlik **készitő**, két **kereskedői** osztályra, és gyakornoki irószobára. — A' **készitő** vagy is **polgár-iskola** 6 hónapig tart; folytatása ez a' 3-dik normalis iskolának. Tanittatik benne: a' számvetés elemei, könyvjegyzés (Buchhaltung), fogalmazás (Aufsatz), földirás, technologia, nyelv (magyar, német, olasz, franczia), helyes irás, világ története magyar országéval együtt. — Ebből a' tanitvány vagy egészen kilép, vagy általmegy a' **kereskedői osztályba**, melly a' bécsi politechnikai intézet mássa. Itt nagyobb kiterjedésben tanittatik a' kereskedői számvetés, könyvjegyzés, fogalmazás (hova minden levelezések, egyezések, kereskedői irományok 's a' t. tartoznak), portéka és kereskedés tudománya, kereskedői törvény, kereskedési földirás, technologia, világ és kereskedés története. Ezen tanulmányok 12 hónapra terjednek. — Szoros vizsgálat után a' nevendék vagy a' világba lép-ki, vagy általmegy az **irószo-**

báb a, hol a' nevendékek egymással leveleznek, 's irásbeli különféle ügyekben, törvénykezéshen gyakoroltatnak.

Ezen intézetbe csak jó erkölcsü és szükséges előkészületü ifiak vétetnek-fel akár october elején, akár később. Fizetnek egy évre 36 ft. nyelvtanulással együtt 48 ftot ezüstben, melly összeségnek egy negyede mindenkor előre fizettetik évnegyedenként, 's fél-fél évre fáért, gyertyáért 's a' t. 1 pengő ftot.

A' 3 dik osztály a' tulajdonképi nevelő intézet, mellybe azon ifiak adatnak, kik egyszersmind szállást nyernek az intézet tulajdonosánál, 's 2—3 esztendő alatt elvégzik tanulmányaikat, mellyek közé az emlitett tárgyakon kivül tartozik: a' természet tudománya, népszeres chemia, természeti történet, rajzolás, muzsika 's más szép mesterségek. Kapnak ebédre 4, vacsorára 3 ételt, reggelit, 's uzsonát, mosást 'sa't. Ágyat, ruhát, mindenik magával hoz. Ezen nevendékek minden korúak lehetnek.

October 4-kén 9—12 óra között lesz ezen intézetben a' nyilvános próbatétel, mellyre mindenki hivatalos.

Gróf Széchenyi István megtiszteltetése. Azon arany irótollat, mellyel Erdélyben n. Alsó-Fehér vgye t. Rendjei gr. Széchenyi Istvánt megtisztelni elhatározák, a' n. megye küldöttjei Gyula-Fejérvári Farkas Sándor, Nagyváradi Horváth Ferencz, N. Váradi Horváth János, és Kovásznai Vajna Imre urak mult sept. 23-án (nem pedig aug. 24-én) délelőtt 11 órakor nyujták által a' m. grófnak saját szállásán Pesten egyszerű de érzékeny módon. Farkas Sándor ur t. i. hazafiságos érzelemmel teljes köszöntő beszédjét elvégezvén Horváth Ferencz ur röviden előadá megbizó t. megyéjének nemes határozását 's általadá a' t. megyének a' m. grófhoz intézett levelét, mellyhez a' jegyzőkönyvi 's e' tárgyat illető kivonat vala csatolva, és a' veres bőr-tokba, melly fehér bársonnal és gros-de-naplesval van bélelve, helyzett arany irótollat. A' m. gróf mélyen illetődve és vele született szerénységével párosult hálaszók köztt fogadá-el a' rokon keblü hazafiak szép figyelmének e' csinos bizonyságát. — A' toll nagysága hasonlit valamelly természetes irótoll egész alakjához. Alsó része sima aranyból irhatásra van készitve; ezt a' felső résztől arany zománcz-koszorú választja-el; a' tollnak felső nyelét és szárnyait gyönyörü fehér és kék zománcz ékesiti. A' toll-szárnyak alsó oldalán feketére vésett következő irás olvasható: „Ns. Alsó-Fejér vmgye Rendei a' hasonlithatatlan Hazafi és magyar nagy iró gróf Széchenyi Istvánnak. Sz. Jakab hava 4-dikén 1834." (nem 1835). Mint értettük, az arany munka Bécsben, a' zománczolás Parisban készült, 's a' toll 29 aranyat nyom. — — Érdekes volt azon szives megtiszteltetés is, mellyben a' m. gróf sept. 25-kén részesült Dunánk szinén. Emlitettük t. i. mult lapunkban, hogy a' nevezett napon délután Zrinyi nevü uj gőzhajónk sétautazást tett Dunakesz felé, hogy egyszersmind a' Pozsonból jövendő Pannoniának elejébe menjen. Zrinyire több főrendü uraságokkal együtt mintegy 500 személy gyült egybe e' kirándulásra. A' hajó harmad fél óra alatt nemcsak Dunakeszt, hanem már majd Váczot is érintette, midőn Pan-

nonia előtünt. Ez Zrinyit zászlójai lobogtatásával, Zrinyi pedig amazt ágyújival idvezlé. A' Pannonián levő igen számos utazók közül egy hazafi már messziről megpillantván a' Zrinyin álló Széchenyi grófot, a' hajón mindig kéznél levő beszélőcsőn Zrinyi vendégei felé kiáltá: „éljen Széchenyi!“ 's a' mindkét hajó vendégei egyetemes hazafiságos érzelemtől eltelve hangos felkiáltással viszonzották ama kedves szókat, mellyekhez a' Zrinyin levő magyar muzsika csatolá örömjelentő hangjait. Zrinyi most jó előre bocsátá Pannoniát, de csak hamar 's könnyen nemcsak utól éré azt, hanem majd egy óranegyeddel ért előbb Pestre, honnan 27-én reggel Zimony felé, Pannonia pedig Pozsonba evezett.

Török követ Pesten. A' szultannak Bécsbe küldött nagy követje Ahmet Fethi ferik pasa mult szombaton sept. 26-ki délután (tehát nem 19-kén estve) 1 órakor érkezék Pestre, 's a' hét választók hoteljában 18 személyből álló kiséretével szállott-meg. Az napon és 29-én meglátogatá a' pesti szinházat, 27-én Bach Laura lovagművészeti mutatványát és a' panoramát.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

A' pesti magyar szinház, melly felől e' lapok 70-ik száma első említést tett, t. n. Pest vgye előjáróinak buzgó hazafiságuk 's fáradhatlan igyekezetök következésében ohajtott létét megkezdette. Nem tartottuk ez iránt a' következő érdekes okleveleknek közlését a' középponti magyar szinészet pártfogóival.

Alul irt, minekutána a' mult 1834-ik esztendőben sz. k. n. Pest városában a' hatvani kapun kivül fekvő üres fundusomat a' ts ns vármegyének olly végre, hogy ott, és azon magyar nemzeti theatrum épittessék, oda ajándékoztam volna, most, a' midőn a' ts ns vármegye az épitéshez már hozzá fogni akar, az érdeklett fundust a' fent emlitett czélra ezennel tökéletesen általirom, engedem, és megbizottam által resignálom. — Azon esetre mindazonáltal, ha netalán a' magyar theatrum felépitése valamelly akadályok miatt vagy most nem sikerülhetne, vagy azon fundust jövendőben akármelly más czélra, és nem a' mostani általam kivánt magyar szinház épitésére, és fentartására akarnák forditani; akkoron azon fundusról további rendelkezésemet, és a' dologba való beszóllásomat magamnak és successorimnak fenntartom. — Mellyről is a' feljebb irt mód szerint ezen fassionalis ajándékozó levelemet két egyenlő párban, mellyeknek egyike a' ts ns vgye leveles tárába, a' másika pedig az én leveles táramba tétessék, nevem aláirása, és szokott pecsétem alatt kiadtam. Gedellőn sept. 22-ik napján 1835. eszt.

Herczeg Grassalkovich Antal. m.k. **(P. H.)**

1835-ik eszt. septemb. 23-án fő méltóságú Grassalkovich Antal ő herczegségének jelen, Gedellőn 1835-ik esztendei sept. 22-én költ, ajándék-levele következésében a' bent érdeklett üres fundus többeknek jelenlétében táblabiró 's uradalmi praefectus Andrássy Mihály ur, mint tisztelt ő herczegségének e' végre megbizottja, által az alól irt alispánnak a' hely szinén általadatott, 's ugyan azon alispán által ts ns Pest

vármegye részéről a' bent kitett Czélra általvétetett. Költ Pesten mint feljebb.

Földváry Gábor m. k.
(P. H.) t. n. Pest vgye alispánja

Andrássy Mihály m. k.
mint erre megbizott átadó. **(P. H.)**

Ezeknek következésében 1835-ki sept. 26-án a' theatrum felépitése iránt az alku épitőmester Zitterbarth urral megtétetett, és az épitési előmunkák sept. 28-ik napján elkezdettek. Segélje bár az ég e' nemzeti szép vállalatot mennél előbb czéljához, és áldja-meg annak nagy lelkű alapitóját, 's minden buzgó hazafit, ki annak létesitését áldozatjával előmozditani fogja!

Budán sept. 24-kén „Mombelli grófok — vagy — az atya 's gyermekei" czimű szinjáték 3 felv. (Hassaureck után fordítá Katona József) közép számú nézők előtt adatván mulattatott, ha bár e' darabnak belső értéke nem nagy is. A' fő szerepek benne a' két árva Pál (Dérinné assz.) és Just (Mogyorósi Nina); ezekhez járul az öreg gróf (Udvarhelyi ur), ki Dérinével együtt dicséretes szorgalommal vivé szerepét; Justnak akadozó beszédjében némi elfogultságot vettünk észre, mi némi gyanút gerjeszte. A' többi kitünőbb szerepekben Megyeri ur (Rolland) 's Kovácsné assz. (báróné) eleget tettek magokért. Az utóbbiban két év előtt Kántorné asszonyt láttuk, 's alkalmasint ő most is sikerrel lépett volna fel abban. Sajnálva tapasztaljuk egy idő óta, hogy K. assz. több neki való szerepektől elvonja magát, mi valamint az intézetnek kárt okoz, ugy a' publicumot ohajtott műéleménytől, magát pedig azon örömtől fosztja-meg, hogy ujabb tiszteltetésben részesülhessen. — 26-kán „a' természet leánya" szinj. 3. felv. Lafontaine után Goson forditása, jött szinpadra. Luiza szerepét Dérinné assz. szokott jelességgel adá. — 27-én „hogy teheti az ember szerencséjét" vig — és „bájrózsa" némajáték ismételtetett. K.

Német Játékszin.

Kunst és Müller urak Pesten. — Kunst ur sept. 24-kén „lassú viz partot mos" czimű vigjátékban (Wieburg báró) — 26-án pedig Schiller „haramiájiban" Móor Károly és Ferencz szerepeit egyszerre játszva (valamint mult évben Jermann) mulattatá a' publicumot. — Müller ur 25-én mint Figaro lépe-fel. Sajnosan valljuk-meg, hogy ennél roszabb Figarót még nem láttunk. — Kunst ur utójára sept. 27-kén „Hinko" szinjátékban mint Fülöp gróf lépe-fel.

Schröder-Devrient assz. Pesten, ki eddig Pest szomszédságában mulatott, visszatérvén néhány mutatványokban ujabb fellépésre ajálkozott, és sept. 28-kán bérletszünéssel 's a' bemeneti dij előbbi felemelt ára mellett Fideliót adta.

DIVAT.

41-dik divatkép (Parisból). — Fátyollal 's virággal ékesitett kalap, bazin-selyem ruha, koczkákkal; hasonló szinű öv- és nyak-szalag. — Bécsi divat sept. 24-kén: mull ruha atlasz- szalag bokrokkal; gros-grain kalap blondeal és őszi rózsával diszesitve.

Figyelmeztetés. Folyóiratunk divatképei 's minden egyéb bécsi és parisi uj divatok szerint dolgozik a' már több izben dicsérettel említett Keresztessy Samuel ur polgári asszony-ruha szabó Pesten, kit most ujolag a' t. közönségnek figyelmébe ajánlani bátorkodunk. Előbbi szállását megváltoztatván most a' váczi utszában ugyan, de kevéssel feljebb lakik 412. szám alatt Mocsonyi ur házának (melly a' „három Grácziák" czimről ismeretes) 1-ső emeletében.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

80.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap october 4kén 1835.

KÖLTÉSZET.

A' keserg ő.

(Kisasszony hó 13—16-dik napjain.)

Gyöny ragyog vagy rezgő harmat
Emlény! kelyheden?
Est fuvalma nyög feletted
Halkal, csendesen.

„Ah nem emlény, benne nem gyöngy
Harmat fénye ez,
És fölötte nem hizelgő
Szellő lengedez!

Szép szem, egykor üdv-mosolygó
Szép leány szeme
Könnyez itt, 's nyögell a' lányka,
Mint sir szelleme:"

„„Kedves ősz! mi hosszan alszod
Csendes álmodat!
Nem mosolygasz, nem viszonzod
Forró csókomat.

Kelj! setét e' lak magánya
Olly fagyos hideg!
Szél süvölt keresztül, nyugtod'
Majd zavarja-meg!

Ah te nem kelsz! mélyen alszod
Hosszas álmodat„
Ajkad nem mosolyg, 's nem értesz
Engem lányodat." "

„Hagyd-el a' sir puszta táját
Hagyd-el bús leány!
Alszik ő; de nincsen álma
Földi lét után.

A' sugár, melly ég-rokon hű
Keblén lángola,
Honnan áradt, szebb honába
Vissza szárnyala;

'S ő szelíd angyal közöttünk
Most már angyal [illegible]
Menynyel földet fel[illegible]
Csak helyet váltott.

Z. Makóról.

SZORGALOM.

Német országi könyvkereskedés. Német ország negyven évvel ezelőtt mintegy 300 könyvárust számlált. 1833-ban ezen szám már több mint háromszorozva találtatik, t. i. 1094. Ha már egész német ország egyetemes népségét felvesszük, ugy egy-egy könyvárusra 39.000 lakos jön. Porosz országban 33.898 emberre számittatik 1 könyvárus. A' német országban megjelent könyvek száma 1822-ben 4000-re ment, jelenleg 6.000-re szaporodott, 's igy fel lehet venni, hogy évenként 200-al szaporodnak mindig. Francziaországban a' könyvek szaporodása még szembetünőbb, 1826-ban a' franczia könyvkereskedőség 4.317 könyvet szolgáltatott, az az: négyszer többet mint 1814-ben. Ezen első kiszámo-

lásból kitetszik, hogy a' német könyvkereskedés 1822-től 1842-ig, vagy más szóval húsz év elfolyása alatt kétszeresedni fog; porosz országnak 45 esztendő kell, hogy lakosainak száma kétszerezve legyen. Franczia országban a' nyomtatványok 1814-től 1826-ig négyszerezve voltak, 's ez idő óta ismét kétszerezve, és igy több kell 50 évnél, hogy lakosait kétszerezhesse. Ezen kiszámolások nyilván mutatják, milly előlépéseket tesz mindenütt az értelmi kifejlés. Angol országban 1828-tól 1833-ig rendesen évenként 92—93 kötettel szaporodtak a' nyomtatványok. — 1825-ben Hollandiában 679 munka jött-ki; 1828-ban már 770 jelent-meg. — Orosz országban 20 évnél kevesebb idő alatt a' literaturai művek háromszorozva lettek, 's egészben 18.000 kötetre mennek.

Csillag-világitás lámpa helyett. Glasgowban valamelly opticus, ha a' hirnek hinni lehet, az üreges és domború üvegek valamelly compositioja által olly csőt készitett, melylyel egyetlen egy csillag világát fel lehet fogni, 's annyira nagyobbitani, hogy ezen cső segedelmével minden helyen, hol a' csillag látható, olly világosságot gerjeszthetni, minőt a' közönséges utszai lámpák szoknak adni.

Aloe-kötelek. Kapban az aloe (agave americana) rostjait kötélgyártói munkákra használják. A' növényt vizben megáztatják, napon száritják és husát lehámozzák. Ezen lehámozás megtörténvén legott láthatók rostjai vagy szálai, mellyek szalma-sárga selyem tekercsekhez hasonlitanak. Ezen rostok megszárittatván feldolgoztatnak kötélgyártók által minden féle kötelekké. Szemmel látott tanúk bizonyitása szerint ezen aloe-kötelek sokkal tartósabbak és keményebbek azoknál, mellyek kenderből készittetnek.

RÉGISÉG.

Egyptusi maradványok. Burton ur, az egyptusi ujabb utazók egyike, 11 esztendőt töltött Egyptusnak megvizsgálásában, kivált geologia, conchyliologia, és zoologia tekintetéből. A' hieroglyphákra is figyelmet fordita, 's Humphries nevű jeles művész uti társa igen sokat lerajzolt számára, mellyeknek némellyikét Cairóban már kőre metszve ki is adta. — Berenice városának düledékei a' veres tenger partján az egyptusi hajdankornak épitő mesterségéből még maig is remek darabokat mutatnak. A' házak állása rendszeres; a' főutszák egymásba vágnak; középben egy templom állott. A' legnagyobb házak hossza csak 40 lábra, széle 20-ra terjedett; mások kisebbek voltak, mert, ugymond Belzoni, a' népnek nagy térre nem volt szüksége; nyája mindenkor a' szabadon legelt; nagy műgyáraik se valának. Ugyan ezen iró szerint az egyptusi házak, mellyeket Diodor 4—5 emeletűknek mond, csucsallan

tornyokhoz hasonlitottak. Bacchus városának házai Möris tó mellett nem állottak ugy egymás mellett, hogy utszákat képzettek volna, hanem közöttek csak 3—4 lábnyi utak voltak, 's valamennyin napon sült téglákból épültek. A' városon keresztül a' délre fekvő templomig nagy kövekkel kirakott 's magosra emelt utsza terjed. A' város közepén Belzoni több földalatti házat vagy pinczét tapasztalt, mellyekre erős fagerendák, ezekre nád-réteg, 's ezekre ismét téglák voltak rakva, ugy hogy, mivel az utszával egyirányos magossággal birtak, rajtok járni lehetett a' nélkül, hogy tudta az ember, hogy ház fedelén jár. Több illy lakhelyet kiástak, 's tapasztalák, hogy a' gerenda még igen erős volt, 's illy sok ideig jól elállott; még a' nád is alig volt jól kiszáradva. E' pinczék belsejében murva (Schutt) találtatott ugyan; de minthogy mindenikben tüzhely állott, kétségkivül lakhelyül szolgáltak. A' belső tér 10 — 12 lábnyi volt, 's egyiket a' másiktól 3 lábnyi széles de hasonlag fedeles keskeny folyosó választá-el. — Seiffarth lipcsei professor 1826-ik évben Turinban némelly papyrus-töredékek közt egy ujabb (6-dik) egyptusi állat-kört (Thierkreis), melly a' régi Egyptusiak astronomiai felirásaiknak kulcsa, fedezett-fel, mellyből a' régiség tudományára nevezetes felvilágositást remél adhatni.

Romai trottoir, 's régi tők. Londonnak régibb részein történt ásatások közben a' mult évben több romai maradványokra akadtak; nevezetesek ezek közt a' régi St. Maryle-Boco alatt felfedezett templom omladványai előtt 18 lábnyi mélységben talált romai trottoir. Sz. Pál temploma alapkövének letételekor egy temetőre jutottak, hol britt és hajdankori szász sirok valának. Itt különféle tőket találtak elefant csontból, mellyekkel hihetőleg a' szemfedelet tűzték öszve.

Ethiopiai régiségek. A' régiségek 's valamelly hajdankori ország körüli fürkészetet szükségképpen ennek geographi határai megvizsgálata előzze-meg; mert a' fürkésző utját álló legnagyobb akadályok ama pontatlan 's tunya módból származnak, mellyel a' hajdani irók megjegyzik a' tartományok neveit. A' meleg égöv között fekvő minden országok többnyire Ethiopiának 's Indiának neveztetnek; több hiteles tekintetű irók Kaldeát, Assyriát 's Persiát együtt véve Ethiopiának, és a' veres tenger két mellék részeit különbség nélkül Ethiopiának 's Indiának nevezik. Ezen zavar még mai napig is divatozik a' keleti népnél; mert a' Persák a' Nilus felső völgyének belföldijét Siah Hindu-nak vagy Hindinek mondják, melly név csak Hindustan belföldijének tulajdona. Nevezetes, hogy zsidó iróknál hasonló határozottlanság uralkodik; mert a' szent irásban majd a' tulajdonképi Ethiopia, majd Arabia

félszigete neveztetik Kusch-nak, melly név, mi valóban furcsa, egyszernél többször is a' kaspi tengerrel egyik határos tartománynak is tulajdonittatik. A' Zsidóknak Kusch-ja a' Kaldeusuk Kuschja; 's minthogy a' Kuthim-ok, kik Samariába jöttek letelepedés végett, Mediának gyarmatjai voltak, következik, hogy mind persa országtól északra, mind délre Egyptustól volt Kusch nevű tartomány. Böchart 's némelly mások hajlandók a' Kusch nevet csupán Arabiára szoritani, mivel az Ethiopok a' szent irásban némellykor Ludim-oknak neveztetnek, és pedig e' messze terjedt néptörzsök egyik része szerint, melly országukban letelepedék: de ezen állitás nem alapos. A' többek közül csak egy helyre hivatkozunk; t. i. Ezekielben olvasható, hogy az ur Egyptust pusztitással fenyegeti mondván: „elpusztitom Migdoltól fogva Syene-ig, 's Kusch határáig." — Migdol egy városnak ismeretes neve, melly mintegy 12 mértföldnyire fekvék Pelusiumtól a' Nilus mellett nem messze a' földközi tengertől; Syene (most Assnan) határváros Egyptusnak tulsó végén, és igy egyenesen tőhatárán Ethiopiának.

Az itt szóban levő Ethiopiának vagy Kuschnak ezek lehetnek határai: északról a' Nilusnak kisebb zuhataga, keletről a' veres tenger, délről 's nyugotról a' miveltségnek különféle fokán álló afrikai nemzetek. E' tartomány fő megyéje Meroe szigete volt: a' hasonló nevű főváros régibbnek 's hatalmasbnak mondatik Egyptus Thebá-jánál, 's a' hagyományok tulságának hóduló földleirók állitják, hogy Meroe fővárost 400 mesterember 's művész lakta, és az 250.000 emberből álló hadsereget küldhetett táborba.

A' Nilus, mielőtt Mugrum (Mogran) vagy is Astaboras folyóval egyesülne, Egyptus felett mindkét oldalról bérczektől keritett völgyön foly keresztül, mellyek majd a' folyamnak partjáig terjednek majd tetemes távulságra vonulnak vissza; 's ez okozza, hogy a' folyam észrevehetőleg nem változtathatja ágyát. Nem kétkedhetni, hogy e' völgy hajdan éppen olly termékeny lehetett, mint alsó Egyptusé, mert ez még most is fenn áll megóva ama feldulásoktól, mellyekről azonnal szó leend: következőleg e' környék egykor gazdagon mivelt bő népes, és virágzó városokkal diszlő lehetett. Az emlitett hegylánczok azonban e' viz folyása szerint lefelé mindinkább alacsonyulnak, mig végre a' folyam két oldalán tágas pusztákká laposulnak. A' Nilusnak áradásai, mellyek ágyának szük helyzetei által nagyobb erőre kapnak, gondolhatlan időktől fogva a' termékeny földet onnan, hol ezt természeti töltés nem védelmezé, az alsó völgybe mosá-el, 's itt, minthogy az alacsony hegyek csak csekély gátul szolgáltak, a' pusztának folyó homokja sokkal kartékonyabb lön, mint Egyiptusban. A' polgárisodásnak ezen ellenállhatlan ellensége

nemcsak a' völgyig tolongott, hanem a' hajdankori nagyságnak sok óriási emlékét is eltemeté. Mindenfelé a' folyam ágainak (mellyek most csak egy ágyba vannak szoritva), a' száraz földdel egyesült szigeteknek 's csatornáknak nyomai mutatkoznak, mellyek a' Nilus rendes kiáradásainak szabályozására és terjesztésére készittettek. E' természetes okokat elegendőleg megmagyarázná a' vadság 's elfajulás, mellyek most a' miveltség és hatalom régi székén tanyáznak, ha arról a' történet és hagyomány mélyen hallgatna is.

(Folytatás következik.)

HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir Bátorfaluból. September 14-én szenderült-el kőszvény által okozott vizkórságban élete 59-dik évében t. Nedeczei **Nedeczky Krisztina** asszonyság, néhai t. Dolinai **Buócz Sándor** ur özvegye. Hült tetemei sept. 17-én az Ócsai Balogh családnak felső-pribelyi templom alatti sirboltjába vitettek. Gyászolják az elhunytat kesergő gyermeke: **Zsófia** t. Dolinai Buócz Lajos urnak nője; testvérei: **Antonia**, t. ifiabb Nedeczky Lajos ur hitese, és **Anna**, valamint unokáji **Buócz Gyula, Petronella, Constantina**, és **Bernardina**.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Szépirási tanitás. A' k. nemzeti főiskolákban és vasárnapi külön órákban (az alólirtnak nagy iróteremében, hol a' helyes irás is tanittatik) szépirást tanulni akaró ujabb nevendékeknek beiratása a' következő iskolai folyamatra october 7-kéig reggel 8—9, délután 2—3 óra között történhetik meg az alólirtnál Pesten a' városház piaczán, az ugy nevezett zöld udvar 2-ik emeletében.

Tauber Imre.
szépirás tanitója.

Pesten a' reuniók, mint látszik, divatba jönnek. Mind a' casino vendéglő teremében (minden csötörtökön), mind a' vadász kürtnél (szombaton estve) legalább eddig olly számos nemcsak férjfiak, hanem ékes öltözetű asszonyok is jelentek-meg, hogy minden asztal el vala foglalva. **Zöhls** urnak (a' bajuszos pesti Straussnak) hangművei mindenkor tapsokkal fogadtatnak. — A' nádor czimű hotelnak bérlője sept. 29-kén adá az első reuniót.

A' **szüretet** Budapesten sept. 28-án kezdették-meg a' váralján 's kertekben; némellyek előbb is. A' közönséges szüret pedig oct. 5-én áll-be.

Pestről a' török követ Ahmet ferik pasa ő excja septemb. 30-kán reggel indult honja felé öt kocsival. Hintója előtt Pest városának két huszárja, mellette egy városi hadnagy lovagolt, kik a' legközelebbi posta-állványig kisérték. Ezen itt léte alatt estvénként a' pesti szinházat látogatá-meg; a' budaiban nem volt. Ellenben Kostyál Ádám pesti szabónál király-kék szinű Attila-dolmányt (fekete zsinórra) csináltatott, mellyet otthon kilovaglása közben fog használni.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán sept. 19-kén Aubernak „Fra Diavolo“ operája 3 felv. Szerdahelyi fordítása szerint legelőször adatott Szentpéteri Zsigmond ur jutalmi játékaul. A' czimszerepben Lendvay ur tehetsége szerint igyekezék magát érdemessé tenni a' publicum kegyességére. Szerdahelyi ur (lord) igen mulattató volt. Erkel ur (Lorenzo) ma szélesebb mezőt nyert csinos hangját kitüntetni, melly, ha erőtetést nem szenved, folyvást miveltetvén fokonként erősebb 's hajlékonyabb leend, mimika hozzájárultával pedig érdekesebb. Déríné assz. (Zerlina) a' fürge 's csinos öltözetű fogadós leány helyesen viselé magát. Mogyorósi N. (Pamela), és Szilágyi (Matheo), Udvarhelyi (Giacomo), Szentpéteri (Beppo) urak a' kisebb szerepekben jól állottak. A' diszitmények csinosak, a' kar és orchestrum helyesek voltak. A' nagy eső ellenére is szép számú közönség jelent-meg. — 30-kán a' „genfi árva“ czimű szinjáték (Castelli után fordítá Radnótfai Nagy Samuel) czimszerepét Laborfalvi R. dicséretes szorgalommal 's tapsokra érdemesitve adá. Sajnáltuk, hogy némellykor igen csendes és mély hangon ejtett szavait nem érthettük. Udvarhelyi ur Egertont illő méltósággal és igen helyesen játszá; Egressi ur (Strömborst) hasonlag jelesen. Kántorné assz. (Rolsteinné), Tóth (Károly), Szilágyi (Villi), Telepi (a' mulattató Verbold), és Szentpéteri (főbiró) urak, valamint Kovácsné assz. (Brigitta) mindenik maga helyén állva érdekessé tették e' mutatványt. — Oct. 1-jén a' „sevillai borbély“ ismételtetett.

Felszóllitás. Az erdélyi nagyfejedelemség fővárosában Kolosvárátt nekem a' játékszin általengedtetvén, felszóllitom a' két magyar hazában levő mindkét nembeli magyar szinészeket, 's dalnokokat, hogy, ha szándékjok volna helyöket változtatni, szivesen fogadom társaságomhoz akár bizonyos fizetésért, akár osztozásra, ha a' mostani helyöken megalapitott rendszabály szerint felmondanak 's elbocsájtatnak. Minden kivánságaikat ne terheltessenek levél által tudtomra adni. Ki november 15-kéig levelére választ nem veend, annak kivánságai vagy el nem fogadhatók, vagy helyette már más találkozott. Azon művészeknek, kiknek caracterök 's talentumaik felől meggyőződve vagyok, ha pénzre lenne szükségök, három hónapi fizetést előre ajánlok egyezés és szerződés után. Kiket nem ismerek másként, mint a' Honművész tudósitásaiból, keressenek-meg egyet társaságom tagjai közül, 's az tulajdonairól jót állván hasonlag számot tarthat a' fent irt három hónapi fizetés elő-küldésére. October 20-káig Lugoson Krassó vármegyében engem kinek kinek levele megtalálhat; azon túl Botos István gubernialis cancellista urhoz Kolosvárra lehet küldeni. — Költ Lugoson sept. 25-kén 1835.

Pály Elek
szinész társaság igazgatója.

Pesten az ideigleni magyar szinház alapjai szorgalmasan ásattatnak, mi minden magyar keblű hazafit legszebb reménynyel biztat.

Már is naponként számosan járnak oda mindkét nemű patrioták nézni, mennyire haladt elő mult naptól fogva a' munka, 's kiki az épületet mintegy oda varázsoltatni ohajtaná a' legrövidebb idő alatt. — — Ez uttal figyelmeztetjük a' hazafiakat, hogy **minden nemű** adakozások, mellyek ezen épületet elősegithetik, materialék vagy pénz, 'sa't. elfogadtatnak a' t. n. megye által; 's **mennél előbb** küldetnek-be azok, annál kedvesebbek lesznek Biztosan remélhetjük, hogy a' honosok örömmel fognak segéd kezet nyujtani a' magyar szinészetnek e' középponti szép hajlékára, és annak előmozditásához nemcsak a' pesti megye lakosai, hanem az egész honban létező buzgó hazafiak járulandnak. — — E' nemzeti szent czél előmentének könnyebbitése végett e' lapok kiadója is teljes készséggel elfogad minden **pénzbeli adakozást**. Bár milly csekély legyen is az, mindig kedves lesz a' nemzeti nyelv oltárán. Az adakozók nevei egy arra készitett különös ivre jegyeztetnek-fel, 's a' pénz felől nyugtatvány adatik. Kétszeres örömet érzend e' lapok kiadója, ha mindenik t. olvasójának hazafiságos segedelmét hirdetheti. *)

Nyilvános köszönet. Lelépvén e' hónap elejétől kezdve szini pályámról a' jövő tavaszig, egyik legszebb kötelességemnek tartom alázatos köszönetemet jelenteni a' nagyon tisztelt budapesti közönségnek azon megkülönböztető kegyességért, mellyben engem mindenkorig részesiteni méltóztatott; 's midőn egyszersmind jelentem, hogy tánctanitó leczkéimet a' téli hónapokban is folytatni fogom, magamat a' nagy érdemű közönség tapasztalt pártfogásába ajánlom.

Kaczér Ferencz
a' budai szinháznak eddigi tánez- és balletmestere.

Debreczenben aug. 16-án „az utósó segéd eszközben" **Vizi** grófot **Fáncsy** némi hideg feszességgel, báro **Erynét** **Chyabayné** több helyen ügyesen, **Tomory** bárót **Baranyi** tetszésre, Idát **Aloysia** hasonlóan (bár a' baróhoz tett látogatási utjában öltözete változtatására éppen semmit se látszaték is ügyelni), báro **Tüzest** **László** igen helyes felfogással vivén az egészre legtöbb hatással bir vala, ha comicai nagy elbizottságát 's az extemporizálást fékezvén jelenkorunk izletéhez szabott styllel készült szerepét az avult „egyszer hun vót hun nem vót még az ó perencziás tengeren is túl vót" — 's több ehhez hasonló és ide nem illett beszövésekkel nem kivánja homályositani: mert mi azt hisszük róla, hogy szigorú fontolás után ő se lel az illyesekben semmi nemű mulattató furcsaságot; 's azért higyje-el, az se dicsérhetimeg, kiről elmondhatná: „hogy tőle szép dicsértetni." — Különös dicséretet érdemel azonban szerepe tudásáért, de nem ám mai heveskedéseiért, habár Tüzes nevet viselt is; mert higyje nekünk, kik méltólag tudjuk becsülni művészi tehetségét, hogy az ollyatén forgó szél — millyen mai játékába keveredett — tüzének szikrájit a' rendes vitelbe kavarván, csak igaz érdemének bizonyos részét perzseli-el. — 18-kán Castelli „Gabriela" czimü dramája — Kovacsóczy magyarositása szerint közép számú nézők előtt adatott. A' czimszerepet vivő **Chyabayné**

*) **Javitás.** Mult számunkban a' pesti magyar szinház czikkelyének 3–4-dik sorába „Nem tartottuk ez iránt" szók után „feleslegnek" tétessék.

szokott meghajló állása itt lehetett igazán alkalmaztatható, azon gondolat után ítélve, hogy vaksága miatt a' szó után hajladozik. — 20-kán Weissenthurn vig játéka „a' gyökeres orvoslás" először adaték, mellyben Magosvári bárót Chyabay jól, Friderikát Parázsóné kedvnyerőleg, Antalt Szákfy, Sasváry hadnagyot Éder kielégítőleg, Felhősit László igen ügyesen és szerepe lelkét eltalálva játszá ugyan, de azt ki nem vive, mint hogy képzelhetlennek véljük, hogy őt szerelmi dühe őrállói helyzetében olly minden furcsaság nélküli comicai tettekre ingerlette volna, millyeket a' csákó elejének hátrafordítása, 's nehéz fegyverének különböző és csak ahoz nem értőhez illő forgatása, és a' töltéses táska, ugy a' bajonetthüvelynek jobb oldalra felcserélése, 's ügyetlen tükröző több mozdulatai által nyilványosita. — Mlgr és Szlzr.

Lugoson Krassó vgyében Liszka Antal és fija János (kötélverő) játékszint épitettek igen szép helyen, 's tulajdon költségöken. Egy sor galleria övezi körül az egészt, mellyben két oldalról nyolcz — nyolcz páholy nézi egymást szemben; éppen a' fordulatban hátul 15 zártszék 's vagy 50 személynek van helye; földszint 24 zártszék; első hely mintegy 250 emberre; az utósó helyre 80—90 ember férhet-el. A' játszóhely szélessége (a' melly t. i. látható) 3 öl 3 láb, hosszasága 4 öl. — A' nézőhely hosszasága 8 öl, szélessége 5 öl 3 láb, magossága 4 öl. A' diszitmények Krausz temesvári játékszini festő által készittettek illő csinossággal. — Az épités kezdetett 1835-ki aprilis 1-jén, 's már 18-án falai egészen ujan épitve készen állottak három öltöző szobával együtt. 12 nap mulva egészen fedél alá jött. Majus 1-jétől fogva butorozzák és festik belsejét. Padlata vizfolyásilag van deszkázva, hogy kihordván belőle a' székeket, tánczteremül szolgáljon. October 1-jén kinyittatott Pály Elek társasága által „Szapáry Péter" czimű hazai dramával. K.

Nagyváradon a' t. n. megye egyesitvén szándékát a' városelőjárósága ohajtásával, szinházat akar épiteni az ugy nevezett „Apolloterem" helyén.

Német Játékszin.

Schröder-Devrient assz. valamint másodszori ujabb felléptekor mult sept. 28-án mint Fidelio, ugy 30-kán Weber Oberonjában mint Rezia a' nagy számú közönségtől zajos tapsokkal fogadtatott.

DIVAT.

Párisból még eddig őszi ruhák ügyében kevés vagy semmi uj se közöltetik. Egyébiránt az asszonyok reggeli köntösre indiai szövetet vesznek, melly vagy koczkás, vagy egymásra rakott pálma leveleket visel. Őszi köntösre kezdik használni a' szines és zöld-csíkos levantine-t. Pongyola ruhákon most is a' nagy pelerint szeretik, melly elől szív formára mélyen ereszkedik-le. — Selyem ruhákhoz nem schawlt, hanem stólákat viselnek sima atlaszból. — A' szalaggal elesitett fejkötő blonde-ból, musselinból, 's organdiból készül. — A' papucsokat fehér atlaszszal bélelt bársonból csinálják. — A' török szalagok igen élénk szinvegyületűek, 's a' zsinór-diszitmények e' télen nagyon fognak divatozni. Ékes ruhákhoz goth csipkével diszesitik a' mantillát. A' ruhák ujjai még is igen bőek, de ránczokba vannak véve. Az alruhák hosszúk. Némelly asszonyok nehéz selyemből viselnek felruhát, mellynek gallérja körösköről, 's a' ruha eleje felülről egészen le, hímezve van.

Figyelmeztetés. Folyóiratunk divatképei 's minden egyéb bécsi és parisi uj divatok szerint dolgozik a' már több izben dicsérettel említett Keresztessy Samuel ur polgári asszony-ruha szabó Pesten, kit most ujolag a' t. közönségnek figyelmébe ajánlani bátorkodunk. Előbbi szállását megváltoztatván most a' váczi utszában ugyan, de kevéssel feljebb lakik 412. szám alatt Mocsonyi ur házának (melly a' „három Grácziák" czimről ismeretes) 1-ső emeletében.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

84.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön october 8kán 1835.

SZORGALOM.

Tűcsinálói remekmű. Londonban a' legközelebbi műkiállitás alkalmával valamelly Angol egy közönséges varró tűt is hozott, mellyet csak nagy könyörgés után vettek-fel, 's mellynél mindenki a' nélkül, hogy eszre vette volna, részvét nélkül ment-el. A' kiállitás végzetével annak készitője Balton ur a' dijbirákat varrótűjéhez vezeté, 's mikroskop által megvizsgáltatá: de hasztalan! a' dijbirák semmit se vettek észre a' tű felületén. Ekkor Balton ur kisrófolá tűjét, 's belőle egy másikat vön elő, ebből ismét egy másikat, 's igy tovább, mig hatot ki nem vett belőle. A' birák nem tagadhaták-meg tőle csudálkozásukat, 's a' dijt ezen remekműnek itélék oda.

Levegőkút. Brestben valamelly természettudós bizonyos erőművet készitett, mellynek segedelmével a' gőzös légrészek vizzé változtathatnak által. Illy egy erőművel tehát mintegy levegői kutat lehet alkotni, mellyet mindenütt, szárazon és vizen, sikerrel lehet használni, 's belőle tiszta iható vizet minden időben meritni.

Macaroni. Nápolban bizonyos macaroni-(olasz metélt tészta) kereskedő városnegyedebeli szegények számára fényes ebédet adott feleségének szerencsés felgyógyulását innepelvén. Ő ezen innepiségre valamelly egészen uj nemű macaronit készitett, melly nagyságára nézve minden illynemű készitményektől különbözött. Formájokra, vastagság és hosszaságokra nézve t. i. egészen hasonlók voltak a' fából készitett kútcsővekhez; az edény, mellyben megfőzték, egy nagy serfőző katlan vala, 's egy óriás nagyságú tölgyfából készült tálban tálalták-ki. Egyetlen egy macaroni 200 fontot (!?) nyomott, 's elegendő volt száz szegénynek éhét kielégiteni. Egy levágott darab hasonló vala egy kereksajthoz. Az egészben mintegy 500 illyen macaroni tálaltatott-fel valamelly nagy sátor alatt, és azokat szerencsésen fel is emésztették.

Szántó disznók. Brodiban valamelly paraszt próbát tett hizlalásra haszonvehetlen disznókat kocsi-vonásra tanitani; próbálata szerencsésen sikerült, 's most már minden mezei munkáját, minők a' szántás, boronálás, ganéjozás 's a' t. sertvésekkel végzi a' nélkül, hogy lóra vagy ökörre volna szüksége.

Gummi elasticum. Alig van valami a' világon, mit olly sokféle 's különnemű czélokra használnának, mint a' gummi elasti-

cum. Legujabban egy Amerikai, mint mondják, belőle igen jó izű kenyeret is próbált csinálni.

RÉGISÉG.

Ethiopiai régiségek. *(Végzet.)* Az ethiopi és egyptusi épületek stylusának hasonlatossága bizonyitja, hogy mindkét ország épitőmestersége közös eredetű. Mellyike régibb a' kettőnek, nem könnyű meghatározni; de a' stylusnak bizonyos sajátságai szerint, mellyeket az egyptusi emlékekben jártos igen könnyen megismer, habár minden más ismertető jel hibáznék is, meglehetős pontossággal meghatározhatni valamelly épületnek korszakát. Azon sajátságok szerint már most Hoskins ur 's más tudós utazók, kik a' felső 's alsó Nilus melléki épület-emlékeket vizsgálták, a' fensőbb régiségnek elsőségét az ethiopi épitészetnek itélik oda. Hoskins ur ki Ethiopiában utazott, Londonban ezen évben kiadott utazási leirása szerint, az ethiopi épitészet diszitvényeinek vagy is faragmányainak bélyegét következőleg terjeszti elő:

„Átaljan véve csupa domború ékesitvényt lehet találni, kivevén a' hieroglyphákat, mellyek bevésve vannak. A' stylus éppen nem hasonlit a' legjobb thebaihoz. Éppen ugy hasonlatlan az Osirsetes, Thothmes, II-ik Ramesses (Augustus ideje) és Psammeticus uralkodásának virágzó stylusához, valamint a' persa (értem az Oasis Magna térén talált Darius temploma faragmányát), ptolomei, vagy romai dynasták alatti ügyetlen 's disztelen faragmányokhoz. Ezen stylusokhoz éppen semmi hasonlatossága nincsen, se nem tetszik-ki valahonnan, hogy amaz talán emennek rosz utánzása volna. A' düledékeken még látható czifraságok szemlátomást sajátságosak e' tartományban. Sok ezek közül ábrázolatjait mutatja egy sokkal egyszerűbb és tisztább vallás szertartásának, mint a' megromlott egyptusi mythologiáé volt. Eredetiség bélyegét viselik azok, 's ez okból ugy vélekedem, hogy az egyptusi stylus régibb a' többinél, 's hogy a' legrégibb, ámbár nem legjobb.

A' meroei pyramisok fövénykőből valók, melly a' keleti hegylánczból töretett. Ezen kő lágyabb az egyptusinál, melly körülmény, a' nagy régiség mellett, megmagyarázza azon egybeomlás állapotját, mellyben e' düledékek nagyobb része van, valamint a' faragmányok 's hieroglyphák, melly utóbbiak gyakran egészen olvashatlanok. Az idő 's a' naptéritői (tropusi) perzselő sugárok ezen omladványokat barnaveresekké, 's néhol feketékké is festék. Minthogy pedig sok évszázad kivántatik egy világos szinű fövénykőnek illy elváltoztatására, ismét elég bizonyság ez e' maradványoknak nagy régiségökre. Viszonyzatilag e' kövek kicsinyek 's könnyen elvitet-

hetők. Szerencse tehát, hogy a' pyramisoknak főcsoportulata olly távul áll a' Nilustól; különben a' düledékeknek nagy részét már régen épitő szerekül elhordták volna.

Meroeban három tábla van, mellyeket utazónk rajzolatai szerint Rosellininak egyptusi emlékeivel egybehasonlitani lehet. Az ethiopi faragványok alakjainak több kerekdedségeik vannak, mint az egyptusiaknak. Az első táblán levő királynét nagyon is köpczösnek lehet mondani, sőt kevés különbség is van rajta öltözetére nézve. Cailliand és Rüppel bizonyitják, hogy az ethiopi emlékeken levő királynék hős alakban tünnek elő, mi az egyptusiakon hibázik: innen következtető, hogy ezen faragványok ethiopi eredetűek; mivel tudjuk a' történetből, hogy Ethiopián gyakran asszonyok uralkodtak, és hogy e' tartomány asszonyai férjeikkel osztoztak a' háború veszélyeiben. Az ethiopi alakok idomtalansága világosan látszik bizonyitani, hogy a' faragványi mesterségnek legkorábbi időszakába tartoznak. A' merész és könnyen odaszórt kevés rajzvonatok, a' tökélyetlen kivitel mutatják, hogy a' művész csak történeti emlékezetet nem pedig czifraságot akart készíteni. Mennél alább evezünk pedig a' Niluson, annál tökélyesb és bizonyosb munkát látunk az emlékeken, mig végre Thebában olly művekre jutunk, mellyeken az idealis szépségnek fogalmait nem lehet meg nem ismerni.

A' tökélyességhez ezen lassankénti átmenetel még erősebben tünik-fel a' pyramisokon. Nagyság, alak, materiale, és rendszer tekintetében az ethiopiak hátrább állnak az egyptusiaknál: de az ethiopi épitészet egy valódi rendkivüles körülménytől kisértetik, mellyet Hoskins ur legelőször fedeze-fel, t. i. hogy a' boltozat feltalálását Ethiopiaknak köszönjük.

„A' meroei pyramisoknak egyik porticusa — mond az utazó, azért különösen nevezetes, hogy teteje egészen a' kőmivészség rendszabályai szerint van boltozva, 's illő végkővel ellátva. A' boltozat felváltva 4 és 5 kőből áll, de ezen rendetlenség mellett is az elv mindig ugyanaz, mert a' kövek csak oldalas nyomás által tartatnak öszve.“

Még nevezetesbek az ethiopi épületek boltozatai Gibel el Berkel-ben.

„A' meroei pyramisok boltozatai egy körnek segmentumát képzették: de itt nemcsak illyeket találtam, hanem csucsos boltozatokat is. Az utóbbiak a' boltozat alakja szerint könnyeden kivájt 6 kőből állnak, mellyeknek egyike se nyomul kiljebb a' másiknál (mint ez különben látható Thebában a' kősziklába vágott templom melletti boltozaton), hanem valamennyi csupán csak oldalas nyomás által szorul öszve. E' boltozat kövei nem vakolat (mész-

kása) által ragasztattak egybe, hanem a' boltozat felett valamelly ragvány (porenyv, Kitt) segedelmével öszveillesztett apró kövek rétege fekszik.

Ethiopiának hajdani miveltségére mutat egy thebai siron talált innepélyes menet is. Meggyőzött nemzetek t. i. III-dik Thotmesnek hódulnak, ki Krisztus előtt mintegy 1500 évvel uralkodék. Az alakok közt hieroglyphai felirásokkal megjelelt Ethiopiak is vannak, kiknek egyik sora arany 's ezüst, gyönyörű alakú és czifrázatú edényeket visznek. Egyikének nyakkötője, hihetőleg Lazuli kőből, aranynyal diszlik. Igy tehát a' miveltségnek azon időből is van itt bizonyitványa, midőn még Mózes történetiró nem létezett.

Egy másik sorban két Ethiopi gyönyörűn rajzolt teveszarvast (giraffa) vezet, mellynek nyakán egy enyelgő majom ül. A' teveszarvas lábaira szoritott kötelen vezettetik. Innen tanuljuk, hogy az Ethiopiak vadászok is voltak, mivel hódulásuk vad állatokból, bőrökből, strucztojásokból, 's más vadászati zsákmányokból állanak. A' sorban még egy csapat agár is látszik. Az ajándékok köztt kitünőbbek: két obelisk, hihetőleg granitból; több szép edény aranynyal 's ezüsttel telve, mint a' hieroglyphák mondják; egy csinos ládácska gyürűkkel, 's egy palaczk, sárgacsikos kék üvegből; számos elefantcsont és ebenfa darabok, — mellyek Afrika belsejével táplált kereskedésre mutatnak."

Az Abu Naga-i omladványokról igy szólla az utazott iró. „Ama két négyszegű oszlop, melly még e' templom maradványaiból fennáll, igen nevezetes. Mindeniken Typhon alakja, ennek felette pedig Isis vagy Athor feje látszik. Az alakok, nagyon elcsonkultak. — Diodor szerint a' Meroe felett lakó nép Isist, Pant, Herkulest, és Zeust imádja. Ezen Typhont sokan Pthah-nak is nevezik, 's egyenesen Jupiterből származottnak mondják. — Az emlitett munka eredetiség bélyegét viseli, 's én ezen omladványokat ama legrégibb templomok maradványainak tartom, mellyek a' két nagy istenségnek (Isis és Typhon), vagy is a' világ jó és rosz elvének tiszteletére emeltettek; mert Isis, a' Görögök Ceres-e, azon istenség gondviselésének ősképe, melly az embereknek a' föld gyümölcseit adja, 's asszonyi alakban, a' nagy istenség anyai jóságát ábrázoló képben, tiszteltették. Erre nézve némellykor térdén ülő gyermekével is, Horussal, az emberi nem szaporodásának eredete jeléül, készitteték alakja. A' Typhonnak fenn nevezett alak mellett magyarázó felirás nem áll, 's igy ugy vélem, az talán az Ethiopiak Herkulese lehetett. Más hozzá hasonló alakok a' hieroglyphák által Pthah névvel jeleltetnek.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Rákosi táborlat. E' lapok 71—72 számaiban tett említésünk szerint a' rákosi táborlatnak nagyobb hadforgásai (Manoeuvres) következő rendben mentek 's mennek véghez. — Sept. 28-kán, Söldenhofen gyalogsága adá mutatványait; 29-én pedig G. M. Schmeling gyalog dandárja (Brigade), melly Kalteis granátosainak 1, Portugall ezered 1, és Mazzuchelli 2 zászlóaljából (Bataillon) állott. — 30-kán a' tábori sereg felváltatott. — Oct. 1-jén következék. G. M. B. Hrabovszky gyalog dandárjának mutatványa, melly állott Söldenhofen 2, István főherczeg 2 zászlóaljából, és egy hatfontos ágyútelepből (Batterie). — Oct. 2-án kémlés (Recognoscierung) Czinkota felé. — 3-kán táborforgás (Feldmanoeuvre) felváltva nagy őrdiszszel (Wachparade) a' táborban. — 4-én egyházidisz (Kirchenparade). — 5. 's 6-án szemleforgás (Revue-Manoeuvre). — 7—8-án táborforgás Budaörs mellett. — 9-én határozottlan. — 10-én lovas dandár (Cavallerie-Brigade) mutatványa Rákoson. Állott ez Nostitz könnyű lovas ezredének 8, Ferdinand huszárainak 8 lovas századjából (escadron), és egy lovas ágyús telepből. — A' táborlat F. M. L. Vécsey gróf kormánya alatt állott. Az idő többnyire kedvező.

Török utazók. October 2-kán érkezett Pestre négy fiatal török utazó: Khalis effendi, a' Londonba küldött Nussuf pasának követségi titoknoka, Asmy bey major, Ahmet effendi hadnagy, és Seyid Mehemet követségi segéd, a' tripolisi bey unokája. 4-én utaztak tovább Zimon felé. T. Döbrentei Gábor tartományi biztos urhoz levén utasitva ennél oct. 3-kán megtették látogatásukat, 's olly szép miveltséget mutattak, millyet az eddig erre utazott Törökökben nem tapasztaltunk. Franczia nyelven csinosan beszéltek, 's járatosságukat más tudományokban is bebizonyiták. Már más fél esztendő óta utaznak Európában a' status költségén, hogy minden helyes intézeteket megvizsgálván azokat honjokban is létesitsék. Emlitették, hogy most 60 ifiú Török végzi tanulmányát az europai miveltebb országokban, kik az után hazájokban a' nyilvános intézetek előjárójivá tétetnek. Igy Asmy bey a' katonai nevendékek intézetének lesz igazgatója Byzantban. Khalis effendi költő levén Döbrentei urnak török verseket irt emlékül, 's igéré neki, hogy a' tőle emlékül nyert „gr. Teleki Ferencz verseiért" hálája 's tisztelete jeléül Zimonból török grammatikát 's könyveket fog küldeni.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán oct. 3-kán először adatott „Fragepan Erzsébet" czimű eredeti szomorú játék, Szigligety Eduard munkája. Erről máskor bővebben. — 4-én a' „franczia országi tündér" tüneményes vig játék énekekkel jött ismét szinpadra, mellyben Szerdahelyi ur (Spindelbein), Dériné assz. (Róza), Szentpétery ur (Freidnm), a' főszerepek vivői, jól mulattaták a' nagy számú közönséget. — 6-án „ördög Robert" szinjáték adatott.

Figyelmeztetés. Budán jövő szombaton (oct. 10-kén) Kántorné assz. jutalmi játékaul adatik: „Macskásy Juliana,

vagy, az arany pereczek" szinjáték öt felvonásban. Irta Dugonics András. — Magyar szinészetünk pályáján a' jutalmazandó művészné a' tragicai szerepben első fokot viva-ki magának, mi okból hervadhatlan koszorú diszesiti nevét. Ez a' közönségnek egyetemes szózatja. Méltán feltehetjük tehát, hogy emlitett jutalmi játékában, mellyhez eredeti magyar darabot választa, valamint ujabb füzért tüzend művészi koszorújába, ugy a' magyar szinészet pártfogóji ujabb nagylelkűséggel nyujtják neki ama hazafiságos segedelmet, melly szép koszorúja virágait éleszteni, őt pedig további szorgalomra 's csüggedhetlenségre folyvást buzditani fogja.

Nyilatkozás. A' Honmüvész 72-dik számában közlött tudósitás értelmében a' pesti német szinház kibérlésére, mint már előre folyamodó, mért nem jelentem-meg — nyilatkozásom ez. — A' pesti szinház kibérlését csak azon esetre határozám-el magamban, ha a' budai szinházat t. n. Pest vmgye KK. és Rendjei tovább nem tartanák-meg 1836-ki husvétnál a' magyar szinész-társaság számára; mert akkor minden tehetségemet arra forditom vala, hogy a' magyar szinészet Budapestről ne távozzék-el. — Azonban t. n. Pest vgye lelkes KK. és Rendjeinek a' magyar játékszin épitése iránt aug. 26-diki határozata jókor tudtomra adatván, gondolám: „ha az uj magyar szinház Pesten még az idén fedél alá jön, ugy az, 1836-ki tavaszra, készen lesz; két magyar társaság pedig Pesten most még felesleges." — 'S ezért történt elmaradásom. — Költ Lugoson sept. 25-én 1835. Pály Elek
szinész-társaság igazgatója.

Debreczenben aug. 22-kén bérlet-szünéssel „Borgia Lucretia" Hugo Victor után gróf Bethlen Ferencztől forditva szomorú játék tömött számú nézők előtt először került szinpadra. A' czimszerepben Parázsné az asszonyi kebelben alig létezhető vad érzetektől elragadt vérszomjas indulatokat külön külön tulajdon sajatságában olly élénken nyomá-ki, hogy mindenkit mai kitüntetett szorgalmas munkálódása által maga iránt erős vonzódásra 's különös tetszésre ingerelt, bár szerepe visszataszitó erővel munkálódott ellene. Ferrara herczegét Baranyi hiven ábrázolá, 's azon ritka szinészi ügyeletnek, melly az ő játékviteléből mutatkozik, ma nem kevés ékét tevé azon jelenet, mellyben, midőn Lucretia Genaróhoz (kit László várakozásunknak megfelelőleg, 's igen helyesen személyesite) viselt szerelme végett előbbi kalandját ismerő férjét az ellenkezőről kivánja tettetett hizelgéseivel meggyőzni — a' fellobbant szerelemféltés dühét olly hideg vérűséggel 's mérséklettel tudá ő is szinleni. — Maffeo Orsini szerepében Fáncsy szinészi jártosságát kielégitőleg nyilvánositá. Csak figyelmeztetjük, hogy öltözete után körülnézését ne olly észrevehetőleg tegye, mint ma. E' darab kerekded menetelét szorgalommal párosult ügyes játékvitelökkel segiték Jappo Liveretto (Szákfy), Apostolo Garela (Chyabay), Oloferno (Zsivora) 's Gubetta (Éder), ki a' tettetésnek 's hidegvérű gunyoskodásnak eleven tükre vala. Szóval e' nagy készületű, diszletes, 's illő pompával adatott pontos mutatvány nagy hatással birt a' közönségre a' nagy daraboknak remélhető illy helyes előtüntetése iránt, 's

mintegy vonzódást szült a' játékszin rendes látogatására nézve. — 23-kán. „Walburg éje" tüneményes szinjáték Kiss fordítása szerint adatott. — 25-kén Éder fordítása után Raupach „dugárosok" czimű vigjátéka jött először szinpadra. A' szerepeiket illő mérséklettel vivők közt említést érdemlenek Wilhelmina (Chiabayné), Eduard (László), Waldau (Szákfy), bár néha a' kolop borbélynak (Éder), ki jelen szerepét olly természeti sajátsággal adá, hogy szinte azon hiedelem támada közttünk, talán ezen különben silány hatású darabot ezen egy szerepéért fordità le — bohózatait szembetünőleg neveté is. Till (Fáncsy) nem tudjuk, mi okból mondá olly cantáló gajdolattal az egészet befejező mondókáját, midön különben szerepét helyesen fogta-fel. Harder (Chiabay), Hanni (Parázsóné) jól játszottak. — 26-kán Kisfaludy „leány őrzők" czimű vig játéka bár nem nagy számú nézők előtt, de a' honi szerzeményhez illő igyekezettel adatott, miért színészeink méltán érdemlenek dicséretet. — Mlgr és Szlzr.

Kecskemét sept. 19 én. — A' mult őszön is három hónapot nálunk töltött színész-társaság Balla felügyelése alatt visszaérkezvén mai napra hirdeté „a' jó hazafi, vagy, érdem jutalma" czimű első mutatványát, 's mindenki igy jelenté örömét: „hála! hogy az őszre ismét színész társaság jöve unalmas óráinkat feledtetni!" — De milly bámulást gerjeszte bennem, midőn a' kezdet órájában még egy lelket se találék a' szinteremben. Csak fél óra mulva szállongott 6—7 szerény színészetpártfogó; 's 3 óranegyed után is csak ennyin levén a' hallgatók, az elkészülve várakozó színészek lemondván mai mutatványukról, haza ballagánk! — Én sok fejtörésem után se találhatám-ki, mi volt ezen első alkalommal is oka tisztelt közönségünk e' részvétlenségének, annyival is inkább, hogy a' színészek olly megkülönböztető tisztelettel szándékoztak először is fellépni, melly szerint a' hirdetmény homlokán ez vala felül, 's elég nagy betűkkel: „Tisztelet tárgy ns Kecskemét városa színészet-kedvelőji iránt" — alján pedig e' szép figyelmes jelentés: „bereketszti a' tisztelet-tárgy, melly e' ns város czimje 's karének által diszesittetik." — 'S a' játék még is elmaradt! — Ismét mondom, hogy ez megfoghatlan előttem annyival inkább, hogy más nap sept. 20-án „a' kevély dáma" czimű, csekélyebb ajánlatú 's felényi puszta hirdető czédulára tömve lett a szinterem; 's ámbár vásár estéje volt, de többnyire helybeliek voltak a' nézők. E' darabban Balláné (b. Patakfalviné), Kőszeghy (b. Szeredi) igen-igen jelesen játszottak. Julia (komorna), Balla (Bárdos) izléssel párosulva mulattattak minket. Kováts (Palánki), Lázár (Őzhegyi), Ajtai (kapitán) kielégítének. Végh (kamarás) igyekezzék sokkal könnyebb társalkodási módon 's tisztán beszélni, csinosb alkalmazással forogni. A' többiek jól fogák-fel kisebb szerepeiket. A' nemesen mulattató játék tetszett. —

Német Játékszin.

Pesten Schröder-Devrient assz. oct. 3-kán mint Norma, 5-én mint Romeo (mi egyszersmind jutalmi játéka volt), mulattatá a' jeles tehetségeit harsány tapsokkal jutalmazó nagy számú közönséget.

TÁNCZ.

Kecskeméten sept. 14-én az iskolai szünet alatt hon mulatozó tanuló-ifiúság a' casinónak tágas teremében csinos tánczmulatságot adott. A' kellemetlen esős idő daczára mind helybeli mind vidéki szépnem igen számosan diszesité ezen vigadalmat. A' reggeli 5 óráig tartott mulatságot nemcsak a' vállalkozó ifiúságnak vendégszeretete, hanem az egész társaságnak jó kedve is fűszerzé. 8 óra helyett (a' rosz idő miatt) csak 9—10 óra közt jövén egybe a' gyülekezet, csinos magyar tánczczal kezdődött a' mulatság, melly' a' nyug-óra alatt ismételtetett Sz—s József ur által, ki a' vidéken e' részben ismeretes tökélyű eredeti kellemes magyar tánczával mindenkit elbájolt. A' fris magyart egy helybeli kisasszonynyal járván-el mindketten zajos tapsokkal tiszteltettek mostani uj divatú tánczmulatságinkban olly igen ritkán látható szép nemzeti tánczunkért. A' szépnem öltözete egyszerű, de csinos, könnyű nyári viseletből állott. Kitünt közülök a' N. Körös városából itt volt két testvér kisasszony, kik bő felvágott ujjú fehér ruhában kék szalagokkal diszesitve, fehér gyöngyből álló függőkkel 's egyszerű csinos fejdiszszel jelentek-meg. — A' tudósító tanúja volt itt egy uj tánczneménck, az ugy nevezett dáma-keringőnek. Ebben a' megforditott világ képeztetik, midőn t. i. a' tánczosné szóllitja-fel a' tánczost. *) Ez, házi mulatságban ismerősek között, állhat ugyan: de nyilvános bálban, hol vidékiek, ismeretlenek is vannak, éppen nem állittathatik helyesnek; minthogy egy fiatal kisasszony szerénységével nem egyeztethető, hogy ő maga valamelly idegent 's ismeretlent szóllitson-fel tánczra. A' részrehajlás se levén mellőztethető, éppen csak helybeliek vagy ismerősek közt lehetett volna helyben hagyható. Azonban csakugyan hamar végét érte ezen uj divatú keringő; mert a' nem választott tánczosok megunván a' pihenést magok kezdék ismét régi szokás szerint a' tánczosnét felszóllitani. — Egyébiránt az egész mulatság szép rennddel kezdődött 's vegződött is. Az egész közönség jó kedvvel a' mulatságot adó ifjúságnak szives köszönete mellett hagyá-el a' teremet.

Darázsi.

*) A' cotillonban ez már egy pár évtől fogva szokásban van.
A' szerk.

DIVAT.

42-dik divatkép (Pestről). — Eredeti magyar disz-köntösök fekete posztóból; a' kalpag felső része fekete bárson; a' mente és kalpag préme fekete; a' fekete kócsag-tollak egyike egyenes, másik meggörbült. A' himezés legujabb ízlés szerint. Ezen szép munkával készült eredeti magyar köntösök Klaszy Venczel polgári magyar szabó urnak műhelyében (boltja Pesten, Ferencz szerzeti piaczon, Eggenberger házában) készültek t. n. Honth vármegyének legközelebbi tisztujitása alkalmakor némelly előkelő uraságoknak számára.

Figyelmeztetés. Folyóiratunk divatképei 's minden egyéb bécsi és parisi uj divatok szerint dolgozik a' már több izben dicsérettel emlitett Keresztessy Samuel ur polgári asszony-ruha szabó Pesten, kit most ujolag a' t. közönségnek figyelmébe ajánlani bátorkodunk. Előbbi szállását megváltoztatván most a' váczi utszában ugyan, de kevéssel feljebb lakik 412. szám alatt Mocsonyi ur házának (melly a' „három Grácziák" czimről ismeretes) 1-ső emeletében.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Heinrich T. rajz. Kohlmann m.

1835. Honmüvész. 42

ΕΘΝΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

82.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap october 11kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Cipkebokor.

Csipkebokor vagyok, elhagyatott 's szabadonta tenyésző,
Árva virágimban, árva ha hervadozom.
Hagyján! fölkeres a' ligetek szeretője; alám ül;
'S köztem 's közte a' lány éjhaja fodraival.
'S áldanak ők engem, 's feldiszlenek ágaim ujra,
'S élek az erdőben, élek a' két szív alatt.

Máriavölgyi.

Béranger a' franczia dalköltő azon kereskedő háznak, mellynél tőkepénzét letette, megbuktával végképpen tönkre jutott. Tudva van, hogy Scott Walter is elveszté jószágát könyvárusának bukása által, 's hogy ebbeli károsodását ujra kezdett fáradhatlan munkássága által vala kénytelen helyre hozni. Könnyen megtörténhetik, hogy most franczia ország is nem sokára uj költeményekkel fog megajándékoztatni Béranger által; azonban a' költő barátjai nem akarják engedni a' dolognak annyira jutását, hogy Bérangert a' szükség ismét énekelni tanitsa; azért aláirást nyitottak felsegélésére.

Vitorelli Jakab, az olasz költők Nesztora, folyó év jun. 12-kén rövid ideig tartott betegsége után csendesen költözött által a' boldogok hazájába, Bassanóban, életének 85. esztendejében. Vitorelli példaképe a' görög Anakreon volt, kit ügyességgel 's méltánylást nyert szerencsével törekvék számos munkájiban utólérni.

SZORGALOM.

Nagybrittannia gyapjúkézműveiről.

A' gyapjúkézművek legelőször III-dik Eduard angol király alatt kezdettek fontosakká lenni. Előbb a' durva gyapjú fő kiviteli czikkely volt; mert 1349-ben a' parlament a' királynak valamelly törvénytelen adókérelmét szemére vetette, melly szerint az minden zsákra 40 schilling vámot vetett, olly adó, melly évenként 60.000 font sterlinget hozott-be, 's e' szerint az évenkénti gyapjú-kivitel 11 millio fontba került. A' gyapjúnak akkori közép ára mintegy 5 font sterling vala zsákjáért; az évenkénti kivitel értékét 150.000-re tehetni. Az

angol kereskedők igen irigykedtek idegen gyárművesekre az országban, leginkább midőn Eduard megtiltá, hogy más posztót hordjanak alattvalóji mint honit. Azonban még is nem sokára gyököt vert az országban e' szorgalmi ág, 's a' czélirányatlan törvény ellenére is, melly a' durva gyapjú kivitelét megengedé, virágzásra jutott.

Egy századdal később VI-ik Henrik uralkodása alatt a' gyapjúkézművek annyira emelkedtek, hogy angol ország már németalfölddel vetélkedett, 's ennek posztóját csak csere által engedé bevitetni. De ezen előhaladással egyszersmind irigykedés is keletkezett a' földmivelők és kézművesek között, 's már VI-ik Henrik megtiltá, hogy illy kézműbe állhasson valakinek fija vagy leánya, hacsak 20 schillinget nem fizet. Ezen rendelmény lassanként az egész gyapjúkézműséget tönkre tette volna; de már a' tudori ház első királya kivételt engedett belőle, nevezetesen Londonnak, 's később a' norfolki grófságnak. VII-ik Henrik még nagyobb gátot rakott elébe azzal, hogy a' czéheket mindenféle adó 's vám alá szoritotta a' kapuknál, sőt később folyóknál is. Azonban ezen király is osztozott korának előitéleteiben, 's a' gyapjúból készült posztók, kendők, sipkák 's a' t. árát meghatározá, mi természetesen a' portéka csökkenésére adott alkalmat.

A' VIII-ik Henrik alatti parlamentok igen is szorgalmasok voltak királyuk szeszélyei véghezvitelével, 's inkább vallásbeli törvényekkel 's a' t. foglalatoskodtak, mint a' kereskedéssel. Egy némelly eset azonban figyelmet érdemel. A' gyapjúkézművek annyira szaporodtak, hogy a' német alföldi kereskedők képtelenek levén az Angolokkal versenyezni, angol posztót vásárlottak, 's azt Europa vásáraira elhordozák. 1528-ban angol ország és németalföld között az ellenségeskedés már nyilván kiütött: a' kereskedés abba szakadt, a' kereskedők németalföldi vevők nélkül nem élhettek; ezek munkásaikat eleresztették, 's a' munkások lázadva: „kenyeret vagy vért" kérének.

VI-dik Eduard alatt mindenkinek megtiltaték a' posztócsinálás; mert ő 7 esztendeig mint posztócsináló inas maga tanulta azt. De már Maria uralkodásának első éveiben ezen rendelés eltörültetett. Erzsébet azonban ismét vissza állitá. Uralkodása alatt évenként mintegy 200.000 darab posztó vitetett-ki angol országból. Most az angol kereskedők magok is elkezdék portékájikat kivinni; azonban igen ártottak az angol kereskedésnek azon számos monopoliumok, mellyeket Erzsébet mindenfelé állitott.

I-ső Jakab alatt a' gyapjúárúk a' kereskedésnek uj tizedét tették: a' legtöbb posztó durván vitetett már ki, 's a' Hollandok

által, kik 700.000 font sterlinget nyertek vele, festettek 's készittettek-ki egészen.

A' köztársaság alatt virágzásra jutott az angol kereskedés; mivel a' kizárólag szabadalmazott társaságok szabadlevelei tekintetbe se vétettek. De a' restauratio alatt a' régi prohibitiók ismét a' dühösségig üzettek. 1668-ban némelly Wallonok felbiztattattak, hogy a' finom spanyol posztót egyedül csak spanyol gyapjúból készitsék minden egyéb csekélyebb gyapjúnak hozzá keverése nélkül. De ezen szorgalmi ág kevés előlépéseket tett, főleg mert az angol törvények az idegen árúkra szörnyű vámot raknak.

De a' parlament csak hamar kéznél volt oltalmazó rendszabásaival, 's a' gyapjú és juhok kivitele Erzsébet és II-dik Károly alatt tiltva lön; egyszersmind a' posztó-készitése és festése módjáról tanitásokat bocsátott-ki, de mellyekből a' gyárosok kevés hasznot meritettek. Még az is meg volt hagyva, hogy a' halottakat nem szabad más mint posztó ruhában eltemetni. Mind ezen nevetséges 's ide oda kapkodó rendszabályok azonban mit sem használtak. Az angol posztó europai hirét elveszté, 's alkalmasint meg is szünt volna, ha Éjszakamerika 's Keletindia fejledező gyarmataival nem állott vala kereskedésbe. Most az angol országból évenként kivitt posztónak becse mintegy 6—7.000.000 font sterlingre megy; ez minden esetre kevés szaporodás azon haladással egybevetve, mellyet a' pamutkézművek tettek ugyan ezen országban.

Jó formán pontos tudósitások szerint jelenleg angol országban 1.315 posztógyár van 31.360 munkással és 22.526 munkásnéval. A' jövedelmet nem lehet pontosan meghatározni; de minden hihetőség oda megy-ki, hogy e' szorgalmi ág alá felé megy. A' juhtenyésztők haszna végett idegen gyapjúra igen nagy vám tétetett; de az angol gyapjút mindig idegennel kell vegyiteni, 's minél kevesebb idegen gyapjú hozatik-be, annál kevesebb angol posztó kel-el. Ez a' legtapasztaltabb posztókészitők véleménye.

INTÉZET.

Mezei gazdasági akademia. Eldena nevű jószágban egy mezei gazdasági akademia fog állittatni, és pedig az első egész német országban. Schulz udv. tanácsnok Jenából van meghiva oda igazgatóul. Mult Sz. Mihálytól kezdve, mint mondják, ezen fontos intézet elkezdi munkálkodásait.

Koponya-muzeum. A' tudományos társaságnak éjszaki Amerikában azon javaslat terjesztetett elejébe, hogy az egyesült országoknak mintegy középpontján egy Pantheon állittassék-fel, mellyben nevezetes férjfiak és asszonyoknak koponyájik, a' boldogultnak

arczképével vagy gypszöntvényével együtt az utóvilágnak fenntartassanak. Minthogy a' litteratura 's művészség munkájit nyilvános könyvtárakban 's intézetekben mind jelen mind jövendő időben kinek-kinek látni lehet: bizonyára megérdemli a' koponya is, ama lelki munkálatok lakháza, azon kijeleltetést, hogy az enyészet elől megmentve valamelly érdemcsarnokban diszkedjék.

Mérsékletességi társaság. Magában Amiens városában 's környékén is olly igen elhatalmazott az erős szeszes italokkal élés, hogy több emberbarátok kénytelenek voltak valamelly mérsékletességi egyesületet felállitani. Ezen egyesületnek első tette is az volt, hogy egyes akarattal 300 frank jutalmat hirdettetett-ki annak, ki legjobb értekezést irand arról, miképpen lehetne legsikeresebben az iszákosságot az emberek közül kiirtani. A' pályamunkáknak legjobbik irója még a' 200 frankon felül, egy arany emlékpénzt is fog nyerni az egyesülettől.

Historiai muzeum Versaillesban. Valamennyi most keletkező intézetek közül legnevezetesb Versaillesban a' historiai muzeum. Jelenleg mintegy 40.000 festvény van begyüjtve e' királyi kastélba. A' készületek nem kevesbbé nevezetesek. Lajos Fülöp király maga személyében kormányozza az egész intézetet. A' festmények nem függesztetnek-fel a' falra, hanem a' falba belé vakoltatnak. Mintegy 4.000 ölnyi körfák rendeltettek-meg, mellyek csaknem 2 órányi tért foglalnak-el, mig az ember körüljárhatja.

Zsidó iskola oroszországban. Human városában, Kiew nevű tartománykerületben, egy israelita normalis iskola állittatott-fel annak formájára, miképpen nehány évvel ezelőtt Odessában alapittatott. Ezen intézet egy elementaris és két felsőbb osztályból fog állani, mellyekben zsidó és orosz nyelven kivül német is tanittatik, valamint földleirás, történet 's több e' féliek. A' Talmud ki van zárva az oktatási tárgyak közül. Azonban szabadon áll minden tanitványnak ebben magát magánytanitók által különösen oktattatni.

HAZAI HIRLELŐ.

Török követ Szegeden. A' fényes portának fels. királyunkhoz szerencsés országlási kivánat végett küldetett követe Ahmet ferik pasa ő excja oct. 1-jén délutáni 5 órakor érkezék hozzánk. A' felsőbb helyről jól előre hozzánk jutott tudósitásnak következésében, részint, hogy az illy nagy és köz ohajtásunkkal párositott kivánatoknak kijelentésére olly messze utat tett férjfiút illőképpen megtisztelhessük, részint pedig, hogy megmutathassuk, mennyire vonzódik a' Magyar békes szomszédjaihoz, főbirónk 's több t. n. megyék táblabirája t. Kiss József urnak vezérlése alatt egy nagyobb küldöttség rendeltetett ő excjának

Szatymazon elfogadására és üdvözlésére. Elérkezésekor előbb is hazai nyelven üdvözöltetett; majd pedig, mivel e' nyelvet se maga se tolmácsa nem értették, német nyelven adaték elő a' köszöntés tartalma, mellyre ő excja égre emelvén kezeit áldást kért e' nemzetre: egyszersmind kijelenté, mennyire fájlalja, hogy a' küldöttség érette olly nagy alkalmatlanságot szerze magának az elejébe tett utazással; de még inkább sajnálja, hogy e' rokon nyelvet nem ismervén érzését ki nem jelentheti, 's ez neki annyival sajnosabb, mivel tudja, hogy a' Magyar egy származású a' Törökkel. — Mintegy 24 szegedi polgárnak (kik buzavirág szinű nadrágot, dolmányt, 's mentét ezüst gombokkal és lánczokkal, fejeken kucsmát viseltek) előlovaglásuk mellett hajtattunk a' városba. Az utszák tömve voltak mindkét nemen levő lakosinknak sokaságától, kiket illy nagy vendégnek láthatására törekvő kivánat vezetett leginkább oda. 5 óra volt éppen, midőn a' „fekete sas" fogadóba hajtattunk, 's küldöttségünk még egyszer üdvözlését tevén nyájas kifejezések között bocsájtattunk-el. A' helyben szállásoló báro Vacquant nevét viselő nemes gyalog ezered alezredese őr-kiállitással tisztelé-meg ő excját. Hangászat-pártfogoló egyesületünk pedig 18 tagból álló formaruhás hangászait ablaka alá kiállittatván kellemes hangművek eljátszásával mulattaták ő excját, kire nézve különösen meglepő volt, hogy e' hangászok Tirnauer György által fuvó szerekre is alkalmazva egész török muzsikával játszották a' zultannak kedves nótáját, mellyben ő excja a' nemzetiséget megismervén azt nemcsak ismételteté, hanem meg is dicsérte előadójit. — 2án reggel 7 órakor a' pasa bucsút vevén tőlünk, 's köszönetet mondva olly szives elfogadtatásáért tovább folytatá utját.

Miskoltzy István.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán october 3-kán közép számú közönség előtt először adatott „Frangepan Erzsébet, és Ciléji Fridrik" eredeti szomorú játék 5 felvonásban; szerzé Szigligety Eduard. Rövid tartalma következő. „Ciléji Fridrik herczegnek (Lendvay ur) egyik ausztriai várában egy magyar zarándok (Szilágyi ur) megtudja Gyulától, Erzsébet apródjától 's magyar honi ifiútól (Egressi ur) Frangepán Erzsébetnek (Kántorné assz.) a' herczeggel szerencsétlen házasságát és bűteljes életét. Mi előtt a' várból elutasittatik, Gyula kérésére megigéri, hogy Roma felé vivő utjában elmegy a' herczegné atyjához Frangepan Miklós horvát bánhoz (Szentpétery ur) ennek hirül vinni leánya boldogtalan életét. Gyula szereti Ciléji várnagyának Robertnak (Megyeri ur) leányát Verónt (Laborfalvi R.), 's viszont szerettetvén atyjok áldását kérik: de a' nagyravágyó várnagy, ki már sejté, hogy leányáért ég a' herczeg, nemcsak meg nem egyezik a' fiatalok kivánságában, hanem Gyulát keményen elutasitja. A' buja kivánságú herczeg barátságot iszik várnagyával, neki adja nőjétől nyert drága övét, és megvallja Verónért lángló vonzalmát. Robert megigéri neki leánya birtokát olly feltétellel, ha a' herczegné és Gyula láb elől elmozdittatik, 's azonnal nemcsak Gyulát, hanem Erzsébetet is a' herczeg elüzi várából, kis fiját Ulrikot (Telepi Máli) azonban a' herczeg magánál megtart-

ja. — Közel a' várhoz rengeteg erdőben lakik egy öreg bujdosó (Udvarhelyi ur), ki később a' honjából számüzött Rozgonyinak, Frangepan bán barátjának, mondja magát. Ennek kunyhójába voná magát Erzsébet betegen 's kinos állapotjától lenyomva. Most egymásnak viszonyaikat elmondják, 's Rozgonyi segedelmet igér barátja leányának. A' gonosz várnagy tudósitja a' herczeget, hogy Verónnal egybeköttetése megkivánja Erzsébet halálát, 's ennek végbevitelét magára vállalja. Robert megtudván Erzsébet hollétét, ő maga megy az erdőbe, 's a' kunyhó ajtaját a' herczegtől nyert öv és egy dorong segedelmével kivülről ugy megköti, hogy a' benn levők azt ki ne nyithassák: ez után a' kunyhót égő üszöggel felgyujtván elsiet. Az erdőben bujdósó Gyula a' kunyhóban levők kiáltásait hallván 's a' lángot látván előrohan, és a' benn voltakat félájulva megmenti. Itt az öreg bujdosóban atyjára ismer; Erzsébet pedig megpillantván a' férjének egykor ajándékozott övet, férjét tartja a' gyujtogatónak, és elaléltságát őrülés követi. — A' várnagy holtnak tartván Erzsébetet, leányát a' herczeggel egybekelésre unszolja és kéri, miután tudtára adja, hogy Gyulája hűségtelen lön iránta: de Verón a' klastromot választja. A' herczeg most bevezeti a' násznépet, melly gúnynyal fogadja a' szolgai vérből származott menyasszony iránt a' herczeg nyilatkozását, kivált midőn Verón a' vendégek előtt kimondja, hogy Ciléjit megveti. A' herczeg dühösségbe jő, a' kaczagó násznépet kiüzi, 's a' várnagy karjába döfi kardját. Robert látván a' reá várakozó veszélyt, leányától segittetve titkos ajtón elinal a' várból. Az öreg Frangepán megérkezik seregével, 's a' várba rohan, hogy leányát visszakérje. A' herczeg ezt Gyulához viselt tilos szerelem felől vádolja, 's megszökött várnagyát okozza Erzsébet halála végett. Azonban Rozgonyi, Erzsébet és Gyula megérkeznek. Az őrült herczegné mind atyjában mind férjében kinos érzelmeket gerjeszt. Verón fogságba vitetik, Gyula pedig elámittatik, hogy szerelmese a' herczegnek kedvese lett, 's e' fájdalmában bujdosóvá lesz; de midőn Ciléji parancsára Verón egy szikláról vizbe vettetik, Gyula ott terem, 's őt megszabaditván a' szinpadra hozza. Verón után, midőn a' vizbe esék, a' hóhér, Gyula után pedig Frangepán Miklós lándsát vetett, 's ebből vett sebjek miatt a' szinpadon mindketten meghalnak. Robert várnagy, hogy leánya halálát megboszúlja, öreg orvos álképébe öltözve jő a' herczeghez, 's Verónját még életben mondván lenni, ujra a' herczegnek igéri, ha ez beteg feleségét a' kijelelt órában, midőn ő maga mint orvos jelen leend, meggyilkolandja. Az óra elérkezik; a' várnagy és herczeg megjelennek: de Ciléji lélekismerete nem engedi végbe vinni a' gyilkosságot, 's igy ezt Robert teszi-meg, és kirohanván a' rostély-ajtón jelenti a' herczegnek, hogy Verón már meghalt, és leányáért ő csak boszút akart állani a' herczegen. Ez dühödve rohan Robert után, és őt a' rostélyon által agyon döfvén maga elájul. Erzsébet felébred 's tökélyesen eszén van; de a' gyilok által vett sebet nem látszatik érezni, hanem mellette aludt kis fija Ulrik által tétetik figyelmessé folyó vérére. A' herczeg feleszmél, 's borzadva látja hitesét, ki neki megbocsátván tettét, hosszas bucsúvétel után elgyengül 's meghal. A' környékbiró (Telepi ur) megérkezik, 's a' herczeget, ki nagy gyengeséget 's kétségbe ejtő félelmet mutat, a' császár parancsára elfogatja." (*Vége. köv.*)

Pesten az ideigleni magyar szinház alapjainak ásatása és falazása folyvást megy előre, 's a' látogatók élénk részvétet mutatnak iránta. Már is több buzgó hazafiak többféle épitő szereket nemcsak ajánlottak, de küldöttek is. Hogy Pestnek magyar polgárai is pártfogásra és tehetségökhez képpest hazafiságos segedelmökre méltánylák e' nemzeti ohajtott intézetet, bizonyitja az e' lapok-kiadójához mult napokban érkezett következő levél, mellynek tartalmát nyilvánositani ösztönző példa gyanánt nem tartjuk érdektelennek:

„A' középponti nemzeti játékszin minél előbb lehető felépitésének eszközlése tekintetéből tisztelt szerkező ur felszóllitásának következésében sietek tőlem kitelhetőképpen 10 váltó forintnak ezennel beküldése által segéd kezet nyujtani addig is, mig mesterségem köréhez tartozó nevezetesebb segitséggel szerencsém lehetne szolgálni, biztosan remélvén, hogy noha mások nagyobb tehetségökhez képpest többel áldozhatnak, az én csekély de szives ajánlásom is elfogadtatik. Pesten oct. 6-án 1835." Klaszy Venczel m. k.

pesti polgár, és magyar szabó.

Debreczen augustus 27-kén Birchpfeiffernak „Szapáry Péter" czimű hazai hős játéka következett. Nem esünk azon hibába, mellyel a' szerfelett halmozott dicséretek miatt vádoltatunk, ha állitjuk, hogy Hamsabéget Baranyi mindnyájunk figyelmét egyedül magára vonva szinte utánozhatlanul személyesité; bár szerepe minden emberi indulatot levetkező csupa vad érzéseket 's dühösködéseket festett is a' nézők elébe, 's ezeket irtózással tölté is el; de annak illy természetes utánzása teszi, hogy a' borzadás mellett mesteri tüneményével az azt homályositó ködöt eloszlatva érdemlett tetszését 's helybehagyását kinek kinek, bár nem akarva is, kisajtolja. A' czimszerepet Fáncsy teljes iparkodással, Ilkát Parázsóné illőleg, Forgácsot Chiabay helyes öltözködése 's alakitása által gondosan, Batthyányt László azon kor szokására nem hajtva nagy körülnőtt szakállal ugyan de nyiretlen fővel játszá. E' nemzeti darab is, mint első közlésünkben emlitettük, hasonló vigyázatlanság miatt szenvedt csonkulást; mit szinészeinknek nem azért emliténk akkor is, hogy orrfintorgatást, ellenek tett kikelést, 's heves vitát okozzunk (mert mi ebben legkisebbé se találjuk kedvünket): hanem hogy figyelmeztetésünk által, mit nem hebehurgyaságból 's csak gondolomra teszünk, egy nemzeti történetnek annak méltoságához illő képeztetését (jövendőben) az illy csekélységeknek látszó külsőkre pontos ügyelettel is fényesitve ezközöljük; 's igy ezek, kérjük ne legyenek falra hányt borsó szemek!! — Ali Mehmed (Éder) jól játszott, csak azt feledte Buda visszavétele után, hogy fogságban van, kardját oldaláról le nem tevén. — A' zászló, és beleszőtt jelesen ide alkalmazott nemzeti dal, mellyet Szákfy (Borsos Miklós) és Máté (Szapáry szolgája) köz tapsot nyerve szépen éneklének, e' darab érdekére nem czéliránytalanul hatának. — Zulima (É. Aloyzia) diszes öltözetű török leány sok jeleneteit illőleg adá. — A' játékot diszesitett, 's Buda ostromát képező néma ábrázolat zajos taps között jól sikerült. — Nézők igen nagy számmal valának, 's a' játékszint elégedve hagyák-el.

Mlgr és Szlzr.

Győr sept. 30-kán.— Weidinger német társaságát Komlóssy ur váltá-fel ezen Firma alatt: „Túl a' Dunai és kassai dal- és szinész-társaság" — 's mutatványait sept. 19-kén kezdette. — A' hosszú Firmától, ha a' társaság személyzetének nagyobb része előttünk ismeretes nem volna, megijednünk kellene, bizonyosak levén: hogy a' jó, firma nélkül is jó. — Ma Töpfernek „nagy világ divatja" czimű 4 felvonásos vigjátéka adatott Komlóssy fordítása szerint szép számú nézők előtt, 's a' játékban előfordult egész személyzet, u. m. Szeökeö (fő vadász), Hubenay (Károly), Szeökeöné (Luiza), Komlóssyné (Paulina), Czelesztin (Őrnagy), Komáromi (Sportula), Mátéfi (Miklós) 's a't. dicséretet aratott. Különösen tetszett pedig Komáromi, mint a' három kalandorok egyike. — Sárosy, és Fekete (két vadász) csak a' czédulán voltak láthatók. — A' harmadik és negyedik felvonás között Farkas ur, és Magda Luiza, kettős magyar tánczczal kedveskedtek, harsány tapsok között. — Ugy látszik, hogy Komlóssy ur ezen fordításában a' régi iskolát követé; és az igen gyakran és pedig fő szerepekben előfordult — „maga, al-ruha (ál-ruha helyett), a' német duczet, post, és a' deák persona" — a' mostani fület sértés nélkül nem hagyhatá. — Javalnók tehát Komlóssy urnak, hogy ezen fordítását illyesektől megtisztitván, azt — ha nem egészen is, — legalább egy részben a' mostani iskola szerint alkalmaztassa. Jankó.

Német Játékszin.

Pesten Schröder-Devrient assz. ámbár multkori Romeója utósó fellépteül vala hirdetve, 's bár azon mutatvány felemelt bemeneti dij mellett tele házban ment végbe, oct. 6-kán még egyszer lépett szinpadunkra mint Agatha, Weber „bűvös vadászában" melly daljáték a' pesti szinház kardalnokainak jutalmául bérletszünés nélkül és szokott régi bemeneti dij mellett adatott. A' szinterem tömve volt nézővel. Mai játékában vendégművésznénken némi kedvetlenség mutatkozék, 's talán szerepének mivolta okozá, hogy előadása rendkivüli hatást nem gerjeszte. Játék után rövid szókkal bucsúzék-el a' pesti közönségtől, megköszönvén egész szerénységgel ama kimélést, mellyel (ön szavai szerint) a' pesti közönség még tökélyetlen művészsége iránt viselteték. — Hihetőleg e' kifejezésre annak tudása ösztönzé őt, hogy a' Pestieknek nagy része nem akará elismerni benne ama művészi nagy tökélyt, mellyet felőle külföldi lapok méltán hirleltek.

DIVAT.

Parisban a' nagy társasági körökben látható asszonyi uj ruha-szövetek többnyire spanyol izlésűek; rajtok a' diszitmények, körzetek, virág és több szinű szalagokból állnak; a' szalagok atlaszból készültek és két szélöken hasonlók a' goth csipkéhez vagy blonde-hoz. — A' fehér gyolcs-pelerineknek lehajlott gallérjok van. A' gallér alá sárga stóla van füzve, melly elől több apró távulságra boglárokkal vagy keskeny csipkével körzött himzésekkel van elválasztva. — Más igen finom musselin pelerin goth himzésű 's két gallérú; a' felső gallér halavány rózsaszinnel béleltetik. — Mostan leginkább divatozó szin, a' pisztáczzöld, és setét zöld, ugy a' viola szin is. — Turbánokra nagyon kedveltetik két uj szövet: a' setét maur-atlasz, és kasemir-gaze szines himzéssel. — Kalapokra viselik a' bárson-crepet, 's a' lavallière szalagot goth rajzokkal, csipkés szélekkel.

Bécsi divat oct. 1-jén: ruha fehér himzett mullból mantilla-gallérral; crepbaret tollal 's virágokkal; blonde-fejkötő virággal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

83.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön october 15kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Sirvers.

Három gyönge bimbót
A' halál szele
Rózsa-lombról e' hűs
Sirba szóra-le

Dúltan a' szülőknek
Szebb reményeit
Látja, 's néma könnyet
Ejt az utas itt.

És sohajt szivéből:
„A' sir éjjele
Ennyi szép virágot
Ah, hogy tépe-le?!"

Krizbay Miklós.

SZORGALOM.

Levegő-hajózás. A' londoni léghajókázó társaság a' mult napokban állitá-ki köznézésre nagy „sas" nevű léghajóját Kensingtonban, és szinte számithatlan az ujságkivánók serege, melly oda tolongott annak nézésére. E' léghajó 160 láb hosszú, 50 l. magos és 40 l. széles, valódi óriás az aërostaticai erőművek között. A' társaság előre bocsátott értesitése szerint első útját 17 személylyel fogja elkezdeni, még pedig nem sokára; czélja Paris leend. Később-ben Brüsselt, Amsterdamot, Madridot, Berlint, Mailandot 's Europa egyéb városait — talán Budapestet is — szándékoznak méglátogatni ezen uj légpostán.

Tollrajzolás. Londonból irják, hogy valamelly ottani szépiró, tollal, olly egy művet rajzolt, melly egy a' maga nemében, 's valódi remekműnek tartathatik. Ez tájképet ábrázol, mellynek contourja 's árnyéklatai alig látható kis betűkből állnak, 's ezen irás nem egyéb, mint Shakespeare valamennyi költeményei egy nyolczadrét lapon!

Fekete gyertyák. Valamelly parisi viaszkereskedő mult napokban hirdetményt bocsátott-ki, mellyben jelenti, hogy nála gyász 's halotti alkalmakra igen czélirányosan használható „fekete gyertyák" találtatnak, mellyeknek lángja kékesen ég.

Hordozható gas-világitás. Parisban a' courcelles utsza egyik házában mult napokban próbát tettek Arrago, Darcet 's több competens birák előtt hordozható 's nem összenyomott gas-világitással, bizonyos Houreau-Muiron ur találmányával, ki

Rheimsban született. Az első próba olly kivánatos sikerű volt, hogy abból legfontosabb következményeket remélnek.

Posta javitás. Folyó év september 1-jétől kezdve a' sebesposták Rajna mellékén olly közel kapcsoltattak egymáshoz, hogy ezután szakadatlan közlekedés lesz Frankfurt, Amsterdam 's valamennyi ezen irányban fekvő városok között. Frankfurttól Amsterdamig naponként két gyorsposta jár; az egyik (Kleve-n keresztül) az utat 57, a' másik (Emmerichen keresztül) 55 óra alatt teszi-meg. Amsterdamtól pedig Frankfurtig az első uton 61½ a' másodikon 63½ óra alatt érni-el.

Durranó pugillarisok. Parisban, hol a' zsebelés sajátképpi szorgalmi ággá nevelkedett már, valamelly galanteria-könyvkötő ugynevezett biztositó pugillarisokat készitett, mellyeknek az a' tulajdonságuk van, hogy midőn az idegen kéz hozzájok ér, jóforma durranást bocsátanak magoktól, mi a' tolvajt azonnal elárulja.

Franczia ország külső kereskedése. 1832-ben franczia országba 786 millio franknyi árú vitetett-be; a' kivitt árúkat 807 millióra tehetni. Általánosan véve évenként 40.000 darab szarvas marha, 250.000 juh, 25.000 ló, 40 millio frank árú nyers selyem, 25 millióért faolaj, 3 millióért dohány, 6 millióért czukor, 4 millióért ris, 55 mill. pamut, és 24 mill. indigo vitetik-be.

Legnagyobb fazék Ausztriában. Ezen fazekat Traiskirchenben láthatni, nem messze Badentól, 's az ottani Carlie Ignácz nevű fazekas készitménye. Nagysága 4.000 pint; magossága 7 láb 6 hüvelyk. Karimája felül ugynevezett ökörszemekkel, közepett rosettákkal van ékszerezve; a' rosetták felett és alatt kiálló ékesitvények 's ezek alatt szivek látszanak. Kacsosai szalag formán vannak készitve. A' fazék hasa előről Ausztriának kettős sasát, túl pedig Ádámot és Évát, a' fazekasok czimerét, viseli. Szine granitnemű, 's a' diszitmények fehérek és feketék. Ezen fazékban több mint 12.000 legényből álló seregnek főzhetnének elegendő levest. — Ezen fazék nemcsak terjedtségére, szorgalmas és izletes kidolgozására nézve nevezetes; hanem valamennyi rajta találkozó ékesitvények is olly szépen és tisztán vannak kidolgozva, hogy bennek egy, e' nemben ritka, rajztehetséggel biró kezet lehetetlen eszre nem venni. Mivel az olasz országba vezető országut Traiskirchen-en keresztül megy, remélni lehet, hogy Carlie urnak, ki családos atya, és szerencsétlen esetek által meglátogatva mesterségét tovább üzni képtelen, ezen remekműve által uj forrása nyiland mesterségét tovább folytathatni, annál inkább, mivel az emlitett nagy fazék megtekintéséért mindenki csak 6 pengő krajczárt köteles fizetni.

ÉPITÉSZET.

Eddystonei fénytorony.

Az emberi vállalat 's törekedésnek merészletre 's nagyságra, valamint jótékony hatásra nézve alig van több olly példája, mint az eddystonei fénytorony. Ez egy tisztelet oszlopa, mellyet az emberi nagyra törő lélek magának duzzadó örvények felett emelt.

Nevezzék bár a' hajdani hires Pharost világ csudájának; magasztalják bár a' franczia partokon levő, igazán pompás, corduani világító tornyot minden más fény-tornyok felébe: de az eddystonei tengeri szirt egy illy alkotvány előállitásában sokkal több nehezségeket gördített az emberi lélek elébe.

Nem messze a' plymouthi kikötő torkolatjától van egy iszonyatos szirt, mellynek csak csúcsa látszik a' viz felett, 's az is napjában kétszer dagály alkalmával egészen elborittatik. A' hullámok rajta legnagyobb dühösséggel szakadoznak öszve, és sok visszatért hajók a' hosszas hab-pályán kiállott veszélyek után csaknem a' kikötőben töredeztek itten széjjel.

Winstanley, a' hires műalkotó (mechanicus) fogott a' merész munkához, ezen szirt-tetőn fénytornyot emelni. Mint mondják, ezen férjfi műalkotói ismereteinél fogva házát egész varázs-várrá tudta alkotni. Ha például az ember ottan bizonyos helyekre lépett, legott boszorkányok képei szöktek elő; ha leült valaki, mindjárt őt körülkoszorúzó fegyverek fenyegették iszonyú halállal. Ha egy odvas fába lepett, bizonyos láthatlan erőnek kezében érzé magát, 's azon perczben vizbe merittetett-le.

Azonban mindezeknél méltóbb tárgy volt, mire ügyességét forditá, ezen fény-torony, mi körül talentumait ki is mutatta. Néhány esztendő telt-el csak azon tizenkét lyuk megnyitásával, mellyekbe a' vasból öntött gyámoszlopok jutottak. Ekkortól kezdve négy év alatt ment tökéletességre ezen épület, 's 1697-ben, november 14-kén lángolt-fel ottan legelőbb a' jótékony fény. De a' hullámok gyakran a' 60 láb magos torony felébe tornyosultak. Ez okból magosabbra kellett emeltetnie, 's még igy is gyakran elboriták a' dühöngő habok.

Viszont javitás tétetett rajta 1703-ban. — Winstanley egykor a' habviharnak magán a' tornyon akara szemtanúja lenni. Kivánsága a' november 26-kán éjjel kezdődött zivatarral tulságosan kielégittetett. Ugyan is midőn a' következő reggel Plymouthból arra tekintének, a' torony, alkotójával 's őrjeivel együtt, el volt tünve szem elől. Egy darab-kő se jelelé többé annak helyét, 's csupán egy pár gyámoszlop maradt helyén. Különös eset ugy akarta, hogy ugyan ezen éjszakán Winstanley-

nek 200 angol m. földre eső lakjában a' torony mintája is leesvén öszvetört. Ugyan is azon vihar földingás gyanánt dühöngött. Mindjárt azután öszvetört a' szirteken egy gazdagon terhelt hajó is, nem levén már akkor amaz óvó alkotvány, melly a' vész felől megintette volna.

Ezen toronynak szerencsétlen sorsa nem szegte nyakát egy állandóbbat készitès próbájinak; mert az akadályok rendszerint emelni szokták az emberi ipart 's merészletet. Rüdzart épitett egy ujat fából 92 lábnyi magosságra. Ez 46 évig álla; midőn láng által elemészteték. Képzelhetni rémletes helyzetét a' három szerencsétlen őrnek, kiknek tüz- vagy hab-halál közt kelle csaknem választást tenni; képzelhetni szorongó állapotjokat, midőn lángok által egyik emeletről a' másikra üldöztettek, mig a' szárazról hajó közeledhetett hozzájok, de az se magához a' lángoló alkotványhoz, mert a' szirt szét zuzta volna, 's igy csak távulról hányattak kötelek a' fény-toronyhoz, és csak ezek által menekedhettek-ki a' halál körmei közül.

A' most fennálló tornyot Smeaton épité. Ez olly forma, mintha a' sziklából lenne kinőve, annyira pontosan vannak össze eresztve 's porczellan-földdel egybefoglalva a' kövek. Ez 1757-tól 1760-ig jött létre szinte hitelnél nagyobb fáradsággal. Mintegy 70 láb magosságra valamelly párkányzat koszorúzza körül, mellyen a' habok szétszakadoznak, 's igy a' lámpa ablakai ez által bátorságosittatnak. A' tornyot rézkúp fedi. Ennek gombján emelkedik-ki a' füst és gőz. A' lámpában egy álláson, melly ollyan, mint valami világitó-korona, két sorozattal lángol a' lámpa-fény. Ezen torony az 1762-iki viharokon is fényes győzelmet vett.

Az őrök itten rendszerint 3 öreg matrózok, mintegy 300 ft. fizetéssel. Ezeknek eledellel jó darab időre el kell láttatniok, mivel nem ritkán több hetek telnek-el ugy, hogy hajó se közelithet hozzájok. Sokan ohajtnak itten torony-őrök lehetni; de ezen szolgálati helyek csak igen ritkán jőnek ürességbe, minthogy ezen gondmentett emberek nagy időket szoktak élni. Az előttek kedves tengernek szünteleni szemlélete 's a' multtak édes emlékezete okozza, hogy ők itt távul emberektől is boldogoknak érzik magokat.

Ha valaki e' torony körül a' duzzadó habokat szemléli, olly látványt tüntetnek azok elébe, mintha verseny-vágytól lelkesülten törnének-fel egy halandónak ezen merész alkotványára. A' lelkes szemlélőt gyönyörűséggel jutalmazó látvány!

Krizbay D. Miklós.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán october 3-kán először adatott „Frangepan Erzsébet, és Cileji Fridrik“ eredeti szomorú játék 5 felvonásban; szerzé Szigligety Eduard. *(Végzet)* A' fiatal szerzőben fejledező szép dramaturgiai tehetségek felől egy korábbi munkájának előadatásakor e' lapokban már dicséretes említés tétetett. Talentumának 's költői képzeményének, jól folyó jambusokba és felváltva prosába foglalt stylusának ma is helyes bizonyságait láttuk; de e' művében midőn, mások azon tulság iránt vádoltatnak, hogy munkájok az érdekes cselekvés hijánya és sok beszéd miatt üresek 's untatók, ő azon másik extremumba esett, hogy a' főcselekvéshez olly sok mellékes tetteket halmozott egybe, mellyeknek egyre rohanó száma fárasztó lön; az egyes történetek hosszas elbeszélése, a' sok rémitő esetek, öldöklések, ájulások, ezekből ismét nem reménylett feleszmélések olly gyakoriak, hogy már végre kaczagást is gerjesztének, és igy elhibázták a' hatást, mellyet a' szomorú játéknak szülnie kell. E' következmény közönséges sikere olly fiatal szerzők műveinek, kik elegendő emberismereti, és szinszámitási tehetséget még nem szerezhettek, 's a' szomorú játéknak abból akarnak hatást szerezni, ha a' szörnyű tetteket 's öldökléseket egymásra halmozzák. Ez okozá a' mai darab hosszúságát (tartott 10 órán túl) és fárasztó bélyegét, minél fogva a' 3-dik felvonás végén (9 óra után) már többen elhagyák a' szinteremet. Nevelé a' mutatvány hosszadalmát az is, hogy a' főszemélyek, elejétől végig, örökké siránkozó és jajgató hanggal beszélnek, mit hol lehet, mind a' szerzőnek, mind az előadónak kerülnie kell. Egyébiránt némelly hihetetlenség is mutatkozik, p. o. hogy a' Romába igyekező magyar zarándok Ausztrián megy keresztül, 's innen horvát országba veszi utját; hogy a' büszke herczeg olly nagy leereszkedéssel legyen szolgájához, előtte térdre hull 's a' t. Igaz, hogy e' herczeg a' leggyávább caracterűnek festetik, 's minden kitelhetik tőle; de még is a' büszke herczegi méltóságnak valamelly nyomát nemcsak a' kegyetlenségben és haragban kellene mutatnia. Hogy utált hitesétől nyert egyetlen fiacskája iránt mind e' mellett gyengéd vonzalmat mutat, annyival szembetünőbb, minthogy annak ártatlan anyját olly kegyetlen módon gyermekének 's alattvalóinak jelenlétében egy pillanat alatt kiüzi udvarából, mint Abraham tett volt Agarral; 's talán azt és felesége meggyilkolásától vonakodását lehet jobb oldalának tekinteni. Hogy a' környékbíró megjelenésekor olly gyáva félénkké válik, 's herczeg létére az előtt térdre esik, és minden férjfiasságból kivetkezik, onnan lehet magyarázni, hogy az illy esetekben a' legkegyetlenebb ember is el szokta veszteni erejét, és gyáva lesz: de ezen hirtelen elváltozás talán igen is hamar történt, és annak kifejlésére több időt kellett volna engedni. — A' szenvedő Erzsébetnek az 1-ső felvonásban talán kevesebbé siránkozó hanggal kell vala beszélnie, és legfeljebb valamelly szivepesztő komolyságot mutatnia. Caracterét egyébiránt mind végig hiven megtartá. De nem vala természetes, hogy midőn álmában a' várnagytól keresztül döfetik, és sikoltása hallatszik, még sokáig csendesen fekve marad, 's azután, mintha semmi se történt volna, teljes erővel és eszére jövén felkel, mellette nyugvó fiját felkölti, elájult férjével nyájaskodik, és

csak fija figyelmeztetésére kezdi érezni halálos sebét, 's hosszú bucsúvétel köztt meghal. Csudálatos volt az is, hogy e' fŏrendű és gazdag herczegné minden cseléd nélkül, gyalog hagyja-el férje házát, és egyedül vonja magát az erdőbe. — Fridrik kézfogására Verónnal illy nagy hirű herczeghez jött vendégek számát és udvarias viseletét keveseltük. Ez nem nagy pompát 's méltóságot mutatott. — Minden házi rend és illedelmi gyengédség ellen tartottuk a' herczeg lakásában, hogy Verónnak, a' szolga-várnagy leányának szobája, legalább még most, a' herczegné szobájának irányában volt; hogy Verón a' herczeg iránt olly kevés tisztelettel viseltetik, 's a' násznép jelenlétében atyjával együtt fel se kel székéről. Egyébiránt mikép szólhatott Verón olly dicsérőleg magyar országról az 1-ső felvonásban, mellyet ő soha se látott?! A' történetirók őt Dresnicz Veronikának nevezik. Mért hivta tehát őt a' szerző Verónnak, és nem inkább Veronkának vagy Veronikának. — Mért irá végre a' herczeget Ciléjinek, holott azt mindenkor Cilly vagy Cilley-nek irják a' történetirók? — Mikép dŏfheti ugy keresztül Robertet a' herczeg a' rostélyajtón, hogy azonnal szörnyűt haljon?! Mért várta-meg Robert a' feléje messziről rohanó herczeget? Mikép hozhatja-ki vizből Verónját Gyula, miután olly halálos sebet kapott; pedig ezt nem is látszatott érezni, 's még elalélt Verónja halálán jó hosszasan siránkozik, és csak azután, midőn melljén látja sebét (holott ez se valószinű, mert a' vizben nehéz volt egyenesen melljére találni), érzi halála közelitését, 's meg is hal bele. Verón és Gyulának a' földön hosszas fetrengésök és siránkozásuk igen igen furcsa jelenet volt. Hogy a' herczeg és Frangepan köztt törnénendő párviadalra az engedelem Zsigmond császártól olly hamar megjöhetett, éppen nem hihető. De ez el is maradhatott volna. — Egyébiránt a' három első felvonás legjobb e' darabban. Hallom, hogy a' szerző ujolag dolgozza-ki a' két utóső felvonást. — Az előadás szorgalommal történt. Kitünő jelességgel játszának: Kántorné assz. (kivált őrültségi jelenetei remekül sikerültek), Lendvay, Udvarhelyi, Szentpétery, 's Egressi urak. Megyeri urral nem valánk annyira megelégedve. Az 1-ső felvonásban feszesen vevé szerepét, 's leánya szerencséjén, saját felmagasztalásán gerjedt elragadtatását nagyon is hangosan adá elő, mit a' herczeg jelenlétében csak magába mondva kellett volna, itéletem szerint, előtüntetni. Ellenben szerepének egyéb részét kevés tüzzel játszá. — Oct. 6-án „ördög Robert" regényes szinjáték Kiss János színész csinos fordítása szerint fordult-meg szinpadunkon. Raupachnak e' gyenge műve nálunk különös érdeket valamint máskor, ugy ma se támaszthatott; legtöbb hatása van két első felvonásainak. A' főszerepek vivŏji közül Bartha ur (Robert), Dériné assz. (Cinthia), kinek pompás öltözeteit nem mellőzhetjük említés nélkül, 's Egressi ur (Osorio) szorgalmas tanulást bizonyitának-be; Szentpétery urról (Astolf), kivált a' 4-dik felvonásban, ezt, ma legelőször, nem mondhattuk. Telepi ur (Scapa) jól mulattatott. — 7-én Töpfernek „királyi parancs" víg játéka Láng Ádám fordítása szerint adatott. Szilágyi ur (Fridrik király) nem volt olly alkalmas szerepére magos termete és nem elég élénk előadása tekintetében, mint abban Megyeri urat igen helyesen láttuk egykor. Ellenben Szentpétery (b. Vendel,) Bartha (Lin-

denek), Udvarhelyi (káplár), Egressi (gr. Defolli) urak, valamint Dériné assz. (Julia) és Laborfalvi R. (Henriette) igen igen helyöken voltak. Mind e' mind a' következő napi mutatvány „a' bak őz" nagyon mulattatólag fordult-meg szinpadunkon. Az utóbbiban Megyeri ur (Kapari) e' mai szerepét legjelesebbjei közé számithatja. Méltán állottak mellette Kántorné (grófné) és Dériné assz. (b. Szabadosiné), valamint Lendvay (gróf) és Egressi (b. Fellegvári) urak. — 10-kén Kántorné assz. jutalmi játéka „Macskási Juliana — vagy — az arany pereczek" eredeti szinjáték 5 felvonásban, Dugonics András munkája budai szinpadunkon elöszer adatott; miről máskor. K.

Nagykállóból sept. 23kán. — Közgyüléseink alatt ezen hó 6-kán kezdé-meg nálunk játékszini mutatványait Ujfalusy Sándornak öt nőnemi, és tizenkét férjfi tagból álló társasága; 's egy két szünnapot kivéve, maiglan szakadatlanul ezen, 's hazánkban már részint megöregedett, részint ujabb, de ismeretes darabokat adák: „a' szerelem jegyzőkönyve — tündér kastél magyar országban — Lucza széke, Lumpacivagabundus, doctor Pipitér, — világhangja — burgundi gróf — éjfél — vendégfogadó az arany napnál — fekete Fritz — leánykérés szabály szerint — Amerikai — Donna Diana — halott-rabló, — és a' megzavarodott." — Hosszas, és e' lapok több számaira kiterjedő glycerians lennék, ha minden egyes szerepeknek hogyan történt kivitelét kivánnám megróni; azért csak átaljában és egyszersmind akarok a' játszók tulajdonairól 's képességökről, a' fent számlált mutatványok alatt sajátolt tapasztalásom szerint szóllani. — Ujfalusynét már bölcsőjében kedvenczévé fogadá Thalia; 's azon tetsző rendbeszedés, mellyel föllép, ama kimért tagjártatás, mellyel kellemes zengzetű szavalását követi, 's a' művészi tökély, melly által éveit leplező vidám és érdekes arczának vonásaiban a' caractereket remekül tünteti, őt méltán és valódiasan e' társaság koszorújának ismervén-el, nem hibázok, ha őt hatása körében remek művésznének hirdetem. — Válogatott ruhatára a' kor kivánatihoz képesti izlését, 's a' játékok kellő diszét és fényét tetszőleg emeli. — Lángné valamint kedves jelenet az agg hajadonok és szerelmes dadák utánzásaiban, ugy vissza taszitó és szinte lerivó a' komoly és méltóságos szerepek vitelében. — Rozáliát házi viszonyai csak némelly tündéres és matrona szerepekre alkalmatositván, róla bővebben szóllani nem enged az irás. Eliza a' szende szerepekre külsejénél fogva is ajálható; kár hogy szavalását, valamint Mari, az annyiaktól megtapsolt Mari is, mindig egy lejtéssel, 's az Eduardo és Kunigunda rámájára ugyan ugy 's hasonló tapintással viszi. — Különben, hiszen, a' kezdők iránt tudunk engedékenyek lenni, 's a' mit egy tavasz meg nem ad, megadja a' másik. — Ujfalusy mint a' társaság igazgatója kötelességének pontosan megfelel; játszásakor azonban szerényebben, és nem a' nézők hallatára kivánnók általa társait dorgáltatni; meggondolhatja, hogy az illyesek által az egésznek becsét silányitja, 's nem kevés kedvetlenséget okoz a' különben is olly közel ülő hallgatóságnak. — Játszásában több gravitast ajánlunk. — Erdélyi a' primo amorosót igyekezettel viszi, tüze elegendő, szavalása ter-

mészetes, hangja egy kissé gyenge. — Láng szintén, mint hitese, inkább szeszélyes, mint komoly szerepekben tetszvén, a' bohózatokat kimerve és helyesen adja. — Posgay a' fondor, álnok, és némelly neki tulajdon szerepekben helyén van, 's köz tetszést arat; azonban kimélje magát, nehogy az egész játékok folyta alatt tapasztalt köhécselés nála megörüküljön. — Almásy az alig egy évvel ezelőtt még igen csekély hatást gerjesztő művész, most mondhatni, jelesen brillirozik a' vén zsugorik, széles urfiak, és a' tót szabó legény szerepeikben. Thúry tánczművészt csak egyszer, és akkor is kevés nézőség előtt láttuk; e' nemben inkább helyén van, mint a' szinjátékokban. — Rácz, Magyarral noha szinészi éveikre nézve igazi ellentétben állanak, abban még is összeillenek, hogy mindketten hivattatásuk ellenére erőködnek a' reájok bizott segéd szerepeket elmondani. Kis, Decse (a' sugó), Károly, Laczi jobbára csak a' czédulák prolongatióját segitvén elő ritkán vagy sohase láttuk őket a' szinpadon. — Egyébiránt átaljában, de csak ugy baratságosan, ezeket sugom-meg e' dicséretet 's valódi méltánylást érdemlő társaságnak: 1) Kiméljék tekinteteiket annyiszor a' sugó kalodájába vetni, 's ne lessék ki minduntalan annak szájából mondókáiknak kezdetét, mi Ujfalusynét kivéve, mindnyájoknak szokása; mert ez megrögzvén, higyjék-el, szinte tagjártatásukkal zavarodva az előadás kerekdedségéből hasábos requirét rúg-ki. — 2) A' jelenések directoriumát figyelmesebben vigyázzák. — 3) A' férjfiak, ha bajszokat nem is, legalább bozontos pofaszőreiket tegyék-le; mert vajmi visszásan tetszik minden nap ugyan egy arczulatot szemlélni, legyen az egy 18 éves Henriké, vagy fekete Fritzé, spanyol grandé, vagy arlesi paraszté. — 4) Az előfüggöny melletti világitásnál levő bádog mécsek közül a' vörös téglába bigyesztett gyertyákat, mint izlés elleni surrogatumokat számüzzék.

Búslaky Vidor.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében oct. 11-én déli 12 órakor kezdetett-meg az őszi hangászati mulatság. Ezen első 's mintegy bevezető előadásra részint az esős idő részint még köz tudomásul nem jutása végett igen kevés hallgató jelent-meg. Azonban a' vendégek köztt több olasz, angol, franczia 's dán idegeneket is lehetett látni. A' mai mulatság tárgyai: 1) Onslov szép A-moll quartettja; előadva Taborski, Pfeiffer, Stocker 's Wagner urak által. — 2) Pfeiffer urnak lengyel szellemű rondóját quartett-kiséret mellett (mellyben Härtl ur vállalá-el a' brácsa-szerepet) két flaután előadák e' hangmű szerzője és 10 esztendős Adolf fija, ki nemcsak pontos hanem érzés-teljes játszása által szép reménységgel biztatja tanitóját, jeles művész atyját, jövendő művészi pályája felől. A' kis fiúcska nemcsak megjelenésekor, hanem játszása közben 's végén is érdemlett tapsokkal buzdittatott. — 3) Mozart C-dur quintettje játszatott az emlitett művész urak által.

DIVAT.

43-dik divatkép (Parisból). — Kalap ris-szalmából; magos felruha skót gros-ból. — Bécsi divat oct. 8-kán: felruha virágos foulardból hasonló pelerinnel; tüll-blonde fejkötő virággal diszitve.

Figyelmeztetés. Folyóiratunk divatképei 's minden egyéb bécsi és parisi uj divatok szerint dolgozik a' már több izben dicsérettel emlitett Keresztessy Samuel ur polgári asszony-ruha szabó Pesten, kit most ujolag a' t. közönségnek figyelmébe ajánlani bátorkodunk. Előbbi szállását megváltoztatván most a' váczi utszában ugyan, de kevéssel feljebb lakik 412. szám alatt Mocsonyi ur házának (melly a' „három Grácziák" czimről ismeretes) 1-só emeletében.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Kohlman mk.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

84.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap october 18kán 1835.

SZORGALOM.

Hordozható kályha. Wolf ur, Berlinből, ki jelenleg Parisban tartozkodik, az ottani kormánytól tiz esztendeig tartó szabadalmat kapott az általa feltalált hordozható kályhákra, (caloriféres). Illy egy kályha alig nyom többet hat fontnál, még akkor is, ha be van fütve; lehet minden alkalmatlanság nélkül egy helyről másikra hordozni, 's nem is kell bele több 5—6 krajczár árú spriritusnál, hogy egy közönséges szobát sebesen 's legott egyforma langy melegségbe helyeztessen. Ára illy egy gazdasági kályhának, melly czélirányos voltát már több városokban bebizonyitá, nevezetesen most a' cholera alatt, nem több 15 franknál!

Nevezetes csizmatisztitó. Nálunk a' csizmatisztitó szóra csak egy szegény ficzkó jut az ember eszébe; mert mi is lehet más egy csizmatisztogató? De Parisban ez másként van. Ott a' palaisroyalban bizonyos csizmatisztitó azon boltért, mellyben lakik, évenként 12.000 frankot fizet házbérül. A' domború székek és pamlagok benne veres selyemmel vannak beboritva; a' falszőnyegek gyönyörű nagy tükrökkel ékesitve; egyszersmind valamennyi journálok az asztalokra teritve, mellyekben az ember kénye szerint lapozgathat, mig csizmáji megtisztittatnak.

SZOBRÁSZAT.

Ama nyilvános kút Pesten a' Ferencz-szerzet piaczán, melly eddig deszkahajlékkal volt bekeritve, ns. Pest városa költségén most igen diszes alakúvá változott, mi annyival kivánhatóbb volt, minthogy régi alakja csak disztelenségére szolgált a' térnek. Ez az első kút, melly Pest városa térein szobrászati művel ékesittetett; mi a' szemnek annyival is kellemesb, minthogy a' Szerviták piaczán kivül semmi szobor vagy emlékoszlop nem diszesiti városunknak nagyobb téreit. A' város előjárósága tehát kétszeres hálára tarthat számot, hogy az emlitett kútat olly diszes és sok költségbe került alakúvá változtatta, 's ez által ama tért is nemcsak ékesité, hanem érdekesebbé is tette. Biztosan remélhetjük a' város szépitésére naponként több több figyelmet fordító előjáróságtól, hogy hasonló szép nyilvános kutakat fog más piaczokon is, jelesen a' német szinház piaczán (hol már is áll egy közönséges kút), idővel készittetni. A'

nevezett Ferencz-szerzet-piaczi kutra a' lefolyt nyáron épült obeliskot Fesl József kőfaragó ur készité. (Lakik a' Rókus kápolna irányában; kőfaragó utsza 1358. számú házban.) Az obeliskon álló két Najad alakjának készitője Uhrl Ferencz ur (Bálvány utsza 213. számú házban). Ezen alakok magossága 7 láb; az urnával 's talappal együtt 10 l; obeliskkal együtt az egész mű 3 öl 3 láb magos. Uhrl ur készité a' városi tánczteremek szobrászati ékesitvényeit belül és kivül. A' Najadok pesti, a' többi épitvény váczi és csabankai kőből készültek.

Virág Benedek emlékéért a' szobrász még nincs egészen kifizetve, minél fogva az e' nemzeti emlékre költség-gyüjtő hazafiak ujolag kérettetnek, hogy a' nálok egybegyült pénzeket mennél előbb beküldeni ne terheltessenek. Szives adakozások még elfogadtatnak e' lapok kiadójánál is, ki a' sept. 19-ig hozzá küldött hazafiságos áldozatokat, mellyek 33 ft. 30 krra terjedtek ezüstben, már kézhez szolgáltatta.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Magyar szinház.

— Last mich euch sagen, dass ihr sehr
Verschrien seyd, weil ihr hohle Hände macht.
Shakespeare.

A' magyar szinházról értesiteni titeket, kedves atyámfiai, talán kevessé időelőttinek is tetszhetnék, tudván azt, hogy még csak a' mult hónapban kezdék alapját ásni, 's igy ki tudja, mikor készül-el? De éppen ez a' bökkenő, kedves atyámfiai, hogy nem tudjuk mikor készül-el; én pedig egy értekezéssel hamar el tudok készülni, 's azért, ugy gondolám, elégednétek-be addig is az értekezéssel, 's ne mondjátok, hogy épitendő szinházunkról egymással nem értekeztünk. A' kész dolgokról minden okos ember irhat; felteszi szemüvegét, egyet kettőt fordul, körülnéz, fejét csóválja, vagy megelégedve egyet biczczent vele, 's akkor aztán haza megy, a' dolgot, a' mint van, puszta-szépen és hideg-valódin a' maga rende szerint szépen csendesen leirja. De a' nem készet, kedves atyámfiai, a' nem készet leirni! már azt csak miránk hagyjátok, kik kész pénzért még a' nem készről is készséggel irunk. Mert ha az ember ujságiró, éjjel nappal készen kell az irásra lennie; 's az ember hamar készen volna, ha csak ezt kellene irnia. Ennek nem létében tehát a' nem készről is tanultunk irni; hiszen különben hogy volnánk ujságirók?

De hát tudjátok-e kedves atyámfiai, mért nem készittetett-el még Pesten a' magyar szinház? No hát mert nem készülődött-

el, 's ime ezért haragszom én az ódik ődik igékre olly „rettenetes-nagyon“ — mert lám még csak egy játékszin se tudott elkészülődni!

Hát azt tudjátok-e, kedves atyámfiai, mért épitjük azt kivül a' városon? No hát, hogy a' város idővel belé menjen; lám a' Németek is igy okoskodtak az övékével. Azért hát ne is szomorkodjatok, hogy a' városon kivül leszünk, hiszen a' Németeké is külvárosban van.

Hát azt tudjátok-e, kedves atyámfiai, hogy játékszint akarván épiteni, nem épitünk-e sóraktárt? Sokan hiszik; de én semmit sem akarok hinni. Igaz, hogy sóra borsra nagy szükségünk, kivált szinjáték iróink keszőcze leveseire nézve; — de szinházunkból azért sóház még se lesz, 's tudjátok miért? mert a' németből ma holnap operaház leend; egy operaházat és egy szinházat pedig csakugyan könnyebb megtartanunk, mint két szinházat, az az: két kakast egy dombon.

De hogy még is sóraktárrá ne változtassa által a' részvétlenség tündére varázspálczájával szinházunkat, tudjátok-e, mit kell tennünk kedves atyámfiai? Egészen ellenkezőt, mint eddig tettünk.

Sokan közületek kedves atyámfiai kettőn panaszolkodának; 1-er hogy a' várat mászni felette terhes dolog, 's tüdőveszélyt okozhatna. 2-or hogy télen által hid nem levén a' Dunán könnyen átfázhatnátok. Ah! a' ti tüdőtök nagyon is jó, hivatkozom a' tüdőpróbakövére, a' tetemes hegyvirányra (hajdan Svábhegy), mellyet hetenként kétszer is megjártatok. Megfázni pedig hogyan tudnátok ti, kik már ugy is jéghidegek vagytok minden nemzetiség iránt? Nem tüdőveszély, nem meghütés félelme tartoztatott titeket vissza; hanem ti tartoztattátok vissza tüdőtöket, 's igy természetes, hogy meghülétek. De ime kedves atyámfiai, már ezután se várhegyet nem kell másznotok, se meghüléstől félnetek; valljon fogtok-e hát a' magyar szinházba menni? Azt a' kis sarat, melly talán elijesztendene, higyjétek nekem, szives lesz városunk előjárósága a' Zrinyitől egész a' szinházig szép csinos kövezettel felcserélni. (?)

A' német szinházon kedves atyámfiai jelképül, mint tudjátok, egy kaszás Szaturnus és kilencz Múzsa 's egy deák felirás ragyog. Az öreg kaszás kedves atyámfijai nálunk könnyen azon gondolatra birhatná az ember fijait, mintha ide kasza 's kapával lehetne jönni; a' deák szó pedig holt nyelv levén, majd azt gondolnák az emberek, hogy vagy mi haltunk-meg, vagy oda benn az öt declinatiót tanitják.

De hát tudjátok-e kedves atyámfiai, mit kellene nekünk a' szinház homlokfalára tétetni? Mindent, mindent! csak ollyat ne, mi kapára vagy kaptára emlékeztet!

Hosszasan kiterjeszkedhetném már most a' szinház belsejére is; p. o. kit és mit kellene a' földszinti helyre 's zárt székekre bocsátani; kit és mit a' páholyokba, emeletre 's kakasülőre; ugy szintén, ha valljon tanácsos-e az igazgatónak, ha szabad-belépti jegyeket osztogat a' recensensnek, 's viszont a' recensensnek, ha azt elfogadja; azután ha gazdaságos-e (mint középponti szinpadon) kezdő tagokat felléptetni, 's őket itt kiképeztetni, vagy ha ugy tetszik képeztetődni; millyen darabok adása volna legczélirányosabb, miképp választassanak és váltogattassanak? kell-e rajtok egy főszinnek elömleni, melly haladásra, értelmi 's nemzeti összepontositásra mutasson? Miképpen és mennyiben lehessen operákat, miképpen sehogyan se látványos- lumpacis- parodiás- silányságokat adni 's a't. 's a' t. De mind ezen belsőségekről most azért hallgatok, kedves atyámfiai, mert még most titeket a' játékszinen csak kivül látlak, 's igy csak azt érdemlétek-meg, hogy külsejéről szólljak; majd ha belül látlak egyszer, akkor a' belsőségekről hogy szólljunk — már akár én, akár más, az mindegy nekem — méltán kivánhatjátok.

Még egy furcsa gondolatom van, kedves atyámfiai; de ez még egészen nem kész: azonban azt vélem, hogy e' félkész szinházról illy félkéz-gondolattal sem árt előállni. Ez abban áll, hogy valljon vármegyei igazgatóság vagy magány-emberéé mellett boldogulnánk-e jobban magyar szinészetünkkel? — — Készitse-ki magának e' gondolatot a' tudós olvasó; mert én most hamarjában nem érek rá; értekezésem készen van. Garay.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán Jövő csötörtökön oct. 22-kén szorgalmas szinésznénk Kovácsné assz. jutalmául előadatik „Soroksári János" (Parisi János parodiája) tüneményes vig játék 2 felv. tánczokkal 's énekkel. Szerzé Nagy Ignácz; muzsikáját irták több műkedvelők.

Budán oct. 10-kén Kántorné assz. jutalmi játékául először adatott „Macskási Juliana, vagy, az arany pereczek" eredeti szinjáték 5 felvonásban. Dugonics András munkája. — Nem tagadhatni, hogy e' szindarab mind érdekkel, mind sikeres hatású több jelenettel bir, mellyek a' nézö figyelmét magokra vonják: de bizonyos az is, hogy vannak hosszadalmai, kivált az 1-ső és 4-dik felvonásban, és igy untatóságai is, mellyek nyilván megvallva (a' nélkül hogy az idvezült szerző iránti tiszteletünkből legkevesebbet is leróni szándékoznánk) egyedül a' szerzőnek a' szini hatás kiszámitásában elégtelen jártossagából — sőt vannak olly furcsa és helyben nem hagyható részei is, mellyek a' szerzőnek világ-ismereti, kivált a' fensőbb és finomabb világ- és nyilvános

ügyek-ismereti hiányából látszanak eredni, ha csak azt nem mondjuk, hogy e' színműnek személyei olly körülményekben éltek, mellyek még a' fejedelmi udvartól és törvényszéktől is eltiltják a' méltóságot és szertartásokat, mellyeket különben a' fejedelmek körétől elválhatlanoknak ismerünk. Igy p. o. miként hihető, hogy a' fejedelem titkárja Selmajer (Marosi ur) ön maga minden egyéb kiséret nélkül hirdesse-ki Kolosváratt nyilvános utszán a' fejedelemnek irásba foglalt tudósitását és határozatját az arany pereczek ellopatása és visszakeritése iránt? Miképen hihető, hogy a' titkár két közönséges parasztnak nyilvános utszán (kik nem is birák vagy más előjárók) adja-ki a' fejdelem nevében azon parancsolatot, hogy Macskási Julianát mint a' pereczek tolvaját e' városba fogva hozzák-el? és hogy e' titkár a' szabódó parasztokkal hosszas ideig nyilvános utszán perlekedjék és szót váltson? Teheti-e ezt egy fejedelmi titkár? értsünk bár ez alatt titkos tanácsnokot vagy titoknokot. Lehet-e ezt feltenni Barcsai Ákos erdélyi fejedelem idejéről, és pedig 1659-ről? — Lehet-e hinni, hogy ezen időben az Erdélyiek még lándsával vadásztak, holott már a' puskák divatoztak? — Illő volt-e, hogy Verón herczeg-kisasszony (Déríné assz.) a' remete herczegi bátyjától Gyárfástól (Udvarhelyi ur) neki szolgálatba ajánlott 's eddig a' remeténél tartozkodott csinos ifiút Juliust, a' férjfi ál-köntösben volt Macskási Julianát (Kántorné assz.), minden asszonyi gyengéd szemérem nélkül magával az udvari palotába vigye, a' fejedelmi szobában háltassa, és az alvó szép ifiú mellett virasszon? Illő volt-e Verónnak olly hirtelen támadt vonzalma Julius iránt, kinek a' siralom-házban létekor, mint tolvajnak, virágbokrétát és kedves kendőjét is küldi és pedig nem valamelly alrendű cselédje, hanem barátnéja Lónyai Apalin (Laborfalvi R.) által? — Miképen lehetséges, hogy a' fejdelem egy főben járó vétkesnek kihallgatását és megitélését egyetlen egy bíróra Vidára (Bartha ur) bizza, és a' halálos itéletet később a' herczeg aláirja? — Lehet-e hinni a' fejdelemről, hogy Macskási Bálintot (Lendvay ur), a' tolvaj Julius elfogóját (ámbár testvérét), midőn magát a' herczeg elől menteni 's a' dolgot felvilágositani akarná, szóhoz sem engedi jönni, 's nem hallgatja meg, holott halálos büntetés forog a' szóban. Milly gyáva fejdelem az illyen, ki egy becsületes régi szolgát Macskási Mihályt, egykori kincstárnokát vagy is számadóját, tiz ezer forint végett tömlöczben engedi szenvedni a' nélkül, hogy helyes vizsgálatot tenne hamisnak állitott számadásai iránt, és gyanúsnak se tartja, hogy Selmajer a' szerencsétlen bevádlottnak számadó könyveit elégeti. — Milly nyomorult bölcsnek mutatja magát az öreg Gyárfás, ki, miután öcscsével Ákossal összevesz, 's ennek gyenge uralkodói tehetséget és igaztalanságot vetvén szemére Juliusnak olly hirtelen megitélése végett, magára vállalja Juliusnak kihallgatását, 's ezt végbe viszi Verón herczegnének jelenlétében sőt a' vallatásnál is közbe szóllása mellett (hogy tartozik már ez illy komoly jelenethez? hogy lehet egy herczegi kisasszony criminalis bünös vallatásánál); és ámbár Juliusnak akadozó 's ellentmodó szavaiból maga eszreveszi, hogy az állitott tolvajság alatt valamelly gyanús titoknak rejteznie kell, még is a' vallatás után öcscsének Ákosnak semmi jó tanácsot nem mond, p. o. hogy a' halálos büntetést késleltesse, hogy Juliust ujabban, mostani gyanús val-

lomása végett, az igazság kivallására szoritsa, a' dolgot ne siettesse 's a' t. — hanem a' mintegy erővel beavatkozó bölcs remete, okos belátásának minden jele nélkül, megvallja, hogy semmit se tanácsolhat, hanem öcscsére bizza továbbra is a' dolgot, ő maga pedig elég gyáván inkább visszavonul madarkáji és vadjai közé, erdei barlangjába, a' helyett, hogy az ártatlannak gyanitott Julius megmentésére, kinek ügyét olly tüzesen fogta-fel, itt maradván segéd kezet nyujtana uralkodó testvér öcscsének. — Milly hihetetlen, hogy az öreg Macskásiné (Kovácsné assz.) a' siralomházban levő Juliussal olly soká beszélgessen a' nélkül, hogy ebben, habár szavából is (minthogy Julius kendővel takarja-el arczát) megismerné saját leányát? Milly minden dramaticai aesthesis ellen van, és valóban kaczagást is inditott e' keserű pillanatban, hogy az öreg Macskásiné mintegy erővel fogja Juliusra, hogy ennek fogfájása van, 's neki azonnal fogfájást szüntető gyógyszert hoz, mellyből Julius iszik is, 's mig a' szert szájában tartja, beszél is egyszersmind? — Hogyan adhat Rimai (Szilágyi ur) huszasokat a' halálra itélt Juliusnak, holott a' huszasok csak 1763-ban Maria Therézia alatt verettek először? — Milly furcsa, hogy a' fejedelem Verón kérésére a' lefejezendő Juliust saját nemzetségi sirboltjába akarja temettetni? — Több illyes hasonlókat előhozni nem akarok, csak azt emlitem, hogy miután egy szorgalmas kéz Dugonicsnak régi stylusát e' mai mutatványra megjavitva és csinositva változtatá-el szerencsénkre, mért nem változtatott az emlitett szembetünő hijányokon is, 's mért nem dolgozá által nagyobb és lélekismeretesb combinatióval az egészt? E' szerint egyszersmind megrövidithette volna a' 3 egész óráig nyuló darabot, és untató képtelenségeitől megtisztitván érdekes szinművé teheti vala. Hogy Dugonics Veronikája itt ismét Verónná öltöztetett által, nem annyira hagyjuk helybe, mint a' titkos-nak titkárrá elneveztetését. A' titkár uj szó titoknok helyett (már nem tudom, Dugonics a' titkos alatt titoknokot vagy titkos tanácsnokot értett-e) alkalmasint helyesebb, ha megfontoljuk, hogy az ok-kal végződő uj szók, mint titoknok, udvarnok, gyakornok, tanácsnok milly kellemetlen pluralis accusativust (kivált Verseghy szerint) nyernek, p. o. titoknokokot 's a' t. A' Veronikát Verónná (mi nagyon hasonló Verona olasz város nevéhez) változtató puristát ismét csudálom, mért hagyá-meg a' csupa magyar nevek közt a' nem magyar Julius szót, mellyet a' Magyarok Gyulának szoktak mondani. — Az előadás egyébiránt helyesen és szorgalommal ment. A' felvonás-közök azonban nagyon hosszacskák voltak. Dériné assz. vadászati köntösét, valamint a' szegény Juliusét is kevessé pompásnak, — Lendvay urnak érzékenyebb beszédjeit inkább siránkozóknak mint érzékenyitőknek tartottuk; ez utóbbit pedig, hogy untatók 's kellemtelenek ne legyenek, nagyon kellene kerülni. Egyébiránt mind ő mind a' többi személyek helyesen feleltek-meg szerepeiknek. Megyeri ur (Náthán) eredetileg 's meglepő jelességgel játszván igen mulattatott. Kántorné asszonyra e' mai szerep nem látszott eléggé alkalmasnak, minthogy, mint a' beszéd folyamatjából értettük, az valamelly gyengébb termetű előadót kivánna. Egyébiránt szokott jelességgel adá azt; csak a' siralomházban mondott monologját kellett volna, itéletem szerint, nem olly élénk kedvvel, hanem némi fájdalmas érzéssel

és komolysággal előadni. Művészi jelessége a' szép számú közönségtől több izbeli tapsokkal és előhivatással tiszteltetett. Már első felléptekor borostyán koszorú szállott a' szinpadra; a' szinterembe pedig e' nyomtatott versek hullottak:

Kántornéhoz

Október 10kén 1835.

Te Thaliának kentje! szárnyat adsz,
'S varázs körödben, nem tagadhatom,
Hogy égi szikra lelkesít belül.
Midőn szeretsz Te, lángra gyúl szivem,
Egész világot csókolnám, ölelném;
Ha sirsz, ha szenvedsz, minden cselszövőt
Halálra vágnék, téged menteni;
Midőn a' honni hős nőt képezed
A' mult idókből, oh a' boldogokból!
Egy bánatos köny futja arczomat;
'S midőn a' vétek álarczát veszed-fel
Indúlatokban tengerként dühöngő,
Szorult kebellel, mint egy Raphael —
Akkor kiáltom: szép, de szörnyü szép!

Oct. 11-kén fővárosi szinpadunkon „Dominique" szinjáték (esős idő végett kevés nézö előtt) — 13-kán Kotzebuenak „két Klingsbergje" mulattatólag adatott. A' czimszerepekben Megyeri és Lendvay ur. — 14-én Kisfaludy Károlynak „három egyszerre" czimü 1 felvonásos vigjátéka, jobb szinműveinek egyike, mulattatólag fordult-meg ismét szinpadunkon. Nem mellőzhetjük-el dicséretes említését Barthánė asszonynak (Adél), ki kellemes szini termettel birván mind módos viseletére mind actiójira nézve annyira haladott, hogy, ha hangja erősebb és kimondása érthetőbb leend, őt teljes igazzal jelesebb fiatal szinésznéink közé méltán számlálhatjuk. — Követé e' mutatványt egy „hang- és szavalási verseny, mellyben Selka Antal ur (Bécsből jött declamator) több hangművek között Saphir „könnyeit" Bürger „Leonoráját" és Schiller „ütközetét" szavalá németül. Elmellőzvén, hogy a' német declamatio nem igen illett magyar szinpadunkra, csudáljuk, mikép engede a' rendelőség illy gyenge mellű, 's mint látszott kezdő, actiókban járatlan, selypes kimondású declamatort, ki még azon felül csupa érzelgő 's untató tárgyat választott, fellépni. A' kimélő publicum őt ugyan némi tapsra méltatá, de érdektelen declamatiójit nem igen izlelte. Az előadott hangművek közt voltak: ouvertura Eliza és Claudióból; Beriot változatai hegedűre, Ellinger ur, a' pesti szinház hangászkarának tagja által elég csinosan előadva; kettős dal Eliza és Claudióból Nyiriné assz. (ki mult sept. 17-kén szinpadunkon adatott egyvelegben mint működvelőné hallatá magát először, most pedig a' budai társaság tagja lön) és Udvarhelyi ur által olaszul énekelve; Dotzauer divertissement-ja, violoncellón igen helyesen játszva Grimm ur a' budai szinház hangászkara tagja által; végre „Norma" operából Norma és Adalgisának (a' 2-dik felvonásban) kettős dalja, énekelve magyarul Dériné és Nyiriné assz. által. Dérinének tiszta csengő hangja ma igen kellemesen tünt-ki Nyirinének erős de kevesebbé csengő mezzo-sopran organuma mellett. Az utóbbi azonban muzsikai jár-

tosságát ma ujolag bebizonyitá, 's igy a' társaságnak használható tagja lehet. — Másnap Nyiriné assz. „Fra Diavolóban“ mint Pamela első szini próbáját tette, miről valamint az oct. 16-án magyar társaságunk által a' pesti szinházban adott mutatványról, mellyre Zieglernek „vendégi jogát“ választák, jövő lapunkban bővebben. K.

Győrött Oct. 1-jén Körnernek, közönségesen ismert „Zrinyi“ hős játéka adaték Szemere forditása szerint ismét szépszámú nézők előtt. Az előadás és csin az öltözetekben általános megelégedést és dicséretet érdemelt. Különös megjegyzésre méltó azonban Czelestin (Zrinyi) és Komlóssy (Szolimán). Czelesztin szerepének lelkéig hatott, 's a' nagy hőst mesterileg adá. Kivánható maradt azonban mégis, hogy a' csaszártól vett levélnek olvasása után resignatiója ne olly simán és katonai szilárdsággal, hanem látszatósb küzdéssel 's elmerüléssel történt volna. De mind e' mellett igen megérdemlette, hogy játék végével kihivatott, 's ügyessége hangos tapssal jutalmaztatott. Komlóssy szerepét szintén mesterileg, és minden kivétel nélkül fogá fel: ajánlanók azonban neki, hogy álbajuszát máskor gondosabban lássa-el; mert igen szembeszökő volt, hogy az indulatok legnagyobb kitörésekor is kezének nem az indulatok kinyomására, hanem bajuszának védelmére 's rendezésére kellett ügyelnie. Jankó.

Német Játékszin.

Pesten Wirdisch l. a. vendégjatéka. — A' budai magyar szinházunak eddigi első tánczosnéja Wirdisch l. a. — miután ott october 1-jétől kezdve az igen sok költségbe kerülő de semmi hasznot nem hajtó balletok megszüntek — oct. 3-kán a' pesti szinpadon az innen eltávozandó szinköltő Haffner ur jutalmi játékául a' Pesten mulató lovagmüvészek segéd munkálódásával adatott „Schwarzenberg és Pálffy“ czimü szinjátékban csinos nemzeti magyar tánczával kedveskedék első felléptekor, és köztetszést nyert. Nem illy kedvezéssel adá azonban oct. 6-kán Yelva szerepét; minthogy ebben pesti közönségünk Grillné assz. jeles mimikájában nagyobb tökélyt és kellemet tapasztalt volt. 13-án „az utazó ifiú ur“ czimü vigjáték felvonásai köztt Tuffner és Ochsinger l. a. segedelmökkel eljárt hármas és kettős tánczban ismét érdemlett tapsokra méltatott. — Oct. 15-én „az árva és gyilkos“ czimü melodramában Victorin szerepében lépett-fel.

DIVAT.

Parisban még eddig az asszonyi ruhák formáján nevezetes változás nem történt. Az alruhák most is bők és hosszúk, az ujjak bők, a' felső test keresztbemenő és különféle módon ékesitve van; a' pelerinek gömbölyük, koczkásak, csipkések, nyilttak vagy zárottak: ezek azonban lassanként mulni kezdenek a' divatból. — Őszi ruhákra kék, gesztenye, hamvas, zöld, palakő, korom, barna, myrtus-zöld szin vétetik; pongyolára csupán setét szin. A' selyem és pamut, gaze, és bárson, himzett atlasz kedveltetik leginkább. — A' kalap formája bő, öblös, mélyen arczot fedő; a' hajakban blonde és szalag diszlik. Atlasz kalaphoz rózsa és fehér szin vétetik. Házi ruha pamut-batiszt, pamut-musselinből készül selyem és atlasz diszitvénynyel. — Az öv szalagok szinre hasonlók a' ruhához, 's rövid bokorra köttetnek. — A' félfátyol szünni kezd a' téli kalapokról. — Nagy kendőkre még most csak erős selyem vagy csipkével szegett fekete atlasz vétetik.

Férjfiak többnyire fekete vagy setét barna, zöld, kék és bronz szinü ruhát viselnek. Az ujjak felül bők, alul szükek, rövidek 's két gombosak. A' felruhák gallérja 's lafancza bárson. — Mellényre setét szinü himzett, vagy fehér szövet vétetik. — A' felruhák rövidek, de bők. — A' kalapok keskeny ernyőük, és elég magosak.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

85.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön october 22kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Gyászrózsa.

„Tünde rózsa!
Mint nyilongtál
Gyermekévim
Bájegén:

Úgy mosolygj-fel
Még csak egyszer
Bánatim bús
Fellegén.

Vagy, ha már el-
Hulla nékem
Bíboréked,
Illy korán —

Nefelejtske-
Koszorúban
Lengj sirom bús
Alkonyán.“

Így az ifju, —
Rózsapályán,
Vagy a' néma
Sír ölén

Függve minden
Vágya — néki
Nem tünelg már
Más remény.

Egy szomorfüz
Rideg alján,
Lant kezében,
Üldegél,

'S hő dalában
Lelkesedve
Keble fennen
Verdegél. —

Lantja zenge
'S most — enyelg még
Lágy lebelke
Hurjain,

De a' lantos
Elszunyadt már
'S rózsa leng sir-
Hantjain.

Etelkavári M. P. Pestről.

SZORGALOM.

Uj gőzhajó. Newyorkban uj gőzhajót épitettek, melly „Lexingtonnak“ neveztetett, 's gyorsaságával minden eddig ismeretes sebességet felülhalad. Ezen gőzhajó t. i. Newyorkból Providence-ig, tehát egy 210 mértföldnyi tért, 12 óra alatt haladott, ugy hogy 6 közönséges mértföld esik egy-egy órára.

Szőlőmag-olaj. Stuttgarti hirlapok következő jutalomhirdetést közölnek a' würtembergi királyságban keblezett mezei gazdasági egyesület középponti üléseiből. „Az eddigelé sokaktól próbált mód szőlőmagból olajt készíteni, remélni hagyja, hogy, neve-

zetesen Räder general-hadnagy ur fáradozásai 's tanitásai következésében, ezen eddig semmire se használt materiáléból valamelly zsiros, gazdasági 's technikai használatokra alkalmas olajt lehessen készíteni, ugy szintén, hogy az a' szegényebb néposztálynak nyereséges lesz. Általjában tapasztaltatott az eddigi próbálatokból, hogy a' szőlőmag akkor adandhat sikeres hasznot, ha a' próba nagyobb mennyiséggel tétetnék-meg. Ennél fogva az emlitett egyesület 50 forintot 's a' társaság emlékpénzét teszi-ki jutalmul annak, ki 1836-ki junius 30-ig legtöbb szőlőmagot szolgáltatott olajütésre, 's ezekből legtöbb és legjobb olajt egyszersmind legkevesebb költséggel előhozott. Mint legkisebb mennyiség 20 simri megtisztitott 's olajütésre elkészitett szőlőmag határoztatott-meg. Az olajütésre használt magok száma, 's maga az olajütés, melegen vagy hidegen történt bár az, törvényes tanúk által bizonyittassék-be. Továbbá megkivántatik annak meghatározása, mennyi mag kivántatott az első hideg 's a' reá következett többi meleg sajtolásokhoz, ugy szintén a' bánás-módot is meg kell mondani, mellyel az véghez vitetett."

Cséplőgépely. Lengyel országban a' helytartósági tanács Kossabowski Szaniszló grófnak szabadalmat engedett 15 esztendőre egy általa feltalált cséplőgépelyre, melly a' szalmát nem töri össze, 's csak egy ember erejével jár. E' szabadalom az egész királyságra kiterjed.

Hajfesték. — Roussy parisi illatárus bizonyos porokat árul, mellyekkel a' hajat szép feketére festhetni, 's e' hajfesték tovább eltart három hónapnál a' nélkül, hogy szinét elvesztené. Annál inkább ajálhatni porait, mert szoros megvizsgáltatás után ugy találtatott, hogy az egészségre semmi káros befolyásuk nincs.

FESTÉSZET.

Emlékrajzok.

Méltán érdemel emlitést azon historiai két rajzdarab, melly Gurk Eduard jeles bécsi festész és rézmetsző által először csupán olajszinekkel festve, később pedig könnyebb sokasitás miatt, rézre edzve jelent-meg, és a' Duna általi elöntést Bécsben 1830-ki mart. 1-jén és 2-kán tárgyazza, melly két képnek egyike Ferdinand mostani császárt, mint akkori korona-örököst ábrázolja, miután neki tudtára adatott, hogy Rossauban (külváros) a' kovács utszában egy 11 esztendős gyermek találkoznék, ki szülőjinek 's gyámnénjeinek halála által árvaságra jutván, segitség nélkül van; a' főherczeg parancsot ad, hogy azonnal a' hajóval oda tartsanak, 's a' gyermeket a' házból kihozzák, kit a' fő herczeg aztán csónakjába vitet, 's további

rendeléseig a' cs. kir. várkastélba szállittat. — A' második képen Ferencz cs. kir. főherczeg terjesztetik-elő, mikép foglalatoskodik Leopold-külvárosban, 's mint hajókázik mind azon helyekre, hol a' veszély legfenyegetőbb 's a' szükség legnagyobb.

Az első képen, éppen a' kikötés pillanatában, van előterjesztve Ferdinand, posztóba takargatván a' gyermeket, 's mint adja-által azt a' cs. kir. udv. szolgának, védőleg kezét a' fiúra fektetve, 's körülvéve fő udvari mesterétől, gróf Bellegarde tábornok ő excellenciájától, tiszti kamarásától gróf Tige ezredestől, Toulow és Rosenthal kormánybiztosoktól, 's Rossau közönsége birájától, ugy végre két közembertől a' cs. kir. pontonier-seregből. — Jobbról láthatni a' beszállásra készenálló cs. kir. udvari hintót (a' kocsi szárazon áll), 's a' szinelőzetben számos ember foglalatos egy tanácsbeli titoknok 's egy törvényirnok vezérlete alatt, kik mindenféle eleséget, fehér- 's posztó-ruhákat hordanak kosarakban a' hajóba, mit a' nemes dámák egyesülete 's más nagy lelkű emberbarátok küldöttek elosztásul a' segedelemre várakozók köztt. A' szinfenéket Rossau külvárosa nagy részének külső tekintete képezi, balról Gattenbauer kávéháza, 's az egész kovács utsza azon házzal (105) együtt, honnan a' gyermeket kihozák, egész a' Szervita utszáig, ezen szerzetesek egyházával. A' szélvészes, felhős, csak itt ott kék szinben világító ég, a' zavaros, 's a' legmagosb áradástól már valamivel leszállott Duna, a' valódiság előterjesztésére sokat segitnek, a' midőn ezentul még minden munkálodó, 's a' képen felterjesztett személy, annyi portrait-hasonlatossággal van kinyomva, a' mennyit csak lehetővé tesz az alakok mértéke.

A' második képen Ferencz cs. kir. főherczeget láthatni gróf Coudenhoven kamarás kiséretében 's csónakon vitetve Gföller polgári hajósmestertől, összetalálkozva a' Jägerzeil (külváros) főutszájának végénél Reiche alezredessel a' cs. kir. pionier-csapat-ból, ki ezen hadi kar többi tisztjeivel 's a' legényekkel, kik hasonló veszélyekkel már ollykor szembeszállottak, mindenhol a' rendtartásra ügyelvén, megszabaditásra 's élelemhordásra nézve a' szerencsétlenek számára, 's résztvevőleg buzditván mindenkit segedelem nyujtásul. A' kép az egész Jägerzeilnak fölséges perspectivi tekintetét ábrázolja, a' szép fehér 's legujabb sztilben felépült házakkal, melly végre sz. István egyház jelenkezésével a' szinfenékben végződik, 's ezen állapotban, előbb hasonlit az egy kikötőhez, hogysem egy tiszta mulatságból végig kocsizott uthoz. A' szinfenékben mutatkozó számos hajó emberekkel megtelve, kik barátiknak 's atyjokfijainak hoznak eledelt a' házakba, — a' festőleges csalódást csak még annál inkább nevelik ezen ténykség által. Jobbról észre lehet

venni a' házakon, miképpen adnak-fel a' hajós lelegények az első emeletben tanyázó 's veszteglő személyeknek kenyeret rudakon, melly ismét onnan a' második emeletben lakó személyektől kosarakban huzatik-fel. Ezen jelenet mellett láthatni, mint eresztetik-le egy ember kötelen az első emeletből, hogy a' lakosok számára étkeket vásároljon. Távulabb szükséglövés történik egy ablakból, valamint illyesek történni szoktak olly helyeken, hol több személyt, főleg első napon, a' nagy zürzavarban 's a' közönséges szükségben, nem vehetni mindjárt észre. Balról egy ujan felépülendő ház mellett, hol a' kihordott föld még az utszán fekszik, 's omladékhalmot képez, — láthatni szarvasokat, mellyek éltök fenntartása végett a' praterből oda usztak, és ott menedékhelyet találtak, 's hol két egész nap egy jeles dámának parancsára szénával láttattak-el. Egy karólámpás a' szinelőzetben legszemlátomásabban mutatja a' viznek rendkivüli magosságát avagy dagályát, valamint is a' leuszó tárgyak által a' Duna-pusztitás emlékeit bélyegzi.

Ha már ezen két fölséges történeti rajzolat mindent kieszközöl is, mit az előterjesztés hiv előadására nézve a' műbarát 's ügyes műértő joggal várhat 's kivánhat egy festésznek ecsetjéből; ugy különösen dicséretre méltó ezen képekhez választott azon finom idea is, mellynél igy a' két főherczeg jelenléte által, kik mindenhova segedelmet 's vigasztalást hoztak, sokban gyengittetik a' veszély borzasztó képe a' nélkül, hogy ez által a' történet igazsága valamiben szenvedne; minél fogva ezen szép két tableau-t ugy tekinthetni, mint honi emlékképet. — Egyébiránt mindegyike ezen két képnek, csupán a' belső tért számitva, tesz hosszában 22½ hüvelyket, magosságban pedig 14¼ hüv. mellyek lenyomtatásuk után élő szinekkel szépen 's tisztán áthuzva levén bár milly képtárban is helyet érdemelnek. Novák Daniel.

Vanloo Magdolnája. Parisban a' Louvre képtára nem régiben igen szép szerzeményre tett szert Vanloo Maria Magdolnája képével, mellyen a' bünhödő asszony hajaival törli-meg az idvezitő lábait. Ezt a' német alföldi művész legjobb munkájának tartják, 's a' Francziák királya ajándékozá a' Louvre muzeumának.

Malatesti Maurusa. A' velenczei műmutatásnál a' modenai fiatal művésznek, Malatestinak, sz. Maurus csudáját tárgyazó képe nagy figyelmet gerjeszte. Annak szerkezete éppen annyi ügyességet mint poetai kedvélyt árul-el, 's maga a' munka is kitünő művészeti fokot mutat.

A' müncheni festők száma jelenleg csak öt százra terjed.

LITTERATURA.

„Az Ikrek“ nagy szomorú játék öt szakaszokban. Eredetileg irta Faliczky Jánosné 1835. Nagyváradon Tichy János nyomtatása. 8-ad rét. 96 lap. Ára 24 pengő kr. — Mennyivel sajnosabban tapasztaljuk, hogy magyar szépnemünk közül nemcsak igen-igen kevesen veszik mai napon gyengéd kezeikbe az irói tollat, sőt régibb irónéink is tökéletesen elhallgattak, holott ezeknek élet-idejek előhaladásától 's miveltségöknek tökélyesbülésétől várhattunk volna valódi remek-műveket: annál nagyobb örömmel vettem kezembe a' fenn említett szinművet, a' hazai nyelvért buzgó honleánynak tiszta nyomtatással és szines boritékban megjelent munkáját, melly jeles keblének a' magyar színészet iránt dicséretes figyelmét és nemzeti nyelvünkhez vonzalmát bizonyitja. Tiszta szivből ohajtva, hogy honi 's dramaticai litteraturánk egén feltünő uj irónénknak e' műve illő méltányást tapasztaljon, annak belső tartalma iránt itéletemet akkorra hagyom, midőn az (mint mondatik nem sokára) budai színész-társaságunk által előadatni fog. K.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán most csötörtökön oct. 22-kén szorgalmas színésznénk Kovácsné assz. jutalmául előadatik „Soroksári János“ (Parisi János parodiája) tüneményes vig játék 2 felv. tánczokkal 's énekekkel. Szerzé Nagy Ignácz; muzsikáját irták több műkedvelők.

Budán oct. 15-én „Fra Diavolo“ daljáték ismételtetett, mellyben multkori emlitésünk szerint Nyiriné assz. Pamela angol lordné szerepében, mint a' budai társaságnak uj tagja (a' szini pályát e' hónap elejétől kezdve elhagyott Mogyorósi Nina helyett) lépett-fel és pedig legelőször a' szini előadásban. Ennél fogva nem lehetett rosz neven venni elfogultságát, félénkségét, 's a' tagmozdulatban járatlanságát olly nagy mértékben, hogy még azon perczben is, midőn Fra Diavolo tőle a' medaillont elveszi, egészen hidegen maradván semmi nyugtalanságot vagy ellenzést nem mutatott. Beszélő organuma elég erős, de szavai még ma legalább elég érthetők nem voltak. Ének-hangjai a' mélyebb körben gyengék 's nem csengők; a' magosabbak tiszták 's erősek. Előadása hibátlan 's rendszeres gyakorlást bizonyitó; csak alsóbb hangjaiból a' magosabbakra átmenetele történik igen erősen, 's ezen hirtelen vett erős hangok, pianója után, némi nem kedves hatást szülnek a' fülben. Ez okból ezen átmenetelt a' felsőbb hangokra mérséklettebb erővel kell ezután neki tenni, nehogy a' rögtöni mintegy kiáltó hang olly nagyon különbözzék a' lágyabb alsótól. Átaljában pedig ajáljuk neki hangjainak szabad kibocsájtását, 's nem szája öblébe mintegy vissza szoritását: ez által azoknak természeti csengésök jobban kitünhetik. Szerdahelyi ur megbetegedése okozá, hogy helyette a' lord szerepét Szilágyi ur, az ennek szánt fogadósét pedig Bartha ur vette által. Szerdahelyinek élénk játszás-módja és keresztül ható hangja hijányát ez uttal jól érzettük; Bartha ur helyesen felelt-meg szerepének. Erkel urnak (Lorenzo) több tüzet 's nagyobb részvételt a' játékhoz ajánlunk. Dériné assz. (Zerlina), Lendvay ur (Fra Diavolo), és Nyiriné assz.

játék végén előtapsoltattak. — 17-én Kotzebuenak „formenterai remetéje“ először jött szinpadunkra. A' szerző leggyengébb műveinek ezen egyike nem nagy hatású volt. — 18-án „a' kronsteini harczjáték“ adatott. Kántorné assz. vivé Elsbeth szerepét.

Pesten a' városi szinházban budai magyar szinészeink oct. 16-kán adák első mutatványukat Ziegler „vendégi jog“ czimű 5 felvonásos szinjátékával. Grimm ur t. i. a' pesti szinház bérlője engedvén azon régi köz ohajtásnak, hogy a' Budára átjárni nem szerető magyar publicum mulattatásaul magyar előadások is forduljanak-meg a' Pestvárosi szinpadon, mint halljuk, szándékozik ezután több izben budai társaságunk által magyar mutatványokat adatni a' pesti szinházban, 's mai nap kezdé-meg azoknak sorát. A' szinterem tele volt nézővel, kik közt baráti egyezésben a' Magyarokkal örömest láttuk volt a' Németeket, 's mint eszre vehető volt, nemzeti művészeinkkel tökéletesen valának megelégedve. A' patrioták azonban ohajtották, vajha magyar szinészeink ezen első pesti mutatványukra valamelly electrizálóbb, kevesbbé untató, 's érdekesb darabot, nem pedig Zieglernek ezen hosszas érzelgéssel halmozott 's egyik leggyengébb szinművét választották volna, mellyben első rendű művészeink igen kevés mezőt leltek valóban jeles tehetségeiknek kitüntetésére, olly annyira, hogy sokáig kellett az enthusiastáknak várakozniok, mig némi érdekesb jelenetet találhattak méltó megtapsolásra, hacsak azt nem állitjuk, hogy a' „vendégi jog“ czimmel némileg czélozni akartak arra, hogy a' magyar szinészek hazánk legnagyobb városának szinpadján eddig csak mint vendégek léphettek-fel. Meglepetve voltunk azonban, hogy az óriás szinpadon még a' leggyengébb organumú szinésznek minden szava is tökélyesen érthető vala. Az előadás szorgalommal történt. Kántorné assz. (Adalberta), Szentpéteri (Hugo), Megyeri (Fuszt), Lendvay (Lutold), Udvarhelyi (Kuno), 's Egressi (Pál szerzetes) urak voltak a' főszerepek vivői. Játék után az egész személyzet zajos tapsokkal hivattatott elő. K.

Kecskemét sept. 21-én „tizenkét óra“ vigsággal elegy érzékeny történet jött szinpadra, mellynek jó előadása minden értelmesb nézők figyelmét méltán voná magára. Balláné (g. Vérhantiné) a' sirboltban elevenen eltemetett ártatlan szenvedőt olly művészi jartossággal tünteté előnkbe, hogy mindnyájunkban érzékeny megindulást gerjesztett. Kováts (g. Vérhanti) vetélkedve törekvék szerepét érdekessé tenni. Meglepő vala azon jelenete, midőn felfedeztetvén nőjének ártatlansága a' hasztalan szerelemfeltés dühös kinjai marczanglak lélekismeretét. Érdekes szerepet vitt Kőszeghy is (gr. Lázár), mellynek caracterét ő értőleg foghatja-fel: de fájlalva szemléltük, hogy gyakori szokott bódító betegsége ma akadályára volt. Ajtai (orvos) elég jól 's tüzzel, Balla (Körtés) kellemes vigságot szerezve, Pataki (Mártonka), Julia (Agnes), Lázár (Flottiberg) szerepeiknek megfeleltek. A' darab nagy tetszést nyert. Kár, hogy ma a' tegnapi nézők számának csak harmad része volt jelen. — 22-én a' „tüzpróba“ vigjátékra, mellyet tancz 's karének is érdekesite, számos nézőt reménylék: de men-

nyire csalatkozám, midőn szemlélém, hogy az előadás költségei is alig kerülhettek-ki; 's az érdemes színészek ön kárukkal is eljátszották a' csinos darabot igen helyesen sikerülve 's mulattatólag. Balláné (fiatal özvegy) bájló kellemmel emelé az előadás becsét. Julia (Klára) diszes öltözettel 's helyes alkalmazással pótolá szerepének nem éppen jól tudását. Kováts (Ringalótzi) annál méltóbb vala dicséretre ma, minthogy a' czédulán kijelelt Kőszeghy-t váltá-fel, kit, mint a' köz hir tudtunkra adá, kábító betegsége ma annyira levert, hogy szinpadra mai napon fel nem léphete. Szerencse a' társaságra nézve, hogy szerepe más színész által tökéletesen kipótolható volt. K. urat sajnálni lehet, hogy emlitett betegségét nem orvosolja, mi férjfias józanitó gyógyszerrel könnyen eszközölhető lenne, 's a' társaságnak valamint saját javát is nem koczkáztatná. Ajtai (Valovecz) készületlenül, helytelen mozgással és fülsértő szavalattal, Lina (Kordula) eléggé jól, Balla (Gelázi a' bohós szolga) minden kivétel nélkül játszottak. A' táncz 's karének köz elégedést nyert. Honfi.

Debreczenben aug. 29-én Birch Pfeiffer „mézes kalácsos Rózájában" a' frankfurti vásár szinpadunk terjedtségéhez képpest elég készülettel ábrázoltatott. Chiabayné, a' czimszerep hiv festője, méltán részesült ritka jelességgel kivitt mai játékáért az éljen-t zajgó közönségnek többször ismételt tapsaiban. A' Sonnenberg szerepét helyesen felfogott 's illedelemmel végzett László, Fáncsy az alattamos cselszövő Nollingeni Günther, Baranyi (Antonio), Szákfy (császár), Chiabay (Prauenheim), Parázsóné (Jutta), Éder (fegyvermester), a' fényes öltözetű É. Aloyzia (Amalgundis) köz dicséretet arattak. Ha Kiss (Alessandro) tökélyetlen játékával némileg nem akadályozza a' nagy szorgalommal adatott darab menetelét, különben a' mai előadást tökéletesnek nevezhetnők. —

Német Játékszin.

Pesten oct. 12-kén Grill János karmester ur jutalmául legelőször jött szinpadra „a' szerelem-bűvösné" nagy regényes daljáték 3 felv. Népmonda után irá Grill Klára (a' jutalmazottnak hitese és kedvelt színésznéje); muzsikáját készité maga Grill ur. — Mi magát a' könyvet, vagy is az előforduló cselekvés tárgyát illeti, azt a' jelenetek élénktelensége és csekély érdekű változatlansága elég hatóvá nem tették. Maga a' muzsika nagyszerű stylusban, 's mintegy Mayerbeer szellemében készült: azonban ugy látszik, midőn a' maestro az olasz és német iskolát, vagy is a' szilárd művészetet kellemmel igyekezék párositani, nem kerülheté-ki, hogy daljaiba több ismeretes operákból megfordult meneteleket ne keverjen, vagy azokat rokon-mintákra szabja. Az egyes gondolatoknak gyakor ismétlése nagyon is szembetünt, valamint az is, hogy az iró mindenki izlésének akart volna kedvezni. Egyébiránt valamint a' fő dalszinészek mindegyikének valóban nehéz és kitüntető szerepet irt, ugy az orchestrum tagjainak is dolgot adott, 's egyes hangszerek kivált az ouverturában részenként előtüntetheték magokat. Az 1-ső felvonásra, mint látszik, legtöbb szorgalmat forditott a' szerző; nem ugy a' 2-dik 's 3-dik felvonásra: ezekben legalább hi-

bázik a' daloknak ama nagyszerűsége és bravourja, mellyel az elsők kérkednek. Minden esetre azonban ezen opera igen jeles tehetségekkel felruházott előadókat kiván az egyes szerepeknek nagy terjedtségök és nehezségök végett. Kivált a' sopran Erzsébet clevei herczegné (Minkné assz.) és a' tenor Adolf nassaui herczeg (Watzinger úr) olly magos terjedelmű, hogy hozzá alkalmas individuumok csak ritkán találkozhatnak. A' bariton Sándor clevei herczeg is (Höfer úr) olly magos, hogy őt a' kicsuklástól méltán félthettük. Az alt Urach grófné (Schebest l. a.) szép mezőt nyert művészségének kimutatására. Kár hogy a' szerző valamelly határozottabb kettős vagy hármas dalt nem szőtt e' munkájába, és hogy az igen merész átmenetelektől, a' sextába hirtelen átugrásoktól nem óvakodott. Egyébiránt az előadás szorgalommal ment végbe mind a' szinpadon mind a' jóval megerősitett orchestrumban. Az utóbbit maga a' maestro igazgatá, 's első megjelenetekor hosszas tapsolással, felvonások után a' szinpadon ismételt előhivatással tiszteltetett. Nem reméljük azonban, hogy e' negyedfél óráig tartó daljáték állandóságot nyerjen a' repertoire on, hacsak jóval meg nem rövidittetik; mi tartalmának csekély érdeke mellett kétszeresen ohajtható volna. De éppen most halljuk, hogy ezen operát a' haszonbérlő nem akarja megvenni szerzőjétől, és igy azt csak jövő nyáron, vagy is az uj igazgatóság alatt hallhatjuk ismét. Az orchestrumban ma mint vendégek, csupán a' szerző iránti szivességből, Serwaczinsky, Wagner, Scheibl, Arnstein, Menner, 's ifj. Suck urak is részt vettek, 's mondhatjuk igen szembetünő sikerrel. — A' szinház jó formán tele volt.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casinóban oct. 18-kán déli 12 órakor kezdődött a' 2-dik hangászati mulatság. Előadattak: Beethoven B-dur quartettjának első darabja, és Mayseder E-dur változatai (40-dik műve); hegedűn quartett-kisérettel játszá N....r úr, Bécsből jött műkedvelő. Az idő rosz 's esős levén, hallgatók a' multkoriaknál még kevesebben gyültek egybe.

Aradi hangverseny. Az uj hangintézet dicséretes bizonyitványait adja előmenetének. Mi után mult augustus napjaiban dicséretes próbatételét minden jelenvoltak elégüléssel fogadták volna, sept. 19-kén a' nevendékek 's tanitó urak dal- és hangszer-versenyt adtak, mellyben a' tanitványok énekben, a' tanitó urak közül pedig Wessely János hegedűn, Novatsek György violoncellón mulatták a' hallgatókat. Emez egyébiránt a' cellót, gitárt, — amaz a' hegedűt, klarinetet, flautát és éneklést, — Zenker Ferencz ur pedig (igazgató; a' prágai conservatorium nevendéke) a' fortepianót, theoriát, 's harmonia tudományát tanitja. A' nevendékek száma mintegy 50-re terjed. J.

DIVAT.

44-dik divatkép (Parisból). — Őszi ruha férjfiak számára. — A' jobbról álló ur bársony gallérú 's hajtókás felruhát, setét szürke nadrágot; a' balról levő legujabb szabású rövid séta-ruhát somgombokkal és bronz szinű nadrágot visel. A' nadrágok egészen le a' sarkig terjednek, és kamas formán lapulnak a' csizmához. — Bécsi divat oct. 15-én: asszonyi magos ruha virágos gros-de-naplesból kettős pelerin-gallérral, gaze-iris szalaggal; capote-kalap grois-grain-ből keskeny blonde-al.

Figyelmeztetés. Folyóiratunk divatképei 's minden egyéb bécsi és parisi uj divatok szerint dolgozik a' már több izben dicsérettel emlitett Keresztessy Samuel ur polgári asszony-ruha szabó Pesten, kit most ujolag a' t. közönségnek figyelmébe ajánlani bátorkodunk. Előbbi szállását megváltoztatván most a' váczi utszában ugyan, de kevéssel feljebb lakik 412. szám alatt Mocsonyi ur házának (melly a' „három Grácziák" czimről ismeretes) 1-ső emeletében.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

935. *Honmüvész.* 44.

86.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap october 25kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Számadás.

Vágyjátok őt ismerni
Az én szerelmemet?
Ki keblem országában
Szivem királya lett?
Ki rózsalánczra füzte
Az énekek fiát,
Királyi asztalának
Vidám troubadorát?
Egy barna, kis leány az,
Olly barna, mint csinos;
Szép ajka fél cseresznye,
Kerekded és piros;
Éjfél adott hajának
Hollócsillámu szint;
Sudár növése karcsu
A' szirti nyárfaként,
Igazgyöngyöt teremtett
A' lények Istene,
'S e' ritka, drága gyöngyből
Lett csillogó szeme;
Teremtett csattogánydalt,
'S e' dalból lett szava;
Kezén a' Mátrabércznek
Legcsillogóbb hava.
És mind ezekbe lelket,
Olly bájolót adott,
Olly május-ég-derültet,
Olly kellem-gazdagot,
Olly fürge, és regényest,
És még is érezőt,
Hogy legmerészb dalommal
Sem érhetem-fel őt.
'S most kérdjétek tovább is,
Ti, hitlenek! tülem:
E' barna, kis leánykát
Miképp szerethetem?

Garay.

SZORGALOM.

Numismaticai erőmű. A' jeles Höfel, a' katonai akademiának egyik professora Bécs-Ujhelyben, kit legujabb fametszéseiről ismernek a' német hirlapoknak, nevezetesen a' bécsi játékszini ujságnak, olvasóji, nem régiben valamelly numismaticai erőművet talált-fel, mellynek segedelmével minden emlék- 's egyéb pénzeket legnagyobb hivséggel papirosra lemásol. Legujabb munkája jelenleg uralkodó királyunk képe fels. feleségéével együtt, mellyet Höfel professor az országos ausztriai hódulás (1835. junius 14-kén) emlékezetére készitett. Alig hogy Bécs szépműkereskedéseiben köznézetre kitéteték, kevés nap alatt az első kiadás legott 's valóban elkapdostatott, 's most szorgalmasan dolgoznak rajta, hogy a' sok uj vevőket 's magokat eleve bejelentőket kielégithessék. A' példány ára 20 pengő krajczár. Meglehet szerezni Bécsben Gerold, Volke, Wallishauser, Wenedikt könyv- és Bärmann, 's Neumann 's Paterno szépmű-árusoknál.

Szecskát tüzoltásra használni. Több német ujságok tudósitásai következésében, mellyek a' szecskát, mint tüzoltó szert, igen eldicsérék, a' pétervári tüzoltás-javitó egyesület által próbák tétettek, 's ugy tapasztaltatott, hogy szecskával minden esetre czélirányosan el lehet oltani az égő zsirt, olajt, pálinkát 's több a' féléket, hol a' viznek oltó ereje nincs; de egyszersmind azt is, hogy épületek égésekor nem használható, sőt, hogy a' tüz első kilobbanása ellen homok, föld 's a' t. még jobban munkálkodik, mint a' darabokra szegdelt szalma. A' belső dolgokra ügyelő ministerium parancsára ezen próbálatok következménye legott közhirré tétetett.

Réz-zongora. Eder és Gaugain urak Rouenban zongorát (fortepianót) készitettek csupán 's egészen rézből, melly szépséggel, hangja bizonyossága, 's tartósságával minden hasonló hangszereket felül mul, mint mondják. A' societé d'Emulation, melly ugyan Rouenban létez, a' feltalálókat ezüst emlékpénzével tisztelé-meg.

Philadelphiai könyvkereskedés. Philadelphiában a' könyvkereskedés jelenleg igen virágzó állapotban van; a' könyvnyomtató intézetek száma nem kevesebb 101-nél, mellyekben mintegy 50 folyóirat jelen-meg. Ezeken kivül még sok eredeti munkát is nyomatnak belföldi iróktól, keverve angol munkák utánnyomásával, főkép ha azok népszerűek (popularisak). Az idegen könyvkereskedés ellenben igen csekély lábon áll.

Hajfodrászi leczkék. Mailly parisi hajfodrász ottani hirlapokban közzé teszi, hogy a' franczia megyékben és külföldön lakó számos collegáji felszóllitásaira végre elhatározá magát nyilvános leczkéket adni mestersége titkaiból. Felszóllit tehát minden bel

's külföldieket, kik tanitását netalán használni akarnák, hogy a' hajdiszitő-leczkékben részt venni a' művész lakására jöjjenek. A' hajprofessor ur igéri, hogy a' didactrumot (leczke-dijt) minél emberibb módon fogja meghatározni.

FAMETSZÉS.

Fametszéssel különféle mesterek és művészek foglalatoskodnak részint különféle gazdasági 's kényelmi szükségek kipótlására, részint műszorgalom tekintetéből. Itt a' fametszésnek, mint művészetnek, azon ágáról irok, melly betűk 's más vegyes tárgyú rajzok kinyomására használtatik, 's ugyan erre alkalmaztatik tulajdonképpen a' fametszési név is.

Fametszések használtatnak vignettekre, arabeskokra, betűkre, kártyákra, egyéb könyvnyomtatási himzetekre, 's vegyes tárgyú rajzokra. Jelenkorunkban az Angolok, Francziák, Németek és Olaszok e' művészetet olly tökélyre hozták, hogy a' mi rézmetszvényeinket csaknem felülhaladják. (Mit nem mivel a' szorgalom 's művészi merény! —) Leginkább foglalatoskodtatják a' fametszőket jelenleg az ugynevezett Fillértárak, 's kivánt sikerrel használhatók is ott; láttam azonban pompás angol almanachban is.

A' festéket lenyomó részek fametszésben kiállók, vagy magosultak. A' művész erre nézve száraz, tömött 's puha fát használ, melly szálkátlan, nem reped, nem törik, és tisztán metszhető. Olly nagyságú táblák vétetnek, millyet kiván a' metszendő tárgy. Közönséges munkára veszik a' körte- vagy berkenye-fát, finomabbakra pedig puszpángot, 's ezt vagy egészen, vagy tölgyfa táblákra enyvezetten. A' tiszta-egyenesre gyalult táblát tulajdon módon simitják, miután fehér ólommal vagy krétával vonatik-be, 's illy alapra rajzoltatik-föl a' képtárgy vagy a' közbe vett veres papiros segedelmével, vagy szabad kézzel. Ekkor kerül a' különféle nagyságú, hegyű, és élességű késekre a' sor, mellyekkel a' fehér alap kimetszetik, 's a' kijelelt fekete vonalok maradnak csak fön. — Ez a' közönségesen vett fametszés, melly kétfélére osztatik. Az elsőben a' rajzolat kiálló, 's a' festékkel lenyomatik; a' másodikban a' rajzolás bemetszetik, 's a' nyomtatásban szines alapon fehéren tünik-ki. Gyakran egygyé kötve használtatik e' két mód. A' nyomtatás olajfestékekkel 's könyvnyomtatói sajtóval történik.

E' közönséges fametszés mellett, még az ugynevezett fényhomály (Helldunkel, chiaroscuro, clairobscur) mód is használtatik. Ide tartoznak azon fametszvények, mellyeken szines papiros fölött fehéren mutatkozik a' rajztárgy. A' fényhomály osztálya is kétféle, 's pedig mind rajzolati, mind metszési mineműségre nézve.

Az egyik olly rajzolatokat foglal magában, mellyeken fehér huzással vagy vonalokkal emelkedik a' tárgy festett papiroson. Két lappal készittetik ez; egyike a' huzásokat, másika az alapfestéket és magosulást (domborulást) adja elő. — A' másik mód, egy vagy több szines, ecsettel festett képeket utánoz. E' második metszésmód Camayeux névvel bélyegeztetik, minthogy azon festményeket utánozza, mellyek ugyan ezen név alatt ismertetnek. Ehhez három, négy vagy több falap is kivántatik a' szükséges világosság és árnyéklat kivihetésére. Az első táblára a' legmélyebb, vagyis legsetétebb szinek metszetnek, másodikra a' kevéssel gyengébbek, harmadikra a' középhangú rész; negyedik a' papiros alapszinét és magositókat nyeri, 's igy tovább. E' falapoknak tökéletesen egymásra illőknek kell lenni.

Tagadhatlan ugyan utóbbállása e' művészetnek a' rézmetszésnél; mindazáltal vannak ennek is amazt fölülmuló oldalai. Leginkább a' nyomtathatási mennyiség ajálja a' fametszvényeket, mivel ügyes használás mellett, szinte annyi ezer példányt ad a' fametszés, a' hány százat a' rézmetszés. Közönségesen 8—10.000 tiszta nyomatot adnak; de vannak olly táblák is, mellyek 200.000 nyomatot is elbirnak (p. o. közönséges kártyalapok). Ezen jó tulajdonság teszi olcsókká a' fametszvényeket; holott a' művész kezeiből a' hasonló terjedésű rézmetszvényeknél drágábban váltatnak-ki. Igy a' fametszvények igen alkalmazhatók közönséges képekre, természettörténeti, fűvészeti, mathematicai, 's más hasonló munkákhoz, főképp pedig ollyanokhoz, mellyek ifiúság számára irattak, 's következendőleg nagyobb számban is nyomtatandók, minthogy illyeneket képtelen kielégiteni a' legmélyebb vájó (árvéső, Grabstichel) műve is. — Szembetünőleg kisebbül a' költség fametszvényeknél azon okból is: hogy a' könyvnyomtató műhelyben ezek kinyomtathatnak; holott a' rézmetszvények különös nyomtatást 's tulajdon sajtót kivánnak.

Hazánkban e' művészet nem igen terjed. Fillértárunk is inkább használja (igaz hogy csinosabb) kőmetszvényeit, mintsem hogy olcsóbban több kézben forgattatná magát fametszvényekkel; pedig illy lapok akkor czélirányosak, ha igen soktól olvastatnak. Itt a' fametszvény szintolly hatású lenne, mint a' kőmetszvény; (tapasztaljuk az eláradt külhoni Fillértárakban, Panoramákban 's t. e' f.) mivel ez itt csak ébresztő, figyelmeztető lap körülirásával együtt; a' mélyebb 's terjedtebb ismeretet a' nélkül is máshol kénytelenittetik kikutatni a' tudnivágyó.

M. I.

HAZAI HIRLELŐ.

Szegedi szüret. A' tavasz igen bő terméssel kecsegtetett, 's már-már aggódni kezdénk, hogy elegendő hordót nem fogunk szerezhetni az idei termésnek. Azonban az időnek mostoha járása, de leginkább a' szőleinket virágjában megcsapta veszélyes köd annyira megsemmisité reményeinket, hogy némelly szőlős gazdáink tavali terméseiknek alig felét, mások harmadát, némellyek pedig csak negyedét szüretelvén, a' nyerendő bor-árból alig hiszik bevehetőnek a' mivelésre tett nagy költségeket. — Illy körülményekben se halt-ki azonban öszvetartó 's barátság-szerető polgáraink lelkéből az évenként illy alkalmakkal adatni szokott mulatságoknak 's vigalmaknak kedvelése és adása. A' vigalmaknak közepette elfeledtük reménységünknek megcsalattatását, 's a' csekély adományért is hálát mondva, jövendőre bővebb termésnek reménylése mellett öröm-kitörések köztt végzettük bár csekély mennyiségű, de jó mineműségű bort adta szüretünket.

Miskoltzy István.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán oct. 20-kán az „arkádiai menyasszony" czimű vigjátékban **Lendvanyné** assz. egészségének helyreállitása végett tartott hosszú szünideje után Adéle szerepében lépe-fel ismét, 's a' kedvelt szinészné mindenkitől örömmel fogadtatott. — 22-kén **Kovácsné** assz. jutalmául „Soroksári János" parodia adatott, miről máskor.

Pesten az ideigleni magyar szinház alapjai már a' földből kiemeltettek a' szüntelen tartó esős idő daczára is. Ezen intézet, mellyet tiszta hazafiság siet létesiteni, ismét egy előlépés nemzetiségünkben és első leend nemzeti művészetünk megalapitására honunk szivében. Csak részrehajló nem örvend tehát igazán szivéből e' habár ideigleni de még is ohajtott műemlék létesülésén legalább addig is, mig a' nagyobb szinház (ki tudja mikor) fel fog emelkedni magyar szinészetünk számára. — Mennyire azonban az alapokból kivehető, ezen ideigleni szinházunk belseje jóval téresebb lesz a' Budaiénál, 's mint halljuk csinos külseje és belső elrendezése a' köz várakozásnak meg fog felelni.

Debreczenben aug. 30-án a' „paraszt mint dúsgazdag" tüneményes vig játék dalokkal **Szerdahelyi** forditása szerint adatott. Az uj diszitményeket **Varga** festette. A' tüneményességet bizonyitá az Irigység és Gyülölség közös jelenetében a' kézbe tekerődző kigyók eltünése, és, bár nem láttatának is, az azokkal tett fenyegetőzés; ugy az Öregség elérkeztekor Vurczel szobája közép oldalának várost képező formára történt hirtelen elváltozása. A' darab vigságát nyilvánositák a' nézőknek zajos tapsaik 's többszeri hahotájik. A' dalokhoz szükséges muzsikát **fortepiano-kiséret** pótlá, nem levén alkalmas hangászkarunk. **Szákfy** (Vurczel), a' mindenkor kedvelt hamvszedő magánydaljáért előtapsoltatván annak ismétlésekor az uj szinházra alkalmazott — 's az Ifiúság pótló három verseiért — kellemesen énekelt dalja éljen-nel jutalmaztatott. Az Ifiúság (E. Aloyzia) az ismeretes

„kis pajtikám“ duettet, a' kardalt pedig az akkor künn levők énekelték. E' nagy munkával sikerült daljáték az utána sohajtók vágyait, ha ugy, mint a' kassai dal- és szinész-társaságtól adatott, ki nem elégitheté, annak okát nem iparkodó szinészinkben, kik részökről mindent elkövetnek, hanem a' muzsikai karnak dalok kiséretére alkalmazhatlan voltában kell keresni; mert egyedül ők tudják, milly nagy munkába kerül csak némelly könnyebb ariáknak eléneklése is a' fortepianónak silány segitsége mellett. Fáncsy (ausztriai babonás), Éder (tót magus), Éder (Vénség), Chiabayné (Lotty), László (halász ifiú), Parázsné (Megelégedés), Szákfy (Vurczel), Chiabay (komornyik) helyöken voltak, 's a' többi szerepek vivőji is igyekeztek sikeresitni e' nagy vállalatot. Bátrak vagyunk azonban figyelmeztetni — ha „hidegen nem venné tőlünk“ — a' társaságot, vagy is, hogy sérelmet ne okozzunk, az igazgatóságot, hogy szükségtelen volna a' személyzet nagyobbságának szinlése végett olly neveket kitenni a' játékczédulán, mellyeknek személyei a' társaságnál nincsenek; mert erre csak az öthat szinészből álló vándor csapat szorul, nem pedig rendes alkatú nagy társaság, melly a' nagy személyzetű darabot is idegen segitség nélkül saját tagjaival helyesen tudja előtüntetni. Jól tudja a' szinházunkba szorgalmasan járó, hogy Nagy elment, Péteri, Egri, Zalai, Elek képében vagy Dávidházy vagy valamelly kis termet lép a' szinpadra; Málika név alatt is megismeri a' kis ügyes Sz. Amáliát; 's ha K. Juliana — ki nem jön — annak létét méltán hiheti — vagy következtetheti. — E' hónapi 22 előadás közül 9 volt, melly még szinpadunkon nem fordult-meg. Sept. 1-jén az „éjfél“ Lembert után első magyar dalszinésznénk Déryné által magyaritva szép számú közönségünknek kellemes esti mulatságot nyujtott. László (Villiams) ritka vigyázattal 's diszes öltözetben az érzéseket természetesen fejezvén-ki méltán első helyen érdemlé a' megkülönböztetést. Baranyi (Derfort), Parázsné (Emmi), Fáncsy (Beltom) helyesen; Szákfy (Arthur), Chiabay (Toni) meglehetősen, Éder (John) szokásaként, Kiss (minister) gyengén mutatkoztak. Nem mellőzhetjük-el azon köz ohajtás nyilvánitását, vajha szinészink megkurtitván a' hosszas felvonásközti szüneteket az ezért unalmaskodó közönség részének is tetszését megnyerni és kedvét keresni igyekeznének. — 3-án az első bérlet Kotzebue „gr. Benyovszky-jával“ végződött, mellynek öt hosszú felv. ugy valának megröviditve, hogy ez által a' történet szabad folyását semmi elejébe hengeritett gát nem akadályozá. Fáncsy a' czimszerepet eleintén nagyobb hévvel fogá-fel, mint természete kivánta volna, mennyiben t. i. Benyovszky a' kormányzónak (kit Baranyi készületlenül személyesite) bizodalmát szelid viselet 's inkább magába vonult és még is kitünő méltóság, mint indulatainak fellobbanásai 's kitörései, nyugodt 's nem heveskedő lélek-tükrözés által nyeré-meg, mit már F. ur a' 2. felv. eltalálni, a' következőkben pedig helyesen kivinni láttaték. Köszönet azonban jeles szinészünknek, hogy e' nem saját szerepének felvállalása által is nyilvánositá figyelmét a' közönség iránt. Chiabayné (Afanázia) mintegy megczáfolni törekvék azon róla adott véleményünket, hogy ő csak vidám 's kaczér szerepekben kitünő, az által, hogy mai komoly 's érzékeny szerepét, mintául a' természetet vevén, köz meg-

lepetésre képezé. Munkás szorgalma, 's 'igyekezete párosulván díszes öltözetével például 's bizonyságul szolgált, hogy minden lehetséges, csak a' szives iparkodáson ne muljék. A' kozák hetmant Édertől illy helyesen 's minden kitérés kerülésével, illő öltözettel még nem láttuk adatni. É. Aloyzia Feodorát elég ügyesen, Chiabay Crustiev öreget kivétel nélkül, László Stepanovot jól, de nem Kamcsatkához alkalmazott öltözetben, Szákfy Cudrint jól játszá. Ennek gitár mellett éneklett dalja tetszett, de nem Baturinnak (Varga) csaknem minden változáskor látott keresztül járása a' szinpadon, mit szerepe nem kivánt. Nézők nem nagy számmal; kivált a' karzat üres volt, 's ez okból elő hivatás se történt. — Mlgr és Szlrz.

Győrött october 8-kán „Bartholomeo Caramanno" jött szinpadra Houvald után Komlóssy magyarázása szerint. A' czimszerepben Tóth ur, a' budai társaság érdemes tagja, mint vendég, lépett-fel. — Tóth ur a' Győrieknek mindig kedvelt színészök volt, 's nem csuda, ha hosszas távulléte után a' viszonlátás elragadásai őt valamint felléptekor, ugy játék közben, és végével is, szinte kicsapongó tapssal és hosszas „éljen" kiáltással fogadák. Játéka classikai, és szerepét, ennek és a' darab gyengéjei ellenekre is, művészileg adá. — De dicséretet érdemelt mellette Szakátsi is (Sylvano), kiben a' mai előadással örömmel tapasztaltuk, hogy kezei fogynak, actiói határozottabbak, sértő kiáltozásai szelidebbültek, 's feje a' sok hányás után erősebb állást kapott. Szakátsi urnak csak iskola és mester kellene, ugy ő egykor a' szinen igen szivesen fogadandó vendég lehetne. — Kitünő szorgalommal játszott még Komlóssy (Candiano Péter) és Komlóssyné (Flaminia). Komlóssy ur játék végén, Tóth ur pedig a' felvonások közt is előtapsoltattak. — 10-kén Balay Máriának, mint vendégnek, érkezésével adatott — „Tancred" — daljáték. Kiváncsi levén publikumunk a' nem daltársaság (noha a' dal czim is a' firma közt nagy betűkkel olvastatik) ezen mérényére — a' szinház egészen tömve lett. — Kiváncsiságunk a' vendég Balay Maria (Tancred) által tökéletesen kielégittetett. — Balay Maria a' hajóból kiszállván, már első recitativójában megmutatta, hogy szép, kellemes, és kimivelt, ámbár nem igen erős szóval bir. — A' magosabb hangokban nagyobb az ereje, mint a' mélyekben, és ezen utósóért kivánható maradt, hogy mind az orchestrum mind a' karénekesek vendégnénk iránt a' mélyebb hangoknál nagyobb figyelemmel és kiméléssel lettek volna, hogy igy a' legmélyebb hangokat is a' passage-okban és roulade-okban akkor is, midőn pianissimo énekelt, hallani lehetett volna. Észre vehető, hogy B. M. a' mélyebb hangoknak tiszta előadásában legfőképpen iparkodik, és azért, noha még kissé gyengén, de még is nagy könnyűséggel g—ig leénekelt. — Az első felvonás első jelenetében az asszonyi kar valamivel hátra maradott, és a' férjfiakkal is énekelt, midőn neki hallgatni kellett volna. Észre vették ugyan ezt karénekesnéink, de már a' nagy hiba után jó későn. Az első felvonásban levő duetto, Amenaide (Fülöpné) és Tancred között, csak B. M. részéről érdemel dicséretet, ki még jobban tetszett volna, ha Fülöpné többszer nem distonál, és annyira nem kiáltoz vala. Az első finalében zavarodás, és többszer felette ha-

mis hangok uralkodtak, főképpen vége felé. De igen dicséretesen adatott a' Tancred és Argirio (Hubenay) közötti duetto a' 2-dik felvonásban, hol mind Argirio mind az orchestrum vendégnénk iránt több kiméléttel volt, és minden hangját tisztán tökéletesen lehete érteni. Ezen duetto volt a' legdicséretesebb az egész daljátékban, melly hangos tapssal is jutalmaztatott. — A' második finalében Fülöpné nem elegendő gyorsasággal birván, szembetünő hiányt éreztetett: ellenben B. M. valamint az egész játékban, ugy különösen a' recitativókban magát igen megkülönböztette, 's ugy állott nem dalos színészink között, mint hold a' csillagok közt. — Nagyon szemet sértő volt, hogy Czelesztin, — egyik sirakusai vitéz — noha neki a' karéneken kivül semmi dolga se volt, még is kezével szüntelen, és igen felötlőleg, a' tactust verte. Ajánlanók neki, hogy máskor az igazgatóra jobban figyeljen, 's igy nem lesz szüksége magának a' tactust verni: ha pedig — mint látszik — az igazgató tactus-verését nem érti, 's a' karénekben szavára még is szükség volna, ugy olly helyre álljon, hol őt legalább minden ember nem láthatja. Jankó.

Kecskeméten sept. 23-kára „Domi és fija Joko" utósó játékul hirdettetett; de már én abban jelen nem leheték, mert körülményeim eltávoztattak. — Bocsánat azonban érdeklett színészek! ha nem eléggé kedveztem. Vegye jó neven, kinek igen is szeliden kivántam hibáját szeme elejébe lobbantani. Ti pedig e' nemes városnak színészet-pártfogóji! legyetek e' honi művészet iránt valódilag hazafiságos érzők. — Ez alkalommal, mint hallám, az első helynek 50 váltó krra menő dijját sokalták némellyek, 's ez tartoztata sokat a' színház látogatásától; minthogy a' legközelebb itt volt ifjabb Balogh csapatja csak 30 v. krt kivánt az első helyért. De olcsó húsnak hig a' leve! És sok-e akkor az első helyért 50 kr. — midőn már szer felett is megkivánjuk, hogy jó 's mennél számosabb tagból szerkezett társaságot lássunk! Miképp éljenek különben illőleg színészeink?! — Nemde, midőn gyenge, vagy erősb, de kevés számból áll a' társaság, az a' nézőknek kifogása, hogy kevesen vannak: ha pedig számos, ezt halljuk rebesgetni: „jaj, be sokan vannak; kigyőzné őket eltartani!" — Már pedig illy nagy városaink tartósabban ápolhatnának egy jeles színész-társaságot. Fogadjuk tehát hazafiságosb kebellel az ugy is még töviseken alapult honi színészetet, 's ne csak a' tetszvágy vezesse lépteinket a' magyar szinházba, hanem a' szives hazafiúi érzet is. Igy élve éljen minden jó hazafi, 's igy meg fog élni a' honi színészet is. Honfi.

DIVAT.

Parisban, hol a' divatos világ a' régi szineket 's hajdani ruhák alakjait ismét életbe hozza, az arany-sárga szin kezd divatozni. Különösen már hordoznak illy szinű atlaszból tüllel fedett capote-kalapot, melly szöveten azonban más szinű virágok 's rajzok is látszanak. Turbanokra nagyon kedvelik a' csillámló gaze-t, melly szövetnek arany vagy ezüst szálai gyertyavilágnál csillagokat játszanak; az illy fehér vagy égi kék szövet kellemes hatású. — A' pelerinek folyvást divatoznak. — Legközelebb egy szép granát szinű atlasz felruhának elől nyilt pelerinje volt; ez ismét granát vagy zöld szinű csipkés szalaggal volt beszegve; hasonló szalag ereszkedék-le a' nyak körül egészen az öv alá, 's innen a' ruha aljáig; közepén két ujnyi széles szalagbokor diszlett. — Ezen őszön az ugy nevezett boa-vállkendő igen kellemes volt. Ez himzett atlaszból állott, hattyú tollal volt beszegve, szalag-bokrokkal és atlasz-boglárokkal diszesitve. — Szinházakban gömbölyű, öblös, igen hátra ereszkedő kalapot viselnek az asszonyok majd habzó-rajzú atlaszból, majd bársonból; szinök rózsa; fehér vagy rózsa szinű toll ékesiti, vagy apró bokréta. — Házi ruhára selyem bélésű indiai kasemir vétetik, vagy selyem, marczelin, pamut-atlasz 's a' t. többnyire barna szinű; felső hajtókáji bársonnal vagy prémmel vannak boritva. A' legelső parisi asszonyköpönyeg formája most érkezék kezünkre; legközelebb fogunk t. olvasóinknak azzal kedveskedni.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

87.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön october 29kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Loyzához.

Setétes éj lebeg
Bus életem fölött,
Kinos fohász leneg
Életfáim között.

Bu tépi lelkemet,
Szivem sajogva ég,
Szelíd enyhűletet
Sebem nem érze rég.

Leány! ha van szived
Ne késs segíteni
Szelíd enyhűletet
E' szivbe önteni!

„Enyhűl e' fájdalom
Ha bíbor ajakad,
Mint rózsa hajnala
Mosolygva meghasad.

Ha körűlem fonod
A' gyenge karokat,
Alá varázsolod
Az égi bájakat;

'S ha csókra nyilnék szád,
Elandalodva én
Fen-angyalok honát
Könnyen felejteném."

Leány! ha van szived,
Ne késs segíteni,
Szelíd enyhűletet
E' szivbe önteni."

Bitvai.

SZORGALOM.

Erőművek tökélyesitése. Tsereponoff testvérek, pétervári mechanicusok, kik már ezelőtt olly gőzkocsit készitének, melly 200 pud nehézséget képes elvinni, 's ezzel 12—15 verstnyit halad egy órában, legujabban egy második erőművet készitettek vasutak számára, melly a' fennevezett terhet ötszerezve elbirja.

Hús-pinczék. Londonban jelenleg azon dolgoznak, hogy a' nyilvános piaczokon jégpinczék épittessenek mészárosok, vadhusárusok 's a' t. számára; olly egy rendelkezés, melly annál inkább szükségesnek látszik lenni, mivel hivatalosan bebizonyittatott, hogy közönségesen egy-egy nyáron által mintegy 2 ezer tonna hús romlik-el a' melegség által.

A' vas olvasztás angol ország több részeiben meleg levegő használtatása által történik; 's ugy találtatott, hogy illy módon $\frac{1}{4}$—$\frac{2}{5}$ égőszer kiméltetik-meg. Az illy vasolvasztó kemenczék egyébiránt a' levegői változásoknak is kevesebbé vannak alá vetve, mint mások.

PESTI VIZSGÁLÓ.

A' tél követjei Pesten.

Simon-Júdás!
Jaj tenéked pőre gatyás.
Vox populi.

Szép a' szép idő, ki tagadhatja? Egy gyönyörű nyári napon valamelly hüvös erdő hegyi levegőjét szivhatni, ott a' pázsit-bársonyon igazi törökös kényelemmel elterülni, szemeinek az előtte elterülő rónán à la Himfy szabad játékot engedni, kinek nincs inyére? De ah! minden földi öröm mulandó, 's vele az erdő kellemes árnyai, a' pázsitbársony, 's a' Himfy-kilátás! Igy tanulom ezen igéket az örök természet könyvéből 1 lap. 1. vers, éjjel, éjféli 12 és 1 óra között, midőn két előkelő vendég éppen most hajtat-be Pest városa éjszaki kapuján.

Kegyetek, szép olvasónéim! bizonyára tudni fogják, miképpen és minő szertartásokkal szokás egy előkelő vendéget elfogadni, megtisztelni, megénekelni, illuminálni, vagy megágyúzni — 's illyesmit gondolnak, két előkelő vendégeinkről olvasván. Én szeretem, ha az asszonyok (kivált magyar könyveket) olvasnak; szeretem azt is, ha (p. o. a' hazai nyelvvel) gondolnak; de itt előre kikérem, hogy semmit se gondoljanak — ollyasmi „megágyúzott" vendégről; én egyedül két egyszerű „gyalog-vendégekről" akarok szóllni; 's előre engedelmet kérek, ha gyalog vendégeinkről nem valamelly fellengő fullajtáros értesitést irok, 's nem-lovag létemre csak alant gyalogolok.

Messze éjszakon, szép olvasónéim, túl az operenczián, a' jeges tenger szomszédságában egy hatalmas ember lakik:

Hideg méltóság ül vas homlokán,
Mint egy királynak. Mellje jégüreg,
Mellyben szivetlen sziv halálszekérként
Csak ugy czammogva jár, 's a' vér csiga-
Postán kereng. Két részről üstökül
Két szörnyű jégcsap omlik-le fejéről,
'S a' haj 's szakálla, melly övig leér,
Fagyos hópelyhekkel van hajporozva.

Ez a' hatalmas ember — köznyelven December, vulgo tél — a' szép időnek öröktől fogva esküdt ellensége, egy megrögzött anti-amerikanus, ki az illyen miféle embereket mind szobába, kávéházba, kandalló mellé, szóval négy fal közé korlátozná: mig ellenfele, a' virágszemű nyár, mindnyájunkat szabadon szeret látni. Ugy-e bizony, hogy furcsa ember az a' December, 's még is milly politicus! Ő példának okáért nem ir, mint más becsületes ember feketével fehérre, hanem fehérrel feketére, 's igy róla nem

is mondhatni, hogy ellenfelét — mint sok iró a' magáét — befeketiti; sőt ő az ártatlanság színét ölti magára, 's illy szin alatt mi csuda, ha édes hozzánk is be-befurja magát évenként egyszer? De ismét milly politicával! Hogy a' szíveket mintegy előre elkészitse — rendesen két apostolt választ-ki térítőkül, t. i. Simon-Júdást, kik aztán rendesen elég csipős ékesszóllással hirdetik hatalmas küldőjök közelgését; 's ime szép olvasóném ez azon két „gyalog vendég", kik, mint említém hozzánk Pestre ma éjjel, éjféli 12 és 1 között szépen csendesen megérkezének. A' Pestiek azonban, kik pedig minden egyéb rangú vendégeket és követeket szivesen látnak, az emlitetteket savanyú ábrázattal 's hidegen fogadták. A' török követeknek, például, kiki örömmel nyitá-meg minap ajtaját, és szerencsésnek tartá magát, ha tőlek meglátogattaték, sőt van reá példa, hogy egyik fogadósunk még nehány statióra elejekbe is kocsikázott, őket magához hivandó. De December ur ő télsége követeivel ez egészen másként vala.

A' vendégfogadósok először is hova hamarabb betevék kapujikat követ uramék előtt; a' szolgák pedig parancsolatot kaptak feltett sipkával és zsebbe tett kezekkel velek beszélni. Sok magány-emberek még duppla ajtót 's ablakot is tétettek-fel, 's ezeket felül reá még jól be is tették a' hideg vendégek elől. De még az utszákon járók is, a' különben olly kiváncsiak, kerülik tekintetöket; mert nagyobb részint köpönyegbe rejtik arczaikat. Végre a' budai szinház, melly a' török követeket olly megkülönböztetéssel fogadá, hogy keblökre egy „bájrózsát" is tüzött, emlitett követeinknek, mint kik tőle a' menyország utját (a' dunai hidat) 's magát a' menyországot (a' pesti közönség részvétét) elidegenitendők, mint halljuk, egy eredeti magyar parodiával szándékozik kedveskedni. Átaljában, mint hiteles kutfőből tudjuk, az egész város igen feszesnek 's hidegnek találta társalkodásukat, — nagyobb részint mind befüttette szobáját, ha netalán nehány magyar irót kiveszünk, kiknek egy más hidegség, a' részvétlenség hidege, már ugy is megártott.

Nem szép az tőlem, szép olvasóném, hogy uton utfélen mindig a' részvétlenségről panaszolkodom, 's édes kegyeteket hidegséggel vádolom iróink iránt; de hát tehetek róla, hogy a' dolog olly átkozott igaz? Nem-igazzá csak a' kegyetek ezüst mosolyai 's arany pillantásai tehetik. Ó, ha én illy tehetős volnék, mindent tennék, hogy ezen örökös panaszolkodók száját betehessem! — — Már mivel igy nem akarva is a' magyar literaturára jöttünk *), szép

*) Sőt ez igen természetes jövés vala; mert hol lehet valami rokonabb mint Decemberről és magyar literaturáról szóllni?

A' szedőlegény jegyzéke.

alkalmatosságom lehetne kegyeteket, szép olvasónéim, kettőre emlékeztetni.

Először: hogy a' fennemlitett részvétlenségből a' „lent“ egészen kihagyni méltóztassanak, nehogy részvétlenségben részvevők legyenek: de ezzel nem azt akarom mondani, hogy vevők ne legyenek egy részben, t. i. abban, melly p. o. a' magyar literatura egyik részét, a' művészeti folyóiratokat, illeti. Már itt édes olvasónéim igen szép dolog, ha az ember részvevő, 's hát még az egészvevők! már ezek igazán minden részben vevők! 's részvevő keblek! 'S most kérdem kegyetektől szép olvasónéim, ki nem akarna közületek részvevő keblű lenni? Ez az asszonyiságnak legszebb bélyege.

Ez a' részvétel szó azonban, szép olvasónéim, igen rokon jelentésű a' bevétellel; amaz kegyetekben szükséges, hogy legyen, emez nálunk ujságiróknál elkerülhetlen dolog. Már pedig mivel minden egész részekből áll össze, ki nem látja által, hogy kegyeteknek kell a' részszel, t. i. a' részvéttel elkezdeni, hogy nálunk az egész a' bevétel összeállhasson. Ha nekünk kegyetek részvétele jó bevételt hoz, rá vesszük dolgozó társainkat, hogy jól dolgozzanak. Ha ők jól dolgoznak, megkivánják, hogy őket jól fizessük; már ehhez pedig mind a' rész- mind a' bevétel minden kivétel nélkül szükséges. — — Második, mire kegyeteket, szép olvasónéim, emlékeztetni akartam, az, hogy ez a' mi Regélőnk, bár innen onnan már negyedik évkorát éri, még mindeddig meg nem tanult maga járni; tudják-e kegyetek mit tegyenek vele? — járassák!

Ah, ha kegyetek liliomujjai kötendenek neki járókat, minden héten kétszer megteszi az utat Pesttől szinte Kolozsvárig! Már illy sebességgel még a' legsebesb gyorsfutó se futhat. Többi tulajdonságairól önkényt hallgatok, hadd regélje-el ő azokat kegyeteknek ön maga.

Egyébiránt biztosan reméljük, hogy az emlitett járókákat nekünk kegyetek közül minél többen a' legjobb alkalommal — p. o. a' mostani Leopold-vásárral — megküldendik, ha in natura nem is, legalább 6 pengő forint képében; mi ujságirók ezt majd járókává bűvöljük által. Garay.

Bach Laural lovagmű vészei Pesten a' József-épület nagy udvarán oct. 25-ki délután rendkivüles mutatványt adtak, mi után e' szándékjokat a' szüntelen hullott eső már két vasárnapon megsemmisité. A' nagy udvaron t. i. keresztben, vagy is a' fő bemenetel kapujától éjszak felé ennek irányában levő kapuig volt kijelelve deszka-keritések által (két oldalról) ama tojásdad alakú pályakör, mellyen a' mai futtatások tartattak

1) Bach Albert és Simony Ferencz kis fiúk — 2) 4 lovon Monfroid, Palm, Reichenbach, Genovese lovagművészek — 3) két-két lovon állva Soullier, Monfroid, Palm — 4) vágtatva hajtott 5 lóval a' két hátulsón álló Soullier — 5) három romai diadal-kocsin (mindenikben két ló vala fogva) Stella, Genovese és P. David — által. — A' pályakört 3-szor futották mindenkor körül; a' diadalmas egy zászlót és különös jutalmat nyert. Nézők sokan voltak, a' pálya körül három sorban is állván. Az egésznek érdeke kisebb, mint véltük, miután a' rákosi jeles futtatásokhoz szoktunk. A' hosszas untató időközt a' 3—4-ik szám között enyhité némileg Senepa Mariano ur, ki az udvar közepén (hol a' muzsikáló katona-banda is állott) két kis levegőbalmot, 's ritkitott levegővel megtöltött két emberi alakot bocsátott-fel, mellyek éjszak felé magosan a' levegőben tüntek-el szemeink előtt. A' futtatások közül legérdekesebb volt a' 4. és 5-dik szám alatt. Idő igen szép (a' hosszas esős 3 hét után); bemeneti dij első helyre 1 ft. 40 kr. — másodikra 50 kr. ezüst.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán oct. 22-kén Kovácsné assz. jutalmául először adatott „Soroksári János" (Parisi Jánosnak parodiája) tüneményes vig játék énekekkel és tánczczal 2 felvonásban. Irta Nagy Ignácz; muzsikáját szerzé több működvelő. — Nagyobb része azon magyar iróinknak, kik szini darabok készitésében fáradoztak, ugy látszik (legalább midőn e' pályát megkezdék), semmit se véltek könnyebbnek, mint szindarabot irni. De a' következés, kivált műveiknek szinpadon előadatásuk után, bebizonyitá, milly nagyon csalatkoztak. És valóban olly szindarabot irni, melly mind a' dramaturgia szabályainak, mind a' közönség izlésének megfeleljen, mind pedig sikeres hatást nyerjen, olly nehéz feladás, mellynek igazán eleget tenni csak egy érett elméjű, világban és különféle tudományban, sőt a' szinészeti pályának theoriájában 's praxisában is jó formán jártos ember képes. Az emlitett szinműnek irója kétszeres terhet vállalt magára, t. i. nemcsak tüneményes vigjátékot, hanem egyszersmind Parisi János jeles daljátéknak parodiáját akarta irni. Ha ő a' személyeknek czifra neveikben (mellyek a' czédulán, az ujabb parodisták példája szerint, valóban furcsák, egyre halmozva és sok tréfát igérők voltak), vagy darabjának 1-sö felvonásában itt ott előfordult 's egykétszer megkaczagtató tréfás mondásban és jól sikerült némi czélzásokban helyezteti; ugy művével bizonyosan megelégedhetett. Nem tudom, a' darab tüneményességét kielégiti-e azonban a' tündérasszonynak felhőben egyszeri megjelenése, a' sorsnak szinfalak közül hallott egy két vastag szava, a' menydörgés 's villámlás, 's a' szinnek utósó jelenetben tündérkertté elváltozása. De parodiának lehet-e olly darabot elismerni, melly, valamint a' szóban levő, éppen nem az eredeti parodiázandó műnek tartalmán alapul, sőt abból egyetlen egy jelenetet (a' két felvonásban) mutat elő, t. i. Parisi Jánosnak (itt Soroksári J-nak) a' korcsmában megjelenését? Hát ha még muzsikai tekintetben vesszük, valljon Parisi János parodiájának nevezhetjük-e, miután azon operából egyetlen egy messziről hasonlitható tactus se fordult elő? — De e' műnek tartalma 's cselekvésének kifejlése se volt elegendő eredetiségére nézve, hogy várakozá-

sunkat kielégithette volna. „Egy korhely ex-borbély Habari t. i. (Megyeri ur) kicsapongásainak büntetéseül Krajczárosné tündér és szerelmesek védasszonya (Laborfalvi R.) által vándorlásra kárhoztatik mind addig, mig megházasodik. Utja közben találkozik Bürgözdi csavargó borbélylyal (Udvarhelyi ur), ki érkezése felől már eleve tudósittatott, és ez őt mint gazdag nőszőt a' szintén előre tudósitott Ördög Panna (Kovácsné assz) korcsmárosnéhoz elvezeti, kinél azonban már Habari fija János, Gazsi név alatt, mint pinczér az asszony leányába Lilibe (Déiné assz.) szeret, 's ezt magáévá tenni akarván barátja Szél Pál (Egressi ur) tanácsából Soroksári János gazdag szabó alakjába öltözik, és számos kisérettel megjelenvén egybeütközik atyjával. Szél házassági contractust irat alá a' korcsmárosnéval 'sa't. a' nélkül, hogy elolvastatná; de a' contractus a' fiatal szerelmesek nevére van irva. Ezt Szél kinyilatkoztatja, János kilétét felfedezi, az öreg Habari pedig az öreg korcsmárosnéval párosul öszve, csakhogy véget vessen kóborlásának.“ — A' fő idea tehát nem uj, 's igy a' kifejlés se meglepő. De átaljában az egész tartalom olly csekély érdekű bonyolodás nélküli, 's élénktelen, hogy ohajtott hatást nem szülhetett. Az 1-ső felvonás, mint már emlitettük, nyujt némi kaczagtatót, de a' 2-dik éppen semmit. Az 1-sőben azon idea, hogy, a' sors határozata szerint, valahányszor Habari hazudik, a' jelen levők hasrágást kapnak, nevettető ugyan, de nem szini aestheticához való. Mind a' mellett tehát, hogy e' csak másfél órára terjedő mutatvány (melly elégtelen egy szini estvének kitöltésére) rövid volt, mind tartalma üressége, mind az előfordult nehány ének, és egy magyar táncz (Kaczér ur által eljárva) által a' Parisi János parodiája czimet nem nyerheté-el. Az előadók tettek, mit tehettek, de nem sokat hatottak, mert a' főszemélyeknek valóban kevés tenni valójok volt, habár Habarinak a' czédulán két soros, Ördög Pannának három soros czime volt is. Bárcsak legalább több ének lett volna; de Habarinak, se Lilinek éppen semmi dalja; Soroksári János egyedül karénekben hallatott. Alkalmas muzsika által bizonyosan lehetett volna segiteni az érzett hijányon és rövidségen. A' muzsikai darabok közül legkitünőbbek voltak az ouvertura, első karének és a' bordal, mellyeket Szerdahelyi és Kaczér urak készitettek. — Idő rosz, esős volt, 's nézö kevés. Szorgalmas Kovácsnénk valamint jobb darabválasztást ugy több jövedelmet is érdemlett. — A' szerző urnak azonban szép hazafiságát, mellyet nemzeti szinészetünk iránt darabjainak ismételt közlésével bizonyita, köszönet nélkül nem hagyhatjuk, reménlvén, hogy dicséretes szorgalma több sikeresebb 's érettebb gyümölcsöt is termend. — 24-dikén a' „jelszó“ szinjáték (Leutner után Éder forditása) az érzelgő, gyenge, 's igen megfontolatlan toll roszabbik műveinek egyike — 25-kén pedig „Béla futása“ daljáték fordult-meg szinpadunkon. Ezen utóbbiban Kálmánt Udvarhelyi ur, Csábit Erkel ur, Lórát Déiné assz. játszá. A' különben könnyű opera énekeinek előadásával nem valánk egészen megelégedve, 's ugy látszék, a' készület nem volt elég szorgalommal intézve. Az utósó finaléból valóban ideje volna már valahára ama szókat „hogy a' Magyar ingét is od' adja“ valami czélirányosb változtatással felcserélni; mert azon kifejezés e' komoly 's méltóságos darab caracterével és aestheticájával éppen nem férhet ösz-

ve. Különben, ha azzal a' szinpadon csakugyan illőleg lehet caracterizálni a' magyar nagylelkűséget, nem látom okát, mért nem vesszük inkább a' még caracteristicaibb „gatyát" ama nemes tulajdonság dicséretére! — Nézők igen szép számmal gyültek egybe e' kedvelt rövid nemzeti operácskára. K.

Debreczenben sept. 5-én bérlet-szünéssel adaték „a' rieti vár" Komlóssy fordítása szerint. Nagyon ritka és szinte példátlan azon egyformaság két személyben, melly itt rieti gróf Fernandóban 's Rinetti Maria (Parázsóné) férjében (kik közül az első álszemélyét és megjelenő lelkét, ugy mint az utóbbi valóságát játék végén Szákfy vivé) mutatkozék. Chiabayné (Izabella grófné) mai szerepét iparkodással és sok tekintetben helyesen képezé, de kevés vigyázattal látszott annak kivitelére lenni, mennyiben 9 hónap után földalatti penészes tömlöczéből kiszabadulásakor kivágott ruhában, puszta nyakkal, csüggő ugyan de fodros hajfürtökkel jelent-meg, holott természet szerint a' tömlöcz nedves falai köztt hajfürtjeinek, mellyeket a' mesterkélés még oda jutása előtt göndörökké tett, le kellett vala simulniok. E' szerepre minden tekintetben Parázsónét ohajtottuk volna. Delamont (Baranyi) mellé Delcara Johannita (Kiss) sehogy sem illett. Fáncsy (Barbarino) ma ismét kitünteté szinészeti tehetségeinek nagy fokra vitelét. Aloyzia is (Bertha) méltán emlittethetik a' jelesebb szerep-vivők között. László egy igen csekély hatású szerepet vállalt-fel, mi neki nagyobb érdemet szerez, mint ollyannak más nagy szerep, mellyre idomitva nincs. L. ur ezzel mintegy mintául szolgál, 's bizonyitá, hogy a' minden tekintetben jeles szinésznek se válik szégyenére a' legcsekélyebb szerepben is kiállni. — 6-kán Jakab István urnak „falusi lakodalom" czimű vig játékával zsúfolt számú nézők előtt kezdetett-meg a' 2-dik bérlet. Előadása elég egybevágó volt; csupán a' vendégek hijánya látszaték valamelly csorbát ejteni rajta. A' darab iránt meg volt oszolva a' publicum tetszése. — 7-kén „Leonora" szom. játékban Éder fordítása szerint kitünőbben játszottak: Baranyi (Starkov), László (Vilhelm), Éder (Valheim), Szákfy (Bürger), Chiabayné (Leonora). Vigyázatlanságot mutatott, hogy Vilhelm sarkantyútlan jelent-meg, midőn Leonora világosan mondá: „hallom sarkantyúji pengését." Talán a' feketék igen virgonczok voltak, hogy huszár vagy lovas létére nem tartá szükségesnek a' sarkantyú-viselést. A' máskor e' darabba szőtt ének, ma nem tudjuk mi okból, elmaradt. A' hitvány szavak közül a' jegyzésre vett „hitvány ujságiró" elmaradt ugyan, de a' lóról nem illőleg hozattak-elő némelly hibájit felfedő epithetonok. — 8-kán a' „lengyel király házassága" vig ját. Horváth Daniel fordítása szerint ritka egybevágással számos néző előtt köz elégülésre adatott. Mlgr és Szlzr.

Győrött oct. 10-kén adatott „Béla futása" — mellyben Tóth ur (Kálmán) mint vendég, tünteté-ki magát művészi játékával. — 11-kén adatott — „a' felfordult világ, vagy, miveltség, és természet" — Albaninak 4 felvonásos vig darabja, Balog fordítása szerint. — Szeökeöné (Artemisia grófné) feszes szerepét ugyan szorgalommal vivé, de máskor gondja legyen, hogy leányánál, Auróránál (Komlóssyné) olly igen

szembetünőkép fiatalabbnak ne láttassék; mert ha csak a' darabból nem tudnók, hogy Aurora leánya, ugy mi, az arcz 's ezen mutatkozott idő-különbség szerint ítélve, ellenkezőt, vagy is azt hittük volna, hogy a' leány saját anyja előtt legalább is tizenöt évvel született. — Czelesztin (gróf Tűzes) hogy a' társalkodási szerepek nem kezébe valók, ma ismét érezteté; mert mind a' világ tónusa, mind a' társaságos élet rendszere — ha a' szini helyzetet nem tekintjük is — megkivánják, hogy egy fő asszonysággal, mint Artemisia grófné, finomabban, udvarisabban, és nagyobb megkülönböztetéssel bánjunk, mint ugyan azon fő asszonyság szobaleányával, a' gyermek, együgyű, és falusi Aspasiával (Magda Luiza). Czelesztin pedig a' társalkodási rendszert egészen megforditva a' már elárult 's kibizonyodott szobaleánynyal, ha nagyobb delicatessel nem is, bizonyosan olly udvariasan bánt, mint asszonyával, az özvegy ministernével, és pedig még akkor, midőn vele csak ugy, mint szobaleánynyal, és nem jövendő jegyesével társalkodott. Ez ollyan hiba, mellyet a' szini világ olly régi polgárjának, mint Czelesztin ur, említés nélkül elmellőzni nem lehet. — Magda Luiza (Aspasia) szorgalommal; Komlóssy ur pedig (Mercurius udvarmester) és Tóth ur (Szikra) mesterileg különböztették-meg magokat; miokért is, mint a' játék közt többszeri tapssal, ugy játék végén kihivással jutalmaztattak.

Jankó.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében oct. 25-kén adatott hangászati mulatság tárgyai voltak: 1) Beethoven B-dur quartett-ja. — 2) Mayseder változatai (A-dur; 33-dik műve); játszá quartett-kiséret mellett a' gyakran dicsért kis Mayer József. — 3) Onslov F-dur quintettje. — Hallgatók többen voltak ugyan mint az első két előadáson, de még is elég mérséklett számmal.

Lanner Pestre váratik. Bécsből egész hangászkarával jövő november első napjaiban szándékozik Pestre jönni, 's| vásár alatt a' városi nagy teremben ismét mulattatni a' Budapestieket bájló hangjaival. Valamint mi örülünk jövetelén, ugy örvend ő is előre a' sok pénznek, mellyet tőlünk művészetéért nyerni fog.

DIVAT.

45-dik divatkép Parisból. — Első őszi köpönyegek himzett kasemirból. A' kalap atlaszból van; tollakkal. — A' bécsi divat oct. 23-kán plüssel körzött gallérú, és sodrott selyemmel himzett nagy virágos ternaux-wiklert (alapszine világos kék) mutat; a' kalap fehér gros-de-Lyonból van tollakkal.

Jegyzet. Folyóiratunk divatképei 's bécsi, parisi, londoni minták szerint dolgozik a' már több izben dicsérettel említett Freund József ur, asszonyi szabó Pesten; ki előbbi lakását a' szél utszából által helyeztette a' nagy hid utsza végén (Evangelicusok temploma irányában) álló Eger-ház (643. szám) 1-ső emeletébe.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

88.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap november 1jén 1835.

KÖLTÉSZET.

S. E. kisasszony emlékkönyvébe.

Virányos útakon
Bolyongok én,
Lebegve álmaim
Varázs-ölén.
Szedem körültem a'
Virágokat —
Mosolygó égszemű
Kis szálokat:
'S az égszemű piczinyt
Szedem, szedem;

Füzérke képibe
Kötögetem.
Füzérkém emle-sor —
Kedveltimé,
'S egyenként szálai
Tudom, kié?
Tudom, kit érdekel
Ez és amaz;
Szivemben ugy vagyon
Fölirva az.

Maties Imre.

FESTÉSZET.

Do'snyay magyar festő. A' külföld nyelvét, öltözetét, tánczát, és csaknem minden műveit a' honi előtt tett jelen századunknak csak legközelebb lefolyt évtizede is azon előitélettől vezérelteték, mintha hazánktól — mellynek díszlőbb fokra emelkedését és előbbre haladását, 's fijaitól, kiknek müvéltségi fejlésöket a' hon egére tornyosult háborús idők olly sokáig hatalmasan gátlák — semmi szépet, jót, és ollyast, mi az idegennel mérközhető volna, várni nem is kell, vagy általán fogva nem lehet: de buzgó hála a' mindenek urának! ezen veszélyek özönének fellege hazánkban már vékonyulván, azokon keresztül tört világosságnak jótékony lénye is szembetünőleg kihathat nemzetünkre, 's a' jelenkor annak haldoklott nyelvét, öltözetét, tánczát mintegy feltámasztva uj életre hozni, műveinek nemesitését 's virágzását, művészeinek pedig becsét 's kedveltetését eszközleni törekszik; és igy eddig ezen tünődött lelkünket élesztve a' boldogabb jövendő reménnyével kecsegtetvén mintegy biztosit minket, hogy nemzetünk tulajdonait, sajátságait származási tisztaságában ismét birva művészei által kivihető fényfokra hágását elérheti, és műveit olly tökélyre emelheti, hogy azokkal a' külföld előtt se pirulhat. — 'S mind ez, hazámfijai, valóban lehető; csak nemes lelkűség, pártolás, és kedvezés, nem pedig hideg részvétlenség, szük keblűség, vagy, mi még eddig legtöbb szépet és jót ölt-el gyenge csirájában, a' megvetés 's

kigunyolás legyen rugója mindennek. — Honunk fijaival 's műveivel mint kellessék bánni, egy szép 's követésre méltó nemes példát mutata Debreczen népes magyar városnak t. előjárósága. Ugyan is:

Do'snyay Károly, a' még neveletlen korban árvaságra jutott honfi, kereszt-atyjának * * * urnak felügyelése alatt, mint városi árva, futván iskolai pályáját, a' benne fejledezett több jeles tulajdonság között festészethez vonzó szenvedélyét vágyván leginkább kielégiteni, annak szükséges alapjait városunk rajz-iskolájában veté-meg. Innen édes atyai gondoskodású keresztatyja (mit ha biztosan állitanék is, ugy hiszem meg nem csalatkoznám) utasitása, segitsége 's eszközlése mellett Bécsbe ment ebbeli tehetsége bővebb kifejtésének eszközlése 's a' szükségesb művészeti ismereretek megszerzése végett; hol * * * urtól, magyar honja iránt érzelemmel viselt földijétől, nemcsak pártolást, hanem olly hatós segedelmet is nyert, melly által e' művészi pályán előmenetelét 's ohajtott czéljának diszes foganatját szemlélheté. Alkalmas voltában bizakodván később a' fiatal művész mostan uralkodó fels. királyunk V-dik Ferdinand életnagyságú képét * * * mesterműve után másolá-le, 's azt, mint eddig szerzett tanulmányának próbaművét mesterèinek bemutatván az arczvonatok eltalálása 's festői ecsetjének ügyessége miatt mindenki tetszését megnyeré. Fáradtságának e' tiszta jutalma benne a' háladatosság legritkább érzelmeit gerjesztvén-fel honjába siete dicséretes művét az őt árvaságában nemes lelkűleg gyámolitó nevelőjének ajánlandó. E' hálás tettét a' városi előjáróság annyival is inkább kétszerezett örömmel fogadá, minthogy ez által ő felsége arczképének megszerezhetése iránti ohajtása teljesülvén további pártfogása és segéd-részvéte felől adott biztositásán kivül művész honfiját másoknak élesztő példájára ezer forinttal ajándékozá-meg, 's a' tisztes képet illő rámába foglaltatván a' tanácsház nagyobb teremében felfüggesztetni rendelé.

Melly ritka hazafiúi pártolást, mint ritka erényt, melly minden erények köztt dicsőbb fényt áraszt egy köztársaságra, édes hazámnak nemes lelkű fijaival, 's hasonérzetű leányaival tudatni nem czélirányталan inger hevité honomért verő keblemet.

Mlgr.

ÉPITÉSZET.

Lánczhidak.

A' felkötő hidak eredete már igen régi, 's azt feltalálhatni a' cordilleri kötélhidaknál, valamint is a' chinai és thibeti lánczhidaknál. Számos hid, mellyeket vaslánczok tartanak, mintegy 35 év előtt készült az éjszakamerikai egyesült statusokban, 's több hasonló

műalkotványt szemlélhetni létesülve Angliában, sőt hármat Bécsben is. Francziaországban 's Europa más egyéb részeiben se mulasztákel az épitésnek ezen ágát. Ekkép láthatjuk tehát a' miveltebb nemzeteknél életbe visszavezetve a' tudományok 's művészetek természetes előhaladásának ható ereje által egyikét a' legrégibb 's legegyszerűbb találmányoknak, helyreállitásaul a' folyókon 's örvényeken keresztül meneteknek; melly szép találmány hosszas ideig feledékenységben maradt vala. — A' függő vagy lánczhidak, miután már ujabb időben nehány létre jutott, olly rendkivüli epochát tettek, figyelmetessé tevén mindenkit, 's annyi tetszést nyertek, hogy itt ott, mint láthatni, különös kedvezéssel fogadtattak; nekik jelenleg illyes előitéletből még akkor is elsőséget adnak más szerkezményű hidak előtt, ha ezen tulajdonokkal nem birnak is. Közönséges vélemény volt, hogy lánczhidaknak majd mindenütt, hol a' nyilás nevezetes, a' többihez képest elsőségök van; azonban a' dolog állapotja nem mindenhol ez; ha t. i. nagy akadály nélkül más hidakat épitni, 's kőoszlopokat alapitani lehet; és pedig következő okoknál fogva:

a) A' lánczhidak rendszerint nem kevesb költséggel épülnek, mint a' hidak kőoszlopokkal 's fából rakott pályával, de ollykor még olcsóbban se, mint a' boltozott hidak, valamint azt összehasonlitó költség kiszámitása világosan bizonyitja.

b) Ezen hidak, mint tapasztalásból tudjuk, fenntartásukra nézve nem olcsóbbak a' hidaknál kőoszlopokkal 's fapályával; mivel a' hidpálya mindkettőnél jobbadán csak ugyan az, és fából szerkesztve, 's tehát a' lánczhidaknak legalább kevesb tartási költséget nem okoz, mintsem az izmos hidaknál; hanem még inkább, a' részek mozgékonysága végett, többet. Ellenben, ha az oszlopok jól 's szilárdon épültek, kevesb tartási költséget kivánnak, mintsem a' mozgékony lánczok, 's parthoz erősitésök, mellyek a' szünetleni kemény megrázástól többet szenvednek, mintsem az álló oszlopok.

c) A' lánczhidakat nem kevesb bajjal lehet kiujitani, mint a' mozdulatlan állású hidakat, jelesül oszlophidakat fapályával; mivel fris lánczok behuzása 's a' megromlott ellenállási oszlopok kipótlása, kétségkivül több akadálylyal van összeszőve, mint egy hidgerendának behuzatása, 's az álló oszlopoknak helyreállitása.

d) A' lánczhidak nem tartósabbak az oszlophidaknál, mivel ott a' fal a' megrázás által többet szenved emennél, 's a' vas, már csupán magára nézve is, nem csupán mulandóbb a' kőnél azt mint tömeget tekintve; de nem egészen hihetlen is, hogy a' szünetlen ható erő a' vas egyberagaszkodásának elválasztására, melly a' vasat szétszaggatni igyekszik, — az ércz minden részeinek szünetlen meg-

rázásával egyesülve, melly a' mozgás által támad a' hidon, ne hatna még ezentul különös módon annak elrongálására; melly aggodást csak hosszas idei tapasztalás világosithat-fel. A' fapályának tartóssága azonban a' mozgékony hidon legalább nem nagyobb, mint a' mozdulatlanoknál, az ingadozástól mentteknél. Általán véve, nem nehéz átlátni, hogy egy műalkotvány, mellynél azon részek, mellyeknek ellenállása különösen tekintetbe vétetetik, és szünetlen mozgásban vannak, 's hol a' hordozó részeknek az egyberagaszkodás által ellent kell állaniok, — olly tartós nem lehet, mintsem olly épitvény, mellynek hordozó részei nyugton feküsznek, 's mellynek álladékrészei, az egyberakodás helyett, inkább a' sokkal szilárdabb ellenható erő által állanak ellene az öszvenyomásnak.

e) A' lánczhidak nem bátorságosabbak a' többieknél, hanem még inkább sokkal kevesebbet támaszkodhatni szilárdságukra, hogysem az állóhidakéra, 's ez éppen a' fő a' dolognál. Ki lehet ugyan számitni azon erőt, melly iparkodik a' lánczokat szétszakasztani, még pedig megrázkodás 's mozgékonyság tekintetbe vételével, habár az utóbbi előbb hypothesiseken, hogysem valóságos elveken alapulhat is; 's miután már próbatétek által megtaláltuk, milly erősen ragaszkodik egybe a' vas egy bizonyos nagyságú lapon, mellyet használni akarunk, ha t. i. annál repedések 's hibák nincsenek, ugy már ki is lehet számitni, milly erősek legyenek a' lánczok, hogy azon erőnek ellent állhassanak, melly azt szétszaggatni igyekszik. Mivel azonban az erőt egyszerűen nem, hanem becsülés szerint leszünk kénytelenek többszeresen számitásba hozni, csakhogy a' lánczok fölösleges ellenállással birjanak; igy tehát a' hid bátorsága, 's ennélfogva az emberek élete, kik azon járnak, vagy azt használják, csupán öntetszetes becsültetéstől függend, mellyre szabály adva nincsen, 's nem lehet más mint történet, ha az épitő mester az igaz multiplicatort feltalálja közelitőleg, 's azon ritka czélzattól el nem tántorittatja magát, igen kis multiplicatort választani, csakhogy a' hidat kevesb költséggel épithesse-fel. Valamelly láthatlan kis repedés a' vason ollykor a' legjobb sokszorozót is szégyenbe ejtheti, 's mihelyest csak egy láncz is elszakad, a' többinek már annál többet kell hordoznia, 's taszitás által csak annál jobban kitágittatván könnyebben engedhetnek azok. *(Végzet következik.)*

HAZAI HIRLELŐ.

Palota-dámák. Ő felsége a' császárné 's királyné mult august. 17-kén a' magyar főrendű asszonyságok közül következőket méltóztatott palota-dámájivá kinevezni: Esterházy Carolina grófnét, született Praschma gfnét, m. gr. Esterházy Györgynek, a' király ő felsége kamarásának, hitesét; Pálffy Sidonia grófnét, szül. Lobkowitz

herczegnét; Sándor Leontine grófnét, szül. Metternich hgnét, m. gr. Sándor Móricz cs. kir. kamarás hitesét.

Nagyváradon a' szüret oct. 20kán kezdetett-meg. Örömest hagyták volna a' gazdák tökéletesb érettségre jutni a' szőlőt, ha az említett napig szinte egy hét óta tartott eső miatt a' rothadás elhatalmazni nem kezd vala.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

A' Pesten épülő ideigleni magyar szinház rajzát mai lapunk mellett közöljük t. olvasóinkkal, remélvén, hogy kedves szolgálatot teszünk, ha a' tudnivágyó t. közönséget e' minden tekintetben érdekes és igen csinos alakban készülendő nemzeti intézetünknek előleg is megismertetjük azon külsejével, mellyet elkészülte után mutatni fog. — Az utszától 7 ölnyire (kerepesi ut, mellyre az épület homlokzata tekint) alacson falba bocsátott vas-rostély választja-el; ennek jobb és bal szárnyán nagy kapu a' kocsiknak, és ajtó a' gyalogoknak ki-'s be-járására. A' kocsik külön boltozat alá hajtanak a' szinház elejébe, 's a' kocsi-uton odább haladnak a' tulsó kapun keresztül. A' gyalogok különös utakon, mellyek az épület két oldalát környező angol kertecskén vezetnek keresztül, jutnak az épület két oldalán gyalogok számára készült bejáráson által a' szinházba, nehogy a' kocsikkal öszveütközzenek. — Az épület kivülről 24 ölnyi hosszú, 16 öl 2 lábnyi széles, 8 öl 3 láb magos, fedél nélkül. Homlokzatát több szobor, múzsákat 's egyéb allegoriai alakokat képező arabeszkok, az első emeletből felemelkedő pilaszterek (faloszlopok) előtt vas rostélyos erkély, 's legfelül Apollo szobra ékesiti. A' két oldalon látszó magos ablakok a' 2-dik emeletig felterjednek. — Belül a' szinpad (proscenium) 7 öl 2 láb széles, 9 öl 2 láb mély, vagy is hosszú. A' szinterem (auditorium) 8 öl 4 láb hosszú, orchestrummal együtt. Páholy három sorosan lesz, földszint, első 's második emeletben; ezeken felül leend a' karzat. — A' csemegetárak is belül lesznek 's a' parterra nyilnak. Ruhatárul, öltöző- és próbaszobákul szolgálnak a' szinház hátuljának mind két oldalain leendő szobák, u. m. földszint négy szoba, 1-ső emeletben két terem, 2-ikban ismét négy szoba. Festő-szoba az auditorium felett leend, mellybe felülről szolgál a' világosság, 's belőle a' zsinórpadlásra vezető menetel lesz készitve. A' szinterem füthető leend. — Diszitvények és szini szerek szamára a' telek keleti oldalán különös raktár fog épittetni.

Pesten az ideigleni magyar szinháznak falai körösleg már egy ölnyire állnak a' föld felett. A' munka élénken folytattatik, 's ha az időjárás kedvez, az eredeti szándék minél előbb teljesül. Milly szivvel viseltetik ezen nemzeti intézetünk iránt Pestnek hazafiságos érzelmű polgársága, szolgáljon ujabb bizonyságul a' következő érdekes levél, melly a' hozzá mellékelt 's az emlitett szinház épitési költségeire ajánlott 100 váltó forinttal együtt küldetett e' lapok kiadójához, 's melylyet a' nemes keblű adakozó urnak megegyezésével nyilvánossá tenni sietünk:

„Igen tisztelt szerkesztő ur! — A' mult kisasszony hava közgyülésén t. n. Pest vmegye Rendei bölcs határozásuknál fogva egy ideigleni

magyar szinház épitése határoztatott addig is, mig a' nemzeti nagy szinház létesülend, a' szinészek képeztetésére. E' hir örömmel tölte minden honi nyelvét szeretőt, 's méltán; — mert ritkán 's akkor is csak futólag lehete szerencsénk a' szinészet gyönyöreit honi ajkakról zengve hallani körünkben, 's eltávoztuk mindannyiszor olly fájdalmas érzést hagya maga után, mint egy kedves anyának eltemetése. Mind öröm, mind fájdalom egyiránt érdekel, 's illő, hogy orvosi segedelemmel jaruljon kiki tehetsége szerint e' magyar, bár ideigleni, szinház létesitésére. De minthogy a' megye részéről ez iránt nálunk még semmi felszóllitás nem tétetett: kérem a' szerkesztő urat csekély ajánlásomat a' maga helyén kézbe szolgáltatni. Ugyan is most: elősze r a' kezdethez 100 f. v. cz. — másodszor, ha fedél alatt lesz, 100 f. v. cz. — harmadszor, ha butorozva, 100 f. v. cz. — E' soraim addig is a' hátra levőkre minden esetre kötelezés gyanánt szolgáljanak, mellyet annak idejében nyugtatvány mellett lefizetek. Melly után egész tisztelettel vagyok 's maradok a' szerkesztő urnak Pesten oct. 26. 1835.

alázatos szolgája

Szilágyi István m. k.

gömbkötő mester, és sz. k. Pest városa kültanács tagja.

Budán oct. 26-kán a' kihirdetve volt „Péter és Pál" czimű szinjáték helyett „Hedvig" drama adatott. E' változtatást Szentpéteri urnak estve felé hirtelen történt megbetegülése okozta, 's igy azon készületlenséget, melly Hedvig előadásában tapasztaltatott, e' rögtön és váratlanul történt változás némileg mentheti. — 27-kén „a' két feledékeny" (de nem elöszer, mint a' hirdetmény állitá) és a' „mézes hetek" vigjátékok jöttek szinpadra. Az utóbbiban Lendvayné assz. (Therézia) igen kedves jelenet volt. Ujolag kérjük őt, hogy a' némellykor sebesen kimondott szókban a' hosszú magánhangzókat, mellyeket régi szokásaként röviden szokott ejteni, huzva kimondani ne feledje. — 29 kén „a' hamis pénzverők" szinjáték adatott. K.

Pesten oct. 30-kán budai szinészeink a' városi szinházban „vallomások" czimű vig játékot adták, miről máskor.

Lugoson october 13-kán Borgia Lucretia szomorú játék, francziából Hugo után magyarra forditva gróf Bethlen Ferencz által, adatott. E' darab az osztályos (classicus) szülemények közé tartozik; és bár a' dramaturgia szoros határai közé minden tartalékban szorittatva van, az eredeti költőnek éles elmessége a' tárgyat lépcsőként öszvekapcsolva a' legfelsőbb várakozásra emeli, Lucretiában a' személybeli tulajdonságokat egy általános, és majd nem képzelhető legfőbb 's legalacsonyabb erkölcsiségekre helyeztette; még is nem kevés művészeti feladás azt olly tökéletesen és megelégedésig előtüntetni, hogy a' néző közönségnek teljes megelégedését megnyerhesse. Ezen elveknél fogva nagy dicséretére válik az itten mulató nemzeti szinész társaságnak, hogy ezen egész kiterjedésében finom jó darabot legcsekélyebb szerepjeikben is tökéletesen jól felfogni iparkodtak. Szaplonczai ur (Alfonso) jól játszott, de szinészi gyakorlottsága és művészsége a' harmadik felvonás 5-ik jelenetében ugy tündöklött-ki, hogy jobban ezen sze-

repben akármelly hires más nemzetbeli színész nem iparkodhatik. Pályné asszony (Lucretia) valóban csudalásra méltó színésznéi tudományát nyilvánitotta; nem hinném, hogy Thaliának és Melpomenének még olly áldozónéji volnának, kik e' dicséretre méltó színésznét ezen szerepben felülhaladhatnák. A' többi színészek is öszvekapcsolt erővel az egésznek örvendetes és dicséretes kimenetelére egymással kezet nyujtának. Végre az öltözetek ritka diszűek és jól választva voltak, ugy nem különben a' jól elhelyzett diszitmények sokat segitettek a' darab tökéletességére. Kovács.

Debreczenben sept. 10-én „Bejamin lengyel országból" vig játék Gosztonyi Victoriának és Hubay Emanuelnak, kik, mint e' napi czédulából olvastuk, Erdélyből eredtek, vendégjátéka, némelly szerepeknek hibás vitele miatt ugy, mint máskor, a' szép számú közönséget nem mulathatá, ha bár sikerülésére a' színészek hathatósan munkálódtak is, jelesen László (Froberg Lajos), ki magát még jelesebben nem tünteté-ki, mint jelen szerepében, annyira, hogy mi, kik több helyeken látánk már sok kitünő Frobergeket, de hogy ezek a' mainál természetesebek nem voltak, bátran állitjuk, 's éppen ez okból sajnáljuk, hogy Bianka (G. Victoria) a' vendégi jognak feláldoztatván, annak ártatlanságot képező természetes szerepét nem Chiabaynétól láthattuk. Krone biztos tanácsosnak (Hubay) leánya Amália (Parázsóné), ki mindenkori szorgalmas játékáért köz tetszést nyert, mai kiléptével (miután már több darab fő szerepeiben a' közönség egy része csak őt ohajtá) és minden megjelenése 's eltávozása alkalmával zajos tapsokkal párosult éljen-nel fogadtatott, kisértetett. Kitüntek még: Éder (Élésházi), kinek korláton túl nem hatott bohózatait udvari tanácsos (Zsivora) kényelmesen nevetgeté, Fáncsy (Benjamin), Chiabay (Lám) nem kedvnyerő szerepében, Udvarhelyiné (Emilia). Cselley a' budai szinintézettől (mint olvastuk) e' társasághoz szövetkezett uj tag Kuno süket kerítész szerepét első fellépésre szerencsésebben választá, mint a' két vendég, kik azonban szép lelkű közönségünktől előhivatást nyerének. A' mai hirdetményen láttuk először a' „debreczeni színésztársaság" nevezetet, mellynek olvasása bennünk azon ohajtást gerjeszté, vajha színészink e' czimzetet necsak ideig óráig vennék-fel, hanem megszállván őket egyszer valahára az egy helyben maradás vágya 's állandóság lelke, ne kivánnának városunkból ide 's tova vándorlani, annyival inkább: 1) minthogy csak itt legkönnyebb az állandóságot kivivni, mi után már most e' művészetnek nálunk uj, bár nem valami nagy de alkalmas és tulajdon hajléka van, és olly alkalmas (miért hálával is tartoznak az azt létesitő érdemes honfinak'), hogy a' bemenetelnél álló 's több szobára oszló rendépület a' színészek lakására ugy van nemes lelkűleg 's nem haszonlesésből általengedve, hogy tornáczából legkedvetlenebb időben is bár milly diszes öltözetben szárazon mehetnek a' színésznék szobájikból az öltöző terembe, 's innét szinpadra. 2) Mivel a' közönségnek részvételére 's pártolására (ha azt szorgalmokkal 's figyelmökkel fenntartani iparkodnak) hazánkban első mértékben tarthatnak számot, mit már eddig is eléggé bizonyitott, hogy a' réginél még annyival több nézőt befogadó szinterem bizonyos időtől fogva csaknem

minden előadáskor tömve van. 3) Mivel a' szinházért igen csekély 's nem olly bért tartoznak fizetni, millyet tőlek csak egy szük tánczteremtől is kivánnának; mit, valamint azt is, milly nemes lelkűleg viseltetik irántok a' ritka hazafi tulajdonos, csak ők tudhatják legjobban; kinek jeles példáját hogy már mások is követik, e' lapokból öröm-érzettel olvastuk. Mlgr és Szlzr.

Német Játékszin.

Wirdisch l. a. Pesten oct. 23-kán „az álomjáróné" czimű 3 felvonásos némajátékban mint Edmund ismét köz tetszést nyert, ha bár az egészszel ugy, mint midőn abban a' jeles Mattis-pár lépe-fel, nem leheténk is megelégedve. — Ezen előadásban Schwelle Betti l. a. másodszor mutatá tanczművészeti tehetségeit, mellyek azonban minden tekintetben sokkal alább állanak még, hogysem ő ballet-tánczosné czimet követelhetne.

Pesten oct. 26-án Gaede Károly ur jutalmi játékául több szindarabokból egybeszerkezett egyveleg után — mellyben többek köztt Crisnitz l. a. is a' lembergi szinház tagja, Pesten keresztül utazása közben „Donna del Lago" operából egy ariát énekle olaszul, de nem különös sikerrel, és Gaede ur anyja 's atyja is részt vevének „a' nagy mámi-ból" előadott jelenetekben, mint Winterthur grófné és Ambrosius — legelőszer adatott „a' kötéltánczolók Soroksárban" czimű helyzeti tréfa tánczczal 's muzsikával; anekdota után készité Notna B. — A' szinház olly tömve volt, hogy már 6 órakor senki helyet nem kaphatott: de ezen előadás, kivált a' tréfa olly rosz tréfa volt, hogy a' nagy sokaság elégületlenül tért vissza, 's csalódva a' sokat igérő darabból. Ezt hihetőleg sejditék a' Soroksáriak, 's mint mondják, ők bocsájták-ki kalitkajikból ama pintyőkéket, kik játék közben az unatkozó hallgatókat vékony hangjaikkal felébreszték szunnyadozásaikból.

HANGÁSZAT.

Az első reunio, Pesten, a' hétválasztók teremében november 1-sö napján esti 7 órakor kezdődik. Ezen egyik legkedveltebb hotelnak bérlője mindeddig hátráltatott a' reuniók adásában a' nagy teremben felállitva volt panorama által. Ezen nagy 's igen alkalmas teremnek, millyen egyik pesti hotelban se találkozik, reuniókra megnyitása annyival is kellemesb mulatságot igér a' vendégeknek, minthogy nemcsak nagy térsége 's a' szép karzat is ohajtott kényelmet szolgáltat a' nézőknek, hanem egyszersmind a' muzsikának hangzása kellemesebben hat a' fülekre, mint minden egyéb más vendéglőkben eddig történt, hol a' hely szüke az erős hangászkarnak nem adhata elegendő terjedtségi kört. Az orchestrum gyakorlott művész tagokból Grünfeld ur igazgatása alatt álland, 's válogatott, köz tetszésben levő, darabokkal fog kedveskedni. Bemeneti dij csak 10 pengő kr. lesz. Halljuk, hogy a' haszonbérlő Hauer ur jövő vasár alatt is e' nagy teremben, mellyet akkorára különös diszitvényekkel ékesitend, fog adni reuniókat egész a' frarsangig, mellyekre neki mint olly szorgalmas polgárnak, ki e' hotelt már is olly költséges ékesitvényekkel diszesité, igen számos vendéget ohajtunk.

DIVAT.

Parisban az ugy nevezett armure selyem szövet, melly mineműségére nézve a' gros-de-naples és atlasz között áll, az afrikai bárson, Atala reps, és indiai basin, salamporis (tökélyesült chaly), atlasz-foulard, china, egyptusi bárson leginkább kedveltetik a' józan divat tisztelőjeitől. — A' nagy virágú selyem szövetek köpönyegre, kalapra bárson 's tollak használtatnak. — Felruhákon a' zsinór-diszitvény folyvást láttatik; a' foulard köntösökhez atlasz rojttal szegett selyem mantilla vétetik, mellyet azonkivül csipkés fehér gallér fedez, de ugy hogy a' mantilla jóval kiláttassék.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

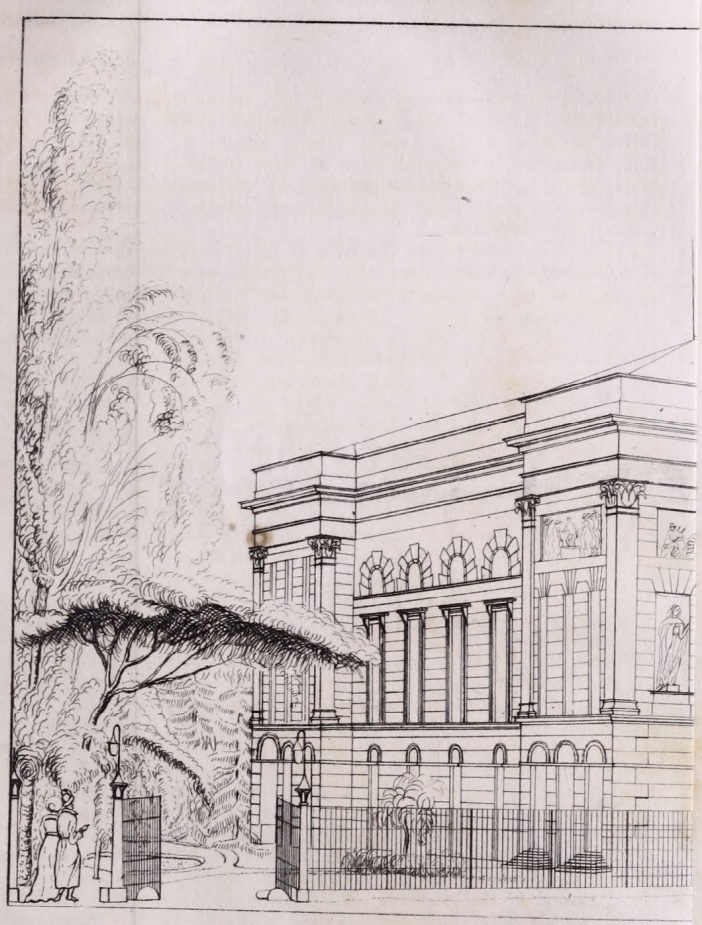

Magya

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

89.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön november 5kén 1835.

SZORGALOM.

Robert-csők. A' Parisban feltalált és szabadalmazott Robert-csők mindinkább nagyobb hirbe 's köz kedvességbe jönnek. Ezeknek se lapocskájok nincs, se töltő vesszejek. Ezen kivül egy percz alatt 15-szer lehet őket minden veszedelem nélkül kilőni. Vadászpuska gyanánt használva hasznuk felette nagy.

Husvéti tojások. A' legszebb és legcsinosabb husvéti tojások Parisban 's franczia ország több más városaiban készittetnek. Ezen tojások aranynyal, ezüsttel, elefantcsont-drágakő- 's gyöngyházzal vannak kirakva; másokon ismét legdiszesb miniatur-festvények 's olaj festések vagy rézmetszvények lemásolata látszik.

Bunda-kalapok. Egy koppenhagi kalapcsináló kalapokat készit bundaneműkből, mellyek a' szőrkalapokat szépségre és tartósságra nézve sokkal felülhaladják.

Ujnemű esernyők. Londonban letelepedett valamelly franczia mechanicus nem régiben bizonyos ujnemű esernyőket talált-fel, mellyeknek „omnibus" nevet adott. Ezen ernyők közönséges vastagságúak 's igen könnyűk; valamelly rugó-toll segedelmével tetszés szerint kiterjesztethetnek, ugy hogy két, négy, sőt hat személy is elfér alattok.

Szóllógépely. Nehány hét előtt Faber József Karlsruheban egy szóllógépelyt állitott-fel. A' beszélő műszereket, 's azoknak különös munkálódásait sok évig tanulván, azon meggyőződésre jutott, hogy az emberi beszélő műszereket mesterségesen utánozni lehet. Számos próbálatok után végre sikerült neki olly készületnek alkothatása, melly mind azon hangokat kibocsátja magából, mellyekből az emberi szó össze van állitva. Mivel pedig mechanismusa által annak összetételeit is lehetségesekké tette, képes minden akármelly szót tisztán és érthetőleg kimondani. A' gépelynek ezen belső szerkezetét Faber ur, mint illő, titokban tartja. Külseje egyszerű emelcsők összetételéből áll, melly 16 billentyű által hozatik munkálódásba. Ezeknek mindegyike az alaphangoknak egyikét kiadja. Ki a' gépely használatára 's hatására figyel, természetesnek találandja, hogy az éles elméjű feltaláló figyelmét eleve a' főfeladásra forditotta, 's kevesbbé az alárendelt dolgokra, mellyeket minden más szinte elrendezhet. Faber tehát olly feladást fejtett-meg, melly ed-

dig lehetetlennek tartatott. 's bizonyára nemcsak a' természettudósokat, hanem minden miveltebb embert fogja e' mű érdekelni.

ÉPITÉSZET.

Lánczhidak. *(Végzet.)*

Milly veszélyes számitásokra alapittatik a' függő hidak szilárdsága, mellyek még végre csupán tetszetes becsülés által egészittetnek, arról a' hidak bal esetei, ugy a' legborzasztóbb emlékezetek is, óvató példákat mutathatnak-fel. Igaz ugyan, hogy a' lánczlagokat, 's még a' láncz szilárdságát is, előbb, hogy még a' hid hordozásával megtisztelnők azokat, masinákkal próbálni lehet; azonban egy részről a' hid, nevezetesen mozgékonyságával, egészen másképen hat a' lánczokra, hogysem a' próbát tevő masinák; más részről pedig jót nem lehet állani arról, ha a' vasban talán repedés, melly nem vala jelen akkor, mikor felfüggeszték a' lánczot, valamelly erő vagy fagy által észrevehetlen nem támad-e. A' lánczhidaknál azon veszély, melly a' vas hibássága által, mellynek szilárdságán az egész műalkotvány alapszik, egészen láthatlan, 's csak hosszas idő lefolytával 's egyszerre támadhat, — valóban saját a' maga nemében 's nevezetes. Alló vagy izmos szerkezetű hidaknál ez egészen másképen van. Szerzett számos tapasztalás után a' gerendák vagy boltozatok erősségét nem csupán számitásokból intézhetni-el, de még akkor is, ha t. i. a' hordozó részek hibásak, vagy később hibásak lesznek, elrejtezve nincsenek soha a' hibák akkép, hogy észrevenni nem lehetne azokat, hanem inkább mindenütt tüstént szembetünnek: mi okozza, hogy rajtok könnyen segitni lehet, 's nem kell tartani a' hid összerogyásától, ha csak kevés figyelem is fordittatik reájok. A' lánczhidakba helyzett rendkivüli bizodalom olly különös nemű, nevezetes, 's bátorságositására nézve az emberek életének ugy annyira fenyegető, hogy valóban szükségesnek látandjuk mind azon esetekben felhagyni illy hidak épitésével, hol a' tüzött czélt náluk erősebb 's bátorságosb épitvényekkel elérni lehet, még pedig azon esetben is, ha talán a' költség kevesebb. Több mint csupa könnyelműség, csupán egy merényes 's nehány gyakorlat megszerzése végett az algebrai számitásokban, ollyas épitvényt készitni, melly által embertársaink élete veszélyeztetik.

f) Végre meg kell őszintén vallani, ha csak egyébiránt nem valami történetes vagy változó izlésnek akarunk hódulni, 's ezt a' valóságosoknál többre becsülni, hogy a' függőhidak nem szebbek az álló, izmos hidaknál, nem lehetvén kecsegtetőbb a' szemnek a' léglobogós, merényletes, 's mi kevés tekintetet vet a' hid egyenes czélzatára 's bátorságositására azoknak, kiknek számukra az felépül,

— mi nálánál szilárdabb, bátorságositóbb 's czélszeresb. Meg kell ugyan hagynunk, hogy függő hidaknál tágas tért lehet összekapcsolni, 's hogy több nyilást csak az egyedül pótolhat-ki; azonban éppen ott kell elkerülni ezt, hol az különösen nem kivántatik-meg. Nagy nyilások átkapcsolásának, hol azokat minden akadály 's kár nélkül felosztani lehet, magára forditva a' dolgot, nincs czélja. Ott, hol ez nem szükséges a' folyamra nézve, a' kérdés ügyes megfejtése nem azon alapszik, hogy nagy, tágas nyilások hagyattassanak, hanem inkább attól függ, hogy erős, bátorságos, állandó ut a' folyamon keresztül állittassék helyre, 's ez már kisebb nyilásokkal biztosabban 's állandóbban mehet-véghez, mint sem tágasokkal. — A' függőhidaknak tehát, akármilly szempontból tekintsük is azokat ott, hol nyugvó hidakat lehet nagy akadály nélkül helyökbe állitni, nincs elsőségök, hanem inkább mind efféle esetekben sokkal hátrább állanak amazoknál. Nem szándékom ugyan itt állitni, hogy függő hidak sehol se használtassanak, 's hogy nem volna némi hasznuk; mivel ha azok olly helyen készülnek-fel, hol más izmos hidakat máskép nem, mint csupán idomzaton túl álló akadályokkal épithetni, vagy hol majd csak végkép lehetetlen azokat létesitni; — elmés 's helyes, 's ez utóbbi esetben becsülhetlen kisegitő eszköz ez. Illyes helyeken épüljenek tehát lánczhidak, de csupán illy helyeken.

Azon lánczhidnak mértékei, mellyhez egy 1829-ben költ fensőbbi meghagyás következésében kelle készitni a' műterveket, T. város mellett felállitandóhoz, ezek voltak. A' tér szélessége a' két kocsijáró kapu között, mellyeknél a' falak nagy kőtömegeket képeztek 's deli alkatúak voltak, tett 80 bécsi ölet, valóságos feszköre pedig a' hordozó lánczoknak egyik búbpontjától a' kapuoszlopon nyugvó 's vas öntésű felfekvő szekrénynek a' másik kapuoszlopon levőig 82°—5′—6″et. A' hidlánczok két pontirányos vagy függélyes síkban feküdtek, mellyek 5°—3′—10″re állottak-el egymástól. Függőleges mélysége vagy elállása a' hordozó lánczoknak 33 lábat 's 2 hüvelyket tett az előbb érintett 82°—5′—6″ feszkörnél, vagy $\frac{1}{15}$ részét az egész viziranyos hosszaságnak. A' két oldalon alkalmazott 's vert vasból készült korladékok elállása egymástól vagy a' hid-kocsipálya tett $4\frac{1}{2}$ ölet, 's az egész hidpálya, mindegyik oldalon 3 vagy összesen 6 hordozó lánczon függött 14°—55′—52″ grádus, percz 's másodpercz felkötő szöglet alatt, 's ezen hordozó lánczoknak mindenik helyzete vagy területe 10 sor hosszas lánctagokból volt képezve, mellyek az egyesitő nyelv avagy peczek (Bolze) tengelyétől a' másikhoz számitva 14 láb hosszúk, 35 vonal magosak, 's 17 vonal szélesek voltak: ennélfogva 6 fektetben összesen 247.916 négyszög hüvelyk átmérőt adtak. Tizenkét darab 15

vonal vastag egyesitőlap a' hordozó lánczrudak között viszonyosan alkalmazva, képezék a' viselő lánczok hosszitását minden helyzetben; az 5-dik és 6-dik egyesitőlap közt volt az egyszerű, 16 vonal széles és vastag függő rudaknak felső füle. Kitöltéseül az üres helynek a' most érintett egyitőlapok között, azoknak kötőpeczkeik fölött voltak pótlókarikák vagy gyürűk, mellyeknek vastagsága hasonlag 16 vonalat tön. Egy kengyel 's egy köztti, anyasrófokon nyugvó, felfekvő lap által hordozta két felül 190 darab függőrúd a' két, vasból álló, 2 hüvelyk széles, 's 4 hüvelyk magos teherrudat avagy hoszmálhát, mellyen egész hosszában futott a' hidút, 's mellyen a' fogazott keresztgerendák, ezeken pedig a' hidgerendák, a' kocsijáró pályának szórtt pallóival együtt, nyugodtak. A' teherviselő lánczok 22$^{\omega}$—46'—34'' szöglet alatt jártak-le a' horizon felé. A' felfekvő pontok középső horizontalis elállása a' hordozó lánczok fő-megerősitésétől volt 21$^{\omega}$—2'—7''—4''', ezek hossza tön 23$^{\omega}$—1'—5''—10'''-at, 's a' középső verticalis magosság a' felfekvő ponttól a' fő-megerősitésig volt 9 öl. Összeszámitva a' két oszlopközti terhét a' hidpálya egész hosszának, az 2.181.403 fontot tön, 's igy minden folyó lábra esett 4.541 font, vagy 272 mázsa és 61 font minden folyó ölre.

Egészen uj levén ezen idea, nem épülven még fel hasonnemű műalkotvány kisebb mértékbe foglalva; nem tételvén eddigelé a' vas különnemeivel próbák, habár hazánk azzal igen gazdag is; 's végre talán kevés bizodalom is a' hon fijaihoz, — azt okozá, hogy ezen műszülemény, mint azt már előre is látni lehetett, dugába dült!

Novák Daniel.

HAZAI HIRLELŐ.

Balassa-Gyarmathi örömünnep.

Az örömünnepet megelőző napon, october 18-kán, várták Nógrád vmegye statusai n. méltóságú gróf Keglevich Gábor főispán urat, koronaőr ő excját, ki Pétervásárról, miután a' megye keblébe Kis Terenyére ért volna, tovább Karancsághon, Endrefalván, és Hugyaghon a' megyei küldöttségektől üdvözöltetvén, mindkét rendbeli banderium előlovaglása mellett mintegy délutáni két óra tájban mozsarak ropogása és egymást fölváltó „éljen!" kiáltások közt Balassa-Gyarmathon nagy tiszteletű Bekker János vadkerti alesperest ur szónoksága mellett a' vármegyei csinos uj épületben közörömmel fogadtatott. — Hasonló előkészülettel tiszteltették az emlitett főispán urnak nője született Sándor grófné a' fels. királyné palotadámája, ő excja is: ki Nézsán t. Battay Józsefné aszszonyságnál éjszakázván, 's vadkerti országuton a' banderiumoktól beváratván d. u. 4—5 óra közt Jakabfalvi József ur helyes szóktetéseiben — társnéival szerencsésen megérkezett.

Ugyan ezen estén vevénk részt a' megye statusai által ide, különösen meghivott miskolczi magyar színész társaság által a' megyének ideigleni teremében adatott 5 felvonásos mulatságos vitézi szindarabban. Ezen inneplésre meg valának híva kedvelt Dérynénk, Bartha, és Telepi urak is, a' budai színész társaságnak előkelőbb tagjai; 's ezen utóbb említettnek művészi keze alkalmazá nagyobb részint a' csinos diszitményeket is. — A' függönyök világos kék színűek, a' közép karpiton látható vala az ujan épült vármegye háza. — Nézőink a' sáros idő, és egy pengő forintos bemenet-dij (!) daczára is elegen voltak; de még se tölték-be a' nézőteremet. A' darab, melly adatott, volt „bárson czipő" ezen előjátékkal „Zulima." — A' magát édes övéivel ide megalázó n. m. főispán urat öröm-zajgással és éljen-kiáltásokkal fogadák. — Színészeink szerepei felosztva ekkép valának: g. Feletri olasz lovag Bartha, Gotfrid a' fegyverese Telepi; az első — hős maga viselete — másik — szolgai caracterének kitüntető jeleit adták, g. Greifenstein Heténi, Zulima török nő Klára; az elsőtől a' kitörő indulatban erősb, 's férjfiasb hangot — az utóbbiktól pedig szép termetéhez kivántató indulatinak érzéseit — ohajtottuk. A' bárson czipőben: Irmgard gazdaszszony szerepét Heténiné, Metta testvérleányáét Dérynénk; az — aggott szeszélyű hivatásával — ez — fürge mozdulatival — a' tökéletességhez igen közelitének. Dérynénk szerettető, örömteljes, magaviselete a' nézőket „éljen!" először „bravo!" — később „helyes" kiáltásokra gerjeszté. Leopold ausztriai fő herczegben Kiléni — ha mint német herczegnek szinpadon is németes kiejtésekkel kellett fellépnie (!) jól — vivé szerepét. — Gróf Feletri (Bartha) erős 's vastag hangú szava, tökéletes kiejtésű magyarsága, valamint büszke hősi mozdulatai dicséretet érdemlenek. Gottfrid (Telepi) virgoncz, szerelmes gyögyörgetéseivel helyesen. G. Greifenstein (Heténi), Ágnes — a' nője (Sz. Joanna): az — hős mozdulatival inkább, mint tökéletlen hangú szavalásával; — ez — ártatlanságát menteni törekvő indulatival, mint zsidóné helyes öltözetével, de nem tökéletesen utánzott beszédével nyerék-meg a' köztetszést. — Többiek keveset, vagy mit sem szólltak.

October 19-kén reggel az örömünnep napján mindenki az ujan épült csinos vármegyeházhoz sereglett. — Áll ezen épület a' mezővárosnak északi részén 28 ablaknyi hosszaságú kiterjedésben egészen megujitva; közepe, melly az egésznek két szárnyainál magosb, magában foglalja a' nagy teremet; főnt látszik két oroszlánytól tartva a' megyének aranyozott czimere, 's egy panczélos 's egészen vasba öltözött vitéz jobbjában fölemelt kardot, lelóggó baljában pedig magyar ország czimerét tartó; ezen alá irással: „Nógrád a' köz ügyért." — A' kapu alatt két részen tágos és jó izlésű sorompóval korlátozott lépcsők vezetnek-föl a' terem előcsarnokához, mellyben pompás két felé nyiló ajtó kinálkozik; a' terem igen tágos 's csaknem négy szegű alakban épült; télen Meissner módja által fűthető — fala halavány sárga márványzattal festett, 6 fehéres féloszlopokkal; két végén ékes sorompóval karzott erkély nyolcz oszlopon pihen. — A' falat ékesitik gipsz faragmányú griff- alakzatok, és az egész nagyságban rajzolt Maria Therézia, felséges férjének, és II-dik Józsefnek arczképeik, nem rég dicsőült I-ső Ferencz fejdelmünk aranyozott rámás képe arany gyapjas vitézi rend öltözetében; — az elők

közül egyedül fenséges nádorunk magyar huszár öltözetben jól eltalált képét és a' nagy érdemű gróf Keglevich Gábor mostani főispán ur ő excjáét láttam. — Vannak kisebb mellképek is: ugy mint g. Brunszvik egykori főispán urnak tulajdon leánya Henriette grófné kezével festett magyar aláirásos képe, 's több főispán uraké a' hires Széchenyi családból. — 10 órakor nyitá-meg t. Tihanyi Ferencz 1-só alispán ur a' nagy teremet rövid magyar beszédével, 's a' n. m. főispán urért küldöttséget nevezett-ki n. t. Bekker János alesperest ur szónoksága mellett. — A' n. m. főispán ur székének elfoglalásakor legott lelkes magyar beszéddel üdvözlé az uj teremben Nógrád statusait; — ezt követé t. Tihanyi alispán ur rövidebb, ezt pedig fölváltá t. Balás István fójegyző urnak — hosszabb kiterjedésű derék beszédje. — E' közben osztattak szét Jallovics András, Cseh Miklós, és Homonnai Imre tanító uraknak alkalmi verseik magyar nyelven 's pompásan nyomtatva. Ezeknek végével a' tettes 1-só alispán ur fölszóllitására köz éljen - kiáltások köztt nevezék a' táblabirák sorában n. m. főispán urnak kedves fiját, valamint az ezen ünnepre megjelent Pest, Heves, Gömör, Borsod, Zólyom, és Honth szomszéd vármegyék küldöttségeiknek több érdemes tagjait. Ezek után történt a' menetel a' plebania templomba — hol n. t. Bekker János ur előéneklése alatt buzgóan hangzott a' „téged Isten dicsérünk." — (*Folytatás következik.*)

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán most csötörtökön (nov. 5-kén) Dérinné assz. nemzeti dalszinésznénk jutalmául adatik: Elíza és Claudio nagy daljáték 2 felvonásban; muzsikáját irta Mercadante. A' jutalmazandó kedvelt dalszinésznének ez egyszersmind bucsúzó mutatványa leend, minthogy tőlünk eltávozását Kassára korábbi kötelezvénye sürgeti. Rövid fél évi nálunkléte sok kellemes estvét szerze a' magyar szinészet pártfogójinak: illő tehát, hogy ezek is az emlitett mutatványra számos megjelenésök által neki kedvet és ösztönt, elutazására pedig hálás emlékezetet szerezzenek.

Czelesztin ur vendégjátéka Budán. — Oct. 31-kén Czelesztin ur, a' Komlóssy igazgatása alatt levő szinésztársaságnak volt tagja, mint vendég Shakespeare Hamletjának czimszerepében lépefel fővárosi szinpadunkon. E' szinész urat az e' lapokban megjelent birálatok egyik igen tökéletes művésznek festették mind eddig: annyival inkább sajnáljuk tehát, hogy mai előadása szerint itélve ama kedvező itélet alá magunkat éppen nem irhatjuk, mert még eddig Budapesten Hamletet gyengébben előadva nem láttuk. Cz. ur azon régi iskolából származottnak látszik, mellynek nevendékei nem a' tiszta természet követésében, hanem inkább feszességben, túlságig vitt 's finom izléssel ellenkező actiókban, indulatos declamatióban (akkor is midőn szükségtelen) helyeztetik a' szinművészséget. Illyennek mutatkozék emlitett vendégünk is. Hozzá járul fejének gyakor izben használt egyik öklére támasztása, állának markába tevése és simogatása, lóbáló testtel járása,

egy herczeghez éppen nem illő finomtalan méltóság nélküli állása, maga tartása 'sa't. Nem emlitvén, hogy e' régi színész urnak fiatal szava már már hijában kerestetik, hogy megizmosult teste olly fiatalt képzeni kellő herczeghez mint Hamlet, kinek még a' nyilvános iskolákra menetele felől is van szó, nem alkalmazható — azt igen is emlitendőnek vélem, hogy Hamlet caracterén mély búskomolyságnak kell elömleni, és igy éppen nem vala természetes, hogy Cz. ur mind untalan elfeledkezik e' búskomolyságról, és hivtelen maradván caracteréhez olly vidámon beszéllget, mintha semmi bánat sem ülne szivén, mintha legvidámabb élet-izlelő volna. Egyébiránt meg kell vallani, hogy szerepét igen jól tudta: de azért még se volt helyén, hogy olly igen hirtelen vágott a' másik beszélőnek még el se végzett szavaiba; hogy a' külön nemű 's caracterű mondásokat egymásba ragasztá, 's ugyan azon hangon ejté-ki. A' meglehetős számú nézők egy része őt némi tapsokra, 's játék végén az igen jelesen játszott Lendvayné asszonynyal (Ophelia) együtt előhivatásra méltatá. K.

Budán nov. 1-jén „két alakú" kellemes vig játék jutott ismét szinpadra. Mai naptól kezdve a' folyó bérletben adandó mutatványok száma hónaponként nem 18 hanem csak 15 leend leszállitott bérlet- ár mellett; t. i. közép páholy 42 ft. alsó 's felső páholy 35 ft. zártszék 5 ft. 50 kr. földszin 4 ft. 10 kr. váltóban.

Pesten oct. 30-kán a' budai magyar társaság a' városi német szinpadon Bauernfeld „Vallomások" czimű kedvelt vig játékát folyó bérletben adta, és pedig igen helyesen átaljában. A' szinterem tele volt nézőkkel, kik nemcsak játék közben Lendvayné asszonyt (Julia) hanem végén is férjével együtt (Adolf) zajos tapsokkal tisztelve hivák elő. Örömmel tapasztaltuk Megyeri urnak Herman tanácsnok csekély szerepében is felléptét. Bebizonyitá ezzel ujra, hogy művészségének egyik legnemesebb caractere és czélja nem a' hiúság és csupán nagy szerepben ohajtott fénykedésre vágy, hanem az intézet javának keresése 's a' daraboknak mennél érdekesebbekké tétethetése. Vajha e' szép példát minden miveltebb színész tag szem előtt tartaná, 's ne kellene mind untalan panaszra fakadnunk, hogy e' vagy ama jelesebb színész e' vagy ama szerepet csekélynek 's magára méltatlannak tartván nem akarta elválalni.

A' pesti magyar játékszin ügyében örömmel olvastuk pesti Társalkodónk mult 87-dik számában gr. Széchenyi Istvánnak ama sorait, mellyekben jelenti, hogy a' Pesten épitendő nagyobb magyar szinházra szükséges telket fenséges nádorunk oct. 15-ki rendelése szerint a' Duna mellett most épült Ullmann ház előtti térre Náko- (az előtt Deron) házon felül határozni méltóztatott. Midőn egy részt örvendve látjuk az ideigleni magyar szinház épitésének naponkénti haladását, 's már most nem kell tartanunk, hogy budai társaságunknak addig is, mig a' pesti állandó nagy pompás szinház számukra elkészülend, jövő tavaszkor eloszlani kell: más részről biztos remény gerjed keblünkben, hogy e' nagyobb 's örök létre szánt szinháznak felkészülését is a' nagy lelkű magyar nemzet, melly gyakran nehány órányi vagy csak egy két napig tartó és igy mulandó pompákra sok ezreket kész áldozni, hazánk szivében a'

nemzet örök diszére tetemes segedelemmel 's buzgó hévvel fogja elömozditani.

Miskolczon a' Balla Károly urnak igazgatása alatt levő szinésztársaság oct. 18-kán kezdé meg mutatványait „Domi amerikai majom" czimü mulatságos darabbal, miről bővebben máskor.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében nov. 1-jén adatott hangászati mulatságnak, mellyre közép számú hallgatók jelentek-meg, tárgyai voltak: 1) Haydn d-moll quartettja. — 2) Onslov es-dur quintettje (két cello). — 3) Choppin concertja (II-dik műve); játszá fortepianón a' több izben jeles tehetségeiről dicsért Erkel ur a' budai szinház karmestere. Kisérte őt öt huros és három fuvószer. Ezen itt még nem hallatott 's uj izléssel készült hangmű nemcsak belső kellemes mineműségére hanem igen helyes előadatására nézve is köz tetszést nyert, 's Erkel urat, mint egyik legjelesebb fortepianistánkat, ki a' művészi és érzékeny játszás párositásának tudományát olly nagy mértékben sajátjáva tudja tenni, örömmel jutalmazák tapsaikkal a' válogatott műértő hallgatók. Dicsérettel kell itt egyszersmind emlitenünk a' valamint erős ugy egyszersmind igen kellemes hangú fortepianót is, mellyen E. ur játszott. E' hangszer készitője Pachl Ján. ur; lakik Pesten a' belvárosi parochialis templom irányában 59 számú házban.

Pestre Lanner József ur, a' hires bécsi táncznóták szerzője, mint már emlitettük, egész orchestrumával együtt e' napokban érkezik-meg, 's a' városi tánczteremben nov. 8-kán adandó bál alatt muzsikálni fog. Követni fogják ezt több rendbeli mulatságok is, mellyeknek fő éltetője ő leend, annyival inkább, minthogy magával hozandja a' Bécsben olly nagy tetszést nyert következő művészeket: 1) Hebenstreit urat a' fa-szalma-szer játszóját. — 2) König Eduard urat a' chromaticai kürt fuvóját. — 3) Mayer J. urat a' hangszer nélküli remek művészt.

DIVAT.

46-dik divatkép (Pestről). — Legujabb izlésü őszi 's téli felruhák török atlaszból (satin turc). A' test hátul nincs elmetszve, hanem egészben áll a' kebellel; a' bekes-gallér és hajtókák bársonból vagy prémből; a' mellet hasonló atlaszból készült chemisette ékesiti; a' ruha redői nem vonottak, hanem egymásra hajtottak, zsinór-diszitmény bocsátkozik 'a ruha aljáig; a' felső testet nem szalag-öv, hanem zsinór veszi körül, mellyet elől rózsácska tart öszve. A' kalap atlaszból van virággal.

Ezen igen csinos alakú felruha több megrendelt példányban mult napok közben készült Pesten Freund József polgári asszonyszabó urnak műhelyében, honnan több izbeli jelentésünk szerint különös csinosságú 's mindenkitől dicsért izlésü köntösök kerülnek-ki. Ezen egyik legjelesebb pesti szabó urnak mostani műhelye 's lakása van a' nagy hid utsza végén (Evangelikusok temploma irányában) álló Eger-ház (643. szám) 1-ső emeletében.

A' ruha szövetje Weidenhoffer Ignáez és társának Pesten (váczi utsza, Raics háza, 40. szám.) „Maria Anna magyar királyné" czimer alatti boltjában vétetett.

Figyelmeztetés. Folyóiratunk divatképei 's minden egyéb bécsi és parisi uj divatok szerint dolgozik a' már több izben dicsérettel emlitett Keresztessy Samuel ur polgári asszony-ruha szabó Pesten, kit most ujolag a' t. közönségnek figyelmébe ajánlani bátorkodunk. Előbbi szállását megváltoztatván most a' váczi utszában ugyan, de kevéssel feljebb lakik 412. szám alatt Mocsonyi ur házának (melly a' „három Grácziák" czimről ismeretes) 1-ső emeletében.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Kohlmann Károly metsz.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

90.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap november 8kán 1835.

SZORGALOM.

Japani virág-készitès. A' Japaniak igen jeles virágkészitők; készitményeik szépsége mindent felülmul, mit e' nemben akárhol is láthatni. Europában egészen ismeretlen bánásmódjokat: nagyobb virágokból kisebbeket nevelni, már igen nagy tökélyre vitték. Meylan Hollandi mondja Japanról szólló legujabb irományában, hogy ott a' hollandi telepitvények parancsnokának nyujtott virágedényt látta, melly csak három hüvelyk hosszú 's egy hüvelyk széles vala, és benne még is egy fenyő-fa egy bambus- és szilva-fa volt: az utóbbik éppen virágzott. E' ritkaságért 1.200 forintot kértek.

Kavics-hangszer. Nehány évvel ezelőtt Kasselban bizonyos Backstein nevű sütőnek fija uj hangszert talált-fel. Ő tudniillik két kavicsot olly ügyességgel tud egymásra üttetni, hogy szebb 's hangzatosabb muzsikát adnak, mint a' doromb. A' kavicshangász ezen uj hangszerét Saxamelodicon-nak nevezé.

Vizalatti hajózás. Villeroi ur, ki már rég ismeretes az általa feltalált lithographiai sajtókról, 's egy Noirmoutiersban megpróbált vizalatti hajózást eszközlő erőművéről, ez utóbbival egyik vasárnapon délután 4 órakor ismételt próbát tett st. Quen kikötőben. — Három matrózzal a' czethalhoz igen hasonlitó bizonyos vas erőműbe zárkózva számos nézőség jelenlétében több mint egy óra hosszig járt majd a' viz alatt, majd az alul ismét felbukott. — Már előtte való napon szerencsésen megtette ezen próbálatait a' hajózási-biztosság jelenlétében; de most vasárnap nem igen akart a' vas czethal viz alá menni. A' népség már morgott, hogy várakozásában megcsalattatott, 's midőn az ebéd ideje elérkezett, még csak azok maradtak hátra, kik valóban kiváncsiak voltak az egész emberi nemzetre illy fontos próbálat kimenetelére. 'S várakozásuk ki is elégittetett. Villeroi ur t. i. most vevé eszre, hogy a' terhelő fövény egy részét a' mult éjjel meglopták, 's azért legott kiegészitteté a' szükséges nyomatékot. Most az erőmű 10—11 lábnyira ereszkedék a' viz alá, sokáig ott maradt, 's több helyen felbukkant. Liancourt Godde ur csónakára szállt, 's azon pillanatban, midőn a' czethal felbukott, kinyittatá magának az utánképezett állat pikkelye alatt mesterségesen készült billentyűt, 's látni lehetett,

miképpen ő ezen nevezetes erőműnek belsejébe bocsátkozék. — Midőn Liancourt ur kijött, nevetett 's bizonyitá, hogy e' vizalatti fogságban legkisebb nehézséget vagy fuldoklást nem tapasztalt. - Hallgatunk egy illy találmány szépségéről, fontosságáról és számos hasznairól, mellyek belőle az emberiségre háromolhatnak. A' hajózási biztosság értesitőt fog róla nyilvánossá tenni, melly hihetőleg magára vonandja a' kormány figyelmét.

RÉGISÉG.

Gyulai Pálnak, Báthory István lengyel király kanczellárjának, felelete Sibrik György váradi uj kapitán levelére 1585-ik esztendőben.

„Megadá Ugron István nékem a' kegyelmed levelét, mellyből értem, hogy a' kegyelmed Kapitánságának eleje minden Rendeknek kedves volt: az Kegyelmes Isten adja, remélem pedig, hogy meg is adja eő sz. fölsége, hogy ez dolognak mind közepe 's vége hasonlatos légyen a' kezdetihez, hogy az kegyelmed Kapitánsága, kinél az Erdéli birodalomban a' Gubernatorságtul megválva sem nagyobb sem gonoszb Tiszt nintsen, légyen mind Istennek tisztességére, mind fejedelmünkk Országával egyetemben 's mind kegyelmednek jó hirére nevére.

Tudom hogy kegyelmed mint ennek előtte való dolgaiban, azonképpen ebben is minden cselekedetinek áldását kéri és várja, hogy ami eszközöket Isten kegyelmednek az előmenetelére és jó hirének 's nevének keresésére adott, azokat, tudom, Kegyelmed magában keresi; azok pedig nem egyebek, hanem az elme, az okosság, a' szolgálatban való szorgalmatosság, mindenekhez való emberség és egyéb féle virtusok, kiket, ugymint becsületre vivő eszközöket születésében ád embernek.

Annak utánna sok dolgoknak látásábul és azokban való elmélkedésébul tellyes életében nevel és öregbit. Ezeket embernek magában köl keresni, és naponként kel véle élni, áldást és segitséget Istentül kell várni. Mikor Cato a' Romai tanácsban egykor az ő nem baráttya Julius császár szententiája ellen szóllana, több beszédi közt igy szóllott: az jó tanátsbul, ugymond, vigyázásbul és szorgalmatosságbul minden dolgok jó szerencsésen történik; de ha magadat röszтségnek, tunyaságnak adod, hijába kiáltasz Istenhez. — Köz mondás a' pogány bölcseknél, hogy munkánk által segitnek istenek. Értem, hogy a' kegyelmed uj tisztiben minden Rendek nagy szeretettel és böcsülettel vadnak Kegyelmedhez; melly jó jel; méltán is kedves lehet Kegyelmednek; de tudom, meggondolja azért kegyelmed, hogy az dolognak az elejin mind az szeretet, mind az bötsület fundamentom nélkül való, mert kegyelmed mind ezekre

igen kevés okot adhatott. Az emberek szeretetének és bötsületinek fundamentoma az kegyelmed maga ott való tartása és gondviselése lészen. Ki ha valahogy az embereknek kedve szerint nem kezd lenni, oda vagyon mingyárt a' szeretet, marad csak az külsőképpen való bötsület, melly ha szeretetbül nints, bötsületnek sem mondatik. Meghidgye kegyelmed, semmi nincs e' világi dolgainkban nehezebb, mint az emberek szeretetit megtartanunk; számtalan példát hozhatnék erre minden rendbéli feö népekrül, de minthogy nem könyvet irok most, hanem levelet, azt is pedig igen hamar, emlékezem tsak két feö emberrül, kiknek életekrül ennyihánszor és dolgairul beszéllettünk Kegyelmeddel.

Tudod, mi állapottal volt Scipio Romában, Cartagoban Annibal; a' két embernek emberségin forgott sokáig mind az Romai 's mind a' Cartagobéli birodalom; mind az kettő nagy hadakat vert, és országokat vett hazájának; de mi volt jutalmuk szolgálattyuknak? Annibalt Cartago számkivetésbe üzé, Scipio a' Romaiaknak gyalázatos háládatlanságokat nem szenvedhetvén egy Linternum nevü falucskájában, ugymint szabad akarattya szerint való számkivetésbe ment, és ugyan ott holt meg, testamentomban meghagyván, hogy testét se vigyék az háládatlan Romába. Mi idönkbeli és ugyan jelen való dolgokat is mondhatnék, kibül igen megteczenék, melly nehéz nem hogy megtartani, de megtalálni is az emberek szeretetit. Ki lehet mostan ez világban igazabb, emberségesb, és kegyelmesb fejedelem az mi Kegyelmes Urunknál, István királynál, Báthory István lengyel király! De tudgya Kegyelmed még is mint vagyon alattavalóinak nagy részénél. Melly dolognak semmi nem egyeb az oka, hanem az embereknek különböző természeti, erkölcse, kivánsága és azokban való álhatatlansága. Három ember egy dolgot nem akar; azon embernek ha egy ma, holnap más teczik. Ha mit mivelsz, ki jónak, ki gonosznak mondja; ha mit egyiknek adsz, más úgy tartya mintha tőle vennéd el, ha ő neki nem adhatsz. Ha egyel vagy kettővel szeretettel beszélgetsz és tanácskozol, az többi azt tartya, hogy őket csak semminek tartod, nem szereted nem böcsülöd. Igy szolgál lassan lassan az emberek szeretetti, nevelkedik az irigység és gyülölség. Soha nincs olly emberséges és elég ember semmiféle tisztben, kinél az emberek mást nem kivánnak, mellyet ha kaphatnak, azzal sem elégednek, mert mást kivánnak. Megrögzött szokások ez az embereknek, hogy soha a' jelenvalót ne kedvelye, jövendőt kiványon, elmultat dicsérjen. Innen vagyon, hogy a' közönséges emberek szeretetit és becsületit a' régi bölcsek olyanoknak szokták mondani, mint a' tengeri csendesség, nyári szellő és téli verőfény, kiknél álhatatlanabb semmi nem lehet. Eze-

ket csak azért irom Kegyelmednek, hogy Kegyelmed se örülyön felettébb az emberek uj szeretetének, mellyet tisztednek elein mutattak Kegyelmedhez, hanem nagy vigyázó és szorgalmatos gondviselésre való ösztönnek tartsa Kegyelmed, ki szüntelen ösztökélje Kegyelmedet olly dologra, kikből megtessék, hogy nem méltatlan szerették és betsülötték volt meg Kegyelmedet meg, dolgainak elein is.

De minthogy enyire tántorodék a' Penna, noha én arra elég nem vagyok, hogy Kegyelmednek tanácsot adhassak, feőképpen olly dologban, kiben még magam sem forgottam és elmém sincs tanácsra való; de az én Kegyelmedhez való szeretetem tovább nyujtatta immár vélem az irást, nem azért, hogy Kegyelmed ezeket én nálomnál jobban ne tudná, hanem hogy megesmérje Kegyelmed, hogy amit Kegyelmed magától mivel, én is ugyan azont gondoltam, hogy mivelni kellene Kegyelmednek. Nékem azért ugy teczik, hogy Kegyelmednek ez mostani Tisztviselésében mindenkor elméjében forogjon és ugyan zengedezzen ezen három szó: Uj ember vagyok, Váradot birom, Géczi János volt előttem, melly szónak mindenikérül röviden igy szóllok." *(Folytatás következik.)*

HAZAI HIRLELŐ.

Balassa-Gyarmathi örömünnep. *(Folytatás)*

Szent mise áldozat után a' n. m. főispán ur egész uri családjával — a' megye különféle részeiről ide rendelt 's öltözetjeikre nézve különböző hiv alattvalók tisztelkedéseik és ajándékaik elfogadására — az ekkor hullott eső daczára is — a' vmegye ház udvarába lejönni kegyes volt — hol a' tisztelkedők körében t. főügyvéd ur derék magyar beszédével köszönté a' n. m. főispán és főispánné ő excjokat. — Ennek végével a' fő rendű házas pár szép leereszkedéssel vevé el a' különféle ajándékokat. — Ezek közül említést és figyelmet érdemlőbbek ezek voltak: az Ecseghiek, a' hires veres bort termő helységbeliek, által egy különös nagyságra kisebb szőlőfürtökből nemzeti szinü szalagokkal összekötözött szőlőfejet ugyan ollyan szinüekre festett rudon tartott két szép pór legény; — Lőrinczből — a' buza termő helyből — hozott két szép menyecske két igen nagy kenyeret, és hosszú kalácsot — 's igy kiki tulajdon terméséből: — a' Marosiak gesztenyét, Dejtáriak dohányt 'stb. — Öltözetjeikre nézve igen szembetünők voltak: a' „Csebbrezóviak" honnét két tót menyecske különös idomú magos fejkötőjikkel figyelmet gerjesztének. Volt t. i. fejöken egy tojás gömbölyü fölálló körzet, mellyet fekete, fehér, és veressel vegyes pamut-szövet-sugárzatok födének; — Endre-falvi Nagy András éltes ősz — öt fijával, kiknek mindegyike ölnyi magos, aggott 's még is egyenes atyjokkal; — és a' kövér alacson termetü vig kedvü, ősz, szakali biró — egy ingben és gatyában, mert mást télen nyáron éltében soha se hordozott, 's még is egészséges. — A' főispánné ő excja, talán egyet se véve ki, mindegyikhez nyájas leereszke-

déssel szóllt, 's a' tisztelkedés végén étellel, itallal, és pénzbeli ajándékokkal jutalmazák — hiv jobbágyaiknak végettök tett fáradozásait. Később kezdődött a' nagy teremben adott ebéd. — A' varázsló tarka szinekkel ékesitett étkek tömege 's italok pazérló folyama között volt hét rétű tábla a' két mellék asztalt is ide értve; mellyeknek közepén ült 90 asszonyszemély és több mint 250 férjfi vendég körében a' n. m. főispán ur g. Telekyné ő excjával; általellenökben pedig a' főispánné ő excja. — Ebéd végével kezdődtek a' pezsgővel töltött billikomok ürítgetései felséges uralkodó királyunktól kezdve minden nagyobb rendűek egészségéért 's a' mozsarak durrogása mellett ismételt „éljen"! kiáltások. — Öröm — pedig hazafiúság szent hevétől ihlelt öröm-érzés lángolt keblemben, 's kétség kivül minden jelen volt honfiéban, ama meglepetésen, midőn főispánné ő excja érthető és ékesen kiejtett magyar dialectussal ime szavait hallhatám: „Tekintetes Nógrád vármegye statusait, kiknek különösen le vagyok kötelezve, az ur Isten éltesse!" — mit a' köz örömben részesülteknek többszeresen ujitott éljen-kiáltásaik visszhangzottak. Az asztalnál minden tányéron a' vármegye háza rajzával illy fölirásos képecske (8-ad réten) vala téve;

NógráD a' köz Ügyért
áLLított tereMe Innepét
hIVen tiszteLt Fő Ispánnya
's atyafI barátI közt
LángoLó szIVVeL VIgan tartIa.

Ebéd után nem sok időre adatott a' szinész társaság által „Mulatságos tánczczal, szavalással elegy énekes idő-töltés" 3 szakaszban:

Első szakaszban. 1) Parisi Jánosból Dérynénk magány dalja igen derék volt. 2) Telepinek „csókra vágyó" szavalása gyenge volt. — 3) Szőllősi Jani magány magyar tánczа; — ki megtette szokásaként magáét, 's tapsokkal fogadtatott. — 5) Normából — kettős dal: Déryné és Klára által; — ez utóbbi helyett Latabárt — a' megjegyzettet vártuk. — Ezen ének majd azért, mert az egyikben észrevehető vala a' férjfi hiány, majd Klárának Dérynénkkel összehasonlitása nem érte utó a' nemetet.

Második szakaszban: Eliza és Claudióból — hármas dal Déryné, Klára, és Latabár által. — Ezen utósónál hibázott a' férjfias hang. 2) A' „férjfi hűségről" szavalt Sz. Joanna, 's főkép az utósó „Krakrakra!" igen tetszett a' nézőknek. 3) Portici némából Déryné magánydalja tapsokat és éljent! aratott. 4) Egy jelenet Hamletből Bartha által — ez már azért is, mivel az idő rövidségéhez több tárgyú, 's hosszas volt a' darabok választása, de főkép azért, mivel olvasta! — untató volt. Igaz ugyan, hogy jól olvasni is mesterség; de itt arra tanittatni, nem hiszem, volt-e valakinek kedve? — 5) Andronicóból kettős dal: Déryné, és Latabár által — már meg is untuk.

Harmadik szakaszban: hogy fölösleges volt már éneklésök, és hogy a' sok szép is unalmat szerez, magok is elismerték szinészeink; mert 1) a' Marieból választott kettős dal helyett Szőllősi Lajos ur divatos magyar tánczával lépe-fel, 's a' tapsok közti ismételtetés volt jutalma köz tetszést nyert derék tánczosunknak. Erre következék:

2) Minka magány dalja, mellyet Dérynénk gyönyörű változásokkal zengett-el „helyes"-lésre méltatott. 3) Az egészet bevégző tisztelkedő kartól legtöbbet vártunk, de ez elmaradt. Pótlólag többeknek tapsok közti előhivására Sz. Joanna, és Klára karöltve bájlólag zengették-el a' következő dalt:

„Ó a' férjfi a' férjfi ma ritka madár,
Mind pénzre tekint ó be kár!
A' leány a' huszon hetet átlépte már,
És még sem jő a' kire vár;
Dúzs engem se vesz-el bizonyomra hiszem,
Elaszott koszorúmat a' sirba viszem.
Ó a' férjfi 'stb.

De az arcz kecse olly hamar elmulik ám
Jól látja magán is a' lány,
Noha egykor igen deli volt a' madám,
De már oda van becse lám!
Dúzs engem' 'stb.
Ó a' férjfi 'stb.

's ezen itt már ismeretes dal a' sok dalolás daczára is ismételtetett.

(Végzet következik.)

PESTI VIZSGÁLÓ.

Virág- Gyümölcsfa- és Mag- kereskedés Pesten.

Alábbirt tudósitja a' tisztelt kertbirtokosokat 's kertkedvelőket, hogy Pesten (nagy hid utszában, báro Sina házában, 196. szám.) „bőség szarva" czimer alatti virág- és mag-áros boltját megnyitotta, hol minden nemű vetemény- virág- mezei és fa- magot, teljes georginiát, hollandi virág-hagymát, csipkerózsára szemzett mintegy száz féle semperflorens rózsát, cameliát, rhododendront, azaleát, élő virágokat cserépben vagy bokrétában innepi és mulatsági alkalmakra, egész éven által minden órában venni lehet.

Győri faiskolámból, mellyben több ezerre menő legnemesebb gyümölcsfa-nemek tenyésznek, kicsinben és nagyban gyümölcsfákat is lehet megrendelni. — Felvállalok különféle éknövényekre, külföldi bokrokra és fákra tett rendelményeket is.

Következő napok közben egyszersmind nevezett boltomban a' tisztelt közönség megtekintésére gyümölcseim nemeiből több példányokat fogok kirakni.

Pestnek Therézia külvárosa 3 rózsautszájában (707. szám alatt) nagy terjedtségű kertnek birtokában és egybekötésben levén a' bel- és külföldnek több mű- és gazdasági kertészeivel, reménylem, hogy a' tisztelt közönség kivánatait igen pontosan és gyorsan teljesithetem, annyival inkább, minthogy az ohajtott tárgyakat csak szoros önvizsgálatom után adom a' rendelkezőknek kezeikre, 's azoknak valódisága felől kereskedni fogok.

Alázattal hivom-meg tehát a' tisztelt közönséget, méltóztassanak e' terjedelmes és honunkban a' maga nemében első vállalatot kegyes figyelmökre méltatni, 's engemet szives látogatásukkal és megbizásukkal megtisztelni.

Pesten october 30-kán 1835.

Muszely Károly.
gazdasági és műkertész Pesten.

E' szép tapasztalású, szorgalmas, fiatal, marczali születésű (Somogy megyében) magyar hazánkfiját, ki honunkban illy nagy terjedtségű hasznos intézetet legelőszer 's tetemes költséggel állita-fel, minden tekintetben a' t. közönség szives figyelmébe méltán ajálhatjuk. Tehetségei felől már azon körülmény is kezeskedik, hogy édes atyja a' nagy gróf Széchényi Ferencznek, később legidősb fijának gróf Lajosnak, udvari kertésze levén e' jeles háznak szolgálatjában őszült-meg, 's emlitett fiját a' miveltebb kertészség titkaiba maga avatta-be.

Gyászhir. Folyó november 3-kán költözött által örök nyugalomra t. Nemes-Kéri Kiss Therézia asszony, t. Agg Teleki Bujanovics Kornél urnak, több t. n. megye táblabirájának 's táblai ügyvédnek hitese. 36 évre terjedt életének hosszas májdaganat okozá végét. Tetemei 5-én tétettek a' váczi ut melléki temető ölébe.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Czelesztin ur vendégjátéka Budán. Vendégünknek 2-dik szerepe Moor Károly volt nov. 3-kán. E' szinfaldöntő szerep, ugy látszék inkább feküdt Cz. ur tehetségeiben mint az előbbi. Érzelgő részeit nem annyira mint indulatos hevének kitöréseit sikerülteknek mondhatjuk: ámbár megvalljuk, hogy csendesebb beszédjében tapasztalt gyengébb és lágyabb hangjainak átmenetele a' hevesebb indulatoknál ejtett nagyon is hangos szavakra, mellyeknél gyakran a' toroknak megerőtetése 's rekedtség is mutatkozék, éppen nem szült kellemes hatást a' nézőkre, sőt ezen contraszt némileg fülsértő is lön. Actiójinak felesleges bőségét ma is tapasztaltuk, 's ugy véljük, hogy ha Cz. urnak még annyi keze volna is, mindeniknek dolgot tudna adni, miután szabályul tevé magának majd csak minden szavát külön actióval kisérni. Szorgalma egyébiránt ma is dicséretes volt; 4-dik 's 5-dik felv. után előtapsoltatott. Egressi ur (Moor Ferencz) igen helyes játékáért az előtapsoltatást méltán érdemlé; kár, hogy utósó felvonásban gyorsabban nem történtek a' mellékes személyeknek tetteik, hogy E. urnak nevekedő nyugtalansága annál sikerültebben tünhetett volna elő. Mért adá E. ur Ferencz szerepét, melly fiatal embert képez, olly nagyon meggörbült testtel, mintha púpos hátú vagy elaggott ősz lett volna, nem látom által. Hogy Dériné assz. (Amalia) az érzelgő és szomorú szerepekhez hajlandósaggal nem viseltetik, ma ismét szembetünő volt. Telepi urnak (Tanácsbeli) előadása inkább szónoki székre mint szinpadra illett. Mi után e' szerep Schillernek eredeti személyétől elvétetett, ugy vélem a' tanácsbelinek beszédmódját is meg kellene változtatni. Szentpétery urnak (Schweitzer) némellykori késedelmei a' beszédben szembetüntek. Iffj. Egressi ur előadásában az éneklő hangot kerülni igyekezzék. Mért tartatott-meg e' szindarabnak régi „Tolvajok" czime a' fordítónak (Bartsai László) hibás kitétele szerint, nem foghatom-meg; miután kiki tudja, hogy Schillernek „Räuber" czime nem tolvajt tesz. Valamint az is furcsa, hogy Hermann (Marosi ur) álruhás jelenetében a' történet helyét Pestre helyezé, holott az német országban volt, 's a' darabban is Franconia emlittetik. K.

Budán nov. 5kén „bujdosó Amor“ vigjáték jött szinpadra. Déréné asszony jutalomjátéka „Eliza és Claudio“ 7-kére halasztatott.

K.

Debreczenben sept. 12-én a' szinházunk diszletei jelen és jövendő költségeinek fedezésére adatott „bárson czipő“ mutatvány számos nézők előtt szinészink kitüntetett szorgalma mellett igen jól sikerülve ismételtetett. A' czédulán olvasott ajánlás valóban szükségtelen volt. Szeretnők ha Baranyi (Greifenstein) kissé érzékenyebb szerelmes volna. Parázsóné (Agnes) ritka szorgalma 's diszes öltözete által ismét tapsot aratá. Fáncsynak hirtelen betegsége miatt László vevé által gr. Feletri szerepét, 's azt várakozás felett ügyes készülettel vitte. Mind ő mind a' többiek méltán részesültek a' szinházat megtöltött nézők elégülésében. — 13-kán „Ál-Catalani“ énekekkel vegyes vig játék czimszerepében Szákfy tetszést nyerni szerencsés volt. E' vasárnapi darabból (mellynek egész jeleneteit eltöltik a' nem mostani játékszin helyzetéhez illő sőt czéljával ellenkező, helytelen, izetlen 's durva sértegetések) csak akkor válhatnék egy köznépet mulattató valamivá, ha a' megállható gunyolatok kedvesebb hangzatú elménczkedésekké igazittatnának; mert, ha a' „hitvány ujságiró“ Leonorában hitvány kitételnek 's nem az izlés iskolájából kerültnek ismertetett, bezzeg ebből — hol az tettlegesen is annak nyilatkoztatott — lehetne szám nélkül hitványnál hitványabb kitételeket, izetlen czikkelyeket, sőt egész füzéreket is kiszemelni, mellyeket a' mostani izléshez alkalmazandó szelidebb kifejezésekkel és szurásokkal cserélhetnének-be és simithatnának-ki budai, kassai, és kolosvári művész iskolából került szinészeink. — 14-kén Birchpfeiffer „halottrablójában“ Baranyi (Avelli) művészségének ujabb 's neki igaz érdemet szerző jeleit és bizonyságát adá. A' változó indulatok nemcsak alkalmas arczát, de szinte minden mozdulatait változtaták, 's mintegy lépcsőről lépcsőre emelék művészi kifejlettségét. Illőleg álla mellette a' kedvelt Parázsóné (Helena); Van der Lieven szerepét Éder által helyesen adva csak ma láthattuk. Szinészink különös figyelmet fordítának ma a' diszletek elrendezésére is, mi által a' közönség tetszését különösen megnyerék.

Mlgr és Szlzr.

Javitás. E' lapok 86-dik számában Debreczenből közlött tudósitás 11-dik 's következő sora igy javittassék: „az uj szinházra, két oldalt álló ifiúságra, 's minden korra alkalmazott verseiért 's a't. — A' tudósitásnak következő lapján „Éder (Vénség)“ helyett igy kellene lenni „Baranyi (Vénség).“

DIVAT.

Parisban kalapra fűzöld atlasz vétetik; lila és fehér szinű toll ékesiti azt, az ernyő alatt pedig hasonló szinű virágokkal vegyes csipkés magos goth blonde diszlik. Az algiri (Bernousse nevű) köntösre fehér és rőt kasemirt használnak; ujjai törökös bőek, 's lecsüggők; ezek, valamint a' csuklya, és köpönyeg is sodrott pamut-rojttal vannak körülszegve. Az algiri asszonyok ezen köntöst ruha gyanánt felöltik; elől nem nyilik szét; Parisban azonban kinyilik 's csak atlasz szalagok tartják öszve. — Fejdiszül fekete bárson kötők, hasonló szalagok, rózsa és kék szinű tollak (kevés fehér és sárga) vétetnek: A' kalapokon levő szalagok többnyire igen szép rojtosak. Fejkötőkre magos blondokat kezdenek venni.

Bécsi divat oct. 29-én: damasz ruha blonde-al és szalaggal ékesitve; kalap poux de soie-ből virágokkal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

91.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön november 12kén 1835.

RÉGISÉG.

Gyulai Pálnak, Báthory István lengyel király kanczellárjának, felelete Sibrik György váradi uj kapitán levelére 1585-ik esztendőben.

(Folytatás)

Első. Uj ember vagyok, ugymond; mellyről való gondolkodás erre inti Kegyelmedet, hogy ha uj ember Kegyelmed a' Tisztiben, ne hidgye azt el magában, hogy mindent jól tudgyon abban Kegyelmed, a' miben nem forgott. Segéti embert az jó elme, és az természeti okosság; de hogy bátorságosan cselekedhessék dolgaiban, ne bizzék csak maga eszéhez, hanem minden dolgokrul szólljon, beszéljen, kérdezkedjék, tanácskozzék azokkal, kik azokban az dolgokban sokat láttak, és benne forgottak. Sok féle emberek jönnek gyakorta hozzád, kik vagy hirt mondanak, vagy panaszolkodnak, vagy törvényes dolgok igazitását vagy segitségét, vagy valamit egyebet kérnek; e' félékre való választétellel soha nem jó embernek hirtelenkedni, de feőképpen ujjontában; mert ami választ ember először tészen, gyakorta a' szerént forgattatik és végeztetik a' dolog, kiben ha vétek esik, másnak kár, neked gyalázat. Ha pedig valaki választételed után megsugalja, hogy a' féle dologban egyébkor nem ollyan választ tettél, és arra való képest válaszodat még revocálnád, természetedben hirtelenséget, szódban változást, dolgaidban tudatlanságot vélnek az emberek. Bátorságos azért tanácsal élni; hogy a' hirtelenségbül se másnak kára se magadnak gyalázatya ne következzék. Ha mit tanácsal vétkezel, nem egyedül tulajdonitják néked; fedezik is a' vétket azok, kik a' tanácsban részesek; de ha nem részesek, örülnek gyalázatodon, és csak azért is örömest hirdetik vétkedet, hogy eö vélek nem közlötted a' dolgot. Nem szóllok még mostan törököknek, németeknek választételrül, kiben tudom, hogy mikor az üdő szenvedi, Gubernator uram hire és tanácsa nélkül nem cselekszi Kegyelmed; hanem szóllok az ott való nemeseknek szolgáló népei, polgári és paraszti rendeknek való választételrül, mellyben néha olly vagyon, ki igen könnyűnek teczik, de vége mutatja meg, hogy jobb lett volna vagy Tanácsal élni benne, vagy elhalasztani egy kevésé. De mind ezeket naponkint könnyebbiti a' szokás, az helynek, embereknek, szertartásnak, törvények ösmereti; azért rövideden ezeknek

meggondolására inti Kegyelmedet az első szó, ki Kegyelmednek tisztbéli ujságát ujitja eszében.

Következik a' második: Váradot birom, ugy mond; nagy Tisztet birsz, nem csak Váradi fő Kapitány, hanem Bihar Vármegyének Ispánya is vagy; mindenik külön külön is nagy Tiszt volna, de az földnek állapotyát és a' jó szertartásbéli csendességet gondolván annak előtte való fejedelmink, bölcsen végezték volt, hogy ugyan azon légyen a' vármegye Ispánya is, a' ki a' fő Kapitánya a' vármegyének, és azt mint szokták mondani, ne légyen egy Clastrumban két Gardján.

Ami a' Capitánság dolgát eő magában nézi, abban az én itéletem szerint első tekéntet az helynek állapotya, ki két szomszédságh Török és németh között vagyon. Ennek edgyike igen hatalmas, másik igen practicás nemzetség: Ugy viselni embernek magát ezekhez, hogy edgyik miát se valjon kárt, nem kicsin okosság. Az németnek nyilván való kártételétül mostani üdőben nem félő; az eő dolga sokképpenhír, izengetés, szóhordozás, imerre, amarra tanácslás; a' töröknél kétségbe való hozás és egyéb a' féle szóbéli practicák, mellynek eleit venni, hir helyben hirt költeni, szóért szót adni, a' kétségbe való hozásnak héjába való voltát károkkal nékik megbántatni igen szükséges.

A' török dolgában nagyobb tekéntet vagyon; mert hogy ezzel vert Isten meg bennünket, hogy attul függ Erdély, és annak adja adóját; a' török felöl mi azt bizonnyal tudjuk, hogy eő, mint egyeb keresztényt, azoképpen minket sem szeret, természet szerént és nem a' mi jónkért, hanem a' maga hasznáért kedvez minékünk. Azért az, kinek az ártalomra hatalma vagyon, és hozzánk való barátságát maga hasznával tartja, szükség, hogy annak szántszándékkal ne vétsünk, és az Istennek reánk bocsátott ostorával ne ingerkedjünk. De ezeket mondom a' portárul, kivel Kegyelmednek vagy kevés, vagy semmi dolga nincs maga nevével; az végbeli szomszédokra kell főképpen nézni, kikhez ugy kell Kegyelmednek magát viselni, hogy az ő nekiek való vétéssel az Porta meg ne bántassék. *(Folytatás következik.)*

PESTI VIZSGÁLÓ.

Halottak napja.

Látom hangyabolyi míveidet, világ!
Mint szórja 's temeti a' nagy Örök' keze,
Látom hangyasereg! mint tusakodsz 's tolongsz
Sírod partjain és porán.

Berzsenyi.

Szomorú vagyok, szép olvasónéim, szomorú mint az édes anya, kinek emlőjétől a' szeretett, édesen-csevegő, kedves kis

magzatot a' kérlelhetlen halál elszakasztá. Gondolatim sirok között lebegnek, a' mindenható enyészet világemésztő bullámain; lelkem képei setétek és borongók, mint a' késő ősznek ködborulatai; és tollamat a' melancholia éjféltintája feketiti.

Halottak napja van.

Kiknek nem voltak közöttünk kedvesei? ki nem talált a' szük élet ösvényén rokon keblekre? ki nem élt örömórákat szive választottival, kik voltak... és nincsenek...! Ezekre vissza emlékezni, velek az izelt örömeket még egyszer képzeletben leélni, 's hideg tetemeiknek vagy emléköknek egy gyászos könyűt szentelni, ki nem melegül-fel legalább egyszer az élet napjában?

És ime! az életnek e' napja elérkezék, setétkomoran, és fájdalomkoszorúsan, méltó komolyabb eszméletekre és sirgondolatokra.

Künn, messze, Pest éjszaki sorompója végén kellemesen vonul-el egy hosszú fasor, máskor vidámon és zölden, most szomorún és lombhagyottan. És a' lombhagyott fasor hosszanta ezer és ezer alakban tolong a' kedveszegett nép, olvasókkal, viaszgyertyácskákkal, Kempis Tamásokkal, és sirvirágokkal.

Miért ne vegyülnénk mi is a' kedveszegett nép-sokaság közé, a' lombhagyott fasoron keresztül haladók, 's a' sirok hazáját meglátogatók?

Igen; mert a' lombhagyott fasor végén egy tágos kert virul, olly lombhagyottan és komorsetéten, mint e' mai nap képe. És a' tágos kert előtt kapu, éjfél feketén és emberbámulón, a' csend és béke hazájának kapuja, mellyből vissza még senki se jött.

Itt nyugszanak ők szük négydeszkájú keskeny ágyaikban forgács vánkusaikon, a' legédesebb anya keblében; felettök domború pázsitszőnyeg a' takaró, virasztó a' sirkereszt, 's melly álomdalt suttog felettök, a' fák és sirszobrok köztt bujdokló esti szellő, siratójok.

Itt alszanak ők és hallgatnak, 's nem beszélik-ki egymásnak titkaikat; a' rágalom nyelve nyugalmukat nem bántja; a' nagyravágyás álmaikat nem zavarja. 'S ők alusznak, többé soha fel nem kelendők.

Itt porlanak ők egyedül és elhagyottan; barátság és szerelem a' küszöbön maradtak vissza; az emlékezésnek egy könyűje, egy virága, egy ragyogó felirás és egy hideg márvány mind az, mit nekik adhatánk! De ők nyugosznak, 's nyugodalmuk édes, — csendes, — és örök.

Ki ad nekem szint és fájdalmat e' csendes országot leirni, ki elég tehetséget e' békes köztársaságot előtökbe rajzolni?

Mennyi sok jeles apák, mennyi édes anyák, mennyi erkölcsös leányok, mennyi reményteljes ifiak feküsznek itt! mint azt a' felirások hirdetik, mindannyin virágok, mellyeket a' halál fagyos ujjai letörtenek, mindannyin gyümölcsök, mellyeket az enyészet szele az élet fájáról lerázott!

És e' jeles apák, jó anyák, erkölcsös leányok, és reményteljes ifiak sirjaira csoportoznak annyi jeles apák, jó anyák, erkölcsös leányok és reményteljes ifiak szeretteiknek egy meleg könyűt áldozók, a' halottak napját megülők.

Feltüzik égő viaszgyertyácskájokat a' sir ormára; reá imádkoznak az áldás szavait; szivök meleg érzésekre olvad, 's az egyetlen, a' kedves, a' többé nem látandó még egyszer feltün emlékökben, 's őket láthatlan alakkal mennyei geniusként körüllebegi.

Ah nékem is volt illy egy virágom! most a' halál fagyos ujjaitól letörött, 's az enyészet szélvesze által az élet fájáról lerázott!

Pedig olly szép volt ő, olly jó! olly kimondhatlan kedves és szép! de a' halál ujjai nem kérdék őt: „akarsz-e leszakasztatni?“ — az enyészet szele nem kérdé: „akarsz-e az élet fájáról lerázatni?“

De kegyetlenül és kérdezetlenül elvitték őt.

És vele elvitték a' szép szemeket, az édes szép szemeket, mellyekben egy ég mosolyga, 's üdvek tengere csillámlott.

Elvitték a' szivet, a' hév szerelemmel lángolót, és érzésgazdagot.

Elvitték a' lelket, a' fenrepülőt, a' világölelőt és képzeletdúsat.

És szomorú vagyok, szép olvasónéim, szomorú mint ahhoz illik, kinek kebléről a' szép, hév szerelemmel olvadó, az érzésgazdag, kedves leánykát a' kérlelhetlen halál elszakasztá.

Garay.

Időjárat. Miután az egész october hónapban tartott esőzés megszünt volna, november első napjait tiszta idők jelelék-ki, de egyszersmind nov. 4-kén 's az ezt követő napokban olly kemény fagy állott-be, millyenhez csak tél közepén szoktunk. 7-kén 's 8-kán a' borús idő némileg enyhitett a' kemény hidegen. — Már 5-kén délután hullongott kevés hó; de 9-kén reggel már jó formán szállongott, 's látkörünket fehér lepel boritá.

LITTERATURA.

Kassán januar 1-vel 1836-ban **Werfer Károly** könyvnyomtató intézetében megjelen: „**Szemlélő** a' tudományok, literatura, 's társas élet körében“ egy-egy iven hetenkint kétszer nagy negyedrétben; ehhez mellékeltetnek hetenkint egy fél iven: Literaturai lapok. Az ára ezen legolcsóbb folyóiratnak postán 4 ft. pengő pénzben. Előfizetést elfogad minden cs. kir. postahivatal és könyvkereskedés.

Az alulirt Szerkesztő semmit sem kimélend, a' mi lapjait a' kor és minden körű olvasó követeléseinek megfelelőknek téendheti.

Kovacsóczy Mihály
a' Szemlélő tulajdonos kiadója 's Szerkesztője.

HAZAI HIRLELŐ.

Balassa-Gyarmathi örömünnep. *(Végzet.)*

Játékszinből kijöttünkkor az egész mezővárost megvilágosítva találtuk. Nevezetes volt templomon alul az ide való egyesült község által alkotott disz-kapu — mellyen fölül messziről világlott a' teljes fényű nap, 's ennek közepén ezernyi brilliantokként ragyogott „V. F." (ötödik Ferdinand) uralkodó fejedelmünk neve, sugaraiban pedig „F. H. Nádor József — G. Keglevich G. F. I. — Nógrád Rendei — Tihanyi F.I.A.I. Jankovich Antal II. A I. — Nógrád tiszti kara" valának láthatók. Ez alatt pihent veres vánkoson szent koronánk az istáp és kard, babér és olaj ággal felkoszorúzva; ezen lógott a' mérleg, 's fölötte vonult-el a' szivárvány ezen fölirással:

E' fényes kapuzat bevezet Themis teremébe,
Jer dúzs, jer te szegény! köz szeretetben örülj.

A' szivárvány két végénél pedig: minden hitbeli papoknak, másik végén több világi rendűeknek mellképeik valának láthatók, vélekedésem szerint azt ábrázolók: hogy az egyesség és igazság tartják-fenn a' földi boldogságot. Tulsó részén látszott a' Kasselik Ferencz ur által épült uj vármegye-ház, fölötte egy genius koszorút tartott, 's fölébe ezen chronosticon:

ÁLLok Ipar, szÍV, keDV áLtaL ĸIVÍVa IVtaLMVL
DIszre IVt áLtaLaM Is VIrVLó neVe ĸegLeVIChVnknek.

Alább egy meztelen alak égő fáklyával, a' tulsó részen pedig egy sisakkal födött panczélos alak, mellyek fölött ez vala olvasható:

„B. Gyarmath M. város egyesült Község tiszteletének óltára."

A' gyógyszertár ablakain illy fölirás volt:

Létre jövél csak ugyan Themis hajléka közöttünk
Állhatatos kormány bölcs ügyelése alatt.

A' lehetetlenség viharán áttörtek az érczek
A' paizs, és panczél, kard, sisak, a' köz ügyért,

Kezdeni mer Nógrád, mert mit kezd, végzeni képes,
Tiszteld polgár-társ e' megye érdemeit.

Még az Izraeliták is kivilágíták zsinagógájokat; de a' szőrnyű sár és összecsődült néptömeg miatt messziről az alakzatok kivehetlenek valának; a' zsidó festő azonban egy a' sár közepére helyzett magos helyen állott, fején lánggal égő szeszt tartván, jobb kezéből pedig minden „éljen!" kiáltás után a' nektart csepegtető billikommal nedvesité már egészen berekedt torkát. — Az éljent messzire hallatszó fülhasitó süvöltéssel utánzák a' bámészkodók, 's két részről kézi rakétákat pattogtattak a' sár-örvényben.

Ezen látvány után kiki átöltözködött tánczköntösébe, 's igy 10—11 óra közt kezdődött a' tánczmulatság az 5 legfényesebben aranyzott lüsz-

tereken és más hármas, falon függő, gyertyatartókon 344 viasz gyertyával kivilágositott nagy teremben. E' mulatságot Lengyellel kezdék-meg n. m. főispán ur és Teleky grófné ő excjok; ezeket követé t. Tihanyi Ferencz 1-sö alispán ur, ő excjával a' főispánnéval, 's a' többi uri vendégek sétálva. Az első keringőt t. Frater József alszolgabiró ur — mint a' tánczra fölügyelő — a' n. m. főispán ur deli termetű szép gróf kisasszonyával — kiket 54 's később sokra szaporodott tánczos párnak varázs menete villám-sebességü keringővel követének. — A' keringőt követé Galoppe, ezt ismét keringő, 's végre Cotillon. Magyar tánczunk a' nemzeti szünetre szorult; Beniczky Lajos ur kezdé-meg azt, 's a' fölszóllitás után követé K. J. urnak szép tánczа; Sz. F. és H. urak is mind a' változatos csillagokat, mind pedig a' friset jól megjárták. A' szünet után keringők, Mazur és más táncz-nemek vétettek elő; az egészet bevégzé „Kukoricza hajtás!" 's a' n. m. főispán ur szives volt egész utósó pillanatig részt venni a' vigadalomban. Minden étek 's illy alkalomkor megkivántató ital tenger sokaságban volt. Más nap köz gyülés tartatott, a' n. m. főispánné ő excja pedig 150 uri személyt volt szives megvendégelni. Színészeink a' „szerelemféltés áldozatját" adák, és a' tánczmulatság mint tegnap bérmentes jegyek kiosztása mellett ismételtetett. — 21-kén reggel a' hátra maradt uri vendégek Tereskére 's az ott tartandó szüretre kocsiztak-ki. Vértesi.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

A' pesti magyar szinháznak ügyében a' Hazai Tudósitások legközelebbi 37-dik számában közöltetik, hogy sz. k. Pest városa az ideigleni szinház épitésére 15.000 váltó forinttal kiván segedelmül járulni. —

Budán nov. 7-kén Déríné assz. utósó és jutalomjátékául legelőször adatott „Eliza és Claudio" nagy daljáték 2 felv. Mercadante muzsikájával; fordità Szerdahelyi. A' jutalmazott (Eliza) e' daljáték több szép énekdarabjaiban több izben alkalmat nyert magát a' közönség tapsaira érdemesiteni, jelesen midőn gyermekeit visszakérvén a' marquis-tól, kivált siránkozó adagióját igen meghatólag 's jelesen éneklé. Lendvay ur (Claudio) ma különösen kitünteté szorgalmát nemcsak helyes mimikájára hanem éneklésére nézve is. Ma különös tisztaságúnak találtuk szavát, mi által nemcsak a' magosabb hangok kivitelére, hanem azoknak az alsókhoz helyes egybekötésére is segittetett. Nyiriné assz. (Sarlotta) igen jeles éneklési tehetsége zajos tapsok köztt ismertetett-meg, kivált utósó felvonási nagy ariájában. Szilágyi ur (Marquis) mai szerepét legjelesebbjei közé számithatja mind énekére mind játékára nézve. Benne a' társaság derék, használható, és igen szorgalmas tagot bir. Udvarhelyi urnak (gróf) némi elfogultsága 's félékenysége több izben, de kivált az első felvonási szép duettban eszrevehető hijányt okozott; különben, mint mindig, szorgalma dicséretes volt. A' kardalok helyesen sikerültek; az orchestrum gyengébb volt, mint egyébkor. Déríné assz. hangos tapsolás köztt jelenvén-meg játék végén hálás szókkal köszöné a' szép számú közönség-

nek kegyességét. Lendvay ur is mindkét felvonás után előhivatással tiszteltetek. K.

Miskolczon oct. 18-kán a' Balla Károly ur által igazgatott színésztársaság „Domi amerikai majom" czimű bohózattal kezdé-meg mutatványait. E' darab nem első 's ajánló előadásnak való volt ugyan, de vásár vasárnapja levén még is helyben hagyhatónak itélém. Az egész napon szünet nélkül hullott eső ámbár a' nézőknek nagy részét elvoná, de azért reményem felett is szép számmal sereglének öszve. Ezen esti időtöltés azokra nézve, kik a' bohózatokban gyönyört lelnek, elég mulattató volt, 's hiszem, ha ismételtetik, számosb nézőt hozand a' színházba. — Szinvai.

HANGÁSZAT.

Pesten a' hét választóknál nov. 1-jén adatott első reunio olly népes és igy pompás is volt, mikép az idén Pesten egyik hotelban se. A' nagy terem hosszában álló három asztal-sor (mellyek közt kényelmesen járni lehetett az egymást látogató vendégeknek) nemcsak hogy mind el volt foglalva, sőt nagyobb része előre megrendelve, hanem legalább is 200 vendég hely nélkül maradván máshova volt kénytelen menni. A' terem két izben is ugy tele lön emberrel, hogy járni nem lehetett. A' muzsika Grünfeld ur igazgatása alatt jó volt, 's jövendőre még jobb lesz. A' hangászkar a' déli oldalon lévő oszlopos felemelt helyen volt. A' szolgálat igen pontos, éteklajstrom helyes és bőséges, 's az étkek ára a' szokott régi volt, legkevesebbel se felemelve; mi már egyedül is igen ajálja e' mulatságot a' vidám Pestiek figyelmébe. 7-kén volt itt a' 2-dik reunio; 's valamint az első, „hangászati esti mulatság" czimmel nevezteték a' hirdetményben. Ez alkalommal ismét igen nagy számú vendégek jelentek-meg, ugy hogy ma 600-ra lehetett őket számlálni (multkor 400-ra.) Ma játszott legelőször a' hangászkar egyik tagja azon fa-szalma-hangszeren (faharmonikán), melly Bécsben olly nagy tetszést talált. E' hangszert a' természet-tudománynak pesti egyetembeli tanulói ismerni fogják. Áll t. i. két szalma-hengerre helyzett fenyőfácskákból, mellyek rendszeresen scala szerint vannak igazitva pyramis-alakban. A' hangokat két kalapácsocska csalja-ki, valamint a' czimbalomnál. Az emlitett hangász maga készité azt és pedig 4 egész octávára. Játszott rajta egy lassú 's fris magyart, mit a' hallgatók nemcsak nagy tapsolással fogadtak, hanem kétszer ismételtettek.

Orgona-hangverseny Budán. Mult oct. 29-én délután 3—4 óra közt Batka N. J. ur pesti jeles fortepianista Budán a' tabánban (ráczváros) levő Katalin-templomban legujabban felállitott nagy orgonán igen számos hallgatók jelenlétében több orgona-darabot játszott, mint Bach Sebestény Jánostól egy nagy praeludiumot és fugát (B. A. C. H. hangokra), 's ön szerzeményű phantasiát, mellyekben ezen uj orgonaműnek sajátságait 's jeles mineműségeit minden változataiban kitünteté. Midőn egy részt örömmel meglepetve Batka urban igen derék orgo-

na-játszót tanultunk ismerni, más részt ezen uj orgonában olly remek művet tapasztaltunk, melly nemcsak változatainak sokféleségére, hanem hangjainak szilárdságára, teljessége, kelleme, és megható erejére, sőt ujabb találmányaira nézve is mindenkinek figyelmét magára vonja, annyival inkább, minthogy annak készitője olly gazdaságosan tudá az elég szük helyet használni, hogy bár az orgonának két hátulsó szárnyai nem valamelly rendkivüli nagyságú almáriomot képeznek, de ezekben eddig szokatlan egyszerűséggel kevés helyen is egybeszerkezni vala képes többet, mint a' régiek még annyi helyen. Az orgonának 25 hangzó változata van, mellyek között három egészen uj találmánya a' mesternek, ugy mint: a' flauta amoena, flauta traversa, és flauta pianissima. Van benne Aeolodicon-változat, és bombardon a' pedalében. Fujtatója csak egy, és pedig szokott nagyságú. Elől a' claviaturának (melly kettős) asztala fényes fából egészen szabadon áll; pedaléja az eddigieknél egyszerűbb, 's különös módra készült. Az almáriomok csinos alakúak, 's arany diszitvényekkel vannak ékesitve. E' pompás műnek készitője 23 éves hazánkfija Focht Károly ur (lakik Pesten, Leopold város szél utszája 175-dik számú házában). Atyja Ferencz hasonlag orgonacsináló Pécsett, ki fiatal éveiben Bécsben tökélyesité magát, 's részt vett ott a' skót templomban és Bécs mellett Sz. Kereszten készült nagy orgonák épitésében. Már 30 esztendő óta üzi művészségét honunkban, 's mult évben állitá-fel egyik remek orgonáját a' zágrábi székesegyházban, melly 16 lábas sipokkal és 40 változattal bir. Emlitett legfiatalabb fiján kivül még három öregebbjeit is Józsefet, Ignáczot és Ferenczet beavatá művészségébe. A' nevezett budai orgona Focht Károly urnak méltó dicséretet érdemlő első remekműve.

TÁNCZ.

Lanner első bálja Pesten a' városi redoute-teremben nov. 8 kán ment végbe. Ujabb művei közül hallottuk az öröm- (Jubel, uszó- (Schwimmer), Mariana-keringőket (Marianen-Walzer) és a' bádog-fa-szalma-tüz-egyveleget (Potpourri), mellyekben azonban nem találtuk azon meglepő eredetiségeket, mellyek régibb darabjaiban annyira bájolók voltak. Talán ez is okozta, hogy a' publicum igen kevés enthusiasmust mutatott, 's csak igen ritkán tapsolt. Az egyvelegben hallott fa-harmonika (Hebenstreit ur által játszatva) némi hatást gerjesztett. Lanner ur és társai Attila-dolmányban voltak. A' tánczosok azonban elég vigan forogtak. Vendégek száma mintegy 900-ra terjedhetett; és igy nem nagy sokaság. Álarczos és kitünő öltözet kevés. Bemeneti dij volt: nappal előre váltott jegyekért 1 ft. pengő: estve a' pénztárnal 1 ft. 20 kr. ezüstben. Más nap Lanner ur a' budai szinházban, 10-kén Pesten adott reuniót a' tánczteremben.

DIVAT.

47-dik divatkép (Parisból). Arat (papagáj neme) tollaival lesbienne-kalap; atlasz-köpönyeg paszománt-zsinóros kötővel. — Bécsi divat nov. 5-kén: felruha ponceau-szinű gros-grain-ből himzett fehér batiszt gallérral; atlaszkalap viraggal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Kohlmann Károly metsz.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

92.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap november 15kén 1835.

SZORGALOM.

Hamis arany. Bécsben az ismeretes Janicska testvérek többszeri próbálatok után módot leltek valamelly érczkeveréket feltalálni, mellyet ők „auroid-"nak neveznek, 's azt a' leggyakorlottabb szem se képes jól megkülönböztetni a' 3 számos aranytól. Ezen érczkeveréknek egyébként minden tulajdonságai meg vannak arra, hogy különfélére feldolgoztathassék.

Selyem-tenyésztés franczia országban. Ha a' franczia országban termesztett selyem 3.000.000 fontra becsültetik, akkor a' gubókat mintegy 36.000.000 fontra tehetni. Kiszámoltatott, hogy egy font gubóra 16 font eperjlevél szükséges, ugy, hogy franczia országban minden eperj fának átalánosan véve 10 font levél termése szükséges, 's e' szerint a' franczia országban talált eperjfák 5.700.000-re mehetnek. Egy unczia selyembogártojás átalánosan véve 100 font gubót ad. Éppen igy tartják, hogy egy unczia tojásból legalább is 30.000 bogár kerül-ki. A' selyembogarak mennyisége e' szerint évenként franczia országban 10.800 millióra tétethetik.

Duna és Rénus összekapcsoltatása. La Fleche egykori franczia tábornagy mult napokban érkezett-meg Majna-Frankfurtba. Mint mondják aláirás utján már is 6 millio forintot gyüjtött öszve, hogy ama nagyszerű inditványt a' Rénusnak Dunával egybeköttetése iránt — a' fekete erdőn (Schwarzwald) keresztül menendő csatorna által — létesithesse.

Franczia ország erőművészete. A' bányai tisztviselőség felvigyázata alatt 1833-ki év végével elkészitett értesitésből kivilágosodik, hogy a' franczia tartományokban 947 gőz-erőmű találtatott 14.746 lónyi erővel. Azok közül 759 franczia országban és 144 külföldön készült; a' többi 46-nak készülő helyét nem tudhatni. 1833-ban egyedül 130 épittetett, mellyekből csak öt került idegen gyárokból. A' 903 erőmű közül, mellyeknek készitő helye ismeretes, 334 kisebb, 569 nagyobb nyomatékú. Januar 1-jén 1834-ben franczia országban 95 gőzhajó volt ezeken kivül a' kormány szolgálatában. Ezeknek 118 erőműveik voltak, 82 kisebb, és 36 nagyobb nyomatékú.

Mathematicai gépely. Igen nevezetes erőmű találtatott a' mailandi kerületben — igy hirlik a' német ujságok. Valamelly aszta-

los bizonyos mechanismust szerkezett hengerekből, melly a' közönséges számtudomány három első osztályait, az összeadást, kivonást és sokszorozást igen pontosan gyakorolja, 's némelly deák iskolást is megszégyenitene. A' feltaláló urat a' mailandi intézet arany emlékpénzével tisztelé-meg.

RÉGISÉG.

Gyulai Pálnak, Báthory István lengyel király kanczellárjának, felelete Sibrik György váradi uj kapitán levelére 1585-ik esztendőben.

(Folytatás.)

Miért pedig, hogy a' portáról parancsolatjok vagyon, a' végbeli török látja azt, hogy te is vigyáz és résen a' füled, és ha a' kártételen kapod, ne kedvezz nékie, igen megtartózik igyekezetiben, úgy anyira, hogy ha a' féle helyen kárt vall miattad, fedezi és raggatja inkább a' Portára, hogy sem rád panaszlana. De minthogy jövendő gonosznak eltávoztatásáért jobb ha lehet azt mivelni, hogy a' rabló és kóborló ne jőjjön inkább a' te földedre, hogy sem mint ott kapjad és kárt tégy nékie, szükség hogy kémjeid hol titkon, hol nyilván, de valami szin alatt mennyenek jőjjenek. Kiktül, a' mennyire lehet, minden magok tartásárol szándékokrul értekezzél; ha mozdulásra való akaratyokat érted, ne disputálly arrol, hogy ha az más párt felé megyen-e vagy te feléd? Hanem légy készen mingyárt, készületedrül, menésedrül, imitt amott való lovagodnak feljebb való számárul egymás után hireket bocsáss. Az német pártnak a' török szándékát mingyárt érteni adjad, hogy eő is keszen légyen. Viszont a' német párt készületeinek hirét bocsátván bocsásd a' török felé, hogy mind te reád 's mind a' németre való tekéntetbül veszteg üljön.

Efféle szorgalmatosságh, ha nem mindenkor hoz is olly jó hasznot, a' minémüt kivánnánk, de kárt soha se hoz. Ugyan is folynak az emberi dolgok, hogy nem mindenkor mehet minden szándékunk és tanácsunk véghez. A' halász sem vonszon annyiszor halat ki, a' mennyiszer megveti az hálót. A' ki gyakorta lő a' czélhoz, nem mindenkor találja; de a' ki soha nem lő, soha nem találja. Az okosságbul való serénység és vigyázás soha nem árt, gyakorta használ: az gondviseletlenség és tunyaság soha nem használ, gyakorta árt.

A' törököknek, németeknek való irásban, izenésben és az eő irásokra izengetésre való választételben mit keljen mivelni, mikor keljen szinezni, tétetni, nyilván vagy homályosan irni és izenni, a' dolognak és üdőnek állapotja mutatja meg, mellyhez okosság és jó ítélet kivántatik, kivel Isten kegyelmedet megáldotta. Ez rövideden

az helynek és szomszédságnak állapotjáról való szó, mellyet első tekéntetnek mondék a' Kegyelmed Tisztiben.

Ami a' háznak belső gondviselésére néz, ugymint élésre, hadakozó szerszámokra, őrzésnek, vigyázásnak és egyéb afélének módjára; noha ezek is fető és szükséges dolgok, de miért hogy közönségesek és immár bizonyos szertartásban vannak, hijába valóság volna azokról irnom, feőképpen Kegyelmednek, ki a' féle dolgokban való tudományát fető vég-háza gondviselésében mutatta meg a' mi Kegyelmes Urunknak nagy hasznával, az ellenségnek nagy kárával, magának jó hirével nevével: azért ezeket elhagyván, légyen a' Kegyelmed Kapitányságában második tekéntet a' Kegyelmed emberekhez való maga tartása, melly ezzel lészen meg, ha az ember először magát tekinti meg, annak utánna azokat, kik botja alatt vannak.

Kegyelmednek magára való tekinteti az, hogy meggondold, mimicsoda személyt viselsz, nem az jusson eszedbe, hogy Sibrik György vagy, hanem hogy Váradi főkapitány, melly Kapitányságnak nagyobb és fető voltárul én böcsületesben nem szólhatnék, mintha azokat számlálnám elől, kik Kegyelmed előtt a' Kapitányságot birták, kiknek én ha csak neveket sem akarom emliteni, az ő nagy voltokat meggondolhatja Kegyelmed, mint keljen a' Váradi Kapitánynak magára tekinteni; mellynél nagyobb állapotjára mégyen az ember, annál nagyobb emberség és természeti szelidség illik hozzája, de úgy, hogy a' mellett az ő Tisztyihez illendő becsületit 's tekintetit megtartsa.

Az emberség azt kivánja, hogy magunkat el ne hidjük, mindennek az ő tisztességét megadjuk, senkit ok nélkül meg ne gyalázzunk, meggondoljuk, hogy üdeig való tisztet birunk, nem örökös uraságot; melly tisztnek üdejét emberségünk hosszabitja, az ellen való dolgunk röviditi. A' természeti szelidség azt kivánja, hogy gőgösön és természet ellen való járásban magunkat ne viseljük, riogatással, emberre való agyarkodással ne szóljunk.

A' tisztességhez illendő tekintet azt kivánja, hogy a' Kapitány magát közemberé ne tegye, se szavával se életével méltó parancsolatját senkinek megvetni ne engedje, minden embert az ő hivataljában személy válogatás nélkül eljártasson, rövid szóval a' fő Tisztbéli ember úgy éljen, mint ha minden ember reá nézne, úgy szóljon, mintha minden ember hallaná, hogy se szavát se cselekedetit ne féltse rágalmazástól. Azt pedig bizonyal elhidje, hogy az ő élete minden jóra és gonoszra példa az ő alattvalóinak.

Maga tekintete után, amint mondám tekintsen azokra, a' kik botja alatt vannak; affélék Váradon sok Rendek vannak, kikhez

úgy viselheti a' Kapitány jól magát, ha minden rendet határában és hozzá illendő tisztességben tart.

A' tisztességes nyájasságot és olly tréfát, ki embert meg nem sért, innen ki nem rekesztünk; csak jól megesmérje ember, ki szereti és ki veszi örömest a' tréfát, mint a' szegény Békes uramtul, ki sok gonosz akarót szerzett vala magának, a' mód nélkül való tréfával.

Ezt Kegyelmed felette igen megtartsa, hogy az uramék közül senkit egyet úgy elő ne vegyen, hogy csak azzal szóljon, tractáljon, tanácskozzon; mert mind arra irigységet 's mind magára gyülölséget hoz Kegyelmed; soha nem használ pedig egynek tanácsa és szeretete annyit, a' mennyit árt a' sokaknak gyülölsége, melly gyülölséget nem törülhetsz osztán különben el, hanem ha azokhoz is úgy adod önnön magadot, ki lehetetlen, avagy a' sokaknak kedvéért, ki tökélletességedhez nem illik; hogy azért ennek egyike se következzék, szükség dolgainknak elein okosan cselekednünk.

Ez pedig ugy lehet meg, ha az emberekkel megesmértetjük azt, hogy senki egyedül mi nálunk nem mindenható; az mi akaratunk, sem imminnek, sem amannak hatalmába nintsen, sött aféle meghitt barátunk, kivel kénszeritetünk gyakorta dolgainkat közlenünk, ha eszes ember, minket szerett, eö magától meggondolja, hogy nem jó minékünk mindeneket, az eő akarattya szerént mivelnünk, nem is veszi nehéz néven, ha miben kedvét szegjük meg, ha mit az eö tekéntetiért mivelni akarnánk is, néha eö maga megkér, és int arra, hogy más ember tekéntetét hordozzuk a' dologban, oltalmazzuk mind eötet irigységtől mind magunkat gyülölségtől. *(Végzet következik.)*

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Figyelmeztetés. Budán most szombaton nov. 14-kén **Telepi György** urnak, legjelesebb szinészeink egyikének és fáradhatlan szorgalmú diszmesterünknek jutalmául egy igen érdekes szomorú játék adatik, mellynek czime „Neszlei torony" — fordítá **Csató Pál.** Erről bővebben jövő lapunkban.

Budán novemb. 10-kén Kisfaludynak „kérők" czimű vigjátéka — 12-kén „őrültek háza Dijonban" szinjáték adatott.

Pesten a' budai magyar társaság nov. 11-kén „molnár és gyermeke" szinjátékkal kedveskedék a' nagy számú közönségnek, melly e' jelesen adatott darabot illő méltánylással fogadá, 's felvonások közt valamint játék végén is a' fő szerepek vivőjeit élénk tapsolással 's előhivással tiszteli. **Megyeri** ur 's **Lendvayné** assz. a' czimszerepekben valóban remekül játszának. A' többi tagok is nemcsak szorgalom-

mal, hanem jelesen is feleltek-meg várakozásunknak; mint Lendvay (Konrád), Szilágyi (Reiman), Egressi (Jakab), Szentpéteri (John) Udvarhelyi (Evald) urak — és Kovácsné (Brünigné), Barthàné (Margit), Laborfalvi R. (Kunigunda). Ezen utóbbi azonban fiatal volt különben helyesen vitt szerepére; ezt Kántorné asszonynak illett volna felvállalni. K.

Czelesztin ur vendégjátéka Budán. Harmadszor és utószor lépe-fel emlitett vendégünk nov. 8-kán az először adatott „Toldi Miklós — vagy — a' kőszegi hős asszonyok" czimű 3 felvonásos (Czelesztin által magyarositott) szinjátékban. E' mutatvány czime sokat 's valamelly tisztes honi tárgynak csinos kidolgozását igérvén szép számú nézők gyültek egybe. Azonban várakozásunk igen megcsalatott, midőn abban ama régi vitézi játékot, mellyet „Medve Albert" czim alatt magyarból is rég időtől fogva ismerünk, találtuk, 's mellynek a' weinsbergi asszonyok hűségének regényes története szolgál alapul. Cz. ur e' darabot magyarositván a' történeti igazság ellen magyar országra és pedig Mátyás király idejére nem éppen szerencsésen szoritá. Valóban kár volt az olly tisztes hajdankori magyar személyeket illy aljas vasárnapi darabra használni. Illyesmit azon kivül kerülni is kellene, nehogy a' publicum a' lármás czimekkel felékesitett darabok által elámittassék. Ezt a' mai mutatványban annyival is inkább sajnosan vettük, minthogy a' benne előfordult bohózatos és póros jelenetek a' czim méltóságával nagy contrasztban állanak. Azonban vasárnapi darabnak, melly, mint látszott, jóformán mulattatá a' nézők nagy részét, megállhat, de csak eredeti valóságában. Mind e' mellett se hagyhatjuk helyben Pechinger német lovagnak olly (Marosi ur) aljassá tett szerepét 's átaljában a' németségre tett kárhoztatandó guny-czélzásokat, mellyeket szinpadunkról mostani századunkban számüzetni ohajt minden okos ember. Czelesztin urnak (Ujlaki) mai szerepe éppen nem való volt kitüntető vendégjátékra, nem levén alkalma benne a' reá nézve kedvező indulatos előadást lelni; érzékenyebb részeit pedig remegő gyenge szavával és egyhangú beszédével hatóvá nem tehette. Egressi ur (Mátyás király) igen fiatal volt a' történet idejéhez képpest. Szentpéteri urnak (Toldi) alrendű szerepében sokkal kevesebb tenni valója volt, hogysem a' czim igéretének eleget tehetett volna; de szerepének egy kétszer akadozó 's késelkedő elmondása is némi hijányt éreztetett. A' kőszegi hős asszonyok se tettek valami hős tettet; mert az, hogy Ujlakiné által (Laborfalvi R.) vezéreltetve férjeiket, mint legdrágább kincseiket, kivezetik a' várból, 's igy megmentik az ellenség dühe elől, nem hős tett. Azonban a' három asszony igen is kevés volt. Mért nem lehetett volna itt a' többi asszonyi személyzetnek is megjelenni, mindenik a' maga férjével. Nem lehetett-e volna Ujlakinét Kántorné assz. Gara Etelkát Laborfalvi által adatni, hogy a' végső legimpozantabb jelenetben Barthàné, Kovácsné, Egressiné, Telepiné, Róza 's a' t. megjelenhettek, és szaporithatták volna az asszonyok számát?! A' kis Ujlaki Lőrinczben Telepi Máli igen kellemes volt, ámbár e' szerepre korosabb fiú kellene. Lendvayné assz. (Lencsi), és a' mulattató Megyeri (Szaniszló), Szilágyi (Florian), Telepi (Péterke) urak kedves jelenetek voltak. K.

A' pesti magyar szinházak ügyében adatott tudósitását a' Jelenkor közelebbi 89-dik számában igy rekeszti-be; „Ama másik játékszinnek is, mellyre méltó helyül ő cs. kir. főherczegsége a' Nádor, a' kereskedőségi csarnokkal szemközti telket vala kegyes engedni, — szinte reményteljesen halad elő ügye, — 's mint értesittetünk, gróf Széchenyi István ur, mingyárt a' telek átengedési napon mintegy 34 ezer pengő forintnyi ajánlatról vala biztositva. A' nemes gróf maga 10 ezer pengőt ajánlott.“ — Az emlitett biztositás alatt aláirási ajánlatokat kell értenünk.

Pápán a' Griff-fogadói táncteremben — mellyet m. gróf Esterházy Károly ur ő méltósága alkalmas szinpaddal 's fokonként emelkedő czélirányos ülő helyekkel, a' magyar színészet, a' nemzetisedés ezen alapja, iránti részvéttől lelkesülve, mostanában szinteremmé készittetni kegyes volt — bizonyos Abday Sándor igazgatása alatt vándorló magyar színész-társaság november 1-sö napján szép számú nézők előtt Weissenthurm asszony után Komlóssy által forditott „a' végh hagyományban rendelt feleség“ czimű vig darabbal kezdé mutatványait: 's habár Böszörményi Jánka (báró Eriné) Gyöngyösi (báró Tüzes) M. Anikó (Tüzes Ida) 's különösen D. Theréz (Csörgőné asszony) Erdős és Bohári (András, 's Jakab inasok) szerepeiknek helyes felfogásával e' kis darabot érdekesiteni törekedtek is: — ez társalkodói czimjének — Munkátsi (Gr. Vizy), ki színésznek alig termett, Megyesiné (ki még szobaleányt se volt képes ábrázolni, 's Abday (ifj. báró Tüzes), ki az egész darabban inkább valamelly neveletlen, üres 's hüszke uracsot, mint finom társalkodó bárót képezett, kitünő hibájik miatt meg nem felelt. Abday Sándornak mint igazgatónak hibául tulajdonittatván még az is, hogy a' színészetet valóban pártoló pápai közönséget, mellyet mult nyári hónapokban tizenkét mutatványra előre fizettetvén 4 előadás hijányával minden tudósitás, akár az előre fizetett bérlet-dij-résznek visszaadása, vagy csak ezen hijány emlitése nélkül is elhagyni elég vakmerő volt: — most a' midőn ismét visszatért, távul legyen, hogy kötelesség szerint az elmaradt 4 mutatványt kipótolta volna, de még csak idvezelni se tartotta érdemesnek.

S. L.

Német Játékszin.

Schwenk l. a. vendégjátéka Pesten. Ezen kellemes vendégnénk, Oldenburgban a' herczegi udv. szinház tagja, oct. 29-kén kezdé-meg vendégszerepét Deinhardstein „Sachs János“ dramájában mint Kunigunda. — Nov. 3-kán „szerelem mindent tehet“ czimű vig játékban mint Franciska — 6-kán „a' mézeskalácsos Róza“ czimszerepében lépe-fel ismét. Alacson termete mellett kellemes alakkal, szép organummal, helyes szinészi tehetséggel birván a' publicum tetszését megnyeré, 's érdemlett tapsokban részesült minden felléptekor.

Katzianer ur Pesten ismét fellépe mint vendég az october 31-kén Klauer Vilmos ur jutalmául adatott „Saluzzo Corona“ nézőjátéknak Roberto szerepében, 's a' közönségnek eddig is magáévá tett méltó pártfogásában ujolag részesült.

Wirdisch l. a. Pesten vendégjátékait folytatá novem. 4-kén; melly napon „Caesario“ vigjáték felvonásai közt Oxinger és Tuffner l. a. társaságában tyrol hármas és lengyel kettős tánczot járt-el. — 5-kén jutalmaúl adatott a' budai szinpadról ismert „hájrózsa“ czimű némajáték, mellyben Kaczér ur a' budai magyar társaságnak volt balletmestere Arlequin szerepét köz tetszésre adá, 's átaljan véve a' helyesen sikerült játék kedvesen vétetett, annyival is inkább, minthogy itt a' nagy személyzet segedelme mellett mind a' tánczok szaporitása, mind az előadás nagyobb érdeket gerjeszthete. — 10-kén W. l. a. ismét az „álomjárónéban“ lépett fel, 's mindenkor illő méltánylását tapasztalá jeles tehetségeinek. Halljuk, hogy ő a' két Mayer tánczos társnéival 's Katzér urral Pály ur magyar társaságával egyesülend, 's Kolosvárra menend.

Pesten a' mult octoberban kétszer adatott uj vigjáték „a' házassági elválás“ (Kettel után) köz tetszést nyert. Szinte ugy Bellininek „álomjáróné“ operájában nov. 1-jén Minkné assz. a' czimszerepben, mellyet multkor Schröder-Devrienttől láttunk. — 7-kén a' Watzinger József ur jutalmául Grill urnak másodszor szinpadra jutott uj operája „a' szerelembűvösné“ kevés hallgatóra tett szert. — 8-kán „hét leány közül a' legrutabb“ czimű uj vig játék pad alá esett.

HANGÁSZAT.

A' pesti muzsikai intézet nov. 8-kán délutáni 4 órakor a' hétválasztók teremében igen érdekes hangversenyt adott ismét, mellynek részei általján, kivevén a' Deny l. a. által szavalt 's kevés hatású költeményt „a' kis Erzsinek házassági képzetei“ (Castellitól), jelesen sikerültek, 's ezen intézet hangversenyeinek érdemét jövendőre is biztositák. Ma a' derék Serwaczinsky ur Pixisnek óriási D-dur hegedű-concertját, később pedig Merkl J. urral (fortepianón) a' Füchs F. és Barth G. által Beethoven némelly themájira szerzett phantasiát művészileg játszá; Schebest l. a. Grill karmester ur által szerzett dalt „Mariska“ — violoncello (Wagner J. ur) és fortepiano (Grill ur) kisérete mellett — énekelt; Merkl J. ur Kalkbrenner F. As-dur concertját fortepianón játszá; Watzinger ur Raics J. urnak Winkhler K. A. ur által muzsikára tett költeményét „Szerettemhez“ éneklé. Befejezé az egészet Grill ur uj operájának „a' szerelembűvösné“ ouverturája egész orchestrummal igen helyesen előadatva. Minden darab a' szép számú (de a' melly nagyobb lehetett volna) közönségtől érdemlett tapsokra méltatott. Bemeneti dij nappal váltott jegyért 40 kr. a' pénztárnál 1 ft. ezüstben.

Pesten a' nemzeti casinóban mérséklett számú hallgatók előtt nov. 8-kán adatott hangászati mulatság tárgyai voltak: 1) Mozart F-dur quartettja. — 2) Kreutzer Konradin „posta“ czimű dalja; éneklé koboz (Wagner ur) és fortepiano (Adler ur) kisérete mellett a' kellemes szavú dalszinész Erl ur. — 3) Onslov gyönyörű E-dur quintettje két cellóval.

Lanner reuniója Budán a' szinházban nov. 9-kén olly számos néptől látogattatott, hogy a' felemelt bemeneti dij mellett is töm-

ve vala a' szinház, még az orchestrumnak szokott helye is zártszékekkel rakatott-meg. Lanner hangászkara a' szinpadon játszá többnyire a' mult pesti bálban is előadott táncznótájit és a' Bellininek „Somnambula 's Puritani" operájiból vett darabokat. A' publicum tetszését gyakor tapsokkal adá tudtára, 's nehány darabokat ismételnie kellett. A' közönségnek csendes figyelme (nem mint a' pesti redoute-ban) okozá az előadott darabok szépségeinek könnyebb kitűntethetését, és igy a' publicumnak zajos enthusiasmusát. Marianna-keringőji különös tetszést nyertek, ugy Mayer J. urnak is a' „hangszer nélküli hangművésznek" előadása is, melly nem egyébből állott, mint a' már gyakran 's némelly részről jobban is hallatott utánzásaiból némelly madarak énekléseinek, malacz-röfögésnek, kis kutya-ugatásnak, csecsemő sirásának, papagáj szavainak 's a' t. Berekeszté az egészt multkor emlitett potpourrija bengali tüzzel és tüzjátékkal befejezve. Tartott hetedfél órától tizedfélig.

Lanner reuniója Pesten a' városi tánczteremben nov. 10-kén közép számú vendégektől látogattatott, kik minden pompás öltözet nélkül (mint reuniókban szokás), felruhákban, 's köpönyegekben is jelentek-meg. A' mai mulatság közben König Eduard ur chromaticai kürtön egy concert-darabban, Hebenstreit ur pedig fa-harmonikáján az emlitett egyvelegben ismét 's egy magyar nótában hallatta magát. Ma a' publicum több izben, mint a' multkori bálban, jelenté tetszését, de az örök fel 's alá járás, a' beszélgetések által okozott zaj ismét gátlá némileg az előadott daraboknak sikeresb hatását. Bemeneti dij nappal váltott jegyért 30 kr. estve a' pénztárnál 40 kr. volt pengőben. Tartott a' mulatság éjfél után fél óráig.

TÁNCZ.

Ketskemét nov. 3kán. — Városunkat mult oct. 29-kén az ide egybegyült uraságok ismét kellemesen viditák-fel. A' nevezett napon t. i. a' t. n. Pest vmegye részéről itt jelen volt urak, kiknek hálaköszönettel tartozunk, igen mulatságos bált adtak. — A' természet kénye ugy hozá magával, hogy ma ismét sürü eső akará kedvünket némileg gátolni; de daczára is számosan jelentek-meg vidéki vendégeink; kiknek ezennel szives köszönettel hódolunk, hogy a' zivataros idő ellenére is mulatságunk diszét és fényét emelni szivesek voltak. — A' helybeli urakon 's asszonyságokon, számos szomszédinkon kivül részt vett e' társas körben az itt létező tiszti kar is. A' szépnem öltözete ez uttal diszesebb 's fényesebb volt a' multkorinál. Két egyforma, kék selyemből 's felvágott ujjal készült, öltözet nyeré-el az elsőséget. A' mulatsag élénken 's legjobb kedvvel fűszerezve folyt esti 9 órától kezdve hajnali ötig.

Darázsi.

DIVAT.

Parisban a' különféle rajzú himzett szalagokkal ékesitett kalapok köz divatba jönnek: A' fehér vagy szines tollakat pávatollak veszik körül. A' kalapok formája most is nagy és öblös. Bárson kalapra toll, atlaszra csak virág vételik. — Társaságokban cseresznye szinü 's aranynyal játszó nehéz selyem szövetből készült 's egy paradicsommadár-tollal ékesitett kalapok divatoznak. — A' kétszeres blonde-sorral diszlő fejkötők a' homlokot nyilttan hagyják. — A' ruhák felső teste folyvást hosszú, 's a' váll-lombok mélyen bocsátkoznak-le; az ujjak bőek, a' ruhák alja nagyon hosszú, 's többnyire szalaggal ékesittetik. A' legujabb köpönyegek Luxor-atlaszból vagy Mazeppa szövetből készülnek, melly utóbbi a' bársonhoz nagyon közelit; a' társaságos ruhák don Juan atlaszbol (virágos szövet).

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

93.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön november 19kén 1835.

KÖLTÉSZET.

A' temető.

Szent hely, bús, vidék, holtak hazája,
Illetődve hágom földedet!
Téreden szívem nyugtát találja
'S égbe száll a' földi képzelet.

Itt a' néma sir mohos kövére
Dülve, látom mint enyésztenek
A' mulandoság setét ölébe
Múlt időként annyi életek!

Cziprus ágakkal körülkeritve
Ott a' kettős síri domb alatt
Csendes álmaikba elmerülve
Nyugszik két kisded 's vár uj nyarat.

Árvafűzek hűvös árnyékában
Rózsabokrok köztt egy sirhalom.
Nelli hervad ott tavaszkorában;
Része már a' béke 's nyúgalom.

Felrettenve késő éjszakákon
Álmából nehéz fohászait
Nyugszik anyja rezgő holdvilágon,
E' sirnál kesergi kinjait.

Egy szivárvány földi boldogságunk,
Melly csak szebb derűre nyujt reményt.
Tüske — 's rózsaszálon terjed útunk;
Bánatink csak sirnál érnek czélt.

Ember! itt van földi véghatárod,
Itt a' küszködésekért a' bér.
Jobb hazádat itten feltalálod,
Hol többé dühös vihar nem ér.

Enyhhelyet találsz itt, ha letünnek
Szép reményed bájsugárai;
Enyhhelyet, ha egykor életednek
Elfonyadtak már virágai.

Én is feltalálom szent öledbe'
Egykor, hű anyám, a' jobb hazát;
Majd ha éltem elszállt éjelébe
'S lelkem hagyta földi sátorát.

Fekete.

SZORGALOM.

Uj égszer gőzhajók számára. Közönségesen ismeretes dolog, hogy egyike a' legnagyobb gátoknak, mellyek a' gőzhajók messze utra használhatásának ellene szegülnek, abban fekszik, hogy az erőművek fütéséhez megkivántató 's az utra elviendő égszer mennyisége igen sokra megy, és sok helyet foglal-el. Rutter ur Limingtonban módját találta ezen égszer t. i. a' kőszén nélkül, egészen ellehetni, 's azt kevesbbé nehéz és kevesebb helyet elfoglaló anyaggal kipótolni. Az ehhez megkivántató legszükségesebb, tüzet élesztő 's lobogásban tartó anyag a' —viz! mellyel valamelly sok szén-részeket magában hordozó nedvességet, mint czethalzsirt, kátránt vagy ehhez hasonló éghető anyagokat kever össze. Ezen anyagok egyszerre tétetnek a' kályhába, ott elolvadnak; az egyik szénanyagot, a' másik vizanyagot ad. Igen csekély mennyiségű athmosphaerai levegő elégséges őket a' tökéletes elégés állapotjában tartani. Ezen nedvek lassanként kifolynak igen csekély mennyiségű égő szénkövekre, mellyek a' tüzhelyen vannak, 's ezen nedvek által tápláltatnak. Rutter állitja, hogy czélirányos bánásmód mellett 15 font kőszén-kátrán annyi mennyiségű vizzel és 25 font kőszénnel vegyitve éppen olly nagy melegséget gerjeszt, mint 120 font közönséges kőszén. A' láng fehérségét 's terjedtségét alig lehet képzelni, ha a' próbálatot tulajdon szemeivel nem látta valaki; egyébként ezen lángon olly könnyen lehet uralkodni, hogy egy perez alatt azt nagyitani, vagy kisebbiteni könnyű dolog. Felesleg megjegyezni, hogy ezen uj fütés nem jár sürű rosz szagú füsttel, mint a' közönséges kőszén. Remélni lehet, hogy ezen égszer által a' gőzhajózás igen előmozdittatik. — Már a' Glasgow gőzhajón tett több illy nemű próbák tökélyesen sikerültek.

RÉGISÉG.

Gyulai Pálnak, Báthory István lengyel király kanczellárjának, felelete Sibrik György váradi uj kapitán levelére 1585-ik esztendőben.

(Végzet.)

Ha kit kényszeritetünk valamiről megszóllitani, gyalázatos és tisztesség bántó szókat eltávoztassunk. Azt pedig meg ne szokjuk, hogy egyet igen pirongassunk, vagy megbüntessünk, mást pedig ugyan azon rendbéli embert, ugyan azon vétekért meg sem szolittsuk, mert ebből nagy zúgolodás szokott mindenkor lenni.

Harmadik: Tekéntet a' Kegyelmed Tisztiben, a' Vármegye állapottya, mellyről nem szükség sokat szolni; rövid szóval, ha azt mondják, hogy a' Törvényt igazán szolgáltassuk ki, kire Kegyelmed megesküdt, 's Kedvért, 's Barátságért, 's adományért, 's féle-

lemért, 's gyülölségért imide, amoda ne tekéntsünk, a' vármegye szabadságát semmibe meg ne bántsuk, a' nemességnek Tisztességét bötsületit mindenben megadjuk; igaz eölég lészen röviden erröl.

A' többi között azt sem felejtsük ell, és bátor ugyan az oda fent való dolgokhoz jegyezzük: hogy ha olly titkunk vagyon, vagy urunk vagy Barátunk dolgárol, ki nem az mi Tisztünket nézi, és kirül nem szükség más ember Tanátsát vennünk, ne légyen bennünk olly szokás, hogy valakinek megjelentsük, mert gyakorta a' kinek megmondjuk, az is megjegyez belőle, azt gondolván: hogy az, mit ö nékie más Barátunk felöl megmondunk, eö felöle is megmondanánk más Barátunknak. Ebböl az következik, hogy nékünk sem mernek bizvást szóllani: ha pedig magunknak vagyon olly dolgunk, kit kivánunk, hogy más elhallgasson, tartsuk meg ama Seneca versét: Alium silere quod voles, prius sile: az az: valamit akarsz, hogy más eltitkoljon, te magad titkold el elöször.

Megmagyarázom a' három szóknak ketteit, kikröl a' mint oda fent mondám gyakran gondolkodni kell; elöször: Hogy Kegyelmed ott uj ember; másodszor: Hogy Váradot birod. Következik immár a' harmadik: Hogy Géczi János volt elötted: melly szónak, mi ereje és haszna légyen értelmével, igy enyihán szóval megmondom: Ha az emberben a' méltatlan dütsösségnek fölöttébb való kivánsága nem volna, ugyan kivánni kellene azt minden rendeknek, mind Fejedelemnek, mind Tisztartonak, mind egyébnek, hogy eö előtte abban az állapotban jeles, és ditsíretes ember lett volna, kinek tsak emlékezete is eö nékie bizonyos vezér, és jó Példa lehetne. De miért hogy gyarló emberek vagyunk, és Természet szerént, a' mi magunk hirét nevét szerettyük inkább az másénál, megszoktunk azon szomorkodni, mikor más ditsiretesben forgodik dolgaiban nálunknál, és a' más ember ditsíretit magunk gyalázattyának tartjuk.

Az előttünk valo jeles ember után nehéz jo nevet vennünk, a' rosz után könnyű. Sándor után is voltak jo fejedelmek Macedoniában, de azoknak világosságokat mind Sándor fogta-el, ki miatt nagy ditsíretre nem mehettek.

Ha Mátyás Király után nem Dobze László, hanem az a' jo Lajos Király, kit a' Magyarok az eö bölcsen viselt dolgaiért ördöngösnek hínak, magyar országban Király lett volna, nem maradt köztünk illyen híre Mátyás Királynak; de mi szükség illy nyilvánvaló dolgokra példát hozni? Kétség kivül hidjük azt, hogy a' ki jo hirt, nevet akar dolgaiban venni, föllyebb kell az szemét nyitni, ha ditsíretes után vette fell Tisztit.

Themistocles Athenásbeli Fő Hadnagy az eö elötte valo Fő Hadnagynak Miltiadesnek jeles dolgairol gondolkodván, nem alhatott, hanem az utzában bujdosott éjjel; 's hogy Baráti kérdették, mit járna az utszába? a' Miltiadesnek dolgai ugymond rontyák ki szemeimből az álmot.

Kegyelmed elött Váradi Kapitány Gubernator Uram volt, kinek emlékezeti miát Kegyelmedet alunni nem tudom. Pálfi János uram nagy elméjét, itiletit, és minden dolgokban valo Tudományját, tanátsát, emberségét jol tudja Kegyelmed; de egyszer, hogy eö felöle tsörgeték vala az Váradi Kapitányságot, mondá nékem, im! engemet ugymond az emberek szóval Váradi Kapitánnyá tettek; ők nem tudják pedig, hogy soha bizony nem volna olly Tiszt, kit én Gétzi János után felvennék, ennek eö sok okait adá. Gubernátor Uramnak azért elméjét, gondviselésében valo okosságát, vigyázását, fáradhatatlanságát, Hadakozó dolgaiban való Tudományját, és minden virtusait olly ditsírettel elő számlálá, hogy reméltelen volna, azokat követni is, nem hogy meghaladni.

Ezeket nem azért beszélem, hogy megihedjen, vagy kétségben essen Kegyelmed, hanem hogy ezeknek gondolattya Kegyelmedet oránként sörkengesse, a' Gubernator uram gondviselésének követésére, kinél Kegyelmed jobb példát elől nem vehet; Kinek ott való élete, emberség, józanság, gondviselés, okosság, vigyázás, törvénytétel, igazság szava Tökélletesek voltak, ki nem tsak ura tekénteteért, de Baráttya javáért is hátra hatta maga hasznát; hizelkedőnek, tséltsapónak, hazugnak soha reménysége eö benne nem lehetett, minden ember az eö kedvét emberséggel akarta keresni, mert látta, hogy eö nála nem fog.

Bölcs mondás ugyan is, hogy hasonló hasonlónak örüll, bizonyal elhidjük azért mi is, hogy tsak ott lehet az Tisztesség, 's az egyesség, és az jo szertartás, a' hol csak az emberségnek vagyon betsületi, és a' hol az emberek nem tséltsapással, suttogással, egymásra szóllással, hanem tökélletes emberséggel igyekszenek előttök járóknak kedveskedni, erre pedig eö maga az feö adhat okot, mert valamit az emberek tebenned láttnak, és valaminek gondolják, hogy örülsz, minden avval igyekszik kedveskedni, kedvet keresni.

De elég talán most, az föllyebb mondott szónak illyen rövid magyarázattya, nem fárasztom sem magamat, sem Kegyelmedet. Nem szükség irással, annak olvasásával, feöképen, hogy Ugron is, kitől az Levelet küldöm, alig várja, hogy tőlünk vissza szaladhatna Kegyelmedhez. Én szintén ugy tselekszem ebben a' Levélben Kegyelmeddel, mint Quintus Cicero tselekedett volt a' Bátyával Marcus Ciceroval, a' vagy mint Salustius Julius Császárral. Quin-

tus Cicero arrol irt egy Könyvetskét Marcus Ciceronak, mint kel-jen magát viselni, hogy Romai Gonsulságra mehessen, melly dolog-hoz ezer Quintusnál is többet tudott Marcus. Salustius a' győzedel-mes és bölcs Imperatort Julius Császárt arra tanitja, mint keljen jo rendben szabni a' Romai Birodalmat.

Azért ha ezek jo néven vették, magoknál sokkal tudatlanabb embereknek jo szivből valo tanátsokat, vegye ugy Kegyelmed is én tőlem, és ne vesse a' Tanáts adásnak nem szükös voltát, ha-nem az én szeretetemből valo igyekezetemet. Ki ha Kegyelmed jó szerencséje, és jó hire neve öregbülésére, mindent örömest monda-nék, és tselekednék. Tartsa és áldja-meg Isten Kegyelmedet. Datum Neupoloviczy die 29-a aug. 1585.

HAZAI HIRLELŐ.

A' zágrábi szüret, mint az ottani német hirlap nov. 7-kén jelenti, a' nevezett napig többnyire végbe ment. Elkésését az idő mosto-hasága okozá. Némelly gazdák bővebb szüretre tettek szert a' tavali-nál, mások szükebbre: mineműségére nézve a' bor csekélyebb ugyan a' mult évinél, de még is a' jobb neműkhez tartozik. A' hosszas hideg ned-ves idő kivált a' spalér-szőlőket nagyon rothasztá. Moslavinában a' ter-més termékenyebb volt a' tavalinál, 's kivált völgyekben a' fekete szőlő nagyon bőven termett. — Még mindig hallani folyóvizek áradásai és hegyi vizek omlásai által okozott szerencsétlen eseteket. — Nevezetes, hogy Zágrábon még oct. 19—26-kán sőt nov. 2—3-kán is fecskéket lát-tak, ámbár e' napokon a' magosabban fekvő 's zordonabb levegőnek ki-tett házak ablakai fagyosak voltak. Az egészség jó állapotját neveli a' bekövetkezett száraz hideg.

Időjárat. Folyó hónapunk második hetében Zimon és Pétervá-rad között olly nagy hó esett, hogy a' posták eltévesztvén az utat, sok-kal később érkezhettek rendeltetésök helyére, mit a' Pestre későn jött levelek is bizonyitának.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Időjárat. A' folyvást tartó száraz kemény fagyok okozák, hogy Dunánkon már 11-kén némi jég mutatkozék; a' 12-kén nevekedő hideg szaporitá annak mennyiségét; minek következésében hajóhidunknak gya-logjáró oldalai 13-kán, 's reá következett éjjel az egész hid kiszede-tett. 14-kén a' Dunán már sok jég uszott, 's nagy hidegünk volt. — 15-kén estve 10 óra után jóforma hó esett.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán nov. 14-kén Telepi György urnak jutalmául először adatott a' „neszlei torony" szomorú játék 5 felvon. Irták Gaillardet és Dumas. Dunkel Tivador német kidolgozása szerint forditotta Csató

Pál. Az uj öltözeteket készité Götzer. — Budai szinpadunkon e' mutatvány belső tartalmára nézve a' legritkább 's legérdekesebb tünemények közé tartozik. A' franczia szinészetnek ezen egyik legjelesebb műve (szini hatás tekintetében) a' hallgatót, bár igen sokáig tart is, folyvást feszült figyelemben hagyja, 's jó előadás mellett siker nélkül nem maradhat. Benne az ó franczia világ évkönyveinek egyik borzasztó szakasza, 's még Borgia Lucretiát is felülhadó szörnyetege tünik elő, mi a' szivet lelket tövig rázza-meg. Némi részben sikamlós de igen érdekes tartalma felől, nehogy közleményeink helyét szükitsük, hallgatunk: de igen ajáljuk a' magyar szinészet barátinak, hogy ezen érdekes mutatványt figyelmökre méltassák, és ismételtetésekor a' szinházat látogassák-meg; magyar szinpadunkon ennél érdekesebb művet nehezen láttak. A' két fő szerep Kántorné assz. (Burgundi Margit) és Szentpéteri urnak (Buridán) kezeikben olly előadókra leltek, kik leginkább a' 3 utósó felvonásban remek jeleneteket hozának létre. Csak a' két első felvonásban ohajtottuk volna, hogy társalkodóbb, természetesb, és lágyabb, nem pedig olly kemény, fellengző, hősi és patheticai hangot tettek volna sajátjokká. Kovácsné assz. (fátyolos asszony) titkolódzóbb hangot váltson. Az alrendű szerepekben Lendvay, Egressi (Daulnay Robert és Sándor testvérek), Megyeri (Orsini) és Telepi (Landry) urak voltak kitünőbbek, 's nevelték a' darab érdekét. Az érdemeket méltánylani tudó honfinak lehetetlen volt sajnosan nem venni, hogy a' kedvelt és szorgalmas Telepit mai nap a' sors ismét inkább üldözé, hogysem jutalmazta volna; mert a' Duna hidja mult éjjel kivétetvén olly kevés néző gyült egybe, hogy azoknak száma talán a' költséget se fizeté-ki. Fizető hallgatók földszint 20-an is alig voltak, 's talán az egész közönség száma 50-re se terjedett, kik közül legalább 35-en Pestiek voltak. Ezek is majd pórúl jártak hazafiságukkal, mert játék után az idő már tizenegy felé levén nagy nehezen kaptak révészeszeket, kik őket Pestre átvitték. Már ez okból is kérjük a' szini rendelőséget, hogy illy hosszú darabnál nemcsak az előadás egybevágóbb gyorsasággal történjék, hanem a' felvonásközök is rövidebbek legyenek. — 15-kén „Walburg éje" tüneményes melodrama jött szinpadra. — 16-án „Borgia Lucretia" másodszor adatott.

Miskolczon oct. 19-kén „gróf Adermal" érzékeny rajz adatott. Az első szinészink köztt emlithető Kőszeghi (Adermal) bebizonyitá, hogy eddig szerzett művészi czimére érdemes, ha illőleg elkészülve lép szinpadra; ezt tőle a' legmérgesb rágalom se tagadhatja-meg. Lángné (nője) szokott kedvező igyekezettel játszott. Ballánéban (Eugenia) ismét örömmel láttuk azon tetszvágy nélküli tehetségeket, mellyek őt az itteni simultabb közönségnek már több év óta kedvenczévé tették. Balla (Selmour) illő tüzzel 's ügyességgel fogá-fel a' fiatal szerelmest. Nagy (Sir Georg) a' jó kedvű nagybátyát művészi jártossággal vivé; csak az volt kár, hogy különben is szép tisztaságú mély szavát szükségen túl erőteté. Kováts (Sir Eduard) a' megátalkodott gonosztevőt olly figyelemgerjesztőleg adá előnkbe, hogy ha elragadó szinészi mesterkélései között időt enged vala a' gondolkozásra, határoznunk kellett volna, valljon azon borzasztó Eduardot gyülöljük-e, vagy az azt

olly remekül képező K. urat szeressük. Julia (Betty) csinos alkalmazással játszott, a' többiek kitünő szorgalommal. A' folyvást tartó esős idő daczára is ma a' tegnapiaknál számosb nézők valának. E' társaság az egész telet itt ohajtja tölteni. Nem kétkedem, hogy közönségünk szokott szivességgel pártolandja azt, annyival inkább, minthogy több tagja itt már mintegy honos, sőt az igazgató is e' t. megyének szülöttje, 's mindnyájunk kedveltje. Csak azon egyre szóllitjuk-fel, hogy egy jeles első rendbeli férjfi 's még egy jó nőnemi tagot mulhatlanul igyekezzék megszerezni. Szinvai.

Német Játékszin.

Pesten nov. 12-kén legelőször adatott bérletszünéssel „földszint 's első emeletben — vagy a' szerencse szeszélyei" helybeli bohózat 3 felvonásban, szerzé Nesztroy János; muzsikáját irta Müller Adolf; az uj diszitményeket készité Engert ur szinházi festő. — E' darab Bécsben a' wiedeni szinházban nagy tetszést nyert a' jobb izlésű nézők előtt is. Itt is, ámbár némi igen szabad két értelműségeket 's nehány untató jeleneteket helyben nem hagyhattunk, igen jól mulattatá a' közönség nagyobb részét. Méltán örvendénk, hogy a' darabból a' tüneményesség elhagyatott, 's természet rendjére bizatott a' fő dolog. Egy házban t. i. földszint egy nagy cselédes de szegény zsibáros Schlucker (Rünner ur) lakik, fölötte pedig az 1-ső emeletben egy gazdag berélő Goldfuchs (Fischer ur) nagy pompát üz 's vendégeskedik. Amannak állapotja mind inkább javul terno-nyerés 's fogadott fijának Adolfnak (Klauer ur) meggazdagodása által Indiában élő atyja szerzeményéből. Emez fijának tékozlása és hajóinak elsüllyedése által lassanként tönkre jut. Leányát Emiliát (Edler l. a.) a' szerencséssé lett Adolfnak adván a' játék bevégződik. A' tréfavivők: János (Gaede ur) ama gazdag urnak alattomos csaló inasa az 1-ső emeletben; földszint pedig Domian (Schinn ur) a' zsibárosnak sógora és segédje. Igen helyes e' darabban ama gazdag és szegény háznépnél ugyan azon időben történt jeleneteknek contrasztja, 's talán ez fő érdeme annak. — A' diszitmények csinosak. A' szinpad t. i. egyszerre mutatja a' földszinti és első emeleti szobákat, majd ismét konyhákká és ismét szobákká változik, hol egyszerre forog mindkét rendbeli háznép. Ének kevés van e' darabban 's csekély érdekű. Legjobb benne János dalja, 's egy négyes ének; de ezen utóbbi nem legjobban sikerült. A' szinterem tele volt nézővel. 16-kán e' mutatvány bérletszünéssel ismételtetett.

Pozsonban oct. 27-kén az ujan épült polgári kórház jövedelmére Bauernfeldnek uj jeles vigjátéka „polgári és regényes" adatott, mellyben a' bécsi udvari szinház tagjai Korn Max ur, és Peche Therézia l. a. Ringelstern báró és Rosen Katalin szerepeikben fellépvén ritka műéleményt szerzének a' tömve volt szinteremnek. A' jövedelem 1859 ft. 10 krra terjedett; ebbe foglaltatott ama 100 ft. is, mellyet egy nevét eltitkolni kivánó nemes magyar magnás adott. Korn ur, ki egyszersmind Pozson városának tiszteletbeli polgárja már több esztendő óta, minden esztendőben szokott e' városban valamelly jótékony intézetre szánt mutatványban jutalom nélkül fellépni, 's éppen ez is volt oka az em-

litett megtiszteltetésnek. — Még nem emlékezünk, hogy valamelly honi város egyik magyar színészünket illy czimmel megtisztelte volna.

HANGÁSZAT.

Hangmű.

Rózsavölgyi Mark urnak legujabb magyar nótáji (kőre metszve) mult napokban jelentek-meg. Czimök: „Magyar nóták, mellyeket fortepianóra készitett és nagy méltóságú gróf Sándor Mathilda asszony ő excellentiájának n. m. Buzini gróf Keglevich Gábor ur koronaőr t. n. Nógrád vármegye főispánja 's a' t. ő excja hites társának, t. n. Nógrád vmgye praetorialis háza szentelésének ünnepén mély tisztelettel ajánl 's a' t. — Tartalma egy lassú 's fris magyar. Csinos boritékban ára 30 ezüst kr. — Találtatik Pesten Tomala műáros urnál.

Lanner Budán még két reuniót adott a' szinházban; t. i. nov. 11-kén 's 13-kán. A' páholyok többnyire valamennyin, egyéb helyek félig is alig valának elfoglalva.

TÁNCZ.

Lanner Budán novemb. 12-kén az országház teremében tánczmulatságot adott. Vendége olly kevés volt, hogy alig lehete 300-ra számitani őket.

Lanner Pesten novemb. 15-kén adá 2-dik 's utósó bálját. Ez uttal játszá-el legelőszer Pesten készült uj szerzeményét „Verbungosok" czimű keringőjeit. Ezen tánczmulatságban kevéssel számosabb és csinosabb közönséget láttunk, mint az egy hét előttiben: különösen kitünő volt, hogy a' tánczosnék között több szép mint nem szép alakúak forgottak. Öltözetjeik tarka, selyem, 's fehér (legszámosabb) szövetből voltak mind kivágott nyakkal. A' mindenkor legcsinosabb fehér tánczruhák világos kék vagy rózsa szinű szalagbokrokkal ékesitve nem kevés bájt önténeknek szép tulajdonosnéikra. Fejöket többnyire fehér apró virágok diszesiték 's más semmi; hajtűk 's gyöngyök ritkák voltak. Az asszonyok igen egyszerűen öltözve 's virággal ékesitett fejkötőkben jelentek-meg. Tánczosnék nyakain sok boa, 's gaze-vállöv függött, melly utóbbiak közül a' világos kék igen jól illett a' hófehér ruhához. Álarczos kevés 's nem valamelly kitünő öltözetben jelent-meg. Lanner urnak uj keringőjei „a' verbungosok" (die Werber) nagy tapsokkal fogadtatván ismételteti ohajtattak. Bevezetésök 's egy pár számai magyar szellemüek, de átaljan véve eredetiséget keveset tapasztaltunk bennek.

DIVAT.

48-dik divatkép (Parisból). — Téli öltözet férjfiak számára. — Szálas bársonynyal (Peluche) bélelt köpönyeg; koczkás kazimir nadrág; himzett rajzú selyem hajtókás felruha. — Bécsi divat nov. 12-kén: asszonyi ruha foulard Pompadour-ból blonde-al és szalagbokrokkal ékesitve; blonde-fejkötő apró virágokkal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

Kohlmann Károly m:

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

94.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap november 22kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Csipkefejkötőcske.

(Rückert után szabadon)

Mondtam egykor, lányka, édes!
'S ujra mondom, mint előbb,
Hogy e' csipke fejkötőcske
Rajtad legkedveltetőbb.
Tedd, csak, édes, tedd-le rólad
Kalapod' és fátyolod',
Jöjj a' csipkefejkötőben,
Ha tetszésem akarod:
Ah, leányka, milly remények
Lengik által lelkemet,
Hogyha csipkefejkötőben
Nyugtatod rajtam fejed!...

Egyszer, édes, lengjen rózsa,
Még csak egyszer, fürtiden, —
'S aztán: csipkefejkötőcske
Mindörökké 's szüntelen!...

Máriavölgyi.

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

SZORGALOM.

Szén-ásás franczia országban. Franczia országnak 32 kerületében ásnak szénbányákat. Eddig ezen szorgalmi ág csak de la Loire, du Nord, du Saone et Loire, és de l' Avayron kerületekben volt szembetünő. A' bányák száma 209; ezek közül 1833-ban 69 nem miveltetett. Az ugyan ezen évben kiásott mennyiség 15.741.430 mázsát tett. Az ott dolgozók száma 14.125; a' használt gőzerőművekéé pedig 190, mellyek mindössze 4193 ló erejével birnak. 1789-ben a' kiásás 2.800.000 mázsára ment, 1812-ben 6.683.000-ra. Hivatalos tudósitások szerint angol országban 16.188.000 tonna, vagy is 161.880.000 mázsa volt; tehát tizszer annyi, mint franczia országban.

INTÉZET.

Házasság-szerző intézet Parisban.

A' bagoly ismeretes czimjele, mint tudva van, a' hallgatásnak és setétségnek; de a' mit nem mindenki tud; a' bagolyt szinte minden

gavallérnak is czimjeléül kell elfogadni, ki a' házasságszerző hivatalba bevéteti magát. Hallgatásban és setétben köttetnek itt meg a' házasságok minden dijpénz nélkül a' némberek, 's minden előleges adózások nélkül a' férjfiak részéről.

Valamelly fiatal, deli külsejű férjfi, de kit a' szerencse nem olly pazéron ajándékozott-meg, mint{ a' természet, valamelly nem éppen bájos, mi a' házi dolgokban felesleges dolog, de 100.000 frank hozományú személylyel kivánt összekelni. Ezzel már az ember egy kis házat tarthat, Isten segitségével szülő városába vissza mehet, 's ott egészen haláláig kényelmes életet élhet.

Elbeszélem, miképpen mutatta-be magát ezen ifiú ember az asszonyságnak, ki magának szabadalmat váltott az emberi társaság minden osztályaiban Hymen fáklyáját meggyujthatni. Miután a' kis ajtón a' csengetyűt meghuzta, egy nagy vendég-terembe vezettetik, melly egy pamlaggal, kék bársonynyal bevont három karszékkel, musselin függönyökkel, egy alabastrom függő órával, 's kandallóval van bútorozva; a' terem közepén egy iróasztal áll tizenegy könyvvel megrakva. Ezeknek egyikén közép nagyságú betűkkel ez van irva: „kiadandó házasságok" a' másik 10-en nagy betűkkel: „megkötött házasságok."

A' fiatal ember szemei beléptekor legott a' tiz könyvre esnek, mellyeknek czimlapja az ajtó felé van forditva; már magát egyik házassági lajstrom-könyvbe beirottnak gondolja, 's szive örömtől ugrál. *** Asszonyság, az intézet kormányzója, egyik mellék szobában tartozkodik; de a' zörejre legott előszalad, kezében egy barna-szürke harisnyával, mellyen szorgalmasan köt.

„Kegyed valamelly alkut akar velem kötni?"

Igen, asszonyom.

„Tessék tehát helyet foglalni."

Ekkor a' pamlagra leül, t. i. az asszonyság, kötőtűjit főkötője alá szurdalja, 's készen van a' fiatal ember kérelmét kihallgatni, ki előtte egyik karszékben foglalt helyet. De minthogy ez még mindegyre hallgat, tehát végre *** asszonyság csak elkezdi a' beszédet.

„Kegyed alkalmasint feleséget akar?"

Igen asszonyom! — 's bátorrá tétetve ezen kérdés által az ifiú ember előterjeszti kivánságait, mi alatt a' 10 könyvet mind egyre szemmel tartja. Mihelyt beszédjével végre ért, *** asszonyság nyugodt arczczal imigy szóll:

„Valóban, uram, a' szerencse csillaga éppen jókor vezeti hozzám kegyedet. Tudok kegyednek egy igen jó parthiát. Van éppen egy 26 éves kisasszony kezemnél, kinek sem atyja sem anyja és 100.000

frank kész pénze van, csakhogy ('s itt az igazgatóné mosolyog) kegyed kevessé panaszkodhatnék a' szóban levő kisasszony szépsége felől; egyébiránt ön maga itélhet kegyed felőle; mert esetből éppen itt van nálam, mi kegyedet azon fáradságtól megmenti, hogy még egyszer jőjjön."

Most *** asszonyság felkel, 's kéri az ifiú embert, hogy egy perczig magán maradjon. Mihelyt ez magánosan van, egészen átengedi magát szerencséje örömeinek. Dicséri a' szerencsés gondolatot, melly őt e' házhoz hozta. Neki most egy imádott hölgye lesz 100.000 frankkal... nem! 100.000 frankja és egy imádott hölgye. Ezen öröm- és szerelem-mámorból őt valamelly urnak megérkezése költi-fel. Ezen urnak pápaszeme, háló köntöse, 's zöld papucsa van. Az emlitett ur komoly arczczal az iróasztal elébe áll, 's a' kiadandó házasságok könyvében lapozgat. Azután az ifiú embert tetőtől talpig megnézi, 's nehány sort ir.

„A' neve? ha kérdenem szabad."

Eduard.

„A' kora?"

22 év.

„Állapotja?"

Költő.

„Birtoka?"

Semmi.

Minden kérdés és felelet között azon ur nehány sorokat leir. Miután a' tollat letevé, leveszi pápaszemét, üvegét megtörli selyem zsebkendőjével, 's azután igy szóll az ifiú emberhez:

„Uram, — intézetünk költségei 's az igazgatóság rendszabályai valamelly előpénz letételét kivánják, mellynek semmi köze azon előleges előpénzekkel, mellyeket néha néha concurrenseink kapnak; kegyed egy 100.000 frankos leányt kap, 's az előpénz csak 10 frank."

Gondolhatni, hogy a' 10 könyvnek megtekintése 's *** asszonyság édes szavai nem hagyják Eduard urat egy pillanatig késni. Kivesz zsebéből két százas sou-darabot (az utósókat, mellyek jalán birtokában vannak, mig a' hónap végével hazulról kis hónapi tárandóságát megkapja), oda adja a' pápaszemes urnak, ki azokat elfogadja, köszönt, és eltávozik.

Az egyedül hátramaradt Eduard ur szivét most kevesbbé érzi örömtől ugrálni. A' 10 franknyi áldozat és zsebének ez által okozott lapossága szerelmi mámorát kevessé hűteni kezdik. Sőt mármár nyugtalan is lesz: de nem sokáig hagyják őt gondolkodni; a' nyájas *** asszonyság ujra megjelen, ragyogva mint a' remény maga.

„Uram, nem akarna kegyed engem követni?“ — igy szól, Hymen papnéja olly fontos arczczal, mint valamelly Sybilla, mi dőn jósolni akar; „de — hozzá teszi, a' legszorosabb hallgatást tanácslom.“

Eduard ur egészen reá hagyja magát *** asszonyság tetszésére, ki őt valamelly setét tornáczba vezeti, hol csak lábainak csoszogása szolgál vezéreül, hogy végre már — mint költőtől várni lehet — e' setét utat a' kretai labyrinthtal hasonlitja össze, no igen azon különbséggel, hogy őt nem ..... Minotaurus várja.

Végre megáll a' vezérlő, megfogja az ifiú embert vállainál, 's valamelly igen alacsony székre leülteti.

„Várjon itt kegyed“ szólt susogó félhangon, 's eltávozik; 's mi nem hisszük, hogy Eduard ur minden félelem nélkül várakozik itt 's ül egyedül.

Egy óranegyed lefolyta után, melly neki örök időnek tetszik, valamelly ajtó nyittatik-meg, 's az abból ömlő világosság sugarainál, látja Eduard, hogy valamelly fülke fenékszinén egy táboriszéken ül.

Valamelly félig kivilágitott szoba transparent gyanánt nyilik-meg szemei előtt ... e' szoba fenékszinén valamelly deli termetű fehérszemély jár feketébe öltözve szemei előtt fel és alá mind össze nyolczszor.

Ezen tüneményes jelenet után az ajtó ismét bezáródik, 's Eduard félig eszmélve, félig álomban, azt se tudja, mi történik vele, midőn ismét a' teremben az iró asztal előtt áll a' 10 könyv előtt.

Most szerencsés, most látta már őt, ki élete szerencséjét meghatározza ... élete társa ... gyermekeinek anyja ... leend, 's most már csak az vagyon hátra, hogy a' 100.000 frankot is lássa....

„No uram, hát hogyan elégszik-meg kegyed?“ imigy szóllitja meg őt *** aszonyság.

Asszonyom! én meg vagyok bájolva, elragadtatva...“

„Most uram a' második vizsgálatra lépünk által, mert a' kisasszony tetszik ugyan az urnak, de látni kell, ha valljon kegyed is tetszik-e neki?“

Eduard ur ezen második vizsgálattól már kevesebbé fél; ő egy csinos fiatal ember, azt tudja; noha ha ezt eleve tudta vala, csizmájit megtisztogatta, 's fekete frakkját huzta volna magára (melly neki sokkal jobban áll, mint tágos felső kaputja), megborotválkozott 's haját kevessé felégette volna. De ennek nemlétében ugy segit magán, mint lehet; csizmája elejét pantalonja hátuljába megtörli, felső kaputját összehuzza, nyakkendőjét feljebb tolja, meg-

keféli magát kezével, 's *** asszonyságot mintegy valódi győző, ki diadalmáról bizonyos, nyomon követi.

Eduard ur egy hatszori ellépegetést köt-ki magának a' transparent ajtónál; férjfiúi méltósága többet nem enged-meg.

Midőn a' 10 könyves terembe visszajön, 's harmadszor magára hagyatik, magát a' pamlagra veti, 's ítéletét várja. Közben még is dobog szive, midőn a' pápaszemes urat közeledni látja, ki ugyan azon feszességgel 's nyugalommal lép a' terembe, mint legelőbb. Ő lajstromát ismét kezébe veszi, 's mig azt a' kiadandó házasságok könyvébe teszi, innepélyesen igy szóll:

„Vigasztalhatlanok vagyunk, uram, de kegyed a' kisasszonynak nem tetszett ... máskor talán szerencsésebb lesz!"

És megszégyenülve 's zavarodtan fogadta-meg a' fiatal ember, hogy ott soha többé meg nem jelenend.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Magyar Thalia.

A' közelebb lefolyt század utója, nevezetessen az 1790-dik esztendő volt az, melly szülte országunkban a' mindjárt árván maradott családot, a' magyar Thaliát. — Legelső volt t. Pest vármegye, melly azt mintegy örökben felfogta; azt, melly felett nemcsak ezen átok dörgött: „a' te arczodnak véres verejtékével egyed a' te kenyeredet" hanem még ez is „bujdosó, és vándorló lészesz e' földön" a' mi mind kettő beteljesedett; mert a' kóstolt sanyarú élet után 1795-dik esztben elkezdette bujdosását e' Hazai Vándor a' testvér Erdély ország felé, magát az ott 1792-ben született magyar Thaliával egyesitendő, honnét 1806-ban viszszatért szülő földje városába Debreczenbe; majd ismét 1812-ben Pestre, hol a' ts megye ujolag 1815-ig ápolgatta, 's akkor a' bujdosni kénytelent ts Borsod vármegyének ajálván, ez azt kebelébe fogadta. Azonban már ezen időben több felé vándorlottak Thalia papjai; közülök némellyeket 1818-ban ts Fejér vármegye vett pártfogása alá, 's őket 7 év alatt gondosan ápolgatta: de Thalia bujdosása nem Ulysses bujdosása volt, és a' 7 év czélhoz nem vezetett, 's azt kell hinnünk, hogy mint hajdan a' zsidóknak, ugy most a' magyar Thaliának 40 esztendeig kellett a' pusztában bujdosni, ugy hogy midőn most legutójára 1833-dik esztendei augustus 25-kén az örökbe fogadott magyar Thalia, melly már a' felserdült kort elérte, ts Pest vármegye pártfogásához folyamodott, a' ts megye lelkes Rendei legforróbb igyekezeteik, és tetemes áldozatjaik mellett se tehettek két év leforgása alatt egyebet, mint azt, hogy élelméről gondoskodtak; nem! mert a' bujdosás ideje nem tölt volt még el: most azonban egyszerre, nem csak ts Pest vármegye, hanem némelly lelkes hazafiak, ezeken kivül sz. k. Pest városa munkába vették a' magyar Thaliának Pesten megalapitását, sőt az ország gyülésén is lépések tétettek iránta, és köz akarattal czélba van véve az ő cs. k. főherczegsége által ajánlott Duna parti funduson

egy pompás magyar nemzeti szinházaknak felépitése. Azonban ts Pest vármegye jónak látta azt előre, hogy mi előtt azon pompás épület, mellynek felepitése különben is huzamósabb időt kiván, elkészülne, addig is egy kisebb, de a' czélnak tökéletesen megfelelő theatrumot épittessen, mellyben, mint valamelly nevelő intézetben, Thalia felkentjei mind inkább kiképeztetvén, Thalia pompásabb templomában annak idejében pirulás nélkül tehessék áldozatjokat; annálfogva a' Grassalkovich ő herczegsége által ajándékozott funduson nemcsak elkezdette az épitést, hanem annak a' huzamósan tartott esőzés daczára is jól felemelkedett falai biztositanak, hogy a' közelebb következő 1836-dik esztendőben Thaliánk nevendékei nyugodalomra tehetik-le abban vándor botjokat, 's a' régen ohajtott czélt annyival inkább elérhetik, mivel most már oszlanak a' Thaliát öldöklő előitéletek, simulnak az akadályok, lelkes férjfiak számosan hatalmas kezekkel pártolják ügyét, és nagyra nőtt forrasig hevült azon köz érzés, hogy Thalia az, melly a' miveltebbeknek tanúságos mulatságot, a' miveletlenebbeknek pedig pallérozódást is szerez; Thalia az, melly a' vétek fertelmes undokságát, és az erény kedveltető szépségét leplezetlenül látható ábrázatban tárja-ki előttünk; Thalia az, melly a' nemzetet boldogitó atyáskodó fejedelmet, mint földi Istent, mind inkább tiszteletre méltóvá, a' nemzet boldogitásáért hevülő tiszta kebelt pedig mind fejedelméhez mind hazájához hivebbé teszi; a' nemzeti Thalia végre az, melly a' nemzetnek egyik legdrágább kincsét, nyelvét, hallatja, pallérozza, és kedvessé teszi. — Ennyi jónak megszerzése és tulajdonunkká tehetése végett ki volna az, ki értékéhez képest többel vagy kevesebbel ne kivánna áldozni? A' hazáját szerető, 's annak felemelkedését és pallérozódását ohajtó buzgó hazafiak már eddig is — mint közönségesen tudva van — jeles áldozatokat tettek, és tesznek. Sz. Horváth Menyhárt.

A' pesti magyar szinházak ügyében t. n. Pest vgye közgyülésében nov. 17-kén elhatároztatott, hogy ámbár a' Duna partján épitendő nagy és pompás szinházat az ország gyülésén levő hazafiak köz ügygyé akarják tenni, annak költségeit 4—500.000 pengő forintra számitván: addig is azonban, mig e' szép czél létrejutand, a' kerepesi uton munkába vett ideigleni szinház épüljön-fel, hogy szinészink magokat a' fővárosban folyvást tökélyesithessék, és alkalmas tagokat a' jövő korra is képezhessenek, mit különben vándor pályán elérni teljes lehetetlenség volna.

Budán nov. 15-kén „Walburg éje“ tüneményes melodrama 4 felvonásban — 16-kán „Borgia Lucretia“ jött szinpadra. Ezen két estve Kántornét látni elég arra, hogy mindenki megismerje, milly keveset szólltunk még mindig ezen szinésznénk érdemeiről. Csak azt ohajtnók tudni, miért nem tisztelé-meg ma a' közönséget kijövetelével, miután tegnap olly zajosan előtapsoltatott. Minden esetre nem büszkeségnek, hanem valamelly akadálynak tulajdonitjuk ezt. — Valahányszor B. Lucretiát látjuk, keresve keressük ugyan benne a' vélt vakmerő szókat, de nem találjuk. — Az előfordultakban még nem találjuk azon rettenetes szabad szólllást, mellyel bélyegzik e' darabot azok, kik talán a'

lachryma-borról, Machiavelliről 's a't. vagy semmit vagy keveset tudnak. — Ha igy rontjuk minmagunk a' szindarabok hitelét, nem vagyunk-e hasonlók azon bajusztalan ifjúhoz, ki lóháton akar haladni, kenyérrel és sóval csalogatja magához a' legelő csikót, 's midőn ez végre hozzá ugrándoz — az szalad el, kitől előbb a' csikó szaladt. — Hogy most a' vásár daczára is (hidunk nem levén) kevés nézőnk van, azt talán nem kell esküvel erősitenünk. — 17-kén a' „cremonai szövétnekes" adatott. — Lendvayné assz. (a' czimszerepben) jeles játékáért darab folytában 's végén is férjével együtt (gr. Roderigo) előtapsoltatott. Somogyi ur (a' gróf szolgája) szerepét más kézbe kivantuk; mert noha jól tudá azt, de előadásában nem találtuk azon lelket, melly megkivántatott, midőn urának tetteit magasztalja az elbeszélésben. Néző és hallgató több, mint a' két utósó mutatványban. K.

HANGÁSZAT.

Czwrczek ur hangversenye Pesten. Nov. 2-kán a' pesti szinpadon Czw. ur a' szinházi orchestrum tagja „Sok és Sokféle" czim alatt szavalattal vegyitett nagy hangversenyt adott, mellynek részei voltak: 1) Hummel N. J. nagy ouverturája. — 2) Fuchs H. concertinója chromaticai kürtre; előadá Czwrczek ur. — 3) Lindpaintner dalváltozatai Himmel kedvelt themájára; éneklé Schebest l. a. — 4) Sydow Theodor „nemtő" czimű költeményét szavalá Grillné assz. — 5) Pfeiffer Ant. kettős flauta-concertja; játszá a' szerző 's 10 esztendős fija Adolf. — 6) Rossini ouverturája Tell Vilmosból; az öt obligat cellót játszák: Wagner, Perlasca, Kaszoni, Härtl és Rankl urak. — 7) Jansa L. adagiója 's rondója hegedűre; előadá Taborsky Ján. ur. — 8) Bellini Normájából Adalgisa és Norma duettja; éneklé Minkné assz. és Schebest l. a. — 9) Anschütz Ed. költeményét „az utósó carthagoi nő" elmondá Posinger ur. — 10) Hummel N. J. nagy változatai fortepianóra „a' mesteremberek lakozása" czimű daljátékból vett themára; játszá Erkel Ferencz ur. — 11) Meyerbeer „ördög Robert" operájából Izabella nagy ariája kardallal; éneklé Minkné assz. 's a' kardalnoki személyzet. — Nemcsak e' darabok helyes választása, de a' jeles előadók is elég érdekessé tehették volna ezen esti mulatságot; de hallgatók olly kevesen voltak, hogy a' szinteremet szinte üresnek lehete mondani.

Pesten a' nemzeti casino teremében nov. 15-kén szép számú gyülekezet vett részt a' szokott hangászati mulatságban, mellynek tartalma volt: 1) Onslow legelső quartettja B-dur. — 2) Mozart quintettje klarinettal (A-dur), mellyen Preisser ur jelesen játszott. — 3) Az álom; phantasia Kalchbrennertől; játszá fortepianón 5 huros és 4 fuvó hangszer kisérete mellett a' Bécsből jött fiatal csinos hangművészné Schmidt Fanny kisasszony, ki 19-kén a' pesti redoute-teremben nagy hangversenyt adott, miről máskor szóllandunk. Ha ezen mai rövid előadásából itélni szabad, benne egy gyakorlott klavirjátszónét fogunk tapasztalni, valamint erről már előre isértesittettünk bécsi hirlapok által.

Pesten Lanner ur novemb. 16-kán adá utósó reunióját a' városi tánczteremben „nefelejts-assamblée“ czim alatt. „Verbungosok“ czimű uj keringőjeit az igen mérséklett számú vendégek ismét nap tapssal fogadák 's ismételtették. — E' tancztermet bérlője Fischer ur (mi után az idén kitelik haszonbérletének ideje) a' közönség köztt bucsúzó német verseket osztatott-el. Jövőre, mint halljuk, e' teremeket Emerling ur, a' nádor-hotel bérlője vevé által.

Schmidt Erneszt ur franczia országban a' szorgalmi akademiának (Academie d' Industrie) tagja, és az Apollolyrának feltalálója, Budán a' szinházban nov. 17-kén adatott „cremonai szövétneken“ szinjaték 1-ső felvonása után ismerteté-meg velünk 1 lábnyi magos 6 hüvelyk széles, 4 octavás, 42 billentyűs, 6 hanglyukas, 's a' hirdetmény szerint oboe, klarinet, fagott és kürt hangjait magába egyesitő uj hangszerét. S. ur Parisban, Londonban 's német ország első városaiban köztetszést aratott; Cherubini, Rossini, Moscheles, Meyerbeer, Spohr, 's más első rendű hangszerzők elégedésöknek irásbeli bizonyitványaikat birja; az emlitett akademiától pedig ezüst érdempénzt nyert. Ezen uj hangszer Apollo lyrájának alakját viseli, 's fekete fából áll könnyen tartható teste. Hangjai gyengék 's kellemesek, és nagyon hasonlók az Aeolodiconéihoz, mellyeket fuvóka-csőbe fujván a' tulajdonos csal-ki belsejéből; egyébiránt csak egyes hangokban, accordokban ritkán játszik rajta. Legmeglepőbbek azonban a' félre tett lantból hallatszott egész accordokból álló viszhangok. Ez uttal a' művész ur Weber-től egy adagiót, egy viszhanggal kisért vadász-fanfare-t, cavatinát a' porticii némából, Körner F-től egy marsot, 's végre az ugy nevezett „varázskürtöt“ vagy is vadász-viszhangokat (félre tett hangszere mellett) adá elő. Minden darabja után tapsokkal jutalmaztaték. Azonban két körülmény szerzé gyanút némelly hallgatónál, t. i. midőn a' viszhang mintegy szinfalak közül hallatszott kijőni — és — midőn lyrájának felső részét levevé, bele fujt, 's hüvelykével a' nyilást betartván a' melodia tovább is ön magától folytattatott (valamint a' dudánál), ugy hogy baro de Manx trombitájára emlékeztettünk, melly a' kályha mögött magától fúvá a' posta-sip zenéjét, miután a' belefagyott hang fölolvadt. S. ur rázta ugyan kevessé sipját, de ez még se vala elegendő arra, hogy önkénytelenül a' soroksári kötéltánczosra 's az előbbi postasipra minket ne emlékeztetett volna. Különben a' csinos alakú hangszer kellemes mulatságul szolgált, habár fel nem foghatván minden titkát az inganno felice-vel vigasztaltuk is magunkat.

DIVAT.

Parisban a' páva-tollakat nagyon kezdik viselni mind bárson kalapokon mind fejkötőken; azok közül t. i. a' pehej-tollak strucz tollal köttetnek öszve; láttatnak haras-papagáj és paradicsom-madár tollai is. — Felruhára fekete vagy setét kék damasz megható bájjal használtatik; alruhára fehér rajzos király-atlasz. — A' popelin ismét divatba kezd jönni fél toiletteban; ez a' damasz és király atlasz között közép helyet foglal-el. — Boát keveset látni, annál több atlasz-palatint, melly blonde-al, vagy prémmel van körülszegve. — A' szalma-kalapok félre tétettek, 's helyőket gesztenye, viola, és lila szinű bárson kalapok foglalák-el; rajtok tollak lebegnek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

95.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön november 26kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Bucsúm a' csattogánytól.

Bús ködlepelben szállt-le szelid napunk,
'S az estvidékről ünnepi csend lebeg.
Kellő a' táj. Im majd az alkony
Csillaga felragyog égi bájjal.

Minden nesz elhuny. Csak te, ki nappalon
E' rózsaberket zengzeted édeni
Vigalmain hangoztatod — most
Folyton epedve, nyögelve zajgasz.

Szünj hím! mivel nőpárod is elbusul.
Szünj; lám vigasztal csókja hevével. Ah
Nyugodj madárkám. — Vagy talán hogy
Sejted e' szép berek elvirultát?!

Igen. Tehát már a' szomorú bucsú-
Danára készülsz?! Holnap el-elkeserg
Hát már dalod, 's megválsz — örökre?!
Csak ne örökre, szelid madárkám!

Tudod, mikor vig kedv röpösött-körül
Még engem is? Most — elkomorult napom.
Enyelgve danlál akkor, 's im most
Sirsz, rokonérzetü, bánatimban.

Édelgve ömlék bájdalodon szivem
Egykor; de már most, édes öröm! te le-
Tüntél. — Fogadd, hű csattogánypár!
'S vedd szeliden — ha utólra — búcsúm.

Én még talán majd végire várom az
Őszt; ah de szörnyen rettegem a' telet.
Térj-vissza majd nyíló tavaszra,
És viruló siromat keresd-fel.

Etelkavári Molnár Pál.

Petrarca Francesco.

Azon emberek közé tartozik Petrarca, kiknek sokat köszön az emberiség azért, hogy uj életre hozták a' tudományokat, mikor sürű setétség fedte az egész földet. Jelen emberünk született jul. 20-kán 1304-ben Arezzóban a' florenczi kerületben, azon helyen, melly az őt megelőző Dante 's korabelije Boccacio által is elhiresült. Ritkán lesz bölcsője ('s olly rövid idő alatt) egy kis vá-

ros illy három litterator hősnek. Petrarca atyja Florenczban törvénytudós volt; de innen csak hamar fija születése után kénytelen vala elszaladni az olasz honban akkor olly nagyon divatozó polgári háború miatt. Az ifjú Petrarcának is törvénytudósnak kelle lenni, de Virgilius és Cicero többet nyomtak előtte, mint Justinianus codexe. Bár szigorú atyja el vette is tőle kedveltjeit, vágya még jobban fölkelt irántok; 's miután atyja meghalt, az alig 22 éves fiatal Petrarcát semmi se gátlá csak azoknak élni. Papi állapotot választa, de magát fel nem szenteltette, 's megelégült azon ajándékkal, melylyel fölébredt, 's melly a' már szép menetelt nyert költői adományát jutalmazta. Ez által örökitette nevét Petrarca, ámbár nem csak ez volt egyedüli érdeme. Egy történet, melly életének különös fordulatot adott, sokat tett költői adománya kifejtésére. Élte 27-dik évében látta-meg Avignonban Hugo de Sadesnak nőjét Laurát, kit mint lelkére és testére egyiránti ideált imádott, 's száz sonettekben, és canzonokban mint bálványzott szerelmesét megénekelt, ugy hogy mindkettejeknek neve örökre fenn marad. Némellyek hitték, hogy Laura nem létezett, hanem az csak a' nemes 's magos kellemre feltüzelt phantasia gyermeke lett volna. De ezzel ellenkezik sok sonettjeinek tartalma 's későbbi adatjai, leveleinek és prosai munkáinak. Elég az, hogy ezen tiszta idealis szerelem által föléledt költői geniusa, 's mit az hátrahagyott, nevét örökössé tette, bárha másképpen is kijelelt volt. Petrarca t. i. beutazta Európának nagy részét, megkereste a' spanyol partokat, bejárta angol hont, általutazta a' Rénus melléki városokat egészen le Flandriáig; elment Parisba és Prágába is. Ezt részint tanulási vágyból tette, részint status-dolgokat folytatott: mert királyok és fejedelmek nagyon szerették őt tudományáért, 's ismereteiért, különösen IV-dik Károly német császár. Petrarca nem kevesbbé érdemli-meg hálás tiszteletünket, mint előmozditója a' régi nyelveknek; ő Cicero leveleit elővette a' porból; kéziratokat gyüjtött; Boccacio barátjával szorgalmatosan tanulta a' görög nyelvet. Illy nemes czélját és igyekezetét mindenki mindenhol elismerte, 's e' szerint 1340-ben Romában a' capitoliumban mint költő megkoronáztatott; de mi felette különös, az nem pompás olasz sonettjeiért és canzonjaiért történt, hanem „Afrika" nevű be nem végzett 's rég elfelejtett latin költeményeért. Tizenkét ifjú patricius skarlát köntösben, és hat követ az előkelő házakból zöld öltözetben virág-koszorúval vitték-fel őt fejedelmek és nemesek mellett a' hegyre, hol gróf Anguitlar mint senator a' sella curulist elfoglalta. Most egy herold Petrarca nevét kiáltja; ő előáll, 's Virgilius egyik helye felett beszédet tart, áldást kért Romára, 's letérdepelvén a' senátor

elejébe elveszi a' babér-koszorút e' szóval: „az érdem jutalmául.“ A' nép kiáltozá: „éljen a' capitolium, éljen a' költő.“ Egy sonettel köszönte-meg Petrarca a' megtiszteltetést, 's azután koszorúját szent Péter képe fölébe akasztá. A' Petrarcának adatott pergamen azt foglalá magában, hogy 1300 év eltölte után a' megkoronázott költőnek czime és szabadsága viszont uj életre hozatott, 's neki mindig joga leend választásaként babér- borostyán- myrthus- koszorút hordozni, költői ruhába öltözni, vitatkozni 's irni, a' mint akar. Petrarca sokszor változtatta lakhelyét; utósó éveit Paduához közel Arqua városkában töltötte, hol jul. 19-én 1374-ki jul. 18-kán tanulás köztt a' guta megütötte. Fejét könyvére téve találták őt. Petrarca ekkor éppen 70 éves volt. Ott feküsznek csontjai nem messze az imádott Laurától, ki még 1348-ban pestis áldozatja lett, de Petrarca őt még is soha nem feledte-el. —

a a.

SZORGALOM.

Tejet hosszabb ideig eltartani. Egyik angol hirlap következő módot ajánl a' tejnek hosszabb ideig eltarthatására, sőt még utra is romlatlanul elvihetésére. Az ujan fejt tej palaczkokba töltetik, mellyeknek igen tisztáknak 's nagy szorgalommal bedugva kell lenni. Ekkor a' palaczkok szalma-halomra tétetnek, és szalma által elkülönitve valamelly üstbe (bográcz), melly vizzel megtöltetik. Ezen üst alatt mind addig tüz égjen, mig a' viz forrni kezd; mihelyt ez megtörtént, a' tüz eloltatik, 's a' palaczkok addig hagyatnak vizben, mig ez egészen meg nem hül. Ezután a' palaczkok hüs helyre tétetnek, 's meg lehet felőle győződni, hogy a' tej meg nem savanyodik. Bizonyos angol utazó illy palaczkokat egészen Nyugotindiáig 's onnét vissza angol országba vitt magával, hol megnyittatván, a' tej olly jó izű volt, mintha csak éppen akkor fejték volna.

Nevezetes gőzhajó. Egyike a' legnevezetesebb gőzhajóknak jelenleg Londonban látható; felső nyomása egészen ezüstből van, 's az üsttel együtt egy 20 sous-darabon elfér. Egy gyüszű megoltalmazza az idő befolyásától, 's a' gőzüstben éppen annyi viz van, hogy a' mechanismust mintegy öt perczig tartó mozgásba hozhassa. — Remélni lehet, hogy nem sokára falórákat fognak feltalálni, mellyek gőz által hozattatnak mozgásba.

Üveg mérőserpenyők. Paduában bizonyos Gobbato Vincze ur üveg mérőserpenyőket talált-fel, mivel az érczből készültek nem néha az egészségre nézve káros befolyással vannak. Ezen uj mérőserpenyők egyébként olcsóbba jönnek, mint az érczből készülttek, 's szint' olly sokáig eltartanak, mint emezek.

b

SZOBRÁSZAT.

Müller János emlékszobra. Müller János a' nagy történetiró tetemein Kasselban egyszerű sirkő nyugodt eddig. A' fels. bajor király azonban legujabban azt végzé, hogy a' sok érdemű historiographnak tiszteletére emlékszobor állittassék. Ezen emlékszobor, mint halljuk, immár készen van, 's Kasselba nem sokára megérkezik, miről aztán olvasóinkat mi is tudósitani el nem mulasztjuk.

Lanno szobrász Parisban nem rég Aesculapot faragá-ki kőből, 's a' szobor az „ecole de Médecine" clinicai ispotálja előtt állittatott-fel Parisban. Mondatik e' műről, hogy az ujabb művészetnek franczia országban ez valódi 's méltó büszkesége.

Lander szobra. Ama hires afrikai utazónak **Lander**nak emlékoszlopot készülnek a' Londoniak állitani. Az alapkő jun. 16-kán tétetett-le Cornwallban. A' Regélő-Honművész mult évben körülményesen leirta ezen nevezetes embernek afrikai utazását.

Alceste megszabaditása Herkules által. Midőn a' mult esztendőben ama hires szobrász **Marchesi** Pompeo Maylandban a' tudva levő tüzvész által mindannyi műdarabjait elveszté, 's e' szerint egész műbirtoka semmivé tétetett, több jószivű műbarátok összeállván közakarattal egy uj nagyszerű munkát csináltattak a' művésznél, hogy őt némiképp megvigasztalnák 's felsegélnék. **Marchesi** örömmel 's kedvvel fogott munkajához, melly Alcestének Herkules által megszabaditását tárgyazza. A' mű már is jól előrehaladott; competens személyek, kik a' mintát látták, nem csudálhatják eléggé azon nemességet, erőt 's kellemet, mellyet a' művész mind a' férjfi mind az asszonyi alakokra lehelt, 's oda nyilatkoznak, hogy ez leend Marchesi műveinek talán legjelesbike. A' műdarab azután egyik nyilvános kertben fog felállittatni, ott, hol az égés előtt a' művész műhelye állott, és igy ezen kedvelt sétányt még inkább diszesitendi.

A' tuilleriák szobrai. A' tuilleriák kertjében legujabban ismét felállittatott egy uj szobor, t. i. **Periklesé**, ugy, hogy most a' palota előtti szobrok száma teljes lett. Ezen négy szobor következő rendben áll: Perikles **Debaytól**; Phidias **Pradiertól**; Cincinnatus **Foyatiertől**, 's Virgil földmivelője **Lemaire**-től. Mind a' négy igen jól sikerült munka, 's csinos dolgozatúak levén a' franczia szobrászatnak diszére válnak.

Orleani szüz képszobra. Romában egy franczia dáma, d'**Escars** herczegné, 5 láb magos szobrot emeltetett carrarai márványból az orleani szüz d'Arc Johanna tiszteletére, mellyel erénydijt akar állitani hazája minden városainak, mellyek a' legszebb példát adták.

HAZAI HIRLELŐ.

Fertő lecsapolása. A' pozsoni német hirlap következőt közöl. Óvár nov. 12-kén. Tegnap kezdeték-meg innepélyesen a' Fertő tavi vizeknek bebocsatása ama 16.000 ölnyi hosszú fő csatornába, melly Rábcza folyótól kezdve Bő-Sárkány alatt egészen a' Fertőig Pomogy felett huzatott egyenesen vonalban, mellyből az óvári uradalom saját birtokain a' mult tavaszkor 9000 ölet végzett-el, 's az esterházi uradalom ahhoz Tetény körül a' királytó fölött 7000 ölnyi meghosszabbitással járult. Fő méltóságú Esterházy herczeg a' jelenvolt számos nép örömkiáltása, ágyú-ropogás, és muzsika zengése köztt a' viz bebocsátását ásószurással legelső kezdé-meg, 's ezen innepiségre meghivott m. Szegedy Ferencz cs. kir. kamarás, verőczei főispán és hétszemélyes biró urat, valamint Dengláczi Wittmann Antal urat is fens. Károly főherczeg uradalmainak igazgatóját hasonló ásószurás tevésére szóllitá-fel. — Ez, valamint az óvári uradalom részéről már korábban tett nagy csatornázás 's országut-féle töltésutak, szintén a' fő m. Esterházy hg részéről hasonló nemű művekre tett készületek, ugy Zichy grófnak uradalmán Libeny vidékén ugyan azon czélra járulása minden kétséget eloszlatnak, hogy a' több százados, igen egészségtelen, 's 100.000 holdnál többre terjedő Hanság nevű posvány fens. Károly főherczeg és fő méltóságú Esterházy hg hazafias vállalatjok által kiszárittatik, és, mint már részenként történt is, legtermékenyebb virányokká változtattatik.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Vásári történetek. Legközelebb mult pesti vásár alatt, valamint máskor 's máshol is történni szokott, több nevezetes tolvajság 's figyelemre méltó eset ada magát elő. — Közülök csak egy párt akarunk közleni. — 1) Nov. 15-kén a' kecskeméti kapu környékén estve R. kapitán ur hintójában ülve egy szük utszába hajtat, 's eszrevevén, hogy valaki a' kocsinak hátulsó bakján fészkelődik, parancsolja kocsisának, hogy csapna ostorával hátra az alkalmatlan vendég elüzetése végett. Egy pár minutum mulva a' kocsi oldala látatlan kéz által keresztül döfetett jó forma hosszú kard-darabbal, melly durva fanyelbe volt eresztve. A' nyel is keresztül hatott a' lyukon. Szerencsére R. ur nem azon oldalon ült, és semmi baja nem történt. — 2) A' vásár 2-dik hetében I. ur egy kivándorlott Lengyellel, kit magánál könyörületességből ápolt, Mátyás király fogadóba szállott, 's estve eladott gyapjából bevett 15 ezer forintját vánkosa alá rejtvén, elaludt. A' vele egy szobában háló Lengyel nagy vigyázattal éj közben kivoná ama summapénzt I. ur vánkosa alól, 's lovat vásárolván magának még azon hajnalban a' városból elillant. — 3) Lanner és a' vele utazott Fischer urnak két ládájokat, mellyekbe ruhájik 's némelly érő jószágaik rejtve valának, mielőtt Győrre értek volna, a' kocsi bakjáról levágták; és igy Lanner szomorú emlékezetet visz magával Bécsbe magyar országból.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán nov. 18-kán Kisfaludy „leány-őrzője" — 21-kén „amsterdami hohér" — 22-kén „Parlagi Jancsi, vagy, a' szerelem csudáji"

vigjáték 4 felv. Kovacsóczy fordítása szerint (legelőször) fordult-meg színpadunkon. Az utóbbiról máskor. — Jövő szombaton (28-án) Egressy úr részére „a' vas álorcza" igen érdekes szinjáték adatik Garay fordítása szerint.

Esztergomból. — Abday Sándor színész igazgató, ki mult télen által olly részvéttel, millyet még itt nem tapasztaltunk, adá mutatványait, tőlünk elköltözésekor (Szent György hava közepén) November elsőjére határozá visszajövetelét: de nem tudni, mi okból — ha t. közönségünktől olly huzamós ideig pártoltatott is — szavát meg nem tartotta; 's ámbár még remény lehetett eljövetele iránt, még is már nehany lelkes honfiak az unalmas téli óráknak henyélve töltésétől féltenek; midőn e' részbeli aggodalmát a' napokban Veszprémből ide érkezett Baky Gábor nemzeti színésznek tizenkét személyből álló társasága szétoszlatá. Ekkor előre haladásunk minden barátinak ajakiról illy öröm-ittas hangok gördülének: „Hozott Isten titeket Thalia vándorfijai! üdv nektek nemzeti nyelvünk pallérozásában fáradozó férjfiak! lelkesitsen titeket a' Mindenható, hogy adandó erkölcsi mutatványaitokkal pártolóitok sziveibe olthassátok annak csiráját, mi jó; — utáltassátok, mi gonosz; — enyelegve mulattatva tudassátok, mi való; — szóval, vezérek legyetek azon ösvényen, melly ama drága kincshez, az erény forrásához vezethet." — Én pedig ezen tiszta lelki kivánatokhoz csatolám: hogy tegyen bár kiki részéről annyit, mennyit én csekély tehetségem szerint ügyetek elősegitésére teendek; akarám mondani, látogassák lelkes honfiaink Thalia templomát szorgalmasan. — De még nincs vége irányzatomnak. Hogy lássa a' haza, mennyit fáradoztok, 's t. közönségünk mennyire vesz részt iparkodásaitokban, Honművészünk tudatni kivánja azt; ez lesz tehát a' tükör, mellyben kiki láthatandja, mennyire terjed a' két részbeli ipar. — Ámde előre figyelmeztetni kivánok mindenkit, hogy a' tükrök az elejébe álló alak mineműségéhez képest különbözőt mutatnak; azért, ha ne talán néha utba igazitásul az igazat részrehajlatlanul kimondani kénytelen leend Honművészünk, ne csüggedjetek-el lelkes hazafiak! hiszen „hibázni ember tulajdona!" bírói pálczám érintései tehát haragra soha, de szorgalomra gerjesszen. — Lássuk tehát, mit mutat az első, mit a' második tükörbe nézés. — Folyó hó 7-én adák első mutatványukat Stein Bernát után Kassay által forditott 5 felvonásos, 's e' czimű vitézi nézőjátékkal: „a' fegyveres bajtársak." Nézőink száma ez uttal igen kevés; alig mulá, vagy talán be se tölté a' 30-at, 's ezek között is 5 Izraelita volt! — Hazafiak!!! — Színészeink közül, mennyire az első látványból itélni szabad, Berényi (Hohenburgi Konrád) az öreg vitéznek szerepét nehány érzékenyebb jeleneteit, főkép Huberttal, kivéve — jól vivé. Bakyné (Gertrud) az atyja által erőtetett férjhez-menéstől vonakodó szüzet csaknem egyforma hanggal, sőt az elragadtatás idején sem elegendő tüzzel, se szabad gestisatióval adá; jól ellenben a' tömlöczben első jelenetét. Mészárosné (Mathilde) dicséretére semmi vonzalom. Ragályi (Felsenhorsti Veit) zsenge itéletünk szerint legkifejlőbb mozdulatokkal ajánlá magát; az indulatot arcz vonásai által is jól kitünteté; még valami ugyan kivántatik a' tökéletességhez, t. i. Gertrud elragadtatásakor virgonczabb — utóso jelenetében az elszántság kitüntetésére miveltebb mozdulatok.

Baky Gábor (Hubert) öltözete helyes, szó-kiejtése azonban az indulatok változásakor lassúbb is lehet; mert szintén a' gyors szavalásnak is van ideje; testi állása 's mozdulatjai hajlóbbak is lehetnek a' feszes helyett. Ifj. Berényi (Antal várnagy) tiszta szavú; Baky (Hans fegyveres) szerepének mineműségéhez képest jól de igen hangosan beszélt.

A' Pesten épülőben levő magyar szinházra a' t. megyének mult héti nagy gyülése alatt jelen volt hazafiak ujolag épitési szereket 's mintegy 7 ezer v. ftot ajánlottak.

Gyöngyösön mult héten keresztül utazván jelen valék a' Kilényi igazgatása alatt levő társaság előadásán nov. 12-kén, midőn „a' bűbájos tulipán" tüneményes vig játék dalokkal fordult-meg a' szinpadon. E' mutatvány feltagolásába nem bocsátkozom, elég ismeretes levén az előadóknak erejekhez mért tehetségeik. Alkalmasint valamennyit együtt láthatám, kik következők: Johanna (Eliza), Jozefa (Fritz), Lilla (Zsuzsi), Heténvinné (Gertrud) — Ajtai (herczeg), Hevesi (gróf), Kilényi (Verner), Király (Márton és Gotfrid), Kecskés (Máté és Antal), Török (Mátyás), Andrási (Malachias), Zordi (Kristóf), Kolosi (büvös), Baksay (vitéz). Hogy a' kovács legények négyes énekét kisérő muzsika olly roszul sikerült, méltán csudálhatám, tanult hangászok levén az orchestrum tagjai. — A' Gellért hegyi tulipánt, bűvös kocsit, 's az igazság győzedelmét — mint a' czédula hirdeté — Török Károly, a' társaság szinmestere és festője rendelé-el.

Debreczenben sept. 17-kén „az Indusok Angliában" Éder által forditott vigjátékban Chiabayné Gurli szerepét, mint természettől nyert szinészeti tökélyeit kitüntető művét, némellykor jelenkezett túlhatással adá; mit azonban közönség előtti tetsz-vágynak is lehet tulajdonitni. Schmidt kereskedőnek (Kis) a' születési rang korságában gyötrődő nőjét Udvarhelyiné, Sámuelt, a' felettébb is ősz parókás harminczadi felügyelőt, Éder olly bohózati mimmel, hogy még a' sugó is nevette, Robertet a' hajós kapitánt László kiáltozó hangon adá. — Bár a' fenn hangú beszélés tulajdona is egy olly természetes vizi embernek: de más az még is, mellyen annak utánzása kedvesen hat a' hallgatók fülébe. — Faczir Indust (Fáncsy) nemes érzésű atyjának Kaberdárnak (Baranyi) szerelmi lemondása után visszanyert mátkájához kevessé érzéketlennek találtuk; mi azonban nem vala természet feletti olly mátkához, mint Lidi, kinek szerepét a' fához hasonlitott G. Victoria (mint értetlen iskolás leczkéjét) minden érzés nélküli felmondással hangoztatá-el. Benne nem nagy nyereséget szemlélünk a' társaság részére, kivált ha a' szerep-osztás ezután is olly szerencsétlenül megy végbe reá nézve, mint eddig tapasztaltuk; 's ezt az elrendelőnek azért kivánjuk megsugni, nehogy közönségünket illyesek által tovább is kedvetlenitni kivánja; mert hol illy rendes igazgatóság van, ott tartoznak az alattvalók az erejekhez mért szerepet elfogadni. Staff (Szákfy), Stuff (Chiabay) ügyészek, Sámuel nevezése szerint notariusok, torzképet (carricaturát) tüntető jelenete gyengébben adathatnék, mennyiben az illyesmik a' miveltség kitüzött fő irányának soha se képesek megfelelni.

Mlgr és Szlzr.

HANGÁSZAT.

Schmidt Fanny k. a. Pesten a' kisebb redoute-teremben nov. 10-kén adá első nagy hangversenyét szép számú közönség előtt. A' „Don Juan-ból" adatott ouvertura után a' fiatal versenylőné Field J. 6-dik concertjának első darabját játszá fortepianón egész orchestrum kiséretével. — 2) Minkné assz. Heroldnak „párviadal" czimű operájából ama kedvelt nagy ariát ritka kellemmel éneklé. A' violin-solót jeles Szerwaczinszkynk megható bájjal 's finomsággal játszá e' szép dal mellé. — 3) Grohmann ur Gellertnek két költeményeit „Inkle és Yariko" — és „Krispin" olvasá-fel, mellyek azonban nem igen voltak mulattatók. — 4) Szervaczinszky ur Durant potpourriját (lengyel themákra) hegedűn szokott jelességgel játszá. — Berekeszté az egészt Thalberg Zsigmond phantasiája „Don Juan-ból" vett themákra, csupán fortepianón játszva a' versenylőné által. Nem annyira az emlitett concertban, mint ebben tünt-ki Schmidt k. a. nagy gyorsasága a' játszásban. Amabban talán elfogultsága okozá, hogy szinte folyvást tartó egyforma igen csendes játszás-módot követett, a' muzsikai periodusokat kevessé különbözteté-meg, 's az egyes kitüntetendő hangokat minden erősebb megnyomás nélkül ejté-ki, mi orchestrum mellett nagy hijányt éreztete, 's egyhangúságot, érzéketlenséget szült. Ellenben utóbbi darabjában a' fortéval olly mértéktelenül élt, hogy a' műnek kellemei, 's érzékeny részei valamelly nagy hangzsibajjal elegyedvén öszve ki nem tünhettek. A' versenylő fiatal művésznének nagy hangászati talentuma, mellyet tagadnunk lehetetlen, biztosit, hogy idővel e' tapasztalt hijányokon javitani fog, 's az érzés-teljes játszást a' művészivel párositandja, vagy is az előadás aesthesisét a' művészettel egyesitendi. Egyébiránt zajos tapsokkal 's ismételt előhivatással tiszteltetett. — Bemeneti dij egy pengő forint volt.

A' Reuniók Pesten, kivált a' hét választóknál mindkét nemből megjelent vendégekre nézve olly népesek és pompásak, millyeket csak Bécsben láttunk. Legközelebb nov. 22-kén Schmidt Erneszt ur a' franczia országi academie d' industrie tagja is játszék ott saját találmányú apollo-lyráján, melly hangszer, mint ujabban tapasztaltuk, csakugyan az aeolodicon és kézharmonika (accordion) elemein alapul. Az utóbbinál tökélyesebb ugyan, de még tökélyesebbé válhatik, ha rajta több hangból is lehet majd játszani, 's félhangok is készülnek benne. Hangjairól itélve belső gépelyzete alkalmasint ugyan az, melly az aeolodiconé 's accordioné. — A' pesti nagyobb fogadók bérlőjei mindenkép vetekednek reuniójikat érdekessé tenni. A' vadászkürt bérlője azt leginkább kecsegtető rózsa-soirée, petite-soirée, virág-soirée, 's tudja, miféle czimekkel, az asszonyságoknak osztott bokrétákkal 's nyomtatott versekkel igyekszik eszközleni. Mult 21-kén szavalati-hangászati soirée nevet adott neki, 's valóban ezen estve Selka ur által Saphirnak és Schillernek három költeményeit declamáltatta.

DIVAT.

49-dik divatkép (Parisból). — Bárson kalap tollakkal; ruha Rahel-atlaszból. — Bécsi divat nov. 19-kén férjfiak számára: hosszú téli felruha melé d' Esperance-ból tompa galléral szálas bársonnal bélelve; Silkstruck-pantalon; világos kék frak; — szederj-szinű rövid kapot kis zsebbel bal melljén; mellény szürke moire d' Ispahanból; barna koczkás pantalon.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

96.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap november 29kén 1835.

KÖLTÉSZET.

Könyörgés.

Nézd csak édes
E' kebelnek
Értted égő
Lángjait;

Halljad e' hű
Szivnek értted
Nyughatatlan
Zajjait.

Nézd szememből,
Bú-facsarta
Könnyeim mint
Hullanak;

Halljad, a' szók
Ajkaimról
Milly keservvel
Hangzanak.

Lányka nézd, halld,
Mit panaszlék;
Nézd, 's nem léssz olly
Kegytelen,

Téged látva
Zajga keblem,
És azóta
Csendtelen.

Szívem e' föld
Száz ezernyi
Kincse köztt mást
Nem kiván:

Mint szerelmed' —
Ezt az egyet —
Túl a' sírig
Drága lány!

Szánj tehát meg,
'S mondjad im ezt,
Vígasztalva
Engemet:

„Ó ne búsulj
Kedves édes,
Hisz' szeretlek
Tégedet!"

Csendhelyi K. Károly.

SZORGALOM.

Selyem-tenyésztés. A' Rhone torkolatjáról nevezett departementban a' selyemfonó malmok legnagyobb munkásságban vannak. A' mennyiség általánosan véve felette jól ütött-ki, 's az ár jó lábon áll, t. i. egy-egy font gubó 32—33 sous-ba kerül; az összes mennyiség 7.000 mázsa, mi a' departementnak 1.200.000 frankot hozbe. Ezen 7.000 mázsa 650 mázsa fonalat ad, melly 1.430.000 frankot ér, mi szerint a' fonóknak több mint 200.000 frank nyereség

jut. Ezen szorgalmi ág évről évre nevelkedik; számos eperjfa ültetések keletkeznek minden felől, mellyek nem sokára ismét uj nyereségi forrást nyitandanak a' kerületnek. — Meddig késik honunk a' selyem-tenyésztéshez férjfiasabban fogni?!

FESTÉSZET

Van Dyk.

Van Dyk Antal, a' nagy festész, a' flamandi iskolának Rubens után, ki azt alapitotta, első mestere, 1599-ben született Antwerpban. Atyjától, ki üvegfestő vala, a' rajzolás első alapjait tanulta, 's igy felkészülve Palens Henrik műhelyébe ment, ki az ős kornak műveit tanulta, 's Romában a' legjelesebb mesterek alatt tölté-el idejét. A' fiatal Dyk rendkivüli tanulás-vágya tette azt, hogy minden pillanatot használt magát mind theoriában, mind gyakorlati festészetben kimivelhetni, ugy hogy rövid idő alatt mind annyi tanuló társait maga megett hagyná. Miután Rubensnek kitünőleg jeles érdemeiről hallott, 's alkalma is volt ezen mestertől nehány festvényeket láthatni, törekedett az érdemért, hogy ennek iskolájába felvétessék. Rubens csak hamar észre vevén uj tanitványának szép tehetségeit, őt igen megszerette, és sok gondot forditott tanitására. A' következő anekdota, mellyet Watelet után mondunk-el, tanúul szolgálhat, mennyire igazolák e' barátságot Van Dyk előmenetelei.

„Midőn Rubens elment hazulról — igy beszélik — egyik inasától a' tanitványok mindig engedelmet kaptak az ő dolgozó szobájába mehetni. Czéljok az volt, hogy különféle fokokig bevégzett festvényein modorját és módját, miképpen a' képeket elkezdi 's bevégzi, megtanulnák. De mint mindenütt játék keveri magát az ifiúság tanulmányai közé, ugy itt is egykor a' tanitványok egymást ide oda lökdösék, 's egyike egy festvényre esett, mellyen Rubens nem sokkal ezelőtt a' húsrészeket egészité-ki; az esés által egy Magdolnának karja 's egy Madonnának arcza és álla törültetett-el. A' tanitványok megrettenése akkora volt, hogy mindegyik már az elüzetéstől félt; csak még három óra volt hátra, 's Rubens haza jövendő vala. — Mit kelljen kezdeni? — Ekkor egyik azt tanácsolja, hogy közöttek a' legügyesebb a' kárt ismét jóvá tegye; a' választás Van Dykre esett. Minél nagyobb volt ennek félelme mestere haragjától, annál szorgalmasabban iparkodék őt mindenben követni. Másnap midőn Rubens tanitványai kiséretében szobájába lép, megnézi festvényét, 's midőn a' Van Dyktől megjavitott részeket nézegeti: „ez tegnapi darabom — ugymond — nem a' legroszabb.“ De közelebbi megvizsgálás után a' festvényen csakugyan eszre vevé az idegen kezet, 's a' tanitványok vallomása csak emelé még a' jó véle-

ményt, mellyben Van Dyk Rubens előtt állott.“ Rubensnek, ki munkákkal elhalmoztatott, e' talentum igen nagy hasznára vált; mert sok festvényen, mellyek egyedül övéinek mondatnak, Van Dyk sikeres segéd kezet nyujtott.

Van Dyk az arczkép-festésben már igen nagy tökélyességre lépett, 's miután Rubenst elhagyta, sokan lefestették magokat nála, 's őt olly bőkezűn fizették, hogy jónak látta magát kitünőleg a' festésnek e' nemére szentelni. Alaptalan tehát azon állitás, hogy Rubens féltékenységből tanácsolta volna neki, hogy a' történeti festészetet az arczképfestéssel cserélné-fel. Hiszen Van Dyk még akkor is festett történeti tárgyakat, miután Rubens iskolájából kikerült, 's a' tanitványnak mestere iránti háladatossága és tiszteletének adott számos bizonyságai az utóbbinak illy nemtelen gondolkodás-módja ellen hangosan szóllnak. Ellenben Rubensnek Van Dyk hirén még inkább örülnie 's neki még nagyobb szerencsét kellett kivánni, mivel ő birta reá Van Dyket egy utazást tenni olasz országba, hogy ott magát még jobban kimivelhesse.

Van Dyk ennek következésében először Velenczében mulatott, hol ezen város nagy festészeihez csatlá magát; 's noha már maga is a' legügyesebb mesterek közé számittatott, nagy szorgalommal tanulta Titian és Veronai Pál festvényeit. Ő ezen jeles művészek legjobb munkájit mind lemásolta magának, 's vigyázott egyszersmind arczfestési modorjokra. Váltogatva Genuában, Romában 's olasz ország egyéb városaiban tartozkodott, hol nem csak élelmét kereshette-meg munkájiból, hanem alkalmat is talált elméjének mivelése által hasznát keresni. Olasz országból Siciliába ment, hol Philibert savoyi (sabaudiai) fejedelmet, és a' siciliai alkirályt festette-le, 's darab ideig Palermóban tartozkodott. Ő ezen városban sok munkát kapott, de mivel éppen akkor valamelly ragadós nyavala ütött-ki az országban, tehát Van Dyk vissza evezett Genuába, honnét Flandriába visszaindulni szándékozott.

Több festvények, mellyeket hazája számára készitett, megmutatták, milly sikeres volt kimiveltetésére nézve olasz országi mulatása, midőn a' courtrai-i kanonokok nála egy oltárképet rendeltekmeg. Van Dyk keresztre feszitett Jézust festett, 's azon pillanatot választá-ki, midőn a' hóhérok a' keresztet éppen felállitani törekednek. Midőn a' művész képe megérkezett, összegyült a' kanonokság, 's a' festvényt utálatosnak, a' művészt pedig nyomorú kontárnak szidalmazta. Ezen itélet-tétel után a' gyülés szétoszlott. A' kép azonban a' templomban felállittatott, 's Van Dyknek fáradtságába került pénzét értte megkapni. Azonban nehány műismerők által, kik Courtrain keresztül utaztak, a' kép igen nagy hirre ka-

pott, 's átalánosan a' művész legremekebbjének ismertetett-el. A' kanonokok ujra két képet rendeltek Van Dyknél; de ez a' rajta ejtett szeny végett kérésöket megtagadta.

Boszúságból, mellyet neki egykori iskolatársai szereztek, kik vele semmiben se mérközhettek, 's kiknek kritikája őt még szüntelen üldözé, elhagyá Van Dyk Belgiumot, 's Haagba ment, hol az oraniai herczeget, ennek egész családját, az udvar nagyobb urait, a' követeket, a' leggazdagabb kereskedőket lefestette, 's több kereskedőt, kik egyedül azért jöttek Haagba, hogy arczképeiket az ő kezétől birhassák. Innét angol azután franczia országba ment, honnét ismét Antwerpbe visszatért, mindenütt nyomait hagyván remek ecsetének. Ezután másodszor is elment angol országba, hova őt I-ső Károly hivta-meg, 's nagy kijeleléssel fogadta.

Ezután Van Dyk a' történeti festéssel egészen felhagyott, 's kizárólag arczfestéssel foglalatoskodék. Mivel szorgalmasan 's igen jó feltétclek alatt dolgozott, más részről pedig őt a' király kegyelmekkel és érdemekkel halmozta, igen gazdagnak kellett volna lennie, ha fejedelmi pompát nem játszik vala. Nyilvános házat tartott, társaságokat és nagy ebédeket adott; kocsit, lovat 's inasokat tartott, és erszénye mindig nyitva állott barátjainak; részint pedig az alchymisták által hagyá magát elámitani, kik nagy jövedelmének szép részét elkölteni segiték.

Házasságra lépett a' szép Ruthwen Mariával Goree skót grófnak leányával, ki neki ugyan szépséget és nagy rangot, de semmi pénzt nem hozott házához. Meghalt Van Dyk 1641-ben, életének 42-dik esztendejében, Londonban, aszúkórságban; 's rendkivüli pazérlása ellenére is özvegye még jó nagy summa pénzt mentett-meg.

Ha Van Dyket, ugymond Watelet, mint történeti festőt nem lehet is Rubens oldala mellé tenni, még is meg kell vallani, hogy tintájának (festék) gyengédségében 's a' szinadásban emezt sokszor felül haladja. Mint arczfestő Titian után első helyet érdemel, 's ez is csak a' fejek előállitásában és kivitelében haladja őt felül.

Van Dyk, valamint Rubens, igen termékeny festő volt, 's alig lehet hinni, hogy egy 42 éves ember olly tömérdek képeket festhetett. Van Dyk talán még mesterét is felülhaladhatja vala, ha egyes jelességeit öszvesen egy tárgyra függeszti, 's a' történeti festés által el nem szélyesztetett volna. Festvényei egyébiránt mindenütt az igazság és művészet bélyegeit hordják magokon.

Lehet ezen művésznek festvényeit minden jelesebb képgyüjteményekben találni.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Hazafiságos segedelem a' Pesten épülő magyar szinházra.

Méltóságos özvegy báró Podmaniczky Károlyné asszonyság következő érdekes levelében nyujt nemes segéd kezet emlitett nemzeti intézetünkhez.

Tekintetes Nemes Vármegye!

Örömmel értettem, hogy a' tekintetes Karok és Rendek tegnapi napon tartatott köz-gyülésökben a' kerepesi uton elkezdett játékszin épitését továbbá is köz 's álhatatos lelkesedéssel elhatározák. — E' nemes ügynek némi nemű elősegélésére én is, ámbár idegen nemzetű vagyok, de még is uj szép hazám iránt tartozó szent kötelességeimet ismervén, bátor vagyok a' tekintetes nemes vármegyének 25 öl hasittatlan (Prügel) cserfát tégla-égetésre, vagy egyéb használatra alázatosan ajánlani, melly az én Kartallal határos Mindszenti erdőmből akár mikor elvitethető; — egyedűl azt sajnálván: hogy szegény özvegy létemre a' tettes Karok és Rendek ezen hazafiúi nemes intézetét méltóképpen, tetemesebb áldozatokkal nem segithetem. — Árva gyermekeimmel együtt a' tettes Karok, és Rendek kegyességökbe ajánlott egész tisztelettel maradok — a' tek. ns vgyének Pesten November 18-kán 1835. alázatos szolgálója özvegy Báro Podmaniczky Károlyné, születetett Báro Nosztitz Jaenkendorf.

Figyelmeztetés. Budán most szombaton nov. 28-kán Egressy Gábor ur jutalmául adatik: „a' vas álorcza" uj történeti szinjáték öt részben Des Arnould és Fournier munkája; fordítá Garay János. Ezen igen érdekes munkának eredetije „l' homme au masque de fer, en 5 parties, et en prose" Parisban az Odeon szinházban adatott először, 's olly nagy szerencsével, hogy 3 hónapig csaknem egyedül tartá magát a' szinpadon. A' hallgatók bizonnyal megelégedve ismerik-meg e' ritka érdekű magyar mutatványnak is becsét.

Budán a' nov. 22-kén adatott „Parlagi Jancsi, vagy a' szerelem csudáji" czimű 's Kovacsóczy által magyarositott 4 felvonásos vigjátéknak első felvonásában Parlagi (Lendvay ur) nagyon emlékeztetett a' „kecskeméti családra Bécsben" és Kisfaludy Mokányjára a' „csalódásokban. Parlagi t. i. 25000 ft. jövedelmű földes ur, valódi természet fija, a' Pest városi erdőcske körül két dámát mentvén-meg, egyiket megszereti, és mátkáját Rózsit (Lendvayné assz.) elfelejti. Ujabb szerelmének tárgya Széppatakiné, gazdag fiatal özvegy (Laborfalvi R.), ki csak azt ohajtja, vajha Parlagi tanultabb 's neveltebb volna. Ez azután Széppatakyné családrd imádójától Lepkényitől. (Egressy ur) párviadalban megsebesittetik, minthogy fokos helyett karddal kelle vivnia. Most megbánja miveltségi hátramaradását, 's három évig elrejtezve annyira képzi magát, hogy ekkor mind módosságát, mind öltözetét tekintve rá nem ismerhetni. Széppatakyné örvendve ismer reá egy bálban, 's megkedveli. Lepkényi a' szép özvegyet elakarja rabolni, de P. megakadályozván azt, a' szép asszonynak térdelve vallja-meg szerelmét, 's hamarabb is felkel, mint szerepe kivánná; mi annyival

szembetünőbb, mivel Sz. asszony a' már régen álló P-it kétszer is unszolja a' felkelésre. A' mátkájának ezen hűtelenségét megtudó Rózsi falusi hangon követeli P-it vissza szép vetélkedő társnéjától, 's ez le is mond róla: de P. szemrehányást tesz Rózsinak ezen lépéséért, 's ez menyegzői készületét, jegyruháját, szerelmét feláldozza, hogy magát jó leánynak mutassa, 's maga kéri Széppatakynét, hogy engedné-meg Parlaginak első szerelme eltitkolását. A' szép özvegy végre Rózsi szemeláttára megmentő Parlagijának melljére borul, 's örökre övének nevezi magát. Rózsika pedig stoicai resignatióval teszi-fel kalapját mondván: „no tudtam, hogy eltaszit magától!" Ez tartalma a' szorgalommal adatott de kevés természetiséggel biró darabnak. K.

Esztergomban November 8-dikán adatott „a' szerelem mindent végheżvihet" 4 felvonásban vigjáték Baur után Komlóssy forditmánya szerint. Szalainé (b. Grommerné) rangjához képest komolyabb viselet kivántatott; Bakyné (Franciska) az öregebb, de még hajadon igen makranczos vásott leány szerepét ma, főkép midőn a' férje fejéről ledobott sipkát fölemelni vonakodott, 's a' játék szövődéséhez képest a' durczás ábrázatot szelidre változtatá, dicséretesen vivé. Eliza (Maria) öltözetével, de leginkább fejkötőjével, és hajfodraival igen gondatlanul lépe-fel orvosné létére. Berta (Julia) külsejével ajálja magát a' jól játszók sorába. Berényi (Tanácsos), ifj. Berényi (orvos Dolfling) meglehetősen; Baky Gábor (Kraft ezredes) jól vivé szerepét; de ajálható, hogy hanglejtésekre több figyelemmel legyen; Baky (Müller) katonaságában megszokott mozdulatival és pontossággal tevé szolgálatait, mint nyugalmazott. Ragályi (Kristóf) mint paraszt legény is dicséretesen vivé szerepét; főkép ama gyáván kiejtett „hogy a' darázs csipje-meg" igen tetszett. Mészáros (gitár-mester), Papp (Wasztl varga) ha keveset beszéltek is, de türhetőleg feleltek-meg hivatásuknak. Nézőink ma elegen voltak. — Nov. 10-kén szinészeink „a' pajzán ifjút" vagy „igy fogják az egeret" Kotzebue 3 felv. vigjátékát adák, és igen szerencsések voltak ezen darab választásában, valamint a' szerepek szétosztásában is. Ragályi (b. Tüzes f.) mai szerepében, hajfodrász, nyugalmazott katona, tettetett fiú, és nő-pinczér-alakokban lépvén-fel, ujolag jeleit adá, hogy neki minden illik; ifj. Berényi (udvar-mester) kielégitőleg, Szalainé (Sémbesné) ma igen jó viselte magát mint hiú agglant. Bertának (Nancsi) még mai szerepéből se vehettük-ki egészen a' szinészetben jártosságát; azért őt dicsérni se vagyunk képesek. Bakyné (Lizi) jól, Berényi (Bivajfi) még inkább bebizonyitá, hogy ő legalkalmatosb az öreg szerepekre; máskor valamivel halkabban, és kevesebb „ördöggel" lépjen szinpadra; egyébiránt teljesen megfelelt várakozásunknak. Baky Gábor (Molkus) mint nyugalmazott katona itt léte óta legjobb hanglejtéssel vivé szerepét. Mészáros (Hajfodorító) jól, csakhogy keveset akadozva beszélt. — „Raul, a' kék szakálú vitéz elkövetett kegyetlensége 7-dik feleségén" czimű néma ábrázolat zárá-be az egészet, 's valamint a' játék-folyama, ugy szinészinknek ehhez tett készületjek, főkép öltözetjek, általánosan dicséretet érdemel.

Debreczenben september 19-kén bérlet-szünéssel „Stibor Vajda“ Kisfaludy Károly hazai dramája került-elő, melly telhető pontossággal adatva, a' szerepek helyes kiosztása 's betanulás után sikerült vitele által nyert kerekded összevágást. Csak a' fényes fájú töltött karszéket nem találtuk Margitnak völgyben levő kunyhójához illőnek; máskor az illyes darab külső érdekét illető körülményekre nagyobb vigyázatot tapasztalánk. — 20-kán ismét Kisfaludynak „vig játék“ czimű vig játékát megelégedve láttuk. Munkásan hatának Fáncsy (Elek), Éder (Udvardy), az agg hajadonokat 's zsémbeseket helyesen személyesitő Udvarhelyiné (Váry Klára), Parázsné (Póli), és Chiabay (Tamás). Következék e' mutatvány után több nevezetes daljátékból szerkezett nagy énekes egyveleg, mellyben Spontini „Veszta szüze“ és Rossini „Tancred“ operájából kivett kettős dalokat László és Szákfy, — „Sigismondo“ daljátékból Chiabayné egy ariát; szinte ollyat a' „hamvpepejkéből“ Aloyzia tapsot aratva, — Bellini Normájából kettős dalt Aloyzia és Chiabayné hasonlóul, — a' hamvpepejkéből végre egy kardalt az öszves személyzet énekelt zongora (fortepiano) kisérete mellett. — 21-kén Töpfernek „napi parancs“ katonai szinjátékában Fridrik királyt kitelhető szorgalommal utánzá Szákfy (kivevén a' gyakran előfordult kend szónak zsidós kiejtését). Fáncsy (Helvitz) halálhuszár-öltözetét valamint szerepét is a' szerzőnek képzete szerint választá és alakitá. Chiabay (főporkoláb) sok nézőt elérzékenyitett. László is (Banevitz) iparkodott szerepét pontosan előadni. E' nehéz menetelű darab nagy előkészületet és tökéletes szereptudást kiván. Az ostromnak élénkebb képzésére elég készületet láttunk is forditva, de nem ám a' másikra, mi e' mai előadást döczögéssé tette. Ennek ezutáni elkerülését figyelmeztetés nélkül is ohajtanók azoktól, kiket ez iránt már többször iktattunk jegyzeteinkbe. Mlgr és Szlzr.

Kassán nov. 5-kén a' nemzeti szinészek Komlóssy ur igazgatása alatt „Othello, velenczei szerecsen“ szomorú játékkal kezdék-el téli mutatványaikat; — 7-kén „az őrültek háza Dijonban“ — 8-kán „a' falusi ártatlanság“ — 10-kén „Móor Károly, vagy, a' tolvajok“ (mért nem „haramiák:“ — miután tolvaj = Dieb, nem pedig Räuber) — 11-kén „lassú viz partot mos“ szindarabok adattak elő. — Móor Károlyban Bartha egyszerre lépe fel Károly és Ferencz szerepeiben, 's a' köz várakozásnak mint honunkszerte ismert derék szinész dicséretre méltólag felelt-meg. Ő a' valóban igen nehéz feladásnak művészileg tett eleget. Játék végén ő és Szőke (öreg Móor) előhivatásra 's „éljen“ kiáltásokra méltattak. — A' „lassú viz 's a' t.“ vig játékban Tóth (b. Mosonyi) remekelt. E' szerepet szinpadunkon jobban előadatni még nem láttuk. — 12-kén „a' kronsteini harczjáték“ jött szinpadra. Nézö, mint eddig, igen kevés; mit sokan a' nálunk olly hamar beállott téli csikorgó száraz időnek tulajdonitnak: én azonban ellenkezőt vagyok bátor gondolni, és azt abban keresem, hogy az igazgatóság, mint eddig, jó ugyan, de már unalomig ismert szindarabokat adat elő, mi egy mivelt közönségnek részvétét nagyon csüggeszti. Ezen igazgatósági elv távul vezet a' tervtől; és a' mennyiben előhaladó századunk korszelleme inkább ujhoz mint régihez vonzódik, bizton remélni lehet, hogy, ha az igazgatóság (mellytől azt feltehetjük, miután ismerjük iparkodó törekvését, mellyel a' közönség kegyét és pártfogását megérdemleni állandóul, saját áldozatjával is, igyekszik) majd ujabb darabokat adat elő, iparkodó

társasága nem lesz kénytelen üres padoknak játszani. — 14-kén „nagy világ divatja“ jól és mulattatólag adatott. Komáromy (Sportula) szép idomokkal bir a' színészi pályára. — 15-kén számos néző előtt „a' paraszt mint dúzsgazdag“ énekes parodia köz tetszést érdemelve fordult-meg szinpadunkon. Szerdahelyi (Wurczel Fortunatus) ma először lépe-fel, 's kedvelt derék színészünk első megjelenetekor hangos tapsokkal és éljen-kiáltással fogadtatott az érdemet becsülni tudó mivelt közönségtől, mellynek kegyét ő játék végén előtapsoltatván érzékenyen hálálta-meg. A' hamuszedőnek ismételt dalja igen tetszett; Sz. ur az éneknek hevenyében készitett része által valódilag adá értesünkre szives hálaját. Kedvelt Dérynénk ma esti 6 órakor érkezék-meg szerencsésen megyénk fővárosába; 18-kán „Zampa“ daljátékban mint Camilla lépend-fel.

K. László.

Pápáról. E' lapok 92-dik számában állítja S. L. ur, hogy m. gr. Esterházy Károly ur a' griff-tánczteremet czélirányos ülő-helyekkel szinteremmé készittette. Azonban tudtunkra a' fokonként emelkedő ülőhelyeket Abday Sándor ur saját költségén csináltatta, 's igy ebben a' mélt. grófnak csak azon része lehetett, hogy ezt megengedé. Egyebet azonban semmit se látunk, mi a' tánczteremet állandóbb időre szinteremmé változtatta volna. — Miért hagyá-el Pápát Abday ur, miután a' közönség annyira pártolá a' színészetet, további kérdés marad. — A' nálunk létező színészek nov. 8-kán „Valburg éjszakáját“ adák. Rendeltetésének, hogy a' vasárnap egybegyülni szokott pórnépet mulattassa, megfelelt: de B. Jankának (Zsuzsi) Szőllősivel (Matyi) botránkoztató pajzánságai, a' kovács legényeknek illetlen viseletök, 's mind untalan előkerült kifejezések, mellyeket színésztől hallani szabad nem volna, szinpadra, kivált a' mai mutatványra megjelent sok értelmes hallgató elejébe, éppen nem valók. Azon pórságok, mellyeket ollyanok tettek a' nézők közt, kikről azokat álmodnunk se lehete, minden nemesebb gondolkozásút megsértettek. Meggondolhatták volna, hogy hol vannak, 's kivel vagy kikkel tették azokat, és még a' tolvajjal is emberileg kell bánnunk. — 10-kén „a' természet és mivelt ség“ roszul készült munkának csak első felvonása mulattatott; többi része érdektelen volt.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében novemb. 22-kén közép számú hallgatók előtt adatott hangászati mulatság részei voltak: 1) Romberg Bernardnak versenygő (D-mol) quartettja. — 2) Keller változatai flautára; játszá Scheibl ur, a' fortepiano-kisérettet pedig Erkel ur. — 3) Beethovennek szép C-dur quintettje.

Pesten Schmidt Fanny k. a. 28-kára hirdeté 2-dik, 's bucsúzó hangversenyét; miről jövő lapunkban.

DIVAT.

Parisban az asszonyok igen ékes szobaköntöst (pongyola-ruhát, palástköntöst) kezdenek viselni, mellyhez rózsa szinű béléssel, vattázott és csipkés szürke vagy kék bélésű barna szövetet választanak; még ékesebb az indiai repsz, himzett nehéz selyem szálas bársonnal bélelve. Egyébiránt mind a' test mind az ujjak igen bők. Mások nyuszt prémmel vannak körözve. A' pelerin nagy és lebegő. A' kézfőnél atlasz-szalag szoritja-le az ujjat. A' hátulsó ránczok jól kitünők, és egy kék övzsinór alá szorulnak, melly elől köttetik öszve. A' hattyútollal körzött rózsaszinű szobaköntös himzett batiszt ruha fölött igen jól áll fiatal személyeknek, kivált ha rózsa szinű szalagos angol-csipke-fejkötő van fejöken. — A' nyuszt-karmantyúk kedveltetnek; boát keveset látni. — A' setét szinű bárson kalapokat oldalaslag atlasz szalag ékesiti. Formájok nagy, 's előre hajló. Ernyőjek alatt virág, szalag, és blonde. Az „Anna Bolena“ fejdisz igen kedves. Áll ez fekete, cseresznye vagy ég-kék szinű bársonból, melly himezve vagy gyöngyökkel van kirakva. A' hajfonatékot egy sor gyöngy veszi körül, melly ismét gyöngy-makkal és két atlasz-rózsával végződik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

97.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön december 3kán 1835.

KÖLTÉSZET.

Őszi hangok.

Sárgulva lehajlik a' réti virág,
Nem tűzi szivéhez az ifiuság,
Nem nyujtja szerelmi jelűl a' leány —
Ah, — holt az öröm, valamint a' virány!
A' hüs liget árnya alatt szerelem
Megszünt enyelegni mosolygva velem!

Titkunkra ha zárt vete csókjaival
Lilláim, kele lombrul a' csókra a' dal,
És mintha örülne velünk a' madár,
Azt látva, mi boldog az édeni pár!

Ah! — zengeni szünt hamar a' csalogány,
Mert sirba rogyott amaz angyali lány;
'S látván e' sir-ormon a' könypatakot
A' fülmile, kis szive meghasadott.

Sárgulva lehervad az őszi virág,
Nem tűzi szivéhez az ifiuság,
Nem nyujtja szerelmi jelűl a' leány, —
Ah, — holt az öröm, kiaszott a' virány.
'S megszünt mosolyogva enyelgni velem
A' hüs liget árnyain a' szerelem.

Krizbay Miklós.

A' költő reggele.

(Garay-tól.)

„Az éjhajú leányka rózsaszáján hasad az én hajnalom, és az éjhajú leányka bogárszemében kel-föl az én napom."

Gyönyörű volt az éj, a' csillaghimvarratos, a' szerelembiztos. És szerelemre olvadozék kebelem illatleheletétől, lelkem magos gondolatokra serkent sircsende alatt, szemeim pedig a' csillagszőnyegre szegezve lőnek.

De kik a' nap fénypályáját szeretik, azok az éj homályvilágán sokáig nem időzhetnek. Engem is fölriaszta a' „nappal" tüzlelkű éneklője; és megloptuk az éj csillagvilágát, a' nap tündökletes arczát megtekintendők.

A' nap tündökletes arczát olly könnyen nem láthatni; lélekzetzsibbasztó hegyeken keresztül megy hozzá az út, a' homály éjködein keresztül, nyomtalan rengetegösvényeken és szirtsiklókon. De ki a' nap tündökletes fénye után sóvárog, annak lélekzetzsibbasztó hegyek, rengetegösvények és szirtsiklók csak — gyermekjátékok.

És mi haladtunk.

De mi nem egyedül haladtunk; a' testvérlelkek hamar meglelik egymást, szivvágyuk hasonpályára hívja őket. És két rokon szív egyesüle a' napkeresőkkel, és négy testben két lélek haladt az éj ösvényén, szerelembiztosan.

Az éj csak rengetegekben és völgylapályokon késelkedik: az ormok magossáról elüzi őt a' reggel szele. A' csillagszemek egymás után behunyódnak, a' hold halványabb lesz, a' hamvas palástú szürkület előjő, 's palástja alá rejti az égi kalandort. Mi pedig az orom tetőjén állván lélekviradva láttuk előttünk e' fényszülő kelet égvidékét, lestük a' szikrafény első villanását.

De a' nap még nem mutatkozék.

A' szürkület hamvas palástját leölté, 's ezüst köpönyegesen a' virradat állt előttünk. És ezüst köpönyegének szegélycsilláma a' pára-elburkolt völgyet a' hegytől megkülönbözteté, a' folyam fehér szalaggá, a' tér rónája fekete lappá lön. A' páragőz emelkedék, mint fekete sas a' hószikláról, és a' regfény látható vala.

De a' nap még nem mutatkozék.

Az ezüstköpönyeges virradat is elszállt, 's nyomban utána a' hajnal jöve, a' fellegoszlató, a' rózsapiros. Jött pedig erőteljben és lélekvidámon, hasonló a' tüzlelkű ifiúhoz, kinek keblét a' cselekvésvágy első lángja dagasztja. És arczai elpirultak szent tüzétől, és a' lélekemelő pirulat rózsatengerként ömlék-el a' félvilág látkörén örömet és világosságot terjesztő; maga pedig öröme szent érzetében dúsan hullatá alá harmat-könyűjét.

De a' nap még nem mutatkozék.

A' hajnal arczai mindinkább sötétveresebbek lőnek, a' világömlés hathatósabb. Leomolt az előhegy tetőjiről a' homálygőz fátyola; és az előhegy tetőji kiváncsin forditák szirtszemeiket kelet felé; a' háthegyek pedig lábujhegyre állának, amazok szirtvállaikon keresztül tekintendők. Az ormok szele Buda bérczeinek legtetején innepélyesen figyelmezett. Az egész természet lélekzetvisszatartva hallgatott — —

Csend vala.

De az erdők énekesei e' sircsendet nem türheték; az álmából keletkező lét ujraszületése örömre gyulasztá páralelköket, 's az öröm lélekifiúító dallá leve szájukon. És a' lélekifiúító madárdal betölte

völgyet és hegyet; és az ormok pásztora hajnalimádó fuvoláján viszhangozék.

Volt, mintha a' világ egy nagy templommá változott vala, 's mi az istenség ázuroltára előtt a' megdicsőülés percze után sovárognánk.

És a' megdicsőülés percze elérkezék. A' hajnal legpirosabb lön, 's Mátra fellegölelte csúcsa megül az első sugár kivillana — —

És csendesen és méltósággal emelkedék mindegyre Mátra tövéből a' világok világa. Először nem egyéb egy keskeny vérszalagnál; de a' vérszalagból lassanként félkarika lön, és a' félkarika sugárlövelő tüzgolyó, a' fényterjesztő nap, a' világok világa!

És ime a' lélekifiúító madárdal, és az ormi pásztor hajnalimádó fuvolája egy perczig elhallgatott; mert a' világok világát látá, 's észhaladó nagyságát bámultában, ön parányiságát hallatni szégyenkedék.

Ki ad nekem gondolatot elég sasrepüléssel merészet? ki ad nekem érzést elég mélységgel gazdagot? ki szót, elég folyammal áradót, mellyel a' világok világát megénekeljem?

És ime látatlan erők ragadnak-el földön túl; lelkem világölelő gondolatokkal telik-el; szivem érzettengere szerelemtől hullámzik! És térdemre esém, és imádkozám: „Légy köszöntve világárasztó fénysugár! hozd-el a' szivnek a' szeretet napját, 's világitsd-föl az agyban hamvadó elmevilágot, a' setétség-elnyomottat!“

De én a' világok világát kétszer láttam kelni; láttam Mátra fellegölelte csúcsa megül reám villanni, és láttam az éjhajú leányka bogárszeméből visszamosolygani.

És elégtelen vagyok nektek mondani, hogy azon nap volt-e idvezitőbb, melly Mátra fellegölelte csúcsa megül keletkezett; vagy annak pármása, melly az éjhajú leányka szerelemittas szemeiben tükröződék.

Kinyujtám karjaimat a' nagy nap után; de az millio mértföldekre haladott tőlem messze, messze! 's a' por fiját számba se vevé. De az éjhajú leányka szép szemét elérhetém, 's örömdagadva hulltam e' szemnap elébe, az idvveltelt szerelem csókjával idvezelvén.

És az éjhajú leányka rózsaszáján hasad az én hajnalom, és az éjhajú leányka bogárszemében kel-fel az én napom.

SZORGALOM.

Nedves rétek javitásáról. A' figyelmes vizsgáló sok vidékben azt találja, hogy a' szántóföldek lejtőjén nagy mennyiségű jó termőföld gyülekszik össze. Ha e' mellett a' szántó földek igen lejtősek, 's ha e' lejtő irányában szántatik, akkor a' széleken több

lábnyi magos dombterületeket lehet találni, mellyek a' legjobb ganéjjal vetélkednek. Nedves alapú szántóföldekre szükséges, hogy, ha évről évre el ne silányuljanak, a' lejtőre lehordott föld koronként az egész felületre visszahordattassék; de a' mélyfenekű földeknél, vagy melly telek jó ganéjozás mellett mélyebb szántást engedmeg, a' hiány ezen mélyebb szántás által pótoltatik, 's a' lejtő földporhanyúját más czélokra lehet használni; nevezetesen nedves és vizenyős rétekre, hol felette jó szolgálatokat tesznek. Ezen föld lehordására az ősz és tavasz közti idő legjobban használtathatik; fagy és hó idejében az odaszállitás szánon történhetikmeg azért, nehogy a' rétek a' kerékvágások által nagyon károsittassanak. — Ha a' rét rosz, nedves állapotban van, akkor legelőszer is árkolások által vizét le kell csapolni, 's ekkor 50—60 szekér föld vitetik egy-egy holdra, 's miután a' fagy elmult, melly a' földet göröngyessé tette, a' boronával egyenlővé tétetik, 's a' netalán még benne találtató kövektől a' közönséges gereble által megtisztittatik. Ha fűmag van kéznél, azt legott el lehet ekkor vetni. — Nem kell elijedni, ha a' csupa földtől egy szál fű se látszik is; e' föld-fedél alatt egyedül csak a' moh szárad-ki, a' valódi fű ellenben mindjárt első nyáron sokkal élénkebben és bujábban nő, mint eddig. Reá következő télen, ha a' fűréteg a' felhordott földet ismét egészen elfedte, ismét 30—40 szekér föld vitetik egy egy holdra, 's igy tovább. — Még jobb lesz zugganéjt, söpredéket, 's egyéb szemetet, pajta- hulladékot (mellyben a' nélkül is sok fűmag van) szóval mindent, mi rothadható, vitetni illyes rétekre, 's azt a' jó földdel rétegesen elosztva felhalmozni, ezt ganéjlével leönteni, 's ha már rothadásnak indult, egyszer megforgatni. Télen azután a' réten legjobb ganéj helyett használtatik. Később en, ha a' rét már egyszer mind jó fűvet terem, esztendőről esztendőre kevesebb föld hordatik reá. — Csak egyedül nedves, de jó fűvű réteknél vitetik mindjárt eleinte 20—30 szekér föld; legjobb, ha mindjárt ollyan az, melly rothadható tárgyakkal van vegyitve. Száraz hegyi réteknél a' földhordásnak nincs tetemes sikere.

Nevezetes orgona. Marseille városa nevezetes orgonát vett Paoli Mihálytól nem régiben. A' fujtatók és csők egészen miniaturban vannak készitve, 's még is hangokat hozhatni elő, mellyek a' legnagyobb fujtatókkal és csőkkel készült orgonákkal vetélkednek. Paoli születésére nézve egy parasztnak fija, 's már élete 16. évében, egyedül csak egy minta megtekintése után, igen jeles órát készitett. A' falubeli pap figyelmébe vette az ifiút, ki nem sokára aztán orgonát készitett, melly egész Florenczet, hova

viteték, csudálkozásra gerjesztő. Azóta Paoli egyike a' legügyesebb hangműszer készitőknek.

HAZAI HIRLELŐ.

Kolozsváratt mélt. gróf Rhédey László cs. kir. kamarás, midőn e' városon keresztül hitesével steyer ország felé sietne egyetlen leányának (Claudia), Sándor würtembergi kir. herczeg hitesének, látogatására, november 22-kén élete 60-dik esztendejében inszélütésben meghalt.

Szent Gotthardon (Doboka vármegye) november 17-kén szenderült-el mélt. Czegi gróf Wass György sorvasztó nyavalában. (Erd. Hir.)

PESTI VIZSGÁLÓ.

Szülők gondatlansága által történt szerencsétlenség nem ritka eset szokott lenni; még is olly kevesen ügyelnek sokszor kedves gyermekeiknek a' veszélyes helyektől eltávoztatására, kivált a' népnek alsóbb osztályából. Óvásul szolgálhat a' következő szerencsétlen eset. Mult héten Pesten a' Ferencz-külvárosban pálinkát égettek, 's az égető helyen magára hagyák a' házmester kis fiját. Ez kiváncsiságból felmászván a' pálinka-üsthez bele tekintgetett. A' gőz elkábitván őt, bele esett, 's a' nyomban jövők hallván nyöszörgését hamar kikapták ugyan, de öszveégve 's leforrázva szinte egymástól elvált tagokkal. A' szerencsétlen gyermek csak rövid ideig élt.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán november 24-kén „Abellino" (Rosamunda Lendvayné assz. — Flodoardo Lendvay ur) — 26-kán „Péter czár utazása" (czár Szentpétery ur — Katinka Kántorné assz.) jött szinpadra. — 28-kán Egressi Gábor ur jutalmául először adatott „a' vas álorcza" történeti szinjáték öt részben. Des Arnould és Fournier munkája. Fordità Garay János. A' franczia szinköltészetnek ezen egyik legérdekesebb műve, miután angol, olasz, orosz és német szinpadokon megfordult, valahára magyar szinházunkba is került. Fordittatá azt fővárosi magyar színészetünk számára a' magyar tudós társaság. A' fordító urnak nemcsak különös érdeme irásmódjának könnyű érthetősége, hanem azon szirteknek elkerülése is, mellyek különben e' jeles művet szinpadunkról örökre számüzték volna. Sikeresen és jótékonyan változtatott ő mind azokon, mellyeket nálunk még számkivetnek a' dramaticai körülmények; és ime olly darabot nyertünk, melly mindenkor érdekkel tarthatja-fenn magát a' repertoire-on. (Halljuk, hogy a' forditónak egy eredeti 's igen jól sikerült, magyar történeti szinműve is, nem sokára szinpadra jövend.) Az 1-ső felvonásban kevessé több élénkséget, gyorsaságot ohajtottunk. A' királyné nagy bátyját (Somogyi ur) más kézben szerettük volna; a' kanczellár (Szigligeti ur), és Launay (ifj. Udvarhelyi ur) öltözete elég pompás nem volt; Telepi ur (Nerly)

nagyon is borzasztólag öltözött. — A' 2-dik felvonásban Egressi ur (Gaston) tapsokkal fogadtatott, 's azokra érdemes is lett: azonban még több tüzet, még több fájdalmat ohajtottunk Mari-ja elvesztésekor. A 3 utósó felvonás, mellyekben a' szerencsétlen Gastonnak egész életi catastrophája, és igy, 42-dik évében történt haláláig, a' sulyos vas álorcza alatti senyvedése festetik, igen helyesen sikerült. Valljon nem volna-e czélirányosabb Gastonnak inkább szürke, mint egészen fekete ruhában megjelenni a' szintén fekete vas álorcza alatt, hogy olly ethiopi szerecsennek ne láttassék. Nehéz feladását egyébként igen jelesen vivé-ki Lendvayné assz. (Mari) és Szentpétery (d' Aubigné) urral együtt. — A' franczia neveknek helyesebb kimondását ajáljuk, valamint a' felvonás-közöknek is, mennyire lehet, röviditését, mit ámbár a' minden felvonás utáni uj öltözködések némileg menthetnek. A' mutatvány majd négy egész óráig tartott. Nézők mérséklett számmal. — 29-kén legelőszer adatott „Tulokmányi Máté" vigjáték Kaczér Ferencz ur által szerzett uj muzsikával.

Debreczenben september 24-kén Kovács Pálnak „kódús leány" czimű viggal elegy erkölcsi rajzolatja 4 felv. a' számos nézők elégülésében legelőszer adatván részesült. Ha felőle egy két szót tenni merészlünk, ugy hisszük, a' széplelkű szerzőt — kinek fényló elmetehetségeit hazafiúi érzettel magasztalni 's tiszteletben tartani kötelességünknek ismerjük — nem fogjuk megsérteni; sőt inkább azon alig szembetünő csorbának, mellyet e' szerzeményében találánk, megmutatása által kedvező figyelmét leszünk szerencsések megnyerni. Ugyan is a' kódús leány (Chiabayné) szerepéhez, nemes származását tekintve, illőbb volna a' tiszta természeti, mintsem az együgyűséggel leplezett ártatlanság: mennyiben a' kétkedések megértése által az képzelhetlenné, a' nyereg bunda 's a't. nem ismerése által pedig ez nyilvánossá válik; mert természeti következés, hogy a' szünteleni bibelődés egy csak atyjának élő leányban olly erkölcsi leczkéket adni tudó atya mellett, mint Tamás (Zsivora) volt, több lelki fejlődés magvait hozhatá létre, mint jelen szerepében itt ott mutatkozik. Nem izlésünk szerinti vonást találánk a' jobbágyi alacsonyságból biró fijával (Chiabay) a' nélküli öszveköttetésében, hogy az, Kálmán (Fáncsy) testvéréhez illőbb helyzetbe jutva, a' már fényes származatúvá vált mátkához közelebb lépő rangra nem emeltetett. Előadás közben a' nézők bizonyos része nem olly szemmel látólag kivánta volt a' gombos lovag nadrágnak felvevését az oldal-diszletek mellett. Böjti Kálmánnak (a' minden jeleneteit helyesen végző Fáncsy) hitese Amalia (Parázsóné) legkitünőbben 's a' szerző czéljával mindenben megegyezőleg játszott, ugy annyira, hogy ha eddig semmi érdemet se szerzett volna is magának, mai szorgalma elégséges volt közönségünk figyelmének 's hajlandóságának megnyerésére. Ennél fogva nem találjuk őt azon ritka nemű gyáva pártolásra szorultnak, mellynél fogva játék folyta alatt igy nyilatkozott egyik pártfogója: „ugy is próbáljon valaki Parázsóné ellen az ujságba valamit irni, hogy bár soha még a' végre pennát nem fogtam, de akkor csak-ugyan kiirom, ugy hogy fogadom, nem fog többé irni; ha pedig az sem használna, szál kardra 's a't. szóllitom-ki." — Risum teneatis amici!

— Ezeknek következésében minden kiirás és kihivástól félelmökben kinyilatkoztatják az alólirttak, hogy valamint dicséret-osztásban, ugy hibák felfedezésében is, valamint eddig, ezután is tulajdon lélekismeretöket 's a' szerinti meggyőződésöket követendik a' nélkül, hogy valakinek jóváhagyását, tetszését, egyátaljan pedig kényszeritését vennék zsinórmértékül. Kitüzött elveiket azon uton készek ők védeni, mellyen megtámadtatnak. — Kitüntették még e' mutatványban szorgalmukat László (Fénkövi gr.), Baranyi (Deleni gr.), Eder (Márton biró), Udvarhelyiné (Éva), és Szákfy a' természetességével hadas hadnagy. Mlgr és Szlzr.

Pápán nov. 12-kén „árulás és szerelemféltés" jó sikerrel adatott. Abday (Rizberg), B. Janka (Amalazunda) megérdemlék a' nézők tapsait 's előhivatást, miután nagyon jeles 's még eddig nem sejtett szini tehetségeket fejtének-ki. Gyöngyösi (Vilhelm), Theréz (Udenhofné) szorgalmokért, Anikó csinos öltözetéért dicsértetnek. A' szerző és forditó nevét elolvasni nem lehetett. — 14-kén a' „borzasztó éj Paluzziban" helyett a' „mókussal" egy silány régi 's vasárnapi darabbal valánk kénytelenek megelégülni. Abday (Ugri), Erdős (Zsugori) nagyon természetesen játszottak. Ha csakugyan Munkácsi távulléte miatt nem adathatott az igért darab, legalább jobbra kellett volna készülve lenniek szinészeinknek; mert olly darabot eleget lehet találni, melly Munkácsi ur nélkül előadható: vagy pedig jobban kiszámitni az emlitett ur visszajöttének napját. — 15-kén Kotzebue „tudalékosa" fordult-meg. Abday a' czimszerepben igen rosz helyén állt, egy hangon 's minden érzés és actio nélkül szavalván azt el. A' mai mutatvány egyike azoknak, mellyeket a' szerző csak gondolatból 's nem megfontolás után irt. Egy ötlet, egy uj szindarab. — 17-kére a' „dijoni őrültek háza" választatott B. Janka (nem Jánka) jutalomjátékaul. Erdős (Eberhard) lépjen bár fel a' 30 éves játékosban (Varning), Rafaelában (Abdallah), vagy mai szerepében, mindenhol tetszést 's tapsokat nyerend. E' jeles szinészben csak azt kárhoztatjuk, hogy néha szerepét nem tanulja-meg. A' jutalmazott (Ernesztina), 's Abday (Duflos) jól állottak helyöken. Az előadás nagyobb hatással birna, ha sebesebben történik. — 18-kán a' „garabonczás diákot" láttuk. Szőllősy a' czimszerepben nem elégite-ki; e' szerepre Erdőst ohajtottuk volna, kinek ma csekély foglalatosság volt adva. A' darab csekély vagy sok, és még is csekély 's rosz tartalmú. Farkasfi.

Német Játékszin.

Pesten november 26-kán legelőször jött szinpadra Bauernfeldnek ujabb műve „polgári és regényes" vig játék 4 felvonásban. E' darab Bécsben az udvari szinpadon nagy tetszést talált; nálunk is a' legjobb szinművek közé számláltatott, de köz ohajtás volt, vajha e' szép mű jelesebb és szerepeiket jobban megtanuló szinészek által adatott volna, hogy igy a' darabnak némi hosszadalmai élénkebb előadás által gyengéjeiket nem éreztették volna a' hallgatókkal. Igy az elnök (Grimm ur) szerepe vidor és gyorsabb beszédűt; b. Ringelstern (Grohmann ur) élénkebb mozdulatút, jobban declamálót; Ernesztina (Deny l. a.)

ügyesebb személyesitőt, Unruh (Gaede ur) jobb memorizáló színészt ohajt. Grillné assz. (Rosen Katalin) igen szomorún 's elcsüggedve adá szerepének utóbbi részét, 's nem vala természetes a' darab elején igen helyesen vett élénkséghez képpest a' későbbi komolyság. Klauer ur (Sittig) legpontosabban fogá-fel szerepe caracterét, 's legméltóbbá tette magát dicséretre. Mai játéka leghelyesebbjeinek egyike volt.

Schmidt ur vendégjátéka Pesten. Ezen vendégünk (pesti polgárfi), mint értettük, egykor ugyan itt chorista volt, 's később működvelőképpen gyakorlá magát az éneklésben. A' szobai előadásokban ismerőseinek tapsaira méltatva nemcsak ön maga is kedvet nyert, hanem másoktól is ösztönöztetett a' dalszinészi pályára, 's ennél fogva előbb Kassán 's most nálunk nov. 27-én mint „szevillai borbély" lépe-fel. Azonban a' közönség kivánatainak se játékára sem éneklésére nézve meg nem felelt. E' szerep egyike azoknak, mellyek minden tekintetben igen jártos színészt 's jeles énekest ohajtnak, hogy sikert nyerjenek. Schm. urnak, mint kezdőnek, tehát nálunk nem vala tanácsos ollyasmit első fellépésre választani, mellyen már annyin hajótörést szenvedtek. A' szinpad illy ugrást nem enged, 's fokonkénti mivelődést parancsol; nálunk kivált, hol olly kényes publicum van, melly még Schröder-Devrientnek sem akara megoszlatlan szivvel hódulni. Egyébiránt átalján mondhatni, hogy ezen szép opera szinpadunkon mennél többször adatik, annál silányabbul, szorgalmatlanabbul fordult-meg.

HANGÁSZAT.

Servaczinszky és Merkl uraknak bérletes hangversenyeik Pesten. — Az emlitett két jeles művész ur, kik a' pesti muzsika-intézet utóbbi érdekes hangversenyében olly kedvezőleg gyönyörködteték a' hangászat-kedvelőket, a' folyó advent ideje alatt négy nagy hangversenynyel akarnak kedveskedni a' budapesti műértő közönségnek, mellyekben dal, szavalmány, és hangszeres előadások köttetnek egybe. A' két vállalkozó urnak közösen elismert művészi tehetségök és izlésök kezeskednek, hogy e' hangászati mulatságok valódi műéleményt fognak nyujtani, és igy a't. közönség pártfogására minden esetben méltók lesznek. Sietünk tehát előre is mindenkit figyelmeztetni reájok, 's azokat köz pártolásra ajánlani, annyival is inkább, minthogy illy nagyszerű vállalat egészen uj a' maga nemében, és igen sajnálnók, ha a' vállalkozó urak művészi fáradtságuk méltánylását nem tapasztalnák. — E' négy bérletes hangverseny szombaton, december 5-kén, kezdődik, 's az után még három következő szombaton folytattatik. Mind a' négyre előre lehet bérlelkezni egyszerre leteendő két ezüst forinttal: egyes hangversenyre pedig jegyet válthatni 40 pengő kron Tomala és Grimm műáros urak boltjában. — A' hangversenyek helye a' vadász kürt hoteljában levő nagy terem leend a' 2-dik emeletben.

DIVAT.

50-dik divatkép (Parisból). Bárson bélésű és hajtókás felruha; somgombos 's bárson gallérú alruha; selyem plüssel (szálas bárson) bélelt köpönyeg; piket-mellény pamut himzésű virágokkal. — Bécsi divat november 26-kán: asszonyi köpönyeg nagy koczkás, vagy himzett bárson-virágos selyemből; atlasz vagy bárson kalapok.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

835. *Honmüvész.* 50.

MTA KÖNYVTÁRA

98.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap december 6kán 1835.

KÖLTÉSZET.

A' kedves ismeretlenhez.

Futó szellőknek szárnyain
Repülnek bánatim,
Sebes folyamnak árjain
Hömpölygnek könnyeim.

'S a' sohajterhes fellegek
Ő hozzá tartanak,
'S a' könyteljes hullámhegyek
Feléje habzanak.

De ő nem érti sohajom,
'S az érzés tengerén
Nem látja, rongált csónakom
Mint küzd habok hegyén.

A' messze kéklő part felé
Remegve nyúl a' kéz,
'S a' legkedvesb tárgyam elé
Szemem könyezve néz.

Sohajt küldök habok felett
Hol csak őt képzelem;
De érező sohaj helyett
Csak guny játszik velem.

Hol csendesül heves tüzed
Szivem kín-érzete
Sajkám parthoz mikor viszed
Éltem zugó szele!?

Vagy ha végetlen játékod
Sors! szánd a' szenvedőt!
Végezd velem hamar czélod
Csak tedd boldoggá őt!

K. S.

SZORGALOM.

Lovatlan kocsi. Minden bérkocsisnak, omnibusnak 's a' t. halálos itélete eljött! **Macfarlane** ur edinburghi mechanikus a' mult hónap 17-én egy általa feltalált erőművel olly próbát tett számos néző előtt, melly minden várakozást felülhaladott. Ezen erőmű kipótolja a' kocsit lóval együtt, 's igy a' mint lovatlan van, 45 percz alatt két angol mértföldet halad előre. Az elinditásra igen csekély erő kell sik egyenes földön, hegynek fel kevesbbé több, le felé pedig éppen semmi erőbe nem kerül, 's ezen egy személyre alkalmazott cabriolet olly egyszerű, hogy az egész nem kerül többe, mint legfeljebb 40 frankba.

ÉPITÉSZET.

Egyptusi épitészet.

Egyptus törzsöklakosait eleintén földviskókban vagy barlangokban találjuk az arab tengeröböl szélein: később aztán partokon 's a' Nilus termékeny völgyeiben vályogból épült kunyhókban, mellyek pálmaágakkal voltak fedve. De csak rövid idő telt bele, 's

már megtanulták a' mesterséget tűz segédével a' légtéglát erősbbé 's változhatlanabbá alkotni; valamint is elkezdék a' termett köveket házaik építésére használni. Egyiptus leghajdanibb történetét homályba boritva találjuk, 's ekkép van legtöbb történettel is, mellyek ezer esztendővel előbb estek Krisztus születésénél. Ez csak Sesostris-sal kezdődik valamennyire hitelt érdemelni. Ezen királynak, ki rendkivüli gyorsasággal Arabiának egy, Afrikának pedig nagy részét meghóditotta, de Ganges 's egész Thracia-ig is előre nyomult győztes seregével, nem forgott annyira eszében ezen meghódult tartományokat királyi pálczája alatt megtartani, mint inkább nagy 's nevezetes műalkotványok által nevét örökösitni. Utána Cheops jutott a' trónra, állitás szerint a' hasonnevű hires piramisok épitője, mintegy ezer évvel Krisztus előtt. — Háromszáz esztendővel később ezen ország uralkodásában 12 király osztozott, kik igen barátilag éltek egymás közt. Közös ohajtásuk volt: valamelly nagynemű műalkotványban hagyni hátra uralkodásuk emlékét, 's ennél fogva eltökélék magok közt a' labyrinth épittetését, melly nem volt más, mint 12 egymáshoz épitett palota, mellyeknek egyik fele északnak vala forditva, másik fele pedig délnek. Mind ezen épületek összefüggésben állottak, 's több emeletűek voltak, mellyek oszlopokon nyugodtak fejér terméskőből, 's 1500 szobával birtak. A' hagyomány szerint föld alatt is 1500 szoba volt. A' felső szobák gazdagon valának ékesitve képekkel, kövekkel, 's más szép czifrázatokkal. Az alsó szobákba tilos volt mindenkinek a' bejárás, ott levén lerakva a' 12 királynak hideg tetemei, 's a' sz. krokodilok koporsói. Azon utak, mellyek ezen épülethez vezettek, ugy annyira össze vissza voltak forgatva, hogy bár ki az idegenek közül nem találhatá-fel a' bejárást vezető nélkül. Ez Fejum tájékában feküdt, nem messze a' piramisoktól 's a' Nilustól; most már csak kevés rom van még hátra belőle. Gatterer ezen épületnek ugy, valamint a' piramisoknak is, titkos jelentést tulajdonit, ugy tekintvén azokat, mint az égijel-kör 's a' napjárás architektoniai-symbolumi előterjesztését.

Az Egyptusiak épitésmódja egy részint ezen tömkelegben (labyrinth) más részint templomaik, pyramisaik, obeliskjaik, katakombjaik, és sirboltjaikban tartá-fenn magát. Mindezen képezetek a' bárdolatlanság, idomtalanság, 's az imponálandó óriási nagyság és nevezetes térkerület bélyegét viselik; művészleges egyesités valamelly kellemes jól rendezett egészhez fel nem található ezen műalkotványokban. 'S még is igen mivelt nép volt az egyptusi; azonban indulatbeli hajlandóságuk setét, elzárt, 's búskomor volt. Az, mi titokteljes, volt caracterekterök fővonása; innen tehát a' hierog-

lyphák vagy képiratok; innen a' titokkal teljes, a' nehéz testű, vagy búskomor, minden épitvényeikben. — Az Egyiptusiak üzték a' kereskedést, a' föld- 's kert-mivelést; nekik tulajdonitják a' földmérést is, mihez a' Nilus kiöntései nyujtottak alkalmat. A' fölséges irásmesterség már elég korán gyakoroltatott Egyptusban. — Valamint más egyéb nemzeteknél, ugy az Egyptusiaknál is, templomok voltak a' legnevezetesb épitvények. Ezekben egy állat képe volt felállitva; ennek képezete alatt tiszteltetett azon istenség, mellynek a' templom szentelve volt. Nem lehet meg nem ismerni, hogy ezek üregekből vevék eredetöket; ezt már a' bejárások formája 's az oldalak alakzatja is elárulja. Ezek nagyobb részint éppen ugy nem függélyesek, valamint az ajtók 's kapuk egy tökéletes igaz szöget nem képeznek. Felülről ezek alá felé szétterjednek, mint például Thebében. Az edfui, esnehi és thebei templomok körfalai 's az előttek lászató csarnokok, bélelt falak módjára emelkednek ferde, befelé előreugró, vonalban. A' boltozás mestersége ismeretlen maradt az Egyptusiak előtt. A' templomoknál közönségesen két felosztás volt, több előudvar, mellyek sphynxekkel (mesealakzatok emberfőkkel, szárnyakkal, 's hátulján oroszlánrésszel, jobbadán fekvőhelyzetben) obeliskokkal 's piramisokkal befogva 's diszitve voltak. A' templomok oszlopai négyszögűek voltak, körded, ovalis, részint sima foszlányos, részint hieroglyphákkal teritve. Nyulánkulást az oszlopoknál nem lehete látni, 's azok rövidek és vastagok voltak. Találhatni oszlopokat, mellyek csupán 3 láb átmérő magosak. Az oszlop-fejezetek egyszerű négyszöglet-fedelekből állottak, mellyek 1—3 láb vastagok voltak, 's közöttek ollykor gömbölyeg kidomborulat volt. Ezen domborulatok gyakran többszeresen valának egymás fölött. Találhatni oszlopfejezeteket, mellyek oszlopszárra helyezett 's hieroglyphákkal vagy lombozattal felékesitett edényhez hasonlitának, ollykor pedig Isis-fő áll rajtok. Az oszlopok sippárkányai (basisai) egyszerű négyszögletes kövekből állottak; gyakran basis se volt ezen oszlopoknál. — A' gerendák (Gebälke) iszonyú nagy négyszögben faragott kövekből állottak, 's ennél fogva az oszlopköz nem lehetett nevezetes. Majd csak minden ékesitvény nélkül nyúl-ki egyik kő a' másikon, 's az egész nagy kőtáblákból szerkezett lapos tetőt hordoz. A' hieroglyphákkal diszitett oldalak nagy kövekből állottak, mellyek mészfövény nélkül függöttek egybe saját nehézségök által. Ekkép voltak szerkezve az Egyiptusiak templomaik. Ugy látszik, hogy a' legrégibbek közttek a' g u r n a h i, y p s a m b u l i és a' l a t o p o l i s i templomok.

A' piramisokat, ezen hatalmas 's oriási műalkotványait az Egyiptusiaknak, nem találhatni-fel soha egyesen, hanem mindig

csoportulatokban egymás mellett. Ezen csoportozatok voltak: a' gizehi és dschisehi a' Nilus bal partján Kairónak áltellenben; a' sakharai, melly Gizettől déliesen fekszik, 's hol 30 piramist és számos katakombát találhatni; a' dagschuri, manjelmusai és fejumi. Szemlélhetni még mintegy 40 illy óriás alakzatot, mellyek a' távulságban magos hegycsucsokhoz, vagy iszonyú kőszirt- tömegekhez hasonlitnak. A' piramisok közelében feküsznek még a' hajdani Memphisnek, egykor Egyiptus fővárosának, romjai is; melly hires város felette nagy térségű volt, valamint ezen nemzet minden egyéb művei is, az az: 150 stadium vagy 700.000 lábnyi kerületű. — A' piramisok 's igy hihetőleg a' hajdan egyiptusi királyok siremlékei által akarák az emberi élet symbolumát előterjeszteni; széles basisai által földi létünk kezdetét; az oldalak, vagy az egész test összefutása által pedig egy pontban, annak végzetét. Ezen tekintetből használtattak ezen épitvények temetés-helyül. Azt is mondják, hogy ezen műalkotványoknak a' temető helyen symbolumi előterjesztését kelle jelenteniek az árnyékvilágnak, közel állván mellettek a' katakombák, ottan levén a' templomok, 's a' nagy sphynx azoknak bejárásainál helyeztetve. Azonban gnomonoknak is tartják azokat, mivel 4 oldalok a' világ 4 része felé van forditva. A' piramisok legnagyobbika, a' Cheops, nem messze Memphistől, foglalja magában ezen nevű király csontjait a' hagyomány szerint, ki azt felépittette. Husz év volt szükséges ezen kolosz felkészitésére, 's 600 láb magos levén, minden emberi műszülemények között a' legmagosabb. Körzete mintegy 3.000 láb, 's basisa négyszög, mellynél minden oldal, közel 730 láb a' hosszaságban. Az ott foglalatoskodó emberek száma szakadatlan 100. 000 volt esztendőt által. Földtől felemelkedését 208 szakadék vagy lépcső teszi, mindegyik 2—4 láb, melly tompult hegyben végződik. Nagyobb száma a' piramisoknak mészkőből áll, 's áthuzva áll nagy és simitott granit táblákkal. — Ezen hatalmas épitvények belső beosztásáról, szerkezetéről csak igen keveset tudhatni. Sok baj után lejutottak végre egy betört nyiláson (ezen épitvények nem levén ellátva ajtókkal 's ablakokkal) egy granittal kibélelt mély kamarába, hol egy üres sarkophagot, 's ezentul egy mellékfolyosóban mély kutat is találtak-fel; azonban az omladékkal tölt folyosón kivül nem találhattak mást semmit. A' piramisok egyike égetett téglákból készült, mit a' lakosok hamis piramisnak neveznek. *(Végz. köv.)*

HAZAI HIRLELŐ.

Nógrád vármegye Rendeinek levelök n. m. főispánnéjokhoz. — E' lapok 89—91-dik számában közlöttük volt a' Ba-

lassa-Gyarmathi öröm-innepet, mellynek a' t. n. megye mélyen tisztelt n. m. főispánnéja Sándor Mathilda grófné, n. m. Buzini Keglevich Gábor ur ő excjának hitese, személyes jelenlétével, 's nyájas leereszkedésével, hazafiságos érzelmének kijelentésével különös diszt és bájt szerezni méltóztatott. A' tek. ns. vármegye Karai és Rendei e' nagyra becsült kegyességet következő hálalevelök által és rávivőleg méltányló figyelmöket bizonyitó kérelmökkel siettek hazánk e' főrendű dámájának viszonozni.

Nagy Méltóságú Grófné

Kegyelmes Asszonyunk!

A' mi legközelebb elfolyt örömünnepünket kiváltképen diszesitette, a' mi buzgó szíveinket leginkább elfoglalta, és a' minek emlékezete eltörülhetetlenül fent is maradni fog, bizonyosan az, hogy a' kinek képével gondos első alispánunk olly kellemetesen meglepett, és arra való ohajtásunkat, hogy ugyan azt személyében is tisztelhessük, még inkább gerjesztette, — annak Excellentiádban való becses jelenléte, köztünk való tartozkodása, mindenkinek szivét kiváltképen örvendeztette. — Láttuk tudni illik, és nagyméltóságú férjének, a' mi mélyen tisztelt és szeretett főispánunknak, oldala mellett közttünk szemléltük Excellentiádban ama nemének egyik diszét, a' ki valamint kegyes, és nyájas leereszkedésével mindenkinek szivét elfoglalta, ugy kegyes jótételeinek, és minden jónak 's hasznosnak pártolásával nemes lelkét és érzéseit, 's nagy születéséhez illő magos gondolkodását nyilvánositotta. — És igy teljesedvén főbb ohajtásunk, igy tanúji levén Excellentiád megyénk iránt vonzó buzgó érzéseinek, mi volt természetesebb, mint az, és mi lehetett hálás buzgó érzéseinkben egyéb hátra, mint hogy ugyanazt örökösitsük, — és hogy a' mi szivünket Excellentiád iránt való mély tiszteletünk elfoglalván, a' mi forró buzgó hálás érzéseinket és annak felejthetetlen tárgyát a' késő maradék előtt nyilvánvalóvá tegyük, 's általplántáljuk. — Igaz ugyan, hogy az szivünkben eltörülhetetlen fennmarad, — és hogy ha az időnek mindeneket megemésztő vas kezét szinte ugy nem tartoztathatták a' mulandóság ellenére épült granit emlékek, mint az örökkévalóságot igért ércz oszlopok: — még is a' mi Excellentiád iránt viseltető mély tiszteletünk és buzgó hálaadó érzésünk szivünkbe levén gyökerezve, — valaminthogy az eltörülhetetlen marad, ugy hogy azt, kit olly méltán, és annyira tisztelünk, annak mássát naponként szemlélhessük, — 's iránta való buzgó érzésünket és mély tiszteletünket a' késő maradékra is általruházhassuk: oda terjed Excellentiád előtt alázatos esedezésünk, hogy a' melly képe Excellentiádnak, mint Kedves Maga mássa, itten minap csak ideiglen gyönyörködtetett, — annak lefestendő mássát, a' fő ispáni lakás örök ékesitésére — hogy abban Nógrádnak késő utóji is ama neme diszét, a' kegyes, nemes lelkű, és nemének minden bájaival diszeskedő nagy méltóságú gróf Sándor Mathildát, buzgóan szeretett, és tisztelt férjével együtt tisztelhessék — kegyesen általengedni méltóztassék. — A' kik kegyességébe egyébiránt ajánlottak mély tisztelettel vagyunk — Költ ezer nyolczszáz harmincz ötödik esztendei sz. András hava tizedik napján B. Gyarmathon folytatva tartatott köz-gyülésünkből

EXCELLENTIÁDNAK alázatos szolgáji 's a' t.

tekintve, azt is elfelejti, hogy szőleje szedetlen, 's talán csak jövő tavasszal nézheti elfonnyadt gerezdeit, egész nyári fáradtsága szomorú emlékeit — 's ugy rohan a' szinterembe, mintha jeles színészink fizetnének megszemlélésökért. — Mult hetekben Kolosvárt valék; — furcsa az előítélet! — Csak megsugom e' jelen színészeknek előre, hogy keveset tartanak felőlek. — 'S miért? — mert Pályn kivül senkit sem ismernek! — 'S csak arról hisznek és tesznek-fel valamit, kit már láttak! — Mennyire szerencsém van a' kolosvári közönséget ismerni, előre is jövendölhetem, ha nem fogadják is e' színész-társaságot első előadásakor kitörő enthusiasmussal, de bizonyosan két, három hét mulva megismervén kinek kinek tehetségét, köz kedveltetést nyerend. — A' személyzetről, és a' még adandó mutatványokról jövő alkalommal.

H....y.

Német Játékszin.

Esztergomban november 22-kén a' magyar mutatvány végén hivá meg közönségünket Nemes ur magyar színész holnap adandó külön német játékára; melly csak ugyan 23-kán több részvevőkre talált, mint a' magyar mutatvány. Nemes Ignácz „der geprellte Landjunker, und Johann Fingerhut, Schneidergeselle auf der 300-sten Herberge; oder: die Französin zum ersten Male in Deutschland" hosszú czimü, de üres tartalmú előadásával csaknem nagyobb részét közönségünknek magához hóditá; de nem hiszem, hogy nemzeti színészeink szerencséjét megirigylették volna, mert a' türhetetlen kifütyölés, a' teljes 3 személyből álló kros komédiásokat hevenyészekké tette. Nemes, nőjéből, és egy kalapos legényből állott a' pártolt nemzetiség, 's midőn a' kellemetlen füttyeket nem türhetnék, Nemesné ekkép extemporisált: „Hörst draust sind Vögeln!" Nemes pedig igy válaszoltt „ja lauter Gimpeln" — !!! — tehát mind pintyőkék! Hihető a' 88 ft. hálajutalmául. Ez volt a' szolgálói öltözetü 2 szakasz. — A' 3-dik „Mimisch-Plastische Vorstellung. Hier noch nie gesehene Guillotine, Mord und Gräuelthaten des Banditen-Hauptmanns Carlo Mazaroni zu Neapel 1827. den 14. August, und dessen öffentliche Hinrichtung. Die Maschine zur Enthauptung ist neu dazu verfertigt worden. De ugy is volt: mert mi lepedőből, és aranyzott papirosból Guillotinet még nem láttunk, csak most.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében igen mérséklett számú hallgatók előtt november 29-kén adatott hangászati mulatság tárgyai voltak: 1) Spohr Lajos szép Es-dur quartettjából két darab. — 2) St. Lubin csinos tríója; játszá fortepianón igen derekasan a' jeles és kellemes műkedvelőné Bräuerné assz. hegedű (Taborsky ur) és violoncello (Wagner ur) versenygő kisérete mellett. — 3) Onslov 5-dik (D-dur) quintettje.

DIVAT.

Parisban, mint már emlitettük, a' bárson fejdisz 's kalapok, kivált a' fehér és myrthus-zöld, leginkább kedveltetik a' szép nemnél; a' rajtok levő atlasz szalag és virág hasonlag keverve viseli a' myrthus és fü-zöld, valamint czitrom szint; a' bárson kalapokon egyébiránt három toll is lebeg. — A' látogatói ruhák folyvást igen hosszúk, ujjaik bők, kivált könyökig. Némelly felruhák elejét himzeni is kezdik. Köpönyegre vett szöveteknek uj neveik ezek: Liban, Druzien, Nilka, Ephraim, Maintenon szövet. — Ruháké: gros de Bombay, carthagói és siami repsz. — Atlaszoké: Abyssiniai, Il-Kair, Mohican, Imperator, Lavallière, Zuléma, Alhambra 's a' t. De nem is emlitjük a' többit, minthogy ugy is olly hamar változnak, mielőtt még hozzánk érkeztek volna. — Turbanra és esti látogatóra, vagy tánczra a' csipke-gazé uj szövet igen kellemes. — Felruhán és köpönyegen a' zsinór-diszitmény folyvást divatoz.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

99.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön december 10kén 1835.

PESTI VIZSGÁLÓ

„a' pesti vizsgálóról."

(Garay-tól.)

A' pesti vizsgáló ugyan tulajdonképen, nyájas olvasóim, mint tudjuk, pesti ujságok (Neuigkeiten) körül szok vizsgálódni; de mivel a' Regélő-Honművész a' pesti ujságok közé tartozik: szintugy lehet, gondolám, maga ön magának tárgya, mint a' leányka, mikor ön tükre előtt pipeskedik. Hogy illyenkor a' leányka nem legszigorúbb birája ön magának, az tudva van; de mivel illy kis gyengeségeket közönségesen a' leánykának elnézünk; reménylém, hogy a' pesti vizsgálóéét legalább lenézni nem fogjátok.

Ha végig nézzük hármas intézetünk számait, ugy találjuk, hogy a' „pesti vizsgáló-"nak csaknem minden számban volt valami mondókája; 's igy az intézetnek legalább nem volt néma tagja. Ez kettőt bizonyithatna be; vagy azt, hogy ez a' Pest, e' százkezű erőmiv, minden órában tud valami ujat előhozni; vagy azt, hogy a' pesti vizsgáló eléggé éleselméjű (engedelmet kérünk e' kitételért) amannak előhozásaiban az ujat észrevenni. De mivel hazai törvényeink szerint a' bizonyságtételre legalább is két tánú szükséges, és senki a' maga dolgában biró nem lehet, az ügy eldöntése a' nyájas olvasókra marad. Nekünk elég azon meggyőződés, hogy a' pesti vizsgáló — melly magában is egy kis ujság miniaturban — minden esetre megérdemli, hogy ezután is, mint eddig, a' Regélő-Honművész társzikkelye maradjon, 's ezután is az legyen, a' mi volt: „ujság ujságban."

Pest, nyájas olvasóim! egy nagy virágkerthez hasonlitható, melly tenyészetének legtermékenyebb szakában levén mindig uj meg uj növényeket, kórókat, virágokat és gazokat 's a't. hoz elő olly tarka vegyületben, mint egy olly kerttől csak kivánni lehet, melly ugy szóllván magától szerkeződik. Ezen nagy virágkertnek közepette fog a' pesti vizsgáló ezután is fel alá járkálni papirosollójával és tollfürészkéjével kezében, és csinos velin-köténykéjébe fogja szedegetni a' tetszetősb vagy emlékezetesb virágokat, mellyek a' cselekvés telekéből, a' szempillanat napsugarain elősarjadnak,

belőlek egy egy szinvegyülettel ajálkozó koszorút, bokrétát 's a' t. füzvén, azt szives bizodalommal a' nyájas olvasók keblére, vagy kalapjok mellé tüzni.

Jelenleg azonban, mivel papiros-ollója 's toll-fürészkéje, mellyekkel egész éven által kertészkedett, a' sok „szegletességeken" jó formán elkopott már: jelenleg mondám nem sok ujat mondhat, 's kénytelen egy ó-uj elmességgel előállani. Az emberek t. i. mai időben mindenben elő szeretnek lenni: ki akarna tehát, kérdezi magamagát, nyájas olvasóink közül hátrafizető lenni?.... .... Érzi ugyan a' pesti vizsgáló, hogy az e'féle elő-elmességek nem az ő körébe tartoznak; de ki tehet róla, hogy a' hátramaradást korunk egyátaljában semmiben se szereti? és ugyan milly megfordult világ volna! ha előfizetőket utóelmességgel tartanánk? Különben is, mivel a' pesti vizsgáló a' Regélő-Honművésznek legfölebb is csak egy 8-ad része, az olvasó pedig az egész Regélő-Honművészért számonként alig fizet többet 6 pengő xr-nál, nem is igen lehet egy-egy pesti vizsgálótól mindjárt 6 forint ára elmességet pretendálni, midőn ő a' 6-nak csak egy 8-ad része. De egyébiránt is, mivel ujságunk ugy is minden év ujultával rendesen megszokott ujulni: tehát eo ipso uj-ra most nincs szüksége; de igen is kézre (vulgo pézre), az az: az olvasók kezére, kezességére, hogy megemberülhessen.

Ezen megemberülhetés, nyájas olvasóim, ha a' dolgot kevessé poetailag vesszük, nem is olly igen távul eső idea; mert a' pesti vizsgáló, bár alakjára nem különbözik is többi czikkely társaitól, valójára nézve még is igen hasonlit az emberhez. Mind kettőt t. i. mielőtt a' világba küldjük, le kell tisztázni; mind kettő nyomatik; mind kettőben néha tetemes nyomtatási hibákat lelünk; ez is kivánesi, az is; ez is vizsgálódik az is; mind kettő ujság után kapkod, 's végre egyik sem tarthatja magában sokáig, a' mit látott vagy hallott, hanem legott tovább regéli; mind a' kettő szereti, ha leiratik, (természetesen, hogy kedvező szinekkel, 's nem ugy mint magyarán szoktuk mondani lefestetik = rágalmaztatik): 's azért a' pesti vizsgáló ezennel Pestnek minden humoristicus és nemhumoristicus irójit kéri, hogy ezután minél többen irnák-le őt, hogy arcza sok példányban 's különféle manierokban jusson a' világ nagy képtárába; mert azon élesen-tompa 's tompán elmés Garay-manier a' dolgot csak ez oldaláról láttatja, 's igy a' kép könnyen egy oldalúvá alakulhat, mit a' pesti vizsgáló nem hogy ön magának, hanem még ellenségének sem ohajt.

A' pesti vizsgáló ezek után magát minden czikkely-társaival együtt a' nyájas olvasó asztalára továbbá is ajálja. Pesten decemberben 1835.

(Aláírás) A' R.H. minden állandó és nem állandó czikkelyei nevében mint meghatalmazott fél

A' pesti vizsgáló.

ÉPITÉSZET.

Egyiptusi épitészet. *(Vegzet.)*

Sesostris alatt épittettek az obeliskok. Ő Vulcan temploma előtt Thebében állittatott-fel kettőt. Az obeliskok négyszegű, felül hegyesen összefutó, talapon vagy piedestalon álló oszlopok, mellyek, éppen ugy, mint keskeny tornyok, emelkednek 50—180 láb magosnyira, 's egyetlen egy granitból vannak készitve. Egyiptusnak csupán keleti határ-hegysoraiban találhatni granit kőszirtekre, máshol sehol sem. Itt vágattak-ki tehát az oszlopok, obeliskok, 's más épitvénytömegek, mellyek aztán kövekkel dörgöltettek tisztára és lesimittattak. Már csupán ez is valóságos óriási munka, minél azonban sokkal nagyobb az 's majd csak hihetetlen, mikép szálliták tovább ezen iszonyú oszlopokat 's kőtömegeket, mellyek száz mértföld távulságnyira állottak-el a' helytől, hol a' templomok, paloták 's közhelyek készültek. E' czél elérésére ők talán csatornákat ástak; 's ott, hol hegyek nem állottak utban, 's tehát a' tájék sik volt, hengereket alkalmaztak. Ama nagy obeliskon, melly 180 láb magos, 120.000 ember dolgozott. Nehány ezen oszlopok közül Romába szállittatott Krisztus születése idejekor Augustus cäsar alatt, hol azok egész maiglan állanak. Egyptusban láthatni mindenütt összerombolt obeliskokat, mellyek jobbadán hieroglyphákkal ellátvák. — Ezen hegyoszlopok arányzatáról nem mondhatni semmi bizonyost. Az állitás szerint ezek a' napnak szentelve 's a' napsugárok symbolumai voltak. Mind ezen műalkotványok négyszögűek 's éles csucsban végződnek; ugyan annyi sugarai a' napnak, az az: a' nagy istenségnek, mit az Egyiptusiak Osiris név alatt imádtak, hol aztán lakni hagyák az embereket, a' lényeket, 's a' teremtett világ lelkeit. A' 4 oldal a' 4 világtájék felé mutat, 's a' négy elementumot jelenté.

A' Katakombák, nem kevesbbé nevezetesbbek az Egyiptusiak labyrinthjánál, a' piramisoknál 's obeliskoknál. Képzeljünk magunknak nagy földalatti folyosókat, mellyek 20—30 lábnyira vannak a' föld alatt, 's mellyekhez bányacsatornákban vagy hágcsókon juthat-

ni-le, kirakva kövekkel, 's mindkét felül mellék-folyosókkal, vagy karzatokkal ellátva, mellyek kis szobákhoz vagy fülkékhez vezetnek, 's hol a' bebalzsamolt hideg testek, mellyek mumia nevet viselnek, tartattak-fenn. — Igy már van fogalmunk illy katakombákról. A' testek koporsóban feküsznek sykomorusfából, mellynek deszkáji nem rothadnak könnyen el, 's azok pólyákba, posztóba, vászonba vannak forgatva. Egy darab vászon — mellyen az elhunytnak képe vagy csupán a' személy-nem kijeleléseül egy Osiris vagy egy Isis van aranyba festve — boritja arczát. Nehány ezen sirboltok közül olly téres, hogy földalatti városhoz hasonlitnak. Most már a' hozzájok térés vagy a' bemenetel jobbadán betöltve, 's betemetve van.

A' Sphynx teszi tulajdonosságát vagy caracteristikáját az egyiptusi műmythologiának. Mind e' mellett van még is a' Görögöknek is Sphynxjek. Az egyiptusi Sphynx alakja egy oroszlánéhoz hasonlit emberfővel; a' görög Sphynx szárnynyal ellátott nő-alakot ábrázol, melly ugy végződik, mint valamelly négylábú állat. — Az egyptusi Sphynx csupán a' templomok bejárásinál, a' galleriák, előudvarok kezdeténél, mellyek a' templomokat környezék, vagy azokhoz vezettek, találtatnak; de nem magokban a' templomokban; 's pedig vagy mint őrzői az istenségnek és a' templomnak, vagy pedig hogy kijeleljék általok, hogy annak, ki az istenséghez közelitni akar, szeretetet 's félelmet kell vinnie magával a' templomba. Szeretetet-az istenség bölcsességére, 's félelmet a' hatalomra nézve; mivel a' Sphynx az erővel egyesitett bölcsességnek symboluma. — Igaz vagy valóságos egyiptusi sphynxek közé tartozik a' nagy kolosz, melly a' piramisoknak mellékében fekszik. Belőle nem láthatni mást a' főnél, homokba levén beásva a' test. Lehet találni Romában nehány sphynxet bazaltból a' Kapitolhoz vezető hágcsónál a' Borghese villában. — A' Chigi palotában, Romában, volt egykor látható egy hires Sphynx granitból, melly jelenleg a' dresdai galleriát disziti.

Novák Daniel.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Pesten jövő pénteken (11-kén) a' budai magyar szinésztársaság városi szinpadunkon a' „neszlei torony" czimű szomorú játékot fogja adni. Ugyan ez az, melly Budán mult november 14-kén olly nagy részvételt 's figyelmet gerjesztett. Még itt a' német társaság által sem hozattatott szinpadra ezen igen érdekes történetet előterjesztő szinmű. Már annak idejében a' publicum különös figyelmébe ajánlottuk e' darabot, és most

annyival inkább ajáljuk pesti honosinknak, minthogy itt helyben fog szinpadra jönni, és biztosan remélhetjük, hogy magyar szinészinknek abban már bebizonyitott szorgalmas előadásuk mellett a' t. közönség érdekes esti mulatságra teend szert.

Budán december 3-kán a' „fiatal férj" czimű, különben közép hatású vig játékot Marosi ur (Surville) kevessé untatóvá tette, minthogy ma, ugy látszék, igen készületlenül lépe-fel; mit annál inkább csudálunk, mivel őt egyébiránt szorgalmasabb tanuló szinészink közé helyeztettük. Reméljük azonban, hogy ezt, ha bár tél és kevés publicum van is, ezután se rajta se társain tapasztalni nem fogjuk. Egressi ur (Beaufort) tetszett és előtapsoltatott. — 5-kén legelőször adatott „az ikrek" szomorú játék 5 felvonásban. Irta Faliczky Jánosné. — Tartalma: „Szandai Gyula (Lendvay ur) és Ödön (Egressi ur) grófok, iker testvérek közül Gyula félig embergyülölő, komor; Ödön világ embere, 's Zárai tanácsosné (Kovácsné assz.) leányát Ilkát (Lendvayné assz.) nőül jegyzi-el, 's bátyja megegyezését kéri. Ez ellenzi 's fenyegetődzik atyjok végrendelménye teljesitésével, melly kizárja az ifiabb fiút az örökléstől, ha megházasodik. Ez első magva a' testvéri gyülölségnek, melly nevekedik, mi után Gyula, Ödön ellenzésére is, Ilkának igen becses ékszert ajándékoz, sőt világossá válik, hogy Gyula is megkedvelte Ilkát. Ödön keservében lemond Ilkáról, ki fájdalmában megnémul; fél év mulva a' ránki fördőben (hova Gyula, Zárainé leányával együtt, 's Leteényi grófné is (Kántorné assz.), ki Gyula birtoka után sovárog, megjelennek) Gyula párviadalra kihivó levelet kap, 's az elaszott és megkérlelhetlen Ödönben ellenfelére ismer. A' párviadal megesik, 's az ikrek pisztollal egymást agyon lövik." — Ezen műnek nyomtatásban megjelenése felől e' lapokban már emlitést tettünk. Vágyva vártuk annak szinpadra jutását fővárosi szinpadunkon. Örömmel tapasztaltuk, hogy a' könyvben észrevett némelly hijányokon mind a' szerzőné maga javitott, mind átaljában e' művet szinpadra alkalmasabbá törekedtek tenni a' szinészek, javitván részint a' dialogusokban, a' hosszas beszédeket röviditvén, a' képirót egészen kihagyván, a' párviadalnál a' keszkenő két szélének tartását elmellőzvén 's a' t. Mind ezek, és a' társaság igen szorgalmas előadása mellett se tehete ezen eredeti szinmű olly hatást, millyet ohajtottunk volna a' szép miveltségű szerzőné vigasztalására; átaljános vélemény volt a' felől, hogy ama finom dramai fennség hibázik benne, mellynek a' szomorú játékot caracterizálni kell; 's igy azt inkább könnyű szellemű conversatioi komoly mint szomorú darabnak lehetne nevezni. A' cselekedetek kevés meglepő volta, a' gyakori ájulások, roszul érzések, ismételt levelezések, igen sok és majd szünteleni változások, 's bizonytalan caracterek mind ollyanok, mellyek a' fensőbb tragoedia lelkével meg nem férnek. Az emlitett fő személyek igen helyesen forgolódtak; mellettek emlitendő még Laborfalvi R. (Julia) 's ifj. Egressi ur (b. Kőséri), ki a' szeles fiatal urat mulattatólag játszá. Marosi urban (b. Kárai) ma ismét lankadtságot, katonai lelketlenséget, 's aluszékonyságot tapasztaltunk. — Dec.

6-kán „a' garabonczás diák" adatott; a' czimszerepet Megyeri, Harsánytorkit Udvarhelyi, Eczetesi fogadóst Szilágyi ur játszá.

Debreczenben september 30-kán a' harmadik bérletet közép számú nézők előtt „Montalban Klára" drama Bagosi Kovács Sándor fordítása szerint nyitá-meg, 's elég igyekezettel, jól hangzólag ment végbe. — October 1-jén Zieglernek „valóság és tréfa" czimű vig játékát ismét mérséklett számú közönség méltatá megnézésre. — 2-án Fáy András vig játéka „a' régi pénzek" nyujtott teljes számú közönségünknek nemes mulattatást, 's mind a mellett, hogy a' szerep-nem-tudás különösen szembetünt, 's az ebből eredt némi botlás a' mindenkitől kedvelt hazai műnek rendes menetelét gátlá, csaknem mindnyájan elégedéssel hagytuk-el a' szinteremet. László (Vig Feri), Fáncsy (Mindszenti), Chiabayné (Amalia), Parázsóné (b. Tordayné), Chiabay (Kardos), Udvarhelyiné (Orsolya) elég készülettel valának. A' többieknek nagy szükségök volt a' sugóra. — 3-kán Borgia Lucretia — 4-kén „garabonczás diák ismételtetett. — 5-kén „ördög Robert" a' vásárra jött vendégeknek szerzett mulatságot. — 6-kán Lembertnek „fösvény atya és tékozló fiú" vig játéka Déry fordítása szerint először került szinpadunkra. Éder a' fösvény atyát igaz comicai mozdulatainak mérsékelt változtatása által olly eredeti valóságában állitá előnkbe, hogy szinte feledtük szinpadon létét: de a' tékozló fiút (bár Parázsó megfelelt is szerepének) e' darabban nem találtuk; minthogy azt, ki nemcsak a' játékok nemét ismerni sőt nevét se képes kimondani, együgyűnek inkább, simplex simplicius, mint tékozlónak lehet képzelni, annyival inkább, mert ki a' korcsmába megy nehány itsze bort inni, ha szinte Rovásos Kilián (Szákfy) bizonyos számú tallérokat róv is nyakába, csak részeges korhelynek, nem pedig tékozlónak tartathatik. A' sovárgó 's fejét mindenre reá vevő Sasmezeit Fáncsy, cselszövő elbizott inasát László élénken képezé. Ez utóbbi szerepben fennsőbb hatás mutatkozék, mintsem hogy az egy kiméletlen viseletű 's elbizottságot nyilvánositó inas szájában állhatna, legyen bár az a' legnagyobb szükség eszközeivé forditott rugó: ez inkább, mennyire a' történetnek vezérfonalát kezén tartva hordozza, egy rokon érzetű barátnak személyéhez volna illő. Az okoskodni akaró buta birót Baranyi sajátilag, Erzsi komornát Chiabayné, a' papucskormány alatt elgyávásodott földes urat Chiabay kedvnyerőleg 's elég szorgalommal személyesiték.

Mlgr és Szlr.

Esztergom Honfijaihoz — Szépeihez. — Szorgalmunk gyümölcsét nemzetiségtek oltárára olly reménynyel kivántuk lerakni, hogy midőn Ti bennünk a' nemzetiséget pártoltátok, czélunk irányát, nyelv- 's erkölcs-pallérozást, előttünk tartva, több izben irántunk mutatott pártfogástokat intézetünk részére ne csak megnyerjük, hanem továbbra is fenntarthassuk. — A' felejthetlen mult év emléke, mellyben hazafiságos kegyetek által boldogitva valánk, kisére szüntelen kétes utunkon, 's édes vágyat gerjeszte keblünkben minél előbb vissza térhetni a' kedvelt Magyarok körébe; hol a' művészet oltárán atyai szem,

anyai kéz, 's hazafi gond éleszti a' hamvadó fáklyát. — Illy kezektől várni kétes ösvényen a' segédet, csalhatlan bizodalom, édes nyugtató remény! — Az idő elmult ugyan, bár szív-ölelve tartottuk azt; de a' hálás tisztelet 's megemlékezés egyszerre alszik-ki éltünkkel, 's csak akkor leszünk boldogabbak, midőn a' kedves hont idvezelni ismét szerencsénk leend. — Nagylelkűségtek adott ingert igéretünknek megfelelni; ez okból egy hónap lefolytával minden bizonynyal körötökbe megjelenni ezennel igéri magát a' holtig tisztelő színész társaság Abday Sándor igazgatása alatt. M. G. P.

HANGÁSZAT.

Pesten Schmidt Fanny k. a. 2-dik hangversenyét a' kisebb redoute-teremben november 28-kán 4 órakor adá. Régen nem láttunk concerten, itt legalább, annyi embert, mint ma: mondhatni, hogy a' terem tele volt hallgatóval. Lindpaintner-nak gyönyörű ouverturája „Vampyr" operából kezdé-meg az egészt; előadása igen helyesen sikerült Grill karmester urnak jeles igazgatása alatt, csak az adagiónak tempóját találtuk igen-igen lassúnak. Követé ezt Thalberg Zsigm. phantasiája vagy is inkább változatai „Stranierából" vett motivumokra; játszá fortepianón a' versenylőné nagy kézi ügyességgel. Ugyan ezek azok, mellyeket taval a' jeles Onitsch k. a. ismertetett-meg velünk. — 3) Kind Friedrich ismeretes költeményét „a' stiglicz" elmondá Grillné assz. szokott szavaló jeles tehetségével; ámbár maga a' mű nem nagy hatású volt, annyival inkább, mivel azt már többször is hallottuk. — 4) Rode-nak 4-dik concertjából az első darabot hangászkar-kisérettel játszá hegedűn Nusser János, Bécsben az ausztriai birodalom hangászat-kedvelő társaságának tagja. Ezen fiatal művész mult octoberban a' nemzeti casinói egyik mulatságban ismertetémeg velünk magát. Akkor a' hijányokat, mellyeket játszásmódjában tapasztaltunk, elfogultságnak 's a' terem levegői mérséklete hidegségének tulajdonitottuk: ma azonban e' kifogással nem segithetünk, hanem igen ajáljuk neki, hogy mig bátorságosb, szilárdabb, 's biztosabb játszásmódra szert nem teend, nyilvános hangversenyben fellépéstől tartoztassa magát. Belőle egyébként bizonyosan igen jeles hegedűs lehet egykor. (Furcsa, hogy N. ur dec. 3-kán ugyan e' teremben leendő nagy concertja felől már nyomtatott hirdetményt bocsájta-ki; azonban előtte való napon egész személye eltünvén Pestről, helyette Schmidt Fanny kisasszony adott hangversenyt a' szegények számára; miről máskor.) — 5) Schubert „eger-király" dalját Erl ur éneklé; a' fortepianót Grill ur játszá hozzá. — 6) „Hangok magyar országból" — uj változatok, régi magyar themákra; egész hangászkar kisérete mellett játszá fortepianón a' versenylőné bebizonyitott ügyességgel. A' themák nem valódi igaz magyar eredettek, 's annyival kevesbbé mondathatnak régieknek; a' szerzeménynek meglepő caractere 's változóságai nincsenek, 's az orchestrum hangos kisérete a' fortepianót annyira fedi, hogy ennek hangjait szinte nehéz volt kivenni. Sajnáltuk, hogy Schm. k. a. figyesebb kótaforgatóra nem talalt.

TÁNCZ.

Szombathelyről. Nem maradhat örömilletődés nélkül az emberiséget mindenekben méltánylani tudó kebel, midőn szemléli, hogy valamelly törvényhatóság, vagy terjedelmesebb hatáskörrel biró egyes ember, társai fölsegitésén nem csak puszta szóval, hanem cselekedettel is iparkodik. De különösen méltó tiszteletre buzdulunk azok iránt, kik az erény utjáról eltévedettben is nem a' személyt hanem az elkövetett vétkest utálván, a' bünhödő iránt inkább szánakozással és irgalommal viseltetnek, mint megvetéssel és zsarnoki kegyetlenkedéssel; 's a' botlásaiból származott bal következéseket lehetőképp elháritni és könnyebbitni inkább mint sulyositni törekesznek. Illy szelid lélek 's könyörületes sziv jeles példáját tüntetni-ki Vas vármegye t. Karai és Rendei, midőn régi szük és egészségtelen börtöneik helyébe (minthogy még ezek, fájdalom! nálunk igen is szükséges roszak, 's egyáltalán mellőzhetlenek) uj czélszerűbbeket, 's egyszersmind munkaházat épittetnek.

Ezen vállalatnak minél előbb 's bizonyosabban leendő befejeztetése tekintetéből legközelebb a' ns. megye Karai és Rendei Szombathelyen egy ezen czélra jövedelmező tánczmulatságot adtak, melylyel egyszersmind számos emberbarát által ajándékozott műtárgyaknak kijátszatása volt egybe kapcsolva. A' tánczmulatságra igen válogatott 's messzebb megyékből is jött nagy számú vendég sereglett össze; 's a' jó kedv olly általános volt, hogy a' magyar és keringő tánczba világviradtig se fáradt bele az ifjúság. — Ugyanezen czélra történt a' tánczmulatságot megelőzött napi estvén (nov. 24), egy műkedvelő társaságnak „Vérnász" czimű szini előadása is; mellyről majd a' magyar játékszin czikkely alatt bővebbtudósitást közlünk. — Az összes jövedelem mintegy 5—6 ezer váltó forint volt. B—t—i.

Német Játékszin.

Pesten december 5-kén Erl József dalszinész ur jutalmául legelőször adatott „Guise Katalin" nagy daljáték Romani-tól. Muzsikája Donizettitól. Ámbár ezen műben itt ott némi melodia mutatkozik is, de kitünő eredetiség, 's meglepő hatásra készült darabok hijányával levén Arthur (Schebest l. a.) ariáján kivül köz tetszést nem nyert, 's nehezen is fog nyerni. A' publicum legalább igen hidegen fogadta. A' tartalom csekély érdekű.

DIVAT.

51-dik divatkép (Bécsből.) — Asszonyi köpönyeg kockás vagy himzett bárson-virágos selyemből; atlasz vagy bárson kalapok. — Ugyan ott a' satingreen wicklert rózsa szinű atlaszszal bélelik, 's a' gallért és hajtókát fekete bársonnal fedik. A' cseresznye szinű bárson tunikát hattyú tollal szélesen szegik-be; rózsa szinű pamutmusselin ruhát vesznek az alá. A' fekete bárson kalapon, valamint a' tülle-application fejkötőn virágok diszlenek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

100.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap december 13kán 1835.

SZORGALOM.

Ausztria kereskedése török országgal.

A' dunai gőzhajózás tökélyes virágzásba kezd jönni. „Argo" és „Maria Dorottya" által Galacz és Konstantinápollal fogunk összeköttetésbe jutni; egy másik angol hajó ezen utóbbival Smyrnát köti össze. A' már mult évben igen megkönnyitett közlekedés a' délkeleti dunai tartományokkal, valamint a' török országba vivő postaintézetek megjavitása, az ezen országgal vitt kereskedést uj virágzásba hozták, mi Ausztria kereskedésére nézve egészben nem volt kedvező hatás nélkül. Mint tudva van, a' monarchiának keleti fele, az eredeti tenyésztés országa, bármilly kiterjedésű is termékenysége, nem nyujt elég termesztményeket a' nyugoti tartományok emésztő és szorgalmi szükségeire. Ausztria kénytelen távulabb piaczot keresni, nevezetesen török országban, hogy onnét hozhassa a' szükséges szarvasmarhákat, sertéseket, nyers bőröket, pamutot és gyapjat 's a' t. Ellenben mindennyi csereczikkelyek, mint üveg-vászon-'s gyapjú-portékák, ezüst és selyem 's a' t. Ausztria részéről vannak tetemesbben. Azonban Ausztriának kiviteli kereskedése mindig csekélyebb, mint az, mit beszállitanak, 's még is ezen arány az országos gazdálkodási jelentőség ellenére is, mellyet közönsége a' bilanczoknak tulajdonitanak, nem hatott haszon nélkül; mert eleve is előbb munkásságtalan erőket hozott mozgásba, mellyekből uj hasznok fognak keletkezni, Ausztria jóllétét előmozditandók. E' mellett továbbá nem kell elfelejteni, hogy a' török országból behozott javak, mint ingó javak, Europa éjszaki részeibe is elvitetnek, mellyekért az ausztriai kereskedő egyéb hasonértékű javakat kap. Ennélfogva természetesen kénytelen emez anticipálni, 's a' török termesztmények egy részét kész pénzzel kifizetni. Azonban ezen anticipatio visszapótlása nem elégséges az ausztriai és keleti kereskedés köztti fontarányt fenntartani. Illy körülményekben nem érdektelen megérteni, hogy török kereskedők által megrendeléseik fedezésére gyakran hozatik-be arany és ezüst. Igy a' mult évben Bécsbe csak egy hónap alatt nem kevesebb, mint 600 ft. arany és 800 font ezüst hozatott részint pénzben részint öntött szálakban a' török kereskedők által. Azonban ez korábbi időkben is történt, 's még

nem mutatja eléggé, hogy a' fontarány Ausztriára nézve kedvezőbb. Mások a' váltólevelek kereskedése rendetlenségét és hiányosságát vetik okul a' török kereskedők csekély összeköttetésének Ausztriával. De a' valódi alap, ugy látszik, azon kedvezésben van, mellyel az ausztriai nagyobb ezüst pénzek török országban birnak, melly ezeknek sokkal inkábbi kivitelét engedi-meg, hogysem a' kereskedési egyességre nézve elégséges volna, 's ekkor természetesen ezen feleslegeket kész pénzzel kell megfizetni; és ha mindjárt most nagyobb mennyiségben vitetik is be, mint egyébkor, még se bizonyit egyebet, mint a' mérlegnek (bilanxnak) egyszerű javitását, melly senkitől sem hozattathatik kétségbe; de nem azt, hogy Ausztria részén volna a' fontarány nehezebbsége. Ausztria kereskedése ezelőtt se volt képes bármiféle kereskedésben is elérni a' magosságot és élénkséget: 's ha mindjárt a' belső kereskedés egyedül csak a' legközelebbi tartományok könzönséges szükségeire vala korlátozva, 's a' levante-i kereskedés az adriai tenger kikötőjeiben jött tulajdonképpi virágzásra; még se kell azt mint csekélyet tekinteni, mellynek fontosságát csak az ausztriaitörök végszélek terjedtsége is bizonyitja, mellyek mintegy 600 órányi térre nyulnak-el. Az uj vizösvény kinyitása által Európának délkeleti tartományai, a' fekete tenger ázsiai kikötőjei 's csatornája felé igen sikeres jövendő nyilik az ausztriai iparnak; a' török kereskedők által Bécsben tett megrendelések már is fél millio forinttal haladják-meg az 1833-diakat, 's napról napra még inkább szaporodnak, és szaporodni fognak; minthogy az Osmanok napról napra előhaladó mivelődése ezeknek szükségeit, mellyekkel a' török iparnak lehetetlen egyforma lépéseket tarthatni, neveli 's nevelendi. Nem szenved tehát kétséget, hogy Autztria kereskedése, iparjának nevekedése mellett, nem csak a' keletre, hanem átalában az egész külföldre nézve kedvezőbb állapotba jutand. Felesleges volna e' dolgot a' világkereskedés magosabb álláspontjából előállitni akarni, minthogy ez már gyakran 's körülményesen máshol adatott elő.

RÉGISÉG.

Drága csontok. Grammont mellett nevezetes felfedezés történt. Dendre folyó partja mentében, midőn a' viz rendkivüleg megapadt, nehány lábnyi mélységben rendkivüli mennyiségű ökörszarvat 's csontokat, nehány romai pénzt 's különféle más ritka arany, ezüst, réz, és vas tárgyakat találtak. Csupán a' csontok eladásából 1800 frank lön a' jövedelem.

Bölöny-szarvak. Auxy-le-Chateau (Pas de Calais megye) vidékén nem régen igen érdekes tárgyakat ástak-ki. Többek köztt

bölöny-ökörnek (Auerochs, Urochs), amaz ó világi állatnak kővé vált szarvaira is akadtak, mi e' vidéken kétszeres érdekű nevezetesség. Ketteje azoknak különös szépségű 's nagyságú levén az arrasi muzeumtól, mint igen kedves szerzemény, fogadtatott.

Ritka pénzek. Scudglivacz-nál Lessina mellett dalmát országban mult nyáron igen ritka régi bronz pénzeket találtak. Nevezetesbek kétfélék: azok, mellyeknek egyik felén Herkules képe 's e' felirás *EPAKAE* jobbról bal felé; és azok, mellyeken egy kecske és e' felirás *ΦΑΡΙΟΝ* látszik. A' pénzek bélyegzete igen jó. Gyanitják, hogy az elsők Heraklea, az utóbbiak Lessina városából származnak, mellyet egykor Pharion-nak neveztek.

Toskanai régiségek. Todi városa, mellyet Etruskok alapitottak, és Umbria évkönyveiben mindenkor hires volt, minden időben a' régiség emlékeiből 's nevezetesen etruriai pénzekből gazdag zsákmányt nyujtott. Kevés idő előtt a' városhoz közel egy domb tövében óriási emléket fedeztek-fel. Eddig kiásott része travertini kődarabokból áll, mellyek üreges oszlopoknak maradványai. Átmérőjek $6\frac{1}{2}$ lábnyi, és igy a' Trajan piaczán 's béke templománál levőknél sokkal vastagabbak. A' kövek legnagyobb része veres ónnal edzett betűkkel és számokkal van megjelelve, hihetőleg hogy öszveillesztésöknél hiba ne történjék. Romai nyelven felirások is találtatnak rajtok, a' tanácsbeliek és jelesebb férjfiak neveikből állók. Speroni és Fossati tudós régiségbuvárok véleménye szerint, kik e' művet pontosan megvizsgálák, ezen emlék romai eredetű. — Találtatott egy jól elállott bronz szobor is, mellynek sisakja volt, de ezt még nem lelték-meg. Hasonlit Marshoz, kinek hihetőleg szentelve vala a' most feledezett templom. A' szobor tetőtől talpig $4\frac{1}{2}$ lábnyi.

Pontusi és örmény régiségek. Dubois természetvizsgáló következőleg ir Köppen urhoz mult apr. 9-kén. — Keleti utazásomon mintegy 160 régi felirást gyüjték egybe. Fele görög, a' többi örmény, és gruzini. Az utóbbiaknak nagyobb része ismeretlen, a' többinek majd valamennyijét más vizsgálók szorgalma után ismerjük. — Figyelmemnek másik tárgya volt a' dél-orosz országi, kawkazi, és örmény egyház-épitésnek története. E' czélból figyelmemet a' byzanti császárok alatti görög épitészet szüleményeire, annak bebizonyitására, hogy az örmény épitészetnek sajátságos nemzeti stylusa van, és az azt megkülönböztető jelekre kellett fordítanom. Végre meg kelle mutatnom történetileg egy harmadik stylusnak származatát, t. i. a' görög byzantininak az örménynyel történt szép keverékéét. Ez okból igen sok tervet 's egyházi rajzot szerzék magamnak a' 6. 11. 's 12-ik századból, mellyek az örmény és gru-

zini legpompásabb templomoknak (Európában és Ázsiában) alakjait mutatják.

Indiai találmányok. Az ázsiai társaság mult évi folyóiratának augustusi füzetében emlittetik, hogy Nerbudda folyó völgyében egy Mammuth jobb és bal czombjának, valamint egy bivalynak csontjaira is akadtak. Ez leginkább azért emlittetik, minthogy Indiában e' nemben ez volt a' legelső találmány.

Hieroglyphai táblák. Mult őszkor Syriából Bonomi ur Londonba a' litteraturai kir. társasághoz nehány rajzot küldött, mellyek ama hieroplyphai és edző iratok táblájit képzették, melylyeket több ujabb felirásokkal együtt Elkelb kősziklán (a' régi Lykos) Beirut mellett egymás mellett találtak. Az eddig hasonló nemű emlékeket Cyrusnak 's legközelebbi elődjeinek idejébe helyeztették: de Cullimore ur ezen táblákon II-dik Ramses nevét fedezé-fel, és igy állitá, hogy egykorúak az abydosi táblákkal; egyszersmind meghatározá történeti adatok 's bizonyitványok által hogy a' művészetek és tudományok Egyptusban 23 uralkodó alatt I-ső Osirtesestől Kr. előtt a' 18. század elején II-ik Ramses-ig virágzó állapotban voltak. Hasonló évszakot határoz C. ur Persiára nézve is Dsemsid-nek, a' miveltség nagy előmozditójának, idejére, melly Dsemsid által készült kalendarium szerint szintén Kr. előtt a' 18-ik századba esik. E' szerint Egyptusban és Persiában a' tudományok és művészetek előmenetele egykorú volna, valamint tartóssága is, melly a' Kr. előtti 11-dik századig terjed. Ezt ő az egyptusi és persepolisi kalendariumok ugyazonságokból származtatja, minthogy az első éppen Dsemsid uralkodó háznak megbukásakor vitetett-be Persiába talán az Egyptusiaknak győzedelmes hóditó seregei által.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán december 8-án „a' szebeni erdő" szinjátékban melly, csaknem minden szinész helyét lelvén benne, köz tetszést nyert, jelesen 's kitünőleg játszék Lendvayné assz. (Elizéne), Megyeri (Kóvár) és Telepi ur (Szokol). Udvarhelyi ur ma ismét nagyon akadozott. — 10-kén Kisfaludy Károly vig játéka „a' pártütők" — adatott. — 11-kén szinészeink a' pesti szinpadon játszották „a' neszlei torony" szomorú darabot; miről máskor.

Debreczenben octob. 8-kán a' rajoskodó érzelgőknek tápláló éleményt nyujta Raupachnak szomorú játéka „a' molnár és gyermeke." Éder a' czimszerepnek, mint egyik remekének, mestere alig dicsekedhetik 27 polgári erénynyel a' szinészi pályán töltött évei alatt ennél jejesebb 's a' természethez annyira közeledett játékával. Parázsné (Maria) illőleg álla mellette. Hogy Konrád Fáncsynak, 's nem mint

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

máskor Lászlónak, juta, megvalljuk, játék előtt sajnáltuk: de annak folyta alatt örömmel tapasztaltuk, hogy megfelelt várakozásunknak. Búsongó szerelmes szerepében hiven kikerülé az egyhangú szavalóknak éneklő hangját, 's kivált a' fuvolya eltörésekor nagyon kitünteté szorgalommal kivivott ügyességét. A' fogadós (Baranyi) nejének E. Aloyzia sehogy sem illett, 's visszásan hangzék minden rá tekintőnek füleiben a' Konrádtól hallott „néném" szóllitás, igen fiatal ábrázatja nem levén öreges mázzal ugy bevakolva, mint Kunigundának (Viktoria), ki azonban még se vala képes hanyatlott korú özvegyet alakitni. — 10-kén bérletszünéssel mérséklett számú nézők előtt „az aszhorni bánya" nem legkerekültebb egybevágással adatott. — 11-kén „XII-dik Károly Rügen szigetén némelly szerepeknek gyengébb vitele altal vesztett ugyan valamit becséből, de még is kedves időtöltést nyujta az estvét szinházban tölteni kivánt közönségnek.

Mlgr és Szlr.

Esztergomban november 12-kén „Gabriela" drama jött szinpadra. E' darab kevés változékonysággal, semmi különös váratlan meglepetéssel nem birván, Gabrielának csaknem vég nélkül untató szerepe teszi az egészet. — Bizonynyal valakinek keze alatt csonkitást szenvedett, azért is a' nem igen tetemes számú nézőket semmi szembetünő részvétre se birhatá. Szalainé (Salden Karolina) a' fiatal özvegyet bizonyos visszatartóztatással játszotta; hihetőleg éltes levén nincs kedve illyes mihez: de őszintén meg is valljuk, hogy a' Gabrielától szemefényének visszanyerésekor kapott compliment „Karolina! ó be szép vagy!" nem is illett már reá. Bakyné (czimszerepben) a' vak Gabriela indulatit látszott érzeni; caracterének jól felfogásával nem is megvetőleg játszott; de a' játék szövődése, a' hályogos szemek igen rögtöni gyógyitása, 's az azt nyomban követő esküvés, csaknem hihetetlen; mert természetes, hogy illyesminek idő kell. Ragályi (Stolner) a' habozó szerelmest ma se roszul utánzotta. Baky Gábor (g. N. Erneszt) nem megvetőleg, Baky (Ambrus) türhetőleg adák szerepeiket. Játék végén „a' vérpohár" czimű néma ábrázolat nem felelt-meg várakozásunknak, többi közt még is legjobb volt az 5-dik, t. i. a' pásztor fiú meggyilkolása, ha a' kardját melljébe szuró gyilkosnak állása czélirányos.

Szombathelyen. Mult hónap 24-kén adatott egy működvelő társaság által, a' megye keblében épittetni kezdett börtönök és munkaház pénzalapjának gyarapitására, Vörösmartynak Vérnász czimű szomorú játéka. Érdemlett dicsérettel kell megemliteni a' most érintett működvelő társaságról, hogy hasonlag közhasznú czélra már ez előtt több izben tartott szini előadásokat, mellyeknek tárgyai Kisfaludy Károlynak némelly vig darabjai 's a' falusi lakodalom valának. Igen kár volt, hogy ez uttal magokat vakitólag rábeszéltetni engedvén játéktárgyul nem valamelly más darabot választottak, annyival is inkább, minthogy ez nagy részben csak vásárra 's tánczmulatságra sereglett közönség előtt játszaték, melly szivét és lelkét inkább földerittetni, mint elkomorittatni ohajtotta, 's mivel ezen mű még a' budai színészektől

adatva is sok kivánni valót hagyott maga után. Különben a' darab, mint műkedvelők által, helyesen adaték, 's kiváltkép Cz. ur (Gerő) volt az, ki ifjú embernek nagy föladatú szerepét majdnem kifogás nélküli jelességgel vitte. Egyébiránt az egész előadás megelégedést nyert; 's nem is lehet szigorú birálatot mondani ott, hol az előitéleteken győzedelmeskedett nemes czélú munkálkodásról van szó, mellyet csak serkentőleg dicsérni lehet és kell. B—t—i.

Kolozsváratt november 29-kén kezdé-meg előadásait a' Pály Elek igazgatása alatt városunkba érkezett színésztársaság Raupach Erneszt „ördög Robertjével" (regényes szinját. 5 felv. Kis János ford. szerint.) Itt különösen Szaplonczay (a' czimszerepben), Nagy József (Astolf) és Pályné (Cinthia) nyertek tetszést; az első helyes szavalása és mimje, az utóbbi pedig több rendbeli igazán csinos öltözete és általánosan helyes játéka által. Igyekeztek szerepeiknek megfelelni Szaplonczayné (Mathilde), Almásy (Osorio) 's valamennyire Böjthe (Hilario), és Döme az elménczkedő Scapa szerepében. D. Rozália, a' bátortalan, szerepére (Camilla) teljesen alkalmatlan volt. Inczédy (Fulkó) törekedjék érthetőbb beszédet sajátolni. A' közép számú 's mérsékelt várakozású nézők elégedve voltak. Más nap (30-kán) „Aurelius Commodus" jöve szinpadra. E' játékocska csak igen kevés nézőt édesitett a' szinterembe. A' szinész urak ma szinte azon vélekedésre hozának, hogy igen is commodusok; szorgalmas szinészeknek pedig ezen uri fogásbol haszonteljes lehagyni. De akarjuk hinni, hogy ez most semel pro semper történt. Játszásuk mélyebb vizsgálatától ez uttal kimélni kivánván, figyelmeztetjük előlegesen is, hogy nemzetünk édes kincse, a' honi nyelv, körül több vigyázattal legyenek; mert például igen kedvetlen érzést költ mivelt nézőben Szaplonczaynak (Széppataky) e' mondása: „mások szerencséjében való résztvevő szive van." Hát sok „volnáiról" ugyan mit szólljunk? Továbbá némü hevenyezéseket (= helytelen elménczkedések) is vevénk észre. Ezekkel tanácsos lesz felhagyni. Pálynét (Katicza) kell vala inkább elő tapsolni; de ezzel most más jutalmaztaték. — Szinészeink méltó joggal kivánhatnak nagyobb pártfogoltatást, miben a' kolozsvári közönség, ha egy édes remény nem csal, őket avagy csak azért is fogja részeltetni, minthogy ezen, és csak ezen uton remélhetni a' személyzetnek minél előbbi jobb karba állittatását.

CCIOO.

Szabadkáról december 2-dikán. — Tegnap előtt érkezék Zentáról városunkba egy nemzeti szinész társaság Demjén Mihálynak, mult évben a' budai szinészek egyikének, vezérsége alatt. E' társaság érkeztével reméljük, hogy a' hosszas unalmú esték helyett vigabb időttöltőket éldelhetünk. Tegnap december 1-jén nyitá-meg e' társasag a' szinházat „a' vendégi joggal" — 3-ra hirdeté a' „dijoni őrültek házát."

S. S.

Kassán november 16-kán „szegénység és nemes szív" erkölcsi vig játék jól adatott. Dicséretet leginkább érdemeltek: Tóth (Vanderhu-

sen), és Komáromy (Stepszel). — 17-kén Frigyesi Elek — 18-kán „Zampa" daljáték jutott a' szinre. Amabban Bartha (gróf) művészileg adá nehéz szerepét. Komáromy (várnagy), ha komikai mozdulatjait illyetén szerepekben képes lenne elhagyni, hasonlók vitelére idővel ügyes lehet. Szökéné (Lórika) több tüzzel játszhatta volna szerelmes szerepét; naponként szorgalmasb iparja azonban dicséretre méltó. — Zampa daljátékban kedvelt Dérynénk mint Camilla először lépe fel. Hubenay (Dandolo) egészen helyén vala és igen tetszett. A' kardalok türhetők voltak; az egész jól sikerült, 's nézők szép számmal, kik Dérynét (ki a' kassai közönségnek bájoló, szende, helyes előadásaival több évtől fogva számtalan kellemes estvét szerezvén mai felléptekor lármás tapssal és alább következő nyomtatott versezettel idvezeltetett) játék végével Szerdahelyivel (Zampa) együtt „éljen" kiáltások köztt hivták elő.

K. László.

Bús kora' hó lepte vidékünk
Kárpát bérczi messze fejérek
'S szólja már minden, itt a' tél
Gémberet' ajkal.

De im Iszter partján disz ősz
Budárul haza tért csalogányunk'
Bájló zengése tavaszt hirdet,
'S enged a' hóvész.

'S mint melegült sziveink varásló
Hangja ragadja, úgy Italia lengő
Szellőjeként olvasztja komorú hó
Lepte hegyinket.

DÉRYNÉNK, a' kedvelt ithon van,
Neki örvendünk, miénk Ő, legyen is
A' dicső kinek hangjára kopár
Krivánnak ormán ibolyák fejlenek.

S. V.

HANGÁSZAT.

Pesten Schmidt Fanny k. a. december 3-kán a' városi tánczteremben, a' pesti szegények intézetének jövedelemére délután 4 órakor még egy hangversenyt adott. Az orchestrum ma is, mint multkor, a' pesti szinház hangaszkarából állott. Rossini „Corinth ostromából" játszatott ouvertura után a' versenylőné Kalkbrenner legujabb concertjának első darabját nagy készséggel és könnyűséggel játszá. — Leynsitt szinésznő „Margit félelme az ördögtől" czimű költeményt olvasá el inkább, mint declamálta. — Schebest A. l. a. Kreutzernak „Lebe wohl mein Lieb" ismert dalját éneklé rendkivül lassú tempóban, de szépen. A' fortepianót hozzá Hora ur játszá. — Perlasca ur Böhm L. változatait adta elő violoncellón, ugyan azokat, mellyeket mult sept. 4-kén a' budai szinpadon adatott hangversenyben helyes sikerüléssel, valamint ma is, játszott volt. — Végre Schm. k. a. Thalberg-nak Normá-ból vett motivumokra készült phantasiáját játszá fortepianón (kóta nélkül): ezen előadása legjelesebbjeinek egyike volt. —

Hallgató olly kevés jött, hogy 30 belépti jegy se kelt-el; mi a' Pestiek adakozó és könyörületességi caracterökre nem igen nagy ajánló diszt borithat. — Halljuk, hogy Schmidt k. a. innen Kassára szándékozik.

Pesten Arnstein Antal ur magányhangversenyt adott dec. 6-kán 4 órakor a' magyar király hotelnak teremében. A' hangszeres előadások csupán fortepiano-kisérettel történtek, mi az egészet némi egyhangú ürességgel bélyegzé. Arnstein ur helyesen játszotta Beneschnek egyik concertját, ismét Kalkbrenner és Lafont változatait „ördög Robert" operából vett themákra — 's berekesztésül Lubintól változatokat, de már ezeket nem olly tiszta pontossággal mint az elsőket. Egyébiránt ezen fiatal violinista nagyon halad előre a' művészetben, 's maholnap jelesebb hegedűseink egyikévé válhatik, kivált ha szem előtt tartandja, hogy minden darabját nyilvános helyen egyirányos szorgalommal és pontossággal kell előadni, és segédtársait jobban megválasztja, mit ma nem teljesitett, midőn utósó változataihoz olly fortepiano-játszót (Kadisch Antal) választott, ki illyesekben elég jártossággal birni nem látszatik. A' két első előadásokhoz, valamint Winkhler urnak Watzinger ur által éneklett egyik dalja mellé Hora ur helyesen játszá a' klavirt. Következék ezután Grillné assz. által szavalt ismeretes költemény. Minkné assz. Blangini ismeretes boleróját Urbani ur fortepiano-kisérete mellett igen helyesen éneklé. Bemeneti dij 1 ezüst forint, hallgató számos vala, kik minden darabot nagy tapsokkal fogadtak; de a' bűzkör, melly a' vendégeknek egyik neme körül lebegett, mondhatjuk, kiállhatlan volt.

TÁNCZ.

Egri Katalin-bál. Az országos hirű Bunkó (igy a' báljelentés) muzsikája mellett Egerben november 25-kén a' casino teremében diszes bál tartaték. A' jeles világositás dicséretére válik a' casinónak; de nem a' vendéglet. Mulatók szép számmal diszelgének, 's a' hibás muzsika ellenére is hajnalig vigadtak. Méltó tetszést és tapsot nyert b. B. Liza kisasszonynak nemzeti magánytánczа. A' szépnem csinosan öltözve vett részt e' szerény mulatságban.

DIVAT.

Parisban a' tánczmulatságok, mi óta az őszi hidegebb napok beköszöntének, folyvást tartanak. Esti látogatóra az asszonyok felruhákban is megjelennek. A' felső test 's mantillák blonde-al ékesittetnek, vagy pedig szembetünő szinű atlasz szalagbokrokkal. — A' köténykéket tüll-csipkéből készitik, mellyet atlaszszal bélelnek, keskeny csipkével szegnek-be. Bélésre a' myrthus-zöld leginkább kedves. — Az ékes zsebkendők folyvást igen széles valenczi csipkével szegetnek-be. — Séta-kalapokra a' sárga és fűzöld szin leginkább kedveltetik; csipke-fátyol lebeg azokról. — A' ruhák alakja semmi ujat nem mutat. Némelly felruhák eleje nyilttan áll, 's az alsónak hosszán hét szalagbokor látszik. A' pelerin folyvást divatoz.

A' férjfiak csikos nyakkötőt kezdenek viselni bársonból, 's angol atlaszból, mellynek vonal-közei köztt virágocskák vannak hintve.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utcza 612.

101.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön december 17kén 1835.

SZORGALOM.

Hajdani Peruiak országutjairól.

Bizonyos Gillies ur, ki 1825-ben Uspallata völgyében tartozkodék, ott a' már régi idő óta Camino del Inga nevet viselő utnak maradványait látá. Ez még olly ép állapotban volt, hogy irányát egész szélességében jó darab térig követni lehetett, noha igen gyanitható, hogy az ország meghódultatása óta csak igen kevés idegen járt rajta. Gillies ur azt 15 láb szélesnek találta; felületét a' kavics 's apró kövek igen erőssé tevék 's alkalmassá a' közösködést fentartani olly egy országban, mellyben az elemek változásai által rendesen nem sokat szenvednek az utak; hol a' nép minden utjait gyalog teszi-meg, 's nincs egyéb teherhordozója mint a' Lama és Alpaca, mellyekkel pedig illy hosszú utat idáig aligha tettek a' lakosok. Felette szembetünő vala, hogy semmi féle bokrot nem lehete látni közelében, kivevén ott, hol valamelly hegyi viz hozott ollyakat magával, 's itt gyököt fogamszottak. 'Ezeken kivül semmi tenyészetnek nem látszatnak nyomai, mivel az Uspallata völgyben ritkán esik, 's a' harmat is felette ritka. Még is az utvonal igen szembetünő, kivált ha Punta del Cerro Negro tetejéről nézi az ember; innét, mennyire csak a' szem elhathat, éjszaknyugoti irányában követhetni, mivel csaknem mindenütt egyenes vonalban terjed. Ezen egész utat, melly, mint, mondják a' Rio de San Juan alatt végződik, éjszak felé 20 geogr. mértföldre, délre pedig egész Tenuyan völgyéig követhetni. Gillies ur ugyan a' maga szemeivel tovább nem látá, de több körülmény által meggyőződött, hogy dél felé még sokkal beljebb huzódik.

Régibb spanyol irók állitják, hogy Cuscótól kezdve valamelly kettős utvonal mintegy 500 leguányira huzódik-el Quito felé; az egyik lenn a' rónán, hol a' homokos riadó föld nagy nehézségekkel vala meggyőzhető; a' másik fenn a' hegyvidékben, hol hegyek lapittattak-le, 's völgyek töltettek-ki; ez utóbbit nyáron által használák. Ezen utak 25 láb szélesek voltak, és szabályos messzeségre paloták, élésházak 's vámszedő királyi tiszteknek lakásaik valának láthatók. Cuscótól dél felé huzódtak, ott több ágra szakadván az egyik Potosi felé 's innét mint az ugy nevezett Camino del Despob-

lado a' saltai Cordillerák, la Rioja, San Juan, és Mendozán mentek keresztül. Ez ugyan az, mellynek maradványát az Uspallata völgyben láttuk. Alkalmasint arra szolgált ezen ut, hogy az Arancanokat 's a' Cordillerák keleti részén tartozkodó népeket déli Amerikával összekapcsolják, noha ezek egészen különböző népfajok, 's egyszersmind a' quichoai az az: perui nyelvtől egészen különböző nyelven beszélnek. Miért becsülék többre, a' hegyi utat, bizonyára azért vala, mivel az bővelkedőbb volt vizben 's egyéb uti szükségesekben, mellyek a' keleti oldalon sok helytt igen ritkák, a' nyugoti oldalon pedig az atacamai sivatag egész térén végképp hibáznak. Ezen kivül a' hegyi ut alkalmasint biztosabb is volt, részint pedig az emlitett népek összekapcsolására czélirányosabb. Nagysága ezen utnak, valamint azon szorgalom, mellyel épittetett, mutatják, hogy az ezen népekkel vezetett közlekedés igen nagy lehetett, 's nagy fogalmat nyujtanak a' Peruiak civilisatiojáról a' Spanyolok által történt meghódultatás előtt.

Még most is olly erősen és szigorún ragaszkodnak a' perui Indusok őseik szokásaihoz, hogy a' gyalog utazást minden másnak elejébe vonják. Ezen körülménynek lehet föképp tulajdonitani, hogy a' spanyol parancsnokok a' függetlenségi háború alatt Délamerikának ezen részét olly sokáig birhatták; egész gyalogságuk csaknem egyedül Indusokból állott, kikkel olly hosszú 's tartós utakat tettek, hogy ez által ellenségök szándékait fáradtság nélkül semmivé tehették. Némelly Indusok, kik a' déli részekben Cholos nevet viselnek, még most is meg-megjárják ezen hegyi utat Perutól Chiliig Mendozáig 's egyébhova; hol gummival, különféle növényekkel 's némelly kézművekkel kereskednek.

Ezen ut egy részét Mendoza és San Juan lakosai is használják, őszvéreket, pálinkát 's a' t. vivén eladásra felső Peruig vagy is Boliviáig, mint most nevezik. Ezen utat a' legegyenesebbnek 's legjobbnak tartják; mivel vizet, fát és legelőt találnak rajta, 's hihetőleg későbbi időkben még jobban fogják használni. Tovább éjszak felé az ösvények: San Juantól Coquimboig, La Riojától Copiapóig, melly utóbbi hely az atacamai sivatag déli határán fekszik; az „El Despobladónak" nevezett részekben azon ut által vágatik ketté, melly Saltától Cobiáig vezet az atacamai sivatag éjszaki határszélén. Ezen utóbbi hely El puerto Lama név alatt nagy fontosságra kapott, mivel a' boliviai kormány szabad kikötővé emelte, hogy magának ne kelljen a' terhes vámadót fizetni, ha portékáji Arica 's egyéb körülbelül fekvő városokon keresztül bevitetnek, mellyek mind a' perui köztársasághoz tartoznak. Cobija az egyetlen egy hely, melly által Bolivia a' csendes oczeannal egybeköt-

tetik, de csaknem egészen vámmentség mellett sem igen tud emelkedni, 's alkalmasint soha se lesz valamire való hely, mivel sem állatok sem emberek számára nincs vize.

INTÉZET.

Népiskola a' Beduinoknál. Zsokke 1831. évi közleményében a' Beduinok népiskoláját igy beszéli 's irja-le. A' Beduinok tábora fél vagy egész kör alakára üttetik-fel, 's cserény veszi körül. — Közepén valamivel magosabban áll a' vezér sátora, 's különös alakú; közel ehhez áll két üres; egyik az idegenek felvitelére, másik a' gyermekek oktatására rendelve. Nap feljöttével minden gyermek az iskolasátorba megy; ott először is egy imádságot mondanak-fel, melly felakasztott táblára van irva. Van egy tanitójok, ki őket arabul irni, a' koránból olvasni tanitja, 's még a' koránból jelesmondásokra — fejből. — Az oktatás legszebb rendben, türelemben megy véghez, mert kényszeritést vagy fenyitést a' puszták szabad fijai nem igen örömest szenvednének. — A' tanitó mintegy közös átya tiszteltetik — tanitványaitól. — Az oktatás végzetén minden egyes gyermek tanitójához megy, köszönetét teszi-le, 's megcsókolja tanitóját! (Magyar néptanitók, ha tudományt nem, de szeretetet, lelkesedést legszebb hivataltok iránt tanuljatok a' — Beduinoktól!)

K. S.

HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir Héderfáján (Erdélyben) nov. 17-kén lélekző gége-sorvadásban halt-meg élete 38dik évében Gönczruszkai gróf Kornis Mihály ur cs. k. kamarás, erdélyi kincstári valóságos tanácsnok, 's a' magyar tudós társaság tiszteletbeli tagja.

PESTI VIZSGÁLÓ

Gyászhir. Budán dec. 9-én májsorvadásban mult-ki élete 72-ik évében n. Komáromy Péter magyar kir. helytartói tanácsnok, 's kanczellariai igazgató.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Pesten dec. 11-kén a' budai magyar társaság a' „neszlei torony" szom. játékot 5 felvonásban igen számos nézők előtt még sikerültebben, mint multkor Budán, adta. A' társaság dicséretére mondhatjuk, hogy a' legkisebb szerepre is illő szorgalom fordittatott, 's magok a' magyar szinészet nem-barátjai is tökélyesen megelégedtek az előadással. A' főszerepekben Kántorné assz. (Margit), Szentpétery (Buridan) Lendvay és Egressi ur (Daulnay Robert és Sándor) jeleskedtek. Jótékonyan hatott a' hallgatóra a' tudós fordító urnak Csató Pálnak tiszta magyarsága, 's méltán ohajtjuk a' szintén általa már forditott

„Örökké" czimü münek szinpadunkra mennél előbbi jutását, melly már jó régen a' tudós társaságtol általadatott szinészinknek. Most dolgozik Cs. ur Hugo Victornak egyik legujabb műve „Angelo" forditásán.

A' budai magyar szinésztársaság ügyében, nehogy a' Rajzolatok 43-dik számában 's utána a' Jelenkornak 96-dikában közlött amaz álhirdetmény, mintha tek. ns. Pest vármegye a' társaságnak 4000 ftot kölcsön adott volna, némi bal véleményre nyujtson mezőt, hivatalosan következőt közölhetünk. — Miután mult augustusban a' megyei közgyülésen az ideigleni magyar szinház épittetése elhatároztatott, a' budai szinésztársaság nagyobb része hazafiságos buzgalmától vezéreltetve ismételt nyilatkozásában a' t. vgye előtt lemonda mind azon pénzbeli segedelemről jövő tavaszig, mellyben őt t. n. Pest vgye mind eddig részesiteni méltóztatott, és azt inkább az uj épülendő magyar szinház költségeire fordittatni kérte remélvén, hogy (mi után e' nyilatkozás következésében a' társaság némelly tagjai vagy elbocsattattak, vagy ön szantokból inkább máshova szegődtek, hogysem e' télen által kevesebb fizetéssel megelégedtek volna) a' téli hónapok alatt a' naponkénti jövedelmek szükebben ugyan de még is türhetőleg fedezendik a' kevesebbel beelégülendő 's kisebb számra olvadott társaságnak költségeit. Ennél fogva october elejétől kezdve a' társaság saját szárnyára jutott ugyan, de azért a' t. megye felügyelése alatt maradott. A' körülmények azonban megcsalák a' hazafiságos buzgalom szerény reményeit, 's a' társaság ujolag kényszeritve látá magát a' t. n. megye atyai gondoskodásához folyamodni. Ennek sikerét a' megyei szinészeti küldöttség jegyzőkönyvének itt következő kivonatja hitelesen adja elő:

Tekintetes nemes Pest vármegye által a' szinészet tárgyában kiküldött deputatiónak 1835-ik esztendei szent András hava 29-kén tartatott összeülése alkalmával:

Felolvastatott a' budai magyar szinész társaság folyamadása, mellyben azt adja elő: hogy october 1-só napjától óta ön erejére hagyatva, ha bár hijányosb jövedelmekkel is, segittetve a' tek. ns. varmegyétől Kántorné, és Kovácsné jutalomjátékaik megtéritése, 's a' muzsikai kar fizetése pótolása által hitte: hogy vállalkozásának a' következő hónapokban is megfelelend, de a' hidnak legroszabb időszakban elvesztése ebbeli reménységét egészen semmivé tette; — ugyan is a' rendes havi bérlet mintegy 700 váltó forintra menvén, a' legujabb, 's legjobb darabok adatásában is többnyire a' költség fedezésére sem elegendők a' napos jövedelmek, 's egybe véve 257 forintot is alig tesznek, és igy az eddig bejött, összesen 957 v. forint a' már leszállitott kisebb számra és fizetésre nem is szállitható muzsikai kar, és segéd személyzet havonként 1100 forintot tevő fizetésére sem elegendő; — minélfogva, hogy mutatványait félbeszakasztani kénytelen ne legyen, azt kéri: hogy valamellyik cassából neki 4000 váltó forint olly módon kölcsönöztessék: hogy ez a' társaságnak a' vármegye páttfogása alá, 's később különben is Pestre derültebb időben való általléptével a' jövő aprilis 1-só napjától kezdve esztendő alatt a' társaságnak egymásért való jótállása, és lekötelezése mellett részenként vonattatnék-le.

Végzés. A' Küldöttségnek, sőt magának a' t. n. vármegyének is semmi olly rendeltetésű pénztára nem levén, mellyből a' folyamodó társaságnak valamelly summa kölcsönöztethetnék, ebbeli kérése nem teljesittethetik; a' mennyiben azonban kétségen kivül van: hogy ha a' folyamodó társaságnak segedelem nem nyujtatik, az szétoszlani kénytelenittetvén, ez által, ha maga az ügy azon semmiségbe nem esik is vissza, mellyből egyedül a' tek. n. vármegye Rendeinek semmi hazafiúi czélra szánt áldozattól nem irtódzó állhatatos elhatározottságuk volt képes kiemelni, minden esetre következésekkel teljes sérelmet szenvedend; ezen szempontból tekintve a' tárgy több oldalú vitatásra adván alkalmat, a' küldöttség abban állapodott-meg: hogy minekutána a' társaságnak elmellőzhetlen pártolásra csak a' hid betételéig leend szüksége, folyó évi december 1-től kezdve a' hid betételéig a' színészi személyzet october előtti fizetésének két harmadrészre leendő leszállitásával fő szolgabiró Simoncsics János urnak eddig is csüggedést nem ismert dicséretes felügyelése alatt pártoltassék, a' pótlék summának bejövetele az önkényes adakozásokból várattatván. Melly végből az aláirási iv a' Küldöttség által megnyittatván: Gróf Dessewffy Aurél ur részéről 10; táblabiró Jankovich Miklós ur részéről ugyan annyi; Gróf Teleky Sámuel ur részéről 20; alispán Földváry Gábor ur részéről 10; tábla biró Mérey László ur részéről ugyan annyi; főügyvéd Rákóczy Endre ur részéről 5; fő szolgabiró Zlinszky János ur részéről ugyan annyi; Gróf Ráday Gedeon ur részéről 10; táblabiró Döbrentei Gábor ur részéről 5; fő szolgabiró Simoncsics János ur részéről ugyan annyi; esküdt Bellágh Antal ur részéről ugyan annyi; végre alügyvéd Egressy Sámuel úr részéről 2 pengő; összesen 107 pengő forint holnaponkéntt ajánlatok tétettek; egyszersmind feltenni lehetvén: hogy a' megyebeliek, kiknek hazafiúi buzgóságuk adott lételt e' jelen annyi viszontagságok után állandó megmaradása felől naponként biztosabb reményt nyujtó intézetnek, azt illy közel a' kivivott czélhoz elhalni nem engednék, a' Küldöttség ezen megállapodása felől oly végre értesittetnek mindnyáján fő és al szolgabiró — nem különben esküdt urak a' folyó évi 3578-dik számú közgyülési határozat folytában, hogy lelkesittetvén ezen ügynek az egész hazára kiható érdeke által azon alkalommal, midőn vett utasitásaikhoz képest a' Grassalkovich ő herczegsége által ajándékozott telken már épülő nemzeti szinházra teendő adakozás végett a' megyebeli birtokos urakat és egyéb lakosokat felszóllitják, egyszersmind kérjék-meg a' fentebb előadott körülmények tekintetéből ezennel a' hid betételéig ismét pártolás alá vett budai magyar színészek részére teendő segedelmezésre is, 's a' mit az e' czélra való ajánlatokból beszednek, azt minél előbb mutassák-be tudósitásaik mellett a' vármegyének.

Kiadta Nyáry Pál m. k.
aljegyző.

Kassán november 19-kén „Caesario" unalomig ismert vig játékot láttuk. — 21-kén „Zrinyi Miklós" vitézi játék Szemere forditása szerint gyengébben alig adatott valaha szinpadunkon. Ezen semmi érdekből de a' legtisztább honfi-érzetből eredett sajnos panaszra fakadni nem volnánk kénytelenek, ha szinészeink jól tanulnák-be szerepeiket, és a' sugó sza-

vára nem szorulnának: mert, hijába! a' legjobb színész is, ha szerepét nem tudja, igen alant áll előadásában. Ma Veszt ur, mint vendég, Ujlahy Péter szerepében lépvén-fel volt német színész létére is kivánta nemzeti nyelvünken színészi tehetségeinek bizonyitványát adni, 's ritka iparja által eszközlött dicséretes jó előadásáért előhivatásra, sőt minden jelenése megtapsoltatásra, méltatott. — 22-kén „Tancred" daljátékban Balay Maria (a' czimszerepben) első felléptekor kevessé elfogulva játszott; mi nem csuda, miután ő most talán csak harmadszor (szinpadunkon először) lépett-fel: későbben azonban mind éneke mind előadása olly helyes vala, hogy belőle idővel a' legjobb dalszinésznék egyikét várhatjuk. Ő valóban különös tünemény a' szinészet egén, 's miután magát egész tüzzel a' szinészeti pályának szentelni látszatik, legszebb reményeket igér maga felől, mellyek nehezen csalandnak. Déryné (Amenaide) az volt, mi mindig; éneke, előadása remek vala. Hubenay (Argirio), Lipcsei Klára (Isaura), és Bartha (Orbassano) minden tekintetben dicséretet érdemeltek. Játék végén Déryné és B. Maria köz akarattal előtapsoltattak. Nézö számos. — 24-kén Bauernfeldnek „vallomások" czimű vig játéka Mérey forditása szerint jött szinpadra.

K. László.

Esztergomban november 14-kén „a' kisértő fehér szűz" vagy „a' lelkek viadala éjfélkor" tüneményes babonás vigjátékot Láng Ádámtól 3 felv. Halasy Berta jutalom-játékául adták szinészeink. Nézőink ma meglehetős számmal voltak, de a' játszóknak aligha nem szerencsétlenségökre; mert éppen ez uttal választottak ollyan darabot, mellynek se készületjeikkel, sem öltözetjeikkel meg nem tudtak felelni, hozzá járult még az is, hogy a' czimszerep járatlannak adatott, és a' megjutalmazott meg nem felelt várakozásunknak. Ifj. Berényi (Zombori Elek) igen is komor volt; kitörő indulatokhoz pedig több tüz, és miveltebb forgások kivántatnak. Ragályi (Dika) a' bor után vágyó csintalan apródot elég helyesen adá; de vigyázzon, nehogy gyöngyörgetéseit tulságokkal váltsa-föl. Maria (fehér szüz) a' kiforditott viklerbe burkolt kisértetet törtedékesen, és minden hangváltás nélkül adá, sőt még bűbájos mozdulatai is hibások voltak. Baky Gábor (Zajdár) tetszett, de szavalásában ismét heves volt. Berta (Agnes) keveset és fonák kiejtésekkel beszélt ismét — minden mozdulata hiú, 's kezeit még is a' legroszabb helyzetben hagyja lógni. Berényi (Ucsinka) oláh csárdásnak illett, és kielégitőleg játszott. Bakyné (Evucze) mind öltözetére nézve, mind oláh kiejtésű cziczomázásaival az agg-lányt elég jól, de kevés visszatártózkodással játszá. Mészárosné (lélek) öltözete helyén volt; de hogy állott rajta? 's hol maradtak minden caracteréhez kivántató forgások, tetszetések!? Nemes, Kiss (viaskodó lelkek) papiros sisakkal, lepedőkbe burkoltan! olly ügyetlenül viaskodtak, hogy még a' diszitményeket is szétkonczolták. — Ha nem akarják nézö közönségünket magoktól végképpen elidegeniteni, minden idegen nyelvű kifejezésektől tisztitsák-meg a' darabot, és ugy lépjenek vele szinpadra, valamint a' darabhoz, mellyet előadni akarnak, mennyire lehetséges, elegendő előkészületekkel is ellássák magokat — javasoljuk.

HANGÁSZAT.

Pesten Boutibonne Jeanette kisassz. dec. 8-kán ismét a' magyar királynál délután 5 órakor, mielőtt további mivelődése végett e' szülővárosából külföldre utazna, bucsúzó nyilvános hangversenyt adott, mellyet ő kezde-meg fortepianón Moscheles Es-dur concertjának első darabjával orchestrum kisérete mellett. Követék ezt: Jansa L. változatai; játszá hegedűn a' kis Mayer Józs. Taborsky Ján. ur tanitványa, valóban idejére nézve meglepő helyességgel. — Párdal (F-dur) Rossini Semiramisából Rötzer színész ur és Boutibonne k.a. által énekelve. — „Angyal és ördög" enyelgő költeményt nem annyira szavalta mint olvasta Grohmann ur. — Herz változatait Rossini Tell Vilmosából vett themára hangászkar kiséretével játszá fortepianón a' versenylőné; 's végre ugyan ő Kreutzer-nak ismeretes „Lebe wohl mein Lieb" dalját ön maga által játszott hárfa kisérete mellett éneklé. A' kar igazgatását Hora ur, a' duett alatt Menner ur, vezette. Boutibonne l. a. ámbár fortepianója nem a' legkedvezőbb hangú volt, pontos és csinos játszásáért méltó tapsokkal 's előhivatásokkal tiszteltetett az igen számos publicumtól. Szivből tökéletes előmenetelt ohajtunk neki a' külföldön, 's körünkbe örömmel fogadjuk a' fiatal (még most csak 16 esztendős) jeles művésznét.

Pesten Serwacinsky Szaniszló és Merkl J. urak bérletes hangversenyeiknek elsője december 5-kén a' vadászkürtnél levő concert-teremben igen szép számú hallgatóságtól látogattatott. Megkezdé azt Serw. ur Libon hegedű-concertjával huros hangszerek kisérete mellett; ugyan ő rekeszté is be ezen érdekes mulatságot Beneschnek G-dur szép változataival, mellyeket, megvalljuk, tőle bár hányszor örömest hallunk. Mindkettőnek a' művész ur jeles játszása különös bájt és érdeket szerze, nem emlitvén azon óriási nehezségeknek, mellyekkel kivált az első darab telve van, olly szerencsés legyőzetését. A' többi darabok voltak: ifjabb Mozart (itt még nem hallatott) rondója; fortepianón (kiséret mellett) helyesen játszva Merkl ur által; — Lindpaintner divertissemet-ja (Vampyr opera themájira), játszá flaután Scheibl ur fortepiano (Merkl ur) kiséretével. Nem lehet Scheibl urat nem emlitenünk a' nélkül, hogy mind mai igen kellemes és művészileg sikerült előadását teljes igazzal legméltóbb dicsérettel ne tetézzük, mind pedig illő köszönetet ne mondjunk neki ama haszonkereset nélküli szivességéért, mellyel nemcsak e' mai mulatságot, hanem más hasonló hangversenyeket is szives hozzájárulásával és munkás részvételével előmozditani, 's azoknak kétszeres érdeket szerezni törekedett. Ő városunkban legjobb flautistáink egyike, 's mind e' hangszeren szerzett nagy ügyessége, mind lágy szellemű gyengéd játszásmódja őt a' legelső művészek sorába helyezteti. — A' „declamator zavarodásai" — és „mit nem tudok, nem hevit-fel" mulatságos költeményeket köz tetszésre és igen mulattatólag szavalá Duplayez de Sonnet ur, Pesten ismeretes 's közösen kedvelt műkedvelő declamator. — Schubert „vándorát" éneklé Boutibonne J. k. a. ön maga játszván hozzá a' fortepianót. Ezen fiatal művésznét dicséretesen ismerjük mint jeles fortepianistát. Igen ritka mélységű alt-hangját ma tanultuk leginkább ismer-

ni: 's ha bár fensőbb hangjainak a' megkivántató érettséget, 's átaljan az iskolának (éneklésében) tökéllyességét nem itélhetjük is oda, de annyival inkább csudálhatjuk olly fiatal személyben az alsó hangoknak ritka erejét, mélységét, és tisztaságát. Hogy egyébiránt Schubert vándora nem asszonyi hanem férjfi-hangra alkalmas, kiki tudja. — Az érdemet méltányló közönség megelégedve hagyá-el ezen érdekes mulatságot. — A' 2-dik bérletes hangverseny december 22-kén ötödfél órakor kezdődött, 's ismét szép számú hallgatóktól látogattatott. Megkezdé azt Romberg A. F-dur quartettja, előadatva Servacinsky, Merkl, Khünl, és Barta urak által. (Örvendve ismertünk Batka urban egy jeles violoncellistára.) Követék ezt: Czerny K. változatai ama svajcz dalra, mellyet „a' mesteremberek lakozása" czimű vig daljátékban a' csaplárosné leánya énekel: „ó a' férjfi ma ritka madár" fortepianón Merkl J. ur által szorgalommal és pontossággal játszva; — Kreutzer K. egyik négyes dalját éneklék Stoll, Schön, Merkl, Marhardt urak; Lindpaintner 3-dik divertissement-ját flaután játszá Scheibl ur fortepiano (Merkl ur) kisértetével; — berekeszték a' mulatságot Pechatsek gyönyörű változatai Schubertnak gyászkeringőjére; hegedűn bájjal és szinte utánozhatlan ügyességgel játszá Serw. ur huros szerek kisérete mellett.

Pesten a' nemzeti casino teremében dec. 6-kán adatott hangászati mulatságot igen számos hallgatók látogaták. Előadatott: 1) Spohr Lajos octettja (két hegedűre, brácsára, cellóra, két vadászkürtre, klarinétra, bőgőre). 2) Boutibonne k. a. nagy alt-ariát énekelt Mercadante „l' apotheose di Hercole" czimű operájából. A' fortepianót Erkel ur játszá mellé. B. kisassz. ma is érdemlett tapsokkal tiszteltetett. December 8-kán e' fiatal művészné (elutazása előtt a' külföldre) a' magyar király hoteljában nagy hangversenyt adott, miről feljebb. — A' december 13-kán végbement hangászati mulatságban 1) Onslov Es-dur quintettje. — 2) Kalkbrenner nagy klavir-quintettje adatott; a' fortepianót Baldieri kisasszony, ki már taval is megörvendezteté a' casinoi közönséget művészeti udvarlásával, igen derekasan, gyengéd nyájassággal, tisztán és érzésteljesen játszván jeles tanitójának, a' derék Winkhler urnak, legjelesebb tanitványai közé méltathatik, 's teljes igazzal érdemesitteték a' több izbeli tapsokra.

SZÉPMŰ.

Korácsoni 's uj esztendei ajándékok legujabb izlés szerint érkeztek nem régen Tomala Ferdinand műáros boltjába, u. m. játszó szerek, képes könyvek, theatrumok 's felállitható ábrázolatok, szétrakható képek, zsebkönyvek 's műbilletek 1836-ra, válogatott legujabb hangművek, Lanner és Straussnak legkedveltebb táncznótájik, 's más mindenféle műczikkelyek.

Szintén ott megvásárolható gróf Széchenyi Istvánnak életnagyságú 's igen jól talált mellképe (Einsle eredetijéről véve) pompás arany rámában, 50 ezüst forinton. Ezen képet ugyan itt megrendelhetni bármilly alakban, egész életnagyságban is.

DIVAT.

52-dik divatkép (Parisból). — Társasági 's tánczmulatsági öltözet: hajdisz Lucréczia-koszorú; crep-ruha: — Bécsi divat dec. 10-kén setét zöld repszruha, 's ugyan olly szinű levarrott atlasz-mantilla; bárson kalap egy zöld tollal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

MAT. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

102.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN vasárnap december 20kán 1835.

KÖLTÉSZET.

P. M. Kisasszonyhoz.

A' neved ha szép-e?
Kérdezed tülem;
„Szép ha volna: róla
Zengne énekem."

A' költők, leánykám,
Mind féltékenyek,
A' nevek dalaikban
Csak kölcsön-nevek.

Könnyen fölkeresnék,
Látni akarók,
A' dicsért leánykát
Annyi olvasók!

'S ah! ha elszeretnék,
Lenne gyötrelem!
Ím, ezért nem hallják
Nevedet tülem.

Hát ne kérd, leányka!
Tetszik-e neved?
'S meg ne szidj, dalomban
Hogyha nem leled;

Ah! mert, hidd-el, mindig,
'S minden név megett
Kebled hiv barátja
Csak téged szeret!

Garay.

SZORGALOM.

Syriai kereskedés.

Az egész tengermellék hosszanta egyetlen egy kikötőt se lelhetni, melly nagyobb kereskedői hajók befogadására képes volna, valamint az ország belsejében egyetlen egy utat sem, 's a' városok köztt semmi posta általi egybekötést. Az egyetlen egy közlekedési mód karavanokból áll; de ezek csak akkor indulnak-el, ha nagy számú utazók gyülnek össze, hogy igy a' Beduinok netaláni meg-

támadásaik ellen magokat védelmezhessék; e' mellett ritkán haladnak többet naponként öt vagy legfölebb hat mértföldnél. Aleppo és Damaskus a' syriai kereskedésnek középpontjai. Amaz a' diarbekiri és örmény készitmények 's termesztmények rakhelye, 's a' bagdadi és bassorai karavanok által perzsa országgal és Indiával, ugy szintén Samon keresztül Hedschával és Egyiptussal van összeköttetésben. A' kereskedési főczikkelyek pamut, pamutfonál, durva vászon, selyem portékák, kecskeszőr, réz 's az aleppoi buzamonopolium. A' bagdadi karavanok által, mellyek évenként kétszer jőnek és mennek, gubacsok Kurdistanból, indiai schawlok és musselinok, selyemszövetek, finom gyapjú, rhabarbara, más orvosi szerek, és gyöngyök hozattatnak. Damaskusnak tetemesebb a' kereskedése, minthogy ezen város évenként nemcsak Bagdadba, hanem Mekkába is küld karavanokat. Egyike az elsőknek, mellyeket Damaskusban lelék, 5000 tevéből állott, 's 600 teher thumbagot vagy is perzsadohányt, 600 teh. Beduin köpönyeget, 200 teh. fahéjat, borsot, szekfűborsot 's egyéb fűszereket, 200 teh. schawlt, 400 teh. mokkakávét, 200 teh. indigót, valamint számos gyöngyöt és drágaságokat hozott magával. Mekkai és Mekkába menő karavanok, mellyeknek 40 napot kell uton tölteni, a' prophéta sirját főczélul tüzik-ki magoknak, 's e' végből nagyobb részint, legalább állitólag, zarándokokból vagy Hadschi-kból állnak, kiknek száma, ide számitván a' katonai oltalomsereget is, sokszor 50.000 emberre megy. Ezen nagy embersokaság Damaskust messze földön legnagyobb kereskedő helylyé teszi keletben, mert a' kereskedők legtávulabb vidékekből gyülekeznek ide össze. Minthogy iszonyú hosszú a' Beduinok által lakott téreket kell átutazni, igy mindenfélét magokkal viznek, mit ezen népek használhatnak, hogy azoknak azt utközben eladják. A' mi megmarad, azt Mekkában bengali és malabari cziczért, kasimir schawlokért, aloe, tonkin, mesopotamiai gyöngy, golkondai gyémánt és arab kávéért cserélik-el. E' szerint Damaskus csaknem az egész kelettel áll egyebeköttetésben; t. i. Aleppo által örményországgal, Anadoli, Diarbekir és perzsaországgal; Mekka által Hedscha, Yemen és Indiával; Kairo által Egyiptussal, a' Barbareskekkel, 's Saida-n és Baruton keresztül Konstantinápollal 's Európával. De a'tulajdonképpi nyereség mindezen kereskedésből, mint előbb a' zsidóknak, ugy most főképp a' Francziáknak, Görögöknek és Örményeknek jut. A' Moslimok és Arabok alig kapnak egyebet mint az átszállitási bért. Mert a' kormány a' helyett, hogy a' szabadalmakat és monopoliumokat tulajdon alattvalójinak engedné által, a' vámokat 's egyéb szorgalmi intézeteket idegenek kezébe adta. Innét van, hogy

bizonyos keresztény hatalmasságok kereskedési tárgyakért csak 3 procentnyi vámot fizetnek, midőn magok a' Törökök sokszor 10 pcentót kénytelenittetnek letenni, 's ezt különféleképen különféle kikötőkben, mig azalatt a' Francziák csak egyszer fizetnek valamennyiért. *)

A' portékák, mellyek Europába hozattatnak, nagyobb részint fel nem dolgozott árúkból állnak, minők a' pamut, pamutfonál, viasz 's a' t. Ellenben Syria posztót, pamutszöveteket, veres sipkákat, schawlokat, selyemneműket, bársont, indigót, cochenille-t, ónt, érczet, vasat és aczélt, papirost, üveget és porczellant, szóval mindent kap, mire csak szüksége lehet, még pedig olly áron, hogy a' belföldi szorgalomipar általa egészen lerontatott. Maga franczia ország évenként 5 millio franknyit küldött a' nevezett portékákból. Azonban ezen nyomás ellenére is, melly a' belföldieken feküdt, 's melly által azoknak az élelem forrása bedugatott, 's iparjok gátoltatott, még is nemcsak a' városokban, hanem legtöbb falukban is még mindig találni embereket, kik legkülönneműbb kézművekkel foglalatoskodnak. Ha az ember a' városok bazar (vásár)-jain keresztül megy, jobbra balra gyárnokokat, nyergeseket, puskamiveseket, lakatosokat, ónöntőket, czukorfőzőket 's a' t. elég számosan lehet látnia. A' falukban csaknem mindenütt fonál- és szattyán-festőket, takácsságokat és fonóintézeteket láthatni. Damaskus és Aleppo szép selyem- és pamutszöveteket készitenek, Beduin-köpönyegeket és teveszőrfonalat. Általjában csak kevés ösztönzésre volna szükség az uralkodás részéről, hogy a' szorgalomipar nagyobb virágzásra juthasson.

SZOBRÁSZAT.

Virág Benedek emlékszobrának költségei még eddig egészen ki nem kerültek: minél fogva, kik e' honi emlékre áldozatot tenni ohajtanak, méltóztassanak adakozásaikat mennél előbb vagy t. Döbrentei Gábor urhoz Budára, vagy e' lapok kiadójához Pestre beküldeni. Az utóbbihoz utósó jelentésünktől fogva ismét gyült öszve több rendbeli adakozás, mellyeknek öszvesége az ezután beküldendő pénzekkel együtt t. Döbrentei urnak általadatik, és annak idején felőle jelentés tétetik.

Gros báro szobra. A' jeles festész, Gros báro, ki életében kevés méltánylást tapasztalt, halála után, mint látszik, már-már jobban becsültetik honosaitól. A' külső dolgokra ügyelő minister már

*) Ez Mehemed Ali uralkodása alatt megszünt.

A' közlő.

is 2.000 frankot tett-le Dantan jeles szobrásznál, hogy ez a' boldogult Grosnak mellképét elkészitse. Szándékoznak azután azt a' Pantheonban felállitani.

A' touloni városház (Hôtel de Ville) kicsiny ugyan 's tekintetlen; de két kőalak által, mellyek Puget remek keze alul kerültek-ki, 's a' ház erkelyét támasztják, igen nevezetes. Ezen két alaknak arczvonásai igen nevetségesek, 's láthatólag torzképek gyanánt vannak készitve; mint mondják, a' művész bennek az ő idejében élt két consult, kikkel meg nem elégedett, akará ábrázolni. Minthogy most minden arra elmenő azon consuloknak bár eltorzitott képeit de még is megismerte, egyike se mert tisztségök letétele után a' város háza mellett elmenni.

Virgilius emlékszobra. Cavriani marchese Mantuában tulajdon igen diszes kertjében saját költségén Virgilnek egy igen szép izletes és elmés oszlopot állittatott, melly különféle lelkes és elmés köriratokkal diszkedik. A' szobor Girola Istvánnak, egy még nem igen ismert művésznek, munkája, 's mondhatni, hogy Girola szép tehetségeket és nagy kifejlettséget mutatott ezen munka kivitelében, 's méltán állitják, hogy végre most bir Mantua egy e' jeles szülöttéhez méltó emlékszoborral. Feltakartatott f. e. apr. 19-kén.

Generali márványemléke. Novarra városában f. eszt. majus 23-kán igen szivemelő innep tartatott, midőn a' több műbarátnak összeadakozásából készült emlékszobor, melly ezen városnak számos évigleni karmesterét a' jeles hangszerző Generali-t vala dicsőitendő, felállittatott. A' boldogultnak még több rokona él, kik az innepiségen jelen voltak, 's ez által kétszeres érdekű lett. Megkezdék az innepet Mercadante (a' boldolgultnak tanitványa) egyik jeles symphoniájával; erre templomi szertartások következének, egy dicsérő beszéd az idvezült hangmesterre, kinek sirja virágokkal volt megkoszorúzva; követék ezt több dalhangversenyek, mind Generali szerzeményei.

HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir. E' hónap 10-kén szélütés következésében költözött által az örök világba Pribéri Jankovich Julia asszonyság, néhai Zsombolyi és Janovai Csekonics József cs. kir. vezér-őrnagy, szent István rendje vitézének özvegye, 's a' pesti jótevő asszonyi egyesület elnöke 53-dik évében. Hült teteme 14-kén tétetett Zsombolyban (Haczfeld) a' nemzetségi sirboltba.

Gyászhir. Bécsben dec. 12-kén inlázban boldogabb életre szenderült m. báró Barkóczy Károly ur cs. k. kamarás, 's főőrmester a' hadseregben, sz. Anna orosz rendnek 2-dik osztályú, és Max-József bajor rendnek vitéze — életének 50-dik évében.

PESTI VIZSGÁLÓ

Karácsoni és uj esztendei ajándékok porczellanból.

Kölcsönös szivesség és vonzalom bizonyitványául szokás levén a' karácsoni szent innepek és esztendő változásakor valamelly barátságos emlékeztető ajándékkal megtisztelni egymást, az alulirtt használja ezen alkalmat és különösen bátorkodik ajánlani az emlitett czélra porczellan és cserép edény raktárában találkozó érdekes tárgyaiból: a' legujabb alakú theapalaczkokat, domború munkálatú virágserlegeket, mellyeken a' természetet meglepőleg utánzó virágok mintegy oda vetve látszanak, a' különös szépségű kávé- és csokoládé-findsákat, reggelizési készületeket meghatározott legjutalmasb áron. 'S mind ezeket annyival inkább ajálhatja, mennyivel bizonyosabb, hogy hasonló ajándékok fenntartván az emlékezetet, a' gyengéd vonzalmú barátságot meglepetéssel párositják.

Az alulirtt jutalmasan levén megtisztelve mind eddig a' t. közönségnek kegyes részvéte által, ez uttal azért legalázatosb köszönetet mond, és mély tisztelettel ajálja magát további kegyes pártfogásba.

Wanko Dániel

Pesten. M. Dorottya utsza. 13. szám alatt.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán december 12-kén „Indusok Angliában" czimű vigjátékban Lendvayné assz. Gurli szerepét olly nyájas szendeséggel, és helyesen adá, mikép azt egyedül tőle várhattuk: annyival inkább visszatetsző volt, hogy az e' napon ujolag jégzajjal megtelt Dunánk által csak kevés számra szoritott hallgatók a' jeles szinésznét előtapsolni megfeledkeztek. E' mutatvány felvonásai köztt egy fiatal működvelőné dalváltozatokat énekelt Béla futásából vett „Hunnia nyög letiporva" themájára, és ismét Rossini Semiramisából Arsace nagy ariáját kardal-kisérettel. Hallottuk, hogy e' csinos énekesné a' magyar szinpadra képzi magát, 's ezen annyival inkább örvendénk, minthogy mind termetére mind gyönyörű mezzo-sopran hangjára és bebizonyitott helyes ének-iskolájára nézve őt szinpadra termettnek találtuk. Organuma kellemes tisztaságú, ének-futásai könnyűk és szilárdok. Örömmel mondhatjuk, hogy a' szó legszorosabb értelmében köz és zajos tetszést nyert. A' kardalnokok is helyesen viselék magokat; csak a' tempókat találtuk kevessé lassúknak. — 13 kán először adatott Kotzebuenak „veres köpönyeges" czimű vig játéka. Látszik, hogy ebben a' szerző igen jól használta tanitójának, az öreg Musäusnak népregéjeit. A' darab hibátlanul adatott. Megyeri ur (a' czimszerepes borbély), Egressi ur (Melcherson), Laborfalvi R. (Meta), Szentpétery ur (komló király), Telepi ur (fogadós), Kovácsné assz. (Trude) művészileg játszának. Egressiné assz. (Ilze), ha hangváltoztatást 's nagyobb bátorságot teend sajátjává, könnyebben számolhat a' publicum részvételére. — 15-kén „királyunkért és hazánkért utósó csepp vérünket" vig játék — 17-kén „Hunyady László" szom. ját. jött szinpadra.

Debreczenben a' kerti szüret miatt 6 napig zárva állott játékszint october 17-kén nyitá-fel „az őrültek háza Dijonban“ talán Alexis és Besand 's nem csupán Carl Margit után forditva Komlóssy által. Fáncsy (Eberhard), László (d' Arbois), Baranyi (d' Orvillier), Chiabay (Duflos), Parázsóné (Ernesztina) különös szorgalmuk, és e' játékra készült uj diszitmények a' szin terjedtségéhez alkalmazva minden eddig hirdetteket felülmulván, e' mutatvány fényére munkás erővel hatának; minek részint az akkori felügyelő Fáncsy jó elrendelése, részint a' festő Varga jeles dolgozása volt eszköze. — 18-kán Kisfaludynak jelesen sikerült „csalódásaiban“ Fáncsy (gr. Elemér), László (b. Kényesi), Parázsóné (Köröndi Nina), Udvarhelyiné (Lucza), Chiabayné (Lidi), Baranyi (Mokány), valamint a' vidor Éder (inspector), Chiabay (kertész), Cseley (Elek), G. Victoria (Vilma) a' helyes játszásban egymással vetekedtek.

Szlzr és Hmky.

E' naptól kezdve szintugy mint a' mult héten zárva állott szinházat october 24-kén bérletszünéssel „az örökségi egyezés“ szomorú rajz nyitá-fel. E' mutatvány mai előadatását magunk is méltán szomorúnak vallhattuk. A' véletlenül megbetegült Fáncsy helyett Dániel szerepét Hubenay vette által, ki arra ugyan elkészültnek de nem idomultnak mutatkozék. László (Ottmár), Aloyzia (Ida), Chiabayné (Seraphine), Szákfy (Siegbert) szinészeken kivül a' többiek igen akadozva 's hibákkal telve szavalák szerepeiket a' ma kettőzött iparral munkált sugónak segitsége mellett is. Daniel végjelenetében, midőn a' torony ajtajából lezuhan, a' menykő leütéséről nyilvános emlités tétetett ugyan, de se leütését, se megelőző jelét, a' villámlást, nem láthattuk, sőt dörgést sem hallottunk. Nem csuda tehát, ha játék végén az elégületlen nézők bizonyos része illy szókkal jelenté neheztelését: „kár igy rontani-el a' nagy darabot!“ Mi is tanácslanók illy véletlen esetben az illy nehéz feladatú mutatványnak könnyebb betanult darabbal kicseréltetését, kivalt miután ama főszerepet a' művész Megyeritől olly remekül adatva láttuk. — 25-kén „árva és gyilkos“ melodrama muzsika nélkül adatván nemcsak a' benne levő árva, hanem az egész darab is némává tétetett. Az árvát Aloyzia személyesité, a' gyilkost pedig Hubenay gyilkolta-meg. Parázsóné (Friderika) ma egy kissé eltért szokott vágásából.

Mlgr és Szlzr.

Esztergomban november 15-kén „Bohó Misi de Hájas“ vagy „minden lépés egy botlás“ Kotzebue után Aszalay János forditotta 5 felv. vigdarabban Ragályi a' czimszerepben különös megelégedést szerzett. Baky Gábor (Gavall) ma igen jó hangváltással beszélt; Szalainé, 's Maria igen jól öltöztek; általjában ma dicséretet arattak, egyedül a' másként szerepét szintén jól vivő tanitgató Kun László uram (ifj. Berényi) szájából a' „veszett nagy szátokat, ördög, bolond“ 's főkép a' „teremtettét“ nem szivesen hallotuk.

Kolozsváratt december 1-sőjén a' „nevelő ezer bajban“ (vig. játék 1 felv.) jöve szinpadra. A' kellemesen mulattató kis játék

meglepőleg ndatott. Lasseniust, a' szigorú elvű, világ 's emberismeretből kivénült, de nem rosz indulatú nevelőt Nagy József személyesité. Szavalása, testhordozása, a' szó teljes értelmében jeles volt. Méltó helyet foglalának mellette Szaplonczai (Gyögy) és Pályné (Kardszegi Júlia). Maradt még fenn azonban némi kivánni valónk Szaplonczaira nézve. Küzdjen az indulatokat mindig hiven festeni ábrázatján is. Ő jelét adta annak, hogy ez neki hatás-körébe esik; annyival könnyebb lesz gondot forditnia azoknak tartósságukra és változásukra. Ezt ő ma több izben mutatá azon kényes körülményeiben, midőn atyja (báro Szenderi = Almásy) megérkezésekor a' kinzó félelem, szorongattatás 's fokonként nevekedő rebegésnek kelle elvonulni egész valóján, ne tán Júliával titkon kötött házassága az öreg báro előtt nyilvánságra jöjjen. Ma, mondom, több izben igen nyugodt és hideg vala e' helyen. De máskor könnyen fog ő illyeseken segithetni. Pálynéról dicséreten kivül nem szóllhatunk; a' kedvelt szinésznő érzéssel adá szerepét. Máskor alkalmatlanságig kicsapongó karzatunk illő maga viseletét sem hagyhatni szó nélkül. — A' bérlet melletti előadások december 3-kán nyiltak-meg Roziernak „Nőm férje" czimű vigjátékával (3. felv. Mérey Móricz forditása szerint). A' fő szerepek Nagy József (b. Merlau), Földváry (Alfred), Szaplonczay (b. Lindenweiler) 's Pályné (Zsófia) kezeikben voltak. Pályné, főként hol szerepébe társalkodási feszes hang nem vága, lélekig hatólag 's kinyomással tünteté-fel annak szellemét: volt különösen egy jelenése, mellyet ő művészi tökélylyel vitt-ki; midőn t. i. az öreg b. Merlau ámitása után férjét hűtlennek véli. A' képzelt sérelem fájdalmas érzését a' nemes hölgy férjével találkozásakor olly jelesen adá, mint csak ohajtni lehetett. Egyre hangzó tapsokkal jutalmaztaték a' kedveltt; de közkivánat ellenére játék végén miért nem jelent-meg, okát nem látjuk. Szaplonczay sok ügyességgel 's legnagyobb részint jól találva adá a' szerelemféltő férjet, de néha tán tul csapongva, máskor pedig nem elég hévvel. Földváryn láthatni még a' kezdő szinészt; azonban olly tulajdonokat sejdittet velünk, mellyek méltó pártolást érdemelnek. Nagy József több jeleneteiben megint teljesen hon vala; annyival inkább sajnáljuk, hogy Zsófiával és Lindenweillerrel némelly jeleneteiben elveszté ollykor a' fonalat, 's hol boszúsággal kell vala megjelennie 's méreggel, ott néha nyugodt 's játszilag ingerlő öreggé törpüle. Azonban „ubi plura nitent .... non ego paucis offendar maculis, quas .... incuria fudit" — csakhogy máskor kerülje ezen nyugpárnára szorulni. Kivánjuk végre, hogy közönségünk bár több hazafisággal viseltetnék törekvő szinészeik iránt! CCI.

Miskolcz october 25. — Mult 19-től a' naponkénti nagy esőzések miatt szinészeti hirdetményt nem láttunk. Végre ma Constantia és Calais János vigas történet jöve szinpadra, melly alkalommal a' czimszerepekben Balláné és Balla jeles ügyességgel mulattatának. Kőszeghy (Rusztán) az emberiség nemes tetteiben hiv képezőt állita elénkbe; Balla Károlyka (kis Alfonso) elraboltatása felelmes körében kedves jelenet vala; e' darab átalánosan tetszett. — 31-kén Göldingi vár erkölcsi rajz Telepi budai szinész munkája tetsző-

leg fogadtatott. — Balláné (Gölding özvegye) műértőleg, Julia (Mathilde) meglehetősen, bár habozva, Balla (Hilbert) nem egész könnyedséggel 's egyszer egyszer leghidegebben, Kovács (Kurt) eléggé jól, Kőszeghy (Forster) és Nagy (Bärenstein) megfeleltek szerepeiknek. A' többiek is eléggé iparkodtak. Szinvai.

HANGÁSZAT.

Kolosváratt a' két hangászati társaság ismét egybeolvadt „kolosvári muzsikai egyesület" czim alatt. Első közgyülésében titkos szavazással elnökké gr. Mikes János ur, igazgatóvá Ruzsicska György ur választatott. Áll egyébiránt ezen társaság munkáló és segedelmező tagokból: amazok muzsikai, emezek pénzbeli segedelemmel mozditják elő az egyesület művészeti czéljait. Az egyesület kormánya 's ápolása alatt leend az ének- és muzsika-iskola is, mellyet az egyesület saját pénztárából segitend, de annak külön részvényesei is vannak.

(Erd. H.)

TÁNCZ.

Tánez-gyakorlások Pesten. A' vadász-kürtnél levő teremben mult vasárnapon (dec 13-kán) kezdé meg Kaczér Ferencz ur, a' budai magyar szinész társaságnak volt balletmestere, szokott tánczgyakorlásait, mellyeket vasárnaponként folytatand. A' magokat tánczban gyakorolni kivánók a' feltételek iránt értekezhetnek Pesten Kostyál ur boltjában a' kigyó utsza felső végén, vagy naponként az emlitett teremben 4—6 óra közt Kaczér ur tánczleczkéji alatt. — Emlitett vasárnapon 4—8 óra között annyi néző és tánczos jelent-meg minden rendű Budapestiek közül, hogy mintegy 80 ra terjedne számuk. A' tánczkedvelő fiatalságnak ezen gyakorló intézet nagy kényelmére szolgálván, méltán sietünk arra mindenkit figyelmeztetni.

SZÉPMŰ.

Karácsoni 's uj esztendei ajándékok legujabb izlés szerint érkeztek nem régen Tomala Ferdinand műáros boltjába, u. m. játszó szerek, képes könyvek, theatrumok 's felállitható ábrázolatok, szétrakható képek, zsebkönyvek 's műbilletek 1836-ra, válogatott legujabb hangművek, Lanner és Straussnak legkedveltebb tánczjnótájik, 's más mindenféle műczikkelyek.

Szintén ott megvásárolható gróf Széchenyi Istvánnak életnagyságú 's igen jól talált mellképe (Einsle eredetijéről véve) pompás arany rámában, 50 ezüst forinton. Ezen képet ugyan itt megrendelhetni bármilly alakban, egész életnagyságban is.

DIVAT.

Parisban a' deczemberi hideg napokban az asszonyok nagyon hordozták a' prémbőrös ruhákat, mellyek közül legékesebb a' hermelin. Jelesen ezt már boákra kezdik használni. — A' rózsafüzérrel ékesitett ernyőjü fejkötők kedveltetnek; fiatal személyek homlokán gyöngy-koszorú is diszlik. — Kalapra, felruhára a' bárson folyvást kedveltetik. Az alruhát atlasz bokrok csatolják össze. — A' zöld bárson kalapon fehér tollak lebegnek. — Egy atlasz felruhát (à la reine gros bleu) hasonló kék bárson szegély körzé; mellé fehér atlasz kalap tollal; gallér himzett musselinból angoly csipkével szegve. — Egy fehér capote-kalapon apró fehér virágból álló bokréta diszlett; ernyője alatt apró mimosa-rózsából font koszorú látszék. — A' bárson kalapok leginkább divatoznak e' télen; fekete bárson azonban csak inkább pongyolához vétetik. — Sétálóra kasemir-boa nagyon kedves; szine rózsa és fehér, zöld és rózsa; kék és fehér 's a' t. Bőven czifráztatnak paszománt-zsinórral.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

103.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön december 24kén 1835.

SZORGALOM.

Selyem-próbáló intézet. A' Francziák módot találtak benne, hogy selyemvevéskor minden csalás ellen magokat biztositsák, midőn azt bizonyos intézetben, melly „Condition" nevet visel, előbb próba alá vetik. A' selyem t. i. ha nedves sőt vizes levegőre kitétetik, nagy részét a' nedvnek magába szivja a' nélkül, hogy külsejében észrevehető változás történnék. Ezen intézetekben mellyek közül egyik Lyonban, másik St. Etienneben van, fordulmeg csaknem három negyedrésze az egész selyemnek, melly franczia országban felhasználtatik. A' selyem 24 óra hosszig 18—20 reaumur-foknyi légmérsék alá vettetik, 's ha nehézségéből $2\frac{1}{2}-3$ procentnyit veszt, akkor még 24 óráig-tartatik ugyan azon mérsék alatt. Miután a' „Condition" valódi nehezségéről bizonyitványt szolgáltat-ki, a' factura elkészittetik. A' nedvességet legjobban kieszközölhető mód most a' vizsgálat tárgya Lyonban, 's hiszik, hogy ezen anyagnak tisztasága rövid idő mulva bizonyos próba által éppen olly pontosan fog meghatároztathatni, valamint az érczekéé. A' selyem jósága denárok szerint becsültetik-meg. Az alais-selyem néha 3—4 gubóból fonatik-ki, 's még is csak 8—10 denárt nyom; néha 7—8 gubóból (galétából), melly 18–20 denárnyi nehézséget üt-meg.

Ujan feltalált napernyők. Bizonyos esernyő-készitő Parisban olly tulajdonságú napernyőket gondolt-ki, mellyek sajátképi szél-gépelyekkel vannak ellátva. Ezen szél-gépelyek a' legnagyobb forróságban igen kellemes hüvösséget terjesztenek magok körül, 's egyszersmind igen csinos alakzatúak, ugy hogy az illy napernyőket kétszeresen lehet asszonyságainknak ajánlani, kik nyári hőségben árnyékot is fris levegőt is szeretnének egyszerre nyerhetni, akár az égő hevességű trottoiron lebegnek végig kisded lábaikkal, akár a' két városközti hidon sétálnak át a' Horvát-kertbe, akár a' nyájas ligetszugba 's regényes Laszlovszky-majorba kocsikázandnak, vagy a' csinos város erdőcskében sétálandnak a' jövő nyáron.

Óriási rézmetszvény. Mennyire megy a' soha se nyugvó 's mindig előre haladó, a' szépet rendkivülivel egybekapcsolni

akaró Angoloknak szorgalom-ipara, uj bizonyságát látták minap Londonban egy rézmetszvényen, mellynek magossága egy egész ölet mér, szélessége pedig négy lábat. Az egész mű 10 összetett réztáblán készült, 's mind a' vésés, mind a' nyomtatás igen csinosan és tisztán sikerült.

FESTÉSZET

Gróf Széchenyi István képe. — A' magyar világban nehezen találkozik más valaki, kinek képe egy esztendő alatt annyiszor másoltatott, ohajtatott, kerestetett, és vásároltatott volna, mint Széchenyi István grófé. Igy a' folyó esztendőben megjelent annak rajza: 1) aczélba metszve Bajza 1835-ki Aurorájában. 16-od rétben. — 2) Rézbe metszve az 1835-ki Regélő 53-dik száma mellett 8-ad rétben. — 3) Kőre edzve az 1835. Rajzolatok 53-ik számában 4-ed rétben. — 4) Ismét kőre edzve 1835. juniusban folio nagyságban Schoefft festő által kiadatva. Pesten — 5) Ismét kőre edzve egy ivre Bécsben 1835. augustusban Tomala pesti műáros ur által kiadatva. — 6) Lefesté őt (miután már 1833-ban Bécsben is lefesté Ammerling) Pesten 1835. nyáron Schoefft ur. — 7) Ugyan Pesten azon évi nyáron Einsle ur, mellyről Tomala ur kőbe metszette-le, és az eredetit magáévá tevén, most erről több másolatot készittet. — 8) Megszerzé magának a' gróf életnagyságú képét Hont vármegye közgyülési tereme számára 1835. mart. 20-ki határozata szerint. — 9) Nógrád vgye ugyan azt uj megyeháza diszesitésére 1835. nov. 19-én tartott közgyülésében meghozatni köz felkiáltással elhatározá. — 10) Ugyan azt a' megyeház nagyobb teremébe meghozatni rendelé Bihar vgye dec. 14-kén tartott közgyülésén, miről alább bővebben. — 11) A' magyar tudós társaság, ülési tereme számára, most készitteti a' m. grófnak, mint másod-elő-ülőjének, képmását.

Kozina Sándor magyar festő. — Valaminthogy egyik fő czélja folyóiratunknak érdekes rövid tudósitásaink által a' művészet általános történetével, 's régibb és ujabb művészeti tárgyakkal megbarátkoztatni: ugy különösen fő kötelességül tettük honi művészetünket illető minden nemű tárgyat közleni a' t. olvasókkal, hogy legalább azon időből, mellyben élünk, találjának utódjaink mostani művészeti miveltségünkhez utasitó nyomokra, ha bár illyesmit a' régibb hazai irók parlagon hagytak is. A' gondos külföld számos kötetekben tartá fenn művészeinek neveiket 's történeteiket: midőn honosainkat örök feledékenység fedi. A' gondos külföld fürge szorgalommal ismerteti a' világgal élő művészeit; midőn mi csak gyéren hallunk vagy olvasunk valamit mieinkről. Nem ok nélkül hoztuk tehát létre Honművészünket, ha-

zánknak ezen legelső művészeti folyóiratát: 's ugy gondoljuk, hogy szerény czimének, a' mennyire lehetett, eleget tenni törekvék is. — Kétszeres örömmel ismertetjük tehát honunkat ez uttal egyik jeles hazai festészünkkel, ki nem régen tért körünkbe vissza a' művészetnek classicai honjából. Neve: Felső-Pulai Kozina Sándor. Született Sopron megyének Ságh nevű helységében 1808-ban. Már gyermek korában igen hajló volt a' független tanulás tárgyaihoz és művészethez; 's már a' 6-dik latin iskolában arczképeket rajzolgatott, mellyek nagyon hasonlitának eredetiekhez. A' bölcselkedés tudományainak első évét végezvén Peschky József pesti festő mellé ment, innen pedig nem sokára Bécsbe, hol a' mű-akademiában Krafft keze alatt magát kimivelvén már 1829-ben (midőn olasz honba indult) igazsággal mondhatá maga felől Correggióval: „anch' io sono pittore!" — 1834-ki novembertől fogva megjárta Velenczét, Florenczot, Romát, Neápolt, szóval az egész classicai olasz földet. — Nyolcz évi tavulléte után honjába visszatért, és most örömmel birja őt a' köz anya, a' kedves szülő haza. Tavali november óta azonban egy egész évig vala kénytelen édes atyjánál, a' nádori uradalom tisztartójánál Pilis-Csabán, egészségének helyreállitása miatt tartozkodni. A' nyár elejét bevárván, hogy franczia atelierekét is látogathasson-meg, e' télen Budán tartozkodik, és kevés időre a' történeti képirást félretevén, barátjainak 's másoknak képrajzait veszi-le, mellyeknek eltalálásában szembetünő ügyességgel bir. Lakása a' hid irányában Gross Jakab fűszeres ur házának 2-dik emeletében hátul. — Ha ezen igen jeles magyar fiatal művészt — kinek ügyességét már Bécsben t. Udvarnoky, Légrády 's más ott lakó magyar nemes urak igen kedvezőleg megismerék — dicsérettel vezetjük-be a' t. közönség ismeretségébe, ámbár remekeiről szóllani nem akarunk is; meg kell vallanunk, hogy sajátjává tett szerénységénél fogva hire 's tudta nélkül tesszük mind ezt: reméljük azonban, hogy olvasván lapunkban köz hirré tett nevét, menteni fog minket, ha megfontolja, hogy hazánknak tartoztunk ezen örvendetes tudósitással.

Barabás Miklós erdélyi festő. Ismét egy jeles honi festőt mutatunk-be hazánknak Markosfalvi Barabás Miklós urban, ki Erdélyi (Markosfalvi) székely születésű, 's egy hónap előtt olasz országból jött hozzánk, hol magát a' fennsőbb festészetben tökélyesité. Mult 13-kán állitá-ki Pesten a' nemzeti casino nagy teremében egyik pompás nagy festvényét, mellyet a' műkedvelők megvásárolhatnak. E' csinos másolati kép Europát tárgyazza; szélessége 9, magossága 7 lábnál több. Lakik e' művész ur Pesten a' volt Deron'most Nákóháznak 2-ik emeletében a' 19. sz. alatt. Fest történeti 's arcz-képet.

Hayez festész legujabb művei. Az idei mailandi műkirakás alkalmával a' jeles Hayez ismét több derék darabjai által tünt szembe. Ezeknek legnagyobbika II-ik Orbannak képe azon pillantatban, midőn Clermontban a' fejedelmet és népet arra birja, hogy ez az első keresztes háború részére magát eligérje. E' festvény tele van élettel és melegséggel; de különös, hogy éppen ez alkalommal vannak legtöbb kifogások a' művész szinezése ellen, mi pedig eddig neki legerősebb oldala volt. Ezen kivül „Valencia Gradenigo az inquisitio előtt" — és „Saladin elutazása" is igen élénk részvéttel fogadtattak; mind a' kettő az emlitett művész munkája.

Arianti vizözöne. Ugyan csak e' műkirakásban tünt igen kitetszőleg szembe a' vizözönnek egy epizódja, mellyet Ariani festész készitett. Áll ez öt alakból, egy ósz, egy teljes erejében virágzó férjfiúból, ennek feleségéből, 's két gyermekeiből, valamelly sziklára csoportozva, mellyet az á.özön már már elboritással fenyeget. Az arczvonások kinyomása, a' vastagon leömlő eső, 's az egész vidék olly hatású, hogy a' nézőt szánakozás és iszony lepi-el. Csak a' ruhákban feledte-el a' művész az eső nyomait láthatókká tenni, mi a' lelkes képnek egyetemes benyomását nemüleg kevesiti.

Parisi műkirakás. A' legutósó parisi műkirakásban festész kapott emlékpénzt; 214 pedig tisztelettel emlittetett-meg.

HAZAI HIRLELŐ.

Gyászhir. — 1) Bécsben december 13-kán alsó beleinek elgyengüléséből örök életre költözött m. báro Schönstein József ur, arany sarkantyús vitéz, a' n. m. magyar udv. kanczellaria tanácsnoka, sz. István rendjének irnoka, életének 44-dik évében, mi után mult november 10-kén hitese Josepha, 31-dik évében, inlázban, halt-meg.

2) Ugyan Bécsben december 16-kán végzé 42 évre terjedt munkás életét m. Felső-Büki Nagy Benedek cs. kir. aranykulcsos, arany sarkantyús vitéz, a' n. m. magyar udv. kancz. titoknoka, több megye táblabirája. Tetemei 17-kén vitettek Veszprém megyébe Bánkra édes anyja szül. Ferenczy Magdolna hamvai mellé.

Gr. Széchenyi István és Beőthy Ödön uraknak megtiszteltetésök.

Nagy Váradról. Tek. ns Bihar vármegye lelkes Rendei folyó december 14-kén tartott közgyülésöket szép hazafiúi tett által örökre kedves emlékűvé tették. Ugyan is! ország-gyülési követjeknek, Beöthy Ödön urnak — követi pályáján kitüntetett lelkűségéért és a' megye kivánatait betöltő hű munkásságáért kitelhető bért nyujtani ohajtván — élet nagyságban leveendő képét a' megyeház nagyobb teremében fölfüggesztetni

rendelék. — Szintén a' jeles hazafi Gr. Széchenyi István urnak számtalan polgári és irói érdemeit — ha ugyan illy tiszta érdemek jutalmat fogadhatnak-el — hálásan méltánylani a' nevezett megye Rendei is szives kötelességnek ismervén, tisztelt gróf urnak hasonlag életnagyságban lefestendő képével megyeházok nagyobb teremét, a' nemzetiség, igazság, 's törvény őrhelyét, minden belépőnek lelkesitő tükörül, diszesebbiteni határozák. E' végett tisztelt gróf ur levélben megkéretni rendeltetett, hogy igen várt képmássát, melly a' fölfüggesztendő nagyobb képhez mintául használtathassék, a' Rendeknek, kik ezen arczképért fizetendő költséget is ön magok hordozandják, birtokába juttatni sziveskedjék. — Végre, hogy e' két képért esendő pénzmennyiség terhe az adózó népet ne nyommassza, és minél többen részesüljenek az édes gyönyörben, e' honfiúi czélt adakozással elősegélhetni: minden szükséges költségek egész megyéből gyülendő köz ajánlatok által fedeztetni határoztattak.

A' bihari nemzeti casino is jelét akarván adni, miként a' munkás honfiakat szeretve tiszteli, ugyancsak folyó hó 14-kén köz gyülésében Beöthy Ödön urat 1836. évre elnökévé választá.

Egy Váradi.

Debreczen sz. kir. városának tanácsa folyó hónap 16-kán tartott bel- és kül-tanácsi vegyes ülésében tek. Bihar vgye állandó követjét tek. Bessenyői Beöthy Ödön urat polgárséggal tisztelé-meg minden dijfizetés nélkül; mi a' rendes uton tudtára is adatott.

Ismét Debreczen városa tek. Bihar vgye megkeresésére a' jeles hazafi Széchenyi István grófnak a' megye teremébe felfüggesztetni határozott képe megszerzésére 250 v. ftot ajánlott, melly tettel a' haza tisztelt fija ritka jelességű érdemeinek méltánylását 's buzgó tisztelését nyilvánitá.

Mlgr.

Nánásy épitőművész iránti figyelme Debreczen városának olly tiszteletre méltó, hogy azt említés nélkül hagyni nem engedhetjük. Ugyan is az emlitett város a' mesterségeknek honunkban virágzóbb fényre deritése tekintetéből honfijának Nánásy N. urnak, ki épitészeti nagyobb tapasztalás- és tudomány-szerzés végett külországokba szandékozik utazni, nemcsak segedelmet nyujta, hanem hogy iparkodó fiját, mint majdan jeles mestert, e' honnak megtarthassa, bizonyos tőkepénznek minden kamat nélkül ajánlása által kivánta buzditani, czéljában elősegélni, és leköteleznı.

Mlgr.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Budán a' december 15-kén adatott vigjáték „királyunkért és hazánkért" (Hensler után Ernyi Mih. forditmánya szerint) jól sikerült. Egressiné (Anna) a' sugóra kelleténél is jobban figyelmezett; kár hogy hangját az öreg Hamlet módjára olly kevessé változtatta. — A' 17-kén adatott „Hunyady László halála" szom. ját. 3 felv. alkalmat nyujt azon ohajtásra, hogy valamint egyre buzditjuk dramai iróinkat az eredetiség törekvésére, ugy vajha eredetibb 's nagyobb dramaticai hatásra vágynának műveikben. Nehezen van talán fennségesb tárgya

honi történetünknek e' mainál a' tragoediára, 's még is e' műben milly szárazon iratott az le. Ha valamelly történeti elbeszélést csupán jelenetekre osztunk-fel, ez még nem tragoedia. Ha Hunyady ezt kiáltja-fel: „Istenem! dugd-be füleidet!“ ez még nem finom fennhéjázás. 'S ha ismét ezt mondja: „Midőn a' halál van, mi nem vagyunk; és midőn még mi vagyunk, a' halál nincs!“ ez még nem eredetiség. A' színészek igen szorgalmasan játszottak: de midőn Vitéz János (Szentpétery ur) Hunyadynak (Lendvay ur) megkegyelmeztetését hirdeti, mindkettejeknek több tüzet 's örömet ohajtottunk. Hogy a' darab nem felelt-meg a' várakozásnak, némileg jelül szolgálhat az is, hogy a' karzat, melly egyébiránt akkor is helyben hagyólag zajog, midőn helyes oka nem volna, mai nap szinte minden jelenetkor ironiázó tapsot és bravót osztott: a' földszin pedig, szokása ellen, e' visszaélést nem ellenzvén nevetve látszott azt pártolni. K.

Debreczenben az oct. 19-re hirdetett „mézes hetek“ vig ját. 29-kén került elő. Benne jelesen munkálódott: Chiabayné (Therese), kinek e' mai hijánytalan szerepét méltán egyik mesterművének tarthatjuk; — ugy László (Alexis); de nem Éder (Kulikof), ki kevés szerepét, mint már gyakran tapasztaltuk, talán el sem olvasván, szembetünt készületlenségét roszul sikerült comicai mozdulatokkal és mimmel akará takargatni, és ezen, nem e' darabba illő, bohóskodó foltozással azokat, kikkel jelenete volt, a' szinpadon soha helyt nem lelhető nevetésre ingerlé. Egyébiránt mondhatjuk, hogy bár közönség kevés jelent is meg, e' kedves darab olly vigyázattal párosult igyekezettel adatott, mintha a' játékszin tömve lett volna: annyival inkább vártuk tehát, hogy a' hasonlag készületlen Baranyi (Petrof) dolgozó legényei helyett mások jelenjenek-meg fegyveres parasztok alakjában a' tisztartóval. — 31-kén bérletszünéssel Vörösmarty „kincskeresők“ szom. játékában ismét harsogó „éljen“-ekkel tiszteltették a' koszorús iró. Parázsné (Jolán) 's Fáncsy (Szilágy) a' nehéz kötött beszéd mellett se valának szégyenére e' jeles hazai műnek. Baranyi (Vári), és Éder (Zágony) a' készületlenség miatt gyakran botlának. Chiabay (Vig Bandit) jól, Szákfy (Haris) a' részegest helyesen, de az öreget nem hozzá illett virgoncz mozdulattal, 's éles visitó comicai hanggal állitá előnkbe. E' hónapban 15 mutatvány között csak 3 ujjal kedveskedének szinészeink. — November 1-jén a' szinház Kisfaludy Károly „hűség próbája“ vig játékával nyittatott-meg. A' készületlenséget bizonyitá a' sugónak hangos munkálódása, mellyet a' közönség a' hozzá intézett többszeri pisszegetés által akart gátlani. Szákfy (Mátyás kir.) illő öltözete mindenkinek tetszett. Baranyi (Bartók), Chiabay (Sáfár), Hubay leánya Chiabayné említést érdemlenek. Követé e' mutatványt a' czédula szerint Cseley által eljárandó diszes magyar magánytáncz; mi azonban egy kurta tánczná egyebet nem látánk. Berekeszté az egészt „Dobozy futása“ nevezetes néma ábrázolat 5 szakaszban, melly harsány tetszéssel fogadtatott.

Mlgr és Szlzr.

Kolozsváratt, december 5-kén a' honszerte ismeretes „Szapári Péter“ (hősj. 5. felv.) adaték. Az előadást Pályné (Ilka)

koszorúzá. A' szeretett művésznő szerepe lelkét kimeritőleg felfogva, általános elégedést örökle. Zulimát Szaplonczayné személyesité. Őt leginkább mai szerepében tanultuk ismerni; — előadásán helyen helyen varázs-kellem ömlék el. A' czimszerepben Szaplonczay lépeföl. Nagy Józsefnek (Hamzsabég) némelly kitörései mesterileg sikerültek. Benkő (Ahmed) minden félelmet vetkezzen-le, 's igy szorgalma után emelkedésének jeleit fogja adhatni. Pályné és Szaplonczay előtapsoltattak, 's „éljenek" jutalmazák mindkettőt. — 6-kán Töpfernek „nagy világ divatja" czimű szinműve (vigj. 4. felv.) adatott. Világosvárit Nagy József tetszésre adá, de nem igy Károlyt Almásy, ki teljesen alkalmatlan volt szerepét tisztán felfogni 's mindinkább nevekedő 's majd majd kitörő indulatait könnyűséggel párosult testhordozással előtüntetni; és igy ügyes szerepét érdekéből kivetkezteté. Nem mellőzhetjük azon hibáját is, mi szerint a' csak kevéssel előbb a' gavallérokra zárt ajtón jelent-meg. Luiset Szaplonczayné csinnal, Paulinet Pályné szokott kedvességgel adák, Vári őrnagyot Szaplonczay hidegen. A' kellemei által mindent elbájolni vélt szeles Sportulát Földváry meglepő ügyességgel játszá. Miklós szerepében Döme többszer nevettető volt, 's végtül előtapsoltaték. — 8-kán „az őrültek háza Dijonban (érz. ját. 3 felv.) fordult-meg szinházunkban. Olly hatást, mint multkori előadásokban, nem nyerhete. Ennek oka, hogy Pályné (Ernesztina), kitünő szorgalma mellett is, illy szerepekre nem való, és hogy Szaplonczay a' borzasztó tettek elkövetése után is ujabbakat forraló Duflost erőteljesen nem tudá előtüntetni. Eberhard szerepe, hol régebben felejthetlen Egressynk csilloga, a' dicséretes szorgalmú Földváry kezei köztt vala. Több egyes jeleneteit meghatólag adá, de minthogy a' mellék szerepek élénkség nélkül adattak, mit pedig majd minden előadásban szemök előtt kellene szinészinknek tartani, ez is vesztett érdekéből. Földváry játék végzetekor előtapsoltaték. — 10-én Bauernfeld „vallomások" czimű szinműve (vigj. 3 f. v.) adatott. Az első felvonás után Pályné Mercadanténak „Apotheose di Hercole" daljátékából egy magánydalt énekelt; a' második végén pedig Pályval a' „hűfeleségből" kettős dalt Paccini muzsikája szerint. CCIOO.

HANGÁSZAT.

Schmidt Fanny k. a. Budán az országházban december 12-kén 4 órakor adott hangversenyt, és igy legutósót két városunkban. Az igen válogatott és szép számú közönség nagy tetszéssel fogadá a' versenylőnének és az egész concertnak műveit, mellyek némelly művész uraknak későn bejelentett visszalépésök végett a' hirdetmény ellenére változtatást de jó sikerrel kivántak. Voltak pedig azok: 1) Ries septettjének első darabja. — 2) Kalkbrenner utósó concertjának adagio és rondója. A' fortepianót jelesen játszá Schmidt k. a. — 3) Walkiers phantasiája és változatai flautára; játszá igen kellemesen Kundt ur. — 4) Thalberg phantasiája Normából; fortepianón különös tetszésre előadva a' versenylőnétől. — 5) Böhm változatai violoncellóra; igen helyesen 's zajos tapssal jutalmazva játszá Perlasca

ur. — 6) Végre Schmidt k. a. a' multkor Pesten előadott uj változatokat játszván zajos tapsokkal tiszteltetek.

Debreczeni hangverseny. Valahára e' városban is teljesülni látszatik a' miveltebb lelkű honfiaknak több rendbeli szép ohajtása, melly eddig csak mulékony álomként lebegé körül képzeletöket, 's mint a' pára vagy füst már az ohajtás születésekor azonnal el is enyészett. Karácson hava 15-kén délután 3 órakor nyittatott-meg az ezután létesülendő rendes hangversenyek sora ns k. tanácsnok Beck Pálné assz. házában levő casinói teremben. E' nemes és gyönyörködtető egyesületnek munkás tagjai: Pozavecz Já[nos ur cs. kir. hadnagy; Vincze Miklós megyei tiszt. jegyző; Szabó Ferencz táblai ügyvéd; Kálmán György, Dobray József, Lukl Ferencz Tóth Károly hites jegyzők; Janza Antal, Pápai Károly, és Polgár Károly törvénytanulók. Az emlitett hangverseny részei voltak: 1) Ouvertura Zampa daljátékból. — 2) Sárközy érzékeny magyarja. — 3) Emlékkeringők Lannertól. — 4) Kettős ének Bellini „Montecchi ed Capuletti" daljátékából. — 5) Mayseder „Productions-Polonaise-je" quintettben; Pozavecz ur zajos tapssal tiszteltetek. — 6) Több magyar darab. — 7) Öröm-keringők Lannertól. — 8) Cavatina Rossini „tolvaj-szarkájából." — 9) Lanner pesti keringőjei. — 10) Bucsúzó magyar. — Ámbár a' nyomtatott meghivó jegyek későn osztattak-el, még is megtelt a' terem műkedvelő hallgatókkal; kivált a' szépnem nagy számmal jelent-meg. Nemes igyekezetet fordita ezen egyesület egybeállására Sz. Z. ur, ki több darabot szerkeztetett, szenvedélyes hangász 's kitünő fuvolyás levén. Segéd kézzel emelék a' tisztelt hadnagy, Vincze, 's Lukl urak. Fülhegyi Vilmos.

Pesten a' hangversenyek ez évi utósó két hónapban egymást érik annyira, hogy talán soha se mind eddig. December 19-kén adák Serwacinski és Merkl urak 3-dik bérletes concertjokat; 20-kán Perlasca ur magány-hangversenyét; 22-kén pedig Batka ur orgonaconcertját: mellyekről máskor bővebben.

Pesten a' nemzeti casino teremében december 20-kán adatott hangászati mulatság alkalmával játszatott: Romberg Bernard G-dur quartettja, és Mozart Es-dur quintettje. Az utóbbiból adatott első darab után Bellini utósó operájából „a' Puritanusok" Watzinger ur egy szép recitativót és romanczát énekelt, mellyhez a' fortepiánót Winkhler ur játszá.

DIVAT.

53-dik divatkép (Parisból). — Boglárral 's kótyag-tollal ékesitett turban. Uj nemű csipkével diszitett tunika brüsszeli tüllből. Ezen ékes ruha társaságba 's tánczmulatságra vétetik. — Bécsi divat december 17-kén: tenger-zöld szinű virágos selyem ruha, blonde-al körülszegve kettős gallérja; selyem baret tollal, 's két oldalán lefu.ó virág-füzérrel.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

1835. Honmüvész. 53.

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

104.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN csötörtökön december 31kén 1835.

KÖLTÉSZET.

A' beteg leány.

Fuvola-zengemény
Kel és fürj éneke:
Üdűl az alvó lány
Az özvegy gyermeke.

„Aludj te magzatom! —
Igy szóll a' jó anya —
Én távozom: veled
Az égnek angyala.

Hozok titkos füvet,
Ne félj beteg leány!
Fájdalmid oszlanak,
Meglásd, ez éjszakán."

„„Ne menj, maradj velem —
Rebeg betyg leány —
Fájdalmaim nagyok,
Borzaszt az éjmagány!""

De elmegy ő füvet
Keresni, bár busan;
A' lányt fájdalmai
Gyötrik halálosan.

Még egy szelid sohaj
A' lánynak ajkirul:
'S megszün a' fájdalom
'S örökre elnémul.

Fuvola zengemény
Kel és fürj éneke:
Nem ébred erre már
Az özvegy gyermeke.

Ah visszatért anya!
Ölő keserveid'
Ki festi, 's érezi
Kemény gyötrelmeid'?

Feketes.

SZORGALOM.

Statisticai jegyzetek Hayti-ról.

A' hayti-i kereskedés 1833-ban az 1832-kihez képest csaknem egy harmaddal csökkent. Következő összeségekben áll ez:

Angolország	2,203,400	gourden	bevitel	1,783,700	gour.	kivitel.
Éjszakamerika	1,335,400	„	—	1,306,200	„	—
Francziaország	673,300	„	—	814,800	„	—
Hansée-városok	381,500	„	—	474,100	„	—
Más országok	19,700	„	—	37,100	„	—
Összeség	4,813,300	„	—	3,505,900	„	—

1832-ben a' bevitel 6,930,300, a' kivitel 5.328,600 gourdent tett, egy-egy gourdent 3 frank 35 centimere számolva. Ezen csökkenés csaknem egészen az angol és német kereskedésre esik. Okai könnyen előadhatók.

Hayti főtermesztménye jelenleg kávé, mellynek kényelmes és nyereséges termesztése a' Haytiak szokásaival igen egybeillik. Még is ennek termesztése 68,000,000 fontról 40 millióra esett-le, 's azt állitják, hogy a' hajdani mennyiségnek másik harmada jelenleg a' növényekben vesz-el, mivel restek azokat betakaritani. Egyetlen egy ember mérsékelt munkával 's családja fenntartására szükséges dolgai mellett évenként 2000 fontot képes betakaritani, ebből 1000 franknyi jövedelmet beszerezni, és feleség 's gyermekkel együtt olly életet élni, mellyet minden egyéb europai haszonbérlő vagy földmivelő irigylésre méltónak találand.

Haytinak másod rendbeli fő termesztménye a' mahagoni-fa, melly legnagyobb tökélyre fejlik itt ki, de pénz, erőművek, és szállitási eszközök szüke miatt az azzal kereskedés korán sem éré-el azonterjedtséget, mellyet természet szerint elérnie kell vala. A' fő nehézség a' vágatási helyről elvitetésben áll valamelly folyóig, hol a' törzsököket egész a' tengerparti kikötőig lehetne usztatni. Ezen átszállitás nagyobb részint ökrök segedelmével tétetik, 's felette sok fáradtság és munkába kerül. Láthatni sokszor az erdőkben levágva heverni törzsököket, mellyek europai vásárokon 1500 — 2000 frankot megérnek. Minden nehézség felesleges volna, ha a' fát mindjárt vágatása helyén deszkákká hasogatnák-el, mellyek könnyebben átszállithatók. Ki valamelly hordozható erőmives fürész malmot állitana-fel, az országnak felette nagy szolgálatot tenne ön szerencséjét rövid idő alatt megnyerendő. Némelly idegenek szorgalma, kik pénzeiket a' mahagoni vágatására 's tovább szállitására forditák, már a' mult években is jóval nagyobb nyereséget adott, 's következésében az árok egy-egy köbért $1\frac{1}{2}$ gourde-ról 1-re

szállott-le. — Hasonló móddal lehetne a' kivitetni szokott campesch festő-fa kiszállitását is szaporitani; ez 1833-ban 81,500 gourde-ra ment. Pamut St. Mark és Gonaivesben termesztetik, 's belőle mintegy 15 ezer mázsa vitetik-ki; végre cacao, viasz, tekenős béka és bőr mintegy 200,000 gourde értékben szállittatik-ki. Szóval, az egész sziget kiszállitásai jelenleg nem tesznek többet, mint annak hatodát, mellyel a' colonialkormány alatt birt.

A' czukorkészités, melly a' franczia sáfárkodás alatt évenként 90 millio franknyi kivitelt adott, jelenleg már alig ága a' hayti-i szorgalomnak. Valamennyi e' szorgalmi ág felsegélésére tett próbálatok sikeretlenek maradtak. — Éppen igy szünt-meg az indigo is szorgalmi ág lenni, mellyből ezelőtt 1 millio franknyi vitetett-ki évenként. — A' szigetnek szanyol része igen jeles dohányt terem, de mivelése elhagyatott, 's a' termesztésnek mennyisége nem több 10,000 mázsánál. Déli részei számos szarvas marhát táplálnak, ugy, hogy sokszor a' birtokos maga se tudja marhájinak számát; de ezek is haszontalan gazdaságok, mert eladási mezejek nincs. — Manioc, édes burgonya, ignamen, és kukoricza teszik a' lakosok tápszereit; 's közmondás a' szigeten, hogy három órai munka elégséges egy személy táplálására: ugy hogy a' haytii embernek egész idejét lehet használni csere-czikkelyek növesztésére. De nem számitván a' szigetbeliek természeti restségöket, még egyéb okok is vannak, mellyek Hayti elszegényülését siettetik.

Az első azon szükségben fekszik, mellyel e' köztársaság olly elvet vala kénytelen felvenni, melly a' keletkező országnak természetes cselekvésmódjával egészen ellenkezik. Azon törvény, melly minden fehéreket a' polgári jogból kizár, a' szigetet sok pénzből és miveltségtől fosztotta-meg.

Éppen illy gátló a' szorgalmi kifejlésre a' belső igazgatás. A' polgári katonaság igen viszonyiránytalan a' lakosok számával. A' rosz rendőrség, 's lopások száma éppen olly nagy akadályok, 's a' földmivelést tárgyazó törvény (code rural) minden szigorúsága mellett is nem egyébb holt betűnél.

További oka a' sziget elszegényedésének a' tőkepénzesek azon szokása, mellyel pénzeiket a' külföldre küldik; ugy szinte, hogy tengeri hajókázásuk nincsen. Ez ugyan szinte lehetetlen addig, mig Hayti lobogója minden körülfekvő tartományokból kizáratik. Innét a' Haytiak csak parti kereskedést üznek, 's nehány dugkereskedést Jamaika és Kubával; három vagy négy brigg éjszaki Amerikával és St. Tamás szigetével kereskedik; de kizárólag szökevény katonákból állnak emberei, 's a' kapitánok idegenek.

Végre a' vám-rendszer felette hibás; látszatólag ugyan valamennyi árúk, bár honnét származnak is, értékökhez szabott 16 pcentnyi vámmal vannak terhelve, kivevén az éjszakamerikaiakat, mellyek, repressaliákból, 20 pcenttel többet fizetnek. De a' portékák törvényes meghatározott árszabása olly különböző, 's általánosan véve olly túlvitt, hogy sokaknál a' vám felül haladja a' portéka értékét.

HAZAI HIRLELŐ.

Javitás. E' lapok 102-dik számában bécsi hirlapoknak hibás közleményök szerint hasonlag hibásan közöltetett ama gyászhir, melly szerint Bécsben báró Barkóczy Károly halt volna-meg. Értesittettünk e' hirlemény hibás volta felől; minél fogva az emlitett név helyet Barkóczi Rosty Károly nak kellett volna állani.

PESTI VIZSGÁLÓ.

Dunánk, melly a' mult nov. 2-ik hetében (jelesen nov. 12-kén) uralkodó kemény fagy idején jégzajos lön, de ettől a' 3-dik hét elején ismét meglágyult idő miatt egészen megtisztult, a' dec. 11-kén ujolag kezdett és folyvást tartott száraz fagy alatt mind inkább sürűbb jeget hajtott. Hogy 21. 's 22-én reménytelenül kevesebb jég uszott, oka volt a' felső vidékeken megállapodott jég. Ugyan ez történvén az alsó tájakon, 22—23-ka közti éjjel Buda és Pest között is megállott a' jégzaj, 's már 23-kán részint gyalog jártak a' Duna hátán, részint csónakon vonatták keresztül magokat az emberek. Álló jegünknek hosszas életet nem jövendölünk, ha időjáratunknak gyakori változását tekintjük. Karácson napján dél előtt hideg tiszta időnk, delután gyenge borús volt, 's kevés hó is szállongott. Más nap meglágyult, eső is hó is hullott, 's a' Duna vize nevekedvén a' jég nehány perczig megindult. A' legyek itt ott még most is szállonganak, miből némileg nem kemény telet lehet következtetni.

SZINÉSZET.

Magyar Játékszin.

Hazafiságos áldozat a' pesti szinházra. — Sz. kir. ns Szeged városának hazafi keblű jeles polgárai legközelebb a' Pesten épülő magyar szinház költségeinek fedezésére 1010 váltó ftot gyüjtöttek egybe, 's az iránt már t. n. Pest vgyét értesitették is. — Ha honunknak minden nagyobb városa ennyit, 's ehhez irányozva minden megye illy nemes segedelmet nyujtand, mi könnyű lesz hazánk szivében nemzeti nyelvünknek olly terjesztő intézetét rövid időn látni, melly e' czélra a' legsikeresebb eszközök egyike. Köszönet a' lelkes Szegedieknek!

Budán december 19-kén „a' szerelemféltők" vig ját. — 20-kán Katona Józsefnak „Lucza széke" szinj. fordult-meg a' szinpadon. — 26-án „egy óra" — 27-kén „Lumpacivagabundus" adatott. A' hosszú normanapok és a' zajos Dunának tartós ellenzése után valahára megvigasztaltattunk

az „egy órában“ midőn budai szinházunkban csikorgó télen is sok népet láttunk. Azonban nem csupán a'jól választott darab, hanem a' türelmesen megállapodott jég is járula emlitett örömünk létesitéséhez. A' 2-ik emelet 's karzat talán Hagn és a' havasi dalosok óta nem volt ugy megrakva; a' földszin és némelly páholyok tömvék mind a' mellett, hogy a' bérleteseknek alig két harmada volt jelen. Ugy látszik, hogy rendelőségünk ezen különben 3 felvonásos melodramából csak a' diszitmények végett csinált 4 felvonásost. A' szép muzsika és a' benne előforduló régóta hires diszitmények 's erőművek jól sikerültek. A' szinészek mesterileg játszottak, kivevén Telepy Málit, ki angyalilag mulattatott minket. Megyery ur (Kanut), Lendvayné assz. (Emma), Kántorné assz. (Iduna). T. Máli (Aszkur), Szilágyi (Hanno) és Telepy ur (Skado) köz tetszést arattak. 29-én Pesten a' „garabonczás“ adatott.

Debreczenben nov. 3-kán „Barbarossa Aridan“ 3 felv. adatott. Baranyi (Barbarossa) olly helyesen adá erkölcsös szerepét, hogy a' közönség iránta több izben nyilványitaná tetszését. Kivétel nélküli játszásmódját illőleg követé Fáncsy (Stephano), és Parázsóné (Laurentina) az Alseres szerepébe magát helyezni sehogy se tudó Hubay leánya. Követhette volna László (Ramir) is, ha szokássá válni engedett hibáját, a' nevetést, fékezni törekszik. Mi a' vitézi játékok külsejét illeti, ez az előre be nem tanitott katonaságnak rendetlen mozdulataiból eredt zavar miatt leginkább szenved. Igy csonkittatott ma is e' különben tetszést nyert hős szinmű. — 5-én Kotzebuenak „szilaj ifjú“ czim alatt ismert „pajzánja“ eléggé mulattatá a' nézőket: azonban még is kénytelenittetünk figyelmeztetés végett némelly jelenetek helytelenségét róvni, mellyek aljasabb szinpadhoz, 's publicumhoz valók volnának inkább, mint a' mienkhez, p. o. némelly bohóságokon történt kicsapongó röhögések, bajuszos asszony hosszú nadrágban 's a' t. — mert ha bár Kotzebuenak szavai megtartattak is, de hinni soha se fogjuk, hogy azoknak illy forma előterjesztése iránt olly helytelen utasitást adott volna. — 7-kén „Templáriusok“ Kalchberg után Benke forditmánya szerint bérletszünéssel adatott. Fáncsy (Molay) mind szerepvitelére mind diszes öltözetére nézve dicséretet aratott. Csupán termete hibázott kevessé a' felvett személy tökélyes alakitásából. Chiabay (udvarmester), László (Robert), Parázsóné (Blanka) dicséretre méltók. Aloyziának (Mathilde) ragyogó öltözete nem volt olly illő, mint a' másodszori, mellyért szintén mint Parázsóné tapsot és éljent arata. — 8-kán „az álom élet, vagy a' parisi szép himző leány“ ismétlése is, valamint más daraboké, roszabbul sikerült, 's nem mentten ama hibáktól, mellyeket először tapasztaltunk, a' mennyiben most még kevesebb figyelem láttatott egybehangzására forditva lenni, vigyázatlanság, szereprontás öntvén-el az egészet, 's extemporizálás azon ügyetlen toldás foldás által, melly a' legremekebb műre is setétséget 's homályt von, bár ha talán elbizott szinészeink magokat csalva mást hisznek is. A' több izben megjegyzett, de már jegyzeni is untató, együgyű, vastag elme-szüleményeken közül például itt csak egyet hozunk-fel az olvasónak itéletére bizván, valljon illendő volt-e a' jelen franczia darabba „inkább a' várad-utszai kutba ugrom“ szókat szőni? — hogy több illy

hasztalan, nem mást, mint szini helyzetet 's kört feledtető vigyáztalanságot, közönség iránti figyelmetlenséget, sőt annak nyilvános sértését előhordani kénytelenek ne legyünk. Illyes csorbitásokat a' színésznek, ha magát e' névre érdemesitni kivánja, szorgalmasan kerülnie kell, és inkább a' fordítók által becsusztatott durva kitételek javitásán kellene elme-tehetségeit gyakorolnia, nem pedig azoknak szaporitásán 's együgyü extemporizáláson. Nem hibázunk tehát, ha az illyes botlásokba esett szinészeket Mlgr társunkra soha és sehogy sem alkalmazható „ne sutor ultra crepidam" ön szavokkal intjük.

Szlzr és Hmky.

Rév-Komáromot december 6-kán Abday Sándor igazgatása alatt levő szinész-társaság érkeztével örvendezteté-meg, 's a' hosszú unalmú estvék elüzésére „Szerelem áldozati" czimű szomorú játékkal kezdé mutatványait, mellyben Abday (gróf Rizberg), B. Janka (Amalazunda) vetélkedő művészi törekedéssel egyiránt nyerék-meg a' szép számú nézőknek megelégedését. — 8-kán „Benjamin lengyel országból" adatott. Biankát. B. Janka teljes igyekezettel 's kedvesen, Benjamint Abday, Élésház felvigyázójat Erdős tökéletesen játszák. — 10-kén „koldus leány" köz elégedésre adatott, noha Munkátsi a' falusi biróban a' részegséget tulságig utánozá. — 13-kán „Kiki párjával" vig játék; — 14-kén „Buda ostroma, vagy Szapári Péter szabadulása" előttünk ismeretes darab olly iparral 's élénken adatott, hogy a' mult évben csillagként tündöklő Czelesztinre a' czimszerepben helyes szavalásával, természetes, nem feszengő, diszleteket szaggató előadásával Abday homályt vont, 's a' mostani szellemü játszást kedvelteté-meg velünk. Mellette méltó helyet foglalt B. Janka (a' neje). Erdős (Miklós) dicséretet érdemel. Gyöngyösi (Hamzsabég) kiállhatlanul erőtetve, kivált utósó jelenésében a' méreg bevételekor, olly anyira, hogy kénytelenek valánk elfordulni. Ajánljuk neki az igazgatónak természetes játszása követését. D. Terézia (Zulima) tetszőleg. — 15-kén „Bátori Maria" vala kitüzve. — Olly hir szárnyal a' hazafiak ajakin, hogy egész télre megtartják nálunk előfizetéssel e' jeles társaságot. Mit bár adna az ég! Sz. Andrási Maria.

Esztergomban november 17-kén szinészeink előfizettetéssel kivánák közönségünk részvételét megnyerni; de kevés számú pártolókra találtak. Általános panasza közönségünknek szinészeink ellen az: hogy jó szinésznék nélkül — mi leginkább eszközlené a' pártolást — szükölködnek. Az igazgatónak tehát kötelességében áll e' részben a' közohajtásra figyelni; és mennél hamarabb, midőn még a' reménység szalmalángja pislog, 's társaságát boldogabb jövendővel kecsegteti, azon legyen, hogy valamelly jól játszó szinésznére szert tehessen, és inkább feleslegesben használható személyein kiadjon. Az előfizetési 1-sőt számot ma „a' burgundi gróf" czimű nézőjátékkal kezdék-meg. Ifj. Berényi (gr. Verdenburgi Hugo) elsőbben ugyan a' 2-dik felvonásban (a' személyek elégtelensége miatt) mint Bruno zarándok lépe-föl, és sokkal jobban vivé szerepét, mint midőn arlesi igazgató volt. — Nemes (v. Blonai Valter) ha azt tekintetbe vesszük, hogy mint ügyefo-

gyott vándor német szinész van a' társaságnál — dicsérni kell iparkodását, melylyel nemzeti szinpadunkon is kivánja keresni élelmét: ha azonban tartósan kivánja futni e' pályát, vegye fontolóra: hogy a' magyar szinpad több komolyságot kiván, mint a' kötél-táncz; azért javasoljuk rugón járó idegeinek huzódásait mérsékelje, 's több furcsa, érthetlen, és elkorcsositott kifejezéseivel hagyjon-föl. Berényi (v. Halvili Kuno) általánosan jól vivé szerepét. Bakyné (Elsbeth) az alpesi hegyekben legjobban játszott, de nem olly iparkodólag — midőn az atyja által erőtetett menyasszonyi gyürűt elfogadta. Szalainé (Gertrud) az öreg sánta nevelőnét jól ábrázolta. Mészárosné (Mathilde) a' gyászba merült özvegynek szerepét, 's a' rég nem látott fijával összejöttekor indulatoskodó anyát nem elég élénken ábrázolá. Ragályi (Péter remete) szavalására nézve kielégitőleg; de derekát az ősszbe borult szakál, és játék szövődéséhez képest meggörnyitheté. Minek a' remetének szájában előbb a' „pincze" azután a' „konyha" szó? Vagy talán komoly előadása — is tréfás?! Baky Gábor (Henrik) igen jól vivé szerepét; személye azonban idősnek látszott a' zsenge korú vitézéére, mit a' szinésznek a' nélkül is alkalmatlan barkó és bajusz okozhatott. Sz. Pepit (Guido 7 eszt.) már ideje volna, hogy kevessé miveltebb maga-tartásra szoktatnák, ha szinészt kivánnak belőle képezni; egyébként beszédje elég bátor volt. Baky (Benedek), Mészáros (Miklós) mint kádárok léptek-föl, 's ezek pótlák a' polgárok hiányát. Baky azonban mester létére se tuda abroncsolni ügyesen. Ezen jelenetet zavarttan adák elő, mit Papp (Bokk) szerepének nem tudásával okozhatott.

Miskolcz nov. 1-jén Orizláv jó vasárnapi mulattató darab volt. — 3-kán vendégi jog drama, ha szinészink több jeleneteikben 's annyira el nem késnek vala, nem éppen megvető szini hatást szerze; bár a' benne előforduló ó világi könnyen hitető babonásság inkább valamelly más parodia mint illy hősi család rajzában volna alkalmazható. — 5-kén az ősanya szomorú előadásban Fejérné (Berta) mint vendég lépe-fel. Gyenge sőt alig hallható szava mellett is szinészi erejét felül haladó erős szerepet vállalván magára, oka volt, hogy csupán Kőszeghy (Jaromir), ki e' szerepet egyébiránt is valódi remek műkivitellel tette sajátjává, az egész darabban volt az, ki elragadva vonta magára a' köz figyelmet, 's igy játék végén zajos tapsok harsogásai köztt méltán hivatott elő. — 7-kén Árulás és szerelemféltés szomorú (már ismét!) történetben Fejér (Gróf Rizberg) Fejérné (Amalazunda?) vendégképp tisztelkedtek. Az első legalább a' szinpadon, hol egyébiránt is szint kell képezni, igen kicsin volt a' nagy hős körében; az utóbbi se mutathatta azon bájló rózsa-korú méltóságos donnát, millyet szerepe hiven kivánt volna. — Kovács (Montettzo) szorgalommal, Balláné (gr. Füllenhoffné) igen csinos öltözetéért 's kedvtöltő játszásáért legtöbb tapsokkal, Nagy (öreg herczeg) méltóbb előhivatásban jutalmaztattak. Szinvai.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében dec. 27-kén adatott hangászati mulatságban előfordult: 1) Mayseder nagy (Es-dur)

sextettje violonnal. — 2) Vinkhler Károly Angyal jeles fortepianistánk uj quintettje (hegedű, koboz, flauta, kürt, klavir). A' fortepianót maga a' tisztelt szerző játszá. Ezen pesti Bockletünk, ki olly ritkán hallatja magát nyilvános helyen, zajos tapsokkal tiszteltelték előadása elején 's végén. Uj műve, mellyet ő mesterileg adott elő, fülre ható kellemes 's könnyebb szellemű munkák sorába tartozik.

Szegedi hangászat-egyesület nevendékeinek próbatétele. — Hogy a' munkásság, törekvés, csüggedtlenség és fáradhatlan szorgalom még a' legnehezebb akadályokat is képes megtörni, köz örömmel láttuk dec. 8-kán, midőn t. i. „a' hangászat-pártoló egyesület" által tanittatott hangászaink városunk curialis épületének nagy tánczteremében adták ez évben második próbatételöket, melly két gyönyörűséges óránkat töltè-ki. Midőn az egyedül köz daraboknak, minden rend és szabály nélkül, csupán természeti és egyszerű eljátszásukhoz szokott uj magyar hangászainktól a' legujab keringőket és egyéb darabokat kottákból köz elégülésre rendesen és szabályosan eljátszatni hallottuk, váratlanul meglepetteknek érzettük magunkat; mert az, mit most tapasztalánk, az intézet alapitásakor gerjedt reményünket sokkal haladá. Ugyan is nemcsak az intézet által tanittatott gyermekek, hanem magok az ember kort elért, sőt már életök javát is elélt hangászaink, kivetkezve a' régi uj lakosi egyszerűségből kottákat ismerve, sőt némellyek már tulajdon szerzeményeiket kottákra is téve adák és játszák a' mindkét nemből nagy számmal öszve sereglett hallgatók előtt. — Midőn egy évnek lefolyta alatt már is illy szép jutalmat nyert a' lelkes áldozat, valóban évek folytával annyit hallhatunk hangászainktól, mennyit most nem is remélhetünk. — Itt ujolag fel kellett éledni lelkeinkben azon ohajtásnak, bár csak már valahára felállana a' tökéletes hangászat-iskola. — De legyetek nyugodtak, kik ezt ohajtjátok! Erősen hiszem, hogy a' lelkes és már igéretöket is adott derék polgárok kevés időn létesitendik ohajtástokat, 's gyermekeiteknek próbatételökben ti is már a' jövő évben gyönyörködhettek.

Miskoltzy István.

TÁNCZ.

Katalin-bál Debreczenben. Mult nov. 22-kén a' „fehér ló" czimű vendéglő teremében, valamint mindig, igen népes volt a' Katalin napi tánczmulatság. A' barna hangászkart az ügyes Martinovics és Boka Károly igazgaták; a' csinosan rendelt kis teremben a' mindkét nemű fiatalságnak valamint egyéb mulatóknak is teljes elégülésökre zengettek némelly avultakon kivül Strauss keringőjei — P. A. N. A. és N. Váradról M. H. kisasszonyok egyszerű ugyan de különös csinnal 's izléssel választott divatos öltözetök, a' tánczmenéhez alkalmazott helyes testállásuk 's hajlékony könnyedségök tekinteben valódi diszt nyujtának e' vig mulatságnak. Azonban ezt némileg megzavarta volt az éjféli tizenkettedfél órakor támadt gyulladás, melly szinte egy óráig tartott. A' munkás városiak fáradtságos szorgalmuknak köszönhettük, hogy azon egy házon túl, melly némi részben a' kitört tüznek prédája lön, tovább a' lángok nem harapózhattak. Az akkor is beteg ágyban fekvő kültanácsbeli háztulajdonost a' t. előjáróság tüzi pénztárából ajánlott 250 v. fttal, 's épitéshez alkalmas fabeli segedelemmel, tiszti társai pedig nemes ajánlás utján öszveadott 's talán az emlitettnél többre menő pénzöszveséggel siettek vigasztalni.

Szalazár.

DIVAT.

54-dik divatkép (Parisból). — Társalkodási 's bál-öltözetek. — Hajdisz legujabb divat szerint; calèche-köpönyeg (bálba menetelre) Isabella-atlaszból; felruha bélelt indiai organdiból. Résille fejdisz gyöngyből. — Bécsi divat dec. 24-én: setét zöld atlaszból felruha hasonló bársonnal körülszegve; barna bársonnal bélelt rózsa-atlasz kalap tollakkal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

